

CASUS CONSCIETIAE

PROPOSITI

A CARD. DE LUGO

A P. BENIAMINO ELBEL A P. IOANNE PETRO GURY

ALIISQUE AUCTORIBUS

RESOLUTI

A P. IANUARIO BUCCERONI S. I.

ACCEDUNT

PLURES CASUS RESOLUTI A SS. ROM. CONGR.

VOL. II.

Editio Sexta

PLURIBUS AUCTA CASIBUS

Property of

CLgA

Please return to

Graduate Theological

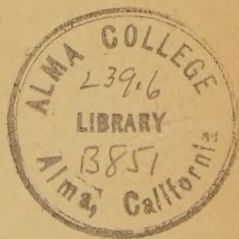
Union Library

ROMAE

EX TYPOGRAPHIA PONTIFICIA IN INSTITUTO PII IX.

Via dicta : S. Prisca, 8, 9, super Aventino Colle

1913.

24174

APPROBATIO

Cum Opus, cui titulus : *Casus Conscientiae*, etc. P. Iannuarii Bucceroni S. I. aliqui e. S. Theologi recognoverint, et probaverint, facultatem concedimus, ut sexta vice typis edatur.

Romae die 30. Nov. 1911.

AUGUSTUS SPINETTI S. I.
Praepositus Provinciae Romanae

ABBREVIATIONES

G. 5. = Gury Cas. Consc. in eodem Tr. num. 5.

I. M. 3. = Institutiones Morales num. 5.

E. M. 2. = Enchiridion Morale num. 2.

Cf. 10. = Confer in hoc eodem opere num. 10.

— = Lineola in fine posita sequentes citationes refert ad praecedentia in eodem numero vel paragrapho.

DE SACRAMENTIS IN GENERE

108. — DE SACRAMENTORUM MATERIA ET FORMA

1. Sidonius, missionarius, baptismum semel contulit aqua coenosa, semel aqua simpliciter benedicta, Eucharistiam item consecravit semel in farina subacta, semel in pane confecto ex solano tuberoso; semel in vino acescente, semel in vino cui carbonatum calcis fuerat immixtum. Extremam Uncionem semel ministravit chrismate, semel oleo catechumenorum.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Baptismus aqua coenosa collatus validus est, quia aqua coenosa vera aqua est, et adhuc suo usui lavandi inservire potest. Illicitus tamen est extra casum necessitatis. Ad baptismum enim aqua adhibenda est pura et consecrata. — I M. 396.-398., Enchir. Moral. 396.

Baptismus collatus aqua simpliciter benedicta, et non consecrata, validus etiam est, quia non desideratur vera aqua; sed graviter illicitus extra casum necessitatis, quia caeremonia valde gravis praescripta omittitur. I. M. 432. Quad liceitatem vero aquae benedictae loco aquae consecratae, in casu necessitatis, haec habentur Decreta: « Intorno al dubbio esposto dal missionario cappuccino, nella diocesi di Trebigne... se sia conferito lecitamente il battesimo coll'uso dell'acqua benedetta, questa suprema Inquisizione è stata di sentimento, che sia conferito validamente, ma che in deficienza del Fonte dell'acqua preparata al battesimo, debba far uso dell'acqua naturale ». S. O. 6. Apr. 1741., S. C. de P. F. 17. Apr. 1758. « Si adsit gravis necessitas, et si nequeat consecrari aqua baptismalis, et si olei sancti de-

fectus habeatur, posse conferri baptisma licite etiam cum sola aqua *benedicta*. Caveant tamen missionarii, ne id peragant, nisi existente vera et gravi causa dignoscenda, ut par omnino est, ab Ordinario loci ». S. O. 11. Dec. 1850. « Quando non habetur aqua baptismalis, adhibenda est, quando fieri potest, *aqua benedicta* iuxta formulam in novis editionibus, et in appendice Ritualis Romani, secus adhibenda est aqua naturalis ». S. O. 22. Iun. 1883. I. M. 432., Enchir. Moral. 432.

Eucharistia *in farina subacta* consecrata, invalida est. Farina subacta, seu panis crudus, neque communi acceptione panis est, panis nempe *perfectus*, uti communiter panis intelligitur, neque naturali panis usui deservire potest. Quare, licet panis crudi et cocti eadem sit physice natura, non est tamen eadem communiter acceptio, neque idem usus.

Eucharistia item consecrata *in pane ex solano tuberoso* (vulgo *patale*) confecto invalida est. Panis enim, qui Eucharistiae materia est, panis ex tritico est, scilicet panis vulgaris, prout communiter accipitur pro communi usu.

Eucharistia autem valide consecratur *in vino acescente*, si vinum aliquod tantum habeat initium acrimoniae; sed leviter illicita est. Valide item consecratur, sed graviter illicita est consecratio, si vinum iam censeatur ingressum in limites corruptionis, cum nondum sit substantialiter immutatum. Invalida vero erit consecratio, si aeris contactu, e. g., iam sit acetum factum, siquidem tunc iam vinum est substantialiter corruptum I. M. 507.

Eucharistia tandem consecrata, *ex vino, cui immixtum est bicarbonatum calcis* invalide est consecrata, si ea quantitate huiusmodi carbonatum vino immixtum fuerit, ut acida vini propria, chimica compositione, penitus fuerint destructa. Substantialis enim tunc habetur vini alteratio. Secus vero dicendum esset, si exigua quantitate fuerit immixtum, ita ut adhuc in vino acida remaneant, praecipue tartaricum, citricum, aceticum, tannicum.

Extrema Unctio collata chrismate et oleo catechumenorum illicita quidem est extra casum necessitatis; sed probabiliter tantum valida, adeoque in necessitatis casu collata sub conditione est iteranda, si fieri possit. Etenim in confirmatione et extrema unctione materia prius benedicenda est, ut sacramentum valere possit. A proprio autem ministro est benedicenda, et unaquaeque suo ritu. Attamen, si materia a proprio ministro benedicta sit, sed alio ritu, multis probabile

est sacramentum valere. Lig. 1. 7. n. 163. d. 2., n. 709. d. 2., G. 146., I. M. 864., Enchir. Moral. 864.

Operae pretium est heic subiicere, quae habet Benedict. XIV. Notif. LXXVII. de vino missarum. « 1. Una volta il vino migliore servavasi per le messe: *Diligenti studio vinum optimum quaerendum est*; disse il Gran Pontefice Innocenzo III. al lib. 4. cap. 30. *Mysteriorum Missae*... Ed oggidì si adoprano vini prelibati nelle mense e nei conviti, ed i vini più vili si serbano per l'altare.

2... *Il vino colla punta*, che vuol dire il vino, che incomincia ad inacetirsi, e non è fatto aceto, non è materia inetta ed insufficiente... ma indecente, che non si adopera senza peccato... Resta solo esente dal peccato quel sacerdote, che è obbligato a celebrare, e che non ha autorità di far mutare il vino, come succede nei regolari: nelle quali circostanze, purchè il vino non sia divenuto aceto, ma sia semplicemente colla punta, il peccato si addossa al superiore o al ministro, che ha incombenza di provvedere il vino per la messa...

3. Passando al *mezzo vino*, è noto a ciascheduno, che si fa una specie di mezzo vino, levando dal tinaccio il vino puro lasciando in esso i graspì con qualche poco di mosto, per es. una mezza corba in circa, con aggiungervi l'acqua in maggior quantità, come sarebbe una corba e mezza e lasciandolo bollire per ventiquatt'ore circa. Questo liquore, che da noi si chiama *mezzo-vino*, ed in altri luoghi *acquerello*, e nell'idioma latino *loro* o *lorea*, è materia insufficiente ed inetta...

5. Si fa poi un'altra specie di mezzo-vino, che anche chiamasi *vino lungo* quando cavato il vino puro, e lasciando nel tinaccio maggior quantità di mosto, come sarebbono tre o quattro corbe, vi si aggiunge l'acqua o in uguale, o in qualche maggior quantità, ed alle volte col porvi un poco di vino vecchio... e questa specie di *mezzo-vino*, ossia *vino lungo*... concludono comunemente gli autori in termini più forti, non essere decente, e non esservi luogo a servirsene nella messa se non in caso di dura necessità... ».

Ut autem eruitur ex pluribus auctoribus cit. a Bened. XIV. n. seqq. 6. 8. de sufficientia huius vini quoad validitatem sacrificii iudicandum erit ex quantitate aquae immixtae, ex maiori vel minori uvarum facta expressione et ex maiori vel minori vini substantia. Quare cum res dubia sit, illicitum omnino erit tali vino uti in sacrificio missae. Hinc num. 7. ita Bened. XIV. prosequitur.

« 7. E però coerentemente al sentimento di tutti gli accennati teologi ordiniamo e vogliamo, che nelle sagrestie per le messe si dia

il *primo vino*, escluso qualunque secondo o mezzo-vino, ancorchè secondo lo stile di questa nostra città e diocesi, e di molte altre, nel fare il primo vino vi s'infonda quantità d'acqua; non lasciando il primo vino per questa infusione d'esser vero vino e d'esser vino usuale, come bene avverte il Passerini nei suoi Commenti in 3. part. D. Th. q. 74. a. 5. Comm. 7. n. 10.: *Si tantum aquae adhibeatur, quantum communiter iuxta morem patriae adhiberi solet ad hoc, ut melius decoquatur vel conservetur, nullum peccatum incurritur ex usu talis vini in consecratione*; e ciò che siasi della ragione da esso allegata: *talis enim quantitas parva est, et in vinum convertitur*; buona certamente è l'altra: *et praeterea tale vinum est vinum commune et usuale patriae*. Il Quarti ad Rubr. Miss. part. 3. tit. 4. dub. 3.: *Solet in aliquibus locis fieri vinum cum infusione aquae in musto, vel in racemis, antequam exprimantur. Quaeritur, an valide et licite consecrari potest? Respondeo distinguendo: si parum aquae musto infundatur, certum est fieri verum vinum: consequenter valide et licite consecrari potest. Probat, quia est vinum usuale, et in multis locis, ubi dicto modo solet confici vinum, vix aliud reperitur*. E parlando di questi nostri vini di Bologna avverte il Rosignoli al tom. 15. de Euchar. quaest. 4. art. 2. n. 6., ove dopo aver detto, essere la vera materia il vino *ex vite* sostanzialmente non corrotto, o notabilmente mutato, soggiunge: *Nam, si praecise aliquo modo alterarentur, puta si calefierent, et etiamsi modice coquerentur, ut fieri consuevit in Piceno et Umbria, si modico aquae immiscerentur, ut fieri solet Bononiae etc. certe non desinerent esse materia apta consecrationis* ».

Ad rem etiam facit sequens S. C. decisio: « In nonnullis Hispaniae regionibus viget perantiqua consuetudo, qua plures sacerdotes vinum pro S. missae sacrificio sibi conficiunt praemissa vel ignea musti evaporatione, vel uvarum ad solis radios exiccatione, qui mos cohonestari videtur declaratione S. O. 22. Iul. 1706. circa vinum ex acinis uvae passae confectum. — Utrum licitum sit ad S. Missae sacrificium conficiendum uti vino ex musto obtento, quod ante fermentationem vinosam per evaporationem igneam condensatum est? — R. Licere; dummodo decoctio huiusmodi fermentationem alchoolicam haud excludat, ipsaque fermentatio naturaliter obtineri possit et de facto obtineatur ». S. O. 7. Aug. 1896.

2. Sabbas sacerdos, in Hispania, baptismum conferens hanc adhibuit aliquando formam; *ego te baptizavi in nomine* etc.: existimans eam esse optimam omnino, in Casu, siquidem, prolatis verbis *ego te*, iam aquam totam ex distractione effuderat in caput infantis.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. « Baptismus collatus per verbum *praeteriti temporis* ad significandum *actionem praeteritam*, et non etiam, quae per ministrum *exercetur tunc quando baptizat* cum invocatione SS^mae Trinitatis et aquae naturalis ablutione, immersione vel aspersione, non est verus baptismus. — Si baptizans uteretur verbo *praeteriti temporis* ad significandum actum, qui per ipsum ministrum *exercetur quando baptizat*, ceteraque requisita adessent, esset baptismus, si apud nationem illam vel clerum esset usus accipiendi vocem illam praeteriti ad significandam actionem praecedentem. — Est etiam baptismus, si quis ex ignorantia linguae infringendo verba absque animo introducendi errorem aut haeresim, proferat vocem praeteriti pro praesenti, si tanta sit inter vocem praeteriti et praesentis similitudo, et facilis sit lapsus ex una voce in aliam, prudentesque viri iudicent communiter baptizantem vocem praeteriti pro praesenti corrupte prolatam supposuisse, et prolata voce concipiant, actionem praesentem sufficienter significari ». S. C. de P. F. 27. Mart. 1631. Collect. eiusd. S. C. n. 519. Hinc patet, baptismum a Sabba collatum invalidum fuisse ob substantialem formae corruptionem. Actio effusionis aquae iam peractae, quando ipse proferebat verbum *baptizo* adhuc moraliter loquendo praesens erat, et per verbum praesens *baptizo* significanda erat; secus, cum aqua ex Rituali Romano effundenda sit, cum invocatio fit trium Personarum, minister non deberet dicere: *ego te baptizo*, sed *ego te baptizabo*. Scilicet forma significare essentialiter debet actionem praesentem baptizandi, quae hic et nunc per ministrum exercetur. — I. M. 320. 413.

3. « Relata forma baptismi Armenorum schismaticorum, quae in eorum Ritualibus habetur ut infra, videlicet: *Baptizat nunc manus mea in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti*, vel *Baptizet nunc manus mea in nomine Patris*, *baptizet nunc manus mea in nomine Filii*, *baptizet nunc manus mea in nomine Spiritu Sancti*; S. C. declaravit dictam formam baptismi esse veram ac legitimam », S. O. 8, Sept. 1633. Collect. S. C. de P. F. n. 520. Sane forma baptismi valet praesentis temporis consecratorio modo prolata, sive indicativo, sive imperativo. — I. M. 326.

4. « Cornelius, sacerdos, poenitentem, peracta confessione, absoluebat. Verum postquam protulisset priora verba: *ego te absolvo*, respiciens animadvertit, eum iam e sacro tribunali discessisse; quapropter eum revocavit dicendo: *Quid est hoc? quare non expectasti? revertere et genuflecte usquedum te absolverim*. Illo autem reverso, confessarius addidit verba reliqua, scilicet *a beccatis tuis*.

Alias cum infantem baptizaret, et iam dixisset: *ego te baptizo*, mox ad pueros confabulantes conversus, formam interruptit clamans: *Silete garruli, silete pueri pessimi, absurdi pueri!* Et postea perrexit: *in nomine Patris, et Filii, et Spi* (hic subito sternutat et tussit) *ritus Sancti.*

Quaer. *Quid ad casum?*

R. 1.º Cornelius *valide* absolvit; quia interruptio verborum et interpositio non fuit tanta, ut verba sequentia *a peccatis tuis* in morali hominum aestimatione non censerentur coniungi cum praecedentibus, *ego te absolvo*. Attamen, si verba absolutionis repetiisset ad cautelam sub conditione, non fuisset damnandus. Sed quare sub conditione? Quia iuxta multos doctores sufficiunt probabiliter ad formam absolutionis verba *absolvo te*. Ergo probabiliter poenitens fuit absolutus ante interruptionem; ergo, si verba repetita fuissent, sub conditione id fieri debuisset. Elbel n. 13.

2.º Cornelius *valide* quoque baptizavit, interruptio enim non vitavit formam nisi accidentaliter, quia non tollitur sensus, ubi parva tantum verborum interruptio interponitur, siquidem neque intentionem loquentis, neque intellectum verborum aufert, ut ait S. Th. p. 3. q. 60. a. 8. ad 3. Atqui brevis quidem fuit interruptio, sive pueros corrigendo et increpando, sive etiam tussiendo et sternutando. Ergo validitati baptismi nihil prorsus obesse potest. Voit n. 23.

3.º Cornelius *illicite* egit tali modo poenitentem revocando, cum ipsius gravamine, et aliorum scandalo. Minime necessarium erat illum revocare, siquidem certo moraliter praesens erat. Satis fuisset igitur formam absolutionis incoeptam perficere, et non amplius de poenitente cogitare.

4.º Etiam illicite in baptismo egit, et quidem *per se* graviter, ratione scandali aut iniuriae gravis sacramento irrogatae. Non enim adeo urgebat, ut pueros isto modo increparet. Numquid erat periculum in mora, ut formam sacramentalem prius absolvere non potuerit? Voit ib. ». Ita G. 154. 155.

« Interruptionem *magnam* verborum, ait Lugo d. 2. n. 111., impedire valorem sacramenti, quia *aufertur sensus orationis*, modicam tamen interruptionem non impedire, quia moraliter est eadem oratio et hoc, etiamsi alia verba interponantur, ut si quis dicat, *ego te baptizo*, et petens aquam dicat, *date aquam*, et statim prosequatur, *in nomine Patris*, etc. Quanta autem et qualis debeat esse interruptio, aut verborum interpositio, ut tollat sensum, est res moralis, et pendet ex arbitrio ac iudicio prudentum ». Scilicet ea magna interruptio prudenter

iudicatur, quae prudenter iudicatur *auferre sensum orationis*. Et S. Th. I. c. « Si tanta sit interruptio verborum, quod *intercipiatur intentio pronuntiantis, tollitur sensus sacramenti*, et per consequens veritas eius; non autem tollitur, quando est parva interruptio, *quae intentionem proferentis et intellectum verborum non auferit* ».

Porro resolutio P. Gury quoad absolutionem difficultate non caret. Etenim primo, si Cornelius valide absolvit, ut ipse simpliciter affirmat, quia parva adfuit interruptio, et integer mansit *cum intentione proferentis intellectus verborum*; quomodo deinde poterit ad cautelam Cornelius absolutionem iterare? Ut dicatur id Cornelius efficere potuisse ad cautelam, necesse est, ut dicatur Cornelius probabiliter non absolvisse, probabiliter formam fuisse interruptam. Insuper, si Cornelius ad cautelam debuisset absolutionem repetere, cur hoc idem urgentiori ratione non asseritur de baptismo? Mora enim interiecta inter verba formae baptismi et verba absolutionis fere eadem fuit. Vel igitur in utroque casu debuit forma iterari, vel in neutro. Tandem, stante iteratione formae absolutionis, haec tunc debuissent sub conditione iterari non tantum, quia probabiliter verba *absolvo te* sola sufficiunt, sed etiam quia, cum probabiliter non sufficiant, forma in tali sententia fuisset *in Casu* probabiliter interrupta. Ita quidem esset consequenter dicendum. Sed revera, in utroque casu, evidenter apparet, quod *intentio pronuntiantis non fuerit intercepta*, sed e contra continuata est prosecutione formae, neque *verborum intellectus* ablati est *in Casu*; quilibet enim prudens vir tali assistens ministrationi sacramenti bene veritatem formae intellexisset. — I. M. 320. 748.

5. « Sidonius, sacerdos, sacrum faciendo, cum ad verba consecrationis panis devenisset, lapsu linguae, aut distractione dixit: *Hoc est Calix*, et statim ad errorem advertens retractavit mentaliter verbum *Calix*, et reliquam formae partem protulit, seu *Corpus meum*. Postea dubitavit, num debuisset formam iterare, et etiam nunc, an aliam missam pro stipendio accepto celebrare teneatur.

Quaer. *An valida fuerit consecratio?*

R. Res controversiae subiici potest. Primo intuitu ista forma invalida videtur, quia haec verba nullum sensum referunt. Non satis erat, ut sacerdos mentaliter errorem corrigeret, seu per intentionem demeret verbum *Calix*, quod lapsu linguae irrepserat. Verba enim formae materialiter accipienda sunt, et tantum valent quantum sonant. Atqui *in Casu* nihil sonant. Ergo nihil valent, i. e. nihil significant. Ergo forma erat repetenda.

Attamen rationes, quae in oppositam sententiam afferri possunt, minime contemnendae sunt. Etenim verba tantum valent quantum fert usus humanus. Porro in usu humano, si lapsu linguae effluat ex ore verbum indebitum, statim sola vocis mutatione corrigitur, neque orationis initium repetitur. Igitur forma, ubi prolata est vox indebita *Calix*, potuit sufficienter a celebrante, mutato solum verbo indebito, corrigi. Ergo consecratio fuit valida saltem probabiliter, sicut valet baptismus sic collatus: *Ego te baptizo in honore... in nomine Patris et filii et Spiritus Sancti*. Propter dubium vero sacerdos debuisset formam repetere sub conditione. Sed, peracto sacro, non debuit aliud pro stipendio accepto celebrare. Imo nec deberet aliam missam celebrare, etiamsi illa prior consecratio esset certo invalida, quia probabiliter consecratio unius speciei sufficit ad essentiam sacrificii. Sic La-Croix 1. 6. p. 2. n. 15. Attamen sententia communior et probabilior tenet utramque consecrationem requiri ad essentiam sacrificii. S. Lig. 306. ». Ita P. Gury 148. 149. 254.

Verum notandum primo est, quod si Sidonius mentaliter *tantum* verbum *Calix* retractavit, ita ut externe etiam non potuerit notari lapsus linguae et error, absolute probabilius tunc videtur non valuisse consecrationem. Quando enim quis errat in aliqua voce et deinde corrigit verbum erronee prolatum, hoc externe apparet, et intelligitur ab audientibus rectus propositionis sensus. Si enim quis errorem commissum dissimulans orationem serio prosequatur vocem erratam corrigens, correctio tunc non intelligitur, et oratio errata vel aequivoca manet apud audientes. Insuper verendum quidem est ne *in Casu* valeat dicere, quod probabiliter valuit sacrificium ad excusandum Sidonium ab alia missa celebranda. Non enim satis clare apparet hic agi de recto usu probabilismi; siquidem non agitur mere de subiectiva liceitate actionis, sed etiam de obiectiva veritate rei, nempe de certo sacrificii fructu. Quod confirmari potest Responso S. O. 27. Ian. 1897. Cf. I. M. v. 1. n. 116., Acta S. Sedis v. 32. p. 562.

6. « Henricus, sacerdos, scrupulis usque ad dementia agitatus, videtur sibi numquam satis exprimere verba consecrationis. Quare solet ea elate dicere, mirantibus sacro assistantibus, et obstupescen-
tibus, ac ter vel quater singula repetit sequenti modo: *Hoc, hoc, hoc est, est, est Corpus, Corpus, Corpus meum, meum, meum.*

Quaer. *Quid de Henrico iudicandum?*

R. Peccavit *per se* graviter Henricus, formam Eucharistiae adeo

iniuriose tractando; *per accidens* tamen, ratione dementiae, a peccato gravi facile excusabitur ». Ita P. Gury 158., nihil dicens de validitate talis formae. Ea vero valida est, « Ita Clericat. de Sacram. in gen. decis. 8. n. 8. Ratio est, quia illa repetitio singularum vocum non auferebat sensum substantialem formae, prout bene ponderanti facile apparebit ». Elbel 14.

7. Titio episcopo, post absolutam die sabbati maioris hebdomadae solemnem fontis baptismalis benedictionem, oblatus est infantulus baptizandus. In baptismo autem conferendo casu accidit, ut episcopus verba quidem proferret, *Ego te baptizo*, etc., quin tamen simul aquam funderet, quia ex sacristae oblivione in vas adhuc immissa non fuerat. Vix id animadvertit caeremoniarum magister, statim vas implevit aqua ex sacro fonte suscepta, quam episcopus in infantuli caput infundit, formae verbis non iteratis.

Alia vice idem Titius, cum per ferias Pentecostes in eodem cathedrali templo confirmationis sacramentum puerorum multitudini administraret, ex strepitu, quem lapsus cuiusdam pueruli excitavit, dum in eo erat ut illorum unum chrismate liniret, ita commotus fuit, ut in eiusdem fronte unctionem perfecerit, quin tamen verba formae proferret. Eodem tempore, converso vultu, sciscitatus est quid evenisset; et postquam rei notitiam habuit ac turbam acquievisse cognovit, protulit verba sacramentalia, unctione non iterata, pergens deinde ceteros confirmare.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. De valore baptismi non videtur dubitandum. Nam ex communi sententia et moraliter certa, inter materiam et formam baptismi sufficit unio moralis illa nempe unio vi cuius forma vere significat *praesentem baptismum* seu *ablutionem*. Porro moralis haec unio certissime habetur quando minister pronuntiat verba formae *ego te baptizo*, et tamen nondum effudit aquam, sed eam mox effundet in invocationem trium Personarum. Ergo a pari moralis unio etiam habetur quando illa effusio immediate sequitur ipsam prolationem formae, vel mox eam sequitur: siquidem quilibet prudens vir praesens bene intelligit eam *ablutionem* respondere tunc formae iam prolatae, *ego te baptizo*, eam fieri vi huius prolatae formae, eamque veram obiective reddere eandem formam. Iam vero cum vix magister caeremoniarum, *in Casu*, defectum effusionis aquae animadvertit, statim vas impleverit aqua ex sacro fonte, quam consequenter episcopus in infantuli caput infudit post formam iam prolatam, bene

ex hac factorum serie colligitur, quod inter dictam prolationem formae et effusionem aquae vel nulla adfuit interiecta mora, vel non nisi mora brevissima, eâque morâ, si adfuit, non alia certe fuit actio intermedia, quae materiam a forma separabat, sed haec tantum fuit actio, quae potius continuatio quaedam erat inter formam et materiam, aquam nempe a sacro fonte accipere, quam deinde statim episcopus in caput infantis effudit.

Confirmationis vero valor dubius videtur. Nam non videtur tam brevem moram fuisse interiectam inter materiam et formam, ut *in praecedenti Casu* baptismi. Etenim, cum episcopus in pueri chrismatione ex repentino strepitu facto commotus fuerit, unde formam in eo non pronunciaverat, et deinde conversus ad populum interrogaverit quid acciderit, et factum ipsi fuerit explicatum, et tandem cognoverit turbam etiam ex illo strepitu excitatam acquievisse, ac non nisi, post haec omnia, verba formae protulerit, satis superque apparet inter materiam et formam non interfuisse omnino brevem moram, sed e contra sat notabilem. Quare sacramentum in *Casu* dubium videtur fuisse, adeoque sub conditione fuisse iterandum. — I. M. 322. 327.

8. « Parmenio parochus, infantem baptizans, strepitu et tumultu nonnullorum puerorum, et baptizandi vagitu distractus, aquam primum fundit tacens, et postea verba formae proferre festinat. Subinde anxius nescit, an possit vel debeat baptismum iterare. Tandem se resolvit ad iterationem omittendam; sed non ideo omni anxietate caret.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Parmenio valide baptizavit iuxta communem sententiam apud S. Lig. n. 9. Ratio est, quia videtur sufficere in baptismo unio moralis consistens in hoc quod forma statim subsequatur materiae applicationem, vel eam immediate praecedat. Attamen in praxi, cum plures theologi graves contendunt requiri aliquam simultaneitatem inter materiam et formam, seu, ut non perficiatur effusio aquae quin forma incoepa fuerit aut non compleatur forma, quin effusio incoeperit, baptismus iterandus est, si res non ita peracta fuerit. Hinc Parmenio baptismus iterare debuisset, et adhuc iterare debet, sub conditione ». Ita P. Gury 142.

Verum resolutio haec non videtur carere aliqua difficultate circa necessitatem et obligationem, quam P. Gury asserit *in Casu*, iterandi sub conditione baptismum. Etenim, ex Rit. Rom. *de Baptismo adultorum*, omnes quidem sunt baptizandi, « de quibus *probabilis dubi-*

tatio est, an baptizati fuerint ». Item ex S. O. 6. Apr. 1859. nullus est rebaptizandus, « nisi adsit *dubium probabile* de invaliditate baptismi ». Porro probabile dubium non videtur haberi *in Casu*. Nam agitur de doctrina communiter admissa uti moraliter certa, et ut tali admissa ab ipso P. Gury absque ullo dubio, num. praec. 141. de morali nempe unione inter materiam et formam. Illa enim unio est requisita ad hoc, ut significatio materiae compleatur per formam, et forma omnino vera sit quando profertur. Atqui hoc habetur sine unione physica, unione tantum morali, quando nempe immediate post adhibitam materiam forma profertur; siquidem tunc, cum post usum materiae continuetur adhuc actio ministri prolatione formae, apparet omnino unitas actionis sacramentalis, et quod immediate consequens prolatio formae ad usum praecedentem materiae referatur. Secus omnino necessarium esset non tantum aquam effundere dum pronuntiatur forma, sed aquam effundere cum pronuntiatur verbum illud formae *baptizo*, quod illam effusionem significat. Quare quemadmodum illa effusio unitur moraliter cum tota forma in qualibet formae parte fiat, ita etiam adhuc moraliter unitur cum tota forma, si fiat immediate ante vel immediate post, ratione continuationis unius eiusdemque actionis, secundum suum esse morale consideratae, siquidem tota illa actio non nisi moraliter una est; physice enim multiplex est. Neque vero S. Alph. n. 9. cit. a P. Gury, ullum de hac re ingerit dubium. Quamvis explicite commemoret aliquorum sententiam qui physicam simultatem requirunt inter materiam et formam, ipse tamen S. D. simpliciter affirmat sufficere ex communi sententia simultatem moralem, cuius affert non probabilem, sed certam rationem, *quia in composito morali, quale est sacramentum, sufficit moralis unitas*. Cuius rationis vim sentit et fatetur S. D. mox inquires, « et de hoc videtur non posse dubitari; nam, ut mox diximus de baptismo, semper ac ablutio non fit dum actu profertur verbum *baptizo*, ablutio non verificatur nisi per unionem moralem; haec autem unio tam erit moralis, si fiat ablutio immediate antequam forma absolvatur, quam si fiat immediate post ». Idem indubitanter asserit Suarez d. 2. s. 2. par. *Hinc*, qui oppositam opinionem habet ut falsam et improbabilem. Neque sane probabilis evadit opinio ex eo quod aliquis etiam gravis theologus eam defendat, si gravi non defendat ratione. Porro fundamentum oppositae sententiae, quod ad veritatem formae maior requiratur simultaneitas quam mere moralis, ut ex dictis abunde constat nullam habet seriam probabilitatem. Accedit etiam, quod opposita sententia « sine causa iniicit magnum scrupulum circa veri-

tatem et certitudinem sacramentorum... Unde recte obiicit Soto, quia cum baptizanda est magna multitudo, ut v. g. cum Apostoli uno die tria millia hominum baptizabant, non tam metaphysice attendebant, ut pars materiae coexisteret parti formae, sed moraliter utrumque faciebant ». Suarez ib. Quare nullo pacto videtur Parmenio teneri ad reiterationem baptismi, si revera ipsi constet verba formae protulisse immediate, post aquae effusionem.

9. « Callixtus, *parochi adiutor*, confessionem Titii graviter decumbentis excipiens, intelligit illum habere prolem ex matrimonio putatio cum Bertha. Ut tanto malo remedium efficax afferat, iudicat instaurandum esse matrimonium istud. Quare Titium interrogat, utrum Bertham in veram uxorem accipiat. Annuit Titius, et consensum coram duobus testibus advocatis ratum habet. Vocatur Bertha; ei venienti obvius exit Callixtus cum testibus, et ait: *te Titius in veram uxorem accipit; nonne tu quoque eum in virum accipis?* Respondet Bertha: *Accipio*. His peractis, ad Titium adeundum properant, sed heu! illum iam sensibus destitutum inveniunt ».

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. 1.º *Ad liceitatem* quod attinet, « sponsi ambo et testes coram sacerdote praesentes esse debent. . . . Non videtur tamen damnandus sacerdos, si reapse timuit, ne tempus expectandi adventum Berthae deficeret, ut reapse defecit ».

2.º *ad validitatem* vero quod spectat, « validum est matrimonium Titii et Berthae, quia adfuit unio moralis sufficiens inter utriusque consensum. Etenim consensus Titii fuit legitime praestitus coram vicario parochi et testibus idoneis; et paulo post accessit etiam consensus Berthae coram eodem sacerdote et iisdem testibus. Ergo nihil deest ad matrimonii valorem. Sufficit enim in matrimonio unio moralis etiam lata inter consensum sponsorum, quia matrimonium per modum contractus initur. In contractu autem minime requiritur, ut consensus utriusque contrahentis simul ponatur. Attamen ad validitatem huius matrimonii, supponi debet Titium rationis usum servasse usque ad tempus quo Bertha et ipsa consensum praestitit; secus enim unio requisita deesset, siquidem consensus viri moraliter non perseveraret ». Ita P. Gury 143. 144.

Verum difficultas adest in hac resolutione. Difficultas primo ex eo est quod Callixtus non sit *parochus*, neque aliquid dicitur de eius *delegatione*, necessaria, ut matrimonium valeat, quae tamen difficultas nunc, pro casu periculi mortis, post Decr. *Ne temere*, evanescit. Sed

alia est difficultas. Etenim in contractibus bilateralibus ex ipsa natura rei requiritur, ut datus consensus sit mutuo cognitus et acceptatus. Lugo de Iust. et Iur. 22. n. 27., I. M. v. 1, n. 940. Attamen non desunt theologi, qui aliud opinantur, et probabiliter sustineri potest, absolute non requiri in contractibus bilateralibus reciprocam acceptationem. Nam eo ipso, quod quis consensum suum praestat in contractum, acceptat etiam alterius consensum, si ille revera consentiat. Hinc, cum alius revera consentit, iam utriusque habetur consensus et acceptatio. Matrimonium ergo Titii cum Bertha probabiliter, ex hoc capite, validum est; et consequenter in praxi in favorem matrimonii standum est, in favorem nempe viduae superstitis, et susceptae prolis.

Neque vero videtur, ex Decr. *Ne temere* de forma matrimonii, aliud esse dicendum. Nam ex eo Decreto, « Ea tantum matrimonia valida sunt, quae contrahuntur *coram parocho vel loci Ordinario, vel sacerdote ab alterutro delegato*, et duobus saltem testibus ». Verum, « imminente mortis periculo, ubi parochus vel loci Ordinarius vel sacerdos ab alterutro delegatus haberi nequeat, ad consulendum conscientiae, et, si casus ferat, legitimationi prolis, matrimonium contrahi valide ac licite potest coram quolibet sacerdote et duobus testibus ».

10. « Utrum validus sit baptismus infantibus collatus cum hac conditione: *Si vis baptizari, ego te baptizo* etc.; et quid agendum erga illos qui, apposita tali conditione, a quibusdam mulieribus baptizati sunt, an scilicet iterum vel absolute, vel conditionate sint baptizandi?

R. Validum esse baptismum sub enunciata conditione collatum, quae tamen conditio in posterum omnino omittenda erit ». S. O. 12. Iun. 1850. Collect. S. C. de P. F. n. 527. — I. M. 327.

109. — DE MINISTRO SACRAMENTORUM

1. Abundius sacerdos in celebratione missae verba consecrationis ita aliquando protulit: *Hoc est Corpus Christi; Hic est calix Sanguinis Christi* etc. Contendebat autem hanc formam esse omnino legitimam siquidem clare et explicite omnino significat Christi Corpus et Sanguinem sub speciebus panis et vini.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Forma quam Abundius pronunciavit irrita est. Etenim principalis minister sacramentorum est ipse Christus; nos instrumenta. Quod evidens est ex ipsa forma consecrationis: *Hoc est Corpus meum*.

Quare instrumentalis sacramentorum minister sacramenta confert in persona Christi, eiusque, non propria virtute. Hinc, si ex forma appareat principalem ministrum alium a Christo esse, forma invalida est. Atqui in Abundii forma alius apparet esse sacramenti principalis minister quam ipse Christus: adeoque irrita ea forma est. S. Th. 3. p. q. 64. a. 9., Suarez d. 59. s. 2. in fine, La-Croix l. 6. p. 1. n. 37., I. M. 337.

2. Lucillo, sacrum celebraturo, minorem hostiam obtulit eius minister, ab eo petens ut vellet deinde ipsi sacram communionem porrigere. Annuat Lucillus et hostiam minorem accipiens simul cum maiore reposuit super patena. Verum, in consecratione minoris hostiae, quae super corporali erat reposita, omnino oblitus est. Quum autem devenit ad communionem obstupuit cernens duas minores hostias unam in corporali et aliam extra corporale. Dubitans, utrum duae illae hostiae essent consecratae, eas post maiorem hostiam sumpsit, et ministrum reliquit sine communionem.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Non est dubitandum, quin minor hostia super corporali reposita ab ipso Lucillo ex patena, super qua erat simul cum maiore hostia, super corporali fuerit deinde collocata simul cum eadem maiore hostia post Offertorium. Neque vero dubitandum est, quin fuerit consecrata, quia ad conficiendum quodlibet sacramentum sufficit intentio virtualis. Atqui talem intentionem habuit Lucillus, qui ministro communionem petenti annuens hostiam accepit, super patena collocavit, et ad altare detulit, scilicet ut eam consecraret. Cum autem illa minor hostia revera praesens fuerit super corporale, tempore consecrationis, fuit ea profecto consecrata, et poterat Lucillus cum ea communionem dare ministro, non obstante oblivione tempore consecrationis habita. Etenim liturgicae omnes actiones saltem implicite ad illam particulam etiam dirigebantur. Elbel 40.

Verum, quid si Lucillus imponendo hostiam patenae dixisset intra se, faciam deinde intentionem consecrandi? « Minime tamen dubitandum est, quin esset consecrata ideoque laico porrigenda. Ratio eruitur ex dictis; quia non requiritur intentio formalis explicita, sed sufficit implicita, seu etiam in actu exercito. At talem habuit dum ad petitionem laici hostiam secum portavit ad altare. Imo iuxta Laymann, Gobat, Sporer, talem habere censendus est sacerdos, hoc ipso, quod sciat seu rationali modo advertat hostias a se consecrandas ad altare afferri ad alio. Ergo a fortiori, si ipsemet scienter deferat ». Elbel. 41.

Alia vero hostia, quae extra corporale a Lucillo reperta est ipso omnino inscio, consecrata non est; cum nulla eam consecrandi intentio adfuerit. I. M. 511. Attamen non est deponenda cum aliis hostiis non consecratis, quia forte cum alia erat coniuncta non solum in missae principio, verum etiam tempore consecrationis, et aliquo casu, v. g., per manipulum sacerdotis, extra corporale deiecta est. G. 160.

Quare Lucillus male fecit sine communione deserendo ministrum. Male etiam egit hostiam consecratam, et hostiam non consecratam vel saltem dubie consecratam statim sumendo post maiorem hostiam; quia hoc est contra rubricas, ubi statuitur, ut si quid consumendum sit, id post Sanguinis sumptionem fiat. Insuper, cum hostia adfuerit vel non consecrata vel non nisi dubie consecrata, eam sumendo ante sumptionem Sanguinis naturale ieiunium violavit. G. 161., I. M. 545.

3. Medericus, sacerdos, confessiones excepturus, intentionem habet non absolvendi hac vice Marcum consuetudinarium, licet videatur ipsi satis dispositus, exstimans valde utilem ipsi fore absolutionis dilationem ad breve aliquod tempus. Accedens vero Marcus in media turba a Mederico non agnoscitur, et cum dispositus revera appareat ad absolutionem recipiendam a Mederico absolvitur. Verum post datam absolutionem statim ad errorem Medericus advertit, et dubius haeret, an denuo eum debeat absolvere, vel eum monere, ne accedat ad Communionem.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Absolutio *in Casu* valet. Ratio est, quia intentio praedominans est intentio absolvendi. Illa enim est intentio praedominans, « quae eligeretur cognita impossibilitate ». S. Alph. 24. Porro praevisto et cognito hoc errore, intentio, quae *in Casu*, eligeretur, esset certe intentio absolvendi; secus poenitens discedens inabsolutus gravissimum damnum subire posset, cum ignorans se non fuisse absolutum, non posset sibi convenienter providere. Potest igitur Medericus ab iteranda absolutione abstinere, et Marco Communionem permittere. Ubi tamen serio dubitaret Medericus de propria intentione, quia, e. g. absolute statuit nullo modo velle Marcum absolvere, absolutionem tunc conditionate iterare debuisset. I. M. 327. 344. 345., G. 162.

4. Rambertus parochus, repentino morbo correptus, Alberto suo vicario, statim advocato, ut eius confessionem audiret, inter alia ait: « Ego per triginta annos omnes huius loci infantes et teipsum baptizavi, sed timeo ne invalide. Nam impiae sectae inde a iuventute addictus eo brevi deveni, ut christianae fidei animo penitus valedixerim,

eam pro vana fabula habens. Quoties autem ad sacramenta ministranda vocabar toties, ut me in officio servarem, parochianis morem gerebam; ratus tamen nihil aliud facturum nisi rem ludicram, et prorsus inutilem. Hinc non tam minister, quam potius irrisor sacramentorum extiti ». His auditis, horrescit Albertus, eo vel magis, quod Rambertum semper viderat sacramenta administrantem vultu et toto corporis habitu ad devotionem composito. Animadvertens autem eundem iam animam agere, eum sub conditione absolvit.

Qaer. *Quid ad Casum?*

R. Non videtur dubium, quod Rambertus valide sacramenta ministraverit. Licet enim fidem amiserit, et in sacramentis ministrandis ipse *existimaret*, nihil se facere nisi rem ludicram et inutilem, ideo tamen non excluditur vera *intentio* sacramenta ministrandi, et faciendi in eis quod facit Ecclesia. Secus enim uti invalida habenda essent sacramenta ab infidelibus et haereticis ministrata. Insuper, quod Rambertus sufficientem intentionem revera habuerit, in sacramentorum administratione, faciendi quod facit Ecclesia, ex eo evincitur, quod non tantum externe cum devotione se gerebat in sacramentorum administratione; verum etiam in animo suo morem suis parochianis gerere volebat, adeoque ministrare illis volebat sacramenta, quae petebant. Praeterea cum Rambertus vera poenitentia ductus sincere sua peccata confiteatur, et humiliter se accuset de peccato contra fidem, nihil dicit de intentionis defectu. Illud enim, *ratus nihil aliud facturum nisi rem ludicram et inutilem* ad intellectum et ad fidei defectum pertinet, minime vero ad voluntatem et ad *intentionem* etiam rem inutilem et ludicram faciendi. Cum minister sacramentorum Christi personam gerat, nihil sacramento obest, si minister nec rectam fidem nec probos mores habeat, dummodo sacramentalem ritum adhibeat a Christo institutum, eoque quasi mandatarius agat iuxta intentionem mandantis, intentionem habendo vel explicite vel implicite faciendi quod Christus fieri vult, vel saltem quod facit Ecclesia. Neque vero requiritur, ut explicite intendatur etiam illud quod Ecclesia intendit facere.

Ad Albertum quod attinet, non apparet, cur Ramberto absolutionem dederit sub conditione. Rambertus enim signa exhibuit sincerae poenitentiae. Poterat igitur et debebat simpliciter absolvi. Forte Albertus eam audiens confessionem, et valde turbatus et confusus, non bene intellexit vim illius verbi *ratus*, confundens mentis falsam opinionem cum voluntatis intentione, et existimans se non baptizatum, vel saltem dubium habens de proprio baptismo ac de valida sua ordinatione. Quid igitur *in tali Casu* fuisset Alberto faciendum, si revera Rambertus

non habuisset intentionem sacramenta ministrandi et faciendi in eis quod facit Ecclesia?

Quaestio fieri potest circa Eucharistiam, extremam unctionem, poenitentiam, matrimonium et baptismum, quae sunt sacramenta, quae Rambertus parochus ministravit. Ad Eucharistiam, extremam unctionem et poenitentiam quod attinet, nihil esset faciendum, nec fieri posset. Ea sacramenta fuissent omnia invalide ministrata, neque patet via defectum supplendi. Ad Eucharistiam tamen quod attinet, invalide ministrata fuisset, si nempe ipse Rambertus hostias consecrasset consecrandi intentionem non habens. Ad matrimonia quod spectat, nulla est difficultas, adeoque ea quoad parochianos baptizatos valida sunt, etiam in ratione sacramenti, nam parochus in matrimonii sacramento minister non est, et sufficit quod matrimonium coram paroco et duobus testibus contrahatur, quaelibet sit parochi assistentis bona vel mala intentio. Ad baptismum etiam quod spectat, cuius maius damnum est, si invalide ministretur, dubium etiam non est, quod, in hypothesi defectus intentionis ex parte Ramberti, parochiani ab ipso baptizati et ipse Albertus invalide omnes essent baptizati. Sed potestne aliquid fieri, ut parochiani ita invalide baptizati et ipse Albertus rebaptizentur? Ad parochianos alios quod attinet, non apparet sane quomodo practice id fieri posset, quin reveletur sigillum sacramentale. Quoad aliquem vel etiam quoad aliquos tantum in particulari, forte poterunt ita occulte rebaptizari, ut nulla exinde suspicio exoriatur. Sed quoad omnes, praesertim adultos, cum per plures annos parochus invalide baptizasset, et praesertim si ampla esset parochia, moraliter loquendo, impossibile videtur, quod possint rebaptizari, et sacramentale confessionis secretum servari possit, et magnum inde non exoriatur scandalum. Quoad ipsum vero Albertum res facilior est: poterit ipse in alium locum ire, ubi incognitus sit, et exposito Casu S. Sedi, ut ab ordinariis formalitatibus dispensetur, potest ipse occulte rebaptizari et sacris ordinibus initiari. Interim tamen sub aliquo praetextu infirmitatis, itineris, etc. abstinere omnino debet a celebratione missae et ab omni sacramentorum administratione. Neque vero in hac ratione agendi ulla habetur sigilli revelatio, neque poenitentis gravamen, neque odium sacramenti. Verum, nisi tempus omnino defecisset, et statim omnino post confessionem vel fuisset sensibus destitutus, vel mortuus fuisset Rambertus, ante absolutionem Albertus ab eo veniam petere debebat, ut liceret ei ea notitia uti, intacta quantum fieri poterat eius fama, ad commune damnum tot animarum avertendum, procurando nempe baptismum tot personis invalide baptizatis, qui consequenter invalide

etiam confirmationem, ordinem, alia sacramenta susceperunt. I. M. 858. 860., G. 197.

5. Cunibertus, qui vice-parochi munere fungebatur, gravissimo patrato peccato, nonnisi post triduum ad confessionem accessit. Interrogatus a confessario, utrum per id temporis sacra ministeria obiisset, haec subiungit:

« A sacri quidem celebratione abstinui, et solum diaconatus officio in missa solemni perfunctus sum. Interdum postulantibus fidelibus Eucharistiam ministravi. Vocatus ad baptismum conferendum infanti, qui e sinu demortuae matris extrahebatur, paratus equidem eram, quia non agebatur de solemni baptismi administratione. Verum melius duxi illam chirurgus committere, quia, licet vir pravus, non erat tamen minister consecratus, sed potius necessitatis. Nec inficior, me una et altera vice baptismum contulisse, et sacro oleo unxisse infirmum; sed hoc, iubente parocho, et quin tempus contritionis actum eliciendi suppeteret. Omnia haec peregi quidem in statu lethalis peccati: sed puto graviter non deliquisse, cum in unoquoque Casu adsit probabilis theologorum sententia gravem culpam excludens ».

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Cunibertus officio diaconi in missa solemni perfunctus probabiliter mortaliter non peccavit. Non enim sacramentum confecit. I. M. 355. Eucharistiam fidelibus ministrans probabiliter etiam non peccavit, propter eandem rationem. I. M. 353. « Diaconum et subdiaconum, ait Lugo d. 8. n. 152. 155., ministrantes in statu peccati; quod idem est a fortiori de clericis minorum ordinum; vel sacerdotem cantantem orationem, aut capitulum solemniter in choro; aut episcopum consecrantem ecclesiam, vel calices, aut benedicientem corporalia et ornamenta sacra, aut concionatorem praedicantem etiam solemniter, non peccare mortaliter; quia licet hae omnes sint actiones sacrae, atque ideo sit aliqua irreverentia illas exercere in statu peccati, non tamen tam gravis, ut ad culpam lethalem perveniat. Aliquae tamen ex ipsis videntur continere culpam saltem venialem... Non esse peccatum mortale, si parochus in statu peccati assistat matrimonio: ipse enim non conficit illud sacramentum, sed assistit tanquam testis publicus essentialiter requisitus, ut contrahentes possint valide conficere sacramentum. Sic etiam videtur non esse peccatum mortale, si sacerdos Eucharistiam aliis ministret..., quia tunc sacerdos non conficit sacramentum, nec sanctificat aut dat gratiam, sed applicat localiter sacramentum, quod solum dat gratiam, eodem prorsus modo, quo eam daret, si applica-

tum fuisset a laico, vel ab amente; aut si ipsemet laicus illud acciperet de altari; et licet actio illa porrigendi sacramentum sit aliquo modo sancta, et exigit aliquo modo sanctitatem ministri, non tamen ita graviter, ut actio qua conficitur sacramentum, per quam minister sanctificat et causat gratiam ».

Quod autem Cunibertus *in Casu* necessitatis baptismi paratus esset illud etiam in statu peccati mortalis ministrare, quia non agebatur de solemni baptismi administratione, i. e. de confectione sacramenti *ex officio*, excusari etiam potest a peccato mortali. I. M. 351. Ratio est, quia, utrum status gratiae exigatur *ex officio*, seu ex potestate ordinis, S. Th. 3. p. q. 64. a. 6. ad 3., an *ex sanctitate rei*, Lugo d. 8. n. 150., non satis constat, S. Alph. 1. 6. n. 32. 884. Item quod baptismum, *in praedicto Casu*, chirurgus ministrandum commiserit, licet per se grave sit, excusandus tamen Cunegundus videtur *in eo Casu*, ratione pudoris, et scandali etiam vitandi, quod facile adesse potuit. Rit. Rom. *de Min. Bapt.* § 2., I. M. 425.

Postremo, quod Cunegundus, urgente necessitate, baptismum et extremam unctionem ministraverit in statu peccati mortalis, non elicit prius contritionis actu, *per se loquendo*, excusari etiam potest a peccato mortali, si non nisi brevissima temporis mora adfuerit. Ratio est, « quia cum sacramenta instituta sint in remedium animarum non videtur irreverentia, si in extrema illa necessitate, ut subveniatur proximo, ministrentur a peccatore. Nam, sicut supra dicebamus, posse *in eo Casu* ministrari cum materia vel potestate dubia, quia praeponderat necessitas praesens praecepto non conficiendi cum dubio; sic dicendum videtur, necessitatem illam praeponderare praecepto non conficiendi nisi in statu gratiae. Sic enim videmus multa fieri circa personam Regis vel Principis in casu necessitatis, quae si extra illam necessitatem fierent gravissimam irreverentiam continerent. Haec autem ratio non solum probat de baptismo, sed etiam de absolutione sacramentali, quae aliquando potest existimari necessaria homini ad salutem; nec potest se sacerdos in illa temporis angustia praeparare per actum contritionis; et frequentius potest casus in absolutione evenire, quam in baptismo ». Lugo d. 8. n. 151., I. M. 352. *Per se loquendo*; nam, ad propositum Casum quod attinet, Cunibertus sufficienti tempore non caruit ad eliciendum actum contritionis. Illum enim facile elicere poterat, dum se conferebat ad baptismum et extremam unctionem ministrandam. Neque vero longior temporis mora requiritur ad contritionem eliciendam. Satis enim est solo voluntatis actu peccatum, tanquam Dei offensam, detestari, et de eo dolere; ex corde dicendo: *peccavi*

Domino, 1. Reg. 15., 24. : 2. Reg. 12., 13. Ac opus non est sensibili tristitia aut dolore. Neque certe in tali necessitatis casu necessarium Dei deest auxilium et gratia. Ceterum, cum Cunibertus ex suscepto munere in necessitate saepe reperiatur sacramenta ministrandi, eamque profecto saltem in confuso aliquando futuram praenoscat, excusari a gravi peccato saltem in causa non potest. Rit. Rom. *De iis, quae in admin. sacr. gener. servanda sunt*. — I. M. 352.

6. « In variis regionibus... Missalia et Breviaria ac etiam Libri Liturgici imprimuntur absque licentia seu approbatione Ordinarii.... Supponitur quod in huiusmodi regionibus Decretum Concilii Tridentini librorum approbationem requirens et Constitutiones Apostolicae Clementis VIII. et Urbani VIII. usu non sint receptae, vel per usum contrarium vim obligationis amiserint. An huiusmodi libros absque requisita Ordinarii licentia impressos liceat emere, penes se retinere, iisque uti in regionibus, ubi Decr. Conc. Trid. et supramemoratae Const. Apost. communiter servantur?

R. Non licere, nisi servatis Constitutionibus Apostolicis ». S. R. C. 16. Mart. 1833. *Namurcen.* — Sed ex C. Leonis XIII. *Officiorum ac munerum*, VIII. Kal. Febr. 1897. Decr. Gener. tit. 1. cap. 7. par. 18, si in praedictis libris *aliquid fuerit immutatum*, prohibiti sunt. Deficiente vero dumtaxat approbatione Ordinarii, ipso facto minime prohibentur.

7. Titius, qui primo paroeciam assecutus magno zelo salutis animarum incumbbat, succedentibus annis a pristino fervore non parum declinavit. Dum enim satis assidue solemnioribus festis in tribunali poenitentiae adstat, si aliis diebus ad confessiones audiendas vocetur, se morosum exhibet erga illos praesertim, qui frequenter ad sacramenta accedere solent, inquit, excessum etiam in spiritualibus vitiosum esse. Relate vero ad infirmos graviter decumbentes ita se gerit, ut quam citius illorum confessiones excipiat, viaticum, et extremam unctionem iisdem praebeat, data etiam benedictione in articulo mortis, quos deinde divinae misericordiae committit, quin amplius ad illos redeat.

Grassante quodam morbo contagioso intra suae paroeciae fines, Titius pelli suae timens fugam arripuit, relicto tamen idoneo vicario. Sed iussus ab episcopo sub comminatione suspensionis ad paroeciam redire, obtemperat quidem, sed dum sibi sanorum curam reservat, infirmorum adsistentiam vicario relinquit.

Quaer. Quid ad Casum?

R. Titius morose se exhibens quoad confessiones excipiendas, solemnioribus festis exceptis, a gravi peccato excusari non potest. Ratio est, quia deest gravi sui officii obligationi, idque in materia gravi. Ac etiamsi agatur de illis, qui frequenter ad sacramenta accedere solent, semper ac rationabiliter petant confiteri, grave est morosum persaepe se exhibere quoad illos. Id enim in grave damnum redundat totius paroeciae, in grave damnum etiam privatorum, praesertim cum facile fieri possit, ut etiam devotae istae personae aliquando labantur in grave peccatum et sacramentali absolutione graviter indigeant. — I. M. 242. 360., Lugo de Poenit. d. 8. n. 1. seqq., S. Alph. l. 4. n. 127. par. *Hinc communiter.*

Graviter etiam peccat quoad illam praxim ministrandi quam citius sacramenta aegrotis, eosque deinde deserendi. Non enim aegroti, sacramentis receptis, statim semper moriuntur; sed ordinarie aliquo adhuc tempore pergunt vivere, et consequenter sacerdotis ministerio possunt adhuc graviter indigere. Quare praescindendo etiam ab obligatione infirmos visitandi et assistentiam moribundis praestandi, secundum Rituale Romanum; praxis haec non amplius ad aegrotos redeundi, qui in periculo mortis versantur, postquam iam semel sacramenta receperint, a gravi peccato excusari omnino non potest. La-Croix l. 3. p. 1. n. 760.

Dubium item non est, quod graviter etiam peccaverit Titius, deserendo suas oves et fugiendo instar mercenarii, et quidem, ut ex *Casu* eruitur, sine licentia ab episcopo petita et obtenta. Ratio, quia iterum egit contra gravem suam obligationem prospiciendi nempe saluti sui gregis, cum hic maxime in necessitate versetur. I. M. 207. Neque vero satisfacit officio suo sibi reservans sanorum curam, infirmorum assistentiam vicario relinquens. Haec enim assistentia per se et principaliter ad ipsum parochum pertinet. Vicarii est tantum eum adiuvere, adeoque parochus non potest a se penitus abiicere impletionem priorum officiorum, eaque implenda vicario remittere. Ac quamvis, generatim loquendo, non prohibeatur uti coadiutoribus seu vicariis in illis quae maius incommodum prae se ferant, ut ad infirmos ire noctu, praedicare, docere pueros, excipere confessiones, etc; iis tamen tamquam *coadiutoribus* et sociis uti debet; atque ideo ipse quoque, cessante iusto impedimento, haec praestare necesse habet, maxime si requisitus fuerit, secus gravi non caret culpa. — I. M. 230., La Croix l. 3. p. 1. n. 754. seqq., l. 6. p. 1. n. 133. seqq., S. Alph. l. c., G. 169.

8. « Iulianus, peccator publicus, matrimonium contracturus, iam publicatis hannis, adit parochum, confessiones excipientem, et declarat se nolle confiteri, sed confessionem simulare, ut sponsae complacet. Negat parochus, se matrimonio interventurum esse, nisi seriam confessionem peregerit, cum sacramentum illud statum gratiae requirat. Subinde, cum perrexisset parochus ad sacrum faciendum, dum communionem fidelibus distribuit, ecce inter alios communicantes cernit adstantem Iulianum ipsum. Quid facit? Haeret anceps... sed mox recordans praecepti Domini, *Nolite dare sanctum canibus*, hominem praetermittit. Absoluto sacro, Iulianus ira percitus adit parochum, imprecationibus eum lacessit, eique mortem minatur, nisi sibi Eucharistiam ministret suoque matrimonio assistat. Perterrefactus parochus existimat praeceptum tunc non urgere, et Iuliano morem gerit.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. 1.º Parochus *per se* recte egit primum assistentiam suam matrimonio denegando... quia parochus assistere nequit matrimonio eorum qui sunt publici peccatores. Ratio est 1.º quia de iure naturali nemo cooperari potest peccato alterius, etiam materialiter, nisi de causa gravi et proportionata; 2.º quia publici peccatores indigni sunt, ut ad sacramenta admittantur. Lig. 54.

2.º Parochus potuisset assistere matrimonio Iuliani in favorem sponsae, si haec non fuisset indigna, quia tunc rationem sufficientem habuisset peccatum eius permittendi. Lig. *ibid.*

3.º Potuit assistere matrimonio metu mortis impulsus, quia parochus non est minister sacramenti, et praeterea gravissima ratione a peccato cooperationis excusatur. Potest etiam parochus excusari *in simili Casu* propter alia quaecumque incommoda valde gravia, sive propria, sive contrahentium, v. g., ne in peccato aut in concubinato perseverent, etc. Lig. *Ibid.*

4.º Prima vice recte egit parochus communionem Iuliano denegando, quia, ut ipse ait, sancta non sunt canibus, seu indignis, tradenda. Iulianus autem peccator publicus, nulla praemissa poenitentia, neque scandalı reparatione, est omnino indignus. Ergo a communione erat repellendus seu praetermittendus.

5.º Male egit postea parochus, metu mortis adactus, Eucharistiam Iuliano ministrando. Ratio est, quia damnum quantumlibet compensare nequit summam iniuriam, quae *in Casu* SS. Eucharistiae advenit. — Contradicunt tamen plures, cum La Croix l. 6. p. 1. n. 138., Gobat, Sporer, etc., dummodo sacramentum non petatur in odium religionis. Ratio eorum est, quia, ut aiunt, si infamia peccatoris occulti publice

sacramentum petentis talem administrationem excusat, et irreverentiam sacramenti reparat, cur mors a ministro subeunda non excusaret? Sed neganda est paritas. Etenim sacerdos nequit publice communionem negare peccatori occulto, non quidem ad famam eius salvandam, sed propter alia gravissima incommoda, quae inde sequerentur, nempe scandala aliorum, qui licet forte digni, a sacra communione deterrentur, timentes ne ob odium vel imprudentiam a sacerdote arcerentur. Haec autem incommoda non habentur in ministro, qui metu cogitur ad communionem peccatori publico ministrandam. Imo aedificationi esset populo minister, qui ad reverentiam sacramento servandam periculo mortis se exponeret ». G. 175.-177. — I. M. 365. 369. 372. 374.

9. Infirmatur graviter Bertha apud Caium virum divitem et caelibem, qui eam cum magno viciniæ scandalo non tam ut famulam, prout asserebat, sed potius tamquam concubinam domi retinet. Vocatur Titius parochus, qui pluries eos ad invicem separare frustra curaverat, ut statim ad infirmam viaticum deferat. Stupens domum Berthae petit, eamque primo interrogat, utrum iam confessa fuisset. Exhibetur ab ipso viro, qui prope lectum ad latus infirmæ adstabat, schedula confessionis peractae apud presbyterum, qui non optima penes superiores gaudebat fama. Rogat Titius adstantes, ut paulisper recedant. Renuit herus, et simul respondet infirma se hoc unum quaerere, ut viaticum statim recipiat. Tunc parochus gravi sermone eos sciscitatur, utrum confessarius aliquid ad publici scandali reparationem praescripserit. Nihil, respondent herus et mulier subridentes. Nititur Titius persuadere Berthae, ut ex illa domo discedat; sed frustra. Curat etiam, ut Caius, durante saltem mortis periculo, domo discedat; sed frustra. Inde conversus ad Bertham eam adprecatur, ut ad id consilii virum adducat. Sed illa: « ex hoc iudicia vulgi confirmabuntur ». Subiungit parochus indignabundus: « et ego viaticum non deferam »; et his dictis discedit.

Post aliquot horas accurrit ad parochum famulus rogans, ut celeriter ad Bertham, iam iam morientem, viaticum deferat. Dum Titius in eo est, ut Bertham domum ingrediatur, admonetur eam iam mortuam esse. Quo audito ad ecclesiam cum SS. Sacramento revertitur.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Laudandus omnino est Titius parochus, quod pluries curaverit ad invicem separare Caium et Bertham. Verum ab opere incepto non debuisset desistere, ut *ex Casu* videtur fecisse, propter defectum boni effectus. Quod enim non obtinetur ab obstinatis peccatoribus, qui ex passione peccant, una die, immutatis animae dispositionibus, prae-

sertim urgente infirmitate et adiuvante Dei gratia, alia die facile obtinetur. Quare e contra vituperandus esset Titius parochus, quod durante infirmitate ad Bertham non accesserit, et expectaverit quod vocaretur, eius morte iam imminente. Sed Titius revera videtur ignorasse Berthae infirmitatem; etenim *stupens domum Berthae petiit*.

Bene autem omnino se gessit procurando, ut adstantes recederent; sed curare simul omni modo debuisset, ut recederet in primis ipse herus Caius. Evidens enim res est, quod eius praesentia ingens obstaculum futurus erat sincerae poenitentiae Berthae. Posito autem, quod iam esset, ut affirmatur *in Casu, magnum viciniae scandalum*, et quod Caius et Bertha a parochio simul petierint, ut viaticum afferret, bene quidem fecit Titius parochus quaerendo aliquam publici scandali reparationem; sed videndo malas dispositiones tum Berthae tum Caii, siquidem subridentes respondent nihil huiusmodi factum esse, loco exigendi a Bertha ut discederet a domo heri, et ut herus ipse a domo discederet, debuisset potius omni caritate et zelo exhortari utrumque ad eam reparationem, alio prudentiori modo, et praesertim Bertham morti proximam ad sinceram poenitentiam, ostendendo simul poenitentiae facilitatem eiusque salutares fructus vitae aeternae, e. g., ut, si possibile esset, matrimonium celebraretur, vel, si id non esset possibile, ut saltem Bertha detestaretur coram ipso sua peccata, et significaret suam voluntatem a peccato recedendi et convertendi se tandem ad Deum. Cum nihil tale factum fuerit, impossibile omnino erat Caiae, impoenitentiae signa risu ostendenti, viaticum administrare sine maiori adhuc scandalo, et sine gravissima Sacramenti irreverentia.

Imprudenter omnino Titius petiit a Bertha, ut discederet a domo heri. In gravissimo infirmitatis statu in quo reperiabatur, siquidem post aliquot horas mortua est, hoc erat moraliter impossibile, neque absolute erat necessarium ad scandali reparationem. Adhuc magis imprudenter petiit ab hero, ut discederet *a domo sua*, quod etiam erat moraliter impossibile, neque id etiam erat necessarium ad scandalum reparandum ex parte ipsius Berthae.

Omnino male egit cum indignatione viaticum denegando et discedendo; sed debuisset in tam urgente necessitate domi remanere, et omnem conatum adhibere ad Bertham adducendam ad sua peccata saltem detestanda, et hanc detestationem externe significandam. Cum Titius parochus advocatus venerit, et eum Caius non eiecisset e domo, rogando iterum cum debita benignitate Caium ut tantisper recederet, constanti ac perseveranti caritate ac zelo obtinisset forte Berthae conversionem. Verum, cum hoc Titius non fecerit, sed discesserit, post-

quam e contra Caius et Bertha satis superque confirmassent etiam in praesenti, sua ratione agendi et respondendi, se vere hactenus vixisse in statu peccati, non poterat certe Titius consentire in delationem et administrationem viatici.

Ex his patet, male etiam Titium parochum egisse, cum post aliquot tantum horas advocatus, postquam e domo Berthae discesserit, eam obstinatam in peccato relinquens, in domum Caii reversus fuerit, viaticum eidem Berthae ministraturus. Si publice viaticum deferebat, non apparet quomodo cohonestari potuerit ratio agendi Titii ob publicum scandalum, quod certe adfuisset, si, nullo alio poenitentiae signo dato, ei viaticum Titius, in praedicto rerum statu, ministrasset, ut ad faciendum omnino paratus fuisse videtur. Interrogatus enim Titius a vicinis, ut naturalis res erat, non potuisset certe respondere Bertham poenitentiae signa dedisse, et forte e domo Berthae indignabundus egrediens eius obstinationem iam pluribus manifestavit, et totum visitationis factum narravit. Si vero viaticum occulte deferebat, et reversus est ad domum Berthae, ut tentaret primum iterum eius conversionem, eamque rite disponeret ad absolutionem, et deinde ad viaticum recipiendum, non est certe cur Titius reprehenderetur, sed e contra laude dignus ipse hac vice foret.

Verum, cum Titius iam mortuam repererit Bertham, potestne ecclesiasticam sepulturam ei dare? Cum non constet de impenitentia finali Berthae, poterit ei Titius ecclesiasticam sepulturam dare. Ut enim publicis peccatoribus ecclesiastica sepultura possit et debeat denegari necesse est, ut sint peccatores manifesti et publici, qui sine poenitentia obierunt. Rit. Rom. *Quibus non licet*, etc. Quapropter requiritur, ut non solum certo constet de peccato, et peccatum sit publicum; verum etiam ut certo absque ullo poenitentiae signo obierint. Atqui in *Casu* Bertha schedulam habebat confessionis peractae, licet apud presbyterum non bonae famae; et parochus bis ad eam fuit advocatus, et secunda vice immediate ante mortem. Quare poterit Titius infelici Berthae ecclesiasticam sepulturam concedere. — I. M. 365. 369. 1156. seqq., G. 721.-724.

10. Titius parochus excipiens confessionem duorum, qui mox matrimonium contracturi erant, accipit a viro, eum pluries et praecedenti etiam nocte cum sponsa lethaliter peccasse; itemque gravem pecuniae summam esse furatum, quam tamen se restitutum saltem promittere recusat. Eum utpote absolutione indignum hortatur parochus, ut a communione abstineat; sed frustra. Itaque conveniunt de particula conse-

crata illius ori tantum admovenda et in pyxidem statim reponenda; quod reapse peractum est. Facto crucis signo, ut moris est, sponsum inabsolutum Titius dimittit.

Excipit deinde parochus confessionem sponsae, quae de turpibus cum sponso commissis ne verbum quidem habet. Ex habito colloquio Titius novit, eam apud alium non potuisse confiteri. Prudenter hortatur, ut praeteritae vitae peccata in statu coniugali suscipiendo sincere manifestet; at nihil inde proficit. Quare, ne sacrilegium fiat, loco formae sacramentalis aliquas preces submitte recitat. Insuper in sacro faciendo particulam ab aliis seiunctam minime consecrare intendit, eamque praebet sponsae.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Simulatio generatim est ficta positio signi. Quare simulatio sacramentorum est ficta positio signi sacramentalis; materiae, formae, actionis sacramentalis. Simulatio *formalis* sacramentorum illicita est, ut quaelibet alia simulatio formalis, quia mendacium facti est, cum quis signis exterioribus vel rerum vel factorum utatur ad significandum id quod non est. Insuper in ea formali sacramentorum simulatione irreverentia in ipsum sacramentum habetur. Simulatio *materialis* pluribus ita intrinsece illicita non est, ut nec aliquando liceat saltem propter gravissimum mortis metum; neque eis consequenter damnata iam a S. Sede videtur, D'Annib. 264. Sed revera intrinsece illicita est propter implicitam irreverentiam in sacramentum, et in sacramentorum Institutorem Iesum Christum; cum haec simulatio nullatenus sit necessaria, ita ut ea irreverentia ex ipsa necessitate valeat excusari et cessare. I. M. 374. Ea praeterea damnata est prop. 29. inter alias damnatas ab Innocentio XI.: *Urgens metus gravis est causa sacramenti administrationem simulandi*. Etenim nunquam quaestio fuit de liceitate *formalis* simulationis sacramentorum; sed tantum de *materiali* sacramentorum *simulatione* disputatum est inter catholicos doctores, et eorum opinio, qui pro liceitate stabant materialis simulationis, fuit in ea propositione condemnata. Insuper id eruitur etiam ex sensu obvio illius propositionis; siquidem in ea agitur de *metu gravi* influente in ipsam exteriorem *administrationem sacramenti*, seu in ipsum exteriorem sacramentalem ritum, vel sacramentalem actionem. Cum simulatio *formalis* non nisi ab interiore et directa intentione decipiendi pendeat, quae intentio occulta est, ille *gravis metus* ad eam interiorem intentionem non refertur, sed ad exteriorem actionem, quae sola apparet et videtur. Praeterea Bened. XIV. in Epist. *Postremo mense* 28. Febr. 1747. §. 21. Casum proponit, quod infideles aliqui baptismum petebant

pro suis filiis, ut nempe isti a morbis et daemonum vexationibus liberarentur, mortem quoque minitantes catholicis sacerdotibus. Et resolutum fuit a S. O. *in tali Casu*, non posse saltem fecte eos baptizare, adhibita *baptismi materia sine debita forma; quia baptismus est ianua sacramentorum ac protestatio fidei, nec ullo modo fingi potest*. Ubi aperte apparet agi de simulatione materiali, et allatae rationes valent proportionata ratione etiam pro aliis sacramentis; nam alia sacramenta, si non sunt ianua sacramentorum uti baptismus, sunt quaedam baptismi perfectio et complementum, vel certe baptismum omnia praesupponunt et praesignificant, et sunt suo modo protestatio et professio fidei, unde nec ipsa ullo modo fingi possunt, quemadmodum fides nullo potest fingi modo. Post relatum *Casum*, eiusque resolutionem citat Benedictus XIV. commemoratam propositionem damnatam ab Innocentio XI., adeoque eam ipse evidenter intelligit et interpretatur non tantum in sensu formalis simulationis, verum etiam et praecipue in sensu materialis simulationis.

Titius parochus faciens crucis signum super sponsum, quem inabsolutum dimittit, nullam sacramentalem simulationem peragit; siquidem crucis signum neque signum sacramentale, neque actio sacramentalis est. Itemque nullam simpliciter simulationem peragit, nam Titius praedictum sponsum de sua indignitate iam convenienter praemonuerat. Insuper Titius cum sponso conveniens, ut ad sacramenti sigillum, et sponsi famam servandam particulam consecratam admoveat eius ori, sed statim in pyxidem reponat, nullam committit sacramenti simulationem. Nam hostiam elevare super sponsum, et super ipsum signum crucis efformare, et deinde, loco eam manducandam dandi eidem sponso, in pyxidem reponere, nullam sacramentale signum est, nulla sacramentalis actio est. Neque ulla adest hac in re simulatio respectu sponsi; nam conventio cum ipso facta est de hac agendi ratione. Quoad alios vero simulatio est late talis, quae, ut restrictio mentalis late talis, ex gravi aliqua causa licita est. — I. M. 375. 376.

Titius audiens confessionem sponsae, et nullam in ea audiens accusationem turpis peccati cum sponso commissi, prudenter quidem agit generatim tantum exhortando sponsam, ut praeteritae vitae peccata sincere manifestet, occasione proximi matrimonii. Recte tamen non egit eidem sponsae absolutionem non impertiendo. In hoc enim sacramenti poenitentiae tribunali poenitenti credendum est pro se et contra se. Insuper haberetur *in tali Casu* usus notitiae confessionis sponsi, qui profecto cedit in odium sacramenti. Si enim fideles scirent eorum confes-

siones posse aliis spirituale vel temporale damnum afferre, id certe eos a sacramentali confessione retraheret. — I. M. 824., G. 768.

Recte item non agit, loco formae sacramentalis preces submitte recitando. Non habetur quidem simulatio ulla sacramenti, nam illarum precum recitatio sacramentalis actio non est, neque illae preces pars sacramenti sunt. Attamen vera et stricta simulatio habetur, adeoque verum mendacium. Etenim, cum sponsa rite confiteatur, neque ullum signum exhibeat indispositionis ad absolutionem recipiendam; cum item confessarius eam non moneat de omissione absolutionis, secreto recitare super eam preces, eique sacro crucis signo benedicere, in hisce circumstantiis nihil aliud significare potest, neque poenitens aliud potest intelligere, nisi absolutionem impertiri. Casus Consc. Bonon. Dioec. Anno 1785. Mense Iunio Cas. 1.

Neque tandem recte agit, particulam ab aliis seiunctam minime consecratam praedictae sponsae praebendo. Etenim primo violat sigillum sacramentalis confessionis, siquidem abutitur notitia per confessionem accepta, tum sponsi tum sponsae, ad communionem sponsae denegandam. Insuper hostia non consecrata idololatriae exponitur. — I. M. 376., G. 179.

11. In oppido quodam due haeretici, principales cives, matrimonium solemniter celebrare constituerant coram ministro haeretico, in haeticorum templo, quod erat eo in oppido. Sed, stante ministri infirmitate, parochum loci rogaverunt, ut ipse vellet solemniter eorum nuptias celebrare. Existimans parochus hanc optimam esse occasionem attrahendi ad Ecclesiam Catholicam, duos illos haeticos, qui videbantur esse in bona fide et non alieni omnino a catholica fide, libenter annuit, et nuptias celebravit. Hinc factus est ut, plures alii haeretici, qui illi solemniter interfuerunt caeremoniae, ad fidem catholicam converterentur, quo exemplo excitati duo illo sponsi, et ipsi ad catholicam fidem conversi sunt, magna parochi et omnium laetitia.

Quaer. Quid ad Casum?

R. Illicite omnino egit parochus, quamvis tam bonus secutus fuerit effectus. Etenim illicitum est haeticorum nubentium consensum excipere; nam, necessitate nulla id exigente, videretur eorum foedera probare, et sacramenti indignae tractationi suam praestare operam. Quare illicitum adhuc magis est tali matrimonio benedicere. Et gravius ulterius peccaretur, si ritu ecclesiastico, praesertim solemniter Missae celebratione, tales nuptias parochus sanciret. Hinc Grego-

rius XIII. reprehendit Episcopum Cracoviensem ob nuptias solemniter celebratas inter duos haereticos. Kenrick tr. 14, n. 36. Mechilinae 1860. Quare multo magis parochus, *in Casu*, est reprehendendus.

110. — DE SUBIECTO SACRAMENTORUM

1. Philemon parochus dare solet absolutionem, viaticum et extremam unctionem infirmis delirantibus, semifatuis, amentibus, imo et ebriis agonizantibus. — *An recte?*

R. Philemon potuit praedictis extremam unctionem ministrare, exceptis tamen perpetuo amentibus, utpote incapacibus. Potuit etiam viaticum ministrare delirantibus et semifatuis, secluso tamen irreverentiae periculo; minime vero ebriis agonizantibus propter scandalum, quod inde sequeretur. Potuit tandem dare absolutionem, sed sub conditione, iis omnibus, quibus extremam unctionem ministravit. Quamvis enim ad absolutionem requiratur aliqualis confessio et actus contritionis seu doloris, certo tamen non constat ea omnino in his deficere, — I. M. 384. 565. 752. 753. 754., G. 182. 308.

2. Florianus, parochus, ad Titium moribundum advocatus, audita eius confessione, ipsi praebet sacram eucharistiam, quam libenter suscipit. Sed cum de extrema unctione ageretur, recusavit Titius illam suscipere, asserendo nullum esse mortis periculum. At vero, ubi parochus animadvertit iam sensibus eum destitui, coepit eundem sacro oleo ungere et perrexit, quamvis moribundus, oculis subito apertis, cernens quid circa se ageretur, agitatione capitis displicentiam suam ostenderet.

Quaer. *An Florianus valide et licite Titio extremam unctionem ministraverit?*

R. Affirmative. Etenim *valide* primo extremam unctionem ministravit; nam Titius implicite habuit intentionem extremam unctionem recipiendi eo ipso, quod recusaverit illam suscipere tunc, quando ei a Floriano proponebatur, propter hanc tantum rationem, quia nullum existimabat adesse adhuc periculum mortis. Insuper, cum Titius sponte confessus sit sua peccata, et libenter sacram eucharistiam susceperit, voluntatem profecto habet generalem christiane moriendi, adeoque recipiendi etiam, quando opus sit, extremam unctionem. Haec autem generalis voluntas omnino praedominans est relate ad voluntatem particularem, contrariam, ex errore exortam. Si autem *valide* Florianus

extremam unctionem ministravit, eam etiam *licite* ministravit, urgente necessitate, in qua Titius reperiebatur. Elbel 69. 70., G. 183.

3. Titius alienigena, dum in publico hospitio diversatur, improvise morbo correptus, in proximo vitae periculo constituitur. Advocatus parochus, dum in eo est, ut illi sensibus iam destituto absolutionem impertiatur, eum esse religionem hebraeam ab infirmi amico, qui inopinato adest, edocetur. Qui simul testatur, Titium nihilominus de religione christiana bene sentire; imo et eundem exclamantem non semel audisse: « baptismum libenter reciperem, si patris indignationem non metuerem ». His auditis parochus illi baptismum confert.

Paulo post infirmus ad sensus redit et certior factus de baptismi collatione, eam ratam habet. Compositis deinde cum patre negotiis, coram paracho se catholicum proclamat. Verum parochus modo dubitat, an Titius sit rebaptizandus.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Titii baptismus invalidus videtur propter defectum intentionis; adeoque sub conditione est rebaptizandus. Illa enim Titii voluntas baptismum recipiendi, si non metueret patris indignationem, velleitas quaedam potius est, quam vera voluntas et intentio baptismi suscipiendi. Quin imo cum Titius, ut *ex Casu* eruitur, suum patrem revera metueret, et ideo baptismum distulit suscipere, voluntatem de facto simpliciter non habuit baptismum recipiendi. Neque vero *ex Casu* ullum desumi potest indicium vel cessati metus indignationis patris, vel roboratae et immutatae voluntatis circa baptismum recipiendum. Quod autem Titius certior factus de baptismi collatione eam ratam habuit, eam validam efficere non potuit; posterior enim rei iam factae rati habitio praeviam rei faciendae intentionem supplere non potest, neque quoad ipsam substantiam actus humani, qui defuit, neque quoad effectus, si isti ab illo essentialiter aliquo modo dependeant. Porro, quia adulterorum iustificatio in praesenti divinae providentiae ordine a propria pendet voluntate, divina gratia adiuvante; ita etiam validitas sacramentorum quae, gratiam iustificantem operantur, a propria pendet voluntate et intentione.

4. Riculfus, infidelis, minime in fide instructus ac valde rudis, ex gravi metu baptismum recepit. Deinde vero sponte volens christianam amplecti religionem missionarium adit, eique baptismum praedictis conditionibus susceptum manifestat. Missionarius autem anceps haeret, utrum iterum Riculfus, baptismum recipere debeat.

Quaer. An Riculfs possit iterum baptizari?

R. Ex eo quod Riculfs, metu gravi compulsus, baptismum receperit, inde non sequitur, quod invalide fuerit baptizatus, dummodo vere voluerit baptismum recipere, quia metus non aufert voluntarium. Benedictus XIV. C. *Postremo mense* § 49. Ad hanc intentionem quod attinet, examinandus Riculfs est, cum valde rudis sit, et « si res in dubio sit, nec intelligi possit, an defuerit intentio, an sufficiens adfuerit necne, adultus tum retinendus, baptizandusque sub conditione ». Bened. XIV. l. c. § 51, Ad fidem vero quod spectat, fides propriae talis necessaria quidem non est ad validitatem baptismi; necesse tamen est ad eius licitatem noscere et credere ea quae necessaria sunt necessitate medii et praecepti. Quare, si Riculfs iterum sit sub conditione rebaptizandus, rite prius instrui debet in rebus fidei. Cf. Collectan. S. C. de P. F. n. 551. 552. 555.

5. Xaverius Missionarius loca peragrans suae Missionis infantem invenit, duos annos natum, gravi affectum morbo, quo, secundum medici iudicium, moreretur certe ille infans, sed post unum vel ad summum duos annos. Zelantissimus Xaverius, qui amplius in eum locum, quo praedictus infans reperitur, non est reversurus, vellet infantem baptizare, sed renuunt omnino eius parentes infideles, ac ipsis invitis Xaverius non audet eum baptizare, quippe qui recordatur se legisse in Instr. S. C. de P. F. 17. Aug. 1727. Decretum S. Officii 28. Ian. 1637.: « Non licere, nisi in articulo, seu *moraliter certo imminenti mortis periculo*, infantes infidelium filios, invitis seu insciis parentibus, baptizare ». Hinc Xaverius magna oppressus animi tristitia ex eo pago proficiscitur.

R. Xaverius bene potest praedictum infantem baptizare, ut constat ex seq. Resp. S. O. 18. Iul. 1892.: « 1. An possint baptizari filii infidelium, in periculo, non vero in articulo mortis? — 2. An iidem possint saltem baptizari, quando non est spes eos denuo revisendi? — 3. Quid si valde prudenter dubitetur, quod ex infirmitate, qua actu afficiuntur, non vivant, sed moriantur ante aetatem discretionis? — R. Ad 1. 2. 3. Affirmative. Ad 4. Conentur missionarii eos instruere eo meliori modo, quo fieri possit, secus baptizentur sub conditione ».

DE BAPTISMO

111. — DE BAPTISMI MATERIA ET FORMA

1. « Sempronius tempore hyemali consuevit baptizare infantes aqua nonnihil calefacta, seu tepida ». — *An licite?*

R. « Sempronius non peccavit ex eo quod hyemali tempore baptizaverit in aqua nonnihil calefacta. Ita Illsung, Babenst., aliique plures. Ratio est, quia sacramentum non debet obesse vitae hominis, quod ad vitae, peccato Adami amissae, restaurationem institutum fuit ». Elbel 15.

2. Dominicus in casu necessitatis puerum baptizat potione thaei. — *An rebaptizandus puer, si fieri possit?*

R. Affirmative. Nam materia dubia est. Quamvis magna quantitate aquae et parva quantitate herbae theae illa potio conficiatur; secundum tamen moralem hominum aestimationem, huiusmodi potio non habetur, neque est *aqua naturalis*. Attamen, quia non nisi *accidentaliter* aquae immutatio habetur, materia sufficiens saltem dubia videtur, adeoque in casu necessitatis adhibenda. — I. M. 397. 398.

3. A Missionariis dubium propositum fuit: « Se in quei regni, nei quali i genitori si oppongono al battesimo dei loro figliuoli per l'opinione, in cui sono talvolta gl'idolatri, che il battesimo li faccia morire, possano battezzarsi in pericolo di morte col servirsi d'acqua, in cui si saranno poste delle quintessenze o degli odori forti, oppure alcune droghe, come il zafferano, o polvere di qualche altra specie per indurre cambiamento nel color naturale senza alterarne la sostanza, e con farne uso, come se fosse un rimedio, o sia a guisa di docciatura con versare l'acqua sopra una parte o sopra la testa, o sia *in maniera di bagno*, o sia *per lavare o pulire il fanciullo*, ovvero *per rinfrescargli gli occhi*, o *nettargli le piaghe*, o ancora *con dargliela a bere*, oppure *in qualche altra maniera a guisa di rimedio*, come se ciò fosse effettivamente; ma sopra tutto principalmente per battezzarlo, pronunziando sottovoce la forma del sacramento ».

S. O. 8. Nov. 1770. respondit: « Nel caso di estrema e vera necessità, in cui è imminente la morte del fanciullo, nè ai missionarii può darsi altra e più comoda occasione di visitarlo, e i genitori sono

al battesimo avversi... possono anzi debbono in tal caso i missionarii servirsi di materia prossima e remota, quantunque dubbia, dovendo prevalere al pericolo dell'invalidità del sacramento il soccorso, quantunque incerto, alla spirituale generazione del fanciullo. Quindi è che, toltone il modo di dare il battesimo *per modo di bevanda*... il quale è certamente illecito, ed invalido sarebbe il battesimo così conferito; e tolto ancora l'uso di acque odorifere o essenze, in cui la sostanza dell'acqua sarebbe alterata, tutti gli altri modi espressi... possono e debbono essere adoperati nel caso dell'allegata estrema necessità, e non altrimenti... avvertendo che in questi casi procurino sempre, che qualche porzione di acqua *scorra sul capo* se possibile, e non potendosi in verun modo sul capo, scorra almeno sopra qualche principal parte del corpo del fanciullo. Inoltre avvertano, che in caso, che questi fanciulli così battezzati con dubbio della validità del sacramento, riacquistassero la sanità, cerchino ogni miglior modo i missionarii di battezzarli di nuovo *sub conditione* e d'istruirli ».

4. Anna, obstetrix, saepe versatur in necessitate baptizandi infantes recens natos, et de vita periclitantes. Quia vero timet, ne formam baptismi dubiam, vel minus certam adhibeat, ad maiorem securitatem curat eam proferre nunc uno, nunc alio, at meliori quo ipsa putat, modo, secundum quod in variis casibus timor errandi primo illi suggerit faciendum. Hinc 1.º aliquando dicit: *Ego te baptizo in nomine Dei Patris, et Dei Filii et Dei Spiritus Sancti*. 2.º Aliquando dicit: *Ego te baptizo in nomine Patris omnipotentis, et Filii unigeniti, et Spiritus Sancti paracliti*. 3.º Aliquando dicit: *Ego te baptizo in nomine Patris nostri et Filii et Spiritus Sancti*. 4.º Aliquando dicit: *Ego te baptizo in nomine Patris et Verbi et Spiritus Sancti*. 5.º Aliquando dicit: *Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus*.

Quaer. *Quid de validitate variarum formarum, quas Anna adhibuit?*

R. De prima forma P. Gury 191. ait: « Dubia est forma, quia unitas divinae essentiae non satis exprimi videtur. Probabilius tamen valida est, quia sensus formae essentialiter non mutatur. Sed baptismus, ob controversiam, repetendus est ». Elbel 34., de hac eadem forma loquens, inquit: « Videtur satis certum, quod baptismus hoc modo collatus valeat, quandoquidem et Trinitas Personarum satis exprimitur, et unitas essentiae divinae per voculam *in nomine*. Hinc Gobat tr. 2. n. 721. ait: ego non iuberem rursus tingi, qui esset

sic ablutus; quia nec auctoritas, nec ratio permittit vocare in dubium. Fatentur tamen omnes hunc modum baptizandi esse graviter illicitum, cum sit contra praxim et praescriptum Ecclesiae ». Sane S. Alph. in num. 108, cit. a Gury nihil habet de hac forma. In num. vero 111, absolute ait: « Valet baptismus, si addantur formae verba sensum non corrumpentia puta... si quis diceret: *Ego te baptizo in nomine Dei Patris, qui te creavit*, etc... » Porro evidens et certum est, quod additio illa *Dei* non corrumpit formam, et quod subintelligitur in expressione, uniscuiusque Personae. Mysterium autem unitatis divinae naturae, significatum per verbum *in nomine*, integrum omnino manet. Neque vero ex illa repetitione nominis *Dei* sequitur pluralitas Deorum, « quia unum et idem nomen potest iterum atque iterum nominari et invocari absque pluralitate; ut vere dicitur Pater Deus, Filius Deus, et Spiritus Sanctus Deus, non tamen possunt dici Dii ». Suarez d. 21. s. 3, par. *Sed quid*, La-Croix l. 6, p. 1, n. 34.

Secunda forma, ut habet idem S. Alph. l. c. valida est. Nihili enim in ea additur, unde substantialis alteratio habeatur. Et S. Th. 3. p. q. 60, a. 8, explicite ait: « Si aliquis dicat: *te Ego baptizo in nomine Dei Patris omnipotentis, et Filii eius unigeniti, et Spiritus Sancti paracliti*, erit verum baptisma ». Cf. Lugo d. 2, n. 117, 125.

Tertia forma dubia videtur. Verbum enim *nostri* videtur verum formae sensum auferre. Etenim verbum *Patris* in forma baptismi determinatur ad significandum tantum Personam Patris, qui Pater est respectu sui Filii unigeniti. Additum autem *nostri* iam determinat alium sensum nempe efficit, ut significetur *Deus Creator* sine Personarum distinctione. Id erui etiam videtur ex Responso S. Off. 27. Ian. 1892. Cf. Collectan. S. C. de P. F. n. 2160.

Quarta forma valida videtur. Immutatio enim vocis *Filii* in vocem *Verbi* non aufert verum sensum formae. Eam ut validam habet D' Annib. n. 272. nota. 26., et ut validam habet etiam Suarez d. 21. s. 4, par. *Secunda sententia*.

Quinta tandem forma valida etiam est. Etenim verbum illud *Sancti* omissum, non aufert sensum formae. Vox enim *Spiritus*, quae est imposita ad significandam proprietatem tertiae Personae, scilicet spirationem passivam, quam de formali significat, sufficienter tertiam Personam significat. Et sic etiam in S. Scriptura, tertia Persona, *Spiritus* simpliciter appellatur, Ioann. 7., 39. Suarez d. 21. s. 4, par. *In hac re*, D' Annibale n. 272. nota 26., Lig. 109. in fine.

5. Metrodorus, parochus, nomen puellae imponere volens in ipso

baptismate, eamque B. Mariae V. dedicare, ita eam baptizavit: *Ego te, Mariam, baptizo in nomine*, etc. — *An licite et valide?*

R. *Illicite*, quia est contra Rituale; *valide*, quia nullo modo forma *substantialiter* immutatur. Idem dicatur, si nomen apponatur, in casu vocativo ex eadem intentione post vocem *Patris* si nempe dicatur: *Ego te baptizo in nomine Patris, Maria, et Filii, et Spiritus Sancti*. Forma enim etiam *in hoc Casu substantialiter* non mutatur, neque ex natura rei, ut patet, neque ex intentione agentis. Quin imo Card. De Lugo d. 2. n. 107. inquit: « Valida erit forma baptismi, si pro illis verbis, *Ego te baptizo*, dicatur, *Ego baptizo Petrum*, licet illa vox, *Petrus*, de se aequivoca sit ad hunc vel illum Petrum significandum ».

6. Daniel, vir saecularis, puerum necessitate baptizans, licet usus fuerit consueta baptismi forma, non tamen intendit baptizare in nomine *Patris* divini, in nomine *Filii* divini, in nomine *Spiritus Sancti* divini; sed in nomine *patris eiusdem pueri*, in nomine *filii primogeniti praedicti patris*, in nomine *spiritus creati, ipsius nempe animae pueri baptizandi*.

Quaer. *An valide Daniel baptizaverit?*

R. « Baptismus est nullus. Ratio... quia ad validam confectionem sacramenti necessaria est intentio legitima ministri, scilicet faciendi sacramentum vel saltem faciendi quod facit Ecclesia, aut Christus instituit... Et licet fuerit usus legitima forma baptismi, quia tamen non est usus illis verbis in sensu legitimo, sed alieno; hinc nihil effecit, quemadmodum nihil efficeret sacerdos... si proferens haec verba, *Hoc est corpus meum*, intelligeret non Corpus Christi, sed suum, sibi proprium ». Elbel 25.

Apposite Lugo d. 2. n. 113.-118., loquens de forma baptismi, ait: « Si minister peccet in intentione debita significandi, nolens significare Patrem sapientem, sed Patrem, qui non sit sapiens, iam tunc nihil faceret, non ex defectu verborum, sed ex defectu intentionis, sicut si consecrans non haberet intentionem significandi veram praesentiam Corporis Christi, per illud verbum *est*, sed solum impropriam et secundum figuram, non consecraret ». Quando tamen ex parte intentionis adest intentio faciendi quod Christus iussit, et adest simul error in mente, huiusmodi error nihil obstat valori sacramenti. Nam error manet solum in mente; nec verba illum significant secundum se, nec illum significant ex intentione proferentis. Eo ipso enim quod quis sinceram habet intentionem faciendi quod facit Ecclesia, iam vult per ea verba signi-

ficare id quod Christus et Ecclesia volunt significare. Quare requiritur ad valorem formae, « et quod significet id quod Christus voluit, quantum est ex parte verborum, hoc est, quod sint apta de se ad significandum, et quod id etiam significant ex parte proferentis, qui hoc ipsum intendit significare; sine hoc enim non est locutio. Nam psittacus etiam profert verba, quae ex se aliquid significant, et tamen non loquitur, quia non intendit per verba illud significare. Similiter ergo *in eo Casu* forma illa non esset locutio significans in ratione locutionis, id quod Christus voluit, cum minister non proferat verba ad id significandum, sed aliud ».

7. Cum infans, recens natus, repente constitueretur in proximo mortis periculo, eius pater et avunculus praesentes statim eum baptizarunt, aquam in eius caput infundendo et formam pronuntiando: *Nos te baptizamus in nomen P. et F. et S. S.*

Quaer. *An valeat praedictus baptismus?*

R. Si uterque, pater et avunculus, formam adhiberent *Ego te baptizo*, etc., uterque exprimeret suam intentionem quasi ipse singulariter baptizaret. Et tunc manifestum est, quod ille, qui prius verba proferret, daret baptismi sacramentum, alius vero nihil faceret. Si vero omnino simul verba proferrent, et aquam infunderent, uterque quantum in se est baptizaret. Baptismus ita collatus esset illicitus, sed validus. Nam non « traderent aliud et aliud sacramentum; sed Christus, qui est unus interius baptizans unum sacramentum per utrumque traderet ». S. Th. 3. p. q. 67. a. 6. Si vero pater et avunculus formam adhibent, quae *in Casu* exponitur: *Nos te baptizamus*, etc., invalidum esset baptisma. Etenim « ex tali forma exprimitur talis intentio, quod plures conveniant ad unum baptismum conferendum; quod quidem videtur esse contra rationem ministerii: homo enim non baptizat, nisi ut minister Christi, et vicem eius gerens; unde sicut unus est Christus, ita oportet esse unum ministrum, qui Christum repraesentet. Propter quod signanter Apostolus dicit ad Eph. 4. 5.; *Unus Dominus, una fides, unum baptisma*. Et ideo contraria intentio videtur excludere baptismi sacramentum ». S. Th. 1. c. Si igitur verba illa: *Nos te baptizamus*, etc. accipiantur *coniunctim* non perficitur sacramentum, quia non adest unitas ministri. Sed quid, si *divisim* accipiantur? Annotator Summae S. Thomae edita Barri-Ducis a. 1868. in l. c. censet verum esse baptismum, « quia singuli intendunt se baptizare et adest forma et materia sacramenti ». Et in q. 66. a. 5. ait: « assuetus pluraliter loqui, *nos te baptizamus*, non variaret substantiam formae, ut censet Caietanus ». Sed quando

sunt plures, qui eam adhiberent formam: *nos te baptizamus*, etc. S. Th. 1. ult. c. diversitatem exponens formae *ego vos baptizo*, quando plures baptizantur, et formae: *nos te baptizamus*, quando plures baptizant, formam ait in hoc ultimo casu immutari, licet non immutetur in primo: « quia *vos* nihil est quam *te* et *te*; quod autem dicitur *nos*, non est dicere *ego* et *ego*, sed *ego* et *tu*, et sic iam mutaretur forma ». Non enim exprimeretur unitas ministri; et, si *de facto* plures ministri sunt, licet occulta intentione singuli vellent baptismum *divisim* conferre, ea tamen forma multiplicitas adhuc ministrorum exprimeretur.

Variatio autem illa *in nomen*, loco dicendi *in nomine* substantialis non videtur. Nam baptismus ex institutione Christi confertur *cum invocatione Trinitatis*. S. Th. 3. p. q. 66. a. 6. Atqui hanc invocationem non adimit accusativus casus *in nomen* loco alterius casus ablativi *in nomine*, eadem enim cum ablativo et cum accusativo, graecorum more, significatio est particulae illius *in*. Forcellini v. *in*.

112. — DE MINISTRO BAPTISMI

1. Symphorosa materfamilias, advertens suam prolem recens natam in magno vitae periculo inopinate versari in clamores et eiulatus erumpit. Accurrit Sigismundus maritus, adveniunt simul filii et famuli: « cito afferte aquam, clamat Sigismundus, ut infantem baptizem ». Sed Marcus, Sigismundi filius, « hoc munus, ait, meum est; sum enim clericus, et omnibus ordinibus minoribus insignitus et sacrae theologiae candidatus ». Mater vero « advocate parochum, inquit; cum prope sit, statim aderit ». Interea Melania ancilla, aquam infundens in caput infantis, verba formae baptismatis profert; et paulo post infans iam baptizatus ad coelites avolat.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Debuit advocari parochus, si revera statim adesse potuerit, et baptismus aliquantisper potuerit differri. Verum, ut *ex Casu* apparet, necessitas urgens omnino erat, nec ullam patiebatur moram. Parochus absente, Marcus clericus baptizare debuit. Quod autem Melania, coram Marco, clerico inferiori, baptizaverit, grave non fuit. Quod laicus, generatim loquendo, praesente clerico inferiori, baptizet, « Pal. dicit nullum esse peccatum, cum de hoc nullum inveniatur praeceptum divinum aut ecclesiasticum. Recte vero alii communiter docent id non esse mortale, quia talis perversio ordinis non videtur tam gravis, cum ex vi ordinis nemo praeter sacerdotem et diaconum ex commissione habeatur specialiter deputatus ad baptizandum. Ex altera parte id non

videtur excusari a culpa veniali, tum quia id videtur aliqualis indecentia, tum quia est contra praescriptum Ritualis Romani ». Lig. 117. Sed Melania a veniali etiam excusanda videtur *in Casu*, siquidem in ea rerum confusione et contentione, infantis periculo imminente, bene fecit quaestionem statim resolvens, infantem baptizando ad eius aeternam salutem in tuto collocandam. — I. M. 425. 429., G. 199.

2. Daniel, diaconus, absente parochus per plures dies, ex eius praesumpto consensu, puerum in ecclesia parochiali solemniter baptizat. Redux autem parochus eum de gravi culpa arguit, quia, secluso necessitatis casu, diaconus delegatione explicita indiget ad baptizandum solemniter. Debuisset igitur vel parochum expectare vel alium sacerdotem accersere.

Quaer. *Quid ad Causam?*

R. « Peccavit graviter Daniel diaconus, baptizando solemniter absque delegatione, vel absque necessitate, quia actum iurisdictionis parochialis usurpavit. Imo diaconus delegari nequit a parochus ad baptizandum solemniter, nisi ex aliqua gravi causa, quia in praesenti disciplina Ecclesiae non est nisi minister extraordinarius. — Daniel insuper baptizando solemniter absque delegatione poenam irregularitatis incurrit ob usurpationem actus ordinis ad quem non est ordinatus. C. 1. *de Cler. non ord. min.* ». Ita P. Gury 200.

Verum in hac resolutione aliquid videtur adesse minus exactum, quod nempe diaconus *non nisi ex Ecclesiae disciplina minister extraordinarius sit baptismi*. Aliquid etiam videtur adesse nimis severum, quod nempe, stante *absentia parochi per plures dies*, Daniel non potuerit baptizare, et expressa parochi delegatione indiguerit. Diaconus enim vi ipsius ordinis minister extraordinarius baptismi est, et stante gravi necessitate baptizare potest etiam ex praesumpta commissione. Neque vero gravis *in Casu* defuit necessitas, si revera nullus alius erat in paroecia sacerdos.

Enimvero in sacramentis conferendis minister potestate ordinis et iurisdictionis regulariter opus habet. Ratione autem *ordinis*, triplex est ministrorum gradus. In primo constituti sunt episcopi, qui quasi Ecclesiae principes omnia conferunt sacramenta, sed in primis ea, quibus aliquod munus cohaeret, nempe confirmationem et ordinem. In secundo presbyteri, qui, exceptis his duobus reliqua conficiunt. Ministri autem extraordinarii esse possunt tum confirmationis tum ordinum, qui ad eucharistiam non tam prope accedunt. In tertia vero sunt diaconi, « qui administrant baptismum et eucharistiam tan-

tum; nec semper, sed, cum sint ministri extraordinarii, et presbyterorum vices suppleant dumtaxat *in necessitate gravi, et de mandato presbyterorum saltem interpretativo*; at in extrema necessitate licet ea ministrare, etiam his invitis, ex interpretativo mandato episcopi vel Ecclesiae » D'Annib. 252. Et S. Alph. 116, « commissio, ait, nequit diacono fieri, nisi *ob magnam necessitatem, vel Ecclesiae utilitatem*, puta si non adessent sacerdotes, vel nisi adsit multitudo baptizandorum, aut nisi parochus sit graviter infirmus, vel excommunicatus, vel alias occupatus confessionibus excipiendis, aut praedicatione, ut colligitur Actor. 6. 3. ».

Verum, ut magis explicetur. quatenus diaconus *vi ordinis* et *iure divino*, ac non mere *ex iure ecclesiastico*, minister esse *extraordinarius* possit solemnisi baptismi, referre iuvat ea quae habet Suarez d. 23. s. 2. par. penult. et ult., ubi duas explicat differentias hac in re inter diaconum et inferiores clericos, « Una est absoluta in ordine ad solemnem baptismi administrationem. Nam haec *ex rationabili causa* committi potest diacono *in casu necessitatis*; imo, si necessitas urgeat, et sacerdos sit absens, potest ipse iure suo ministerium usurpare, ut docet Gloss. in C. *Diaconos* 13. dist. 93. At vero inferioribus non potest committi propter ullam necessitatem; sed, ea urgente, possunt, tantum privatim baptizare... Videtur autem haec differentia stabilita potius iure ecclesiastico quam divino... Non dubito tamen, quin ex dispensatione Summi Pontificis hoc solemne ministerium alicui non diacono committi possit... Non tamen nego, quin haec ecclesiastica ordinatio valde consentanea sit iuri divino, et in illo habeat aliquod fundamentum, quatenus ex intentione divini iuris, ad hoc ordinatur diaconus, ut sit specialis minister presbyteri, ut et illius ministerio utatur in rebus sacris peragendis, et possit etiam ei committere aliquod sacerdotale ministerium, ad quod non est absolute necessarius sacerdotalis character, quando subest causa legitima. Exemplum accommodatissimum est in dispensatione Domini Corporis, quae potest diacono committi, non vero subdiacono... quod quidem consentaneum est in iure divino; absolute tamen iure ecclesiastico est institutum. — Secunda differentia est in privata administratione baptismi ob necessitatem. Nam in primis facilius committi potest diacono, quam inferiori, quia iam est aliquo modo ratione sui ordinis ad hoc deputatus, unde etiam in praesentia sacerdotis aliqua esse potest causa sufficiens ad committendum hoc ministerium diacono, quae non satis est, ut inferiori committatur, ut, v. g., ob graviorem aliquam occupationem posset interdum sacerdos committere diacono non vero subdiacono,

vel inferiori. Deinde... in absentia superiorum diaconus veluti iure suo praeferendus est omnibus inferioribus, ita ut inversio huius ordinis non solum sit indecens ratione huius sacramenti, sed etiam sit quaedam usurpatio iuris alieni; at vero ordo inter ceteras personas inferiores diacono solum fit ex decentia quadam, non vero ratione iuris, quod aliquis eorum habeat ad ministrandum hoc sacramentum ».

3. Olympius, missionarius, dubitans de dispositionibus Lauriani, catechumeni, et ob circumstantias peculiares cum nullo modo posset baptismum differre, eum sub conditione baptizat, sola nempe mente, conditione concepta, si fidem, sincerum dolorem et propositum suorum peccatorum Laurianus habeat.

Quaer. *An Olympius recte egerit?*

R. Negative. Conditiō ex Ecclesiae consuetudine in baptismo tunc tantum adhibetur, cum dubitandi locus est, num aliquid defuerit, aut desit quod *ad valorem* sacramenti requiratur. Fides et poenitentia in adulto, qui baptizatur, non requiruntur *necessitate ipsius sacramenti*, sed tantum *ad eius fructum*. Praeterea gravissimum ex hac ratione agendi sequitur incommodum, *in Casu*, nullitatis et privationis baptismi, si conditio non verificatur, toto vitae tempore Cf. Collectan. S. C. de P. F. n. 589. 648. 155., Catech. Roman. de Sacram. Bapt. n. 57.

4.^a Titius parochus, dum in eo est ut infantulum baptizet, ab obstetrice admonetur, eundem, vix in lucem editum, fuisse a se baptizatum. Illius pater, Caius, qui adest id inficiatur, cum quotquot sunt e familia huiusmodi factum prorsus ignorent. Verum subiungit mulier, se puerum, cui iam mors imminere videbatur, in ipso puerperae dormientis cubiculo, ubi sola versabatur, baptizasse. Tunc pater: nunquam id credam, nec, licet baptizasses, inducere in animum umquam potero, te rite baptismum contulisse. Hinc parochus obstetricem interpellat de ratione collati sacramenti et animadvertit nullum adfuisse defectum. Nihilominus pater instantius urget, se velle filium a parocho baptizari, quia obstetrix tamquam mulier rudis et dubiae famae vulgo habebatur. Probe noscens Titius, Caius virum potentem in oppidulo esse, ne hunc sibi infensum habeat, puerulum sub conditione baptizat, qua ratione tota lis statim composita fuit.

Paulo post vocatus Titius ad sacramenta cuidam aegroto conferenda, de sua agendi ratione anxius extat, timens ne forte irregularitatem contraxerit.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Quamvis per baptismum conditionate collatum « periculum

evitetur rebaptizandi eum, qui iam semel fuerit legitime baptizatus, non ideo tamen est illa passim et temere adhibenda: sed tunc solum ea uti licebit, cum prudens et probabilis subest dubitatio, an quis fuerit rite baptizatus, nec, diligenti praemissa indagatione, potuit rei veritas innotescere ». Benedict. XIV. de Syn. 1. 7. c. 6. n. 2. Iam vero non videtur superesse *in Casu* prudens baptismi dubitatio, post factam rei indagationem. Etenim primo obstetrix sponte ipsa affirmat baptismum iam esse a se collatum, neque ulla deprehenditur ratio, quae illam ita moveat ad falsam affirmationem in re tam gravi. Infantis patre contra reclamante ex ignorantia collati ab ipsa baptismi, factum obstetrix rite explicat; et explicatio tam vera ipsi patri reluctanti in eo momento visa est, ut nihil opposuerit quoad factum baptismi collati, sed aliam obiecerit difficultatem de baptismo rite collato. Verum difficultas haec ex facta indagatione omnino etiam evanescit. Obstetrix enim explicat rationem collati baptismi, et constat ex ea nullum re vera fuisse defectum in baptismi collatione. Sed pater infantis urgens opponit iterum obstetricem esse rudem et dubiae famae. Quod obstetrix rudis sit, ut hoc non impedit quominus ipsa bene sciat suam artem exercere, ita etiam non impedit quominus ipsa sciat rite baptizare. Agitur enim de re valde facili, de re in qua obstetrices omnino peritae esse solent, de re in qua de facto obstetrix, *in Casu*, licet rudis et valde rudis esset, bene instructa erat, ut apparet ex facto examine. Neque vero ulla prudens dubitatio adesse potest ex eo quod sit dubiae famae. Etenim primo, si hoc solum sufficeret ad prudens dubium, iam dubitandum esset de omnibus aliis baptismis ab ipsa collatis, et certe non hic fuit primus baptismus, quem ipsa ministraverit, cum agatur de obstetrice iam exercente suam artem, et in ea revera bene exercita, cum bene animadverterit mortis periculum, in quo infans reperiabatur. Insuper dubia illa fama ad rem non facit, quodnam enim obstetricis commodum, quaeve eius utilitas ex mendacio? Nemo malus, nisi probetur. Quin imo eius constans affirmatio coram praepotente patre, cui tandem cedit ex metu ipse parochus, grave omnino et certum argumentum est, moraliter loquendo, de veritate affirmatae baptismi collationis. Quare Titius rite non agit, infantem sub conditione baptizando, ne Caium sibi infensum haberet. Atque hoc ipsum ostendit Titium non recte egisse. Nam, cum ipse fuerit iudex et testis totius disputationis inter obstetricem et Caium, et cum ipse obstetricem certe aliunde bene nosceret, ad baptismum iterandum non nisi ex metu Caii motus fuit, unde etiam deinde irregularitatem incurrisse

timuit. Tam certum ergo visum ei est collatum baptisma et rite collatum !

« Enimvero, ait Bened. XIV. l. c. n. 4., si obstetrices de sacramento materia, forma et necessaria in ministro intentione sint legitime edoctae... *earque in speciali eventu, quo baptisma periclitanti infanti privatim contulerint, ab eodem parochio interrogatae, omnia rite a se adhibita testentur, quae ad sacramentum valide conficiendum requiruntur; nulla sane subest probabilis ratio, cur baptismus debeat, aut licite possit sub conditione repeti...* Quamquam ex plurium attestatione maior profecto hauriatur rei gestae certitudo, attamen sacri canones sufficienter probatam habent collationem baptismatis per unicum testem, praecipue si is testificetur de facto proprio, hoc est, si affirmet, illud, fuisse a se legitime administratum, nec quidquam in contrarium occurrat, quod illius testimonio fidem detrahat, uti diserte decernitur in Caus. 110. et 112. *de Consecrat.* dist. 4. et Cap. *Nuper de Testibus* ». Cf. etiam Enchir. Moral. 466.-468. 896.

Ad irregularitatem vero quod attinet, quam Titius timet incurrisse, Benedict. XIV. l. c. n. 3. ab irregularitate, iterantibus baptisma inflicta ab Alex. III. C. *Ex litterarum de Apostat. et reiterantib. bapt.*, non eximi reputat, « qui ob solum apprehensum prioris baptismi vitium, nullaque praemissa veritatis indagatione, illud denuo sub conditione conferunt, quibus certo sciunt iam semel antea fuisse collatum ». S. Alph. vero l. 7. n. 356. « rebaptizans, ait, vel rebaptizatus *ex metu* sine intentione, vel *sub conditione*, etsi temere et culpabiliter fiat, probabiliter non fiunt irregulares ». Quare Titius poterit probabiliter ex S. Alph. ab irregularitate excusari. Irregularitas haec prohibet verius a sola ordinum susceptione, a susceptorum exercitio non prohibet. C. *Ex litterarum de Apost.* D'Annib. p. 1. n. 410. Cf. Collect. S. C. de P. F. n. 648. par. *Quamobrem* initio. Alii tamen ad ordinum exercitium etiam extendunt, Bened. XIV. Notif. 84, n. 14, seqq. Quare iterum Titius sacramenta aegroto poterat ministrare. — I. M. 465. 1322.

4.^b Patritius protestans infantem baptizans explicite intentionem habuit faciendi quod facit secta Anglicana, non quod facit Ecclesia Romana. Hanc enim ipse falsam omnino putabat sectam, et suam sectam tantum veram esse Christi Ecclesiam.

Petronius protestans, baptizando putat baptizandi ritum Ioannem habere auctorem, a Christo deinde approbatum, cuius auctoritate adhuc in praesenti servatur.

Quaer. *An valeant baptismi a Patritio et a Petronio collati?*

R. Ad 1.um Affirmative. Ratio est, quia generalis illa intentio, licet implicita, Patritii faciendi quod Christus instituit praevallet intentioni particulari faciendi quod facit secta sua, quam ex privato errore, existimat veram esse Ecclesiam.

Ad 2.um Dubius videtur baptismus a Petronio collatus. Nam non videtur habere intentionem faciendi quod facit Ecclesia. Ecclesia non facit baptismum Ioannis, sed Christi, et Petronius videtur habere intentionem faciendi baptismum a Ioanne institutum. — Videtur item e contra habere intentionem quod facit Ecclesia. Videtur enim intentionem habere faciendi quod Christus iussit facere, et hoc est illud, quod Ecclesia facit. — Valeret autem procul dubio baptismus, si intendens baptizare ut Ecclesia baptizat, illum ex errore confunderet cum baptismo Ioannis.

5. « Sabellinus, haereticus, veniens ad parochum, petit instrui et admitti ad Ecclesiam catholicam. Parochus vero eum instructum interrogat de suscepto baptismo, nec potest certum defectum invenire; hinc haeret anceps utrum illum sub conditione rebaptizare debeat, quod tamen non absque magna anxietate praestat.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Sabellinus rebaptizari potuit et debuit, ut fert mos generalis Ecclesiae; quia notum est haereticos errare saepius in baptismo conferendo; ergo prudenter haeretici ad veram fidem conversi communiter rebaptizari solent ». Ita P. Gury 207.

Ut constat ex pluribus Decisionibus et Instructionibus SS. CC. haeretici indiscriminatim omnes non rebaptizantur, sed illi tantum, quorum baptismus, post praeivium et diligens examen, constat fuisse nullum, vel dubie validum; vel etiam, si pro temporum aut locorum ratione, investigatione peracta, nihil sive pro validitate, sive pro invaliditate detegatur. Cf. Enchir. Moral. 468., Collectan. S. C. de P. F. n. 642. seqq.

6. Robertus, missionarius, pluribus distentus occupationibus, propter defectum temporis et nimiam defatigationem, in adultorum baptismo, caeremoniis utitur pro pueris in Rit. Rom. assignatis, sive baptizandi multi sint, sive sint pauci.

Quaer. *An Robertus recte agat?*

R. Negative. Etenim S. O. 12. Febr. 1851., respondit Vic. Ap. Coreae, petenti, ut licitum ipsi esset absque scrupulo dari baptismum adultis modo praedicto et ob praedictas rationes: *Stet Rituali Ro-*

mano. Ac S. C. de P. F. 16. Ian. 1797. respondit Vic. Ap. Tunk. Occid.: « Servandum omnino praescriptum Ritualis Romani, praeterquam in casu necessitatis ». Porro « SS^{ms} Instante Vic. Ap. Tunk. Occid. Apostolica auctoritate ac indulgentia, declaravit servari posse consuetudinem, quam in Tunkino vigere expositum est, utendi in baptizandis adultis caeremoniis pro infantium baptismo praescriptis, ubi id rationabilis necessitas, vel temporis angustia ad caeteras sacri ministerii functiones explendas, seu nimia missionariorum defatigatio exigat ». S. C. de P. F. 30 Ian. 1803. — Collectan. S. C. de P. F. n. 612, 613, 625.

7.^a « Sacerdos, qui dum fontem baptismalem in sabbato sancto benedicit non potest olea sancta aquae benedictae immiscere, vel quia haec illi, deficiunt, vel ob aliam legitimam causam, potestne fontem nihilominus eo die benedicere, oleorum sanctorum immixtionem ad alium diem differendo; an vero integram fontis benedictionem omittere eo die teneatur?

R. Affirmative ad primam partem; Negative ad secundam, et communicetur Decretum S. R. C. 12. Apr. 1755. in Lucana: *Parochi, qui ante fontis benedictionem olea sancta recipere non potuerunt, illa subinde privatim ac separatim in aquam mittere poterunt* ». S. C. de P. F. 5. Mart. 1816.

Verum aliud adest eiusdem S. R. C. Decretum in Oriolen. 23. Sept. 1837.: 1.º Benedictio fontis baptismalis in Sabbato Sancto fieri debet cum chrismate et oleo praecedentis anni; neque omittenda est infusio chrismatis et olei usquedum accipiantur recenter consecrata. 2.º Ungendi etiam interim sunt infantes oleo et chrismate praecedentis anni. 3.º Cum autem nova recipiantur olea, aqua baptismatis benedicta cum veteribus oleis non debet in piscinam infundi; sed debet illa conservari, eaque uti parochus debet, usque ad benedictionem in vigilia Pentecostes, prout in Rituali.

Neque vere oppositio adest inter Decretum et Decretum. Et sic S. R. C. 12. Aug. 1854. statuit, « pro diversitate circumstantiarum in praxi utrumque Decretum (*Lucana* et *Oriolen.*) servari posse. Nam in *Lucana* supponitur, quod in aliquo fortuito casu olea sancta ad breve tempus retardentur; et in *Oriolen.* loquitur de omnimoda impossibilitate habendi olea sancta a propria Cathedrali vel a vicinioribus Dioecesebus ».

7.^b « Iuxta Decr. in *Utinen.* n. 4005. 13. Ian. 1899. ad 1. et 2. aqua baptismalis Sabbato Sancto et vigilia Pentecostes benedicenda

est in ecclesiis parochialibus, et etiam in filialibus, quae sacrum fontem legitime habent; et haec benedictio fieri debet integra in singulis ecclesiis. — Hinc quaer.: Quomodo se gerere debeat parochus, qui, deficiente clero, duas regit paroecias, vel filialem habet cum fonte baptismali de iure, et nullum invenit sacerdotem, cui praefatam benedictionem committat?

R. Posita vera necessitate deficientiae sacerdotis, super quo conscientia parochi onerata maneat, idem parochus de benedicta aqua ex principali paroecia asportet in aliam ». S. R. C. 29. Maii 1900.

8. Sempronius fidelis filium suum baptizavit, quem habuit ex pagana muliere. Sempronius nunc cum eadem muliere baptizata matrimonium inire vult.

Quaer. *An obstat impedimentum cognationis spiritualis?*

R. Negative. Nam istud impedimentum exoritur in collatione baptismi inter baptizantem baptizatique parentes, quando omnes sunt baptizati. Cf. Sanchez de Matr. l. 7. d. 62. n. 11., d. 60. n. 14. 15. 16., La-Croix l. 6. p. 1. n. 368., Schmalzgr. l. 4. tit. 11. n. 28. seqq., 32. seqq.

113. — DE SUBIECTO BAPTISMI

1. Landulphus ab infidelitate ad christianam fidem conversus, fatetur se voluisse quidem baptismum recipere, sed unice ut a christianis, quia pauper valde erat, adiuvaretur, non ut christianam fidem vere amplecteretur. Et sane Landulphus post susceptum baptismum multis adhuc annis addictus fuit ritibus paganis. Convertitur nunc ad meliorem frugem, et anceps missionarius quaerit, utrum sit rebaptizandus.

R. Negative. Tres in adulto requiruntur dispositiones, ad baptismum rite suscipiendum, fides nempe, poenitentia et intentio illud recipiendi. At fides et poenitentia in adulto requiruntur, ut *licite* sacramentum suscipiat et fructum sacramenti consequatur. Intentio vero necessaria est ad illud *valide* consequendum. Ad *validitatem* ergo baptismi sufficit *voluntas* ipsius *baptismi* recipiendi seu suscipiendi quod christiani suscipiunt, etiam sub quadam ratione confusa; etiamsi privata ratione credat totum id nullius valoris vel momenti esse. Quare minime requiritur *voluntas effectus* baptismi. Atqui Landulphus vere *voluit baptismum* recipere; licet nollet deinde vivere secundum baptismi fidem. Baptismus ergo valide suscepit; neque est consequenter

rebaptizandus. Neque vero ratio illa, ut a missionariis in eius temporali necessitate adiuuaretur, eum ad baptismum impellens, veram baptismi suscipiendi voluntatem impedivit, cum e contra illa ratio ad baptismum suscipiendum impelleret. Ac, si metus, impellens ad baptismum, baptismi voluntatem non adimit, et baptismus validus est, ut colligitur ex C. *Maiores 3. de Baptismo*; multo magis baptismus validus est *in Casu*, siquidem *sponte* omnino a Landulpho suscipitur. Cf. Suarez de Sacr. q. 68. d. 24. s. 2., Instr. S. O. 6. Iun. 1860., Collectan. S. C. de P. F. n. 589., I. M. 460.

2. In civitate quadam, omnino catholica, Petrus et Petronilla christiani et catholici, sed male prorsus viventes, satagere negligunt, ut eorum proles baptizetur. Eorum ancilla Rosina, fervens catholica, et quae iam a pluribus annis in hac domo immoratur, Antoninum parochum id admonet. Re mature perpensa, et Ordinarii approbatione habita, parochus prolem, parentibus insciis, secreto baptizat; eamque interim eidem ancillae commendat.

Quaer. *An bene parochus egerit?*

R. Cum casus contingat in regione omnino catholica, et spes consequenter sit, quod illa proles in vera fide deinde instruatur; neque scandalum ullum sequatur, licite parochus agit. Ecclesia enim plenum habet ius in talem prolem, nec ratio ulla adest, cur eo in maximum talis prolis bonum non utatur. Illi sane, qui inter catholicos in catholica civitate vivunt, facile instrui possunt in catholica religione, cum passim fere prae oculis habeant ea quae ad catholicam religionem pertinent, et de ea alios saepe loqui et disserere audiant, uti e. g. Romae, Neapoli, aliisque similibus civitatibus. Si vero parentes negligentes sint, non desunt, in huiusmodi civitatibus, personae aliae, sive consanguineae, sive etiam extraneae, uti famuli et famulae, ut *in Casu*, qui parentum socordiam supplere possint, et sedulam curam adhibere, ut sensim sine sensu infantes imbuant vera catholicae fidei doctrina, eosque etiam excitent ad ipsam catholicae religionis praxim. Ac saepe ad id adiuvat etiam bona ipsorum puerorum indoles, et semper praesto est auxiliatrix Dei gratia. Quare, cum talis videtur fuisse *Casus* Antonini parochi, eius zelus laudandus videtur; et, cum *interim* prolem illam commendaverit ferventi ancillae, id sane probat, quod invigilabit etiam in posterum pro recta et catholica illius prolis institutione. Atque haec resolutio ex sequenti casus resolutione abunde confirmari potest. I. M. 464.

3. « An expediat, extra casum mortis, baptizare infantes fidelium

quando, habita ratione tepiditatis aut alterius eorundem pravae agendi rationis, nulla probabilis spes affulget, fore ut dicti infantes in christiana religione postmodum instituantur?

R. Detur responsum S. Off. 17. Sept. 1671., et scribatur iuxta Instructionem: scilicet, cum ab hac S. C. rogata esset sententia S. C. S. Off.: *An baptizari possint infantes turcarum, quando pater a christiana religione defector est, mater christiana, qui tametsi ambo petant baptismum pro filio, dubium tamen est fore ut pater eum velit in mahumetana superstitione educare?* Ad quod dubium S. Off. cum responsum prodierit: *In casu proposito debere baptizari*, hinc sumendum initium praescriptae Instructionis informandae, qua ex dato responso ad plenioram quamdam propositi dubii explicationem via muniatur.

Itaque praenotandum, aliud ferendum iudicium de casu, quo sic instat periculum perversionis infantis baptizandi, ut prope certum sit nulla ei postmodum ratione succurri posse, velut cum infans in potestate deinceps mansurus est parentum infidelium; aliud de casu quo dubium quidem aliquod, seu causa etiam iusta subest perversionis metuendae, sic tamen, ut nec omnis desit congrui subsidii ratio, qua periculo quod praevidetur opportune provideri queat. Certe priori casu, in quo cernitur ea periculi ratio, quod proximum vocari solet, infanti, nisi vita periclitetur, baptismum conferri non posse, aperte constat ex alio S. Off. responso 3. Mart. 1703., quo decretum est: *Baptismum conferre infantibus non licere, qui filii infidelium essent, atque in eorum potestate mansuri, pueris exceptis, qui gravissime aegrotantes vita periclitarentur.* Ad posteriorem vero casum quod attinet, continuo subiicitur: *Licere autem, si filii quidem barbarorum sint, sed iam Christi militum, dum tamen aut a viris apostolicis illic degentibus, aut ab ipsis parentibus, de sanctae Religionis praeceptis ac mysteriis edoceantur, cum adoleverint.*

Ita porro congruunt atque inter se consentiunt ambo ista, quae allata sunt, S. Officii responsa, ut aliud ex alio mutuam lucem accipiat. Nam primo dato responso, etsi patris defectio a christiana religione non inanem suspicionem afferret, fore ut in suscepta mahumetana impietate filium educare vellet, cum tamen mater christianam religionem profiteretur, nec pater ipse repugnaret; in ea talis facti specie, quae dubium quidem aliquod, non item satis exploratum quoddam futurae perversionis proximum periculum prae se ferret, merito censuit S. C. haud satis esse causae, cur pro incerto eventu, consequendae baptismatis gratiae beneficio, natum infantem repelleret.

His rite perpensis et cognitis, sua veluti sponte prodit explicatio

dubii a R. Vicario Ap. propositi. Etenim, quaecumque illa sit quae dicitur parentum tepiditas, seu in omni religionis cultu segnitie et socordia, aut alterius eorundem in prava agendi ratione protervitas, non ab hac sane maior educationi prolis perniciēs impendit, quam ab aperta patris a christianis sacris ad mahumetanam impietatem defectione. Aliunde multo plura, ex cultu religionis in apostolicis istis Missionibus vigente, quam ex unius matris inter turcas degentis christiana professione subsidia suppetunt, quibus parentum ignaviae, pia et sedula Pastorum praesertim industria, suppleri valeat. Atque in primis, pro summo studio, quo Apostolici Vicarii eorumque administri stant in istis partibus unanimes, in eodem spiritu collaborantes Evangelio Filii Dei, fieri vix potest, ut cum ad sacrum baptismum celebrandum accedunt, facultas desit tales procurandi susceptores, a quibus, cum adolescere coeperint renati infantes, de christianae religionis praeceptis et mysteriis edoceantur. Quod si contingit, ut multorum deinceps deflenda sit a suscepta religione misera defectio, partim, ut exponitur, persecutionem metu, partim ob denegatam confessionem propter scandala, qui nunc tamen sat facile converti dicuntur; partim quod plures in remotiores partes transferantur, quo raro sacerdotes commeant a quibus visitentur; partim ob plurimorum spontaneam cohabitationem cum gentilibus, a quibus paulatim depravantur; partim demum quia plures ad male partorum restitutionem adacti, malunt fidem quam pecuniam deserere, profecto non eo valet subsequens isthaec plane voluntaria depravatio, ut de parvulis, qui singillatim ad baptismum offerentur, diffidendum sit, et non potius pie sperandum fideles illos, Deo miserantē, in ea vocatione permanuros, in quam sunt ipsiusmet miserantis Dei benignitate per baptismum vocati. Imo, quod et notatum est, *satis facile illos converti*, qui ob negata sacramenta discedunt, plane ostendit, quantum illis baptizari profuerit, qui nisi antea baptizati essent, perpetuo forte in idololatriae tenebris misere iacuissent. Quo magis augeri debet Pastorum pia in Domino confidentia, non inanem ab illis laborem susceptum iri, quanto maiore studio in aliorum cuiusque generis conversionem incumbant, praedicantes verbum, instantes opportune, importune, arguentes, obsecrantes, increpantes in omni patientia et doctrina.

Nunc ut ad propositum dubium propius revertamur, ex dato iussu S. Congregationis, decreto, potiori ratione concludendum, parentum fidelium tepiditatem aut alterius eorundem pravae agendi rationis considerationem, non obesse quominus, postulantibus praesertim

ipsismet parentibus, ut *in proposito Casu*, rite illorum infantes baptizari valeant ac debeant ». S. C. de P. F. 31. Ian. 1796.

4. Quid faciendum incumbat missionario, qui imprudenter et inconsiderate baptizasset omnes Missionis suae infantes, quorum patres et matres adhuc infideles essent.

R. Teneri per se vel per alios, quantum fieri potest, instruere filios infidelium imprudenter et inconsiderate baptizatos, cum ad usum rationis pervenerint, monitis etiam ceteris missionariis, imo et episcopo, quatenus opus fuerit. S. O. 25. Ian. 1703., Collect. S. C. de P. F. n. 548.

5. Caia haeretica timens, ne suus filius, recens natus, a ministro haeretico invalide baptizetur, sacerdotem advocat catholicum, ut rite ab eo baptizetur. Laetus advolat ille et infantem catholico ritu baptizat. Verum statim dubitare incipit, utrum recte egerit. Caia enim nullo modo intendebat sese obligare ad filium suum educandum in Religione Catholica. Ac multo minus id expectari poterat ab eius marito obstinato protestante.

Quaer. *An potuerit sacerdos infantem, prout in Casu, baptizare?*

R. Negative, praeterquam in articulo mortis. Ita simili Casu respondit S. O. 26. Aug. 1885., Collect. S. C. de P. F. 595. Etenim, ut minister catholicus licite baptismum haeticorum filio praebeat, necessarium est, ut probabilem spem concipiat, fore ut huiusmodi puer baptizatus possit suo tempore in vera fide instrui. Quod si nulla via possit huiusmodi spem moralem habere, deberet certe potius a baptismo abstinere, supponendo parvulum non esse in extrema necessitate, in qua quilibet alius baptizari potest. S. C. de P. F. 3. Ian. 1777. n. IX., Enchir. Moral. 464., I. M. 464.

6. « 1.º Utrum propter periculum, ne filia tradatur in matrimonium viro musulmano vel ethnico, vel simplici polygamo christiano, possit administrari baptismus puellis sive infantibus sive adultis, quando ceteroquin necessarias habeant dispositiones ad eum suscipiendum?

2.º An propter periculum, ne servi heris musulmanis vel ethnicis cum fidei discrimine vendantur, possit illis conferri baptismus in infantia ut etiam in aetate adulta, quamdiu eorum dominus non iurat contrarium?

R. Ad 1.um quod attinet distinguendum est inter puellas infantes et puellas adultas. Illae, ubi nihil aliud obstat praeter futurarum nu-

ptiarum periculum admitti tutissime possunt ac debent ad baptismum, non enim aequum est ut pro incerto multumque adhuc remoto eventu a certo consequendae baptismatis gratiae beneficio repellantur. Puellae vero adultae, vel nondum nobiles sunt, vel iam quidem nobiles, sed nondum in matrimonium promissae, vel iam desponsatae viris infidelibus aut polygamis. *In primo et in altero Casu* non est cur denegetur aut differatur baptismus, modo puellae supradictae necessarias habeant dispositiones, quandoquidem periculum ineundi irritas cum infidelibus nuptias, in iisdem postea violenter permanendi, certo proximeque non imminet, et potest aliunde pluribus modis amoveri. At *in tertio Casu* nullatenus expedit eas ante matrimonium baptizare, tum propter, difficultatem non minimam legitimae dispensationis obtinendae, tum ob gravissimum periculum ne transeant ad nuptias, etiam non dato dispensationis loco, quae certo indulgeri nequit super impedimentis iuris naturalis; satius igitur erit baptismum differre quam proximae profanationi exponere.

Ad 2.um dubium quod attinet, maiorem continet difficultatem circa infantes, quam circa adultos. Nam praevisum perversionis periculum eatenus baptismus ne conferatur impedit, quatenus per opportunas instructiones removeri nullo modo potest. Quo constituto principio, sequitur servos utriusque sexus adultos, qui rite dispositi sunt, et christiana instructione praemuniri queunt, baptizandos esse, etiamsi eorum dominus promittere neget se nunquam id commissurum, ut eos infidelibus divendat. De servis adhuc infantibus considerare oportet, num ipsi obnoxii sint periculo transeundi in potestatem infidelium post adeptam adolescentiam, vel ante superatam infantiae aetatem. In priori hypothesi, quoties nihil aliud eorum baptismo obstat praeter supradictum periculum et spes aliqua affulgeat christianae eorum educationis, sacro lavacro licite abluuntur; quod item licite eis administratur in posteriori hypothesi, si vel ex parentibus christianis offerantur, vel morti proximi reperiantur ». S. O. 25. Iunii 1866., Collect. S. C. de P. F. n. 591.

7. « Mulier infidelis viro haeretico nupta ad baptismum admitti postulat. Non obstat maritus, quominus illum recipiat, et catholicam religionem profiteatur, at ipso catholicum fieri nolente. Quaeritur quomodo se gerere debeat missionarius catholicus: An baptizando mulierem permittere, ut cum viro isto haeretico coram ministro acatholico matrimonium contrahat? An ei denegando baptismum ansam dare, ut illum ab haeretico ministro recipiat? An ipsam baptizare et

matrimonio iungere cum viro haeretico, quod evidenter implicat communicationem in divinis?

R.... Missionarius *in proposito Casu* edocere debet mulierem de nullitate prioris matrimonii in infidelitate initi cum viro haeretico, qui utpote per baptismum Ecclesiae legibus subiectus, impedimento detinebatur disparitatis cultus, et, si recte dispositam reperit, eam potest ad baptismum admittere, cum qua etiam ab habente facultatem dispensari potest, ad hoc, ut, post baptismum, cum eodem haeretico viro, si nihil aliud obstat, licite nubere valeat. Nam quoad matrimonii validitatem, valide iam illud contraheret in provinciis Quebecensi et Canadensi ob extensionem Benedictinae declarationis die 4. Novembris 1741. factam a Clemente XIII. Nihil autem impedire dignoscitur, quominus praefatae mulieri baptismum licite conferri queat, cum, ut exponitur, catholicam ipsa profiteri velit, ipsomet viro id ei annuente, religionem. Sicuti nec urgens deesset causa cum ea dispensandi, ut viro haeretico nubat, quotiescumque foret ex denegata dispensatione prudenter pertimescendum, ne ea vel a suscipiendo baptismo averteretur, vel illud reciperet a ministro acatholico, coram quo et matrimonium pariter iniret: quod nullo pacto permitti debet. Vetitum autem non esset catholico parochi huiusmodi assistere matrimonio. Vi enim concessionis dispensationis Apostolicae licitum illud evaderet, ideoque et licita parochi praesentia. Verum, ut monet Benedicto XIV *de Syn. dioec.* lib. 6. cap. 5. § 4. iis in locis atque regionibus ubi huiusmodi matrimonia (catholicorum scilicet cum haeticis) aliquando contrahi permittuntur, expedit omnino, ut episcopus, ad tuendum Ecclesiae decorem, ritus in eorumdem connubiorum celebratione servandos opportune prudenterque praescribat. Atque in primis prae oculis habeat episcopus, ac, prouti fieri potest, servari curet praxim S. Sedis, regulasque ab ea praescribi solitas, cum ob graves causas in huiusmodi matrimoniis dispensat, nimirum ut matrimonium coram parochi et testibus celebretur extra ecclesiam, et omnia nuptiali benedictione, omnique ritu sacro; ut pars catholica gravissime moneatur de obligatione quam habet, quaeque nunquam ei cessat, curandi conversionem coniugis et educationem prolis utriusque sexus in catholica religione; ac demum ut catholica prolis educatio etiam in pactum iuramento firmatum deducatur ». Instr. S. O. 16. Sept. 1824. ad episc. Quebec.

DE CONFIRMATIONE

114. — DE CONFIRMATIONIS MATERIA ET FORMA

1. Andreas graecus dubitat de valore suae confirmationis. Cum enim inter latinos immoraretur audivit a quodam latino presbytero chrisma confirmationis non nisi ex oleo olivarum et balsamo confici. Porro quando ipse in Graecia fuit confirmatus audivit sacrum chrisma confici ex pluribus suaveolentibus materiis.

Quaer. *An Andreas fuerit valide confirmatus, si chrismati alia fuerint immixta suaveolentia aromata?*

R. *Affirmative.* Etenim in Graecorum Euchologio, seu Rituali, vel Sacerdotali et Pontificali, hoc habetur Monitum, « sciendum est, quod quamvis Orientalis Ecclesiae Pontifices in conficiendo sacro chrismate pluribus de more aromatibus utantur, *necessaria tamen sacramenti materia sunt oleum et balsamum*, quibus, secundum antiquae Ecclesiae Orientalis morem, aliae aromatum species recte admiscuntur, si iuxta praescriptum adsint. Verum, si earum quaedam desint, *dummodo oleum et balsamum adsint*, tanquam non necessaria ad chrismatis materiam, rite omnino sanctum chrisma conficitur ». Bened. XIV. C. *Ex quo primum* 1. Mart. 1756. § 44. praedictum refert Monitum, et § 49. ait, illud « pertinere ad sanctum chrisma, quod quidem a graecis conficitur non oleo dumtaxat et balsamo, sed admixtis etiam aliis aromatibus. In hac autem moniti parte unicuique videre licet, haud quidem interdictam esse huiusmodi aromatum permixtionem, sed illud dumtaxat tenendum doceri in oleo et balsamo consistere materiam sacramenti, adeoque, si aliquod deficiat ex aliis aromatibus admisceri solitis, nihil deesse, quod necessarium sit ad sacrum chrisma conficiendum ». Quod igitur graeci alia immisceant chrismati aromata, non ideo inepta evadit confirmationis materia. Quare Andreas valide et licite etiam fuit confirmatus praedicto chrismate secundum ritum Ecclesiae Orientalis.

2. Iosephus tenet manuum impositionem non pertinere ad essentialem confirmationis materiam. Sane, ait, Ecclesia Graeca non utitur manuum impositione, Bened. XIV. *Ex quo primum* § 50. D' Anib. 279.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Manuum impositio omnino essentialis est ad confirmationis sacramentum. Eam enim ipsi leguntur adhibuisse Apostoli ad conferendum Spiritum Sanctum. Act. 18. et 19. Idemque de eius continuato in Ecclesia usu ab Apostolorum aetate Patres testantur. Neque vero Ecclesia Graeca dissentit. Nam impositio haec manuum essentialis illa est, quae est chrismationi annexa, eamque profectio adhibet ipsa Ecclesia Graeca, eo plane modo, quo ea utitur Ecclesia latina. Hinc Mich. Palaeologus in professione fidei, quam an. 1274. misit ad Greg. X. diserte ait; « Aliud est confirmationis sacramentum, quod *per manuum impositionem episcopi* conferunt, *chrismando* renatos ». Quare Benedict. XIV. l. c. excludit quidem impositionem manuum a chrismatione distinctam, minime vero etiam indistinctam, et in ipsa chrismatione inclusam. Per hanc enim fit chrismatio. Alia vero manuum impositio necessaria non est. Theol. Wirceburg. 142. seqq., I. M. 475. 476.

3. Iosephus, episcopus, tenet in forma confirmationis substantialia tantum esse haec verba: *Confirmo te chrismate salutis*. Hinc in administratione huius sacramenti, nullum habet scrupulum, si ex inadvertentia verba alia omittat. Priora enim characterem significant, quem forma significare non solet. Posterioribus vero non utitur Ecclesia Graeca. D'Annib. 280.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Iosephus non recte agit. Nam communis sententia tenet omnia confirmationis verba esse necessaria. Quare reliqua omittens verba sacramentum periculo nullitatis exponit. Priora autem verba: *Signo te signo crucis*, non significant characterem, sed ipsam sacramentalem actionem seu *chrismationem*, ut in baptismo verbum *baptizo* ipsam sacramentalem actionem seu ablutionem significat. Posteriora autem verba non omnino desiderantur in forma Graecorum. Nam, ut in forma atinorum illa verba indicant causam conferentem plenitudinem roboris spiritualis, quae est sancta Trinitas, et quae exprimitur cum dicitur: *In nomine Patris*, etc. ita in forma graecorum per ea verba *doni Spiritus Sancti*, significatur gratia roborans ad fortiter confitendam fidem, huiusque causa Spiritus Sanctus. Theol. Wirceburg. 178.-188., I. M. 481. 483.

115. — DE CONFIRMATIONIS MINISTRO ET SUBIECTO

1. Andreas graecus, a graeco presbytero in Graecia confirmatus, cum in Italia nunc commoretur, anceps est de validitate suae confirmationis, et quaerit, an possit iterum ab episcopo latino confirmari.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Andreas iterum a latino episcopo confirmari non potest. Nam valide fuit a presbytero graeco confirmatus. Minister quidem ordinarius confirmationis solus episcopus est; et, ex legitima delegatione, quisvis presbyter. Trid. c. 7. c. 3; Bened. XIV. C. *Eo quamvis* § 8. Delegatio haec S. Sedi est reservata. Utrum vero reservata sit S. Sedi iure tantum ecclesiastico, an divino, non aequè certum est. Ut videre est in Collectanea S. C. de P. F. n. 669. seqq. Vicariis Apostolicis facultas conceditur delegandi simplices presbyteros ad confirmationis sacramentum administrandum. A remotissima autem antiquitate presbyteri graeci seu orientales eos, quos baptizant, in ipso baptismo confirmant. Indubium est licitas et validas esse confirmationes huiusmodi, ubi S. Sedes eas postmodum non improbavit, ut apud Bulgaros, Italo-graecos, etc. Bened. XIV. C. *Anno vertente* 18. Iun. 1759. Ratae autem sunt, licet a schismaticis factae sint, Etenim eis quasi toleratis, post schisma Photianum iurisdictio hac in re adempta non fuit. Cf. Collectan. S. C. de P. F. n. 674. seqq. Indubium pariter est graecos valide etiam extra baptismum confirmare. Quare ut valida omnino Andreae confirmatio habenda est. — D'Annib. 282., Theol. Wirceburg. 195. seqq., Bened. XIV. de Syn. 1. 7. c. 7. 8. 9.

2. Ioannes, missionarius, tradens exercitia spiritualia in aliqua sua christianitate, magno christianorum concursu undique accurrentium, advocatur ad puellulam morti proximam confirmandam in loco satis distante, ita ut magno missionis detrimento eam interrumpere debeat.

Quaer. *An teneatur Ioannes moribundam confirmare, ut in Casu?*

R. Negative. Nam missionarius, minister extraordinarius confirmationis ex pontificia delegatione, non potest teneri magis quam episcopus minister ordinarius. Porro episcopi excusantur a moribundis confirmandis, ubi sit incommoditas. Cf. S. Alph. 1. 6. n. 175., La Croix. 1. 6. p. 1. n. 388, 390.

3. Ernestus, missionarius, sacramentum confirmationis administrans

ex delegatione S. Sedis, adhibere solet rochetum, mitram, baculum pastorale, annulum, crucem pectoralem. — *An recte?*

R. Ernestus recte non agit. Si caractere episcopali non sit insignitus, vel si ipsi saltem usus pontificalium ex vero legitimoque privilegio non competat, confirmationem administrare debet in ecclesia vestibibus sacerdotalibus, vel saltem alba et stola indutus. Si vero extra ecclesiam vel oratorium in privatis domibus minus solemniter confirmationem administret, non omittat uti saltem stola, si superpelliceum habere non possit. S. C. de P. F. 23. Apr. 1774. Collectan. S. C. de P. F. n. 665. 666.

4. « Triplex signum crucis, quod ab episcopo confirmante fit super confirmatum, dum profert verba, *in nomine Patris*, fieri debet pollice super frontem confirmati aut manu simpliciter sine frontis contactu super personam confirmati?

R. Iuxta Pontificale, dum frontem chrismate inungit dicere debet: *Signo te signo crucis*, signum super frontem ipsam pollice producens, quo facto manu extensa versus confirmatum, incipit: *In nomine Patris*, etc. ter signum crucis efformans more solito ». S. R. C. 7. Maii 1853. n. 3012.

5. « In administratione sacramenti confirmationis nihil obstat, quominus abstersionem sacri chrismatis committas acolytis in defectu sacerdotis, aut alterius in sacris ordinibus constituti, quum nullum generale decretum id prohibeat, praesertim urgente necessitate ». Ex Litt. S. C. de P. F. 20. Maii. 1786. ad. Vic. Ap. Tunk. Orient.

6. Petrus, missionarius, advocatus ad adolescentem quemdam confirmandum in aliqua christianitate, videns nullum ibi esse virum, qui patrini munere fungatur, virgini catechistae mandat, ut matrinae munus adimpleat. — *An recte?*

R. In administratione confirmationis *patrinus* requiritur, qui debet esse unus, confirmatus, et eiusdem sexus. Licite vero conferri potest confirmatio sine patrino, si is non habeatur. Quare *melius* fecisset Petrus, si nullo adhibito patrino confirmationem administrasset. Cf. S. Alph. 1. 6. n. 185. 187., Enchir. Moral. 494. I. M. 494. Verum nonne potuisset ipse Petrus gerere munus patrini? S. C. de P, F. 21. Sept. 1843. dubium propositum est: « Se sia lecito ai sacerdote, che amministrano il sacramento della cresima, fare insieme da padrini »; et respondit; « Non esse tolerandum ».

7. Anastasius, missionarius, gaudens facultate confirmationem administrandi, eam in loco missionis, in quo ipse versatur, infantibus omnibus administrat immediate post baptismum. — *An recte?*

R. Anastasius, per se loquendo, recte non agit. Id clare evincitur ex C. Bened. XIV. *Eo quamvis* 4. Maii. 1745.: « Licet apud occidentales Ecclesias in more posita quandoque fuerit baptismatis et confirmationis simultanea collatio, et haec consuetudo in aliquibus dioecesisbus anteacto tempore inoleverit... nihilominus, abrogato prorsus a Romana Ecclesia aliarum matre et magistra huiusmodi more, consultissimis Summorum Pontificum decretis provide cautum est, ut renatis fonte baptismatis conferretur sacramentum confirmationis in ea solum aetate, in qua fideles, evacuatis quae erant parvuli, intelligerent tantum inter se differre baptismum et confirmationem, quantum in naturali vita distat generatio ab incremento; seque per baptismum fuisse quidem ad militiam receptos, per confirmationem vero ad pugnam roboratos et ad perferendos agones per gratiam instructos ». Longe autem minor aetas pro admittendis ad sacramentum confirmationis requiritur quam pro admittendis ad primam communionem, ceu tradit Catech. Rom. 18., et docet Ben. XIV. de Syn. l. 7. c. 10. n. 2. 3. S. C. C. 19. Nov. 1834., I. M. 489.

Aliquando tamen etiam minoribus septennio confirmatio potest ob iustam causam conferri, prout tradit S. Carolus Conc. Mediolan. 5. tit. *Quae ad Confirm. Sacr. pertinet*: « Si episcopus ob aliquam causam iustam atque adeo necessariam parvulo et infanti, qui non modo aetatem annorum non expleat, sed ne attingat quidem, ministrandum aliquando censuerit, ne sit vetitum ». Cf. Cas. Bon. Dioec. anno 1786. Mense Oct. Cas. 3.

8. Elodia matrona christianorum officiorum sat incuriosa, ad provectam aetatem pervenit, quin sacramentum confirmationis receperit, licet saepius opportunitatem illud recipiendi habuerit. Illam pluries quidem induxit confessarius, ut, data nova opportunitate, tanto sacramento se muniret; veritus est tamen eam sub gravi obligatione urgere, ne, praetermissa lege, gravius inde peccaret. Itaque factum est, ut mulier paulo post absque confirmationis auxilio, aliis tamen sacramentis munita decederet.

Quaer. Quid ad Casum?

R. Confirmationis sacramentum necessarium iuxta omnes non est necessitate medii. An autem sit necessarium necessitate praecepti, controvertitur. « Quaestionis est, ait D'Annib. 283., an hoc sacra-

mentum sit necessarium necessitate praecepti; quidam negant, alii affirmant et grave esse putant: ergo lex dubia est ». Cf. I. M. 490. « Stante autem theologorum controversia, Elodia non fuit sub gravi urgenda ad sacramentum confirmationis recipiendum, sed tantum ad hoc adhortanda. Recte igitur egit confessarius ab obligatione gravi declaranda abstinendo. Imo etiamsi de obligatione divina constaret, adhuc prudenter egisset confessarius, cum locus timendi fuerit, ne mulier obligationi declaratae non satisfaceret, et maius animae detrimentum caperet. Etenim non sunt statim aperiendae semper omnes obligationes, quibus fideles adstringuntur; sed prudenter plures quandoque dissimulandae sunt a confessario, cum praevidetur poenitentem muneri suo satisfacturum non esse ». G. 246.

DE EUCHARISTIA

116. — DE MATERIA ET FORMA EUCHARISTIAE

1. Donatus, neo-sacerdos, suam celebrans primam missam, eucharistiam confecit ex pane quidem triticeo, igne puro, cocto, sed subacto aqua rosacea; et ex vino uvis acerbis, seu non maturis, expresso, cui tamen saccharum immixtum erat, ita ut saporem omnino haberet vini dulcis.

Quaer. *An valide Donatus consecraverit?*

R. Ad panem quod attinet, aqua rosacea subactum, materia dubia est adeoque dubie species haec est consecrata. In Rubr. *de Defect.* § 3. n. 2. dicitur: « Si sit confectus (panis) de aqua rosacea, vel alterius distillationis, dubium est, an conficiatur ». Ad vinum vero quod spectat, ex uvis acerbis seu non maturis "expressum, ex Rubr. *de Defect.* § 4. n. 1., materia est omnino invalida, adeoque confectum non est sacramentum. Saccharum autem immixtum simulare quidem potuit gustum vini, sed verum vinum conficere non potuit.

2^a. « Fu esposto da un Vescovo della Francia, che avendo il vino di quel luogo un sapore acido, dovuto ad un eccesso di acido tartarico, lo si suol raddolcire col tartrato di potassa, sale che si estrae dalla feccia del vino, e il quale forma coll'acido tartarico in eccesso

un bitartrato di potassa, che precipita al fondo della botte. — Chiedevasi intanto, se questo vino così mescolato fosse lecito per la Messa ».

R. « Non expedire ». S. O. 9. Maii 1892. Monit. Eccles. v. 7. p. 2. p. 204.

2.^b Parochus N. N. missas bona fide celebravit vino, de quo nunc ipse dubitat, utrum esset vinum naturale de vite, validum pro sacrificio missae. Ratio dubii est, quia cum parvam quandam huius vini quantitatem reliquerit in vacuo vitreo vase, notabili tempore, neque in acetum conversum est, neque acidum quid manifestavit. Ac, cum praedictum vinum examinandum dederit cuidam pharmacopolae, iste, ob defectum chimici laboratorii, nulla confecta, uti videtur, chimica vini analysi, affirmavit praedictum vinum continere magnam gypsi quantitatem.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Parochi dubium fundamento non caret.

In vino naturaliter est volatilis aciditas, quae exoritur a variis acidis, distillatione determinandis, sed quae uti acidum aceticum computantur. Acidum praeterea aceticum fixum est naturaliter in vino, et provenit naturaliter ex alcoole vini, modicissima tamen quantitate. Efformatur autem maiori quantitate, si ex neglecta praeparatione, vel ex insufficiente praeservatione ab aëre, evolvatur parvus fungus, *mycoderma aceticum*, seu *bacterium aceticum*; tunc enim vinum incipit acescere. Iamvero ad vinum conservandum, eiusque rubriculum colorem obtinendum, gypsum vino admiscetur. Ob chimicam actionem gypsi in cremorem naturaliter in vinum existentem gypsum transformatur in tartarum calcis, quod praecipitat in fundo vasis, *si deposita*, et in sulphatum acidum potassii, quod remanet dissolutum in vino, *rimane disciolto*.

Quapropter, si vinum contineat magnam gypsi quantitatem, cremor vini totus decomponitur. Cremor autem tartari, naturale vini elementum est; et regulariter vinum continere deberet tantam cremoris quantitatem, quanta dissolvi posset a liquido continente eandem vini alcoolocitatem. Dum ergo vinum tunc naturali caret elemento, extraneam aliam continet substantiam. Huiusmodi vinum nocivum sanitati est, et in commercio, uti vinum adulteratum habetur. Consequenter non videtur tale vinum esse materia saltem certo valida pro sacrificio missae.

Atqui, ex exposito casu dubium non videtur quod vinum gypsum continet. Id recte deducitur ex eo quod aëri expositum, notabili tempore nullam contraxerit aciditatem. Praeterea argumentum non deest ex pharmacopolae affirmatione quod gypsum admixtum fuerit vino, et quidem in magna quantitate.

Ad id enim comprobandum opus non est magna peritia, neque necessaria est analysis vini, adeoque neque chimico laboratorio. Res enim est, quae facile cognosci potest, adeoque saltem dubium remanet missae sacrificium, in una sola specie celebratum. Quoniam autem bona fide parochus cum in tali vino missam celebraverit et applicaverit, sanationem petat a Summo Pontifice, cum nihil obstat, quominus praedicta sanatio, saltem ad cautelam ei concedatur pro missis celebratis, SSmo supplente, plenitudine suae potestatis, ex thesauro Ecclesiae.

3. Paulus, missionarius inter Orientales, petit, an communionem dare possit Orientalibus, in propria Ecclesia latini ritus, et an communionem eis in azymo dare possit.

4. Petrus, missionarius item inter Orientales, petit, an latini communionem recipere possint in Ecclesiis Orientalium, et an communionem in fermentato recipere possint.

Quaer. *Quid utrique missionario respondendum?*

R. Litt. S. C. de P. F. 30. Apr. 1862. ad Deleg. Ap. Aegypti, haec quoad propositas quaestiones habentur: « Il 2.º dubbio riguarda la percezione dei sacramenti che fanno gli orientali nelle Chiese latine, cioè della penitenza e dell'eucaristia... Rapporto al sacramento dell'eucaristia conviene distinguere gli orientali che fanno uso, secondo il proprio rito, dell'azimo, da quelli che fanno uso del fermentato. Pei primi non vi è alcun divieto, nè possono i vescovi orientali inibire ai propri sudditi di ricevere l'eucaristia dai missionari latini nelle loro chiese, ben inteso nei casi in cui non entra il diritto parrocchiale. Per gli altri poi, cioè per quelli che, nella materia eucaristica, fanno uso del fermentato, è a notarsi primamente che possono essi anche nelle chiese latine ricevere la S. comunione, purchè la ricevano secondo il proprio rito, e dai sacerdoti nazionali, come insegna Benedetto XIV. nell'Enc. *Allatae sunt* ai num. 33. 35. 36. Anzi alle volte è questa una necessità per quei luoghi, ove gli orientali non hanno le chiese del proprio rito. Altra cosa però è, se gli utenti del fermentato volessero dai latini ricevere la comunione in azimo. Due regole sonosi stabilite per gli utenti del fermentato: la 1.ª è che non possono ad arbitrio comunicarsi in azimo, quando abbiano la opportunità di farlo nel proprio rito; la 2.ª è che quando si verifichi la difficoltà di comunicarsi in fermentato, lo possono fare anche in azimo non solo in articolo di morte e per adempire il pre-

cetto pasquale, ma anche in altri casi, come si stabilisce nella istruzione pastorale di Benedetto XIV. *Eo quamvis tempore § Neque etiam.*

Nel 3.º dubbio si tratta dei latini, ossia degli utenti dell'azimo. Questi possono comunicarsi, nelle chiese orientali nel proprio rito dai sacerdoti utenti dell'azimo, ma non possono senza dispensa pontificia comunicarsi in fermentato, ancorchè si verifichi la difficoltà di comunicarsi in azimo. La massima si trova stabilita nella *Constitutio, Etsi pastoralis* di Bened. XIV. n. 12, del § VI., ove si dice assolutamente, *ne laici autem latini communionem a graecis presbyteris sub specie fermentati recipiant prohibemus omnino et interdicimus.* Coerentemente il S. O. e la S. C. di Propaganda hanno sempre proibito agli utenti dell'azimo il comunicarsi in fermentato, e solo nei casi, in cui si è verificata la deficienza totale di sacerdoti del proprio rito, e di quelli di altro rito, in cui si consacrì in azimo, hanno per essi implorata la pontificia dispensa, la quale per altro non è stata accordata se non nei due casi di vera necessità, cioè del Viatico e del precetto pasquale ». — *Collectan.* S. C. de P. F. n. 735., I. M. 505.

Verum nuperrime Decreto eiusdem S. C. de P. F. 18. Aug. 1893., *Monitore Ecclesiastico*, Conversano, v. 8. p. 2., p. 79., « omnibus fidelibus cuiuscumque ritus, sive latini, sive orientalis, degentibus in locis, in quibus non sit ecclesia et sacerdos proprii ritus, facultas in posterum a S. Sede conceditur SS. Communionem, non modo in articulo mortis, et pro paschali praecepto adimplendo; sed etiam quovis tempore devotionis gratia, iuxta ritum ecclesiae existentis in praedictis locis, dummodo catholica sit, recipiendi ».

Ac Bull. Leonis XIII. *Orientalium dignitas* prid. kal. Dec. 1894. haec habentur: « Ubi desit proprii ritus sacerdos, cui Patriarcha orientalis mandet spiritualem suorum administrationem, ibi eorum curam suscipiat parochus alieni ritus, qui easdem atque ipsi species, azymum vel fermentatum, ad consecrandum adhibeat; anteferantur, qui eas adhibent ritu orientali. — Fidelibus autem sit facultas communicandi utrovis ritu non eis tantummodo locis, ubi nulla ecclesia, nec sacerdos sui proprii ritus habeatur, prout a Sacro Concilio christiano nomini propagando decretum est d. 18. Aug. a. 1893., verum etiam ubi, propter longinquitatem ecclesiae suae, non eam possint, nisi cum gravi incommodo, adire: de quo Ordinarii esto iudicium. Idque fixum resideat, eum qui alieno ritu vel diu communicaverit, non propterea censendum mutasse ritum, sed in ceteris officiis omnibus perseverare paracho suo addictum..

Mulier latini ritus, quae viro nupserit ritus orientalis, aequae ac

mulieri orientali, quae nupserit latino, integrum erit, ut ad ritum viri, ineundo vel durante matrimonio, transeat; matrimonio autem soluto, resumendi proprii ritus libera erit potestas ».

Ex hisce Documentis clara patet solutio utrique missionario danda.

5. Sacerdos latinus panem consecrando omisit verba, quae consecrationem praecedunt, *qui pridie* etc. Sacerdos vero graecus consecrando panem verba omisit, *quod pro vobis tradetur*.

Quaer. *An utraque consecratio fuerit valida?*

R. Affirmative. Non desunt qui tenent, verba illa, *qui pridie* etc., licet non sint pars formae, esse tamen necessario requisita ad valorem formae. Sed *haec sententia*, ut ait Lugo d. 11. n. 39., *ab omnibus reiicitur*. Ratio omnino convincens est, quia Patres et Concilia dicunt sacramentum hoc confici verbis Christi, et non aliis. Illa autem verba *qui pridie* etc., non sunt verba Christi, sed Evangelistae. Cf. Conc. Flor. Decr. pro Iacob., Enchir. Mor. 521.

Quamvis vero Graeci addant formae consecrationis panis verba illa, *quod pro vobis tradetur*; ea tamen ad essentiam formae non spectant. Etenim, ut ait Catech. Roman. n. 19., « a Sanctis Evangelistis Matthaeo et Luca, itemque ab Apostolo docemur illam esse formam, *Hoc est Corpus meum*. Scriptum est enim: *Coenantibus illis, accepit Iesus panem, et benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, et dixit: Accipite et manducate, Hoc est Corpus meum*. Quae quidem consecrationis forma cum a Christo Domino servata sit, ea perpetuo Catholica Ecclesia usa est ». — Lugo d. 11. s. 3., D'Annib. 241. 387., I. M. 521. 524.

6. Laelius aedituus Narcissum sacerdotem mox celebraturum monuit, ut vellet consecrare parvam hostiam, repositam iam super altari. Verum tempore oblationis cum parvam hostiam super altari non reperisset, oblationem de more fecit maioris hostiae, eamque consecravit. Sed ecce plicans deinde Corporale, reperit parvam hostiam, quae erat sub Corporali reposita.

Quaer. *An praedicta parva hostia fuerit consecrata?*

R. Videtur, quod parva illa hostia non fuerit consecrata. Ratio est, quia cum Narcissus eam quaesierit super altari, et non invenerit, videtur iam non habuisse intentionem consecrandi aliam hostiam, quam maiorem hostiam. Quare intentionem prius habitam implicite retractavit. Insuper verba illa, *hoc* et *hic*, materiam significant *certam, praesentem, prope positam*. Quare, ut invalida esset consecratio si materia *procul* esset posita, v. g., si exstet ultra 50. passus; ita etiam esset

invalida, si materia *coram posita* non esset, e. g. si reposita esset in pyxide in tabernaculo reposita. Hinc neque valida est consecratio, si hostia sub corporali sit reposita. — I. M. 510.

« Requiritur ad consecrationem, ait Castropal. punct. 6. num. 5., ut materia consecranda sit tibi praesens, ita ut eam pronomine *hoc* vel *hic* demonstrare possis, et sensu percipere, alias morali et humano modo tibi praesens non erit. Cui praesentiae non obest, quod in aliquo vase, aut linteo contineatur, nam ratione continentis contentum tibi praesens est. Secus esset, si retro parietem vel linteum panis vel vinum essent apposita, quia tunc nullo sensu eam materiam demonstrare potes. Et idem est, si panis sub mappa, vel in tabernaculo existat, quia non existit ibi tanquam in continenti, quod sensu percipi possit. Sic Suar., Vazq., Bonac., Aegid. de Coninch., Paul Laymann ». La-Croix l. 6. p. 1. n. 443. 444., D'Annib. p. 3. n. 388.

7. Aloisius gravi decumbens morbo, peracta sacramentali confessione, viaticum recepit. Statim ac sacra hostia descenderat in stomachum corripitur Aloisius repentino et inopinato vomitu, et sacram reiciit hostiam, quae intacta apparet. Medicus consulitur, qui rem declarat omnino accidentalem, et posse Aloisium viaticum iterum recipere, sine ullo novo vomitus periculo. Quare Aloisius eiusque parentes parochum rogant, ut velit a prandio ministrare iterum ss. viaticum.

Quaer. *An parochus possit iterum sacrum viaticum ministrare in Casu?*

R. Negative. Etenim contra praxim Ecclesiae est sacrum viaticum bis in die, et stante eodem mortis periculo infirmo ministrari. Aloisius enim, non obstante vomitu, viaticum vere recepit. Etenim omnino verificatum est quod Christi Corpus manducaverit. Quare et sacramentalem gratiam percepit. I. M. 496. Usus enim huius sacramenti in manducatione Corporis Christi habetur; qua manducatione verificata fructus percipitur sacramenti, secundum claram Christi pommisionem gratiae dandae: *Qui manducat hunc panem vivet in aeternum*, Ioann. 16., 59. Manducatio autem in hoc sacramento accipi profecto debet, ut in aliis cibis, qui certe, humano modo, dicuntur manducati non quando sunt tantum in ore, aut in gutture, sed quando iam in stomachum descendunt, et iam irrevocabiliter deglutiti censentur. Cf. Lugo. d. 12. s. 2.

117. — DE EUCHARISTIAE MINISTRO ET SUBIECTO.

1. Xaverius parochus, valde occupatus tempore paschali confessionibus audiendis, communionem populo distribuendam committit Stephano diacono. Secus enim ipse eam distribuere deberet non sine incommodo parochianorum, quorum confessiones deberet ad aliam diem saepe remittere; cum nullus alius in ea paroecia adsit sacerdos.

Quaer. *An recte?*

R. Negare videtur Togni, Instruct. etc. p. 1. c. 6. Quamvis enim generatim dicat primum, posse diaconum eucharistiam ex delegatione administrare *in casu necessitatis*; deinde tamen quaestionem movet: « Potestne diaconus dispensare eucharistiam, *presbytero praesente?* » Et respondet: « Nequaquam: id quippe ipsi vetitum est Can. 15. Conc. II. Arelatensis et Can. 38. Conc. Carthaginensis IV. ». Quaestionem item movet: « Infirmi suntne a diacono eucharistia reficiendi? ». Et respondet: « Negative, excepto *casu necessitatis*; scilicet, si desit sacerdos, et infirmus vita periclitetur ».

Verum haec contra communem doctrinam sunt; adeoque proposito quaesito respondendum est: Affirmative. Diaconus enim potest *in gravi necessitate*, et ex commissione, communionem populo distribuere, secundum communem doctorum sententiam. I. M. 527. Haec apposite habet Pavone, Spicilegio dissert. 9. num. 208.: « Il diacono può toccar l' eucaristia, quando servendo al sacerdote o l' espone nell' Ostensorio, o ripone nella pisside le particole, o nel bisogno l' amministra al popolo. *Diaconus, praesente presbytero, eucharistiam. . . populo, si necessitas cogat, iussus eroget*, sono parole del quarto Concilio Cartaginese, Ann. 399. Can. 35., relat. Dist. 93. C. *Praesente* 18. E prima nel canone 14. del Concilio Niceno fu stabilito circa i diaconi, che *si non fuerit in praesenti vel episcopus, vel presbyter, tunc ipsi proferant*. Il quale canone così vien riferito da Rufino prete di Aquileia: « *Si vero presbyter nullus sit in praesenti, tunc demum etiam ipsis licere dividere*, Conc. Nic. I. ann. 325. ap. Labbé in ampliss. collect. Nel modo stesso parlò Gelasio I. scrivendo ai Vescovi della Lucania, del Bruzio e della Sicilia: I diaconi, disse, *Sacri Corporis proragationem sub conspectu Pontificis seu presbyteri, nisi his absentibus, ius non habeant exercendi*. Labbé ibid. a. 492. Epist. 9. c. 8. Quando dunque vi è presente il sacerdote, il diacono, *oltre la necessità*, ha bisogno della di lui *commissione* per dispensare l'eucaristia; ma quando non vi è presente, basta la sola *necessità*, Il sacerdote poi allora può

dargli tal commissione, quando egli sta impedito. Il Colet parlando del diacono, *qui non passim*, dice, *ut quilibet sacerdos, sed tantum, vel absente sacerdote, vel, eo quidem praesente sed iustas ob necessitates, sacram synaxim dispensare potest*. Th. Mor. c. 5. de Min. euch. art. 2. E ciò, segue a dire, è lecito anche nei luoghi, dove non mai si è per l'addietro praticato; perchè essendosi sempre nei primi secoli dato ai diaconi tal commissione nell'Oriente, e nell'Occidente, ancorchè sia cessato questo costume per la moltitudine dei preti, pur nondimeno nel tempo presente occorrendo il bisogno, può darsi la stessa commissione; *potest enim Ecclesia quidquid olim potuit*. E per non cagionare scandalo al popolo, che non ancora ha veduto amministrarsi la comunione dai diaconi, bisogna istruirlo, che ciò è lecito. Ma qual è la necessità che lo rende lecito? *Quando non vi è la commissione del sacerdote*, l'unico caso di necessità sarebbe l'amministrazione del viatico, che non può differirsi sino che venga un sacerdote; perchè sebbene, come abbiamo veduto, il Concilio Niceno e Gelasio Papa ciò permettevano senza la necessità per la sola assenza del sacerdote, oggi giorno nondimeno per lo cambiamento di disciplina, tutti i sacri dottori lo restringono alla detta necessità. *Essendovi poi la detta commissione*, la giusta causa è, come scrive il Suarez, *quod sacerdos sit debilis vel infirmus*, de Sacr. Euch. d. 72. s. 1.; e secondo il sentimento di Leandro adottato da Amort: *Si sacerdos sit debilis, infirmus, aut aliis exercitiis impeditus, aut si non possit communicare tot homines, et non sit alius sacerdos, qui id velit vel commode possit efficere*. Th. Mor. disp. 5. de Euch. § 6. quaest. unic. § 3. *Putat*, dice il Cavalieri, *si sacerdos sit occupatus in audiendis confessionibus*. Tom. 4. decr. 13. c. 4. n. 6. ».

Lugo de Sacr. euch. d. 18. n. 27. ait: « Dubitatur secundo: an de facto possit sacerdos nunc committere diacono, ut ministret eucharistiam. Respondetur, posse in necessitate, quae non restringitur *ad solum casum dandi viaticum moribundo*, sed latius patet, ut si sacerdos impeditus sit, et non possit populo eucharistiam distribuere ». Cf. etiam ibid. n. 2. seqq.

S. Alph. l. 6. n. 237. q. 1. inquit: « *Nulli dubium*, quod diaconus potest ministrare eucharistiam in necessitate... *Communiter dicunt sufficere necessitatem gravem, nempe cum nullus adsit sacerdos, qui commode possit ministrare*... In necessitate extrema, absente sacerdote, diaconus poterit et tenebitur viaticum ministrare, adhuc sine commissione... Diaconus dum eucharistiam ministrat debet esse indutus superpelliceo et stola transversa ».

2. « Più volte ci fu domandato, se lecitamente possa il diacono esporre l'eucaristia, non già servendo al sacerdote, il che già si sa esser lecito, ma da sè solo, come principale. Questo dubbio non si legge presso i Moralisti, ma vi è la validissima ragione per risolvere, che non gli è permesso di farlo, fuorchè nel caso che mancasse ogni sacerdote. *Diaconus enim oportet ministrare ad altare*, dice il Pontificale Romano; e più appresso: *Comministri et cooperatores estis Corporis et Sanguinis Domini*. Essendovi dunque i sacerdoti, ad essi appartiene il far da principali, ed ai diaconi l'assistere loro, e far la parte di comministri e di cooperatori. In mancanza poi dei sacerdoti ben essi possono supplire, ed esporre il Venerabile colla espressa o tacita commissione dei medesimi. Così quando l'espongono, come quando l'amministrano nella comunione, debbono portare la stola pendente dall'omero sinistro e legata sotto il destro. Finita la comunione, non possono dare al popolo la solita benedizione, come avvertono i dottori; e se mancando un sacerdote fanno essi l'esposizione, non potranno benedire il popolo col Sacramento ». Pavone Spicilegio diss. 9. c. 1. n. 209.

Verum sequens adest S. R. C. Decisio :

« Diaconus, qui ex mandato sui vicarii defert sacrum viaticum infirmis, potestne facere aspersiones aquae benedictae, dicere *Misereatur*, *Indulgentiam*, signare infirmum vel semetipsum, dicere *Dominus vobiscum* cum oratione, et benedicere cum SS. Sacramento infirmum, et assistentes?

R. Deficiente presbytero, et vicarii apostolici concurrente licentia, affirmative in omnibus ». S. R. C. 14. Aug. 1853. n. 3074.

3. « Potestne episcopus iure proprio concedere facultatem asservandi SSmum Sacramentum: 1.º In ecclesiis seu cappellis publicis, quae titulo parochiali non gaudent, etsi utilitatibus paroeciae inserviant; 2.º In cappellis piarum Communitatum publicis, i. e. quarum porta pateat in via publica, vel in area cum via publica communicante, et quae habitantibus omnibus aperiuntur; 3.º In cappellis seu oratoriis interioribus piarum Communitatum, quando non habent cappellam seu oratorium publicum in sensu exposito, ut e. g. in seminariis.

R. Implorandum est indultum a S. Sede quoad omnia postulata » S. R. C. 8. Mart. 1879. n. 3484., I. M. 549.

4. Sebastianus, parochus, eucharistiam denegat omnibus, quos ipse existimat esse rudioris ingenii.

Quaer. *An recte?*

R. Negative, « nisi prorsus huius mysterii sint incapaces ». Clemens IX. C. *In excelsa* 13. Sept. 1669. Capaces autem erunt ubi cibum spiritualement a corporali discernant. Idque locum habet, etiamsi agatur de viatico ministrando, ut eruitur ex sequenti Decisione S. I. C.

« Utrum administrandum sit viaticum illis neophytis, qui, in articulo mortis a christianis baptizati, ignari sunt. — R. Hisce neophytis non esse administrandum viaticum, nisi saltem discernant cibum spiritualement a corporali, cognoscendo et credendo in S. Hostia praesentiam Christi Domini ». S. O. 10. Apr. 1861.

5. Robertinus, confessarius, communionem suis poenitentibus raro omnino permittit extra tempus paschale; quia, ait, poenitentes raro omnino habent eam necessariam praeparationem seu devotionem, qua quis ad sacram communionem accedere debet. Frequentem vero communionem vix alicui permittit, cum vix aliquis sit, qui a peccatis non tantum mortalibus, sed etiam venialibus immunis sit.

Quaer. *Quid de ratione agendi Robertini?*

Robertini agendi ratio improbanda omnino est. Necessaria praeparatio, qua quis ad sacram communionem accedere potest illa quidem est, et non alia, de qua Apostolus inquit: *Probet autem seipsum homo et sic de pane illo edat, et de calice bibat; qui enim manducat et bibit indigne, iudicium sibi manducat et bibit.*

Conc. Trid. s. 13. cap. 7. de hac necessaria animi praeparatione inquit: *Quare communicare volenti revocandum est eius praeceptum scilicet Apostoli: probet autem seipsum homo. Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque praemissa sacramentali confessione, ad sacram eucharistiam accedere debeat.* In cap. vero 8. proxime sequenti fideles hortatur, *ut panem illum supersubstantialem frequenter suscipiant.* Ac demum s. 22. de Sacram. missae cap. 6. sic loquitur: *Optaret quidem S. Synodus, ut in singulis missis fideles adstantes, non solum spirituali affectu, sed sacramentali eucharistiae etiam perceptione communicarent.*

Itaque, si ex his simul sumptis sententiis Tridentinorum Patrum mentem penitus perscrutemur, illud certe exploratum habebimus, illos quidem ab eucharistica mensa omnino removendos esse, qui peccati mortalis conscientia oppressi, tanto ac tam singulari Dei dono censentur indigni. Quare, si ex doloris indicibus atque ex novae vitae emendatione non dubitat confessarius, quin suis poenitentibus sacramentalis

absolutio impertiri possit, nec ambigere debet, quin iidem iam satis dispositi sint ad Dominicum panem manducandum. Neque vero possunt tales poenitentes ita dispositi et praeparati a sacra communione indistincte et sine speciali gravi causa repelli, si nempe beneficio sacramentalis absolutionis digni habiti sint.

Perspicuum praeterea est ex citt. Tridentini textibus frequentem eucharistiae usum Tridentinos Patres fidelibus suadere; optare imo, ut in singulis missis adstantes fideles de eucharistica mensa participes fiant. Atqui inutile prorsus esset ad frequentem communionem fideles hortari; quotidiana autem eorundem fidelium communio non modo optari, sed nec sperari quidem posset, si eucharistico pane ii soli reficerentur, qui ab omni levioris etiam culpae labe immunes essent.

Haec, si confessarii diligenter perpendant, videbunt profecto, laudandam non esse illorum consuetudinem, qui uti communionem poenitentibus suis permittant, pro dignitate sacramenti eucharistiae, singulares quasdam et vix sperabiles dispositiones exigunt, longeque maiores, quam quae sufficiunt ad absolutionem in sacramento poenitentiae consequendam. — Ac ad frequentem communionem concedendam quod attinet, excitanda certe maior fidelium devotio est acrius ipsi incendiendi sunt ad detestationem praeteritorum criminum; ac ad venialia peccata proclives ad horum etiam detestationem efficaciter sunt excitandi; tum quaedam veluti fames ac desiderium vehemens in cibum eucharisticum excitandum, ut qua maiori possunt reverentia ac pietate illum suscipiant. Verum quemadmodum corporis vires ipso alimento sustentantur, ita animae languor atque infirmitas cibo hoc spirituali, quo pascimur, depellitur ac roboratur. Unde Augustinus in *Serm. de ver. Apost.* inquit: *Quotidie peccas, quotidie sume.* Et si quis diligenter attenderit, omnium Patrum, qui hac de re scripserunt, sententiam eandem fuisse comperiet. Ac ex nuperrimo Decreto S. C. C. *Sacra Tridentina Synodus* 16. Dec. 1905. « nemo, qui in statu gratiae sit, et cum recta piaque mente ad S. Mensam accedat, prohiberi ab ea potest... Caveant Confessarii, ne a frequenti seu quotidiana communione quemquam avertant, qui in statu gratiae reperiatur et recta mente accedat ». — *Catech. Roman.* n. 60., *Instr. S. C. de P. F.* 19. Apr. 1784., *Collectan.* n. 719., *Ferrar. Supp.* v. *Communio*, Gennari Sulla Comun. freq., I. M. 579.

6. Aloisius, sacerdos, iam ab anno confessiones excipit Stanislai, pueri novennis, perspicaci ingenio morumque innocentia commendabilis. Hunc fidei rudimentis, rite imbutum, et eucharistiae percipien-

dae percupidum, Aloisius, habito prius parentum consensu, ad parochum ducit, ut eum praevio examine, ad primam communionem admittat. Renuit tamen parochus eo quod Stanislaus legitimam aetatem nondum sit assecutus. Ipse enim in more habet, pueros ad primam communionem non admittere, nisi saltem duodecim attigerint annos, innixus, ut ipse ait, tum ceterorum parochorum communi praxi, tum etiam ipsius rei congruentiae, cuius congruentiae duplicem affert rationem, nempe 1.º propter maiorem tanti sacramenti reverentiam; tum 2.º propter uberiores percipientis fructum. — At Aloisius, parvipendens rationes a parochus allatas, urgente communionis paschalis praecepto, ipso paschatis die, eucharistiam Stanislaui administrat. Quod ut rescit parochus, ad episcopum recursum habet contra Aloisium, quasi hic privativum ius parochorum usurpaverit. Episcopus autem, totius rei certior factus, casum resolvendum proponit suo vicario generali.

Quaer. 1.º *Quaenam discretio in re praesenti sit exigenda; et quandonam pueri hanc habeant discretionem?* — 2.º *An pueros ad primam communionem admittere pertineat exclusive ad parochum?* — 3.º *Quid ad Casum?*

R. Ad 1.um Discretio in re praesenti requisita ita describitur in Catech. Rom. 57., ut nempe fideles « discernant mensam a mensa, hanc sacram ab aliis profanis, coelestem hunc panem a communi. Atque hoc fit, cum certo credimus, praesens esse verum Corpus et Sanguinem Domini, quem in coelo Angeli adorant, ad cuius nutum columnae coeli contremiscunt et pavent, cuius gloria plenum est coelum et terram. Hoc nimirum est diiudicare Corpus Domini, quod Apostolus admonuit ». Ac idem Catech. Rom. n. 62, ait, non convenire pueris, nondum ratione utentibus, eucharistiam ministrare, et hanc subdit rationem ». Hi enim neque sacram eucharistiam a communi et profano pane sciunt discernere, neque, ad eam accipiendam, pietatem animi et religionem afferre possunt. Atque id etiam a Christi Domini institutione alienissimum videtur. Inquit enim, *Accipite et comedite*; infantes autem idoneos non esse, qui recipiant et comedant, satis constat ».

Non est sane necessaria ad primam Communionem plena et perfecta doctrinae christianae cognitio. Sed sufficit, ut fidei mysteria necessaria necessitate medii pro suo captu puer percipiat, atque eucharisticum panem a communi et corporali distinguat, et ut ea devotione quam ipsius fert aetas ad SS. Eucharistiam accedat.

Quandonam autem pueri hanc habeant discretionem clarissime

constat ex Conc. Later. IV. Decr. cap. 21., quo decernitur: « Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenit omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno, proprio sacerdoti, et iniunctam sibi poenitentiam studeat pro viribus adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha eucharistiae sacramentum ». Enchir. Mor. 1552. 1562.

Aetas igitur tum ad Confessionem tunc ad S. Communionem ea est, in qua puer incipit ratiocinari, hoc est circa septimum annum, sive supra, sive etiam infra. Et ex hoc tempore incipit obligatio satisfaciendi utrique praecepto Confessionis et Communionis. Obligatio autem praecepti Confessionis et Communionis, quae puerum gravat, in eos praecipue recidit, qui ipsius curam habere debent, hoc est in parentes, in confessarium, in institutores et in parochum. S. C. de Sacram. Decr. *Quam singulari* 8. Aug. 1910. Qui consequenter tenentur pro sua parte ad debitam instructionem puero impertiendam, ut praedictae possit satisfacere obligationi.

Ad 2.um In prima puerorum communionem duo considerari possunt. Primum est *ipsa communio*; alterum est *exterior illa caeremonia*, quae adhiberi solet in prima puerorum communionem. Quoad *ipsam communionem*, duo in ipsa attendi possunt: alterum *admissio* ad primam communionem, alterum *locus* primae communionis. *Admissio ad primam communionem* licet possit, in particularibus casibus, spectare etiam ad parochum, ad parochum certe *exclusive* non pertinet, nec ad parochum *per se* et *principaliter* pertinet. Ad illum *per se* enim pertinet admittere ad primam communionem, ad quem pertinet diiudicare de sufficienti instructione et de sufficienti animae dispositione pueri ad primam communionem recipiendam. Et hoc iudicium pertinet *per se* et *principaliter* ad parentes, ad quos educatio et debita pueri instructio pertinet, *vi patriae potestatis*, et ad confessarium, apud quem puer sua confitetur peccata. Et sic iudicium ipsius *paschalis communionis*, an quis eam debeat percipere, vel debeat *ad tempus ab huiusmodi perceptione abstinere*, ex Cap. *Omnis utriusque sexus*, ad proprium pertinet sacerdotem, i. e. *ad confessarium*. Bened. XIV. Inst. 18. n. 6. seqq., I. M. 560., Decr. cit. *Quam singulari*.

Ad locum vero quod attinet, nullus locus pro prima communionem communi iure praecipitur. Locus in communionem non reperitur determinatus in iure, nisi tantum pro communionem paschali. Bened. XIV. Inst. 18. n. 7. seqq. Si igitur pueri faciant primam communionem, durante tempore paschali, et ut satisfaciant paschali praecepto, tunc

utique ea communio in ecclesia parochiali, per se loquendo, videtur recipienda.

Quoad *exteriorem primae communionis caeremoniam et solemnem eius formam*, haec quidem ad parochum iure et obligatione simul pertinet, propter bonum ipsius parochiae, quod ipse promovere tenetur, sed nullo generali iure constat hanc exteriorem caeremoniam et solemnem formam ad parochum exclusive pertinere. Imo contrarium constat positive ex Declarationibus SS. CC., siquidem huiusmodi publica caeremonia illis tantum in locis asseritur esse exclusive parochialis iuris, ubi id sibi vindicat legitima praescriptio et consuetudo. Cf. Enchir. Moral. 560. Ac, si ad parochum non pertinet exclusivo iure pueros admittere ad primam communionem, nec prima communio in parochiali ecclesia est per se recipienda; quomodo exclusivo iure ad parochum pertinere potest exterior caeremonia et solemnitas, quae primam puerorum communionem comitatur?

Ad 3.um Mos parochi non admittendi ad primam communionem, nisi pueros duodennes probari non potest, neque consequenter per se loquendo, probari potest communis aliorum parochorum praxis. Si enim huiusmodi pueri sint rite dispositi, ante hanc aetatem iam, ex Conc. Later. C. *Omnis utriusque sexus, possunt et debent* ad sacram synaxim accedere; quam, si rite sint dispositi, ut supponitur, cum debita *reverentia* et cum convenienti *fructu* recipient, unde apparet nullam omnino vim habere et invocata a parocho aliorum parochorum *praxim* et *duplicem congruentiae rationem*, quam affert. Quin imo curare debet parochus pro suo officio, ut pueri omnes debite instruantur, postquam pervenerint ad septimum aetatis annum, et etiam antea, si iam gaudeant usu rationis; et tum ad Confessionem tum etiam ad Communionem admiittantur. Ad Aloisium vero quod spectat, quod ipse, Stanislai confessarius, habito prius parentum consensu, Stanislaum admiserit ad primam communionem, recte omnino egit, secutus hac in re doctrinam Cat. Rom. n. 63. Quod vero communionem ipse, durante tempore paschali Stanislaio privatim dederit, non videtur etiam culpandus, sed tunc Stanislaus tenetur iterum communionem in parochiali ecclesia recipere, quum iam obligetur praecepto paschalis communionis in propria paroecia. Tandem quod communionem Aloisius dederit Stanislaio, ipso Paschatis die, generatim loquendo, culpandus videtur; siquidem communiter prohibetur die Paschatis communionem populo distribuere in aliis ecclesiis, praeter parochiales. I. M. 528. Nulla autem, *in Casu*, difficultas esse potest de exteriori caeremonia et solemniforma; haec

enim respicit primam plurium puerorum simul communionem. — Monit. Eccles. v. 10. p. 2. p. 22.

7. Leonardus presbyter, ex itinere redux cum aliis amicis, valde defatigatus hora noctis undecima cum dimidio mensae accumbit, ut breviter reficiatur. Sed inter confabulandum et edendum cum amicis quam citissime tempus effluit, ita ut attonitus advertat bibendo iam mediam noctem effluxisse. Attamen, cum sequenti die festo sacrum omittere non possit sine populi offensione, sine scrupulo missam celebrat.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. « Leonardus, qui sacrum omittere non potest, nisi cum scandalo vel offensione populi probabiliter celebrare potest, quia praestat vitare maius malum, seu populi scandalum; minus enim malum est celebrare missam, quam cum scandalo offendi totum populum, et tali die privari missa. Ita graves theologi contra alios. V. La-Croix n. 582. ». Ita P. Gury 294. 299. 300., I. M. 595.

Attamen attendenda est sequens Decisio. S. O. 2. Dec. 1874.: « Se per ragione di scandalo o di ammirazione, si possa mai celebrare la seconda messa dopo la prima, quando già è stato infranto il digiuno? — R. Negative ». Collectan. S. C. de P. F. n. 793., Enchirid. Moral. 595.

8. Ferdinandus, missionarius, dubitat, utrum sacram communionem per modum viatici ministrare possit Francisco non ieiuno, de cuius morbo dubitatur, sit necne mortalis.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Ferdinandus viaticum ministrare potest; nam stante illo dubio, quamvis Franciscus non sit *in articulo mortis*, est tamen *in periculo mortis*. Periculum enim mortis est, quando est *probabile dubium*, et frequenter solet *in tali Casu* mors accidere. Si vero *dubium sit mere negativum*, quia nempe de morbi gravitate nec medicus interrogari potuit, nec infirmus ipse vel missionarius capax est ferre iudicium, tunc viaticum administrandum adhuc est, neque hac in re scrupulose procedendum est, cum in Conc. Constantiensi sess. 13. simpliciter infirmi excipiantur a lege ieiunii. S. Alph. 1. 6. n. 285. dub. 3. in fine, I. M. 596. Enimvero saepe constare nequit, an morbus sit vere lethalis necne; et tunc Ecclesia, pia mater, recte praesumitur velle in tali dubio aegrotanti favere, praesertim cum experientia quotidiana constet multos aegrotos, praeter omnium expectationem, absque viatico decedere. Hoc imprimis valet quando aeger longe ab ec-

clesia distat, vel quando, in locis missionum, missionarius ad infirmum amplius redire non possit, quia tunc exponitur maiori periculo moriendi, quin sacramentis reficiatur. G. 306., Lig. H. A. 46.

118. — APPLICATIO MISSAE

1. « Se possa un missionario ricevere la limosina della messa ed applicarla secondo la mente o intenzione di un oblatore gentile, che abbia per iscopo di ottenere la guarigione da malattia, o la liberazione dal carcere e dalla pena capitale, che gli sovrasta? »

R. « Affirmative », S. C. de P. F. 11. Mart. 1848., dummodo nempe absit scandalum, et constet nihil mali, erroris, aut superstitionis subesse. Agitur de infidelibus; nam quoad haereticos, missam pro ipsis offerre non licet, nisi ad eorum conversionem, ne periculum adsit indifferentismi in Religione, quod abest quoad infideles. S. O. 19. Apr. 1837. Cf. Enchirid. Moral. 368., I. M. 610.

2. In communitate quadam religiosa solebat pater procurator initio cuiusvis mensis missarum intentiones distribuere inter patres in eadem communitate commorantes. Harum missarum stipendia idem procurator abunde recipiebat; ita ut nunquam ipsi deessent missae distribuendae. Cum initio alicuius mensis pater aliquis oblitus fuerit patrem procuratorem adire, et novas missas celebrandas ab eo petere, celebravit tamen ad eius intentionem. Hinc quaestio mota est, an pro ea missa potuerit pater procurator stipendium retinere ex iam acceptis, vel iterum missa celebranda.

R. Videtur posse patrem procuratorem pro illa missa stipendium retinere; neque alia celebranda videtur. Ratio est, quia illa missa dicta est pro certa et determinata intentione. Sciebat enim pater ille et procuratorem missas apud se distribuendas habere, et eius voluntatem esse, ut dicerentur a patribus commorantibus in ea communitate. — Accedit auctoritas Franc. Sylvii Op. tom. 5. Orat. 11.^a, quae est prima de missis anticipatis, Concl. 2. Eundem fere casum resolvit, et ait: « Qui ad intentionem eius, qui missas habere solet aliis commendandas, celebrat anticipate, hoc est, prius quam vel sit ab eo requisitus, vel ipse eum commonefecerit, non male agit, et potest ab eo stipendium absque scrupulo recipere ». Et citat pro hac eadem sententia Reginaldum, Roderiquez, Fagundez et Aragonium, qui de praecedenti asserto sic scribit: Itaque haec certa sunt, nec de eis aliquem dubitare posse arbitror, quo etiam modo loquitur Petrus Na-

varra, apud Sylv. l. c. — Idem affirmat Claud. La Croix l. 6. n. 220. « Possum, inquit, missam applicare pro illo, quem scio de facto velle a me petere missam, quamvis necdum petierit. Excipe nisi scirem, velle petere pro aliquo effectu, ad quem necdum iuvaret sacrificium »; et citat Pasq. et Sylvium. — Et infra respondens quaesito: « An satisfaciat, qui celebrat pro illo, quem Deus novit primo daturum stipendium », post allatos in utramque partem doctores inquit: « Dicendum est cum communi semper illicite, et saepe etiam invalide fieri talem applicationem ». *Illicite* quidem ob specialem prohibitionem factam a Clemente VIII., saepe *invalide*, quia saepe illo tempore necdum existit intentio petentis: imo nec saepe motivum vel causa petendi. Et addit n. 222.: « Opposita omnia sunt in sacellano, de quo Burgh. Admittunt tamen Vasq., Rayn., Avers. posse missam legi pro actualiter defuncto, pro quo postea primo petetur missa, oblato stipendio, quia sic utiliter offertur pro illa determinata persona iam indigente, et capace totius fructus ». — G. 337. 345. 346., I. M. 618.

3. Benignus confessarius requisitus a suo poenitente de celebratione missae, pro anima matris suae praecedenti nocte defunctae, pingui ipsi oblato stipendio, missam quidem se celebraturum promisit suo poenitenti, sed stipendium noluit ab eo accipere, eique reliquit, inquiens: *dirò la messa lo stesso*. Deinde vero cogitans, quod stipendium non receperit, missam celebrare sine ullo scrupulo omisit. — Alia vice idem Benignus idem fere praestitit in simili occasione, quia pia mulier ei stipendium obtulit pro celebratione missae. Stipendio renuntiavit, missam promittens, sed missam deinde celebravit in secunda intentione, quia, ait, missa infiniti est valoris. — Item in alia occasione nobilis quidam vir Benigno obtulit mille libellas pro celebratione decem missarum. Missas quidem Benignus promisit, sed neque hac vice stipendium acceptavit, et virum illum rogavit, ut vellet potius illam conspicuam summam dare alicui familiae pauperi in elemosynam. Missas deinde celebravit, sed iterum in secunda intentione. — Tandem Benignus ad moribundum advocatur, qui ab eo petiit, quid melius esset, et quid etiam utilius et fructuosius efficere posset: utrum nempe suam haereditatem pauperibus relinquere, an illam ad publicam ecclesiam extruendam et ad missarum celebrationem pro eius anima post mortem destinare. Incunctanter Benignus respondit: Nul- lum dubium, quod melius sit totam tuam haereditatem inter pauperes distribuendas relinquere, qui sunt templum vivum Spiritus Sancti, qui ipsam Christi Personam repraesentant.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Benignus *in primo Casu* procul dubio peccavit. Nam obligationem suscepit ex iustitia celebrationis missae: promisit enim se missam celebraturum *eodem plane modo*, ac si stipendium accepisset. — Etiam *in secundo Casu* Benignus peccavit. Nam, stipendio oblato sponte renuntians, et missam simul promittens, intelligitur sane promittere missam eandem, quae stipendio oblato postulabatur, cui quidem non satisfit missa in secunda intentione. Et dubium esse non potest, quod si res ut est pia illi mulieri manifestaretur, illa iure meritoque se existimaret graviter deceptam. Applicare missam in secunda intentione est praeter primariam intentionem applicationis missae, aliam facere applicationem eiusdem missae, secundum sententiam quo missa possit indefinite applicari, quae sententia minus omnino probabilis est, et, si forte falsa sit, ea applicatio nulla est. Item applicare in secunda intentione explicari potest per applicationem conditionatam in substitutionem primae, si forte haec locum non habeat. Tertio tandem applicare in secunda intentione, aequivalere potest speciali cuidam *Memento*. — Hinc etiam *in tertio Casu* Benignus peccavit. Nam certe, si nobilis ille vir cognovisset modum agendi Benigni, alium adisset sacerdotem pro celebratione missarum, cum eam omnino intenderet, et ideo extraordinarium omnino offerebat stipendium. Quis sane non diceret quod Benignus nobilem illum virum in re oppido gravi non deceperit? — Tandem recte non respondit Benignus; nam nullum dubium esse potest, quod opus Religionis, uti est ecclesiae constructio, quae ad Dei cultum, et publicum animarum bonum destinatur, item celebratio missarum seu sacrificium eucharisticum, cuius fructus redundat in totam Ecclesiam, et unde tanta Dei gloria est, ut maior in hoc mundo esse non possit, opera sint praestantiora et magis utilia et magis fructuosa, quam opus misericordiae corporalis, eleemosynae pauperi datae. Opera item haec sunt etiam magis utilia et fructuosa pro defuncti anima post mortem; cum et fidelium orationes in ea ecclesia, et missarum sacrificium plus certe coram Deo valere possit pro eius animae suffragio quam eleemosyna pauperibus data. Hinc quando locus est moderationi piorum legatorum, quia e. g. redditus non amplius omnibus praescriptis operibus sufficiunt, primum alia pia opera delentur, et integer interim relinquitur missarum numerus. Et, si etiam missarum numerus sit coercendus, et aliquot sint celebrandae cum cantu, ab his incipiendum est, ut quanto minus fieri possit missarum numerus imminuatur. Bened. XIV. de Syn. l. 13. c. 25. n. 34.

4. *Obligatio celebrandi ratione stipendii.* — Lambertinus stipendium a Florimundo acceperat pro centum missis celebrandis. Cum interim pingua alia missarum stipendia Lambertino offerrentur ab aliis, ea omnia Lambertinus acceptavit, et statim missas celebravit. Hinc praedictas centum missas sex mensium spatio celebravit.

Quaer. *An Lambertinus debito temporis spatio praedictas centum missas celebraverit?*

R. Affirmandum quidem est, si Florimundus nullam significaverit Lambertino rationem, unde urgenda citius esset praedicta celebratio e. g., si pingue et extraordinarium tradidisset stipendium, si de persona recentissime defuncta ageretur, etc. Seclusa speciali urgentiae ratione, Lambertinus suae satisfecit obligationi. Etenim primo, celebrando centum missas spatio sex mensium, acceptas missas celebrat fere continue, eas enim fere alternis celebrat diebus. Neque videtur, quod dans eleemosynam plus possit, *in Casu*, exigere. Insuper, si pro unius missae obligatione spatium assignatur unius mensis, maius profecto spatium requiritur quando de pluribus missis agatur, nisi aliud expresse oblatores declaret. Et ex Decreto *Ut debita* S. C. C. 11. Maii 1904. pro centum missis assignatur semestre. Quare Lambertinus recte agit. Quod autem alia etiam acceptaverit stipendia missarum, cum eas omnes statim celebraverit, certe missas non assumpsit, quibus intra annum a die susceptae obligationis non potuisset satisfacere, contra praedictum Decretum, eisque e contrario videtur omnino satisfecisse, secundum oblatores voluntatem, Monit. Eccles. v. 1. p. 480., I. M. 624.

5. Martianus, accepto stipendio ad celebrandum in altari privilegiato, in alio altari celebravit. Ut autem lucraretur indulgentiam plenariam pro defuncto, pro quo celebravit, post missam orationem recitavit, *En ego, o bone*, etc.

Quaer. *An teneatur Martianus aliud sacrum in altari privilegiato facere?*

R. « Negative probabilius. Ratio est, quia ille qui erogavit stipendium, nihil aliud repetere potest, quam privilegium altaris, seu indulgentiae plenariae, cum iam sacrum obtinuerit. Potest autem illa indulgentia defuncto tribui etiam extra sacrum, nempe si sacerdos devote aliquam indulgentiam plenariam huic defuncto applicare conetur, v. g., percurrando *viam Crucis*, vel recitando post missam orationem, quae incipit: *En ego, o bone et dulcissime Iesu*, etc., et simul orando ad Pontificis intensionem, etc. ». Ita P. Gury 344.

Verum, ut constat ex Responsis S. C. Indulg. 2. Maii 1852., per

se loquendo, non poterat Martianus ita satisfacere suae obligationi, in alio altari non privilegiato celebrando, et deinde lucrando indulgentiam plenariam praedicta oratione; sed in altari privilegiato celebrare debebat. Ratio est, quia magis certa est quoad suum effectum indulgentia altaris privilegiati. *Per se loquendo*; nam si non *scienter* omiserit celebrare in altari privilegiato, sed *bona fide* erravit, sufficit tunc praedicta compensatio. Attamen, si ideo extraordinarium acceperit stipendium, ut nempe in praedicto altari missam celebraret, ad excessum restituendum stipendii teneretur. S. C. Indulg. 22. Febr. 1847., 24. Iul. 1885. Cf. Enchir. Mor. 629., I. M. 1375. 1380.

« Ut autem rite legitimeque applicari possit pro defunctis indulgentia altaris privilegiati, oportet, ut, diebus, in quibus a novis rubricis permittitur, missa de feria omnino celebretur, addita oratione pro defunctis, pro quibus missa ipsa celebratur ». S. R. C. 12. Iun. 1912. E. M. Suppl. 1. n. 657.

6. In ecclesia quadam arca publice erat exposita prope ianuam cum hac inscriptione: *Eleemosynae pro missis celebrandis in Altari Sacelli Miraculosae imaginis B. Mariae Virginis*. Hinc quotidie colligebantur ex arca eleemosynae, et die sequenti una missa celebrabatur in eo altari a rectore ecclesiae, qui eleemosynas illas sibi sumebat, sive plures sive pauciores essent sed semper excedebant quotidie summam quinquaginta libellarum.

Quaer. *An recte ageret praedictus rector?*

R. Negative. Ut enim constat ex sensu obvio illius inscriptionis, tot missae quotidie essent celebrandae quot celebrari possent, secundum taxam dioecesanam. Si vero tot missae celebrari non possent, e. g., ob sacerdotum penuriam, tunc monendi sunt oblatores. Confirmatur ex sequenti Casu resoluto a S. C. C.: In plurimis Americae Septentrionalis Statibus consuetudo invaluit, ut pro unica missa, quae in die Commemorationis omnium Fidelium defunctorum cantatur, fideles pecuniam contribuerent. Summa autem pecuniae sic collectae tanta ordinarie erat, ut plurium centenarum missarum eleemosynas facile exaequaret. Quaesitum fuit, utrum praedicta consuetudo, quae aliquo saltem modo iam offerentibus innotescebat, fuerit absolute prohibenda. Porro S. C. C. 27. Ian. 1877. respondit: « Nihil innovetur: tantum apponatur tabella in ecclesia, qua fideles doceantur, quod illis ipsis eleemosynis una canitur missa in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum ». Tunc enim procul dubio fideles consentirent, ut unica pro tota illa pecunia cantetur missa, et ex mera liberalitate excessum largirentur. Acta S. Sedis v. 10., pag. 125.

7. Procurator generalis ordinis religiosi recepit a pia quadam persona 100 libellas pro 10 missis. Eas omni diligentia reposuit in suo scrinio; sed die sequenti nil invenit; et nihil invenire poterat, quia domesticus fur eas surripuit. Idem procurator recepit alia vice 100 libellas ab alia pia persona, sed ipsi ignota, pro 50 missis. Die sequenti, dum vult permutare acceptam schedulam 100 libellarum in alias minoris valoris, reperit eam esse falsam. Unde nunc quaerit, utrum obligetur ad praedictarum missarum celebrationem.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Procurator *in primo Casu* tenetur ad missarum celebrationem. Ratio est, quia ipse, accepto stipendio, obligationem suscepit celebrandi vel faciendi celebrare 10 illas missas; stipendium autem semel acceptum suum fecit vel potius Conventus, illud nempe nomine Conventus et pro Conventu accipiendo: unde ipse vel potius Conventus illius stipendii iacturam patienter sustinere debet: res enim perit domino suo. Neque forte valet obiicere, quod illae 100 libellae reperiiebantur inclusae in aliqua papyro cum superscriptione indicante quod essent stipendium missarum celebrandarum. Nam fur, qui eas surripuit eas profecto in missarum celebrationem non adhibebit, et hoc prudenter certe praesumi non potest.

Non videtur vero quod ad missarum celebrationem teneatur *in altero Casu*. Nam in missis pro stipendio celebrandis contractus intercedit innominatus: do ut facias. Atqui pia illa persona, licet bona fide, nihil reapse dedit. Ergo et P. Procurator nihil facere tenetur. Neque vero valet obiicere, quod pia illa persona bona fide egit, adeoque voluntatem vere habuit obligationem iniungendi missarum celebrandarum, obligatione a procuratore acceptata. Nam voluntas piae personae obligantis, et voluntas procuratoris acceptantis obligationem essentialiter praesupponebat stipendium oblatum et acceptatum, quod non est.

8. « An sacerdos in anniversariis defunctorum quae ex devotione petuntur, satisfaciat celebrando missam de Sancto, quando iuxta rubricas non possit celebrari de Requiem? »

R. « Affirmative ». S. R. C. 23. Apr. 1875. ad 4. n. 2352., 5. Aug. 1662. n. 1238. Quando autem non possit celebrari Cf. in Enchir. Morali Suppl. I. n. 567.

Ex novis Rubricis tit. 10. n. 2. in feriis quadragesimae, quatuor temporum, II. Rogationum, et in vigiliis prohibentur privatae missae pro defunctis, quae item prohibentur in feria, in qua anticipanda vel

reponenda est missa dominicae. In quadragesima vero missae privatae defunctorum celebrari tantum poterunt prima die cuiuscumque hebdomadae libera in kalendario ecclesiae, in qua missa celebratur.

Verum « quandocumque, in feriis maioribus missam propriam habentibus, ceterisque diebus, de quibus tit. 10. n. 2. et 5. novarum rubricarum, missa de feria celebretur, dummodo reapse pro defunctis applicatur, addi potest oratio pro defunctis, in quorum suffragium celebratur, etiamsi in ea agenda sit commemoratio de occurrente festo minori vel maiori ». S. R. C. 12. Iun. 1912.

9. « Sacerdos, cui erogatur, eleemosyna ad celebrandam missam pro uno vel pluribus defunctis, aut votivam in honorem alicuius Mysteriorum B. Mariae V. vel Sancti, satisfacitne obligationi suae missam faciendo officio conformem, cum aliunde petitam missam ritus diei non permittat, dummodo applicet iuxta intentionem dantis eleemosynam ? »

R. Proposito quaesito negative respondendum videretur ex S. R. C. 28. Sept. 1872. n. 3284. 3285. Cum enim plures missae votivae a fidelibus expetitae, diebus liberis, ob earum multitudinem non fuerint celebratae, sed aliis diebus, iuxta ordinem calendarii, consulendum fuit SSmo pro sanatione quoad praeteritum et pro gratia quoad futurum. Cf. hic 119., 1.^a

Nihilominus proposito quaesito, ab ipsa S. R. C. novissimo Decreto respondetur: « Affirmative; sed *consultius* est, ut quantum fieri possit intentioni eleemosynam erogantis satisfaciat per missam vel de requie vel votivam ». S. R. C. 13. Iun. 1899. n. 4031.

10. *Retentio partis stipendii*. — Titius presbyter, exercitiis spiritualibus vacans, tribus quam maxime angitur. a) Ad sublevandam sacerdotum paupertatem, qui in oppidulo morantes saepe saepius eleemosynis missarum carebant, ope cuiusdam laici operosissimi viri plures collegit missas stipendio duarum vel trium libellarum. Has vero sacerdotibus distribuens retinuit quidquid taxam synodalem eorum dioecesis excedebat, partem ex eo sibi tribuens titulo laboris et industriae adhibitae, partem viro grati animi ergo concedens. Qua de re oppiduli sacerdotes conscii silebant, Titio gratias ex corde referentes. b) Cum ex Gallia aureae monetae copia pro missis celebrandis ad eum missa fuisset, presbyteris celebrantibus integrum stipendium concessit, sed prius auream monetam in aliam, quae dicitur *carta moneta* commutavit, et quidquid lucri fuit sibi retinuit. c) A viro nobili, cui magnum favorem praestiterat stipendium centum libellarum

pro missa celebranda habuit, quam tamen celebrationem alteri sacerdoti commisit, data eleemosyna iuxta taxam synodalem.

Omnia haec in sacramentali confessione Titius aperit. Confessarius anceps haeret, secum quaerens:

1.º *Qua ex ratione et quantum possit sacerdos accipere pro stipendio missae?* — 2.º *An liceat missam alteri celebrandam committere, retenta parte stipendii?* — 3.º *Quid de singulis in Casu iudicandum?*

R. Ad 1.um In primo Quaesito duae sunt quaestiones. Prima est: *Qua ex ratione possit sacerdos stipendium accipere pro celebratione missae.* — Pro ipso missae sacrificio stipendium accipere simonia profecto est, et illicitum. Simonia enim hoc est, quod spirituale pro temporali datur. Si vero stipendium accipitur, non titulo intrinseco ipsius missae, sed titulo extrinseco sustentationis sacerdotis, simonia cessat, et licitum est. Verum hoc titulo, communiter admissio, difficultas adest explicandi quomodo stipendium *ex iustitia* debeatur. Solo sustentationis titulo, ex iustitia stipendium deberi non potest. Secus cuilibet sustentatione indigenti stipendium ex iustitia deberetur; quamvis nihil faceret. Mera donatione et eleemosyna, id quod datur et donatur ad sustentationem ordinarie datur. Sustentatio igitur potius extrinsecus finis est, quam intrinsecus titulus stipendii in celebratione missarum. Porro stipendium in hac missarum celebratione *ex iustitia* debetur. Eius igitur intrinsecus titulus citra omnem simoniam quaerendus est. Gravissima praeterea est difficultas, quomodo si sacerdos stipendium recipiat *solo sustentationis titulo*, possit illud recipere, licet sustentatione non indigeat, quia e. g. sufficienter iam se sustentare potest ex beneficio. Titulus ergo quaerendus est, vi cuius quilibet sacerdos possit stipendium accipere pro missarum celebratione. Titulus iste in hoc est, quod sit *merces operis* seu laboris, quo quis defungitur. Labor autem est quodvis incommodum, quo quis afficitur in obeundo missae sacrificio. Iamvero quod datur propter *opus* seu *laborem operis et laboris merces* est, adeoque nulla est simonia; cum utrinque sit aliquid temporale; neque consequenter illud quod datur et accipitur tamquam *pretium* datur et accipitur *rei spiritualis*,

Enimvero, ut in omnibus aliis rebus operis et laboris merces est, ita etiam in celebratione missarum. Ac, ut in ceteris omnibus eam laboris mercedem pacisci quis potest, ita etiam in celebratione missarum, adeoque *ex iustitia* tunc stipendium debetur, et missa erit celebranda. Contractus, qui intercedit, non est profecto *venditionis et emptionis missae*, sed est contractus innominatus *do ut facias*. Unde

Luc. 10., 7. dicitur: *Dignus est operarius mercede sua*, et 1. Cor. 9., 7.: *Quis militat suis stipendiis?* Quare *operarius* mercede dignus, nisi ratione laboris, quem ipse subit in aliorum commodum? Quare miles stipendio dignus: nisi quia militia laboriosa et aliis valde utilis? Verum quidem est, quod in celebratione missarum, ut in aliis spiritualibus rebus, labor, ut *commodus et utilis aliis* non tribuit ius ad mercedem, cum huiusmodi commodum et utilitas spiritualis sit et invendibilis. Verum, etsi labor ille, ratione *officii* praestiti, seu ut commodus alteri in cuius gratiam fit non possit vendi, nec tribuat ius ad mercedem: hinc tamen non sequitur, quin praecise qua *labor* est, defatigationem et molestiam afferens, tempus requirens, et impediens ab aliis lucrosis functionibus, quibus quis incumbere posset, compensatione et mercede dignus sit. Et sane omnis *labor* est pretio aestimabilis non tantum ratione *opis* seu *officii* praestiti, verum etiam ratione *sui*. Et sic in mercede laboris magna saepe habetur ratio, et merces crescit, ratione ipsius maioris defatigationis vel diuturnioris temporis, quamvis illius laboris minor sit utilitas. Quare, qui *intuitu solius laboris* modo praedicto mercedem petit, nullam iniustitiam et nullam per se committit simoniam. *Per se*; simonia enim intercedere tunc potest tantum, si nempe interveniat Ecclesiae prohibitio, adeoque simonia tunc esset non iuris divini, sed iuris mere ecclesiastici. Hinc alia evanescit proposita difficultas, sive enim sacerdos sit dives sive sit pauper semper ius habet ad stipendium sui laboris, semper dignus est sua mercede. Qui vero *intuitu suae actionis sacrae*, vel quatenus *haec sit commoda et utilis alteri* aliquid exigit, simoniam committit iuris divini, quia sanctitatem sui operis vendit.

Ad aliam quaestionem quod attinet primi quaesiti: *Quantum possit sibi sacerdos accipere pro stipendio missae*, primo adspectu videretur dicendum, tantum posse et debere accipere quantum requiritur et sufficit ad eius honestam sustentationem. Ad hanc enim *per se* ordinatur merces laboris, ut nempe suo labore honeste homo sustentetur. Verum, quia non omnis labor, qui in singulis actionibus ponitur, meretur integram illius diei sustentationem, servandum est id quod usu receptum est, et a praelatis approbatum vel constitutum. Quare potest sacerdos accipere pro stipendio missae quantitatem constitutam lege dioecesana vel consuetudine. Id tamen *per se* non impedit quominus possit etiam recipere minus vel plus. Ut enim potest sacerdos missam omnino gratuito celebrare, ita etiam potest eam celebrare pro minore stipendio. Ac nihil prohibet, quominus fideles liberali caritate pinguius etiam offerant stipendium.

Ad secundum Quaesitum quod spectat, potest quis alteri committere celebrationem missae. Regulariter enim loquendo, nihil interest, quod quis per seipsum vel per alium celebret. Verum, si missa celebranda alteri committatur, non licet eidem tradere minus stipendium, etsi iustum, si maius stipendium *solo celebrationis titulo* receptum fuerit. Deest sane tunc quilibet titulus partem illius stipendii retinendi. Et confirmatur ex prop. 9.^a damnata ab Alexandro VII., unde habetur, quod sacerdos ita agens minime per alium *satisfacit*, collato eidem minori stipendio. Si vero maius stipendium accipiatur non *solo celebrationis titulo*, sed alio titulo extrinseco, et intuitu non tantum *missae*, sed etiam *personae*, tunc licet stipendii excessum retinere, et tradere sacerdoti celebranti partem tantum iusti et ordinarii stipendii. Titulus enim tunc non deest illam partem retinendi.

Quoad tertium Quaesitum, non videtur Titius *in primo Casu* recte egisse. Etenim partem stipendii sibi tribuit titulo laboris et industriae. At labor et industria Titii pretio aestimabilis haud sane apparet. Nam totus labor et tota Titii industria in hoc est, quod roget amicum, qui velit missas colligere eique tradere. Labor igitur et industria potius est laici illius, operosissimi viri, qui plures colligebat missas, eique tradebat. Titius item partem stipendii praedicto viro grati animi ergo concedebat. Si huiusmodi concessio fiebat ad remunerandum laborem et industriam operosissimi istius laici, non videtur Titius inquietandus. Etenim praedictus laicus *operosissimus* dicitur, et plures reapse elemosynas colligebat, easque etiam non ordinarias. Quare non est dubium, quod dignus, *per se*, aequa erat remuneratione sui laboris. Verum illa missarum collectio, *per se* loquendo, res periculosa est. Insuper, ex Decr. S. C. C. *Ut debita* 11. Maii 1904., *nemo potest* plus missarum quaerere et accipere, quam celebrare probabiliter valeat intra temporis terminos, eodem Decreto statutos, et *per seipsum* vel *per sacerdotes sibi subditos*, si agatur de Ordinario dioecetano vel Praelato regulari. — Neque item recte egit Titius *in altero Casu*. Nam omnes sciunt alium et maiorem regulariter esse aureae monetae valorem. Illi igitur, qui aurea moneta stipendium committunt missarum celebrandarum, eo ipso maius dant stipendium pro missarum celebratione. Immutare igitur huiusmodi monetam, et sacerdotibus celebrantibus stipendium tradere, sed sibi quidquid sit lucri ex ea immutatione retinere, reapse nihil aliud est quam non tradere praedictis sacerdotibus *integrum stipendium*, eius partem sibi retinendo, quod prohibitum omnino est. Cf. Cas. seq. — Postremo *in tertio Casu* Titius inquietandus non videtur. Maius enim stipendium Titio datum fuerat non

titulo tantum celebrationis missae, sed alia personali causa, ob magnum nempe favorem nobili illi viro praestitum.

11. « Tizio raccoglie grande quantità di messe nel Portogallo, ricevendo lo stipendio in moneta portoghese, la quale cambia con moneta spagnuola ricavando un beneficio di 30 ed anche di 40 per 100. Queste messe le fa celebrare da sacerdoti spagnuoli, dando loro il medesimo stipendio, ritenendo per sè il beneficio del cambio. — È lecito a Tizio ritenere il beneficio del cambio della moneta portoghese con quella spagnuola? — R. Negative ». S. C. C. 21. Nov. 1898. — Ad missarum autem collectionem quod spectat, Cf. Cas. praeced.

12. Plures episcopi in Galliis Apostolicum obtinuerunt indultum, cuius vigore parochi facultatem habent, certis diebus, quibus aliunde missa pro populo dicenda foret, SS. sacrificium ad intentionem stipendium dantis celebrandi, ea tamen lege, ut illud stipendium ad episcopos mittatur, et pro piis operibus dioecesanis a S. Sede determinatis impendatur. Porro, cum fideles pro hac missa eleemosynam stipendio ordinario pinguiorem saepe saepius offerant, parochi non pauci, misso, ut par est, ad episcopos stipendio a statutis dioecesanis taxato, quod superavit servari sibi licitum esse vindicant, quia adest, inquit, pro hac parte eleemosynae retinendae titulus extrinsecus, nempe vel *labor extraordinarius*, si missa sit cum cantu, vel si aliquod iter sit faciendum, vel praesertim *liberalitas* intuitu solius personae *sponte et evidenter* impertita.

Quaer. *An parochi, misso ad episcopum stipendio a statutis dioecesanis taxato, valeant sibi missarum eleemosynae excessum retinere?*

R. Negative, nisi morali certitudine constet, excessum communis eleemosynae oblatum fuisse intuitu personae, vel ob maiorem laborem, aut incommodum. S. C. C. 31. Ian. 1880., Acta S. Sedis v. 13. p. 261. Ratio est, quia Apostolicum indultum, parochis concessum, celebrandi nempe iuxta intentionem stipendium dantis sanctum sacrificium missae, quae esset pro populo applicanda, non inconditionate et absolute a S. Pontifice datum fuit, sed ea conditione, ut acceptum stipendium ad episcopos mitteretur, et pro piis operibus dioecesanis a S. Sede determinatis impenderetur. Quare, quemadmodum celebranti missam acceptum stipendium ex integro est tradendum; ita praedictum stipendium piis illis operibus, *in Casu*, ex integro est applicandum. Idque ex eo confirmatur, quod S. Pontifex eo Apostolico privilegio non respexit ad parochorum conditionem, sed unice piis illis operibus favere intendit. Iam vero licet acceptum stipendium quantumvis pingue

ex integro tradendum sit sacerdoti missam celebranti; eius tamen pars retineri potest, si constet cum morali certitudine, communis stipendii excessum datum fuisse titulo ipsi celebrationi missae extrinseco, intuitu nempe *laboris extraordinarii*, quia agitur e. g. de missa cum cantu, vel *intuitu personae*, scilicet propter ipsius dignitatem, vel officium, vel propinquitatem, vel paupertatem, vel propter gratitudinem ei debitam. Etenim parochi *in Casu* non debent mittere ad episcopos nisi missarum stipendium. Illum ergo excessum possunt sibi retinere. — I. M. 624. 625.

13. Generosus, vir ditissimus, et valde pius, plures solebat dare eleemosynas parochis, qui eius etiam erat confessarius, easque eiusdem parochi arbitrio relinquebat, ut de illis pro suo libito disponderet. Porro *legatum*, moriens Generosus reliquit viginti mille libellarum *eidem parochis*, ut nempe *ipse celebraret, vel celebrare faceret* missam pro eius anima, quotidie per annum.

Quaer. 1.º *An parochus possit, diebus dominicis et festis, missam pro populo celebrandam alteri committere, ut ipse possit praedictam missam celebrare?* — 2.º *An possit parochus missam in Casu alteri committere celebrandam tradito illi tantum ordinario stipendio?* — 3.º *Utrum, qui indebite partem retineat stipendii reus sit furti; et ad restitutionem teneatur, ac cuinam debeat restituere?*

R. Ad 1.um Negative, *per se loquendo*. Parochus enim vi officii et beneficii ad missam pro populo celebrandam tenetur diebus dominicis et festis de praecepto. Atque haec obligatio est simul *realis* et *personalis*. Hinc ab ea excusari non potest, nisi intercedente *causa canonica*, quae certe non est missa pro defuncto celebranda, pinguiori dato stipendio. *Per se loquendo*, quia, si parochus ita pauper est, ut congruos ad sustentationem fructus non habet, potest cum episcopi consensu « etiam diebus festis missam applicare pro eleemosynam offerentibus, modo intra eamdem hebdomadam missas omissas pro populo applicet ». S. Alph. 1. 6. n. 235., I. M. 237. 238.

R. Ad 2.um Affirmative. Videri quidem posset primo ad aspectum partem stipendii *in Casu* retineri non posse. Etenim, si parochus celebrat ipse missam, se habet tamquam *legatarius*; si vero missam alteri celebrandam committit tamquam *executor* est. Verum ex circumstantiis *Casus* aperte apparet, quod Generosus pinguius dederit stipendium pro missis celebrandis non titulo solius celebrationis missae, sed intuitu etiam personae. Et confirmatur ex eo quod pro qualibet missa celebranda stipendium Generosus minime definierit, sed

titulo *legati* solidam summam viginti mille libellarum parochi relinquerit, onere ipsi imposito quotidianae celebrationis missae. Ac, cum *legatum* donatio quaedam sit, evidens res est, quod Generosus legatario parochi voluerit omnino gratificare, imposita illi obligatione vel celebrandi per annum quotidie missam, vel curandi, ut missa ab alio celebretur. Bene enim Generosus sciebat, quod non semper parochus potuisset ipsemet missam celebrare. I. M. 624. 625., S. Alph. 1. 6. n. 321.

Ad. 3.um *Sacrilegii* tenetur quisquis ex accepto missarum stipendio detrahit aliquid, etsi modicum, etsi in usum pium, nisi alter sponte prorsus ac liberaliter atque ideo non rogatus excessum remiserit. Sed quaestio difficilis est, utrum *furti* quoque teneatur is qui stipendii partem retinet. Et affirmandum videtur; nam, ex intentione dantis stipendium, sive tenue sive pingue sit, *celebranti* totum datur, cum ex hypothese huiusmodi stipendium detur *soli celebrationis titulo*, et non etiam *contemplatione personae*, quamvis vero non detur quasi *stipendium missae*, quod simoniacum foret, sed quasi eleemosyna personae, *sacerdotis* nempe *celebrantis*. Unde consequitur huic esse detractam stipendii partem restituendam. Restituenda enim est illi ad quem pertinet; pertinet autem ad illum cui datur, et *celebranti datur*. I. M. 124., S. Alph. 1. 6. n. 322.

14. *Obligatio celebrandi ratione foundationis*. — In pago Archidioeceseos C., anno 1862., Petrus agricola per testamentum statuit: *Reliqua bona mea lego ecclesiae parochiali ad erigendam foundationem missae matutinalis pro diebus dominicis et festis, cum obligatione in dicta missa dicendi tria Pater noster pro benefactoribus huius ecclesiae*. Fundus iste pretio aequat 5,054 marcis. Uxor dicti testatoris Petri ad dies vitae habuit usumfructum. Ea mortua, quaestio orta est, utrum parochus, qui solus sacerdos erat in ea parochia, et qui binandi facultatem habebat, obligandus esset ad praedictam missam fundatam applicandam secundum mentem fundatoris necne.

Quaer. *Quid ad casum?*

R. Receptum in Iure est, in ultimis voluntatibus interpretandis, maxime prae oculis habendam esse Regulam 45.^{am} *de Reg. Iur.* in 6°; *inspicimus in obscuris, quod est verisimilius*. Porro, ut ait Bened. XIV, de Sacrif. miss. c. 4. n. 2., verisimilius est, eum qui beneficium seu capellaniam fundaverit, et onus celebrandi missam imposuerit, de applicatione vero eiusdem pro anima sua ne verbum quidem adiecerit, voluisse eandem etiam sibi applicari. Et haec verisimilitudo talis est

ut hanc regulam interpretandi huiusmodi foundationes constantissime secuta sit S. C. C., ut videre est apud eundem Benedictum XIV. l. c.

Neque vero ulla habetur, *in Casu*, contraria praesumptio. Nam onus illud impositum recitandi tria *Pater noster* pro fundatoribus ecclesiae parochialis minime excludit applicationem missae pro anima testatoris, immo potius suadet. Etenim, si hoc aliud onus imponitur etiam pro aliis, signum est ipsam missae applicationem testatorem sibimetipsi soli reservasse. Neque magis praesumptio liberae applicationis missae desumi potest ex eo, quod ea foundatione testator voluerit consulere commoditati parochianorum. Nam haec circumstantia non exprimitur in praedicta clausula testamentaria, ac proinde asserenda non est in praeiudicium ipsius testatoris. Nec, si exprimeretur, aliquid valeret, nisi ulterius probaretur *ob solam commoditatem* parochianorum foundationem fuisse factam. Cf. Lugo d. 21. s. 1. n. 23. Unde S. C. C. nunquam declaravit liberam applicationem missae ob commoditatem audientium institutae, nisi quando tales aderant circumstantiae, ut merito praesumi posset fundatorem commodum illud exclusive respexisse. Cf. Bened. XIV. Quaest. Can. q. 7. Tandem, quod solus esset in ea paroecia parochus, qui ex Indulto facultatem habebat binandi, et qui consequenter non poterat per illam matutinalem, missam fundatam imposito oneri satisfacere, hoc non probat quod missa non sit pro fundatore applicanda, secundum eius mentem in praedicta foundatione; sed hoc probat tantum quod missa pro eo alia die infra hebdomadam sit applicanda, cum illa applicari non possit.

Et sic, Dubio proposito: « *An parochus obstringendus sit ad applicandam hanc missam fundatam?* » S. C. C. 20. Maii 1882. respondit: *Affirmative, deficiente autem alio sacerdote, applicatio missae fundatae transfertur ad primam diem non impeditam infra hebdomadam, facto verbo cum SSmo* ». Cf. S. R. C. 14. Iun. 1845, ad 1um. n. 2892. Acta S. Sedis, v. 15, p. 200.

15. Ludovicus Antonius testamento reliquit Cappellam erigendam in honorem B. M. V. de Doloribus, in eaque missam unam celebrandam omnibus diebus festivis eiusdem B. M. V., pro suffragio animae suae.

Quaer. *Utrum praedicta missa celebranda sit omnibus diebus festivis de praecepto: vel tantum septem festis principalibus eiusdem B. M. V.; an etiam aliis minoribus festis, in quibus commemoratio B. M. V. infra annum fieri consuevit?*

R. « Missas esse celebrandas omnibus diebus, in quibus fit Of-

ficiū B. Mariae V. sub ritu dupl. mai. vel altioris ritus, sive in Ecclesia universali, sive in Dioecesi ». S. R. C. 9. Dec. 1752. n. 2422., 13 Sept. 1760. n. 2460.

16. *Reductio missarum.* — Pia testatrix sui testamenti executores constituit concivem suum Titium, eique legavit quasdam aedes, cum obligatione faciendi quotidie celebrare missam, cum solutione determinatae eleemosynae, ac annum legatum praestandi ancillae testatricis, quoad illa viveret. Onera implevit hactenus Titius. Verum in praesenti missae celebrationem suspendere vult, propterea quod aedes legatas reficere debeat, ne secus cogatur cum suo damno propriam impendere pecuniam ad eas aedes restaurandas. Hoc, ait, contra mentem certe testatricis esset, quae non intendit, ut legatum oneri et damno ei esset futurum.

Quaer. *Quid ad casum?*

R. Titius propria auctoritate missas celebrandas neque suspendere neque reducere potest ad minorem numerum. Supremae enim morientium voluntates constanter servandae sunt, praesertim si agatur de missarum suffragiis. Neque vero ratio Titii valet. Expensae enim, nunc faciendae, et quae forte nunc excedunt redditus ipsarum aedium, facile compensantur cum proprietate ipsarum aedium perpetua quam habet, et cessatione vitalitiae praestationis erga ancillam. Itemque, restauratis nunc aedibus redditus procul dubio in posterum augebuntur, Quare legatum vere est in ipsius utilitatem. Cf. Acta S. Sedis v. 2. p. 411. seq.

17. « D. Franciscus Bartomen in suo testamento mandavit, ut executores testamentarii ordinarent celebrationem missae quotidianae cum eleemosyna duarum libellarum in suffragium ipsius; quae quidem missa celebranda est a Rectore paroeciae de Tirvia (Dioeceseos Urgellensis) vel ab alio sacerdote de ipsius mandato.

Ad implementum huiusce mandati tradiderunt executores testamentarii tot *obligationes societatis ferroviariae*, quot sufficerent, ut ex redditibus celebraretur praedicta missa quotidiana cum eleemosyna duarum libellarum pro unaquaque; quae *obligationes* custodiuntur in arca dioecesisana.

Ast, tractu temporis, cum Gubernium gravasset tum capitale tum annuos redditus quodam, licet tenui, tributo; et ea de causa nec non ratione tenuium expensarum, quas secum afferunt custodia et administratio praedicti capitalis, non sufficiant hodierni proventus ad percipiendam dictam eleemosynam pro unaquaque missa quotidiana: ideo,

cum nemo sit qui teneatur ad augendum capitale (saltem ita affirmant executores testamentarii); a S. C. humiliter postulat orator, ut dignetur responsum praebere sequentibus dubiis:

1.º Utrum teneatur parochus de Tirvia celebrare missam quotidianam cum reductione eleemosynae; vel potius reducere numerum missarum celebrandarum cum eleemosyna duarum libellarum.

2.º Quid faciendum in posterum, si a Gubernio vel alia de causa detrimentum patiatur redditus annuus praedictarum *obligationum societatis ferroviariae*, vel aliorum titulorum aequipollentium (valores publicos).

R. Ad 1.um Iuxta exposita, haeredes teneri ad supplementum; quatenus vero id haberi non possit, ad propositum dubium, Negative ad primam partem, Affirmative ad secundam ». S. C. C. 16. Iun. 1894.

Huius Decisionis ratio evidens est, quia legatum a testatore constitutum non erat *taxativum* talium fundorum, sed *demonstrativum*, definiens *numerum* missarum cum *determinata* eleemosyna danda. Haereditas igitur gravatur, et ex ea suppeditandum est quod amplius requiritur ad celebrationem praedictarum missarum. Imminutis ergo fundis pro missarum celebratione relictis, ex Trid. s. 25. C. 4. de R., potest etiam debita proportione imminui missarum numerus. — Ex his autem patet Responsum ad 2.um I. M. 981.

18. *Obligatio celebrandi ratione beneficii*. — Fulberius beneficiatus missam semel in hebdomada celebrare omittit; inquit enim obligationem quotidie celebrandi moraliter intelligi, adeoque posse eum saltem semel in hebdomada abstinere a celebratione missae. Missam vero alias omittit, sed eam celebrandam alteri committit, tradito illi non toto stipendio, quod ex beneficio ipse recepit, sed ordinaria tantum eleemosyna secundum consuetudinem loci.

Quaer. *Quid ad casum?*

R. Fulberius recte non agit *in primo Casu*. Etenim graves doctores admittunt quidem beneficiatum posse semel in hebdomada a celebratione missae cessare ratione devotionis et reverentiae erga SS. eucharistiae sacrificium, si tamen non obsit fundatoris voluntas. Minime vero simpliciter admittunt posse semel in hebdomada abstinere a celebratione missae mere ad libitum, ex iure quodam sibi competente. — *In altero Casu* potest Fulberius missam celebrandam alteri committere, si expresse in fundatione sui beneficii constitutum non sit, ut per se celebrat. *In tali autem Casu* potest alteri dare tantum consuetam eleemosynam et excessum sibi retinere. Decr. *Ut*

debita S. C. C. 11. Maii 1904., C. Innocent. XII. *Nuper* n. 21. Ad VIII., Monit. Eccles. v. 5. p. 1. p. 121., Gennari Consul. Mor. Can. Lit. p. 2. Cons. 2. 26., I. M. 194. 624. 625.

19. In Rubricis Breviarii legitur: *Si subsequenti die 24. Iun. occurrerit solemnitas SS. Corporis Christi*, agendum erit de praedicta solemnitate: *festum S. Ioannis Baptistae tunc reponatur in diem 25. tanquam in sedem propriam.*

Quaer. *An in casu dictae translationis parochi ad applicationem missae pro populo teneatur die 25. Iunii?*

R. Negative. Ratio est, quia obligatio applicandi missam pro populo non habetur nisi diebus festis. Atqui illa dies 25.^a Iunii nullo modo festa dies est, sed ferialis. Hinc, quemadmodum « quando una cum solemnitate divinum officium translatum fuerit in dominicum diem, una tantum missa pro populo est applicanda », Pius IX. C. *Aman-tissimi*, ita, concurrente in eodem die festo, festum S. Ioannis et SS. Corporis Christi, una missa pro populo illa die tantum est applicanda. Aque ita decisum etiam fuit a S. C. C. 28. Apr. 1888. Acta S. Sedis v. 21. p. 152. Neque vero obest cit. rubrica. Etenim praedicta rubrica agit tantum de ritu, officio, et missa diei propria; minime afficit, saltem directe et per se, obligationes, quae dies festos comitantur, i. e. observantiam diei festi, et onus applicationis pro populo.

Praecedens resolutio confirmari potest ex sequenti simili resolutione: In civitate Trevirensi singulis annis in feria quarta tertiae hebdomadae post Pascha solemniter celebratur, et quidem de praecepto, commemoratio SS. Tunicae D. N. I. C., quae in eiusdem Cathedrali ecclesia, in magnam populi aedificationem, asservatur. Hoc festum anno 1871. occurrit d. 3. Maii. Hinc festum Inventionis S. Crucis D. N. I. C. in diem 11. eiusdem mensis translatum est. Quapropter quaerebatur, an tenerentur parochi missam pro populo celebrare dicta d. 11. Maii. Porro S. C. C. 24. Apr. 1875. respondit: *In casu de quo agitur, parochum non teneri.* Acta S. Sedis l. c.

In praesenti vero ex Motu Proprio S. P. Pii X. *Supremi disciplinae* 2. Iul. 1911, dies festus Nativitatis S. Ioannis Baptistae cum octava celebratur dominica, quae festum SS. Petri et Pauli Apostolorum antecedit. Et ex S. C. C. 8. Aug. 1911. remanet obligatio sacrum faciendi pro populo in diebus festis, ex illo Motu Proprio suppressis, adeoque etiam in festo S. Ioannis Baptistae.

20. In pago quodam festum Patroni, S. Antonii de Padua, de draecepto celebratur, a tempore immemorabili. Huius loci parochus

numquam hactenus missam *pro populo* ea die applicavit. Dicit enim, illud esse particulare festum illius paroeciae, quod neque in universa Ecclesia, neque in tota dioecesi tanquam de praecepto celebratur: neque etiam a suis praedecessoribus missam pro populo ea die esse applicatam. Accedit, quod ipse non nisi exiguos habeat redditus, unde nimium gravandus ipse non est, hoc etiam extraordinario onere.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Praedictus parochus ad missam pro populo celebrandam tenetur. Etenim ex Bened. XIV. C. *Cum semper oblatas* § 6. ea obligatio urget dominicis aliisque festis diebus de praecepto, nulla facta distinctione inter dies festos pro tota Ecclesia, vel pro tota dioecesi, ac pro particulari tantum loco. Insuper cum, *in Casu*, S. Antonius de Padua loci Patronus sit, illa festa dies, hac Patroni ratione, recensetur in Catalogo festorum Urbani VIII. C. *Universa*, Enchir. Moral. 1551. Quare nullum iterum est dubium, quod ea die parochus missam pro populo debeat applicare. Neque valet quod inveterata hactenus eo in loco adfuerit consuetudo, vel quod congruos redditus praedictus parochus non habeat. Etenim Bened. XIV. Const. cit. § 5. generatim inquit: « Decernimus et declaramus, quod licet parochi, seu alii, ut supra, animarum curam habentes, congruis praefinitis redditibus destituantur, et quamvis antiqua seu etiam immemorabilis consuetudo in ipsorum dioecesibus, seu parochiis obtinuerit, eadem nihilominus omnino in posterum ab ipsis debeat (missa) applicari ». I. M. 237. 238.

In praesenti ex Motu Proprio *Supremi disciplinae* Pii X. 2. Iul. 1911. ecclesiastico praecepto dies festi Patronorum non subiacent. Locorum Ordinarii possunt solemnitatem exteriorem transferre ad dominicam proxime sequentem. Ac secundum Decr. S. C. C. 8. Aug. 1911. remanet obligatio sacrum faciendi pro populo.

21. « Utrum post recentem legitimam dedicationem ecclesiae parochialis factam etiam SS^{mo} Cordi Iesu, retenta tanquam contitulari S. Maria Magdalena, parochus teneatur applicare missam pro populo in utroque festo; an tantum sicut hactenus factum est, in festo S. Mariae Magdalенаe Poenitentis?

R. Si festum SS. Cordis Iesu non sit de praecepto, parochus, illius die, non tenetur ad missam applicandam pro populo ». S. R. C. 20. Nov. 1885. n. 3645.

22. « Num parochi missae sacrificium pro populo celebrare debeant non solum in festo primario principalis Patroni propriae paroeciae, sed etiam in festo primario Patroni praecipui totius dioeceseos?

R. « Affirmative ad primam partem, et etiam ad secundam, si hoc alterum festum celebretur cum feriatiōe saltem de iure ». S. R. C. 28. Maii 1897. ad 2. n. 3957.

23. Gustavus parochus dubitat, utrum die Natalis Domini teneatur tres missas *pro populo* applicare; utrum die Commemorationis omnium Fidelium defunctorum teneatur specialiter missam applicare pro defunctis parochiae; utrum quando celebrare debet missam conventualem in cathedrali, in qua ipse est simul canonicus, possit tunc applicare pro populo praedictam missam conventualem. Si quando autem Gustavus infirmatur, tunc sine ullo scrupulo missam pro populo omittit putans, neminem ad impossibile teneri.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. *Ad primum* Gustavi *Casum* quod attinet, Bened. XIV. de Sacrif. miss. 1. 3. c. 9. n. 9. adhaerere videtur sententiae affirmanti; sed addit, nihil ab Ecclesia et Sacris Congregationibus decisum fuisse quoad obligationem tres illas missas pro populo applicandi. Quare ea die obligatio non adest nisi unam tantum missam pro populo applicandi. — *Ad alterum Casum* quod spectat, non tenetur Gustavus specialiter missam pro defunctis paroeciae applicare. Talis enim obligatio nullo positivo documento constat. Quare id facere certe res esset valde conveniens et valde commendans parochi caritatem et zelum. — Quoad *tertium Casum*, causa adest *canonica*, cur missam pro populo per seipsum non celebret. Nullatenus tamen potest pro populo applicare praedictam missam conventualem, quae suam habet specialem applicationem. Potest igitur tunc et debet per aliam missam pro populo applicare. — Item quoad *quartum Casum* causa adest *necessitatis*, cur missam pro populo per seipsum non celebret, eam tamen debet per alium applicare, et non ideo etiam ab hac obligatione excusatur. Missa enim *pro populo*, non solum *personalis* est, verum etiam *realis*.

24. *Taxa pro utensilibus*. — Ex liberalitate piaee personae cappellania legitime erecta est in sacello B. V. Mariae, in quadam Hispaniae ecclesia, cum onere missae quotidianae, in altari eiusdem sacelli hora 9.^a Post primum mensem erectionis huius cappellaniae, ecclesiae illius rector a cappellano statim petit, ut velit solvere taxam pro utensilibus, et taxam pro onere ecclesiae imposito, missae quotidianae et hora determinata.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Pro mera missae celebratione in praedicta ecclesia nihil sol-

vendum est, siquidem pro ecclesia onus non est: sed ingens commodum. Itemque pro quotidiana celebratione missae hora quadam determinata, et *in Casu* hora 9.^a, neque aliquid solvendum est: nam etiam hoc magnum pro ecclesia commodum est: habere nempe quotidie et hora fixa missam stabilem. Quod ostendit etiam ipsum factum erectionis cappellaniae in praedicto sacello. Si enim hoc grave fuisset, *in Casu*, pro ecclesia; neque rector ecclesiae, neque episcopus acceptassent erectionem talis cappellaniae, vel saltem, adiuncta conditione quotidianae celebrationis missae tali hora. Quoad vero utensilia aliquid utique ecclesiae rector exigere potest. Etenim quamvis ubi agatur *de missis manualibus* nihil exigi possit pro utensilibus, *nisi ecclesia sit pauper*, ac sufficientibus mediis careat ad necessaria pro missae sacrificio providenda; aliud tamen est quoad missas fundatas. Unde *Camerin.* 17. Dec. 1740. apud S. C. C. legitur: « Receptum utique communi videtur calculo, quod omnes et singuli beneficiati, alique cappellanas sub perpetuo missarum onere obtinentes, ac ipsi quoque canonici tenentur pro utensilibus sacrario ecclesiae contribuere iuxta cuiusque ecclesiae praxim ». Acta S. Sedis v. 21. p. 302., Monit. Eccles. v. 5. p. 2. p. 148., Bened. XIV. Instit. 56. n. 13., Enchir. Moral. 624.

119. — RITUS CELEBRATIONIS MISSAE

1.^a Ambrosius latini ritus sacerdos nunc consecrat in azymo, nunc in fermentato. Ait enim consecrationem utraque illa specie validam esse. *An recte?*

R. Negative. Idque constat ex Const. Pii X. *Tradita ab antiquis* XVIII. Kal. Oct. 1912., quae Const. nuperrime publicata est, post impressum praecedens folium. Quare duplicis propositi Casus par. 116. num. 3. et 4. ex hac Const. nunc danda est. Porro in praedicta Const. Summus Pontifex statuit et sancit:

« I. Sacris promiscuo ritu operari sacerdotibus ne liceat: propterea suae quisque Ecclesiae ritu Sacramentum Corporis Domini conficiant et ministrent.

II. Ubi necessitas urgeat, nec sacerdos diversi ritus adsit, licebit sacerdoti orientali, qui fermentato utitur, ministrare Eucharistiam consecratam in azymo, vicissim latino aut orientali qui utitur azymo, ministrare in fermentato; at suum quisque ritum ministrandi servabit.

III. Omnibus fidelibus cuiusvis ritus datur facultas, ut, pietatis causa, Sacramentum Eucharisticum quolibet ritu confectum suscipiant.

IV. Quisque fidelium praecepto Communionis paschalis ita satisfaciet, si eam suo ritu accipiat et quidem a parcho suo: cui sane in ceteris obeundis religionis officiis addictus manebit.

V. Sanctum Viaticum moribundis ritu proprio de manibus proprii parochi accipiendum est: sed, urgente necessitate, fas esto a sacerdote quolibet illud accipere; qui tamen ritu suo ministrabit.

VI. Unusquisque in nativo ritu permanebit, etiamsi consuetudinem diu tenuerit communicandi ritu alieno; neque ulli detur facultas mutandi ritus, nisi cui iustae et legitimae suffragentur causae, de quibus Sacrum Consilium Fidei Propagandae pro negotiis Orientalium iudicabit. In his vero causis numeranda non erit consuetudo quamvis diuturna ritu alieno communicandi ».

1.^b Pancratius stipendia plura obtulit Audisio, ut celebraret tres missas in honorem S. Antonii, ut missam celebraret die Commemorationis omnium fidelium Defunctorum pro eius defunctis genitoribus, ut tres missas festi Nativitatis D. N. I. C. applicaret pro ipso, ut triginta missas celebraret pro eius fratre recenter defuncto, ut missam pro defuncto amico celebraret.

Porro Audisius celebravit tres missas in honorem S. Antonii, sed non votivas, celebravit missam pro defunctis genitoribus Pancratii infra octavam Commemorationis omnium Fidelium defunctorum, sed non ipsa die, existimans debere ea die applicari pro omnibus Fidelibus defunctis, celebravit tres missas pro ipso Pancratio, festo Nativitatis et duobus sequentibus diebus, putans triplex stipendium non posse recipere pro tribus Missis illius diei festi, celebravit triginta missas pro fratre recenter defuncto Pancratii, sed non de Requie, et praeterea post eas celebratas inventum est vinum pro missa appositum fuisse artificiale, chimice confectum, omnibus tamen elementis vini. Tandem cum binandi haberet facultatem, secundam missam, dominica quadam, qua libera ipsi erat applicatio, pro illo defuncto Pancratii amico applicavit.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Audisius satisfecit suae obligationi, celebrando tres missas in honorem S. Antonii, sed non votivas, si Pancratius, uti solet a fidelibus regulariter fieri, simpliciter petiit missas *in honorem* S. Antonii, et non missas *votivas* in honorem S. Antonii, ut *ex Casu* revera eruitur. — Si vero Pancratius missas petiisset votivas, antea non poterat huiusmodi missis votivis, a fidelibus petitis, satisfieri per applicationem missae de die occurrente sine facultate S. Sedis. Collect. S. R. C.

n. 3284, 3285. Sed novissime S. R. C. has decisiones mitigavit, quatenus declaravit sacerdotem suae obligationi satisfacere, *dicendo missam officio conformem, cum alias petitam missam ritus dici non permittat*: dummodo illam applicet iuxta intentionem dantis eleemosynam; consultius tamen est, ut quantum fieri potest intentioni eleemosynam erogantis satisfiat per missam vel votivam vel de Requie. Collect. cit. n. 4031. ad 4. — Verum ad missas votivas privatas vel defunctorum celebrandas sacerdos obligatus ratione foundationis vel accepti manualis stipendii, *diebus, quibus celebrari possunt*, propriae obligationi non satisfacit dicendo missam de die occurrente; expressa enim voluntas testatorum vel postulantium, dummodo sit rationabilis, debet adimpleri. Collect. cit. n. 2461. ad 7. Cf. ib. n. 3922. § IV. 3. — S. R. C. 28. Apr. 1902. ad 15.um Monit. Eccles. v. 14. p. 155.

Satisfecit item suae obligationi celebrando missam prima die infra octavam Commemorationis omnium Fidelium defunctorum, et non ipsa die Commemorationis; nam brevissima fuit dilatio, unius diei. Praeterea adhuc Commemoratio omnium Fidelium defunctorum perdurabat, nam celebravit prima die infra octavam, licet haec ab Ecclesia non celebretur.

Tandem Audisius excusandus omnino est, cum existimaverit se non posse ea die celebrare pro particularibus defunctis, in quo tamen erravit, ut constat ex S. R. C. 4. Aug. 1663. n. 1275.

Difficultas tantum esse potest ex eo quod die Commem. omn. Fidel. defunct. missae omnes gaudent privilegio ac si dicerentur in altari privilegiato. Clem. XIII. 19. Mart. 1761.

Satisfecit pariter, et eadem ratione, suae obligationi celebrando tres missas pro Pancratio die ipsa Nativitatis D. N. I. C. et duobus sequentibus diebus; et iterum erravit credendo, se non posse recipere triplex stipendium pro tribus missis, quae ea festa die celebrantur. Id enim prohibitum tantum est pro secunda missa et pro tertia missa, quae aliquando necessitatis causa celebratur a missionariis et parochis, et pro secunda et tertia missa in Hispania et in Lusitania ac in America Latina necnon in Antillis aliisque insulis maris carabaici die Commemorationis omnium fidelium Defunctorum. Sed in Aragonia, Cathalaunia, Valentia et Maiorica regularibus tria licet recipere stipendia, saecularibus vero tantum duo. Cf. Enchir. Moral. n. 282.

Quod autem triginta missas pro fratre Pancratii non celebraverit de Requie, excusari potest ex dictis, quamvis revera rationabiliter omnino praesumitur eam fuisse Pancratii voluntatem, cum id videntur communiter intendere fideles pro recenter defunctis, praesertim pro

ipsa die obitus vel depositionis, pro 3.^a 7.^a et 30.^a ab obitu die, si tamen ritus diei eam missam permittat. Quare, si eo mense nulla adfuerit dies libera pro tali missa, Audisius tunc certo non est inquietandus.

Inquietandus tamen Audisius est ex eo quod vinum, quo illas celebraverit missas, vinum fuerit artificiose confectum. Invalida enim erat materia consecrationis, si vinum illud artificiose confectum, licet eandem ac vinum naturale chemicam elementorum compositionem contineret, ea tamen elementa e genimine vitis originem non trahebant.

Stante autem ea materiae invaliditate, dicendum quidem est, vel alias ab Audisio esse celebrandas missas et saltem conditionate applicandas vel *sanationem* petendam a S. Sede. Agitur enim de obiectivo et reali sacrificii fructu, et de damno quod consequeretur, ex illius fructus defectu, si revera invalidum fuit sacrificium missae. Sacrificium in una specie saltem dubium est. S. Alph. l. 6, n. 306.

Tandem illicite quidem Audisius egit contra Ecclesiae legem, secundam missam, ex facultate, quam habebat binandi, applicando pro illo defuncto, si stipendium pro ea missa acceptavit, ut apparet *ex Casu*. Cum tamen non peccaverit etiam contra iustitiam ad restitutionem non tenetur. Missam enim, ad quam celebrandam vi accepti stipendii erat obligatus, reapse celebravit.

1.º In domo nobilis familiae ruralis extructa est Cappella, quae tamen in publicum inservit usum. Quamvis a paroecia parum distet, Missa in ea ante parochialem celebratur. Hinc parochus reclamat.

Quaer. *An praedicta Missa possit libere celebrari?*

R. Negative, absque licentia Ordinarii. S. R. C. 13. Iun. 1893. ad 4. n. 3801.

1.^d Ambrosius regularis administrat saecularem ecclesiam, precario ipsi ab Ordinario commissam simul cum cura animarum. Quamvis populus fuerit hactenus assuetus festis calendarii dioecesani, Ambrosius tamen omnes sacras functiones peragit secundum calendarium proprii Ordinis. Unde omittit etiam celebrare festum Dedicationis ecclesiae, Titularis et Patroni loci.

Quaer. *An recte?*

R. Negative. S. R. C. 4. Febr. 1898. ad 2. n. 3979. Adhuc magis errat Ambrosius quoad festum Dedicationis ecclesiae, Titularis et Patroni. Nam festum Dedicationis ecclesiae solemnius et primum est, ita ut aliis sit praeferendum, secundum Decr. Gener. S. R. C. 4. Febr. 1896. n. 3881. Festum Titularis a toto Ecclesiae clero vel

a sacerdote rectore ecclesiae aut publico oratorio addicto est celebrandum per integrum officium, et in defectu cuiusvis cleri per solas missas. Decr. Gener. S. R. C. 5. Iun. 1899. n. 4025. Festum autem Patroni loci etiam a regularibus est generatim observandum. Decr. Gener. S. R. C. 9. Iul. 1895. n. 3863.

Ac nuperrimo Decreto S. R. C. 23 Ian. 1912. inter duplicia primae classis primaria recensentur etiam dedicatio ecclesiae propriae eiusque anniversarium, titulus propriae ecclesiae, Patronus principalis Oppidi vel Civitatis, vel Dioecesis, vel Provinciae vel Nationis. Cf. Supplem. Enchir. Mor. n. 124.

2. *De missa coram SS. Sacramento.* — Onuphrius, parochus sine ullo scrupulo missam celebrat, data occasione, in altari, in quo expositum est SS. Sacramentum, in eoque communionem populo distribuit. Ait enim nullam hac in re adesse posse difficultatem, cum omnino conveniens sit, ut SS. Sacrificium offeratur in eo altari, in quo SS. Eucharistia exposita est.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Onuphrius recte non agit, Pluribus enim S. R. C. Decretis prohibetur, missam celebrari in altari, in quo expositum est SS. Sacramentum sine necessitate, aut sine gravi causa, vel sine immemorabili consuetudine, aut speciali indulto. Iisdem Decretis prohibetur etiam sacram communionem in praedicto altari distribuere. Ad rationem autem Onuphrii quod attinet, contrarium habetur in Caeremon. episcopor. l. 1. c. 12. n. 9.: « Non congruum, sed maxime decens esset, ut in altari, ubi SS. Sacramentum situm est, missae non celebrarentur, quod antiquitus observatum fuisse videtur ». Populus enim adorationi intentus, aliis precibus et actionibus, licet sacris, ab illo distrahi non debet, cui unice et principaliter est intentus. Urgens autem adest necessitas missam celebrandi in huiusmodi altari, si alia desint altaria in eadem ecclesia, vel in vicinis ecclesiis, praesertim ubi praeceptum urgeat audiendi sacrum. Ut vero possit populo sacra distribui communio, in alio altari sacra eucharistia asservari debet. — S. R. C. 10. Maii 1890. ad 1. ad 2.

Sequentia autem circa missam coram SS. Sacramento notanda sunt: Celebrans in altari ubi expositum est SS. Sacramentum, quotiescumque sit in medio altari, prius illud osculari debet, et postea genuflectere; quando vero venit ab aliquo altaris latere, prius genuflectit, et postea osculatur altare.

In missis solemnibus, quae in altari expositionis celebrantur sem-

per fit commemoratio de SS. Sacramento; in missis privatis sive legantur in altari expositionis, sive in alio intra eandem ecclesiam, fit praedicta commemoratio ad libitum sacerdotis, exceptis fest. 1. et 2. class., in quibus nequit fieri. Commemoratio SSñi Sacramenti, *ob identitatem Mysteriorum* solummodo omittenda est in festis Passionis, Crucis, SSñi Redemptoris, SSñi Cordis Iesu et Pretiosissimi Sanguinis. S. R. C. 3. Iul. 1896. ad 4. n. 3924.

In expositione SS. Sacramenti, sive Oratione 40. Horarum sive alia quavis de causa, amovendae omnino sunt tres tabellae ab altari expositionis, excepto missae tempore. S. R. C. 20. Dec. 1864. ad 3. n. 3129.

In repositione SS. Sacramenti oratio *Deus, qui nobis...* concludi debet, *Qui vivis et regnas in saecula saeculorum*. S. R. C. 29. Mart. 1851. ad 6. n. 2986.— Cf. Supplem. Enchir. Moral. n. 657.

3. *De missis de Requie*. — Mortuo Alexandro, nobili viro, praecipua aula domus statim in oratorium conversa est. Plura in ea erecta sunt altaria; multisque ex populo convenientibus, plures celebratae sunt missae, praesente cadavere, ut potioribus anima defuncti suffragiis adjuvaretur. Nullo oratorii privati privilegio gaudebat Alexander eiusque familia; unde facultas missas ita celebrandi ab episcopo data est.

Quaer. *An licite?*

R. Negative, *per se loquendo*. Etenim primo, cum aula quaedam domus eligatur, et in oratorium transeunter convertatur, ut, ea expleta functione, mox in pristinum usum convertatur, non agitur de erectione *privati oratorii*, sed de erectione *altaris portatilis*. Ac cardinales, episcopi, et missionarii quidam tantum hoc habent privilegium, quod non nisi ab Apostolica Sede conceditur. Insuper licet episcopi facultatem facere possint celebrandi in oratoriis privatis, si magnae et urgentes adsint rationes, et per modum actus tantum; *in Casu* tamen neque agitur de oratorio privato, neque magnae et urgentes adsunt rationes. Tandem possunt quidem celebrari etiam missae privatae de Requie, praesente cadavere, sed nonnisi *in ecclesiis et oratoriis quum publicis tum privatis et in sacellis ad seminaria, collegia et religiosas vel pias utriusque sexus communitates spectantibus*. S. R. C. 19. Maii 1896. n. 3903. — Enchir. Mor. 609., I. M. 639.

Per se loquendo, praescindendo nempe a legitima et probata consuetudine, ac a speciali indulto. Nuperrime S. R. C. 3. Apr. 1894. n. 3822. statuit: « ut dum corpus episcopi dioecesanii defuncti sacris indutum vestibus, in propriae aedis aula maiori, publice et solemn-

ter iacet expositum, missae in suffragium animae eius per totum mane celebrari valeant, iis omnibus servatis, quae de episcopi defuncti corpore exponendo ac suffragiis ferendis in Caeremoniali Episcoporum l. 2. c. 38. praescribuntur. Quod privilegium episcopis in sua dioecesi concessum ad vicarios apostolicos in suis vicariatibus, nec non ad abbates ceterosque praelatos *nullius dioeceseos*, iurisdictione in plebem ordinaria quum vita cesserunt fruenter, in proprio tamen territorio, pari intelligatur ratione extensum. De speciali tandem gratia S. R. C. indulget, ut eodem quoque privilegio frui valeant episcopi titulares defuncti; dummodo eorum cadavera in aula convenienti exponantur, et ornamentis pontificalibus (absque tamen baculo pastoralis), si extra Urbem fuerint, induta; si vero in Urbe, habitu tantum praelatio ». Monit. Eccles. v. 8. p. 2. p. 76.

4. Sempronius presbyter in missis de Requie orationes semper legit prout iacent in missali, et omittit semper Sequentiam. — *An recte?*

R. Negative. Nam ex Decreto Generali S. R. C. 30. Iun. 1896. n. 3920. « In missis quotidianis quibuscumque, sive lectis cum cantu, plures sunt dicendae orationes, quarum prima sit pro defuncto vel defunctis certo designatis pro quibus sacrificium offertur, ex iis quae inscribuntur in missali, secunda ad libitum, ultima pro omnibus defunctis. Si vero pro defunctis in genere missa celebretur orationes sunt dicendae, quae pro missis quotidianis in missali prostant; eodemque ordine, quo ibi sunt inscriptae. Quod si in iisdem quotidianis missis plures addere orationes celebranti placuerit, uti rubricae potestatem faciunt, id fieri potest tantum in missis lectis, impari cum aliis praescriptis servato numero, et orationi pro omnibus defunctis postremo loco assignato ». Sequentia vero ex eodem Decreto dicenda est in quibusvis cantatis missis, ut etiam in lectis, in Commemoratione omnium fidelium defunctorum et in die ac pro die obitus seu depositionis. In reliquis ab libitum celebrantis potest recitari vel omitti. — Haec autem Decreta post novas Rubricas immutata permanent. — I. M. 657. Cf. etiam Decr. Gener. S. R. C. Commemorationis omnium fidelium defunctorum 9. Iul. 1895. n. 3864. Supplem. I. Enchir. Moral. n. 657. 976.

5. Onuphrius parochus, cum ritus esset semiduplex, celebrata missa de Requie pro anima parochiani sui Urbani, praecedente die defuncti, tumuli absolutionem ad alium diem remisit, quo cadaver erat in ecclesiam deferendum.

Quaer. *An recte?*

R. Affirmative, Etenim absolutio facienda est post missam de Requie, aut absque missa cum cadaver ad ecclesiam defertur, et eo praesente. S. C. de P. F. 21. Mart. 1851. Collect. S. C. de P. F. n. 913. Id etiam constat ex Rit. Rom. tit. *de Exequiis*. In fine enim dicitur: « Missa, si hora fuerit congruens, ritu pro defunctis ut in die obitus, praesente corpore non omittatur, nisi obstet magna diei solemnitas, aut aliqua necessitas aliter suadeat ».

6. *De invalida vini consecratione.* -- Paschalis, sacerdos, in sumptione calicis, advertit aquam loco vini positam fuisse. Habens iam in ore praedictam aquam valde anceps haeret per aliquod temporis spatium, utrum eam debeat ex ore in calicem reiicere, ut ieiunus, iterum facta consecratione, communicet, vel eam potius debeat deglutire. Hoc ultimum tandem facit, non sine tamen aliquo timore.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Paschalis recte egit. Etenim, *Casu hoc* occurrente, cum difficillimum moraliter sit in praxi aquam non deglutire, potest quis sine scrupulo id facere. Insuper irreverentia et indecentia quaedam esse videtur, praedictum potum ex ore in calicem reiicere. Ex rubrica missalis etiam potest confirmari, quae in casu, quo particula hostiae consecratae adhaereat calici, dum sumitur Sanguis, praescribit eandem vel digito ad labium calicis adducendam esse, vel immisso vino in calicem esse sumendam, *de Defect.* tit. 10. n. 8., qui posterior modus magis approbatur, uti observat Merati in Notis ad Gavantum. Cas. Bonon. Dioec. anno 1791. mense Martio Cas. 3., Gavantus tom. 1. part. 3. tit. 4. n. 5., Merati ib. tit. 10. n. 8., G. 361., Elbel 148.

Ex rubrica autem missalis *de Defect.* tit. 4. praescribitur, ut nova etiam hostia, *in Casu*, consecratur, si, secluso scandalo, fieri possit; secus vero, ut solum vinum consecratur. Omnia tamen iterum repetenda non sunt; sed satis erit ea tantum repetere, quae ad ipsam consecrationem pertinent incipiendo pro priori consecratione a verbis, *Qui pridie quam pateretur*, et pro altera a verbis, *Simili modo*. Verum ante primam consecrationem oblatio mentaliter fieri debet Hostiae et Calicis. Rubr. missal. *de Defect.* tit. 2. n. 5., tit. 4. n. 4. 5., Cas. Bonon. Dioec. anno 1792. mense Apr. Cas. 8., G. 360. 361., I. M. 329. seqq.

Verum, si particula consecrata hostiae remanserit in calice cum parte aquae, tunc ante novam consecrationem effundenda est aqua in vasculum mundum, retenta particula hostiae consecratae in calice aut

inde extracta et mox reverenter sumpta; aqua vero in eo vasculo effusa sumenda post ablutionem, vel in piscinam mittenda. Quod si parum aquae dumtaxat in calice remanserit, sive cum sive sine particula hostiae consecratae, huic superinfundi potest vinum, quod deinde consecratur. Elbel 148.

7. *De ommissa consecratione hostiae.* — Marinus sacerdos post calicis consecrationem advertit, se ex distractione hostiae consecrationem omisisse. Hinc anceps haeret, nesciens quid faciat; timet enim hostiam post vinum consecrare. Ita enim ratio sacrificii ipsi non amplius verificari videtur.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Non est dubium, quod illud, quod facere debet Marinus *in Casu*, est hostiam consecrare. Id clare habetur in rubr. missal, *de Defect.* tit. 3. n. 4, 5, 6., ubi sermo est de defectu panis, et distinguitur quadruplex casus: quod quis advertat defectum materiae panis ante eius consecrationem; post eius consecrationem; post eius sumptionem; post sumptionem calicis. *In primo Casu*, apposita hostia et facta mentali oblatione, prosequatur sacerdos ab eo loco ubi desivit, et deinde hostia est consecranda. *In secundo et tertio Casu*, posita item alia materia, et facta mentali oblatione, consecranda etiam ea materia est, incipiendo ab illis verbis, *Qui pridie quam pateretur*, etc., et aliam hostiam corruptam vel non triticeam, si non sumpsit, sumat post sumptionem Corporis et Sanguinis; vel aliis sumendam tradat, vel alicubi reverenter conservet. *In quarto Casu* apponi debet rursus novus panis et vinum cum aqua, et, facta prius mentali oblatione, utraque materia consecranda est, incipiendo ab illis verbis, *Qui pridie*, et statim utrumque sumendum, et missa continuanda. Hinc patet, quod etiam post consecrationem calicis et ante eius sumptionem hostia sit consecranda, non obstante illa ordinis inversione, quod prius sit consecratum vinum, et deinde consecratur hostia. Quod etiam constat ex eadem rubrica ib. num. sequenti, nempe 7. ubi dicitur: « Si hostia consecrata dispareat, vel casu aliquo, aut vento, aut miraculo, vel ab aliquo animali accepta, nequeat reperiri, *tunc altera consecratur* ab eo loco incipiendo. *Qui pridie quam pateretur*, facta eius prius oblatione, ut supra ». Atque hinc patet ordinem consecrandi prius panem et deinde vinum non pertinere ad substantiam sacrificii. Unde etiam ex defectu immutationis ordinis in consecrando sufficiens fundamentum sumi non potest ad dubitandum de validitate sacrificii.

Suarez d. 75. s. 6., d. 86. s. 1., Casus Bonon. Dioeces. anno 1792. mense Febr. Cas. 3.

8. *De consecratione parvarum hostiarum.* — Euphrasius semper ac parvas hostias consecrare debet, eas quidem in corporali reponit, minime vero curat, ut sint etiam super petra sacra. Ait enim, sufficit. ut semper petra sacra sint maior hostia et calix.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Euphrasius recte non agit. Etenim primo, in rubr. tit. 20. dicitur: « Altare in quo sacrosanctum missae sacrificium celebrandum est, debet esse lapideum et ab episcopo consecratum, vel saltem ara lapidea similiter ab episcopo consecrata in eo inserta, quae tam ampla sit, ut hostiam et maiorem partem calicis capiat ». Ut ergo maior hostia debet esse super petra sacra, ita etiam super eadem debent collocari aliae parvae hostiae, quae unius eiusdemque sacrificii, quod celebratur, partem constituunt. Verum ut sufficit, si petra sacra parva sit, ut maior calicis pars sit super ea, ita etiam sufficit quod maior pars praedictarum hostiarum, quae per modum unius materiae accipiuntur, sint super eadem petra sacra, si adeo sit parva, ut omnes capere non possit. — Insuper in rubr. tit. 2. dicitur: « Si sacerdos est consecraturus plures hostias pro communione facienda, quae ob quantitatem super patena manere non possint, locat eas super corporale ante calicem, aut in aliquo calice consecrato vel vase mundo benedicto ponit eas retro post calicem, et alia patena seu palla cooperit ». Hinc intelligitur sufficienter, etiam parvas hostias supra petra sacra esse collocandas, cum prope calicem sint collocandae, et si in petra sacra spatium est pro calice et pro hostia maiore, spatium, consequenter erit etiam pro parvis hostiis, nisi illa petra sit valde exigua, et hostiae plurimae sint. Hinc Merati in l. c. ait: « Quando consecrandae sunt plures particulae pro communione laicorum fidelium et aliorum non celebrantium, quae ob quantitatem super patenam manere non possunt (quando enim particulae paucae sunt, uti quinque vel sex, debent poni supra patenam, et subtus hostiam ad offerendas illas una cum hostia simul, et post oblationem ponantur super corporale separatae ab hostia; ita tamen ut remaneant *supra petram sacram*, et ex parte sinistra celebrantis, iuxta communem usum; sed ante calicem iuxta rubricam superiorem), sacerdos dum aptat calicem initio missae, eas locat super corporale: ita ut, ut mox diximus, *remaneant super petram sacram* et ante calicem, iuxta superiorem rubricam, et ut docent etiam Quarti, Bissus, Hyppolitus a

Portu, aut iuxta usum magis communem a parte Evangelii seu a sinistra celebrantis, ut docent Caeremoniale missae privatae cap. 11. *de consecrat. particular. et commun. fidelium* § 1., nec non Gervasi supra § *Se poi* ».

Atque hic quoad communionem populo extra missam distribuendam sequentia notanda sunt :

In administratione ss. communionis extra missam, postquam SS. Sacramentum in tabernaculo reconditum est, sacerdos debet populo benedicere antequam plicet corporale, vel aliquid simile faciat. Inferitur ex verbo *deinde* in rubrica posito.

In benedictione post communionem extra missam sacerdos non osculatur altare. S. R. C. *16. Mart. 1833, ad 6. n. 2704.

Toto tempore Paschali post administrationem SS. Eucharistiae extra missam ad antiphonam *O sacrum...* et *Ÿ. Panem de coelo...* additur, *Alleluia.* et dicitur Orat. *Spiritum nobis, Domine, tuae caritatis infunde : ut quos Sacramentis paschalibus satiasti, tua facias pietate concordēs. Per Christum Dominum Nostrum. — Amen.* Rit. Rom.

9. *De communione danda ex maiori hostia.* — « Cappellanus in altari celebrans, in quo eucharistia non asservatur ; ut devotioni pie mulieris, communionem in missa petentis, satisfaciat, partem (maioris) hostiae consecratae eidem tradit.

Quaer. *An licite ?*

R. Id licere affirmarunt cum Paludano Suarez 3. p. d. 85. s. 2. et Gavantus in rubr. p. 3. tit. 10. n. 3., innixi veteri ecclesiae consuetudine, quae nulla lege abrogata esse videbatur ; nec immerito ita aetate sua illi scripserunt. At nunc extat Decret. S. C. C. 12 Febr. 1679., approb. Innoc. XI., quo veteri iam mutata consuetudine, praescribitur, nulli tradendas esse nisi *consuetas eucharistiae formas seu particulas.* Ex quo Cavaler. tom. 4. Decret. 2. n. 9. infert, non licere hostiae partem laico tribuere, uno excepto mortis periculo. Et confirmat ex rubr. p. 3. tit. 10. n. 3. ubi statuitur : Si sacerdos celebrans infirmetur, vel in syncopem incidat post consecrationem *adeo ut tamen possit communicare, et non adsit alia hostia consecrata, sacerdos, qui missam supplet, dividat hostiam, et unam partem praebeat infirmo.* Porro, si tantum in defectu alius hostiae danda est *in Casu* pars hostiae sacrificii sacerdoti iam sacrificanti, quanto magis cavendum erit, ne extra casum extremae necessitatis laico praebeatur ? Itaque non licebit cappellano, ut devotioni mulieris tantum satisfaciat, hostiae partem eidem tribuere ». Casus Conscient. Bonon. Dioec. ann. 1778. Mense Maio Cas. 3.

Verum rigida ista resolutio allatis Documentis non comprobatur. Etenim ex primo illo Decreto cit. non aliud habetur nisi hoc quod ordinarie et ex generali regula non licet dare nisi *CONSUEITAS* eucharistiae *formas* seu *particulas*. Itemque ex cit. Rubr. nihil aliud habetur, nisi illud quod fieri debet, si adsit vel non adsit alia hostia consecrata. Minime vero inde sequitur, quod non nisi *in Casu* extremae necessitatis pars dari possit maioris hostiae. Convenienter enim, si alia adsit hostia consecrata, haec datur priori sacerdoti infirmo, et altera maior hostia, ne dividatur, ab altero tota sumitur, cum iste tunc *missam suppleat*; rubr. l. c., et expleat. Et sic communis iam opinio est, quod licite illud fieri possit etiam extra casum extremae necessitatis, stante alia *iusta et proportionata* necessitate. Non enim hic agitur de *gravissimo* et *graviori* vel etiam de *gravi* aliquo praecepto. Et sic La-Croix l. 6. p. 1. n. 499.: « *Quandonam liceat sacerdoti dare laico partem maioris suae hostiae?* » R. Quando est rationabilis causa. Putant quidem Graff., Zanard., Zambbran. non licere *extra necessitatem*; sed melius contradicunt S. Anton., Sylv., Sa, Angel., Io. Sanch., Bon., Barb., Marchant., Possev., Dian., Dic., Aversa, Tamb., Gob., Verj., quia Christus ipse hoc fecit, nec iam prohibitum est, neque ulla etiam est in hoc irreverentia aut indecentia, consuetudo autem contraria seu non usus non obligat sub peccato, sed inde est, quod ordinarie habeantur etiam minores hostiae, quae si non sufficiant numero communicandorum etiam dividi possunt in plures particulas, quarum singulae dentur singulis. Rationabiles vero causas esse dicunt auctores citt., si quis habeat magnam devotionem ad communicandum, neque ipsi commodum sit exspectare; si persona gravis aut nobilis velit tunc communicare, ut postea mature se expediat ad negotia; si famuli non facile possint sine officiorum dispendio expectare; si sacerdos deberet diu expectare, ut ante oblationem afferretur parva hostia, etc. ». Et S. Alph. l. 6. n. 217. « si vero, ait, remaneret tantum unus (sine comunione), Gob. suadet potius dari illi partem hostiae magnae, quod licite iam fieri potest, ut ait Croix cum S. Anton., etc. Et sufficit pro causa, si communicaturus diu exspectare deberet communionem ». Et n. 245. idem S. D. dicit: « Id si fit sine causa non est licitum, sed non excedit veniale, ut recte ait Tourn. cum Poss. Sufficit autem ad illud excusandum, si communicandus sit infirmus, vir nobilis, famulus vel alius, qui sine incommodo expectare non posset, etiamsi tantum ex devotione communicet, ut dicunt communiter idem Tourn. et Conc., Salm. cum Dic., Diana, Gran. ac Elbel cum S. Anton., Sylvest. et Bon. ». Et Scavini, l. 3. n. 133. ed. Mediol. 1874., « nulli, inquit, plures particulae tradantur, neque grandiores, sed consuetae, S. R. C. 12.

Febr. 1679. Decreto generali approbato ab Innocentio XI. Quando particulae non sufficiunt, servetur consuetudo dividendi consecratas particulas, si adsit necessitas, S. R. C. 16. Mart. 1833. Benedictus XIV. suadet, si unus sit communicandus, et deficiant particulae, dare illi partem hostia magnae, si nempe communicaturus diu exspectare deberet ».

Ad propositum igitur *Casum* dicendum est, illicite quidem cappellanus egisse, si illud fecit, ut satisfaceret importunae devotioni mulieris, quae communionem accipere desideraret ex magna hostia ipsius sacerdotis. Minime vero illicite egit cappellanus, si illud fecit, ne mulier, e. g. materfamilias, communionem privaretur, vel ne diu cum gravi suo et familiae incommodo expectaret. — I. M. 536.

10. *Missa sine ministro*. — Die dominica celebraturus missam cappellanus in quodam publico oratorio, in quod ad eam audiendam multi convenerunt, neminem reperit, qui sciat missae inservire, nec facile tunc est aliquem invenire ad hoc idoneum; nam oratorium distat a parochia, et prope est meridies.

Quaer. *Quid agere debet cappellanus?*

R. Debet cappellanus in huiusmodi *Casu* adhibere aliquem virum, qui sibi in ministerio missae porrigat vinum et aquam. Quod autem attinet ad preces, quae vel alternatim a sacerdote et a ministro, vel ab hoc solo recitari debent, poterit illas solus celebrans per se recitare; sibi quoque respondere. Nam in *Casu* necessitatis, cuiusmodi est *Casus propositus* id licere, consentiunt communiter doctores. Et certe, si rubrica missalis in ritu servando in celebratione missae, tit. 4., de *Kyrie eleison* expresse admonet n. 2. in fine: *Si minister, vel qui intersunt celebranti non respondeant, ipse solus novies dicat*; et tit. 7. n. 7. item monet, quod si a ministro vel circumstantibus ad *Orate fratres*, non respondeatur, *Suscipiat Dominus sacrificium de manibus tuis*, ipse sacerdos per se ipsum dicat: *Suscipiat Dominus sacrificium de manibus meis*, etc. usque ad finem; quidni possit celebrans etiam reliqua dicenda in missa cum ministro, vel ab hoc dumtaxat, ipse solus dicere, si minister nesciat respondere? Nam vetitum quidem est sine ministro prorsus missam celebrare, ut habetur in rubrica de *Defectibus* tit. 10. n. 1., ubi inter defectus recensetur: *Si non adsit clericus, vel alius deserviens in missa, vel adsit, qui deservire non debet, ut mulier*: at non est vetitum in *Casu* necessitatis ministrum adhibere, qui respondere nesciat, dummodo tamen possit vinum et aquam in ipso ministerio suppeditare, praesertim ad abluendos digitos, tum ante

consecrationem, tum post consummationem. Casus. Bonon. Dioecesis. anno 1766. mense Aug. Cas. 3., I. M. 653.

11. *De precibus ante et post missam.* — Quidam sacerdos, dum paratus pergit ad altare ad faciendum sacrum, per viam recitare solet submissa voce psalmum *Miserere*, quem si complere non potest, antequam ad altare perveniat, illum usque ad finem prosequitur, dum explicat corporale, et missale aperit ac disponit; atque interdum, si brevissima fuerit via a sacrario ad altare, immoratur paululum in medio altari, ut psalmum illum perficiat, priusquam descendat ad incipiendam missam.

Quaer. *An id totum sit contrarium ritui a rubrica praescripto?*

R. Id totum, sin minus contra ritum positive, quippe expresse a rubrica non prohibetur, certe praeter eum dici debet, quia a rubrica nequaquam praescribitur. Quaerens P. Meratus in suis additionibus ad Gavantum, part. 2. tit. 2. n. 6., an sacerdoti procedenti ad altare liceat recitare submissa voce psalmum aliquem, v. g., *Miserere*, aut aliquid aliud, ait doctores non convenire, cum alii affirmant, alii negent; tum subdit: *Ego negativae sententiae adhaerendum esse crediderim; quia nihil imperatur in rubrica recitandum in accessu ad altare, sicut imperare debuisset, et ut de facto imperat in recessu.* Ceterum, si sacerdoti ad colligendum animum in Deum, cum pergit ad altare, conferat recitatio alicuius psalmi vel cantici, vel alterius precis, posset eam sola mente perficere sine vocali pronuntiatione, eamque seligere, quae ipsi ad altare ingresso moram non afferret in celebratione missae. Cas. Bonon. Dioec. ann. 1767. mense Iun. Cas. 3., I. M. 657.

12. Sacerdos, finita missa, rediens ad sacristiam, loco cantici, *Benedicite omnia opera Domini*, etc., et psalmi, *Laudate Dominum in Sanctis eius*, cum aliis precibus, quae habentur in missali post rubricas pro gratiarum actione, recitat per viam hymnum, *Te Deum laudamus*.

Quaer. *An rite id faciat?*

R. Negative. Id enim est manifeste contra ritum in missali praescriptum, ut videre est in *Ritu celebrandi missam*, tit. 12. n. 6., ubi de sacerdote, qui missam absolvit, dicitur: « Eo modo, quo venerat, redit ad sacristiam, interim dicens antiphonam, *Trium puerorum*, et canticum, *Benedicite*, etc. ». I. M. 657.

13. *De missa in aliena ecclesia.* — Euphemius, sacerdos, occasione praedicationis, saepe in aliena celebrat ecclesia. Quando e propria

dioecesi non egreditur, missam semper ipse celebrat, respondentem officio secundum proprium Kalendarium. Quando vero egreditur e dioecesi Kalendarium sequitur ecclesiae, in qua celebrat; omittit tamen orationes ab Ordinario loci praescriptas, itemque nomen Patroni in oratione *A cunctis*, et nomen Ordinarii in Canone.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Duplex regula, quam Euphemius sequitur quoad ritum missae falsa est, adeoque, generatim et per se loquendo, recte non agit. Itemque recte Euphemius non agit quoad praescriptas orationes, quoad nomen Patroni, et quoad nomen Ordinarii. — Plura antea erant Decreta quoad conformitatem missae cum officio. In praesenti vero sequens habetur *Decretum Generale*. S. R. C. 9. Iul. 1895. n. 3862.: « Omnes et singuli sacerdotes tam saeculares quam regulares, ad ecclesiam confluentes, vel ad oratorium publicum missas quum Sanctorum tum Beatorum, etsi regularium proprias, omnino celebrent officio eiusdem ecclesiae vel oratorii conformes, sive illae in romano, sive in regularium missali contineantur; exclusis tamen peculiaribus ritibus ordinum propriis. — Si vero in dicta ecclesia vel oratorio, officium ritus duplicis inferioris agatur, unicuique ex celebrantibus liberum sit missam de Requie peragere vel votivam, vel etiam de occurrenti feria; iis tamen exceptis diebus, in quibus praefatas missas rubricae missalis romani, vel S. R. C. Decreta prohibent ». In seminariis aliisque piis communitatibus *cappella principalis* habetur uti *publica* ad effectum praedicti Decreti. S. R. C. 22. Maii 1896. n. 3910. Eodem autem *Decreto Generali* regulares omnes, licet speciale hac in re habentes privilegium, tenentur. S. R. C. Febr. 1896. n. 3883.

In oratorio vero privato missa cum officio semper concordare debet, quamvis officium sit de Beato, de quo in eo loco non celebratur. S. R. C. 12. Nov. 1831. ad 31.um, 16. Apr. 1853 ad 14.um

Sacerdos *advena*, qui aliquo in loco quasi domicilium acquirit, cum legibus loci teneatur, tenetur etiam sequi quoad officium et missam Kalendarium loci. — Qui vero alicubi morantur quasi *peregrini* brevi aliquo tempore, tenentur, per se loquendo, sequi proprium Kalendarium; secus iam omnis officiorum ordo perverteretur. Possunt tamen sequi Kalendarium loci, ubi morantur. — Hinc etiam in itinere tenetur quis, per se iterum loquendo, proprium sequi Kalendarium. — S. R. C. 14. Maii 1672., 10. Iul. 1677. ad 3., 12. Nov. 1831. ad 50., 7. Maii 1846. ad 8., 31. Aug. 1839. ad 1., 25. Sept. 1852., 18. Sept. 1877. ad 3.

Quoad *collectas*, nullum videtur dubium, eas dicendas esse etiam

a sacerdotibus peregrinis. Nam cum collectae ab Ordinario loci praescriptae recitandae sint etiam in ecclesiis regularium, aliisque ecclesiis *exemptis*, S. R. C. 31. Mart. 1821. ad 1. n. 2613., consequens est, ut ab omnibus missam in ea dioecesi celebrantibus indiscriminatim recitentur. Quod comprobatur etiam communis praxis et consuetudo. — Idem dicendum est quoad orationem *A cunctis*, ad litteram *N.*, videlicet in ea nominandus est Titularis vel Patronus ecclesiae, ac, si Titularis vel Patronus ecclesiae desit, vel celebretur in oratorio privato, nominari potest Patronus loci, si consuetudo adsit faciendi eius commemorationem in officio; secus omittenda sunt verba *ac Beato*, S. R. C. 15. Febr. 1873. Omnes igitur, qui missam celebrant, quicumque ipsi sint, praedictum Titularem vel Patronum debent in ea oratione nominare. — Idem etiam valet quoad nomen Ordinarii. In canone enim et collectis omnino facienda est mentio de episcopo etiam ab *exemptis*. S. R. C. 25. Sept. 1649. ad 6. n. 924.

14. *Altare viaticum episcopi*. — Timotheus episcopus dubitat, utrum dum extra suam dioecesim degit, tempore a sacris canonibus concessio, sive in domo propriae familiae, sive in extranea domo, vel in publico contubernio, gaudeat quoad missam iisdem iuribus, quibus in oratorio sui episcopii, ita ut quilibet sacerdos celebrare queat, et christifideles praecepto de audiendo sacro diebus festis satisfaciant.

R. Affirmative. Nuperrime enim d. 8. Iun. a. 1896. Leo XIII. concessit, « ut deinceps episcopi omnes sive dioecesani, sive titulares, eodem privilegio condecorentur, quo fruuntur patres cardinales; scilicet, ut non solum ipsi in propriae habitationis oratorio, aut super ara portatili, ubicumque degant, missam facere aliamque in sui commodum permittere valeant; sed etiam fideles omnes alterutram ex eisdem missis, audientes, quoties opus fuerit, praeceptum Ecclesiae adimpleant, contrariis non obstantibus quibuscumque ». S. R. C. 19. Maii 1896. n. 3906.

15. « An Episcopus gaudens, prout est de more, privilegio altaris portatilis, licite possit, si forte aliquando sit morbo impeditus, iubere, ut aliquis ex sacerdotibus sibi benevisis super idem altare portatile, decenter collocatum iuxta cubiculum suum, sacra peragat ad devotionis solatium? Et quatenus negative, idem episcopus enixe deprecatur pro huiusmodi indulto.

R. Affirmative ad primam partem; ad secundam indulto non indigere », S. R. C. 12. Mart. 1836. *Tarvisina*.

16. *De benedictione sacrarum vestium.* — « An Abbates, Priores, Guardiani, Rectores Societatis Iesu, aliqui Superiores Regulares, qui ex privilegio possunt benedicere vestes sacras, reconciliare coemeteria, et similia, possint ea perficere non solum pro Monasteriis et Ecclesiis propriis, sed etiam pro aliis promiscue et indistincte?

R. Abbates, Priores, Guardianos, Rectores Societatis Iesu, et alios quoscumque habentes privilegium benedicendi vestes sacras, reconciliandi coemeteria et similia; dicto privilegio uti non posse, nisi in his rebus in quibus sacra unctio non adhibetur, et pro servitio dumtaxat Monasteriorum et Ecclesiarum propriarum ». S. R. C. 13. Mart. 1632. n. 587. Idque alias pluries eodem omnino pacto ab eadem S. C. decisum est.

17. *De Privilegio Oratorii privati.* — « Quum parochus noverit sacrum Viaticum difficillime porrigi posse infirmo morti proximo, nisi celebret in oratorio domestico, indulto Apostolico erecto domi infirmi; quaer.: *Num possit a privato oratorio SS. Sacramentum deferre?* et, quatenus affirmative: *num, in tali casu celebrare possit etiam indultario absente?*

R. Affirmative, etiam absente indultario ». S. R. C. 27. Aug. 1836. ad 7. n. 2745.

18. Utrum Oratrix Agnes privilegio gaudens privati oratorii, post initum matrimonium pergat frui eodem privilegio oratorii privati?

R. Dubium ut iacet resolvere impossibile est. Eius enim resolutio pendet ex natura privilegiorum concessorum. Quare inspicienda sunt varia Brevia vel rescripta factarum concessionum ut, nempe ex illis eruatur natura praedictorum privilegiorum, quae *privilegia personalia* sunt. Porro, hisce Documentis inspectis, si ex illis constet privilegia *simpliciter* Agneti fuisse concessa, et *principaliter* et *propter se*, ea privilegia, de quibus agitur, adhuc perdurant post initum matrimonium: nam haerent simpliciter personae *ratione sui*. Si vero ex illis Documentis constet praedicta privilegia fuisse ad summum Agneti concessa *aeque* quidem *principaliter*, sed non *simpliciter* nec *propter se*, sed exempli gratia *propter patrem familias* in cuius domo Agnes ante matrimonium commorabatur, vel *propter maritum*, cui praecedente matrimonio coniungebatur, tunc Agnes e domo paterna egressa et matrimonio coniuncta, vel vidua ad alias transiens nuptias concessis gratiis amplius non fruitur. Gatt. de Orat. Domest. C. 21. n. 26. 27. 28. 29. 30.

DE POENITENTIA

120. — DE PECCATIS CONFITENDIS

1. Germana senicula sic confitetur: Pater, inquit, poenitentiam mihi iniunctam peregi; preces matutinas et vespertinas fideliter recitavi; singulis diebus rosarium etiam recitavi, et missae interfui. Attamen multas commisi imperfectiones, non obediens divinis inspirationibus; forsitan etiam distractiones in orationibus recitandis habui, sed nescio; habui etiam aliquando pravae contra caritatem proximi cogitationes; sed eas reieci. Fateor omnes nos esse peccatores, ex Adamo in peccato natos, et ideo absolutionem et poenitentiam peto. Rogat et urget confessarius, ut Germana peccatum aliquod vitae praeteritae in specie declaret; sed nullum aliud ab ea obtinet responsum praeter istud: Pater iam omnia dixi, nihil mihi superest dicendum.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Germana beneficio absolutionis ex praecedenti confessione donari non potest, deficiente certa sacramenti materia. Distractiones enim in orationibus recitandis, quas accusat, non nisi dubie accusat et dubio omnino negativo. Generatim insufficiens materia sunt omnia peccata incerta seu dubia; super ipsis enim absolutio dari non potest, quin sacramentum periculo nullitatis exponatur. Quamvis autem optimum sit sese accusare etiam de non correspondentia divinis inspirationibus circa opera consilii, haec tamen non constituit materiam sufficientem absolutionis, quia non est, per se loquendo, peccatum non correspondere divinis inspirationibus circa opera consilii, earum secluso contemptu. Reliqua vero, quae Germana accusat, nullum continent peccatum, sed actus virtutis. Germana igitur cum nullum accusaverit peccatum, etiam post instantiam confessarii, cum sola benedictione est dimittenda, facta ei venia, ut ad communionem accedat. G. 378., I. M. 666. 667.

2. Iustinus, pietate ac fervore insignis, frequenter confiteri cupit ad beneficium absolutionis obtinendum. Sed, cum saepius nullam noxam voluntarie admissam in sua conscientia deprehendat ita se accusare solet: Accuso me de omnibus peccatis, quibus offendi Deum in vita mea anteacta, in primis de peccatis olim commissis contra castitatem. Si apud ordinarium suum confessarium confiteatur, dicit

tantum: Accuso me de peccatis totius vitae, praesertim de gravi-
bus, quae alias iam confessus sum. Imo quandoque tantum ait: ac-
cuso me de peccatis in tota vita mea commissis, et postulo sanctam
absolutionem.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Cum Iustinus mortalibus careat peccatis, eius accusatio suf-
ficiens est. Agitur enim non de materia necessaria, sed de materia
libera; adeoque ad peccata in specie infima declaranda non tenetur.
« Explicanda est, ait D'Annib. 363., uniuscuiusque peccati *species in-*
fima, et, si infima desit vel excidit, *suprema*; et, si haec quoque ex-
cidit, peccatum *in genere*, v. g., *detraxisi* — *peccavi contra iustitiam* —
peccavi letaliter. — Quamobrem, ei, qui materiam *necessariam* non
habet, satis est dicere *peccavi* ». Expedit tamen, ut cum maiori fructu
poenitentiae sacramentum recipiatur, peccata aliqua saltem *in specie*
declarare. G. 381.-383., I. M. 666. 673.

Hinc patet absolvendum esse poenitentem, qui ob ignorantiam
et ruditatem ac naturalem stupiditatem, ob senium et memoriae la-
bilitatem, nullius prorsus peccati in specie vel in particulari *cogni-*
tionem vel memoriam habeat, et confitetur *se peccasse cogitationibus,*
verbis et operibus. Confessarius tunc poenitentis defectum supplere
tenetur proponendo ei nonnulla specifica peccata, in quae olim inci-
disse prudenter suspicari licet; v. g., nonne te accusas de omnibus
peccatis commissis contra Deum, contra proximum; contra caritatem,
contra castitatem, contra iustitiam; mendaciis, imprecationibus, bla-
sphemiis, etc. Et si poenitens, respondeat, se de omnibus accusare,
et de omnibus se dolere, absolvatur. Etsi enim tam generalis et nimis
confusa accusatio per se non sufficiat, ob moralem tamen impotentiam
sufficiens est. Confessarius praeterea optime aget, si talem personam,
praesertim si infirma sit et in periculo mortis, adiuvet ad eliciendum
non tantum actum contritionis, verum etiam actus fidei, spei, carita-
tis, antequam eam absolvat. G. 384. 385., Elbel 15., Reuter 303.

3. *Peccata post dubium baptismum*. — Titius natione gallus, re-
ligione vero lutheranus, Romae commorans et catholicae fidei am-
plexandae percupidus, Caium parochum adit eique suum animum
aperit. Hic ex colloquiis cum eo habitis serio dubitat de validitate
baptismi a ministro lutherano eidem collati. Hinc illum hortatur, ut
se disponat, tum ad iterum suscipiendum sub conditione baptismum,
tum ad peragendam totius vitae generalem confessionem. Primum se
facturum Titius promittit, peccatorum vero praeteritae vitae confes-

sionem quam maxime reformidat; paratus tamen animo omnia peccata rite accusare, in quae post baptismum absque dubio valide susceptum lapsurus sit. Vellet quidem Caius adhuc insistere; veritus tamen, ne Titius ob confessionis difficultatem a conversione absterreatur, satius ducit a proposito cessare.

Aliquot post dies haec rescians alter parochus Caio amicus eum increpat, quasi male se gesserit, et integrae confessionis obligationem in Titio urget, praesertim ob novissimum decretum latum a Congregatione S. Officii sub die 17. Decembris 1868., post quod decretum putat, controversiam inter theologos prius agitatam habendam esse, ut iam definitam. At Caius e contra excipit, controversiam generalem non fuisse diremptam per huiusmodi decretum, utpote datum pro *Neo-Convertis in Anglia*, ob speciales illius regionis rationes. Hinc infert, illud pro Gallia vim non habere; imo neque ad catholicos applicari, quoad peccata ab eis nondum confessa, si forte in dubio praecedentis baptismi sint rebaptizandi sub conditione.

Quaer. 1.º *An integra sacramentalis confessio a Neo-Convertis sub conditione rebaptizandis sit exigenda?* — 2.º *An confessio, si fiat, sit baptismo praemittenda vel postponenda?* — 3.º *An Caius praefatum decretum recte sit interpretatus?*

R. ad 1.um Integra quidem sacramentalis confessio exigenda est a *Neo-Convertis in Anglia*, sub conditione rebaptizandis. Id constat primo ex Decreto primae Synodi Provincialis Westmonasteriensis, a S. Sede approbato. Idem praeterea constat ex Decreto S. Officii die 17. Dec. 1868. Verum quoad *alias regiones* res controversa est, et adhuc sub iudice lis est. Enimvero, an generatim *adultus* baptizandus sub conditione, et an generatim *haereticus* baptizandus sub conditione, confiteri debeant quae admiserint *ab ultima confessione* ante repetitum baptismum, duae adhuc sunt probabiles sententiae inter doctores, etiam post laudatum S. Officii Decretum. Huiusmodi enim Decretum *generale* non est, sed Responsum est pro *Neo-Convertis in Anglia*. In eo quidem Responso S. Congregatio dandum quidem ait *simile* Decretum latum diei 17. Iun. a. 1715. Verum etiam hoc Decretum particulare Responsum est. Imo cum in Quaesito quaestio esset de quodam Carolo Wipperman Germano rebaptizando, et quaestio extenderetur et generalis fieret, dicitur enim in Quaesito, *tum ut ipsius* (Wipperman) *saluti tum etiam ut caeterorum illius sectae seu religionis, praesertim si fuerint ignorantes, saluti pariter consulatur*, S. Congregatio maxima cautela respondit: « Carolum Ferdinandum esse rebaptizandum », ad individuum personam evidenter restringens suam Decisionem. Unde est, quod praecedens hoc Decretum evidentissime Ge-

nerale non est. Accedit, quod Eñus Card. D' Annibale, qui fuit As-sessor S. Officii, potuit, certe, Documenta S. Officii consulendo, mentem cognoscere S. Congregationis. Porro in ultima editione ab ipso auctore facta, nempe in ed. 3.ª Summulae Theologiae Moralis p. 3. n. 301. nota 3. haec habentur: « An igitur haereticus, qui reversus ad fidem rebaptizatur, debeat confiteri quae admisit *ab ultima confessione* ante repetitum baptismum? Negarunt olim Nostri quia S. U. I. olim id magis suadere quam praecipere videbatur. Verum die 17. Decembris 1868., consulentibus Angliae episcopis, censuit, confessionem a *Neo-Convertis in Anglia*, eamque integram, exigendam esse. Nihilominus, *quoad alias regiones* adhuc *probabile puto*, quod antea Nostri docuerunt: 1.º quia Angliae episcopi inter alia renunciaverant, *Iuniores de clero anglicano fideliter servare ritum baptizandi... plerosque eos esse, de quorum baptismatis infantilis valore non licet dubitare*, etc.: 2.º quia S. U. I. cautissime respondit: *A Neo-Convertis in Aglia*, etc. ». Idem in ed. 4.^a habetur.

Praescindendo ab haereticis et a protestantibus, si sermo sit de aliis nulla omnino apposita est a S. C. confessionis obligatio. Et sic *pro catechumenis in Casu* dubii baptismi, S. O. 27. Ian. 1892., tradens praecedentem Instructionem d. 1. Aug. 1860. decernit, ut addatur huic Instructioni, « quod si catechumenus invalide baptizatus fuerit, baptizetur absolute; si vero dubie fuerit baptizatus, baptizetur sub conditione ». Acta S. Sedis v. 29. pag. 570. Neque aliquid habetur de confessione. Ac in alia Resol. 2. Dec. 1874., mox referenda in Resp. ad 2.um ordinem utique indicat sequendum in ipsa confessione et absolutione, si fiat confessio, nullum vero facit confessionis praeceptum.

P. Gury Cas. 424., vel potius eius editor, Lugduni 1885., has assignat illius pro Anglis Decreti rationes, « sive quia ubi agitur de receptione sacramentorum, quae sunt necessaria necessitate medii, tutius est sequendum: sive quia certo collatus olim baptismus est in possessione, quamvis de eius valore dubitetur, adeoque obligationem inducit confitendi peccata post ipsum commissa, quamdiu non probatur certo fuisse invalidus ». Verum utraque haec ratio debilis est, et minime subsistens. Nam salus, *in Casu, in tuto* omnino posita est; siquidem peccata illa ante iteratum baptismum commissa, si non remittuntur iterato baptismo, certe remittuntur indirecte sacramentali absolutione, quando ille accedit deinde ad sacramentum poenitentiae recipiendum. Possessio autem prioris baptismi probabiliter *dubia* est; secus iterari non posset baptismus. Ex illa igitur *dubia* possessione *certa* obligatio erui nequit. Ceterum, si illa praecedentis baptismatis *possessio* tantae est vis, ut ponat *certam* obligationem confessionis; ergo nullatenus tunc *simul* ad-

mittere potest iteratam baptismi collationem. Ac, si baptismus iteratur, cum non iteretur, nisi *stante probabilitate* eius validitatis, peccata ante ipsum commissa *probabiliter* materia valida absolutionis non sunt, adeoque iterum nequit dari *certa* confessionis obligatio. Ratio igitur praecedentis Decreti nonnisi ex particularibus circumstantiis est desumenda. Hinc S. O. cautissime respondit: *pro Neo-Convertis in Anglia*, etc.; *Carolus Ferdinandus*, etc. I. M. 672., Gury Cas. edit. Lugdun. an. 1868.

Ad 2.um Responsio ad 2.um quaesitum habetur ex ipsa S. C. in Decreto cit. 17. Iun. 1715., ubi dicitur: « Carolus Ferdinandus esse rebaptizandum sub conditione, et, collato baptismo, eius praeteritae vitae peccata confiteatur, et ab iis sub conditione absolvatur ». Quare praemittendus est baptismus, et deinde confessio facienda est, ut rectus rerum ordo expostulat, cum poenitentia baptismum praesupponat. Verum id non impedit quominus etiam aliter procedi possit, ut nempe primum audiatur confessio, ex qua forte melius quis ad ipsum baptismum disponi potest, deinde vero post receptum baptismum, summarie confessione resumpta, absolvi possit. Atque id habetur etiam ex alia Responsione eiusdem S. C. 2. Dec. 1874. « An catechumeni confiteri possint sacramentaliter antequam baptizentur sive absolute, sive conditionate? — R. Quod confessionem ante baptismum absolute conferendum, *Negative*: quod si nihilominus catechumenus velit sese confiteri, instruatur id nullatenus haberi posse sub ratione sacramenti, cum nequeat absolutio impertiri, nec teneri missionarium ad secretum servandum. Si vero agatur de iis, qui debent baptizari sub conditione, tunc poterunt ad maiorem functionis ecclesiasticae facilitatem prius audiri sacramentaliter quoad eorum culparum accusationem, deinde post collationem baptismi sub conditione confessarius, iterum reassumptis per summa capita cum poenitente iis, de quibus iam accusationem fecerit, absolvat sacramentaliter pariter sub conditione ». — Cf. Collect. S. C. de P. F. n. 644. 955. 957.

Ad 3.um Apparet ex dictis, inquietandum non esse Caium ex eo quod praefatum Decretum existimaverit non continere generalem legem. Neque vero, *propter paritatem* saltem *rationis*, videtur praedictum Decretum Titii etiam Casum comprehendere. Etenim illud Decretum agit primum *generatim* de Neo-conversis baptizatis in Anglia, iterum baptizandis. Agit praeterea de Neo-conversis baptizatis, *de quorum baptismi valore plerumque non licet dubitare*. Casus vero Titii, est Casus quidam omnino *particularis*, et de validitate sui baptismi *serio dubitatur*. Stante autem difficultate confessionis, quam Titius aperte manifestavit, Caius prudenter omnino egisse videtur, non insistendo in

ea, scilicet ne inde gravissimum malum sequatur, quod Titius a conversione absterreatur. Neque vero urgeri potest contra Caium Decretum aliud S. Officii pro Carolo Wipperman propter *identitatem casus*, cum dubius revera fuerit, ut apparet ex ipsa expositione, eius baptismus. Etenim primo *identitas casus* non habetur ex una tantum vel altera casuum circumstantia, sed ex omnium circumstantiarum complexu. Praeterea, si invocatur *casus identitas*, eo ipse affirmatur, quod revera in eo Responso agitur de Resolutione data pro casu singulari, quae proinde ad alium singularem casum non pertinet. Insuper Decisio Sacrae Congregationis potius de consilio et *oeconomica* est quam praeceptiva, cum ea verba *confiteatur, absolvatur* praeceptum necessario non important. Idque sane pertinet ad prudentiam, qua S. C. solet quaestiones definire. Id enim quod utile esse potest *in uno Casu*, et in una regione propter speciales circumstantias, utile forte non est, immo forte etiam nocivum esse posset, propter alias diversas circumstantias, *in alio Casu*, et in alia diversa regione. Unde est, quod nisi prius constet de generali utilitate vel necessitate, *Generale Decretum* Sacrae Congregationes edere non solent. Asserere autem quod omnia Sacrarum Congregationum Decreta vim habeant generalem pro omnibus et pro omni loco contra ipsam rationem agendi est earundem Sacrarum Congregationum, quae ipsis etiam titulis distinguunt inter Decreta *particularia* et Decreta *Generalia*. Quot quidem prodire Responsa a S. Congr. Conc. circa invaliditatem matrimoniorum clandestinorum, quae ab haereticis contrahuntur ubi viget lex Tridentina? Unde P. Gury Comp. num. 841. censuit omnino negandam esse eorum validitatem. Verum Benedictus XIV., non obstantibus omnibus illis Decisionibus, affirmat nihil adhuc a S. Sede Apostolica Generali aliquo Decreto fuisse definitum; et Responsa Sacrae Congregationis referri tantum ad peculiares quasdam et *varias* circumstantias, et ideo neque semper fuisse inter se *conformia*, utpote *particularia*. Conferatur Const. *Matrimonia* 4. Nov. 1741. § 2., de Synodo l. 6. c. 6. n. 4. Quot item recentioribus temporibus Responsa non prodierunt a S. Congr. Episcop. et Regular. contra *rationem reddendam conscientiae*? Nihilominus generalis non erat prohibitio, neque fuit, usquedum Generale Decretum prodiiit *Quemadmodum*, 17. Dec. 1890. Quin imino, ut ipsa S. Congr. declaravit Epist. 20. Ian. 1891., etiam hoc Decretum non comprehendit omnes religiosos Ordines omnesque religiosas Congregationes, sed *Instituta virorum* aperte excipiuntur *natura ac regimine prorsus ecclesiastica*. Itemque quot Responsa non prodierunt ab ipso S. Officio et a S. Poenitentiaria de illicite sententiae divortii, a

iudice laico proferendae? Attamen positive declaratum etiam fuit, eas decisiones non continere Decretum Generale pro omni regione. Conferatur Enchiridion Morale ed. 3.^a pag. 149. Ac, ut alia praetermittamus, S. etiam Rituum Congr., in novissima Decretorum Collectione, quae in praesenti typis iam edita est, diserte distinguit inter Decreta Generalia et Particularia; ac inter normas novissimae huius Collectionis haec 6.º loco fuit constituta: « *I nuovi Decreti generali*, avranno il titolo di *Decretum* o *Decretum Generale* secondo l'importanza della materia. *I particolari* poi saranno denominati, *Dubii, Dubiorum, Romana* etc. ». Asserere igitur quod omnia Sacrarum Congregationum Decreta sint Generalia, quatenus nempe generalem vim contineant comprehendendi omnes casus omnesque obligandi, assertio est contra ipsa earundem Sacrarum Congregationum Decreta.

Neque vero praefati *Decreti* universalitatem probat extensio, quae eiusdem *Decreti* facta est ad alias regiones, vel forte fiat in posterum ad omnes haereticos. Nam haec extensio, ut per se patet, contrarium potius probat.

Neque item ad universalitatem, si non *Decreti*, saltem *rei ipsius* demonstrandam obiici potest Decisio S. Officii 20. Iul. 1859., qua, in *conversione haereticorum*, si baptismus sit sub conditione iterandus, post abiurationem seu fidei professionem, ac post baptismum conditionatum, constituitur *confessio sacramentalis cum absolutione conditionata*. Etenim primo neque hoc Decretum S. Officii *Decretum Generale* est, sed Responsum datum R. P. D. Episcopo Philadelphiae. Deinde vero quod dicitur *de ordine servando in conversione haereticorum, si baptismus sit sub conditione iterandus*, Decretum Generale non est Sacrae Congregationis, sed, ut expresse ibidem dicitur, *Instructio* est, et ad *Instructionem* pertinet. Unde patet, non haberi universalem legem promulgatam, neque universale praeceptum, sed tantum *Instructionem*, prudentissime servandam, ubi fieri possit. Ac cum revera non adsit huiusmodi universalis lex, et universale praeceptum, maxime in praesenti abstinendum est ab eo affirmando; siquidem Summus Pontifex omnem impendit operam ad revocandos protestantes et haereticos in gremium ecclesiae catholicae. Quare eidem Summo Pontifici de hac gravissima re iudicium relinquendum est, quando ipse opportunum iudicet, ne forte optatum illum reditum impediatur, vel difficiliorem reddat. — Cum huiusmodi Casus propositus fuerit anno 1897. in publica Casuum Conscientiae Collatione ad S. Apollinaris, Emmus Card. Urbis Vicarius, et S. Officii Secretarius, Collationis Praeses, pluribus ad-

ditis sapientibus observationibus, praecedentem Resolutionem omnino probavit et confirmavit. Deinde Collationis Moderator contrariam *Analektorum* notam arbitrarie additam omnino reprobavit. — Cf. I. M. 672.

121. — DE CONTRITIONE

1. *Contritio extra sacramentum.* — « Getulius, patrato peccato mortali per tres menses in hoc infelici statu permansit. Tandem, remordente conscientia, ad confessarii pedes provolvitur. Eum interrogat confessarius, an statim post commissum peccatum contritionis actum elicuerit. Cum negative respondisset, propterea de novo peccato mortali arguitur. Postulat subinde pater spiritualis, an saltem intra hebdomadam contritus fuerit. Respondet poenitens, se huc usque poenitentiam distulisse. Pessime egisti, ait confessarius, sic enim peccata mortalia multiplicasti; siquidem toties peccasti graviter, quoties ad statum animae attendens, seu de peccato tuo recordans, actum perfectae contritionis elicere omisisti.

Quaer. 1.º *An sit obligatio gravis eliciendi actum contritionis statim post peccatum grave patratum?* — 2.º *Quaenam dilatio peccatum grave inducat?*

R. Ad 1.um Negative, probabilius, quia praeceptum contritionis est affirmativum, seu est obligatio agendi poenitentiam. Ergo non obligat singulis momentis. Ergo non statim urget post patratum peccatum: secus enim *peccata multiplicarentur pro numero momentorum dilationis*, seu quoties peccator ad obligationem poenitendi advertit, quod sensui communi fidelium, et praxi confessoriorum adversatur. Lig. 437.

Ad 2.um Probabilius grave est differre actum contritionis, patrato peccato ultra mensem, quia videtur adesse obligatio gravis eliciendi actum caritatis semel in mense; *actus aulem caritatis absque actu contritionis elici nequit*. In praxi vero multi, imo plerique peccatores ab illo peccato dilatae poenitentiae ob ignorantiam, vel inadvertentiam, excusantur. Lig. 437., Comp. n. 444 ». Ita P. Gury 398. 399

Verum nonnulla sunt parum castigata in hac resolutione. Etenim verum non est quod dicitur in responsione ad 1.um, quod, si praeceptum contritionis statim urgeret post patratum peccatum, *peccata multiplicarentur pro numero momentorum dilationis*. Si enim statim urgeret post patratum peccatum, sequitur tantum quod quis tunc statim peccaret contra praeceptum contritionis, et in eo peccato deinde perseveraret usquedum illum actum eliceret; secus enim ille, qui alienam rem

surriperet et retineret per annum, tot committeret peccata quot momenta sunt in anno, vel saltem quoties ad obligationem restituendi advertens, non restituit, quod verum non est. Et sic ipse P. Gury Comp. v. 1. n. 166. quaestionem movet: « An plura faciat peccata, qui diu differt restitutionem ». Et respondet: « *Negative*, si perseveret habitualiter in voluntate rem alienam retinendi, quia mala voluntas *per modum continui* cum re iniuste retenta perseverat. Attamen, si iniustus possessor *per notabile tempus* restitutionis faciendae fuerit oblitus, et postea pravum propositum renovaverit, novum peccatum committet, quia mala eius voluntas, moraliter interrupta censetur. S. Lig. n. 40. et alii communiter contra alios, qui dicunt iniustum rei alienae possessorem toties peccare, quoties ad obligationem restituendi attendit ». Cf. Lig. l. 3. n. 683., Diana tom. 1. tr. 7. res. 157., I. M. v. 1. 308.

Insuper quoad responsionem ad 2.um idem P. Gury Comp. v. 1. n. 218. de obligatione eliciendi actum caritatis ait: « S. Ligorio aridet sententia eorum, qui actum caritatis semel in mense requirunt. Hom. Ap. n. 12. Sed huius opinionis nullum est solidum fundamentum ». Itemque P. Gury l. c. Comp. v. 2. n. 444. quaestionem movet: « Quanam dilatio contritionis peccatum grave inducat ». Et respondet: « Non conveniunt theologi: admittitur quidem communiter dari gravem contritionis dilationem independentem a praecepto confessionis annuae: quanta autem debeat esse haec dilatio, ut gravis censeatur, determinari certo non potest: alii illam producant ad annum; alii ad sex menses, alii cum S. Ligor. ad mensem: nulla tamen ratio sive auctoritas huic ultimae sententiae favet. Quin ipse S. Alphons. peccatores praesertim rudes ab hoc praecepto dilatae poenitentiae, ut plurimum, imo fere semper excusari posse addit n. 437. ». — I. M. v. 1. n. 381., v. 2. n. 478.

2. *Contritionis defectus in Sacramento.* — Angelus nonnisi venialia accusans in sacramentali confessione, nullum de ipsis concipit dolorem. Ad ea enim delenda ait in sacramentali confessione sufficit ipsa eorum confessio, quae actus satisfactionis et poenitentiae est.

Quaer. *An saltem attritio sit necessaria pro confessione peccatorum venialium?*

R. *Affirm.* Ratio est, quia Trid. absolute declarat dolorem ac detestationem peccati esse praecipuum actum ex parte poenitentis, qui cum aliis constituit quasi materiam sacramenti poenitentiae. Cf. La Croix l. 6. p. 2. n. 682., Lugo d. 9. s. 2., Suarez. d. 11. s. 3. Quare

confessio venialium peccatorum sine dolore esse quidem potest de se actus satisfactionis et poenitentiae, sed non sacramentalis. Angelus autem bona quidem fide forte excusatur, sed male agit, nam *nonnisi venialia accusans sine dolore* sacramentum nullitati exponit, quod grave est. I. M. 685.

3. Claudinus, bonus senex, a confessario interrogatus, quomodo actum contritionis de peccatis eliciat, respondet: Sic dico: Diligo te, Deus meus super omnia, quia summe bonus es; parce, Deus meus, parce peccatis meis. Confessarius, hac audita responsione, anxietate quidem laborat circa valorem huius contritionis. Attamen, putans esse scrupulum, Claudinum absolvit.

Quaer. 1.º *An ad sacramentalem confessionem sufficiat loco actus doloris caritas perfecta erga Deum?* — 2.º *Quid ad Casum?*

R. Ad 1.um Negative. Ratio est, quia Conc. Trid. s. 14. cap. 3. asserit actus poenitentis esse quasi materiam sacramenti poenitentiae. Inter eos autem haud quidem recenset caritatem, sed contritionem reponit, quam ipsum Conc. Trid. cap. seq. inquit tenere primum locum inter actus poenitentis. Eam autem ait esse dolorem seu detestationem de peccato commisso. Ista igitur contritio a Concilio ad poenitentiam requisita, contritio *formalis* est, minime vero *virtualis* tantum; actus virtutis poenitentiae est, minime vero caritatis. Atqui contritio ad poenitentiam requisita non nisi talis esse debet qualis exprimitur et praecipitur a Concilio, loc. cit., ubi ex professo catholicam doctrinam de poenitentiae sacramento tradit. Ergo.

Ad 2.um Actus caritatis dupliciter intelligi potest, primo ut pro obiecto materiali habeat Deum amandum; pro obiecto formali bonitatem Dei absolutam; ibique sistat iste actus; neque ullo pacto illud formale obiectum usque ad detestationem peccatorum in nobis excitandum progrediatur; et sic charitas non sufficit absque vero et formali actu doloris seu contritionis ad sacramentum poenitentiae, ut partem eius quasi materiae constituat, licet sufficiat ad peccatorum remissionem extra sacramentum. Quod si illud formale caritatis obiectum nos movet etiam ad peccatorum admissorum detestationem, tunc contritio habetur perfecta, caritate formata, ut loquitur idem Conc. Trid. l. c. cap. 4., et optima est, non solum ad remissionem peccatorum extra confessionem, verum etiam, in sacramentali confessione. Iam vero talis fuisse videtur Claudini caritas, si attendatur ad actum quem elicit, post formalem caritatis actum, *parce, Deus meus, parce peccatis meis*. Haec enim verba, divinam misericordiam et peccatorum misericordiam implorando, impli-

cite significant dolorem animi et detestationem seu odium peccati commissi cum proposito non peccandi de caetero. Moraliter impossibile est, ut quis sua recogitans peccata actum eliciat amoris erga Deum, quin doleat de suis peccatis, eaque detestetur, quatenus opposita Deo summe dilecto. Quare Claudini confessarius recte egit.

« Attamen *in Casu* nostro, ait P. Gury 402., Claudinus sedulo interrogari debet a confessario, ut hic sciat, utrum revera de dolore peccatorum cogitaverit, an protulerit meram formulam, cuius sensum forte non satis callebat. Insuper debuit confessarius poenitentem de modo eliciendi actum contritionis ante confessionem edocere ». Verum haec divinando potius dicuntur; nam, ut eruitur ex Casus expositione, nullum adest vestigium in Claudino talis assertae ignorantiae et negligentiae. Eo ipso quod Claudinus non fuerit immoratus in illo caritatis actu tantum, *Diligo te, Deus meus, super omnia, quia summe bonus es*; sed ulterius protulerit alium actum doloris et detestationis peccatorum, *Parce Deus meus, parce peccatis meis*, non protulit sane materialiter haec verba, minime ea intelligens. Et sane quis est tam stupidus, ut haec proferens verba ea non intelligat? Certe is non est Claudinus, qui tamen perfectum caritatis actum efformat, et a Deo petit remissionem peccatorum. Quis vero petens a Deo ex perfecto amoris motivo remissionem peccatorum, non eorum simul dolorem et detestationem habet? Repugnat prorsus implorare simul serio divinam misericordiam, et veniam peccatorum, et de eis non dolere, neque ea detestari. Insuper contritio essentialiter *in detestatione* peccati consistit. *Dolor* comes, vel effectus eius est. Catech. Rom. n. 23. 24., S. Th. 3. p. q. 85. a. 1. ad 3. Huiusmodi contritionis obiectum est *peccatum*, idest actio mala, *quae est offensa Dei*. S. Th. 1. c. a. 2. Quomodo ergo quis explicite veniam ex vero amore petens a Deo peccatorum non ea simul *detestatur* et *reprobat*? Non *eorum* simul *displicentiam* habet? Quare neque obligatio apparet in confessario edocendi, *in Casu*, poenitentem modum eliciendi actum contritionis, cum poenitens tam perfecte contritionis actum eliciat. I. M. 677.

4. *Contritionis motivum*. — Albertus, peracta confessione, interrogatur a confessario, quonam motivo ad dolendum de peccatis moveatur. Respondet poenitens: Doleo de peccatis, quia timeo, ne Deus qui constanter in Sacra Scriptura apparet utique misericors, sed etiam iustus peccatorum vindex, me puniat in hac vita aerumnis, vel subitanea morte. Reponit confessarius: Numquid, mi bone, eodem modo doluisti de peccatis in antecessum, quando ad confitendum accedebas?

Affirmat Albertus. Unde confessarius, iudicans invalidas illas confessiones fuisse, iubet eum sine absolutione interim discedere, et se parare ad confessionem generalem totius vitae instituendam.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. « Imprudenter declaravit confessarius praefatas confessiones fuisse invalidas ratione attritionis ex metu poenarum temporalium elicitaе. Ratio est, quia talis attritio probabilius valida est, si ex motivo supernaturali habita fuerit. Licet autem in praxi tutius sit dolorem excitare ex motivo poenarum post mortem subeundarum, attamen post factum, de obligatione iterandi confessiones non constat. Ergo poenitens ad illud onus subeundum non est obligandus ». Ita Gury 408. Iam vero dubitandum non est *in Casu*, quin Alberti attritio supernaturali fuerit motivo, cum illud ipsi obiectum sit prout supernaturali apprehenditur fide. Atque hoc modo huiusmodi attritio ad attritionem revocatur ex metu divini iudicii inchoati. Etenim, quamvis poenae temporales sint; si tamen considerentur ut inflictae a Deo, nobis indicant iram eius, et quodammodo inchoant divinum supplicium, nisi emendemur. Sub hac autem ratione bene possunt movere ad supernaturalem attritionem, quae optime reducitur ad eam, quae est ex metu gehennae. Suarez d. 5. s. 2. n. 15., Lugo d. 15. n. 137.

Licet vero graves theologi huiusmodi attritionem non habeant, nisi ut probabilem, plures tamen et graves etiam theologi ut moraliter certam, ac etiam ut omnino certam habent. I. M. 687. Ac cl. Ballerinius, apud Gury Comp. 452., oppositas rationes ait nihil detrudere firmitati communis doctrinae, quae stat pro sufficientia talis attritionis, nec ullam vel tenuem probabilitatem oppositae sententiae posse conciliare. Hinc secundum hanc communem doctrinam Albertus neque ante neque post confessionem fuisset inquietandus. Cum autem Alberti *Casus* respicit confessiones iam peractas et certe sententia affirmans sufficere ad sacramentum poenitentiae praedictam attritionem saltem probabilis et probabilissima est, Albertus profecto a suo confessario absolvendus omnino erat, et minime poterat obligari ad generalem totius vitae confessionem instituendam.

5. *Contritionis praecedentia.* — Eleonora a pluribus annis ad sacramentum poenitentiae accedens, sic agere solet: 1.º Die sabbati sub nocte examen conscientiae instituit, et de omnibus peccatis sincere dolet. Die autem dominica, summo mane, confessionem peragit, quin novum contritionis actum eliciendum curet, licet quandoque aperiatur peccatum mortale, quod memoriae in examine pridie non occurrerat.

2.º Quadam die, cum in peccatum lethale lapsa fuisset, statim de eo se conterit, sine ordine tamen ad confessionem. Post tres vel quatuor horas pergit ad ecclesiam, ut oref. Cernens vero parochum e sede confessionali exeuntem, ei obviam occurrit, et statim confitetur absque novo contritionis actu. 3.º Aliquando accepta absolutione, meminit peccati alicuius, quod antea memoriae non occurrerat, illud confessario aperit, et de illo absolvitur, quin iterum se conterat.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. « Probabilius fuit valida contritio Eleonorae, pridie confessionis elicita, quia virtualiter perseverare videtur, praesertim si magnam habuit intensitatem, nec obstat quod mulier peccati gravis oblita fuerit, quia peccatum illud in contritione generali de ceteris implicite continebatur. Adhortanda est tamen Eleonora, ut in posterum actum contritionis eliciat immediate ante confessionem.

Probabilius fuit etiam valida contritio Eleonorae, licet non fuerit elicita in ordine ad sacramentum. Ratio est, quia ex Trid. illa attritio dicitur disponere ad iustificationem in sacramento, quae voluntatem peccandi excludit cum spe veniae. Porro omnia haec *in Casu* nostro verificantur. Ergo. Insuper, licet dolor non fuerit ordinatus ad confessionem relatione antecedenti, ordinatur tamen relatione consequenti, eo quod adhuc verificatur dolorem patefieri per confessionem. Attamen opposita sententia non caret sua probabilitate, et ideo in praxi contritio ante confessionem ad tutius renovanda est. S. Lig. n. 447.

Adhuc probabilius *in tertio Casu* valida fuit contritio mulieris. Etenim minime erat necessarium novum actum contritionis elicere, ad novam absolutionem obtinendam, quia certo perseverabat prior contritio quae, ut universalis, extendebatur ab omnia peccata, etiam ex oblivione omissa. Adde quod non requiritur, ut contritio *explicite* ordinetur ad sacramentum, ut dictum est. Insuper videtur manifestari dolor explicitus in actu ipso illud accusandi. Ita communiter. Cum vero plures theologi contradicant, licet, *in levi* fundamento innixi, in praxi opposita sententia, ut tutior, eligenda est.

Minime vero est inquietanda Eleonora ratione defectus contritionis, quae probabilius in omni casu fuit sufficiens ad sacramenti valorem. Ante confessionem tutior quidem sententia sequenda est, quia agitur de *valore* sacramenti certiore reddendo; facta autem confessione, non agitur amplius nisi de *praecepto* confessionis cui probabilius satisfactum est. Hinc bene potest applicari haec regula: « Non est imponenda obligatio, nisi de ea certo constet ». Ita Gury 410.-412.

Iam vero Eleonorae contritio *in primo Casu* non solum *probabi-*

lius, sed moraliter certo valida videtur in ordine ad confessionem. Etenim primo interiectum spatium temporis ex initio noctis sabbati ad summum mane dominicae brevissimum est, et peracto sub nocte sabbati examine conscientiae et contritione, ad confessionem summo mane dominicae vi illius examinis et contritionis accedendo, evidentissimum est, virtualiter eam contritionem perseverare, cum tam sollicita diligentia eius effectus ponatur. Insuper ex communi sententia, rigidiores etiam doctores nullam faciunt difficultatem quoad tam breve spatium temporis, cum illud multo magis communiter extendant. Ac ipse P. Gury in Comp. contritionem affirmat perseverare posse *iuxta communem sententiam per unum, aut etiam per plures dies*, quod admittit et approbat etiam S. Alph. 1. 6. n. 446., I. M. 682.

Non tantum *probabilius*, sed iterum cum morali certitudine valida videtur fuisse contritio Eleonorae *in secundo Casu*. Etenim primo Eleonorae contritio habet omnia illa, quae requirit Concilium Trid. s. 14. cap. 4., ubi ex professo agit de contritione, quae est actus praecipuus ex parte poenitentis in sacramento poenitentiae. Ac nisi velimus dicere Concilium tradidisse imperfectam doctrinam, argumentum hoc non tantum probabile, sed demonstrativum est. Insuper, si contritio perfecta ex Conc. Trid. 1. c. non iustificat, nisi *cum voto sacramenti*; et tamen hoc *votum* non necessario debet esse explicitum, sed sufficit votum implicitum, *votum* nempe, quod natura sua *in ipsa contritione includitur*; ita consequenter est, quod si qua in contritione ordinatio ad sacramentum requiratur, haec profecto non necessario explicita esse debet, sed sufficit ordinatio illa implicita, quae natura sua in ipsa contritione includitur. Secus enim haberetur et illud aliud incommodum, quod plus requireretur ad iustificationem ex contritione et sacramento, quam ex contritione tantum: cum omnino certum sit minus requiri; siquidem et simplex attritio sufficit ad iustificationem cum sacramento. Accedit, quod in Instructione, quae habetur in fine Concilii Romani Append. 29. nihil omnino habetur de hac explicita ordinatione contritionis ad confessionem. Ac in formula actus contritionis, quae ibidem proponitur, nihil etiam omnino habetur de ea explicita ordinatione. Porro quis audebit affirmare contritionem rite factam secundum praedictam formulam non esse sufficientem ad recipiendum deinde sacramentum poenitentiae? I. M. 683.

Itemque *in tertio Casu* Eleonorae confessio non tantum *probabilior* videtur, verum etiam moraliter certa. Ac, si opposita sententia, ut ipse P. Gury ait, non nisi *levi fundamento innititur*, non ideo ut vere et solide probabilis haberi potest, quia *plures theologi* contradi-

cunt. Notissimum enim est, extrinsecam probabilitatem eatenus valere, quatenus intrinsecae innixa praesumatur. Ubi igitur intrinseca desint argumenta, parum prodest auctorum nomina congerere. Cf. I. M. 684. Ceterum Casus Eleonoraë a pluribus etiam admittitur, qui probabilitatem admittunt oppositae sententiae. Peccatum, enim oblitum in praecedenti confessione, et in praecedenti dolore continebatur. Quando igitur quis illud confitetur, revera illud vi praecedentis doloris confitetur et ille dolor evidenter ad novam hanc confessionem extenditur, quae prioris supplementum quoddam est. Ac, si sufficit ad confessionem contritio *virtualiter* perseverans, qua ratione dici potest contritionem *in Casu* non sufficere, cum evidentissime, ut ex ipso eius *effectu* comprobatur, virtualiter contritio perseveret, et moveat ad oblitum peccatum statim confitendum?

6. *Doloris intensitas*. — Clodomira, matrona pia, de dolore ad confessionem requisito valde anxia cum suo confessario conqueritur: 1.º Quod intensiorem dolorem de morte filii sentiat, quam de peccatis suis. 2.º Quod non sibi videatur parata ad omnia mala sufferenda, v. g. ut viva comburatur, potius quam peccatum committere. 3. Quod magis abhorreat a monstro, a bellua feroci, a peste, a strage, ab incendio, quam a peccato. — Quapropter putat se nunquam validas fecisse confessiones; et generalem totius vitae confessionem peragere postulat. Affirmat tamen, se dolere et multum dolere; quod non doleat satis de tot et tantis peccatis, quibus divinam Maiestatem offendit.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Clodomira quoad primum inquietari non debet. Ad valorem contritionis non requiritur certa doloris intensitas; sicut neque ad peccandum requiritur certa intensitas voluntatis. Gradus enim doloris ad eius essentiam non pertinet. Insuper Clodomira confundit dolorem, voluntatis actum, cum dolore sensili. Ille est ad veram poenitentiam necessarius, non iste. In contritione enim est duplex dolor. Unus est in ipsa voluntate, et est displicentia praeteriti peccati. Alius est in parte sensitiva, qui ex priori dolore causatur, uno modo *ex necessitate naturae*, secundum quod vires inferiores sequuntur motum superiorum facultatum, alio modo *ex electione*, secundum quod homo poenitens in se ipso hunc dolorem excitat, ut de peccatis doleat. *Dolor* ille *voluntatis* in contritione excedit omnes alios dolores, quia quantum aliquid placet, tantum contrarium eius displicet. Finis autem ultimus super omnia placet, cum omnia propter ipsum desiderentur; et ideo peccatum, quod a fine ultimo avertit, super omnia displicere debet. Et sic

iste dolor est summus et maximus omnium, appretiative, quatenus nihil aliud quantum peccatum homo sua voluntate detestari debeat. Alius vero sensibilis dolor neutro modo dicto summus necessario est. Etenim primo vires inferiores vehementius moventur ab obiectis propriis, quam ex redundantia superiorum virium. Et ideo quanto operatio superiorum virium est propinquior obiectis inferiorum, tanto magis sequuntur eorum motum. Quapropter maior est dolor, qui redundat ex ratione de corporalibus deliberante, quam qui redundat ex ratione considerante spiritualia. Unde dolor in sensitiva parte redundans ex displicentia rationis de peccato, non est maior doloribus aliis provenientibus ex displicentia sensibilibus malorum. Et similiter nec dolor, qui est voluntarie assumptus, necessario maior est; quia non obedit affectus inferior ad voluntatis nutum, ut tanta et talis passio sequatur in inferiori appetitu, qualem ordinat superior. S. Th. Suppl. q. 3. a. 1., I. M. 679.

Ad secundum et tertium quod attinet, quamvis talis revera esse debeat contriti dispositio, non tamen circa huiusmodi sensiles comparationes tentandus est, quia affectus suos homo non potest facile mensurare. Quandoque illud quod minus displicet, videtur magis displicere, quia est propinquius sensibili nocumento, quod magis innotescit, et magis sensilem afficit appetitum. Itemque, ut delectabilia plus movent in particulari considerata, quam in communi seu generatim. ita terribilia plus terrent, si in particulari considerentur. Unde descendere in talibus ad singula, est inducere hominem in tentationem, et praeberere occasionem peccandi. Licet autem contritus teneatur in generali, velle pati magis quamcumque poenam quam peccare, in speciali tamen descendere ad hanc poenam vel illam non tenetur; quin imo stulte faceret, si quis se ipsum vel alium sollicitaret super huiusmodi poenis. S. Th. Suppl. 1. c. ad 4., Quodl. 1. a. 9., I. M. 679.

Quoad illud tandem, quod ultimo loco affirmat Clodomira, notandum est, quod, *per se et abstracte loquendo*, satis non sit ad requisitam contritionem, si poenitens doleat, se non dolere. Nam, *per se et abstracte loquendo*, si quis doleat, se non dolere, ergo non dolet; neque dolor defectus doloris de peccatis potest hunc dolorem supplere. *Practice vero loquendo*, ordinarie poenitentes, qui dolent ex eo quod non doleant, vel non satis doleant, verum de peccatis habent dolorem, et vere ea detestantur; dolent tamen quod non dolent; non quia vere non doleant; sed quia sensilem et intensum dolorem in se non experiuntur. Quare plerumque circa dolorem inquietandi non sunt, sed ad

fiduciam adhortandi. Atque hic videtur esse *Casus* Clodomirae; cum pia matrona sit, et valde anxia de dolore sit. G. 414., Elbel 80., D'Annib. 312. I. M. 679.

122. — DE PROPOSITO

1. Caelestinus, confessionem peragendo, inter alia declarat, quod in ultima confessione, dum intentus fuisset dolori eliciendo minime de proposito non peccandi de caetero cogitaverit, sicque absolutus fuerit; quapropter circa hanc absolutionem magna anxietate laborat. Confessarius, eo audito, statuit confessionem reapse invalidam fuisse, ideoque iterandam esse.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. « Caelestinus validam confessionem peregit saltem *multo probabilius* licet propositum eius explicitum non fuerit. Proinde minime confessionem repetere debet, quia de obligatione repetendi non constat. Ergo erravit confessarius declarando confessionem iterandam esse ». Ita P. Gury 419.

Verum Caelestinus non tantum *multo probabilius*, sed morali certitudine validam effecit confessionem, ex Instruct. pro parv. Bened. XIII. ad calcem. Conc. Rom. Append. 29. part. 3. I. M. 694.

2. Cornelius, consuetudine peccati turpis laborans, a confessario interrogatur, utrum firmiter proponat haec pravae consuetudinis peccata non amplius committere. — Propono quidem, ait poenitens, sed praevideo me certo propositum hoc violaturum esse. Alias enim similiter proposui, et semper infeliciter sum relapsus. Tanta est in me vis consuetudinis, ut me alliciat et pertrahat. Sed proponisne a lapsu praecavere? reponit confessarius. Ita, pater, ait Cornelius, sed sum certus de futuro relapsu. — Confessarius huiusmodi responsis intricatus nescit, an poenitentem hunc absolvere possit. Tandem eum absolvere statuit.

Quaer. 1.º *Quid dicendum de consuetudinario, qui cito post absolutionem in consueto peccato relabitur?* — 2.º *Quid ad Casum?*

R. Ad 1.um « Praesumptio stare debet contra ipsum. Hinc praesumendum est, eum fuisse indispositum, seu firmo proposito caruisse in ultima confessione. Ratio est, quia peccator, qui cito ac facile relabitur, nullo adhibito conatu ad resistendum tentationi, non censetur firmiter statuisse non amplius peccare. V. Comp. n. 513.

Ad 2.um Cornelius videtur invalidam confessionem fecisse, quia

qui credit se certo relapsurum esse, arguit eo ipso se firmitate propositi caruisse. Ergo male egit confessarius huiusmodi poenitentem absolvendo nisi in eo potius timorem relapsi quam defectum propositi agnosceret ». Ita P. Gury 422.

Porro quoad primum quaesitum contrarium habet ipse P. Gury, cit. Compendii loco. Etenim quaestionem ibi movet: « *An sint cogendi recidivi ad confessiones praecedentes repetendas?* Et respondet: *Negative per se*. Ratio est, quia novus lapsus *per se* non est argumentum certum, quod recidivus prius dispositione caruerit. *Aliquando* tamen ex *circumstantiis* iudicari prudenter poterit, recidivum quempiam invalide confessum esse. S. Lig. n. 505 ». Neque resolutio haec per se immutatur praecise ex eo, quod cito quis post absolutionem relabatur. Etenim « quod aliquis *postea* peccet vel actu vel proposito non excludit, quin *prius* poenitentia vera fuerit. Nunquam enim veritas prioris actus excluditur per actum contrarium subsequentem. Sicut enim vere currit, qui postea sedet, ita vere poenituit, qui postea peccat ». S. Th. 3. p. q. 84. a. 10. ad 4. Ac S. Alph. 459. « relapsus, ait, tametsi praebeat *aliquam suspicionem*, non tamen certum exhibet signum indispositionis. Bene enim contingere potest, quod poenitens vere habuerit firmam voluntatem non relabendi, et tamen vi pravi habitus sit relapsus ». Quae quidem important, ut S. D., ex vera poenitentia praecedenti, insinuet argui posse, *per se* iterum loquendo, nec in praesenti dispositionem deesse. Et reipsa, prout ipse S. D. praemiserat, « poenitens ex una parte non est praesumendus malus, ita ut velit indispositus ad sacramentum accedere; ex alia praesumitur dispositus, dum peccata confitetur, cum ipsa spontanea confessio sit signum contritionis, nisi obstat aliqua positiva praesumptio in contrarium ». Quare res tota practice ex circumstantiis prudenter est diiudicanda et definienda. Ac suspicio illa, quam repetitus in eadem peccata relapsus iniicit, confessarium movere debet, non quidem ut *a priori* poenitentem indispositum ac sine absolutione dimittendum decernat, sed ut pro officio suo de praesenti poenitentis dispositione accuratius inquirat, eumque adjuvet, ad hanc dispositionem, si forte non habeat, concipiedam.

Quoad alterum quaesitum, casu reali occurrente, admodum difficilis in praxi resolutio non videtur. Nam tota quaestio est de sinceritate doloris et propositi Cornelii. Si sincerum habet dolorem et propositum, procul dubio eius confessio valida est. Porro, quando huiusmodi casus occurrit, ex omnibus poenitentis eiusque confessionis circumstantiis, et ex ipso confessionis modo facile illa doloris et propositi sinceritas apparet. Considerando autem *Casum*, prout proposi-

tum est, non videtur posse tanta facilitate Cornelii confessio invalida affirmari. Etenim Cornelius confessario interroganti serio respondet, et cum quadam vehementia et instantia, se *quidem proponere* a lapsu praecavere; et ex responsione apparet eius displicentia, quod alias etiam idem conceperit propositum, et tamen fuerit relapsus. Inde igitur argumentum desumi non potest invaliditatis, praesertim si consideretur, quod Cornelius post relapsum non recedit a sacramentis, sed ad sacramenta accedit; nempe, ut tandem sacramentorum gratia efficaciter ad emendationem adiuvetur; cum non alia *in Casu* assignari possit ratio, cur Cornelius iterum confiteatur. Neque vero argumentum praedictae invaliditatis confessionis desumi potest ex illa Cornelii praevisione novi lapsus. Haec enim praevisio fundata tantum in propria fragilitate bene stare potest cum praesenti dolore et proposito, innixo divinae gratiae auxilio. Iam vero « quoties poenitens affert vera signa (*praesentis*) doloris et *propositi*, toties bene absolvi potest », S. Lig. l. 6. n. 459. Neque vero absolvitur poenitens propter *futuram emendationem*, quae, si hactenus spem fefellit poenitentis et confessarii, forte in posterum, divina auxiliante gratia, semel incepta non amplius desistet. « Bene, ait S. Alph. l. 6. n. 459., docet Lugo s. 14. n. 166. cum Suarez, Sanchez, Regin., Henriq., et aliis *communiter*, quod dispositio sufficiens est dolor et propositum *praesens*, non emendatio *futura*: atque ita poenitens poterit absolvi, licet *iudicetur relapsurus* ». Si autem confessarius, ut par est, adhortetur Cornelium, ut in Deum fidat, eumque excitet ad iterandum dolorem et propositum, ac studiose, patienter, mansuete cum ipso agens, eius magis magisque corroboret voluntatem, explicatis doloris motivis, ac indicatis debitis mediis adhibendis; si Cornelius consentiat, et suam significet bonam voluntatem; non est sane cur Cornelii confessio invalida deinde pronuntietur. I. M. 694. 809.

123. — INTEGRITAS CONFESSIONIS

1. Crispinus, iuvenis, sic confessionem instituit: 1.º Deditus fui intemperantiae, ludo et blasphemiiis cum variis sociis; 2.º saepius cogitationes impuras in mente volvi circa diversas personas; 3.º semel cum puella tota nocte conversatus sum; 4.º pluries inimicitias in mente nutrivi, de inimico detraxi, et ipsi malum optavi.

2. Elodia, querula mulier se accusat, quod decies circiter in maritum imprecata fuerit: postea vero detegit, se undecies, vel etiam quindecies fuisse imprecatam. Item confitetur peccatum aliquod de-

tractionis, uti dubium, dicendo: Credo quod detraxerim, sed de hoc dubito. Deinde vero reperit, peccatum illud certo a se patratum fuisse. Proinde dubitat, utrum confessio eorundem peccatorum sit *in utroque Casu* iteranda.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. « Confessio Crispini caret integritate in omnibus, quia neque numerum peccatorum, neque eorum species declarat, nec aliquando satis exprimit, utrum materia sit gravis vel levis. Confessarius igitur supplere debet interrogando sequenti modo:

1.º Quomodo violasti temperantiam? an excedendo in cibo, vel in potu? an usque ad crapulam, vel ad plenam ebrietatem? et quoties? — Cuinam ludo vacasti? an ludo prohibito? iniusto? an cum magna prodigalitate? an pluries? — Quoties blasphemasti? quomodo? — Haec ultima interrogatio saepe erit necessaria ad dignoscendum, utrum revera poenitens blasphemaverit.

2.º Quoties deliberate pravis cogitationibus assensum praebuisti? an etiam prava desideria fovisti? quodnam fuit tuae concupiscentiae obiectum? an personae liberae, vel coniugatae? an cognatae, affinis? an peccata consummata sint vel non?

3.º An conversando tota nocte cum puella pluries et quoties peccasti, vel peccatum consummasti?

4.º Quoties vel quamdiu inimicitias fovisti? an vel quoties mala gravia proximo tuo optasti?

Elodia vero non tenetur accusare peccatum undecimum, utpote comprehensum in hac accusatione *circiter decies*. Tenetur vere exprimere numerum decimum quintum, utpote in praefata locutione non contentum. Tenetur, saltem practice loquendo, iterum accusare peccatum detractiois iuxta communem sententiam, quia peccatum certum in accusatione dubia non continetur. V. Comp. n. 472.-480. ». Ita P. Gury 428, 429.

Notandum autem hic est, quod, cum interrogationes variae a confessario faciendae onere et incommodo non careant pro confessario et pro poenitente, confessarius saepe ab iis abstinere potest, primo quidem quia ipse tenetur iudicare de auditis secundum sensum obvium. et non tenetur subtilia exquirere; deinde quia saepe, licet satis infima peccatorum species non exprimatur, ea tamen satis superque intelligitur ex aliis circumstantiis poenitentis bene noti, vel ex aliis peccatis, quae deinde declarantur. Et sic sufficiens est confessio, « si is quem confessarius novit esse coniugatum, aut sacerdotem, dicat se alienae commiscuisse ». D'Annib. 303.

Deinde quoad Crispini confessionem, nonnullae ex illis interrogationibus, quas sub num. 1.º faciendas tradit P. Gury, revera omitti possunt, cum non contineant gravem peccati speciem, ut e. g., *Quomodo violasti temperantiam? an excedendo in cibo, vel in potu? an usque ad crapulam vel ad plenam ebrietatem.* Brevius et opportunius confessarius interrogaret: An excessum commisisti in potu usque ad perfectam ebrietatem, vel in cibo usque ad grave sanitatis nocumentum.

Quoad alias interrogationes Crispino faciendas sub num. 2.º, notandum est, quod magna cautela procedendum est, ad omne scandalum removendum, praesertim si non de viro, sed de femina agatur. Insuper, ut ipsa constat experientia, quando fideles simpliciter accusant *pravas cogitationes*, eas a *pravis desideriis* distinguunt; unde videntur accusare simplicem delectationem seu complacentiam. Ac quando ita generatim accusant has *pravas cogitationes* vel pravas delectationes seu complacentias, videtur tunc non dari consensus nisi indeterminatus in veneream delectationem in communi, vel in copulam in communi, et non in hoc vel illud determinatum obiectum. Unde videtur satisfacere suae obligationi confessarius, si poenitentem tantum interroget, ubi opus sit, utrum circa aliam personam alterius sexus delectatus sit. Varia enim obiecta apprehensa in simplicem delectationem non refundunt malitiam, nisi in quantum delectant. Atqui ordinarie non delectant, nisi vel mere in quantum commovent spiritus genitales, vel quatenus referuntur ad carnalem copulam, ad quam ea commotio naturaliter tendit. Insuper, cum melius sit deficere quoad confessionis integritatem, quam poenitentem scandalizari, haec profecto est piorum confessoriorum praxis, abstinere nempe ab ulterioribus interrogationibus. Neque vero semper ac accusantur *pravae cogitationes*, accusatur certus in eas consensus, praesertim a personis piis, quae illas accusant saepe vel propter aliquod dubium, vel propter maiorem habendam securitatem. «Dubium hoc, ait Reuter 209. non levem confessariis, qui conantur suo officio exacte fungi, creat molestiam; nam ex una parte communior in scholis sententia habet, quod delectationes simplices, v. g., de copula, osculo, sodomia, bestialitate, pollutione distinguantur specie... ex altera parte periculosum est interrogare poenitentes, *de quo obiecto cogitaverint, et delectati sint.* Facile enim scandalizabuntur, nimiae curiositatis arguent confessarios, et responsa dabunt, quae aures offendant. Et forte ideo communis confessoriorum... praxis habet, ut non iubeant poenitentes edicere obiecta venerea, de quibus simpliciter et nude sint delectati... cui nec deest ratio. Nam... licet sint diversa obiecta, adulterium, incestus, fornicatio; attamen

simplices delectationes de iis, non ut talibus, sed praecise, ut sunt carnalis copula, specie non differunt. Iam vero delectationes venereae simplices videntur ordinarie ferri praecise in delectabilitatem, ortam ex motu seminis, et spirituum generationi servientium, quae eadem est sive ex hoc, sive ex illo obiecto cogitato oriatur, proinde videntur non differre specie morali ». Cf. I. M. v. 1. 291. — Quoad autem interrogationem: *an cognatae, affinis*; cum probabiliter incestus cum *consanguineis* et cum *affinibus*, specie non differant, omitti interrogatio poterit quoad hanc praecise distinctionem personae *consanguineae* vel *affinis*. I. M. 711.

Quid vero de Elodia, si bona fide, aliter errasset in numero, eum nempe notabiliter exaggerando? An id in confessione postea declarare deberet? R. Negative. Nam bona fuisset confessio, cum minor numerus in maiori contineatur, et, cum bona egerit fide, exaggeratio illa omni caruit peccato. — Quoad vero peccatum dubium, postea uti certum cognitum, iterum accusandum, ipse P. Gury in loc. cit. Comp. nempe n. 480. *sat probabilem* dicit sententiam negantem deberi confessionem repeti. Et concludit: « Ita Lugo d. 16. n. 78., Sporer n. 397., Elbel n. 274., Reuter n. 332. etc. ». *Practice loquendo* ergo, Elodia ad confessionem iterandam obligari non potest. I. M. 674.

3. *Peccatum recens ut antiquum declaratum.* — Paulina, industria mulier, si quando gravius peccet, modum invenit peccatum cum minori verecundia confitendi, ut ex dicendis patebit.

1.º Quondam, cum peccati turpis rea evasisset, confessionem generalem summariam a pluribus annis instituit, et peccatum illud recens commissum, et nondum declaratum, cum aliis peccatis iam in praecedentibus confessionibus accusatis miscet et confundit.

2.º Alias, culpa lethali recenti inquinata, accusatis peccatis venialibus addit: Me accuso etiam de tali peccato, quod anno praeterito infeliciter patravi.

3.º Alias, recurrente *eodem casu*, accusatis pariter venialibus, sic concludit: Accuso me de omnibus culpis in tota vita mea commissis, praesertim de tali peccato turpi.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. *In primo Casu* Paulina confessionis integritati satisfacit. Nulla enim *per se loquendo*, adest obligatio declarandi, se non fuisse antea confessam tale peccatum. Ratio, quia peccatum idem est, sive antea illud quis confessus fuerit, sive non, nisi forte mutatio temporis afferat secum circumstantiam specie diversam. *Per se loquendo*, nisi nempe

peccatum sit reservatum, nisi adiuncta adsint occasionis proximae, aut pravae consuetudinis, quae peculiari confessarii cura indigeant. Neque vero obstat, quod poenitens dicat, se velle confessionem generalem facere. Per hoc enim non dicit, se velle confiteri sola peccata antiqua, sed velle se etiam illa comprehendere. Nam confessio generalis omnia peccata complectitur usque ad hanc horam. Nec refert, quod confessarius, illud intelligat esse peccatum antiquum: poenitens enim hoc non dixit; atque ideo intentio absolvendi non regulatur ab existimatione privata confessarii; qui intendit absolvere a peccatis, quae poenitens detulit ad iudicium, quaecumque illa sint. Denique, non refert, quod poenitens videatur implicite indicare quod sint peccata antiqua; nam ipse vere habet animum loquendi de peccatis novis, et de illis vult loqui, licet desideret non intelligi quoad hoc a confessario. Lugo d. 16. n. 47. 54.

« *In secundo Casu*, ait P. Gury 435., Paulina non satisfecit integritati confessionis, quia negavit, se recenter peccasse, quod falsum est, et proinde aequivalenter celavit peccatum, hoc ultimo tempore commissum ».

« *In tertio Casu*, ait idem P. Gury l. c., defuit etiam integritati confessionis, quia peccatum recens, ut antiquum accusavit: haec enim formula, in fine confessionis, ordinarie prolata: *Accuso me de peccatis totius vitae*, in sensu communiter accepto, significat peccata, ante ultimam confessionem commissa. Ergo confessarius intelligit peccatum, a poenitente specificatum, ad vitam anteriorem pertinere, et iam accusatum esse. Ergo confessio ista integritate caret. Ergo iteranda est. V. Comp. n. 488 ».

Porro in loc. cit. Comp. notatur non deesse theologos, qui praedictum mendacium leve esse putant. Ac observat deinde cl. Ballerini, quod allatum argumentum limites non excedit merae probabilitatis, quatenus urgeatur ad negandam sufficientiam talis confessionis, « Et sane, ut advertit Tamburinus, Exped. Conf. 1. 2. c. 1. n. 6., eiusmodi inordinatio, qua videaris accusare peccatum nunquam commissum, et vere commissum tacere, aequae contingit, ultro fatentibus etiam adversariis, ex aliis quoque circumstantiis, quae falso addantur. Ita, v. g., si dicas te occidisse Paulum, cum occideris Andream, aut peccasse cum advena, quando peccasti cum incola, aut furatum esse Lucio, cum furatus sis Caio, aut alicui detraxisse domi, cum detraxeris in via vel theatro, aut legisse haeticum librum auctoris Melanchtonis, cum liber esset Osiandri, aut percussisse Capuccinum, cum percusseris Carmelitam: quae quidem mendacia non obstat

sufficienti confessionis integritati inde etiam patet, quod si inadvertenter prolata forte fuerint, nemo poenitentem cogit ad errorem in sequenti confessione emendandum ». Baller. Comp. P. Gury l. c., D'Annib. 309., I. M. 715.

124. — PECCATORUM CIRCUMSTANTIAE

1. Flavius adolescens pluries furatus est tum patri suo, tum matri, tum eius fratri maiori summam paucarum libellarum. Furtum quidem confessus est, sed omisit illam circumstantiam *patris, matris, fratris*. Hinc, existimat sacrilegam se fecisse confessionem.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Flavius, per se loquendo, et erronea conscientia seclusa, sacrilegam non fecit confessionem ex omissione illius circumstantiae. Iniuriae enim in bonis fortunae, parentibus vel aliis propinquis irrogatae, minime mutant peccati speciem, si casus excipiat in quo parentes vel fratres pro furti quantitate amitterent id quod eis est ad sustentationem necessarium, et quod filius vel fratres ex pietate ipsi suppeditare tenerentur.

Secus vero esset, si de aliis ageretur iniuriis, e. g., de imprecationibus, contumeliis, etc. in patrem, in matrem, in fratrem, in sororem, etc.; siquidem huiusmodi iniuriae cum speciatim opponantur pietati, quae stricte obligat inter propinquos consanguineos, gravem induunt peccati speciem contra pietatem. G. 456. 457., I. M. 712.

2. Anatolius parochus, cum infeliciter in peccatum carnis lapsus esset cum Rosaura, ancilla sua, quae simul erat parochiana et filia confessionis seu poenitens, ac postea sacrilege celebrasset, indutus laicali veste, ad locum dissitum tendit, confitendi gratia, seque accusat, quod ligatus voto castitatis cum aliqua muliere peccaverit et sacrilege communicaverit. Rosaura autem, cum alio facile divertere non posset, et nota esset omnibus confessariis civitatis, nec auderet cuiuspiam aperire sua peccata, induta virili veste, sub noctem oratorium ingreditur, in quo soli viri admittuntur, virilique simulata voce suum peccatum confitetur, inquit se peccasse cum persona alterius sexus Deo sacra.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Anatolius integre confessus est, omittendo praecise circumstantiam peccati commissi cum *poenitente*. Ratio est, quia confessarius ex officio stricte tantum tenetur ad rectam poenitentis directionem in

sacro tribunali. Neque vero ulla ex confessione habetur cognatio inter confessarium et poenitentem. Nova tamen adesset peccati species, nempe sacrilegii, si sollicitatio praecessisset in confessione vel occasione confessionis. Cf. I. M. 713.

Integre etiam confessus est Anatolius, *ancillae* circumstantiam omittendo. Famulatus enim peccati speciem non mutat; cum huiusmodi contractus non nisi ad temporalia sese extendat, ad pretium nempe solvendum pro annuo vel menstruo servitio. Neque vero herus ancillam ad famulatum admittendo, intendit se tamquam ex officio obligare ad spiritualem curam animae ipsius suscipiendam. Secus vero esset, si puella iunior a parentibus heri custodiae explicitae committeretur, quia tunc quasi-contractus intercederet.

Integre vero confessus non est Anatolius, circumstantiam *parochianae* omittendo. Ad parochum enim ex officio pertinet oves suas sedulo custodire, et a peccatis avertere.

Neque etiam Anatolius confessionis integritati satisfecit, praetermittendo celebrationem missae in statu peccati mortalis. Dicendo enim tantum, quod sacrilege communicaverit, tacuit tum indignam sacrificii celebrationem, tum indignam sibi eucharistiae administrationem. Seclusa autem circumstantia celebrationis missae, probabiliter satisfecit, dicendo se castitatis voto esse ligatum. — G. 458.-461., I. M. 353. 710. 713.

Rosaura sufficienter suum peccatum expressit. Nulla enim erat pro ipsa obligatio confitendi circumstantiam ancillae, parochianae et poenitentis. Convenienter autem carnale peccatum expressit cum sacerdote, qui, solemni castitatis voto, persona Deo sacra est. Neque vero confessionis integritati officit, quod virilem sexum simulet. « Ratio est, quia confessarius audit et absolvit peccatorem praesentem cuiuscumque status, conditionis aut sexus fuerit. Error enim ministri circa sexum poenitentis est quid mere accidentale quoad confessionem et absolutionem. Nam confessarius non debet iudicium ferre de sexu, sed de peccatis; peccata autem pro diverso sexu speciem non mutant. Hoc etiam valet, si mulier confitendo sub specie viri, peccata cum sexu diverso commissa accusaret, quia iudicium confessarii essentialiter non mutatur ». G. 438.

Sed quid, si abortum in se Rosaura procurasset, an satis fuisset dicere: abortum procuravi? Respondetur negative: quia sic non exprimeret, quod *proprio foetui* necem intulisset, et proinde gravissimam peccati speciem contra pietatem reticeret. G. 439.

Verum, si occasio proxima adesset peccati, ut facile in praxi

fieri potest, Anatolius omnino tenetur ad eam ancillam dimittendam; et ancilla pariter omnino tenetur ad discedendum ex hac domo. Idemque dicendum, si saltem esset aliorum scandalum ex ipsorum suspicionibus et publicis obmurmurationibus. Inter Casus Conscientiae Bononiensis Dioeceseos Anno 1767, mense Aug. sequens prop. Casus sub num. 1.º « Quidam sacerdos frequentat domum cuiusdam mulieris, sine ullo pravo fine, sed recreationis et honestae amicitiae gratia dumtaxat. Attamen vicini, qui frequentiam observant, finem autem nesciunt, murmurant, et forsani mali aliquid suspicantur. Teneturne sacerdos iste rescians huiusmodi murmur vicinorum se abstinere a frequentanda illa domo? Respondetur affirmative. Ratio est, quia sacerdos ille rescians murmur vicinorum potest prudenter dubitare tum de gravi aliquo eorum scandalo, tum etiam ne et sui ipsius et illius mulieris fama, ac bonum nomen periclitetur: ideoque ex caritate tum propria tum erga proximum debet statim a frequentanda domo, et conversatione mulieris illius abstinere ».

125. — CAUSAE A CONFESSIONIS INTEGRITATE EXCUSANTES

1. « Sigismundus, parochus, sacrum viaticum ad Barbaram moribundam deferens, magna comitante turba, postulat ab ipsa de more, secreto, an quid conscientiam remordeat? Fatetur illa se a 40 annis sacrilege confessam esse; timens autem parochus, ne mirentur assistentes, si diutius cum aegrota sermonem protrahat, audito uno vel altero peccato, eam absolvit et sacra eucharistia reficit.

2. Claudinus, puer, cum pro prima vice ad sacram mensam, multis stipantibus sociis, accederet, timore sacrilegae communionis correptus statuit declarare peccatum grave a pluribus annis patratum, et hactenus in confessione celatum. Deficiente confessario ordinario, adit sacerdotem primum sibi obvium, et rem ei uno verbo aperit. Hic propter temporis angustiam et infamiae periculum puerum statim absolvit, praecipiendo, ut ad sacram synaxim accedat, postea confessionem ratione integritatis completurus.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Sigismundus recte processit, nec prudenter alio modo facere potuisset; etenim in tantis rerum angustiis non urget praeceptum integritatis confessionis, propter periculum famae, quod incurrisset moribunda. Igitur, *in eo Casu*, auditis praecipuis peccatis, mulier absolvi

debut. Deinde confessario quamprimum ad aegrotam redeundum fuit ad maiorem confessionis integritatem obtinendam, in quantum spectatis circumstantiis id fieri potuit. Lig. 484., Gousset 433.

Claudinus absolvi potuit et eucharistiam accipere, imperfecta confessione. Ratio enim eadem est, ac *in Casu* praecedenti, scilicet, quia urgebat periculum grave infamiae, excusans hic et nunc a praecepto divino integritatis confessionis. Recte igitur egit confessarius erga Claudinum. Gousset 432 ». G. 436. 437. — I. M. 718. 719.

3. Aegidius, advertens sororem suam a Caio, amasio suo, gravidam esse, actus in rabiem, eam graviter percutit, et sic eius abortum procurat. Facti poenitens, confitetur quidem gravem sororis percussione, sed circumstantiam eius praegnationis et mortis foetus reticet, ne crimen illius detegat confessario, a quo tam ipse, quam tota familia perfecte cognoscitur.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. « Res difficultate non caret. Ex una parte non apparet, quod peccatum suum in specie declarare possit, quin praefatas circumstantias manifestet. Attamen iuxta plures seorsum utrumque peccatum confiteri valeret, scilicet gravem sororis percussione, et abortum mulieris procuratum. Ne dicas, quod sic omitteret circumstantiam specificam consanguinitatis quoad foetum occisum: nam, probabiliter, mala tractatio cognatorum non inducit speciem novam peccati, nisi agatur de consanguineis lineae rectae in primo et secundo gradu ut dictum est supra n. 457. Porro infans occisus, est in tertio gradu consanguinitatis lineae collateralis, et proinde erga eum non specificae laeditur virtus pietatis. Lugo d. 16. n. 258. seqq. Salmant., etc. Igitur, si loco sororis Aegidius percussisset matrem viduam, per crimen gravidam, ex difficultate se extricare non posset, et omnes circumstantias declarare deberet ». Ita P. Gury 465.

Porro notandum hic est, quod ut habet idem P. Gury 462. 463., potuit quidem Aegidius peccatum accusare, licet declarari non potuerit sine infamia sororis, quae fuit occasio et obiectum peccati. I. M. 720. Insuper, illud quod dicitur, *quod mala tractatio cognatorum non inducit speciem novam peccati nisi agatur de consanguineis lineae rectae in primo et secundo gradu*, verum non est. Nam etiam mala tractatio cognatorum in propinquiore gradu *lineae collateralis* specificam inducit contra pietatem malitiam, ut habet idem P. Gury loco ab ipso cit., nempe n. 457. Etenim numero hoc 457. continuatur doctrina n. 456. Ibi autem loquens de imprecationibus, de odio et de desiderio vindi-

ctae dicit: « Illae iniuriae graves declarandae sunt (in confessione), saltem quando agitur de *propinquitate propriori*, quia est defectus *pietatis omnino specialis*; cum opponatur amor reciproco, quem sibi invicem debent proxime coniuncti. Hinc praefatae iniuriae declarari debent: 1.º quoad parentes et filios, imo quoad avos et nepotes, in linea recta; 2.º quoad affines in primo gradu lineae quasi rectae; 3.º item quoad patrinos et filiolos, seu patres et filios spirituales, quia, ibi adest *quasi-paternitas* et *quasi-filiatio*; 4.º quoad coniuges, quia, cum sint una caro, debent esse cor unum et anima una; 5.º quoad *fratres* vel affines in primo gradu *lineae collateralis*, quia *coniunctione omnino speciali uniuntur*... — Iniuriae etiam graves inter alios consanguineos et affines probabilius specialem malitiam non contrahunt, licet in gradibus pro matrimonio prohibitis versentur. Ratio est, quia cum sit remotior coniunctio non tantus amor, prae ceteris extraneis ipsis debetur, ut iniuriae istis illatae diversam malitiae speciem constituent ».

Insuper error prorsus est quod asseritur, quod *infans occisus, seu filius sororis est in tertio gradu consanguinitatis lineae collateralis*. Filius sororis seu *nepos* relate ad suum *avunculum* est ipsi consanguineus *in secundo gradu* lineae collateralis. Et sic ipse P. Gury in Comp. num. 801. ponit hoc exemplum: « Berta consanguinea erit *in secundo gradu* cum *patruo* seu *fratre* patris sui, quia distat duobus gradibus ab stipite communi, nempe ab avo suo, licet *patruus* ipse unico gradu ab eodem stipite separetur, cum sit stipitis filius, seu frater patris Bertae ». Porro quod dicitur de *patruo* valet de *avunculo*; nam *patruus* est collateralis ex parte patris, et avunculus est collateralis ex parte matris, eodem permanente gradu, quia patruus est *frater patris*, et avunculus est frater matris.

126. — DE SATISFACTIONE

1. Theophilus, confessarius, si iterum aliquando poenitentem absolvit, quia, e. g., ille peccatum statim confitetur, cuius fuerat oblitus in praecedenti confessione, nullam pro nova absolutione imponit novam poenitentiam, sed eandem iam antea impositam.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Theophilus recte non agit. Etenim licet opus aliunde praeceptum bene possit imponi in poenitentiam titulo sacramentalis satisfactionis; non potest tamen imponi opus iam praeceptum eodem hoc titulo satisfactionis sacramentalis. L. 513., G. 511., I. M. 733.

2. Ubaldus, peracta confessione, pro salutari poenitentia iussus est audire semel missam. Sacro ipse interest; sed, cum involuntarie interim distraheretur, statuit eam nunc ex mera devotione audire, et aliam audire missam sequenti die ad poenitentiam implendam.

Quaer. *An Ubaldus teneatur revera aliam missam audire?*

R. Affirmat P. Gury 520. « Etenim, ait, satisfacit quis *immemor* obligationis, quia censetur habere habitualement intentionem satisfaciendi. Ergo, si excludat hanc intentionem iam non satisfacit, quia non vult satisfacere. Insuper opus satisfactorium, a confessario impositum, habetur instar debiti. Porro, si qui eroget donum immemor debiti, censetur probabilius obligationi iustitiae satisfacisse. Secus vero, si positive voluntatem satisfaciendi excludat. Ergo, a pari, non satisfacit ille qui excludit intentionem adimplendi poenitentiam ». Verum plures contrarium opinantur, ut notat l. c. ipse P. Gury. Et sane etiam pro poenitentia, imposita a confessario, quae est quaedam privata lex, valet generale principium, quod praecepta non obligant *ad obedientiam formalem*, hoc est, ut res fiat *quia* praecipitur, sed dumtaxat *ad materialem*, hoc est, ut fiat quod praecipitur. Scilicet lex non obligat, nisi ad substantiam operis iniuncti. Hoc ergo semel posito, non amplius est in potestate operantis, ut lex dicatur non impleri.

« Neque obstat 1.º quod actus non operetur ultra intentionem agentis; nam *id procedit solum in iis, quae pendent a sola potestate operantis ipsius*. Nec 2.º, quod qui debet alteri centum, non satisfacit obligationi, si libera donatione det ducentos. Nec 3.º, quod voto obligatus ad recitandum rosarium, si recitet animo non implendi, non satisfaciat. Ratio est, quia *haec et similes obligationes proveniunt ex voluntate promittentis*, qui sicut ab initio debitorem se libere constituit, ita in debito libere remanere potest. Obligatio autem parendi legi provenit ex voluntate legislatoris, ideoque non extenditur ultra eius intentionem et voluntatem, nempe ultra substantiam operis praecepti. Imo adhuc in illis, quae procedunt a propria potestate, operans satisfaceret sine dicta intentione, modo opus suum alteri fini particulari hic et nunc deliberate non destinaverit; nam quilibet ex generali intentione prius intendit debito satisfacere, quam iis, quae sibi libera sua voluntate imposuit. Quod valet, paritate rationis, etiam de sacramentali satisfactione, si poenitens agat opus a confessario impositum, non tamen intendens poenitentiam implere. Qua doctrina, ait Roncaglia, poterit confessarius saepe occurrere conscientiae scrupulosorum recitant, v. g., horas canonicas vel poenitentiam sacramentalem, et, cum non videatur ipsis haec recitari uti par est, non habent intentio-

nem satisfaciendi, sed intendunt illa repetere: interdicat novam recitationem. Idem dicatur de illo, qui audit missam die festo; cum non videatur ipsi eam audire, ut oportet, intendit novam missam audire; est prohibendum ». Scavini ed. Mediol. 1874. l. 1. n. 366., Ferraris v. *Lex* art. 4. n. 1.-10., I. M. v. 1. n. 215.

3. Felicitas, peracta generali confessione, apud quendam missionarium, pro salutari poenitentia iubetur tria ieiunia peragere. Ast cum missionarius abiisset, ieiunia praescripta facere nequit, obstante infirma valetudine, necnon stricta medici prohibitione. Hinc ad Geraldum confessarium tendit, poenitentiae mutationem obtinendi gratia. Geraldus illi imperat ut ex integro repetat generalem confessionem, et iterum absolutionem recipiat, quia sententia sacramentalis non nisi in sacramento immutari potest.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Geraldus recte non egit. Etenim primo, cum poenitentia, ex legitimo impedimento, impossibilis evaserit, commutanda necessario non est in aliam. Poenitens enim non amplius tenetur tunc ad executionem poenitentiae, quae impossibilis facta est. Insuper, quamvis poenitentia commutanda fuisset *in Casu*, opus tamen non erat ex integro repetere generalem confessionem; sed sufficebat vel summaria quaedam confessio, ut confessarius confusam tantum status poenitentis notitiam acquireret, vel etiam sufficebat tantum prioris poenitentiae cognitio, ut aliam circiter aequivalentem imponeret. Neque vero necesse est etiam, ut poenitentia commutetur in ipso sacramento, seu ut poenitens in ea confessione absolvatur; quia confessio est vere sacramentalis, etiam deficiente sacramento, dummodo fiat in ordine ad sacramentum, alias vel mox recipiendum, si confessarius id opportunum iudicaverit. Sufficit autem, quod poenitens in foro sacramentali constituitur, nec requiritur ut absolutionem recipiat. G. 523.526., I. M. 745. 746.

Notandum autem hic est, quod habet S. Alph. l. 6. n. 529., videlicet: « Addunt probabiliter Nav., Sporer et Tamb., quod si confessarius advertat poenitentem non implevisse poenitentiam, nec facile impleturum, etiam, eo non petente, poterit ei illam commutare ».

4. Martha, ingratae memoriae mulier, non raro poenitentiae sibi a confessario iniunctae obliviscitur, ideoque pluribus angitur perpeditibus. Inter alios casus accipe sequentes:

1.º Quondam Martha poenitentiae sacramentalis immemor, rediit

ad confessarium, qui et ipse iniuncti operis iam non recordans aliud subrogavit.

2.º Eodem recurrente oblivionis casu, statuit mulier ad confessarium iterum recurrere, sed abierat, et iam a poenitente amplius adiri non poterat. Quid igitur faciet misera? Pergit ad alium sacerdotem, a quo iubetur confessionem repetere, ut nova poenitentia praescribi valeat.

3.º Alias Martha, taedio et contristatione affecta propter recurrentem adhuc huiusmodi oblivionem, ipsamet sibi opus subrogatorium imponit, et, ad tutius, poenitentiam in praecedenti confessione sibi iniunctam repetit.

4.º Alias nova contorquetur anxietate: postquam enim a confessario recessisset, advertit ipsum hac vice oblitum esse poenitentiam praescribere. Verum, ut ab incommodo illum iterum adeundi liberetur, ipsa aliquod opus adimplendum eligit.

5.º Saepe etiam Martha suam famulam ad confessarium mittit, ab eo petens, ut velit per famulam ei indicare impositam poenitentiam. Confessarius *in tali Casu* famulae respondet: dicas dominae tuae, ut recitet ter *Ave Maria* in honorem B. Mariae V.

Quaer. 1.º *Si poenitens oblitus fuerit poenitentiae iniunctae, teneaturne confessarium adire, ut eam resciat?* — 2.º *Teneaturne confessionem repetere, ut aliam accipiat?* — 3.º *Si confessarius poenitentiae iniunctae non recordetur, debetne aliam subrogare?* — 4.º *Quid de Martha in variis Casibus?*

R. Ad 1.um Affirmative, in duplici casu, scilicet, si confessarius merito praesumatur adhuc recordari poenitentiae, tali poenitenti impositae, et si confessarius facile, seu absque notabili incommodo, adiri possit. Ratio est, quia tunc ignorantia poenitentiae non est neque physice neque moraliter invincibilis; et insuper non est ratio sufficiens ab obligatione excusans. Multo autem facilius excusatur poenitens ab illa obligatione adeundi confessarium ad poenitentiam rescindendam, si de materia levi agatur. Hinc poenitentes pii, qui non solent graviter peccare, generatim non tenentur confessarium ea de causa adire, nisi, modo peracta confessione, adhuc iuxta sedem confessionalem maneant. — Negative autem in aliis casibus, saltem probabilius, cum sententia communi contra plures. Ratio est, quia poenitentia, quae e memoria excidit, eo ipso impossibilis facta est.

Ad 2.um Negative, saltem cum sententia communi. Ratio est: 1.º Quia ubi poenitentia tum a poenitente, tum a confessario ignoratur, facta est impossibilis, nec obligare potest. 2.º Quia nulla potest

esse obligatio, ut peccata semel accusata et directe absoluta iterum clavibus subiiciantur. Nec dicas esse repetendam confessionem, ut poenitentia iniungatur ratione sacramenti integrandi, nam praeceptum integrandi sacramentum non potest obligare cum tanto incommodo, ut communiter advertunt auctores. S. Lig. 520.

Ad 3.um Nequaquam. Sequitur ex dictis. Poenitentia enim *in eo Casu* facta est impossibilis, et proinde corrumpitur eius obligatio. Neque tenetur confessarius, probabilis, novam poenitentiam subrogare pro alia oblivioni data, etiamsi de statu poenitentis sufficienter recordaretur, propter eandem rationem. Attamen, in praxi expedit, ut aliquod opus saltem leve imponat, ad satisfaciendum devotioni poenitentis, vel ad eius anxietates compescendas.

Ad 4.um *In primo et secundo Casu*, Martha non fuit obligata ad novam poenitentiam implendam, nec a fortiori ad confessionem iterandam. — *In tertio Casu*, debuit adire confessarium, si facile potuit, et praesumpsit illum poenitentiae praescriptae memorem esse; *secus in aliis casibus*. Opus autem a seipsa susceptum, nunquam vim satisfactionis sacramentalis habere potest. Attamen bene omnino agit Martha, si, confessarius, attenta eius labili memoria, semper eandem poenitentiam solet ei imponere. — *In quarto Casu*, Martha non tenetur adire confessarium cum incommodo suo notabili. Imo, iuxta plures, non constat de obligatione redeundi ad confessarium, si absolute ab eo recessit; quia tunc est completum iudicium sacramentale, et deficit unio moralis inter illud iudicium et poenitentiam iniunctam. — *In quinto Casu*, confessarium recte agit ad satisfaciendum devotioni poenitentis et ad eius quietandam anxietatem. Neque ulla inde habetur, ut apparet, sacramentalis sigilli violatio, neque ulla indiscretio cum mandet tantum per ancillam, ut domina ter recitet in honorem B. V. Mariae angelicam salutationem. — G. 527. 530., I. M. 743.

5. Titius dives mercator, negotiis plane deditus, per annos plures a sacramentorum participatione abstinuit. Verum divina tandem gratia adiutus confessarium super reservata facultatem habentem adit, et illi sincere, et dolenter omnia admissa etiam reservata pandit. Confessarius, omnibus auditis ac rite perpensis, eidem scelerum gravitatem verbis exponere conatur, et qualem poenam idcirco promeruerit ostendit; tum sacramentalem in satisfactionem eidem imponit, ut centum scutatos nummos indigentibus largiatur, ut unoquoque die sabbati per annum integrum ieiunet eo modo quo ieiunium ab Ecclesia praescribitur, tandem ut, voti religione interposita, singulis mensibus

sacramentis participet. Titius autem persuasum habens talia se mereri, votum continuo post acceptam absolutionem emittit, ac reliqua praestare constituit. Iam vero aliquot diebus post occurrit huic amicus mercator, qui adversante fortuna ad egestatem redactus suum infortunium eidem manifestat; cui misericordia permotus Titius bis centum scutatos nummos largitur omnino immemor satisfactionis sibi a confessario impositae; postea vero huius obligationis recordatus, intendit ea largitione poenitentiae sacramentali pro illa parte fecisse satis. Onus ieiunandi, et sacramenta suscipiendi duobus mensibus e confessarii praescripto exequitur, postea vero adimplere negligit. Denique paschatis tempore ad Caium confessarium qui vota commutandi, non autem a reservatis absolvendi facultate pollet, accedit, eidemque omnia pandit. Hic porro reputans animo, Titium, ob conditionem et infirmitatem suam, in periculo et votum transgrediendi, et ieiunium non servandi versari, statim absque ulla inquisitione super peccata, ob quae talis poena data fuerat, in quotidianam Rosarii recitationem utrumque onus commutat; iudicans eleemosynae obligationi memorata largitione satis abunde illum satisfecisse. At vero paulo post de hac sua agendi ratione dubius theologum adit, et quaerit:

1.º *Qualiter sacramentalis satisfactio sit imponenda, adimplenda et commutanda?* — 2.º *Quid de singulis in Casu sentiendum, et an Caius in singulis bene se gesserit?*

R. Ad 1.um — *Satisfactio imponenda*, imponenda quidem est a confessario pro suo arbitrio, sed *conveniens et salutaris*; quae nempe simul sit *vindicativa* peccatorum commissorum, et *medicinalis* ad praecavendos futuros relapsus, et praeterea *respondeat* viribus et dispositionibus poenitentis. — Generatim vero loquendo, communiter satisfactiones reprobantur *implicatae et variae, nimis diuturnae, vel nimis graves*. Illae et istae propter periculum, ne deinde impleantur; hae vero quia non solum id exigit ordinata caritas, verum etiam quia hoc sacramentum ad peccatores Deo reconciliandos, non ad satisfaciendum Deo est institutum. Cf. Suarez de Poenit. d. 38. s. 6. n. 5.

Satisfactio implenda autem est ad instar legum, cum revera sit particularis quaedam lex, seu particulare praeceptum. Quare implenda est *satisfactio* a confessario *imposita*, non alia ad proprium libitum. — *Tempore* item implenda est a confessario *praescripto*; et, si nullum definitum fuerit tempus, quam primum implenda est, ne oblivioni detur, et ut suum obtineat statim effectum satisfaciendi Deo et relapsum praecavendi. — Implendae pariter sunt variae eius *circumstantiae* a confessario etiam *impositae*. Ac quamvis eam quis impleat in statu

peccati mortalis, adhuc satisfacit, quamvis careat fructu ex opere operato; quia revera non ideo desinit esse opus poenale. Leviter tamen peccat contra sui caritatem eam ita differens.

Satisfactio commutanda est a confessario, vel ab eodem vel ab alio; uterque enim eandem habet potestatem. Commutari autem potest, si aliquid superveniat, quod eam graviorem reddat, vel non amplius convenientem et salutarem. Commutari tamen ab inferiore non possunt satisfactiones impositae a superiore propter casus reservados, cum inferior eius sententiam mutare non possit. Alii tamen id negant. Reservatione enim ablata, eadem per se est inferioris et superioris confessarii potestas. S. Alph. l. 6. n. 529. dub. 2. Cum nova satisfactio *sacramentalis* esse debeat, extra sacramentum fieri non potest; et nova, per se, opus est absolutione, vel saltem confessione, nisi adhuc prius iudicium moraliter perseveret. Quin imo non desunt, qui tenent opus non esse iterata confessione, licet summaria vel in confuso, cum iudicium ferendum non sit circa culpas, sed circa impositam satisfactionem.

Ad 2.um — Non videtur primum, quod confessarius bene se gesserit. Satisfactio ab ipso *imposita* non solum ordinaria non est, sed omnino extraordinaria ac contra communem praxim, praesertim quoad impositam eleemosynam centum scutatorum, et quoad votum; verum etiam ea omnino gravis est, et tam parum conveniens et salutaris, ut poenitentem exponat, uti de facto exposuit, periculo eam transgrediendi. Satisfactio a confessario imposita *in Casu*, colligit in se tria illa, quae communiter reprobantur, quod nempe sit *implicata et varia*, sit *nimis diuturna*, sit *nimis gravis*. — Titius vero quoad eleemosynam dandam centum scutatorum, cum bis centum dederit, impositae obligationi satisfacit, licet immemor dederit huiusmodi obligationis. Semper enim habet quis generalem voluntatem prius implendi propriam obligationem, et deinde opus supererogationis efficiendi. Unde bene potuit Titius deinde rei memor explicite ratam habere hanc implicitam et generalem voluntatem. Cum autem Titius praescriptam satisfactionem ex alia notabili parte non impleverit, et periculum reapse sit, ne iterum impositam satisfactionem transgrediatur, recte eam alius confessarius commutat. Non videtur obstaculo esse posse, *in Casu*, quod ipse careat facultate in reservata. Non agitur enim de absolutione a casibus reservatis. Quod vero satisfactio illa imposita fuerit propter peccata reservata neque obstaculo esse potest, *in Casu*, pro commutatione. Nam primo sunt qui tenent, ut iam notatum est, inferiorem etiam confessarium posse commutare poenitentiam a superiore

propter reservata impositam. Deinde revera, *in Casu*, confessarius qui eam imposuit satisfactionem non erat *superior*, sed confessarius tantum *privilegiatus*, seu facultatem habens in reservata. Unde non valet ratio quod inferior non potest superioris sententiam mutare, quod quidem valeret quando Superior talis vere esset, qui posset praeceptum omnino imponere, et satisfactionem illam imposeret, et qua *confessarius* et qua *superior*. Quod autem novus confessarius iteratam non expetierit confessionem peccatorum, quae iam rite fuerant absoluta, non ideo inquietandus videtur. Causa enim in praesenti amplius non est de numero et gravitate eorum peccatorum, quae iam absoluta fuere, sed de difficultate satisfactionis implendae, quae etiam sine nova confessione satis cognoscitur. Quod commutatio duplicis illius oneris, hebdomadarii ieiunii per annum, et menstruae confessionis, facta fuerit in quotidianam Rosarii recitationem, si per Rosarium integrum Rosarium in sensu obvio intelligatur, Cf. Collectan. S. C. de P. F. n. 1926., nimis gravis adhuc videtur huiusmodi satisfactio. Si vero intelligatur de tertia parte Rosarii tantum, tunc etiam videndum esset, an huiusmodi satisfactio facile a Titio impleri posset, e. g., si quotidie in eius familia, uti mos est in christianis familiis, recitatur, si libenter Titius acceptet talem satisfactionem, etc. Secus enim adhuc minor imponenda esset satisfactio. Cum ego quadam die in ecclesia essem, rusticus quidam petiit a me, utrum vellem audire eius confessionem. Respondi quod libenter id facerem. Tunc ille, patientiam habebas in me, et da mihi veniam, quia iam duodecim abhinc annis ad confessionem amplius non accedo. Addidi illi animum, et cum omni fiducia tunc ipse confitetur sua peccata. Verum, non obstante omni interrogatione a me facta, nullum aliud grave peccatum potui in eo reperire, praeter omissam confessionem per duodecim annos. Et sane ille rusticus bonus omnino et honestus vir erat. Tunc ego ab ipso quaesivi, cur igitur per tot annos omisisset frequentare Ecclesiae sacramenta; et ille statim respondit: quia ultima vice quando confessus sum confessarius mihi imposuit, ut recitarem duodecim Rosaria. Ego illa recitare non potui, et nolebam iterum confiteri antequam ea recitarem. Ac quando etiam hodie ecclesiam ingressus sum, non habebam intentionem confitendi, sed te videns cogitatio simul in me exorta est confessionis peragendae; et nunc contentus sum. Sed ad propositum Casum redeundo, difficultas quidem esset in voto emisso ex confessarii praecepto, seu ex imposita poenitentia, si nempe novus confessarius facultatem non haberet dispensandi in votis vel ea commutandi. Verum *in Casu* aperte dicitur, quod quamvis novus confessarius non haberet

potestatem in reservata; facultatem tamen habebat vota commutandi. Hinc, cum *in Casu* ageretur non tantum de non impleta poenitentia, verum etiam de violatione voti, ratio profecto adhuc magis urgens habebatur commutationis faciendae. Si vero confessarius nullam haberet ipse facultatem in vota; eam posset *pro Casu* saltem particulari ab Ordinario petere.

127. — FORMA POENITENTIAE

1. Pamphilus, confessarius, clericorum audiens confessiones in seminario, nescit utrum debeat addere vel omittere vocem, *suspensionis*; cum praedicti clerici non nisi minoribus ordinibus sint constituti. Rituale enim ait, praedictam vocem omittendam, *si poenitens sit laicus*.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Praedicta vox, *suspensionis*, omitti potest *in Casu*, cum revera non vigeat talis suspensio. « Si poenitens sit laicus, inquit Reuter Neo-confess. p. 1. c. 7. n. 22., aut, ut tenet Gobat et Stoz, in minoribus tantum, omittitur vox, *suspensionis* ». — I. M. 748.

2. Nicasius, absolutionem impertiens moribundo, et de sua timens intentione, ad timorem illum expellendum, *Ego*, ait, *volo tibi ministrare sacramentum absolutionis*. Qua prolata forma, infirmus moritur.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Male sane agit Nicasius pervertens formam Ecclesiae, quae in Rituali Romano habetur. Pessime autem agit in gravissimo moribundi Casu. Nam data absolutio non solum *illicita*, verum etiam *invalida* est. *Voluntas* aliquid *faciendi* idem non est ac *illud facere*. Hinc *volo ministrare*, vel *volo absolvere* idem non est ac *ministro* vel *absolvo*. S. Th. 3. p. q. 84. a. 3. ad 5. formam exponens sacramenti poenitentiae, eam ita exponit: « *Ego te absolvo*, id est, *sacramentum absolutionis tibi impendo* ». Verum iterum aliud est sacramentum absolutionis *impendere*, aliud *velle* impendere sacramentum absolutionis. Hinc S. O. 23. Iun. 1840. invalidum declaravit baptismum hac forma collatum: *Ego volo ministrare tibi sacramentum baptismi peccatorum in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti*, Acta S. Sed. v. 25. p. 246. In qua forma, praeter illud verbum *volo*, illud aliud verbum additum *peccatorum* totum sensum formae perturbat.

3. *Poenitentis praesentia*. — Remigius confessarius, audita confessione Fugatii, dum eum pie adhortabatur, et postulabat, num esset paratus ad non peccandum, advertit obstupescens illum nullum dare

respondum. Respicit, sed neminem cernit; abiit enim poenitens reputans se absolutum. Iterum tunc aspiciens vidit Fugatum, in media turba genibus flexis orantem, et laetabundus confestim eum absolvit.

Quaer. *Quid in Casum?*

R. Recte egit Remigius, quia cum poenitens moraliter praesens esset, valida erat absolutio. Imo valida fuisset absolutio, licet confessarius poenitentem non vidisset in media fidelium turba; quia non ideo desiisset esse moraliter praesens. Attamen rectius egisset, si sine scandalo, sub aliquo praetextu, poenitentem ad se revocare potuisset, ut eum convenientius absolveret. Sed non videtur, *in Casu*, revera defuisse grave incommodum, in poenitente iterum e media turba ad se revocando.

4. Titius fervens antea catholicus, amici seductionibus postmodum circumventus, perversae cuidam sectae nomen apponit. Huius sectae membra mutuo se obligant ad sacramenta in mortis etiam articulo respuenda; imo et sedulam operam se daturos spondent, ut catholici sacerdotis accessus ad socios infirmos omnino impediatur. Post scelestissimam vitam per plures annos traductam, Titius infirmatur ad mortem. Illico aliquot ex sectariis ad eum conveniunt, sub praetextu quidem adsistentiam praestandi; sed revera ut iuxta sectae praescriptum parochum, si forte advocetur, accedere prohibeant.

Titius, qui fidem catholicam animo non abdicaverat, divina iudicia pertimescens, vellet propriae saluti prospicere et confessarium advocare. Verum optime novit, id facile fieri non posse ob sociorum, qui adstant, perversitatem. Subiit autem opportune in mentem, se per telephorum posse cum amico apprime catholico communicare. Hinc simulans, se velle aliquantisper quiescere, sodales e suo cubiculo dimittit, et statim amico suum statum manifestat, eumque simul enixe rogat, ut parochum advocet ad sui confessionem per telephorum audiendam. Rei novitate capitur advocatus parochus; nihilominus statim accurrit et expleta per telephorum confessione, quamvis dubitet, an hic confitendi modus sit validus, ut infirmo tamen aliqua ratione prospiciat, eum sub conditione absolvit. Paulo post Titius moritur.

Mox parochus, re maturius considerata, dubitare incipit, an recte se gesserit: hinc theologum consulit ab eo quaerens:

1.º *An et quomodo poenitens debeat esse confessario absolventi praesens?* — 2.º *An praesentia poenitentis ad confessarium, pro valore sacramenti requisita, habeatur in Casu?* — 3.º *An ipse recte se gesserit?*

R. Ad 1.um Nullum dubium esse potest, quod *poenitens confessario*

absolventi praesens esse debeat. Id constat 1.º ex communissima theologorum doctrina. Constat 2.º ex Conc. Trid., s. 14. C. 2.; ubi explicans propriam naturam huius sacramenti ex Christi institutione, ait, Christum ita instituisse hoc sacramentum, ut poenitentes voluerit *ante hoc tribunal tanquam reos sisti, et per sacerdotum sententiam a peccatis liberari.* *Ante hoc tribunal sisti reum* praesentiam rei coram iudice certe significat; cum *hoc tribunal* non nisi confessario et simul poenitente constituatur. Id constat 3.º ex Dec. Clem. VIII. et Pauli V., quo vetitum est docere licitam esse *sive* confessionem absenti sacerdoti factam, *sive* absolutionem absenti poenitenti impertitam. Cf. Enchiridion Morale ed. 3.^a n. 696. Id constat 4.º ex eo quod *forma* huius sacramenti *in verbis* consistit, in verbis nempe absolutionis quae ad praesentem diriguntur.

Praesentia vero requisita, praesentia *moralis* esse debet. Verum, si ex ipsa forma huius sacramenti constat praesentiam poenitentis coram confessario omnino requiri, ex eadem constat requiri eam praesentiam, qua humana voce homines inter se colloqui solent. Confessarius enim dum formam profert cum poenitente ipso colloqui videtur. Apposite S. Alph. l. 6, n. 429., explicans *moralem hanc praesentiam*, « *haec*, ait, *moralis praesentia* reputatur illa, intra quam homines *communi voce*, quamvis altiori, loqui possunt et solent... Elbel cum Sporer et aliis addit, talem praesentiam posse extendi ad 20. circiter passus, praesertim ubi poenitentem nondum est egressus ab aspectu confessarii... Merito autem Tamb. non approbat Leandrum, qui dicit satis esse ad praesentiam moralem, si sacerdos videat poenitentem, aut alio sensu percipiat; praesentiam enim *pro absolutione* maiorem propinquitatem requirit, quam *pro audienda concione vel missa* ».

Ad 2.um Praesentia poenitentis ad confessarium pro valore sacramenti requisita non habetur certe *in Casu*, praescindendo a telephono; cum certe poenitens infirmus in domo sua, neque physice, neque moraliter praesens est confessario in domo sui amici. Quaestio igitur tantum moveri potest de illa circumstantia communicationis per telephorum. Verum communicatio per telephorum non aufert distantiam, neque consequenter reddit sibi mutuo praesentes eos, qui ab invicem sunt distantes, sed efficax tantum medium est communicationis *inter distantes* seu *non praesentes*. Ex mero autem facto *communicationis* duarum personarum inter se *praesentia* non habetur ipsarum personarum, ut videre est in communicatione per internuntium, per epistolam, vel per aliud quodcumque medium, per lumina

e. g., diversi coloris noctu accensa, vel per vexilla etiam diversi coloris super hastam explicata, vel per sonitum et explosionem instrumento aliquo productam, vel tandem per telegraphum. Neque vero valet obicere, quod communicatio *in Casu per ipsam humanam vocem loquentis* habetur. Unde est quod *audiens, loquentem audiens sit*. Etenim primo vox illa, quae per telephorum transmittitur et auditur, non est revera *humana vox loquentis*, sed est physica quaedam reproductio huius vocis, seu potius illius vocis physicus effectus. Quare audiens revera *non audit loquentem*, nempe *vocem loquentis*, sed audit *sonitum* metallicae laminae suis vibrationibus imitantem et reproductentem *sonitum* vocis, suas imprimens in alia metallica lamina aeris vibrationes, unde deinde sonitus alterius laminae determinatur, qui auditur. Quare *non humana vox* habetur, neque consequenter habentur *verba*, sed tantum perfecta quaedam humanae vocis imitatio, *sonitu mechanico*, physice ab humana voce producto. Hinc *ex telephono*, quod hic in medium proferatur loco *telegraphi*, non solum non tollitur difficultas ex impedimento distantiae *in Casu*, verum etiam ea difficultas non imminuitur. Imminueretur forte, sed etiam certe non tolleretur, si non adhiberetur *telephorum*, sed *vociductus*, vulgo *portavoce*; tunc enim revera *ipsa loquentis vox* audiretur. Nihilominus *in hoc* etiam *Casu* moralis praesentia non haberetur, et *quia distantia habetur*, ideo tale adhibetur communicationis medium.

Ad 3.um Non videtur bene se gessisse parochus *in Casu*. Etenim, licet quidem, in extrema necessitate, sacramenta conditionate ministrare, cum *tenui* etiam *probabilitate* de illorum valore, ut docet S. Alphonsus, et docent communiter theologi. Verum *tenuis* illa *probabilitas*, quam doctores hic in medium proferunt, non est *vera tenuis probabilitas*, quae *vera probabilitas* non est, utpote *tenuis* ex *tenui motivo* cui innititur, sed est *tenuis probabilitas*, quae *vera* tamen *probabilitas* est, quippe quae *tenuis* ex *tenui gradu* est, i. e. in infimo probabilitatis gradu constituta. Et sane in dubio etiam baptismi, qui maxime necessarius est, baptismus iterari non potest, nisi sit saltem *probabilis dubitatio* praecedentis baptismi, ut habetur in Rit. Rom. *de Bapt. adult.*, vel quod idem est, nisi sit *probabile dubium* de validitate primi baptismi, ut habetur in Decisione S. Off. 27. Maii 1671. Acta S. Sedis v. 25. p. 256. Porro *in Casu* haberi quidem forte potest *tenuis aliquod motivum* pro validitate illius absolutionis, sed *motivum vere prudens, grave et probabile*, licet *in infimo gradu*, non habetur. Quare non videtur, quod bene se gesserit parochus, etiam sub conditione tantum absolvendo.

Debuisset vero parochus, confessione per telephorum audita, poenitentem excitare ad actum perfectae contritionis, consulendo ipsius aeternae salutis, hoc medio, meliori modo quo fieri poterat. Deinde debuisset, si tempus suppeteret, statim adire domum infirmi, et aliquo praetextu, et simulatione aliqua etiam adhibita alicuius gravissimi pertractandi negotii, penetrare in cubiculum ipsius infirmi, et tunc, *summaria* ab ipso facta *confessione*, potuisset ipsum procul dubio absolute absolvere. Verum quid, si sectarii praesentes, omni modo impedirent praedictam summariam confessionem? Si parochus tunc aliud in Titio confessionis signum, ut facilis res esset, adverteret, huiusmodi signum adhuc sufficeret, et Titium absolute absolvere posset. Si vero adveniens domum Titii post auditam per telephorum eius confessionem eum reperisset sensibus destitutum, tunc quidem seria esset difficultas, sed uti videtur, potuisset Titium sub conditione absolvere. Etenim in Rituali Romano *absolute* dicitur de infirmo, qui sensibus destitutus confiteri non posset, *si confitendi desiderium sive per se, sive per alios ostenderit, absolvendus est*. Porro Titius confitendi desiderium omnino ostendit, et *per se* ipsum, per eam nempe confessionem ab ipso prius factam per telephorum. Obstat quidem defectus praesentiae in ea confessione; ex ea tamen bene colligi possunt optimae Titii dispositiones, quibus certe Titius perseverat, et quas ut ordinarie res contingit, externo aliquo effectu et actu significavit; ita ut praesumi bene potest, quod Titius et habeat et forte adhuc ostendat *confitendi desiderium*, quamvis non advertatur. Enimvero ita nos natura comparati sumus, ut illa interior animi contritio, cum vera et sincera est, regulariter loquendo, exterius prodatur saltem tristitia et demissione oculorum et vultus. — Ac, si absolvi posset Titius, si eius famulus, e. g., ex ipsius mandato parochum advocasset, et deinde, praesente infirmo, testaretur parochus desiderium ipsius confessionis, vel etiam si huiusmodi desiderium antea ei testatus esset, et alio negotiorum causa abiisset, ut theologi plures docent, idemne fieri posset *in proposito Casu*? Verum necesse non est *speculativam* hanc quaestionem definire, quam indicisam et *omnino dubiam*, a sapientioribus decidendam in praesenti relinquimus, quia revera *practice* nulla videri potest adesse difficultas in ea absolutione conditionate danda. Nam reapse, ut olim, ita etiam hodie, haec est praxis omnium confessoriorum: ut infirmos sensibus destitutos reperientes, nisi aliunde constet eorum positiva, et actualis indignitas, eos sub conditione absolvant. Confer Commentarium de Moribundorum Absolutione et Assistencia.

5. *Absolutio conditionata*. — 1.º Claudinus, confessarius, dubie dispositus, sub conditione absolvit in sequentibus Casibus: 1.º aegrotos graviter de vita periclitantes, praesertim moribundos, licet multo probabilius indispositos; 2.º milites in exercitum vel pugnam profecturos, et nautas aliosque iter maritimum suscepturos; 3.º sponso consuetudinarios, iamiam matrimonio iungendos; 4.º viros extraneos, qui vix aut ne vix quidem ad ipsius tribunal reverti poterunt, et statim sunt discessuri; 5.º poenitentes, qui certo vel probabiliter praevidentur non reversuri, etsi reverti possint; imo etiam iuvenes, qui minantur se non reversuros, nisi absolvantur; 6.º pueros septennes, et etiam decennes, et semifatuos, qui probabiliter peccaverunt graviter, nec praebent nisi dubia signa rationis et dispositionis; 7.º ex ponte absolvit nautas ac reliquos in navi contentos, qui inopinato naufragio, in aquas fluminis immergebantur; 8.º militem, qui in duello confixus, moribundus et sensibus destitutus iacebat; 9.º haereticum in nosocomio moribundum, sensibus destitutum et cum morte luctantem.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Claudinus recte egit, *in primis quatuor Casibus*; quia ex una parte positive non constat de poenitentium indispositione, ex altera vero, cum in periculo salutis et in casu necessitatis reperiantur, consulit meliori quo potest modo eorum spirituali bono. Male egit vero, absolvendo viros vel iuvenes *in quinto Casu* ex eo quod minati fuerint, se non esse reversuros, licet facile reverti possent. Hoc enim indispositionis signum indubium videtur. Quoad eos autem, qui seclusis minis, reapse praevidebantur non reversuri, si dimissi fuissent, sine absolutione, solutio pendet ex variis, particularium casuum circumstantiis. *In sexto Casu*, debuisset eos prius disponere in quantum fieri poterat; perseverante autem dubio, eosdem sub conditione poterat absolvere, praesertim urgente annuae confessionis praecepto. — G. 395. 396.

In septimo Casu potuit et debuit ex caritate miseros illos naufragos sub conditione absolvere. Ratio est, quia moribundi illi erant moraliter praesentes, et supponi poterant velle confiteri et dare signa doloris, *in Casu*, quo a sacerdote cernerentur. Saltem inter omnes unus vel alter potuit esse vere dispositus, et praebere omnes conditiones requisitas, ut sacramentum poenitentiae, in tanta extremitate, valere et applicari posset. Verum sacerdos debuisset alta voce eos acclamare, et uno verbo adhortari ad contritionem, eamque ipsis suggerere. Formam autem adhibere debuisset in numero plurali: *Ego vos absolvo a peccatis vestris*, etc. Elbel 37. — Quid vero, si sacer-

dos statim post naufragium nullum amplius ex submersis vidisset? Nihilominus absolutionem conditionalem adhuc eis impertire potuisset, modo eos adhuc moraliter praesentes prudenter existimaverit, quia poterat adhuc *in eo Casu* apparere spes validitatis, et fructus inde percipiendi. Secus autem dicendum est, si ob impetum fluminis, adeo usque dilapsi essent, ut iam sacerdotem ipsos acclamantem non amplius percipere possent. G. 391.

In octavo Casu laudandus videtur Claudinus, quippe qui, in quantum poterat, misero subvenit peccatori. Absolute enim fieri potuit, ut dispositus fuerit, et aliquo modo confiteri voluerit. Sed debuisset primum ipsum acclamare, ut eum ad contritionem dispositum, nec non ad confitendum qualicumque modo adhortaretur, si forte ab ipso audiretur. G. 486. Cf. Commentar. de Moribundor. absolutione et assistentia.

In nono Casu laudandus etiam videtur Claudinus. Ratio est, quia, si positive de contrario non constet, praesumi potest, quod hic et nunc velit in Religione catholica mori, et consequenter confiteri et absolvi. Hoc enim absolute fieri potest. Certe unus talis saltem inter centum millia potest reperiri. In Casu autem necessitatis licet uti opinione etiam tenuiter probabili in favorem hominis periclitantis. Certum sane est, dari haereticos mere materiales, et qui confessionis odium non habent. Non constabat autem, *in Casu* praedictum moribundum esse haereticum formalem, et spes aliqua haberi poterat, licet tenuissima, valoris absolutionis conferendae. — La-Croix 1866., Elbel 212. 214., Reuter Neo-confessar. 203., G. 488.-491., Gennari Consultaz. Mor. Can. Lit. v. 1. Cons. 58., ed. 2., Monit. Eccles. v. 6. p. 2. p. 107. seqq., I. M. 751.-754.

6. Titius adolescens alienigena e Protestantium secta, qui tamen bonis praeditus erat moribus, quique materialiter tantum in fide errare videbatur, dum Romae una cum matre vidua hiberno, ut solebat, tempore versaretur, gravissimo morbo, quem medicus insanabilem iudicavit correptus est. Caius sacerdos catholicus eiusdem nationis, qui illius domum frequentabat, statim ad eum accessit, ut illius aeternae saluti consuleret. Cum simul colloquerentur, Titius se peccatorem esse declaravit, simul rogans Caium, ut Deo preces funderet, ad suorum peccatorum veniam ab eo impetrandam. Nactus hanc bonam occasionem optabat Caius eum suaviter, abiurata haeresi, ad fidem catholicam perducere et sub conditione rebaptizare; quod suum desiderium secreto matri manifestavit. At mater, quae eidem sectae pertinaciter adhaerebat, fortiter restitit, simul addens, nec de baptismi validitate esse dubitandum, et data solum venia, ut cum eo de iis tantum, quae hae-

reticis cum catholicis communia sunt, sermonem haberet; et ex eo tempore ad latus infirmi assidua sedit.

Cum autem morbus ingravesceret, Caius, cui nil aliud reliquum erat, in hunc modum Titium allocutus est: — Credis ne quaecumque omnia a Deo per Christum sunt revelata? Doles ne sincere de tuis peccatis? Confirmas ne, quod iam declarasti coram Deo et me, scilicet, te esse peccatorem? Placet ne tibi, ut per meum auxilium ad melius assequendam vitam aeternam, in quantum ego possum, tu ipse iuveris? — Cum ad haec singula infirmus annuisset, — Confide igitur in Deo, ait Caius, et ipse condonabit peccata tua. — His dictis, secreto eum sub conditione absolvit. Paulo post Titius moritur, et, iubente matre, ritu Protestantium, ad sepulturam deducitur.

Quaer. 1.º *An in mortis articulo possit absolvi haereticus materialis, usu gaudens rationis, quin prius de fide catholica convictus eam amplectatur et confessionem peragat?* — 2.º *An Caius in omnibus recte se gesserit?*

R. Ad 1.um S. Alph. loquens de moribundo, sensibus destituto, in actu peccati, absolvendo, haereticos omnino excludit, inquires, l. 6. n. 483.: « haeretici enim, etiamsi *in eo Casu* dent signa poenitentiae, non debent absolvi, nisi expresse absolutionem petant, *quia tales nunquam prudenter praesumi valent* ea signa praebere in ordine ad confessionem, a qua summopere abhorrent ». Haec est certe praesumptio, et *generalis praesumptio*, quae cedere debet veritati, et contrariae etiam *praesumptioni, in casu particulari*. Contraria sane esset praesumptio, si haereticus esset omnino *materialis, et in bona fide*, animo omnino dispositus et paratus ad *implenda ea omnia*, quae a Deo sua divina Providentia ordinata sunt ad aeternam hominum salutem.

P. Gury, Cas. vol. 2. n. 488., distinguit inter haereticum formalem et materialem, et de haeretico materiali moribundo sensibus destituto ait esse illi concedendam absolutionem sub conditione. Idque Gennari Consultaz. 58. v. 1. ed. 2.^a ad haereticum etiam formalem extendit. Porro, si huiusmodi haeretico moribundo sensibus destituto saltem conditionate dari potest absolutio, eidem etiam dari potest, si usu gaudeat rationis, et imminens sit mortis periculum.

Quaestio hic de absolutione danda tali haeretico esse potest tantum propter *eius invaliditatem* ex defectu *intentionis* et *actuum poenitentis*. Porro non videtur revera adesse talis defectus. Nam primo, quoad *intentionem*, si in baptismo sufficit intentio implicita, etiam in poenitentia intentio implicita sufficere potest, cum poenitentia non sit maioris necessitatis, nec maiores afferat obligationes quam baptismus.

Iamvero intentio implicita sufficienter habetur sincera et explicita voluntate admittendi et adhibendi omnia ad salutem necessaria, a Deo ordinata. *Ad actus vero poenitentis* quod attinet, cum sufficiat ad validitatem absolutionis *confessio tantum in genere facta*, bene haec insinuari potest haeretico moribundo, ita ut rite confiteatur se peccatorem vel peccasse, et petat deinde a Deo veniam suorum peccatorum cum spe veniae; et tunc neque confessio, neque contritio necessaria deest ad validitatem absolutionis.

Ut habetur in Instr. S. C. 30. Ian. 1833., Collectan. S. C. de P. F. n. 650.; « Ad valorem sacramenti necessariam non esse (in ministro) eam intentionem quam vocant *expressam* seu *determinatam*, sed sufficere intentionem tantum *genericam*, nimirum *faciendi quod facit Ecclesia*, seu *faciendi quod Christus instituit*, vel *quod christiani faciunt*, theologi passim docent ». Ac, ut ibidem mox additur, non requiritur intentio *expressa* et *distincta* faciendi sacramentum, sed sufficit intentio *confusa*, *implicita*, *generalis* faciendi quod fit in vera Christi Ecclesia. Atqui, si huiusmodi intentio implicita et generatim sufficit *in ministro*, videtur consequenter et multo magis sufficere *in subiecto* generalis illa voluntas et intentio implendi et adhibendi media omnia a Christo instituta ad propriam sanctificationem et aeternam salutem.

Neque vero difficultas esse potest ex parte *defectus fidei catholicae*. Nam haereticus materialis et in bona fide bene habere potest fidem *supernaturalem*, necessariam ad iustificationem. Neque item defectus esse potest ex eo quod praedicti poenitentis actus, scilicet confessio et contritio ad absolutionem non fuerint *ab eo ordinati*, nam implicita saltem ordinatio non deest generali illa voluntate modo dicta. Idque valet, quatenus ea ordinatio necessario affirmetur. Si enim nulla talis ordinationis necessitas sustineatur, tunc nulla ex hoc capite erit difficultas.

Insuper theologi fere communiter admittunt, quoad haereticum materialem et sensibus destitutum, quod possit sub conditione absolvi. Iam age, cur sane saltem conditionate, absolvi potest huiusmodi haereticus? Haud certe, quia talis haereticus, qui nunquam ullam habuit suspicionem sacramenti poenitentiae, nunc sensibus destitutus cogitet de tali sacramento, et eliciat expressum desiderium confessionis et actum contritionis. Hoc revera absurdum naturaliter est. Neque etiam, quia durante eo statu, supernaturaliter a Deo illuminatur, ut cognoscat necessitatem sacramenti poenitentiae, et saltem per brevissimum quoddam temporis spatium usum recuperans rationis rite se disponat ad illud suis actibus. Hoc sane pertinet non *ad probabilitatem*, sed *ad possibi-*

litem, non ad ordinem naturalem rerum, sed ad miracula, adeoque non hac ratione affirmari potest, praedictum haereticum posse saltem conditionate absolvi. Ratio igitur alia esse non potest nisi quod in tali haeretico praesumi prudenter possunt illi actus dicti, qui absolute loquendo possent sufficere ad validitatem sacramenti.

Quare ad propositum Quaesitum respondendum videtur affirmative, posse nempe praefatum haereticum sub conditione absolvi. Apposite La-Croix l. 6. p. 2. n. 1866.: « Si catholicus sacerdos intelligat hominem acatholicum esse ad extrema deductum, prudenter facit, nisi quid aliud obest, si ad eum accedat.. cum eo elicere actus fidei, spei et caritatis, perfectae contritionis de peccatis... Quod si patiantur circumstantiae potest postea rogare, an non, si sciret, se non esse in vera fide, vellet amplecti aliam, et facere omnia ad salutem necessaria, an non vellet confiteri et absolvi, si hoc ad salutem foret necessarium. Si ad haec annuat.. absolvi potest sub conditione ».

Ad 2.um Ex dictis Caius videtur recte se gessisse, Titium, quantum in ipso erat et circumstantiae patiebantur, ad sanctam mortem disponendo, eumque sub conditione absolvendo. Quod, iubente matre, ritu Protestantium Titii corpus ad sepulturam fuerit deductum, ad Caium sane privatum sacerdotem non spectabat illud impedire, et ad evitanda maiora mala et peccata ac scandala bene se gessit, dissimulando se Titium sub conditione absolvisse, et secretum servando de data absolutione. Aliud tamen videtur, quod debuerit Caius prius facere. Caius eiusdem nationis est ac Titius. Quare Caius bene cognoscere debebat rationem conferendi baptismum Protestantium; et ideo dubitans de eius valore Titium sub conditione rebaptizare volebat, et nonnisi a matre obstinata protestante fuit impeditus. Hinc, tali stante dubio de validitate recepti baptismi, ut Caius Titium secreto sub conditione absolvit; ita etiam debuisset antea eum secreto sub conditione baptizare, quod facile efficere potuisset, strophilo e. g. aqua madefacto, fronti applicato et leviter compresso, ita ut aliquantulum aqua flueret.

7. Albinus, confessarius, absolvit conditionate iusta de causa Iacobum, dubie dispositum. Hic autem iamiam recessurus, nescio quo fato quaerit a confessario, utrum absolutus fuerit. Attonitus ille respondet titubans affirmative, non audens declarare, se conditionatam tantum absolutionem dedisse. Possum igitur communicare? iterum interrogat poenitens. En nova difficultas; et iterum titubans Albinus respondet negative. Miratur Iacobus, et rationem negationis indignabun-

dus sciscitatur. Confessarius autem, ut sese a tantis angustiis expediat, consentit, ut poenitens sacram synaxim suscipiat, poenitentem benigne exhortans, ut ante communionem repetat ex corde actus fidei, spei, caritatis, contritionis.

Quaer. 1.º *An oporteat vel conveniat, ut poenitentes, sub conditione absoluti, moneantur?* — 2.º *An confessarius in tali casu debeat eos a communione prohibere, vel possit eam positive vel negative permittere?* — 3.º *Quid de Albino?*

R. Ad 1.um Neque oportet, neque expedit, ut confessarius poenitentem moneat, eum conditionate tantum absolutum fuisse; quia ex hac admonitione nullum bonum et multa incommoda subsequi possunt. Inde enim poenitentis anxietas et perturbatio, ac confessarii ambages exoriuntur. Neque vero ullum adest pro poenitente damnum. Nam, si postea alias confiteatur, haec peccata indirecte in ipsa confessione remittentur, si vere non fuerint remissa. Si non confiteatur, et peccata revera non fuerint remissa, et periculum adsit pro poenitente, illud profecto ex eius negligentia et mala voluntate est, confessionem praetermittente, minime vero ex conditionata absolutione. Qua e contra non data, si forte sit dispositus, cum res dubia sit, salutis periculo poenitens obiicitur.

Ad 2.um Confessarius, qui poenitentem conditionate absolvit, neque eum ad communionem impellere, neque ab ea retrahere debet. Taceat ipse, et poenitens faciat quidquid ei libuerit. Etenim, si bona fide accedat ad eucharistiam, potest etiam primam gratiam communicando accipere; si mala fide, nempe quia se indispositum sentit, ipse in periculum se voluntarie iniicit.

Ad 3.um Ad primam poenitentis quaestiones respondere debuisset Albinus *affirmative*, absque ulla haesitatione, cum reapse absolverit in quantum ferebant poenitentis dispositiones. Ad secundam quaestionem debuisset poenitenti respondere, rem totam ipsius arbitrio relinqui. Cum autem consensum Albinus in communionem positive praestiterit, bene quidem fecit poenitentem exhortando ad actus caritatis et contritionis, ne forte sacrilege communionem reciperet. G. 392.-394.

128. — CONFESSARII APPROBATIO

1. « Candidus, neo sacerdos, vocatus fuit ad examen doctrinae subeundum pro audiendis confessionibus. Peracto examine, vota singulorum examinerum scripta et signata traduntur vicario generali, qui, absente episcopo, concilii ecclesiastici praeses et director erat. Is vero non

dubitans de sacerdotis idoneitate, statim illum misit veluti alicuius parochi cooperatorem, ut, instante proxima festivitate, confessiones exciperet. Verum, reseratis postea examinatorum votis in proxima concilii sessione, Candidus inventus est minus habens, seu ab examinatribus reprobatus. Quamobrem illico revocatus, usquedum in doctrina morali magis proficeret, a munere confessiones audiendi suspensus fuit.

Quaer. 1.º *An Candidus valide poenitentes absolverit?* — 2.º *Quid, si ipse suum doctrinae defectum noverit, vel etiam se in examine defecisse probe sciverit?* — 3.º *Quid, si post suspensionem adhuc plures absolverit?* — 4.º *An fideles, detecto errore, teneantur confessiones Candido factas apud alium repetere?*

R. Ad 1.um Candidus valide absolvit antequam ab audiendis confessionibus prohiberetur. Ratio est 1.º quia fuit simpliciter a superiore approbatus, licet hic ex errore approbaverit, 2.º quia ubi intervenit error communis cum titulo colorato, ecclesia certo defectum approbationis supplet, ut dicunt communiter theologi. Atqui *in nostro Casu* intervenit talis error communis cum titulo colorato, scilicet cum titulo iurisdictionis a superiore collatae. Ergo, etc.

Ad 2.um In hac hypothese, peccasset quidem ille graviter, suscipiendo tantum munus, licet se incapacem cognovisset; attamen validae semper fuissent confessiones, quia approbatio superioris et error communis fidelium cum titulo colorato, eodem modo subsisterent.

Ad 3.um Etiam *in hoc Casu* Candidus valide absolvisset, si suspensio populo non innotuisset; quia adhuc error communis perseverasset, licet titulus coloratus defecisset; error enim communis, etiam sine titulo colorato, probabilius efficit, ut ecclesia pia mater, supplere velit, ne multi pereant. Lig. 572.

Ad 4.um Negative prorsus. Ratio est, quia ex dictis confessiones illae validae fuerunt, ex eo quod ecclesia iurisdictionem suppleverit, stante errore communi. Confessiones autem semel validae, nunquam necessario repetendae sunt. Etenim circumstantia erroris, postea detecti, efficere nequit, ut invalidum fiat id quod prius validum fuit. Ergo etc. Elbel 320., Lig. 572 ». Ita P. Gury 542.-544.

Verum in responsione ad 1.um ad 2.um et ad 4.um frustra videtur in medium proferri *error communis*, cum certo adfuerit *in Casu* superioris approbatio, et cum approbatione collata iurisdicatio. I. M. 755. 756.

2. Ugolinus, parochus, confessionem extra dioecesim audit, sine ulla approbatione Ordinarii loci, Sempronii sui parochiani et Nemesii sui condioecesani. Illum absolvit a peccatis reservatis in propria dioe-

cesi, et a peccatis reservatis in loco confessionis; hunc vero absolvit tantum a peccatis venialibus.

Quaer. Quid ad Casum?

R. Ugolinus extra dioecesim existens recte quidem agit audiens confessionem sui parochiani, minime vero audiens confessionem sui condioecesani. Ad illam enim confessionem audiendam non indiget approbatione Ordinarii loci; ad hanc vero praedicta indiget approbatione, ut eruitur aperte ex Trid. s. 23. C. 15. de R. — Hinc suum parochianum recte etiam absolvit a peccatis reservatis in loco confessionis, minime vero a reservatis in propria dioecesi. Suum enim parochianum absolvit iurisdictione tantum, quam habet reservatione restrictam a proprio Ordinario, D'Annib. p. 1. n. 78. — Condioecesianum autem, non suum parochianum, illicite et invalide quidem absolveret a peccatis gravibus, sine approbatione episcopi loci. Sed a venialibus tantum absolvit certe illicite; an vero etiam invalide, certum non est. Cf. I. M. 757.

3. Cura habitualis existit apud capitulum cathedralis ecclesiae civitatis NN. Hinc archypresbyter singulis mensibus canonicum designat, qui per mensem parochialia munera exerceat. Id quidem canonici praestant, archypresbyteri accepto mandato, quin tamen approbationem Ordinarii loci unquam petierint et obtinuerint. Quin imo, etiam expleto mense exercitii curae parochialis, pergunt singuli canonici audire confessiones, sine ulla Ordinarii loci approbatione.

Quaer. Quid ad Casum?

R. Canonici ecclesiae cathedralis, si haec curata sit, et habitualis cura animarum sit penes capitulum, indigent approbatione episcopi, praevio etiam examine, si ita Ordinarius iudicaverit, ad confessiones audiendas sive cum, suo tempore, animarum curam designati exercent, sive cum confessiones audiunt extra praedictum tempus. Constat ex Resp. S. C. C. 1. Apr. 1876. Acta S. Sedis v. 9. p. 550., et aperte eruitur ex Trid. s. 23. C. 15. de R. Etenim praedicti canonici neque ordinariam neque delegatam habent iurisdictionem. Non ordinariam, quae vi officii communicatur, quia parochiale beneficium non habent: non delegatam, quia certum est, eos approbationem ab Ordinario non obtinuisse. Quando canonici actu animarum curam exercent, suo mense, ex mandato archypresbyteri, parochi tunc non evadunt, sed sunt tantum vicarii temporanei, ad ipsius capituli vel archypresbyteri nutum amovibiles. Stante vero errore communi, poenitentes, quorum confessiones hactenus canonici audierunt, inquietandi non sunt. I. M. 757.-766.

4. « Episcopus Ostiensis, v. g., Romae adest, ubi etiam sunt alii qui cives ostienses, qui procul dubio possunt Romae confiteri confessariis a Vicario Romano approbatis. Sed tamen illi vellent confiteri alteri sacerdoti Romano, qui non est approbatus ab Ordinario Romano, et ideo petunt ab episcopo Ostiensi, ut eum approbet pro suis subditis audiendis. Quod tamen fieri non posse, dixi *disp. 21. de Poenitentia n. 37.*, ubi concessi, posse ad hunc effectum approbari Romae ab episcopo Ostiensi sacerdotem Ostiensem ibidem existentem, qui adhuc sit subditus eiusdem episcopi: non tamen posse approbari Romanum sacerdotem Romae degentem, qui non sit subditus episcopi Ostiensis. Hac vero occasione quaesitum est a me, cur id negarem, cum aliunde approbatio confessarii sit actus iurisdictionis voluntariae, atque adeo possit ab episcopo extra suam dioecesim exerceri? Quare sicut potest episcopus Ostiensis approbare sacerdotem Romanum, Ostiae existentem, ut Ostiae confessiones audiat; sic videtur posse eundem approbare Romae existentem, ut confessiones civium Ostiensium Romae audiat.

Respondi tamen, id fieri non posse, ut loco citato probaveram: quod rursus probari potest ex declaratione Congregationis Concilii Tridentini illo loco adducta, qua Eminentissimi Patres dixerunt, episcopum ipsum in aliena dioecesi commorantem non posse confiteri sacerdoti alieno non approbato ab Ordinario illius loci, in quo fit confessio. Si ergo episcopus ipse non potest sibi eligere confessarium non approbatum ab Ordinario loci, in quo est; minus poterit eum suis subditis assignare. Si enim posset sacerdotem Romanum Romae approbare ad confessionem Ostiensium Romae audiendas, posset utique ipse episcopus Ostiensis eidem confiteri, cum non minus ipse sit Ostiensis, quam sui subditi: quare si ipse non potest, nec cives Ostienses poterunt illi sacerdoti confiteri.

Ratio autem a priori ex dictis loco citato haec est, quia confessarius ex decreto Tridentini debet esse approbatus a suo Ordinario; *in Casu* autem posito sacerdos Romanus Romae existens non esset approbatus a suo Ordinario: nam episcopus Ostiensis non est Ordinarius sacerdotis Romani, nec eum potest punire, etiamsi Romae circa confessiones Ostiensium audiendas delinqueret, sed solum is poterit puniri ab Ordinario Romano. Posset quidem episcopus Ostiensis sacerdotem Ostiensem Romae commorantem punire, ut volunt Gonzalez *in regulam 8. Cancellariae gloss. 62. n. 11.* et Barbosa *de Officio et potestate episcopi alleg. 6. num. 17.*; posset etiam punire sacerdotem Romanum Ostiae commorantem, et ibi approbatum si ibi circa con-

fessionem delinqueret, et ideo sive sacerdos Ostiensis Romae commoretur, sive sacerdos Romanus sit Ostiae, utriusque potest dici Ordinarius episcopus Ostiensis, cum utrumque possit punire, et ideo uterque dicitur approbatus a suo Ordinario, si approbatur ab episcopo Ostiensis; non est tamen Ordinarius sacerdotis Romani Romae commorantis, quia superior et subditus sunt correlativi, et non potest sacerdos ille romanus Romae existens censi subditus episcopi Ostiensis, a quo nullo modo coërceri, et puniri potest », Lugo Resp. Mor. 1. 1. d. 17.

Verum non videtur posse episcopum Ostiensem, *in Casu*, approbare Romae sacerdotem Ostiensem. Etenim Concil. Trid. revera non dicit, quod *confessarius debet esse approbatus a suo Ordinario*, sed dicit, generatim, *nullum posse confessiones audire, nisi aut parochiale beneficium*, aut AB EPISCOPIS *idoneus iudicetur, et approbationem obtineat*. Hinc inter theologos disputatum est, utrum approbatio danda sit *ab Ordinario sacerdotis*, quia iurisdictio non nisi subdito dari potest: an *ab Ordinario poenitentis*, quia non potest exerceri nisi in subditos: an *ab Ordinario loci*, quia iurisdictio in proprio territorio exercetur. Primum a iure et a praxi alienum est. Episcopi enim sinunt simplices sacerdotes, peregrinos et hospites confessiones in propriis dioecesibus audire. Alterum communius olim fuit ex antiqua disciplina, qua venia dabatur discedendi, et tacite venia etiam sacramenta recipiendi ab alienis sacerdotibus. Tertium iure in praesenti vigenti omnino tenendum est. Innoc. XII. C. *Cum sicut* 10. Apr. 1700., Bened. XIV. C. *Apostolica*, C. *Benedictus Deus*. Et tantum abest a veritate, ut peregrini hodie absolvantur non nisi ex tacita delegatione proprii Ordinarii, ut cum quidam episcopus et serius Synodus Midensis eis vetuissent confiteri in paschate, praeterquam proprio parocho vel de eius licentia, S. C. C. 5. Aprilis 1584. censuit, decreta *illius nullo modo esse observanda*. Cf. Bened. XIV. de Syn. 1. 11. c. 14. n. 6. Et S. C. de P. F. 17. Sept. 1792., Collect. n. 628., decrevit: « tolerari non posse obligationem impositam parochianis sese sacramentaliter confitendi proprio parocho, aut alii presbytero, de eius tamen licentia, tempore paschali ». Itemque, cum alicui conceditur in praesenti facultas eligendi sibi confessarium *ex approbatis ab Ordinario*, absolutio irrita est, nisi confessarius sit ex approbatis *ab Ordinario loci*. — I. M. 759.

129. — CONFESSARII IURISDICTIO

1. « Lelius, vicarius, advertit sabbato sancto effluxisse tempus pro quo fuerat approbatus. Nuntium igitur mittit ad vicarium generalem, cui notissimus et familiaris erat, prorogationem approbationis postulandi causa. Persuasum vero habens gratiam postulatam certo sibi concedendam esse, ut reipsa concessa fuit, excipit confessiones pluribus horis ante nuntii reditum.

Quaer. *An Laelius valide et licite egerit?*

R. Laelius valide quidem absolvit, licet iurisdictione destitutus, stante errore communi; sed graviter peccavit audiendo confessiones absque debita facultate, et cogendo Ecclesiam ad supplendum, quia non licet absolvere ex iurisdictione tantum praesumpta. Insuper fieri, poterat, ut superior ex aliqua causa ignota postulatam facultatem esset denegaturus; vel ut esset absens, etc. ». Ita P. Gury 548.

Practice loquendo, *non licet* quidem absolvere ex iurisdictione tantum praesumpta; quia sacramentum exponitur periculo nullitatis, si revera iurisdictio propter quamcumque causam non concedatur. Verum, si, *ut in Casu*, iurisdictio revera concedatur, et concessa sit quando confessiones quis incipit audire, invalidane est absolutio data cum tali iurisdictione, rationabiliter praesumpta? praesumpta nempe de praesenti, et non de futuro, seu interpretativa, praesumptioni veritate a parte rei respondente. Porro valida *videtur* absolutio; nam licet non habeatur adhuc certa notitia *a posteriori* concessae iurisdictionis, habetur tamen iurisdictio, siquidem, absolute loquendo, ad habendam iurisdictionem non requiritur eius notitia, cum totus eius effectus a superioris pendeat voluntate, subditos constituentis. Et sic, licet simplex confessarius credat se iurisdictione carere etiam in articulo mortis, si tamen casu occurrente vere velit absolvere, valide absolvit. Itemque, « si parochus, rogante Sempronio, sinat alienum sacerdotem adesse matrimonio, isque, et petitionis et concessionis, ignarus adstiterit, standum erit pro valore actus ». D'Annib. p. 1. n. 225., Laymann de Legib. c. 23. n. 10., I. M. v. 1. n. 249., v. 2. n. 760.

Card. de Lugo pertractans quaestionem de iurisdictione praesumpta d. 19. n. 23., inquit: « Si voluntas praesumpta sit voluntas in superiore quidem *existens*, sed non sufficienter explicata, distinguendum est. Nam, si sit *mere interna*, et nullo externo signo prodita, nihil operatur; tum quia iurisdictio humano modo non datur, nisi per

signa humana, tum etiam, qui hoc sacramentum debet esse signum sensibile, in quo sicut forma debet esse sensibilis, ita et potestas ministri. Non est autem sensibilia, si solum fundetur in voluntate interna superioris nullo signo sensibili manifestata. Si vero illa voluntas praesumpta *manifestetur aliquo signo externo*, licet non omnino explicito; tunc sufficiet ad valorem absolutionis. Qualia autem debeant esse illa signa, pendet ex circumstantiis et iudicio prudentis. Addit Suarez d. 26. s. 1. n. 17.: etiamsi talia signa faciant probabilem aestimationem de praesenti consensu delegantis, non esse tali iurisdictione utendum, nisi ubi non est opportunitas clarius et expressius cognoscendi voluntatem superioris, et aliunde est sufficiens causa administrandi sacramentum. Hoc tamen adversatur communi sententiae, quam defendit ipse Suarez d. 26. s. 6., quod liceat cum iurisdictione et potestate probabili ministrare hoc sacramentum ». *Signa*, non omnino explicita, de quibus agit Lugo et Suarez, signa praesentia sunt et manifesta actu confessario. Quare revera non videtur agi de iurisdictione per epistolam petita. Sed, cum illa notitia iurisdictionis concessae necessaria ad summum non sit, nisi ad acceptationem eiusdem iurisdictionis, et acceptatio sufficienter intelligitur per ipsam petitionem et epistolam a confessario missam, non videtur, quod ideo actus ut invalidus sit habendus.

Quin imo Dñus Gousset 478. ait: « Pour absoudre *validement*, ce n'est assez d'être sûr que l'évêque donnerait des pouvoirs, si on le lui demandait, car autre chose est qu'un évêque *accorderait*, autre chose est qu'il *accorde*, réellement la jurisdiction. Une simple présumption ne suffit pas; mais s'il a lieu de croire que l'évêque *accorde* réellement les pouvoirs pour telle ou telle circonstance actuelle l'absolution est valide ».

Ac idem dicendum videtur, si non agatur de iurisdictione per epistolam petita, sed de iurisdictione petita per nuncium. Et sic Schmalzgr. l. 4. tit. 3. n. 206. inquit: « Matrimonium coram eiusmodi sacerdote celebratum valet, etiamsi nondum sciat licentiam sibi concessam esse; sed tantum ex coniectura temporis illud colligat. Ratio est, quia tunc licentia data acceptata censetur hoc ipso, quod is cui data est, vel alius ipsius nomine et ipso conscio petierit. Ex quo sequitur valide celebrari matrimonium coram sacerdote eo tempore, quo nuntius, ferens litteras concessionis licentiae ab ipso petitaе, adhuc est in via etsi sacerdos ipse ignoret eam sibi esse concessam. Dixi *valide celebrari*; nam ante notitiam licentiae sibi concessae illicite

ipse assistet matrimonio, quod sic assistendo exponat sacramentum matrimonii, coram se contractum, periculo nullitatis ».

Idemque multo magis dicendum est, si iurisdictio non per simplicem nuntium, sed per procuratorem petatur, et nondum redierit et notitiam mandandi communicaverit. Ratio est, quia, cum procurator mandantis personam gerat, perinde res est, ac si inter praesentes acta fuisset. — D'Annib. p. 1. n. 224., Sanch. l. 3. d. 36. n. 6. 8., Reif-fenst. l. 5. t. 33. n. 41. seqq., Tamb. tr. de Casib. reserv. c. 9. § 1. n. 10. 21., Bertagna de Casuum reservat. pag. 153. seqq.

2. « Casimirus confessarius, dum alacriter ad excipiendas confessiones incumbit, dubitare coepit, an tempus iurisdictionis sibi concessae iam expiraverit, necne. Dubium autem resolvere non potest, quia litteras episcopales amisit. Nihilominus indubius pergit confessiones audire et absolvere, hoc innixus principio: In iurisdictione dubia, vel probabili, certo supplet Ecclesia. Subinde vero, scrupulo motus, statuit a confessionibus abstinere, donec facultatis renovationem obtinuerit. Interea tamen, enixe rogatus, plures adhuc poenitentes absolvit, scilicet parochum die festo celebraturum, et anxietate agitatum; mulierem partu difficili laborantem, et a parocho abhorrentem; virum cuius confessionem iam inceperat, et qui diutius in statu peccati mortalis, absque maxima molestia, perseverare non poterat, et alios similes.

Quaer. *Quid de ratione agendi Casimiri?*

R. Casimirus male fecit *in primo Casu* absolvendo cum iurisdictione (practice vel negative) *dubia*, cum nulla urgeret necessitas, seu gravis causa. Non enim verum est, Ecclesiam certo supplere in iurisdictione dubia, seclusa causa gravi, siquidem hoc communiter a theologis negatur. Attamen valide absolvit, quia *in tali casu* Ecclesia iurisdictionem, saltem ob errorem communem, supplet. Licite etiam absolvere potuit, si, efformata conscientia, *probabiliter* putavit, se iurisdictione non destitui. Valide autem et licite egit absolvendo *in Casibus posterioribus*, quia causa gravis absolvendi urgebat, et proinde merito Ecclesia censebatur supplere iurisdictionem. Sic docet S. Lig. 573. » — Ita P. Gury. 550.

In *primo casu* P. Gury implicite asserere videtur Ecclesiam probabiliter iurisdictione supplere, stante iurisdictione negative *dubia*; certo vero supplere, stante iurisdictione positive dubia; eamque supplere aperte asserit in posterioribus necessitatis casibus, stante dubia iurisdictione, concludens sic docere S. Alph. 573. Sed hoc loco S. D. non

loquitur de iurisdictione vere *dubia*, sed *probabili*, quae bene diversa est. Ecclesia quidem iurisdictionem supplet in duplici casu: 1.º cum subest *error communis*, propter commune bonum, Lig. 572.; 2.º cum subest *opinio probabilis* in dubio *iuris*, propter idem commune bonum, Lig. 573., Suarez d. 26. s. 6. n. 7., Lugo d. 19. n. 29., non item in dubio *facti*, v. g. si is, cui mandata fuit ad arbitrium voluntatis *ipsius personae*, vel ad certum tempus, dubitet ne forte mortuus sit is qui mandavit, aut ne definitum tempus praeterierit. Licet tamen in dubio hoc etiam negativo *facti* absolutionem dare, si « negata absolutione notabile detrimentum immineret animae poenitentis », Lig. 431., vel si dubium exoritur « postquam poenitens peccata sua coepit confiteri, quia huic iam quaesitum est ius ad absolutionem obtinendam ». D'Annib. 321. At *in utroque Casu* absolutio danda erit sub conditione, propter sacramenti reverentiam; et de ea poenitens, si mortalia fuerit confessus, admonendus, ut, si postmodum forte notum fiat, quod confessarius revera carebat iurisdictione, poenitens iterum confiteatur peccata illa ut debet, et rite suae prospiciat saluti, Lig. 432. 171.

Verum, si *de dubio facti*, et de dubio *negativo* agatur, Busemb. apud S. Alph., et S. Alph. n. 571. aperte admittunt modo expositam doctrinam, praecedenti paragrapho. Si vero iterum agatur *de dubio facti*, et *de dubio positivo*, Busemb. apud S. Alph. n. 571. tenet *in eo casu* Ecclesiam supplere iurisdictionem. « Quod si tamen, ait, ex probabili ratione dubium resolvat, nimirum habere se iurisdictionem, etsi cum formidine oppositi, absolute absolvit licite, tum quia tunc practice et moraliter est certus; tum quia Papa eo casu dat facultatem ». Idem implicite tenere videtur S. Alph. n. cit. 571., idemque tradere aperte videtur n. 573., sed cum limitatione necessitatis seu utilitatis. Tractat utique ibid. S. D. quaestionem generalem: « An liceat administrare sacramentum poenitentiae cum iurisdictione tantum probabili ». Affert varias sententias, et deinde sententiam ipse amplectitur, quae dicit, « licitum quidem esse ministrare hoc sacramentum poenitentiae cum iurisdictione probabili, sed non nisi quando adest causa gravis necessitatis, aut magnae utilitatis, vel causa rationabilis ». Verum, quamvis ita generatim, S. D. loquatur de iurisdictione probabili, videtur tamen in mente habuisse potius probabilitatem *facti* quam *iuris*, ex allatis deinde exemplis. Mox enim subdit: Huiusmodi causa accidit: 1.º quando poenitens indigeat auxilio sive consilio *illius confessarii*, 2.º Si complex peccati poenitentis sit notus apud *confessarium*, qui certa pollet *iurisdictione*, et ignotus apud *confessarium* habentem solam *probabilem*. 3.º Si *confessarius*, qui habet *iurisdictionem probabilem* prudenter

timeat, poenitentem non facturum confessionem integram apud eum qui certam habet. 4.º Addit Sporer, ne poenitens incidat in aliquam aversionem, vel damnosam suspicionem *confessarii certi*. 5.º Si urgeat praeceptum confessionis, aut singularis indulgentia lucranda, vel quia diu quis non poterit confiteri ».

D'Annib. p. 1. n. 80. de iurisdictione generatim loquens ait: « Suppletur in re dubia, modo dubium sit non mere *negativum*, sed *positivum* et vere probabile. *Non negativum*, v. g., si dubitem, eo magis si ignorem, an mihi mandata fuerit iurisdiction; sed *positivum*, seu *iuris*, puta, an Ecclesia suppleat iurisdictionem cum solo errore communis...; seu *facti*, secus ac olim censui, ut si mihi iurisdiction mandata fuit ad certum tempus... an tempus praeterierit. Ratio est quia ita consuetudine est introductum, et consuetudine iurisdictionem acquiri posse explorati iuris est ». Verum, non obstante affirmata consuetudine, de qua non constat, *dubium facti* ipse D'Annib. excludit eadem p. 1. n. 342.; et p. 3. n. 321., ed. 3^a. et 4^a, absolute affirmat Ecclesiam iurisdictionem supplere cum adest opinio probabilis in dubio *iuris*, minime vero in dubio *facti*. Et sane, ut argumentatur Suaresius d. 26. s. 1. n. 7. in dubio *iuris*, seu *communis quaestionis iuris*, « ignorantia quae oritur ex sententia probabili doctorum, est communis et publica, et communi populo nocere posset, si in re ipsa ministri carerent iurisdictione. Et ideo non licet argumentari ad privatas ignorantias vel errores, qui in *particularibus factis intervenire possunt*, quia non pertinet ad bonam gubernationem, ut iis omnibus provideatur, quod fieri non posset sine aliis maioribus incommodis; providere autem communi et publicae necessitati, est valde conveniens et necessarium ». — I. M. 770. 771.

3. Leonardus, sacerdos in dioecesi approbatus, multos absolvit poenitentes, etiam tempore paschali, invitis parochis. Id etiam agere pergit postquam episcopus prohibuit, ne fideles, tempore paschali, cuipiam extra parochiam confiteantur absque parochi licentia.

Quaer. *An Leonardus valide absolverit, invitis parochis? An invito dioecesis episcopo?*

R. « 1.º Leonardus valide absolvit, invitis parochis, etiam tempore paschali; quia, ex interpretatione communi, *proprius sacerdos, cui fideles semel in anno confiteri debent*, intelligitur quilibet sacerdos approbatus. 2.º Non posset valide absolvere, tempore paschali, si episcopus statueret, ut solis parochis parochiani confiteantur; quia episcopus valide iurisdictionem restringere potest ». Ita Gury 540.

Verum huiusmodi statutum esset primo contra communem praxim et consuetudinem. Insuper prohibitum iam est pluribus Decretis SS. Congregationum, iisque declaratum est *tolerari non posse*. Cf. Ench. Mor. ed. 3.ª n. 778, 782.

« La Santa Sede ha ritenuto sempre la massima, che non si deve vincolare in alcun modo la libertà de' cristiani in un punto così delicato quale è la sacramentale confessione, ed ha voluto sempre che fosse lecito a ciascuno di manifestare le sue colpe a quello tra i sacri ministri approvati che gli fosse più a grado. Non ha egualmente mai proibito ad un confessore approvato di ascoltare nella propria chiesa la confessione di qualunque siasi cattolico, che si presentasse al sacro tribunale. Così non è proibito ai cristiani di una diocesi passare in un'altra per ivi confessarsi. Inoltre sebbene per l'adempimento del precetto pasquale deve ogni cristiano fare la sua comunione nella propria parrocchia, non ha però alcun obbligo di confessarsi in tale occasione al proprio parroco. Questa è stata sempre ed è la massima, la pratica tenuta dalla Santa Sede. Non si è fatta poi mai alcuna distinzione di rito, giacchè l'amministrazione di tal sacramento non porta seco alcun cambiamento di rito; che anzi la stessa Santa Sede, quante volte si è mosso alcun dubbio su tal particolare, ha dichiarato, che non devesi fare in tal genere alcuna limitazione. Quindi nel 1626 5 di Giugno vietò severamente ad alcuni vescovi latini d'impedire i loro sudditi di confessarsi dai sacerdoti ruteni e viceversa ». S. C. de P. F. 2. Iun. 1835. Collectan. n. 929, 932.

Postremo, ut eruitur ex Declar. S. C. 5. Apr. 1584. et ex C. *Superna* Clementis X. § 4. 5., illa omnium confessariorum, etiam indefinite iam praevisio examine, approbatorum, iurisdictionis restrictio, pro tempore paschali invalida esset, adeoque valide absolverent. Cf. Enchir. Moral. 789. — I. M. 776.-778.

4. « Antoninus, parochus, solet semel in anno, comitante Hydolpho, vicario suo, tendere cum parochianis non paucis in piam peregrinationem extra dioecesis fines. Cum ad pium sanctuarium pervenisent, tum ipse, tum adiutor audiendis suorum confessionibus alacriter vacant. Nonnullos alios peregrinos ad eorum tribunal accedentes, etiam excipiunt et absolvunt.

Quaer. 1.º *An Antoninus, parochus, valide absolverit suos parochianos extra parochiam, vel etiam extra dioecesim?* — 2.º *An eius vicarius suos poenitentes?* — 3.º *An uterque alios externos?*

R. 1.º Antoninus, parochus, valide absolvit suos parochianos

extra parochiam et etiam extra dioecesim, absque episcopi loci delegatione; quia parochus gaudet iurisdictione *ordinaria*, et *proinde personali* in proprios subditos, eosque in omni loco absolvere potest.

2.º Hydulphus, vicarius, absolvere non potuit suos poenitentes, utpote approbatione debita, vel iurisdictione personali destitutus. Iurisdictio enim vicarii est tantum *delegata*, et *proinde mere localis*. Attamen, stante errore communi, reapse non invalide absolvit.

3.º Neuter, neque parochus neque vicarius peregrinos extraneos absolvere potuerunt licite *per se* (adde et *valide*), nimirum ob deficientem episcopi loci approbationem. Attamen, stante errore communi, uterque valide absolvit ». Ita P. Gury 552.

Notandum hic est illud, quod dicitur a P. Gury et reapse communiter solet dici, iurisdictionem nempe *ordinariam* esse *personalem* delegatam esse *localem*, per se loquendo, improprie omnino dici. Etenim omnis iurisdictio personalis est, cum non nisi in personas sit, Dicitur vero *personalis* vel *territorialis* ad significandum territorio non esse vel esse coarctatam quoad eius exercitium. — Quod igitur iurisdictio *ordinaria* territorio non coarctetur, et in omni loco possit quis consequenter absolvere; quia *personalis* est; ineffaciter inde probatur, si illud *personalis* significat quod exercetur in personam; etiam delegata in personam exercetur, adeoque et illa in omni loco posset exerceri. Si vero significet, quod territorio non coarctetur, hoc praecise est illud quod debet probari, et idem per idem probaretur. Itemque, quod iurisdictio *delegata* territorio e contra coarctetur, quia est *localis*, evidenter petitionem continet principii, quia hoc ipsum est quod est demonstrandum. Alia ergo assignanda est ratio, cur parochus proprios parochianos extra parochiam et dioecesim potuerit absolvere absque approbatione episcopi loci, non etiam eius vicarius.

D'Annib. 322., alique opinantur, etiam vicarium *in Casu*, absolute saltem loquendo, potuisse suos poenitentes absolvere extra parochiam et dioecesim, ob generalem rationem, quia iurisdictio delegata secundum se eadem est ac ordinaria, et in proprium subditum illa ut haec exercetur. Haec est tota cl. auctoris doctrina: « Iurisdictio prorogari potest, ut alias, *de tempore ad tempus*, *de persona in personam*, *de loco ad locum*. *De casu ad casum* prorogari non potest propter reservationes, quas vocant. Ex 1.º igitur absolvitur poenitens a confessario, a quo inabsolutus dimissus fuit mox reversurus, si redierit eo tempore, quo ille confessor esse desiit. V. S. Alph. VI. 537. q. 111. Ex 2. absolvimus peregrinos in nostra dioecesi. Ex 3.º epi-

scopus vel parochus absolvunt subditos suos in dioecesi aliena. S. C. C. 3. Dec. 1707., Bened. XIV. Not. 86., 7. An igitur *etiam simplex confessarius* possit absolvere suos dioecesanos extra dioecesim? Plures negant ex Pontificiis Constitutionibus, quae *Ordinarii loci* approbationem exigunt. V. S. Alph. VI., 548., et in primis ex C. Innoc. XI. 10. Apr. 1700. Quidam affirmant Suar., Sanch., Lugo, Salm., Mazzotta. Haec sententia in puncto iuris mihi verior est, quia delegatus utitur iurisdictione delegantis. Nec obstant Const. Pontificiae, alias neque parochi id possent; et Const. Innoc. XI. ex peculiaribus causis et pro aliquibus locis edita fuit, Salm., Mazzotta. Nihilominus prior omnino tenenda est, quia ex verisimili intentione delegantis, iurisdictione delegata territorio finitur. Verum factas confessiones non puto repetendas, nisi in mortis articulo.

Sed, si reapse *delegatus utitur iurisdictione delegantis*, si delegans nihil contra positive significet, ex verisimili intentione delegantis iurisdictione delegata e contra territorio non finitur. Ratio igitur cur vicarius delegatus non possit suorum confessiones extra dioecesim audire, et parochus possit, repetenda est ex approbatione *Ordinarii loci*, quam, pro aliis omnibus, secluso speciali privilegio, praeter parochos, Trid. s. 23. C. 15. de R. et Pontificiae Constitutiones reapse requirunt; minime vero pro parochis. Unde non sequitur, quod, si delegati non possent, sine approbatione *Ordinarii loci*, audire confessiones suorum poenitentium, neque parochi possent sine illa audire confessiones suorum parochianorum, in aliena dioecesi. Ac, si ullum est in Iure, dubium, illud profecto evanescit ex consuetudine, quae est optima legum interpretis. — I. M. 774.

5. « Sabellus sacerdos, magna poenitentium caterva circumdatus per aliquod tempus, expleto approbationis termino, primo, quidem ignorantia invincibili laborando, deinde etiam mala fide, confessiones excipere perrexit. Ab episcopo autem propterea a confessionibus suspensus, nonnullas mulierculas, suspensionis ignaras, nihilominus absolvit. Deinde, fuga arrepta, simulatisque ab episcopo litteris, in alio loco consistit, ad quem fama suspensionis nondum pervenerat, et ibi ad audiendas confessiones in magna quadam solemnitate a parochio admittitur.

Quaer. 1.º *An valide absolverit Sabellus, sive bona, sive mala fide ante suspensionem?* — 2.º *An valide absolverit mulierculas post suspensionem, et fideles post fugam?*

R. Ad 1.um Affirmative. Ratio est, quia adfuit error communis,

ex quo fit, ut Ecclesia probabilius suppleat, etiam deficiente titulo colorato. Nec obstat, quod postea Sabellus fuerit in mala fide, quia haec mala fides errorem communem non destruit. Lig. 572.

Ad 2.um Sabellus invalide absolvit illas paucas mulierculas, quae eius suspensionem ignorarunt, quia tunc error privatus tantum fuit. Ecclesia autem, iuxta sententiam communem theologorum, in errore privato iurisdictionem non supplet; quia Ecclesia, ut provisor generalis, non censetur supplere, nisi ratione boni communis. Post fugam autem Sabellus valide absolvit, saltem probabiliter, quia adfuit error communis in loco, in quem sese recepit ». Ita P. Gury 545. 546.

Responsio ad 2.um difficultate non caret. Nam, si Sabellus ante suspensionem, ratione erroris communis, valide absolvit, cur post suspensionem, ratione eiusdem erroris communis, non valide absolvit, cum iurisdictione omnino careret, tum post suspensionem tum ante illam? Ac, si antequam suspenderetur, error erat in eo loco communis, quomodo deinde, post suspensionem ignoratam, error ibidem factus est privatus? Et sane, ut ipse P. Gury habet, quia post fugam *adfuit error communis in loco in quem sese recepit*, ideo ibidem valide, saltem probabiliter, absolvit. Ergo idem dicendum est de loco, unde Sabellus fugerat, quia error ibi communis erat; ideoque ut valide alios absolvit poenitentes, ita etiam mulierculas illas absolvit. Neque valet dicere, quod agebatur de nonnullis mulierculis. Nam secus Sabellus confessiones pergens audire, transacto approbationis termino, invalide absolvisset primos saltem poenitentes; quod neque P. Gury dicit, neque alii dicunt, neque dici potest. Etenim supponatur, quod prima die post expletum terminum approbationis, fuisset quidem simul in ecclesia tota illa poenitentium caterva, et postquam Sabellus audierit confessiones nonnullorum, impedimento repente exorto, non potuisset continuare in confessionibus aliorum, num illorum nonnullorum absolutiones invalidae essent? Et, si tota illa caterva, ut fieri solet, non tota simul esset in ecclesia, sed alii post alios venissent toto mane, num saltem eorum, qui primi venerunt, absolutiones invalidae essent? Et quid, si postquam nonnulli iam venerint, et fuerint absoluti, et incendio, terraemotu, hostium invasione, aliaque ratione, non possint amplius alii ad ecclesiam accedere, num illi qui fuerunt absoluti, ideo invalide absoluti essent? Tunc sane dicendum esset, quod, ut ratione erroris communis valida sit absolutio, necesse est, ut de facto absoluta iam fuisset magna illa poenitentium caterva. Quare absolutio tunc saltem primorum poenitentium remaneret suspensa usquedum verificetur factum magnae catervae poenitentium

absolutorum. Quod si hoc dici non potest, non apparet profecto, cur *illae mulierculae*, licet *nonnullae* fuerint, et non fuerint innumerae, sive simul, sive successive, non fuerint *in Casu* valide absolutae, ut alii praecedentes poenitentes Sabelli, *qui per aliquod tempus confessiones excipere perrexit* sine iurisdictione. Secus vero, etiam post fugam Sabellus saltem primos non valide absolvit, si postquam eorum audierit confessiones, non potuerit deinde audire confessiones reliquorum. Scilicet ad *errorem communem* hic non requiritur *error communis de facto*, quoad ipsum effectum illius erroris, factum ipsum nempe quod plures reapse decipiantur, et confiteantur non habenti iurisdictionem, sed *error communis de iure* tantum, quoad praedictum effectum, talis nempe rerum status, ut error per se sequatur multorum, adeoque possint multi non habenti iurisdictionem confiteri. Et tunc ratio iurisdictionis supplendae verificatur, avertendum nempe periculum communis damni. Huiusmodi *rerum status* profecto habetur, semper ac confessarius *publice* exerceat munus confessarii, ita ut *publice* confessarius existimetur, et ideo multorum possit confessiones audire. « Error communis est, ait D' Annib. p. 1. n. 79., si eo loco, ubi aliquis iurisdictionem exercet, v. g., ubi parochum agit; ea praeditus esse publice existimetur ex L. 3. *ad S. C. Maced.*; seu *facti* error versetur seu *iuris* ex L. 41. *Mad.*; La-Croix l. 6. p. 1. n. 113.; dummodo error *iuris* sit probabilis ». Et Casimirus Gennari Monit. Eccles. v. 7. p. 1. p. 85. « ecco limpidamente, *inquit*, formolata la teorica dell' errore comune. Allorchè una persona, chiamata dal diritto canonico o civile ad esercitare una qualche giurisdizione, la esercita pubblicamente, sicchè la generalità creda, che ne abbia il titolo, quando anche il titolo non vi sia, pel bene delle persone, la giurisdizione vien supplita dalla legittima podestà ». Suppletur nempe *a iure*; non enim suppletur ab eo qui illam perperam dedit, aut dare debuisse. Quando autem lex supplet iurisdictionem perinde est, ac quis ea praeditus esset. Proinde valide, quamvis illicite, ab eo et cum eo quoque exercetur, qui non ignorat eam exercenti deesse. D'Annib. p. 1. n. 79. Et La-Croix l. 6. n. 112: « Quando datur prudens et communis persuasio pro iurisdictione, vel potestate alicuius, sive ordinaria sive delegata ad aliquid faciendum, quamvis ea persuasio coram Deo sit falsa; tamen certum est, quod Ecclesia, si possit, suppleat vel dispenset, etc. ». Sabellus igitur valide absolvit etiam paucas illas mulierculas, quia adhuc publice existimabatur esse confessarius et habere iurisdictionem. Unde, si non tantum nonnullas, sed alias etiam quam plures post ipsas absol-

visset, valide absolvisset, usquedum a multitudine seu publice uti confessarius haberetur. I. M. 769. — Cf. Cas. seq.

6. Titius antea coenobita, deinde a religione apostata, falsis litteris testimonialibus usus, cum esset simplex sacerdos, ostendit, se et concionatoris munus exercuisse et monialium excepsisse confessiones. Obtinet ergo in dioecesi quapiam haec eadem officia et concionatoris et monialium confessarii. Verum in litteris facultativis haec clausula apponitur: « si vera sint exposita et alibi idem munus exercuerit ».

Demandatum sibi munus cum magno zelo et virtutis specie Titius exercet; sed in excipiendi confessionibus puellarum, quae educationis causa in monasterio degebant, saepe commendabat matrimonii statum et ut gravissimum perpetuae castitatis votum et clausurae onus insinuabat. Id innotuit tandem abbatissae, quae, diligentius explorando in illius vitae rationem, agnoscit de ipso quod erat occultum, nec non eiusdem a religione apostasiam. Illico perterrita doctum confessarium vocat eique rem totam exponit. — Hic autem secum quaerit:

1.º *An et sub quibus conditionibus Ecclesia suppleat iurisdictionem quando poenitentes huius defectum invincibiliter ignorant?* — 2.º *An absolutiones a Titio datae fuerint validae?* — 3.º *Qua prudentiori ratione sit providendum in Casu?*

R. Ad 1.um Iurisdictionem Ecclesia supplet, ratione boni communis, *si eam tamen dare potuisset*. Quare eam non supplet, si abbatissa e. g., de qua *in Casu* agitur, moniales et saeculares omnes absolveret ad monasterium accedentes. — Eam vero supplet primo quando aliquis eam exercet, *cum titulo colorato et errore communi*, ratione boni communis. Supplet secundo, quando aliquis eam exercet *cum errore communi, sed sine titulo colorato*. Id quidem plures negant, sed probabilius alii affirmant. Eadem enim est publicae utilitatis causa, stante errore communi, sive adsit sive desit titulus coloratus in iurisdictionem exercente. Supplet tertio, quando aliquis eam exercet, *stante ipsius probabilitate*. Ratio est, universalis hac in re confessariorum consuetudo, et consuetudo iurisdictionem praebet. S. Alph. 1. 6. n. 573. *Probabilitate*, nempe *iuris*, e. g., an valeat non approbatus, approbato praesente, moribundum absolvere. Quid de *probabilitate facti*? e. g., an tempus delegatae mihi iurisdictionis praeterierit? Non desunt qui affirmant. Affirmat inter alios se retractans D'Annibale, edit. 3., p. 1. n. 80, nota 78, inquit: « Suppletur (iurisdictio) in re dubia, modo dubium sit non mere negativum, sed positivum, et vere probabile... seu *iuris*... seu *facti*, secus ac olim censui ». Verum id communiter non

admittitur, et ipse D'Annibale eadem edit. 3. p. 3. n. 321. se iterum retractans ait: « Supplet iurisdictionem Ecclesia cum subest opinio probabilis *in dubio iuris, non item in dubio facti* » Ratio autem est, quia si probabilitate iuris affirmari potest universalis confessoriorum praxis et consuetudo, haec sane affirmari non potest etiam pro mera facti probabilitate. Hinc multo magis dicendum est, Ecclesiam minime supplere iurisdictionem *in dubio mere negativo*, si quis, e. g., mere dubitet, utrum ipsi fuerit delegata iurdictio; vel etiam, et a fortiori, *in ignorantia* iurisdictionis, si quis nempe ignoret, an ipsi fuerit collata iurdictio. Item iurisdictionem Ecclesia non supplet, si quis utatur iurisdictionem mere *praesumpta* seu *interpretativa* pro certo habens Ecclesiam eam ratam habituram. Actus enim *in Casu* ratihabitione validus fieri non potest: et communissime ac ab omnibus doctoribus *hic Casus* vel explicite excluditur, vel saltem implicite, cum illum non recenseant cum aliis casibus quibus Ecclesia iurisdictionem supplet.

Ad 2.um Affirmative respondendum videtur. Si cum errore communi titulus coloratus exigatur, ut Ecclesia iurisdictionem suppleat, titulus coloratus *in Casu* non defuit. *Titulus* enim est causa, qua ius aliquod acquiritur, et *coloratus* est, quando licet ei nihil deesse videatur, nihilominus occulto laborat vitio, unde nullum transfert ius. Iam vero Titius ab Ordinario loci, di est ab habente ad id potestatem, *litteras* obtinet *facultativas* ad audiendas confessiones, quibus litteris solet omnibus confessoriiis approbatio et iurdictio legitime conferri. Titius ergo *titulo* non caruit. Verum ille titulus mere *coloratus* erat; laborat enim substantiali obreptionis vitio, cum confessiones audiendi facultas non fuerit ipsi absolute concessa, sed hac conditione formali, *si vera sint exposita, et alibi idem munus exercuerit*; quae conditio non verificabatur. Neque vero defuit *in Casu error communis*. Videtur sane primo adspectu deficere, cum non agatur nisi de uno monialium monasterio. Reapse tamen error adfuit communis, *Error enim communis* hic non est error *de facto* multorum, maioris partis communitatis, totius communitatis. Cum agatur *de validitate actuum*, et *de actibus omnino successivis*; si error communis esset error communis *de facto et in actu secundo*, iam actus illi non inciperent esse validi, nisi postquam iam quis fere *totam communitatem* absolvisset, vel *minorem partem communitatis*, vel saltem plures, sed nondum *multos*; et tunc *quot?* adeoque res maneret semper incerta pro *ultimis* absolutis; pro *primis* vero nihil prodesset Ecclesiae benignitas, quae tamen supplet iurisdictionem ratione boni *omnium animarum*. Insuper, si quando incipiunt iam esse saltem *multi*, vel *maior pars communitatis*, vel *tota communitas*, primus, qui absol-

vitur, valide tunc certe absolvitur, et valide absolvitur ratione *erroris communis*, ratione *boni communis*: quomodo sane *in hoc uno* habetur *error communis* et *commune bonum*? Error tamen communis et communis boni ratio iam a primo, qui absolvebatur, verificabatur; adeoque iam ille primus valide absolvebatur. Quare error communis intelligi non potest error *de facto* et *in actu secundo*; sed error communis *de iure* et *in actu primo*, i. e. in tali rerum statu seu conditione, ut error *publice* seu *communitatis* sequi naturaliter possit et debeat; si res nempe naturalem cursum suum sequatur. Porro talis est status seu conditio, in qua Titius reperitur. Habet enim Titius facultativas literas *monialium dioeceseos confessiones* audiendi; adeoque non restrictas ad unam vel aliam domum duarum vel trium sororum; sed generalem habet *in dioecesi* facultatem audiendi *confessiones monialium*, prout nunc S. C. EE. et RR. episcopos facere exhortatur, ut nempe moniales facile ad eos recurrere possint, Decr. *Quaemadmodum* 17. Dec. 1890. § IV. Si autem Titius *specialem* obtinuit *approbationem* pro monialibus, approbationem certe obtinuit etiam pro omnibus aliis christifidelibus, praesertim cum munus etiam concionatoris simulaverit. Unde, si ipse in publica quadam ecclesia inceperit etiam confessiones audire, constituto sibi aliquo confessionali, ut fieri solet, ex hoc etiam capite satis superque apparet error communis *in Casu* Titii. Demum error communis ex eo etiam eruitur, quod Titius omni arte conetur celare suam veram conditionem, et publice se iactare concionatorem et confessarium, ac confessarium donatum etiam speciali approbatione monialium in ea dioecesi. Id quidem non explicatur *in Casu*, sed ex eius expositione satis eruitur, cum dicatur quod magnum zelum et virtutis speciem prae se ferret.

Ad 3.um Cum confessiones validae fuerint *in Casu*, monialium et puellarum conscientiae turbandae non sunt. Quare alto premendus est silentio in eo monasterio defectus iurisdictionis Titii. Verum abbatissa rem totam Ordinario loci denunciare tenetur. Neque vero interim possunt moniales et puellae Titio confiteri, adeoque tenetur abbatissa statim alium petere ab Ordinario confessarium. Obligatio vero in abbatissa Titium denunciandi non tantum exoritur ex defectu iurisdictionis Titii, verum etiam ex scandalo, quod facile potuit haberi ex ea matrimonii commendatione, et ex eo castitatis ac religiosae vitae onere, vel exaggerato vel praeter omnem opportunitatem et prudentiam puellis declarato.

130. — IURISDICTIO IN ARTICULO MORTIS

1. « Lucianus, parochus coadunato populo pro missa die festo audienda, ad celebrandum se accingit. Sed, cum vestibus sacris iam indutus esset, admonetur Titium parochianum, in pago una circiter hora distante commorantem, esse morti proximum. Quid faciet his pressus angustiis? Haeret anceps, nesciens quid consilii sit capessendum, populus enim missam non audivit, nec tempus superest expectandi donec parochus redierit, ut eam celebret, nam meridies iam propior est. At mox, scio quid faciam, ait secum. Egregia cogitatio! Columbinus, sacerdos huius loci, qui uti cappellanus in vicina parochia celebrat, iam rediit. Ecce eum mittam statim ad morientem, ego vero hic remanens celebrabo. Ille quidem non est ad confessiones approbatus; sed in mortis periculo nulla requiritur approbatio. Rogatus Columbinus annuit, et quam citissime pergit. Mox domum morientis adventat; iam scalas incipit ascendere, cum mulierum gemitus, clamores et eiulatus ad eius aures feruntur, quos inter vox flebilis auditur: *Iam miser emittit spiritum!* Tunc sacerdos alte inclamat: *Ego te absolvo a peccatis tuis*, et continuo convolans ad decubentis cubiculum eum cernit iam mortuum.

Quaer. 1.º *An parochus, alio deficiente sacerdote, qui ad moribundum pergeret, missam omittere potuisset, aut etiam debuisset?* — 2.º *An bene egerit parochus sacerdotem non approbatum ad aegrum mittendo?* — 3.º *An valida fuerit absolutio, quam Columbinus in his rerum adiunctis impertit?* — 4.º *An cappellanus potuisset etiam missam loco parochi celebrare, ut hic ad moribundum pergeret?*

R. Ad 1.um Affirmative. Lucianus potuisset et debuisset missam omittere. Ratio est, quia in conflictu duorum praeceptorum, quae simul adimpleri nequeunt, praeceptum maius adimplendum est. Atqui praeceptum maius est, ut moribundi animae succurrat: praeceptum enim caritatis urgens in his circumstantiis de iure naturali maius est praecepto ecclesiastico missam audiendi. Ergo Lucianus potuisset et debuisset missam omittere.

Ad 2.um *Casus* gravi difficultate non caret, et rationes graves pro utraque sententia affirmativa scilicet et negativa, afferri possunt. Et enim probabiliter Lucianus Columbinum ad aegrum mittere non potuit. Ratio est, quia Columbinus non potuit absolvere moribundum tamquam a parocho delegatus ut patet: sed neque ex approbatione generali Ecclesiae pro casu mortis, quia non deficit sacerdos approbatus,

scilicet parochus non absolute impeditus. Attamen sententia opposita solido fundamento carere non videtur. Urget enim gravissima ratio, ut parochus cappellanum mittat ad moribundum; moraliter enim impeditus dici potest, cum tunc celebrare debeat, ut magnus populus missam audiat. Neque hoc ab intentione Ecclesiae alienum esse videtur. Igitur, adductis hinc et inde oppositis rationibus in motivo gravi innixis, versamur *in Casu* iurisdictionis dubiae. Atqui licet uti iurisdictione dubia urgente gravi causa, prout *in Casu* nostro gravis est. Ergo damnandus non est bonus parochus, qui in tantis rerum angustiis cappellanum ad moribundum misit.

Ad 3.um Affirmative. Etenim 1.º valida fuit ex parte ministri, quia tunc solus erat praesens sacerdos, et proinde certo iurisdictione gaudebat. 2.º Valida fuit ratione praesentiae sacerdotis, quae vere moralis erat. 3.º Valida fuit ex parte formae. *Ego te absolvo a peccatis tuis*. 4.º Valida fuit etiam probabiliter ex parte moribundi bene dispositi, quippe qui sacerdotem advocaverat, et, si illum appropinquantem audivit, signum poenitentiae dare potuit; sed haec absolutio modo conditionato impertiri debuit.

Ad 4.um Negative per se. Ratio est, quia cappellanus non est amplius ieiunus. Porro non est, *per se* rato sufficiens missam non servato ieiunio celebrandi ut populus eam audiat. Id tamen licere, si secus timendum esset scandalum, gravis tumultus et offensio populi, etc. » — Ita P. Gury 559. 562.

In Responsione ad 2.um notandum primo est, quod, stante probabilitate utriusque sententiae, quoad quaestionem; an simplex sacerdos possit valide absolvere, praesente approbato confessario; iam non agitur proprie de casu iurisdictionis *dubiae*, sed iurisdictionis *probabilis*. Deinde *gravis* illa *difficultas*, quam affirmat P. Gury, in praesenti iam non amplius adesse videtur post Responsum S. O. 29. Iul. 1891., quod est sequentis tenoris: « 1.º An valida sit absolutio, quam in articulo mortis impertierit quivis sacerdos, etiam non approbatus, quando faciliter advocari seu adesse potuisset sacerdos approbatus? — 2.º An similiter valida sit absolutio, in eodem mortis articulo concessa moribundo habenti peccata reservata, sive simpliciter, sive cum censura, a sacerdote non habente iurisdictionem in reservata, etiamsi advocari seu adesse facile potuisset sacerdos habens praedictam iurisdictionem? — R. ad utrumque: Non esse inquietandos, qui affirmantem sententiam tenent ». S. O. 29. Iul. 1891. I. M. 773.

In Responsione ad 3.um difficultas adest. Nam considerando *Casum* ut iacet, facile quidem non intelligitur, quomodo revera Colum-

binus fuerit sufficienter praesens moribundo. Absolutionem enim dedit cum *scalas inceperit ascendere* domus. Columbinus utique alte absolutionem inclamavit. Verum, si moribundus iacebat in aliquo domus interiori cubiculo, si domus satis proxima non erat primis scalis, moralis praesentia difficile intelligitur. I. M. 748. Quare absolutio, *in Casu*, sub conditione danda quidem fuisset etiam ex hoc capite.

2. « Naborius, subito morbo correptus iamque ad extrema deductus, sacerdotem requirit. Cum transiret Marius cappellanus, omni iurisdictione destitutus, advocatur. Exordio confessionis vix praemisso, ecce adstat Lucas vicarius, qui Mario recedente, confessionem aegroti excipit. Sed mox peccatum reservatum inaudiens, nec facultate a reservatis absolventi gaudens, non mediocriter intricatur; cum, sparso rumore morbi Naborii, et ipse advolat Urbanus parochus. Eo comparente, Deo gratias agit vicarius, et aegrotantem rogat, ut pastori, suo amantissimo patri, confiteri velit. Annuit ille; sed cum aperuisset aeger Casum, cui annexa erat excommunicatio episcopo reservata, iam nescit parochus, quid sit faciendum. Ecce interea advenit vicarius generalis, Naborii familiarissimus, cui vice sua pastor libenter locum cesserat, si id facere fuisset ausus, vel si poenitens id gratum habuisset; sed timens aegroti offensionem, eum integre audivit et absolvit. Postea autem Naborius convaluit, et in perfectam sanitatem restitutus est.

Quaer. 1.º *An sacerdos non approbatus, in Casu mortis, confessionem audire possit? An coram approbato?* — 2.º *An confessarius simplex, in Casu mortis, a reservatis absolvere valeat? An a censuris, et quomodo?* — 3.º *An recte egerint varii confessarii in praesenti Casu, vel quid ipsis fuisset agendum?* — 4.º *An Naborius, recuperata sanitate, confessionem iterare debuerit?*

R. Ad 1.um Sacerdos approbatione carens potest absolvere *in Casu* necessitatis, seu in articulo aut periculo mortis, ex facultate generali ab Ecclesia concessa, ne quis defectu potestatis in sacerdote pereat. At iuxta multos, absolvere nequit, praesente alio sacerdote approbato, quia *in eo Casu* nulla urget necessitas. Attamen, si confessio moribundi a simplici sacerdote incepta fuerit, perfici potest. Lig. 563. Verum iuxta alios, simplex sacerdos potest etiam moribundum absolvere coram confessario approbato, quia, *in eo Casu*, iurisdictio simpliciter absque ulla restrictione ei ab Ecclesia tribuitur. Haec sententia probabilis est.

Ad 2.um Confessarius simplex a casibus reservatis absolvere potest in mortis periculo, quia Ecclesia, benigna mater, voluit ut in morte

nulla esset reservatio. Sed absolvere nequit a censuris, nisi *indirecte* seu ita ut, si aeger convalescat, teneatur adire alium confessarium, facultate absolvendi a censuris gaudentem. V. Comp. 579.

Ad 3.um 1.º Marius, primus confessarius, male fecit, locum suum alteri cedendo; licet enim simplex sacerdos esset, confessionem inceptam proseguere debuisset, ut patet ex dictis: ideoque *in Casu* valide absolvere poterat.

2.º Lucas, vicarius male fecit, et ipse parochus locum cedendo. Non debuisset enim a confessione perficienda cohiberi ob peccatum reservatum, cum in morte nulla sit reservatio.

3.º Quid vero de Urbano parochus? Primum male fecit confessionem ab alio inceptam peragendo; sed postea bene fecit miserum aegrotum ad vicarium generalem non remittendo. Confessio enim incepta, dum urget mortis periculum est ratio sufficiens, ut confessarius, potestate absolvendi a censuris destitutus, ab eis etiam, superveniente superiore, *indirecte* absolvat.

Ad 4.um Naborius recuperata valetudine, minime confessionem iterare debuit, sed tantum patefacere superiori, vel delegato, iuxta communem sententiam, peccatum, cui adnexa erat censura, ut ab ea *directe* absolveretur, vel per parochum ipsum facultatem postulare, ut ab eo confessio perfici valeretur », Ita P. Gury 555.-558.

Quoad responsionem ad primum et tertium quaesitum. Cf. Casum praecedentem, et I. M. 773.

Quoad responsionem ad secundum quaesitum, notandum est, peccata quidem absolvi posse *indirecte*, minime vero censuras. I. M. 669. 800. Ad censuras autem quod attinet, hae in articulo mortis, si sint reservatae, absolvuntur a non habente potestatem vel absolute, sine ullo onere comparandi deinde, si infirmus convalescat, coram superiore, vel cum huiusmodi onere, ut mox infra explicabitur. I. M. 799.

Quoad responsionem ad quartum quaesitum Naborius tunc tantum, recuperata valetudine, debuit se sistere superiori, vel absolvit ab alio potestatem habente a censura reservata, si ea cum hoc onere fuerit reservata. I. M. 799.

Ne hac occasione aliquis pereat, NULLA unquam fuit nec EST RESERVATIO in articulo (seu periculo) mortis. Trid. s. 14. C. 7. Ac proinde in eo articulo omnis reservatio CESSAT. Rit. Rom. de Sac. Poenit. § 17. Omnis, adeoque sive peccata sive censurae reservata fuerint; quae consequenter eodem iure censi debent. Suar. de Poenit. d. 30. s. 3. n. 4., D'Annib. p. 1. n. 349. Quare omnes sacerdotes sive approbati, sive non, qui in eo rerum discrimine a quibus-

vis peccatis absolvere possunt, absolvere etiam possunt *a quibusvis censuris*, nempe *a iure latis*; item et ab excommunicationibus et ab interdicto personali latis *ab homine*, quippe, nisi excommunicationibus prius absolutis, peccata licite absolvi non possunt; et, nisi interdicto personali absoluto, ecclesiastica sepultura dari praeterea non potest. An etiam a suspensione? Alii affirmant, nam Trid. dicit *a quibusvis censuris*; ergo nulla excipitur: alii vero negant; quia Trid. heic cavet illis tantum, quae animarum intersunt, *ne quis pereat*. Lugo de Poenit. d. 20. n. 203., D'Annib. p. 1. n. 349.

Porro absolutio ab inferiore data propter imminentis mortis articulum seu periculum, si infirmus convalescat, obligationemne secum fert adeundi superiorem, haud quidem ut quis ei iterum confiteatur, sed ut *mandatum ipsius recipiat*? Alii absolute affirmant ex C. *Eos qui 22 de Sent. exc.* in 6.º Alii vero negant ex Trid., cum nulla sit in articulo mortis reservatio, adeoque nullum reservationis onus, nisi lex nominatim id iubeat, ut pro casibus papalibus speciali modo reservatis, aut si fuerit notoria, aut si fuerit ad forum contentiosum deducta. Cf. Comment. de Censur. ed. 5.^a n. 75. 76., I. M. 799.

131. — IURISDICTIO REGULARIUM

1. « Angelus, regularis, a superiore suo constituitur ad confessiones confratrum audiendas, et ab episcopo pro saecularibus simpliciter approbatur. Sed ecce repente bonus pater Angelus surdus evadit, adeo ut a Sacro confessionum ministerio debeat amoveri. Quamobrem, loco illius, alium confessarium pro religiosis superior subrogat, prohibendo, ne alius quivis idem munus exercent. Elapsis autem tribus mensibus, pater Angelus, ab infirmitate sua praeter omnium expectationem sanatus, alacriter ad excipiendas fidelium confessiones incumbit. Audit etiam confessiones monialium eiusdem ordinis a iurisdictione episcopali exemptarum, et soli superiori subiectarum ».

Quaer. 1.º *An pater Angelus confessiones saecularium, recuperato auditu, valide exceperit?* — 2.º *An valide praedictas moniales absolverit?*

R. Ad 1.um Affirmative. Ratio est, quia ab episcopo eius fuit approbatus simpliciter, absque clausula *de consensu superioris*; proinde illa approbatio minime fuit revocata, Ergo valere perrexit. Ergo non est inquietandus bonus pater Angelus, neque inquietandi sunt saeculares, ab eo auditi et absoluti. Pergat utique alacri animo et cum

magno fructu uti facultate excipiendi confessiones ipsi ab episcopo facta.

Ad 2.um Negative. Non potuit enim valide absolvere moniales, episcopo non subiectas, sed a solo superiore monasterii dependentes, sicut socios religiosos tunc absolvere non potuisset; quia facultas absolvendi religiosos et moniales eiusdem ordinis a superiore fuit ipsi subtracta, nec restituta ». Ita P. Gury 566. 567.

Responsio ad 2.um quaesitum, quoad moniales, non videtur omnino sufficiens. Pater Angelus utique invalide absolvit moniales; sed ratio propria est, quia carebat *speciali approbatione* Ordinarii loci, requisita ad monialium confessiones audiendas. Ab episcopo enim ut *ex Casu* eruitur, non fuit approbatus nisi pro saecularibus I. M. 791.

2. « Benitius, sacerdos regularis, in collegio quodam moderator vacationum tempore, aliquando alumnorum turmam in dissitas regiones, recreationis causa perducit, eorumque confessiones, licet extra dioecesim, excipit ex sola licentia episcopi, cui subest collegium.

Quaer. *An Benitius valide absolverit alumnos suos extra dioecesim ex sola episcopi sui delegatione?*

R. Controvertitur. Probabilius affirmative. Ratio est 1.º quia, cum alumni seu convictores habeant actu omnimodam dependentiam a regularibus, iam eorum familiares sunt. 2.º Quia pluribus ordinibus regularibus... immo et nonnullis saecularibus Congregationibus... privilegium competit familiaritatis pro ipsorum convictoribus. Atqui ex communicatione privilegiorum ceteri ordines regulares iam tale privilegium consequuntur. Ergo, etc. Haec autem sententia plures romanos theologos, et quidem gravissimos, habet patronos ». Ita P. Gury 554.

Notandum quoad hanc resolutionem est, quod, si regulares gaudent praedicto familiaritatis privilegio quoad convictores, et ideo Benitius probabilius valide suos alumnos absolvit extra dioecesim sine approbatione Ordinarii loci, non intelligitur ad quid *in Casu* et in Quaesito dicatur, quod Benitius absolvit ex sola licentia seu delegatione episcopi, cui subest collegium. Si enim in dioecesi episcopi, cui collegium subest, non potest Benitius alumnorum confessiones audire sine approbatione eiusdem episcopi, neque extra eius dioecesim potest eas audire confessiones sine approbatione Ordinarii loci. Si autem praedicti alumni vere gaudent familiaritatis privilegio tunc potest Benitius in eadem illa dioecesi, cui collegium subest, alumnorum audire confessiones sine licentia etiam, seu delegatione episcopi. I. M. 785.

Decreto tamen S. O. prohibitum est, « ne ullus cuiusquam religiosae communitalis, aut seminarii, aut collegii superior, sive maior sive minor, in Alma Urbe, excepto aliquo raro necessitalis casu, de quo eius conscientia oneratur suorum alumnorum, in eadem domo manentium, sacramentalis confessiones audire ullo pacto audeat ». Cf. I. M. 790.

3. Titius sacerdos regularis ab episcopo dioecesis, in qua morabatur, confessionum excipiendarum munere cohonestatus, e sui superioris mandato, ob causas ipsi notas, ad aliam dissitam provinciam missus fuit, dempta eidem facultate fidelium confessiones audiendi. Longum erat ad eam provinciam iter, neque iis in locis, quae Titius erat peragraturus, illius regularis familiae domus ulla extabat. Quare Titius una vel altera vice penes confessarium saecularem confessionem instituit, imo in alius defectu semel peccata confessus est sacerdoti saeculari non approbato.

Cum porro in praestitutam novae provinciae domum pervenisset, ita sibi loci episcopum conciliavit, ut, invito ac reluctantem superiore, confessarii approbationem habuerit, nec non quotidie confessiones audiret, in quibus excipiendis, oblata sibi occasione, in votis etiam iuxta privilegia regularium propria poenitentes dispensavit.

Quaer. 1.º *An Regulares, sive in monasterio degentes, sive itinerrantes, confessarium libere sibi eligere possint?* — 2.º *An valide saeculares religiosus absolvat, inscio vel invito suo superiore, et ex sola delegatione episcopi loci?* — 3.º *Quid de tota Titii agendi ratione iudicandum?*

R. Ad 1.um Praenotandum primo est, quoad resolutionem praesentis quaesiti et sequentium, hic non agi de recentioribus religiosis, qui, cum non gaudeant privilegio exemptionis, neque gaudeant communicatione privilegiorum cum regularibus proprie et stricte talibus, nullo speciali gaudent privilegio quoad confessionem ipsorum regularium et quoad confessionem saecularium. Posito igitur quod agatur de regularibus proprie et stricte talibus, negative respondendum est quoad regulares in monasterio degentes. « Omnes Religiones, ait S. Alphonsus l. 6. n. 574., privilegium habent ab Innocentio IV. et aliis Pontificibus, ne Religiosi extra Ordinem aliis confiteantur sine consensu suorum Praelatorum ». Quod privilegium pro Societate Iesu in particulari primum concessum est a Paulo III. Const. *Licet debitum*, XV. Kal. Nov. 1549., nuperrime iterum datum a Leone XII. Br. *Plura inter* 11. Iul. 1826., et a Leone XIII. confirmatum cum aliis Socie-

tatis privilegiis Br. *Dolemus inter* 13. Iul. 1886. Huic autem privilegio alii Ordines communicant, cum a privilegiorum communicatione inter regulares non excludatur. Confirmari res ista potest ex Pagella S. Poenitentiariae. Etenim num. VIII. fit confessario Pagellam habendi facultas absolvendi regulares a casibus reservatis, sed haec additur clausula: « dummodo apud te legitimam habuerint licentiam peragendi confessionem sacramentalem ». Unde etiam patet agi hic de privilegio in plenissimo vigore. — Quoad itinerantes idem S. Alph. l. c. n. 575. ait: « Religiosi peregrinantes, si habent socium (idoneum) sui Ordinis debent ipsi confiteri, ut dicunt communiter... Si vero desit socius idoneus vel alius confessarius idoneus sui Ordinis, bene possunt ex praesumpta licentia Praelati confiteri alteri sacerdoti idoneo regulari vel saeculari; et in hoc omnes conveniunt ». *Ex praesumpta licentia*, praesumpta nempe de praesenti, S. Alph. ibid.

R. Ad 2.um Affirmative. Ratio est, quia Ordinarius loci bene conferre potest iurisdictionem in proprios subditos regulari licet exempto. Uti enim Ordinarius loci potest illam iurisdictionem conferre sacerdoti extraneo non suo subdito; ita potest etiam illam conferre regulari exempto. Exemptio enim non opponitur huic iurisdictionis delegationi. Haec vero delegatio iurisdictionis ab Ordinario loci regulari facta nulla generali lege, nulloque alio regularium particulari privilegio irritatur. Sed verumne est quod *valide* praefatus religiosus saeculares absolvat, inscio vel invito suo superiore, ex sola *delegatione episcopi*? Negandum videtur, et dicendum potius videtur praedictum religiosum revera non carere ipsius Summi Pontificis iurisdictione, a quo religiosi ex privilegio iurisdictionem habent. Hanc enim iurisdictionem Summus Pontifex non communicat immediate praelatis dumtaxat, ab his deinde *subdelegandam* propriis subditis; sed ipsemet Summus Pontifex eam immediate communicat religionis, *ab Ordinariis* locorum respective *approbatis*. Clara quidem sunt verba recentissimae omnium concessionis Leonis XII. Brevi citato *Plura inter*. Ita enim ea effertur: « *Religiosis viris* in Societatem Iesu cooptatis veniam facimus, qua *Christiani populi* sacras confessiones possint excipere... *assentientibus ac probantibus quibusque locorum Ordinariis Praesulibus*, in quorum dioecesi vel quasi dioecesi eos versari contigerit ». Confirmari data Responsio potest ex Resolutione S. C. EE. et RR. 2. Mart. 1866. Enchirid. Moral. n. 564. Etenim proposito primo Dubio: « An Religiosus non approbatus iuxta leges proprii Ordinis a suo Superiore, vel ipso invito, *cum sola facultate Ordinarii* valide excipiat confessiones saecularium? ». Sacra Congregatio respondit: *Affir-*

mative. Proposito altero dubio: « An Superiores Regulares, iurisdictionem habentes possint *subditos suspendere ab audiendis confessionibus saecularium*, etiam ex informata conscientia? », Sacra Congregatio *absolute* respondit: *Affirmative*; *ita tamen, ut Religiosus suspensus illicite, non vero invalide confessiones excipiat*, videlicet, si sit ab Ordinario loci approbatus, ex Conc. Trid. S. 23. C. 15. de Ref., quodlibet privilegium abrogante. Enimvero *multa fieri prohibentur, quae, si facta fuerint, roboris obtinet firmitatem*, prout edicatur noto Innocentii III. axiomate.

Ad 3.um Titius usus est iure suo quando confessionem instituit apud saecularem confessarium, et bene egit. An item bene egerit quando confessus est sacerdoti non approbato, disputatur; nihilominus, ut asserit idem S. Alph., l. c. n. 575., *communissime et verius* negant dd. approbationem requiri. Privilegium enim Regularibus hac in re concessum clarum omnino est, ut nempe in itinere, deficiente socio idoneo, *quemcumque alium presbyterum idoneum et discretum* eligere valeant, qui eorum audiat confessiones. Ita Innocent. VII. Const. *Provenit* XVI. Kal. Nov. 1404. pro Ordine Praedicatorum. Ex qua Const. *idoneus et discretus reputatur* quilibet simplex sacerdos, aptus ad excipiendas confessiones, licet a nullo Praelato sit approbatus. *Approbatio* enim posterius inducta est a Conc. Trid., quo, nullo modo, praedicto privilegio derogatur, Tridentinum enim S. 23. C. 15. requirit confessarium approbatum ab Episcopo tantum ad confessiones *saecularium* non vero regularium. Haec tamen valent quidem pro Titio, si Titius non sit Capuccinus; Capuccini enim ex speciali iure confiteri in itinere non possunt, nisi confessario ab Ordinario loci approbato, ut habetur Br. Benedicti XIV. *Quod communi* 30. Mart. 1742. Cf. Enchir. Moral. n. 557.

Licet vero Titius valide eos poenitentes absolverit, illicite tamen munus exercuit confessionum audiendarum. Suo enim Praelato regulari in re tam gravi obedire tenebatur. Minime vero irregularitatem incurrit Titius, cum ea suspensio lata fuerit non per modum censurae sed per modum particularis mandati.

Titius item dispensans in votis proprios poenitentes iuxta regularium privilegia illicite egit. Privilegia enim regularibus concessa, ita semper concessa intelliguntur, ut non praeiudicent potestati dominativae praelatorum, quam ob votum obedientiae super subditos habent. Unde est quod praelati regulares possint auferre vel etiam limitare privilegiorum usum. S. Alph. l. 1. Append. 2., de Privil. par. IV., l. 4. n. 64. Verum egitne Titius etiam invalide? Quoad

quaestionem generalem, sufficit hic tantum annotare, quod in Societate Iesu, in qua cum omni rigore privilegia subditis nonnisi a Superioribus communicantur, declaratur tamen usus privilegiorum sine praedicta communicatione dumtaxat illicitus, quin etiam invalidus declaratur, ut videre est in Compend. Privileg. Soc. Iesu Praefat. n. 1. Verum, praescindendo a quaestione generali, de qua in praesenti non agitur, non videtur quod Titius invalide in votis dispensaverit. Privilegia enim regularibus concessa alia concessa sunt praelatis, ab his propriis subditis communicanda; alia ipsis regularibus sunt directe a Summis Pontificibus concessa, quae consequenter rationem habent *gratiae factae*, imo etiam rationem *legis singularis*, quando ea nempe inserta sint in Corpore Iuris. Conferatur e. g. Br. Leonis XII. *Plura inter* 11. Iul. 1826., ubi clare omnino apparet duplex ille modus concessionis privilegiorum. Porro ad praesentem casum quod spectat Sistus IV. in Const. *Sedes Apostolica* 27. Maii 1474., inserta in Bullario Romano, §§ 6. 7. non ipsi Francisco de Paula Fundatori et Superiori Fratrum Eremitarum S. Francisci de Paula, sed directe *sacerdotibus huiusmodi Congregationis* facultatem concedit confessiones audiendi *votaque quaecumque permutandi et relaxandi*. In aliis Constitutionibus Pontificiis datur quidem facultas a votis dispensandi religiosis, *a suis superioribus ad audiendum confessiones deputatis*, Leo X. C. *Etsi a summo* 4. Iul. 1513. § 40., etc.; sed cum approbatio ad audiendum confessiones saecularium ex Conc. Trid. ab Ordinario loci sit hodie obtinenda, abrogatis quibuscumque privilegiis, videtur consequenter dicendum, quod si religiosus sit ab Ordinario loci ad audiendas saecularium confessiones approbatus, sufficienter iam reperiat in ea *deputationis* conditione, qua possit praedicto uti privilegio. Ac si sermo sit non de *dispensatione* votorum, sed de eorum *commutatione*, hanc facultatem cit. Brevi *Plura inter* Leo XII. ipsis *religiosis viris* absolute et immediate concedit, dum e contra specialem aliam facultatem *dispensandi a votis etiam castitatis et religionis* idem Leo XII. Praeposito Generali elargitur, *ab ipso ad alios delegandam*.

131.bis — DE MONIALIUM CONFESSARIO

In Monasterio Civitatis N. N. Confessarius ordinarius, expleto triennio, evadit Confessarius extraordinarius et Confessarius extraordinarius, qui integro etiam perdurat triennio, evadit Confessarius ordinarius. Et item Confessarius ordinarius et extraordinarius officia inter

se commutant, sequentibus expletis trienniis. Si quando vero Monialis quaedam petat alicui speciali Confessario confiteri, Abbatissa consentit quidem ut confiteatur vel ordinario vel extraordinario Confessario, sed omnino denegat veniam ut alteri confiteatur Confessario, quia ait non posse Moniales confiteri nisi Monasterii Confessariis.

Quaer. 1.º *Quid iure constitutum sit quoad Monialium Confessarios?* — 2.º *Quid ad Casum?*

R. Ad 1.um Ius constitutum circa Monialium Confessarios ad tria capita reducitur; videlicet ad Confessarium *ordinarium*, ad Confessarium *extraordinarium*, ad Confessarium *specialem*.

Confessarius *ordinarius* unicus esse debet pro Monasterio quoad *Moniales*, itemque unicus esse debet quoad *Sorores* in Religiosa Domo degentes. Bened. XIV. C. *Pastoralis curae* 5. Aug. 1748., *Normae* S. C. EE. et RR. 28. Iun. 1901. art. 140. *Monialibus* Ordinario loci subiectis Ordinarius loci Confessarium deputat. *Monialibus*, quae subiectae sunt Regularibus, Praelatus Regularis Confessarium designat. *Sororibus* omnibus Confessarium designat Ordinarius loci. Bened. XIV. C. cit., *Normae* art. 141. Huiusmodi autem ordinarius Confessarius, sive *Monialium* sive *Sororum*, in religiosa Domo degentium, indiget semper *speciali* Ordinarii loci *approbatione*. Gregor. XV. C. *Inscrutabili* 5. Feb. 1622., Clemens X. C. *Superna* 21. Iun. 1670., Bened. XIV. C. cit. et *Normae* art. 141.

Confessarius Ordinarius pro ²*Monasterio* et *Domo* est, seu pro universa Communitate. Bened. XIV. C. *Pastoralis curae*, *Normae* art. 140. *Moniales* quacumque de causa extra Monasterium degentes confiteri possunt cuilibet Confessario approbato *pro utroque sexu*, quamvis non approbato pro *Monialibus*. Idem dicendum consequenter est de *Sororibus*. S. C. EE. et RR. 27. Aug. 1852. Quin imo quoad *Sorores* expresse statuitur in *Normis*, art. 149.: « Quoties Sorores in aliqua publica ecclesia confessionem suam peragunt, apud quemcumque Sacerdotem ab Episcopo approbatum confiteri poterunt ».

Lex unci Confessarii Ordinarii, praeter *Moniales* et *Sorores*, non spectat etiam ad Pensionatas et ad Educandas, quae cum his vel cum illis convivunt. Nulla enim habentur Decreta quoad Pensionatas et Educandas, quae unicum etiam pro istis Confessarium praescribant. Atque id aperte praesupponi videtur tum a Benedicto XIV. quando loquitur de Confessario extraordinario, tum etiam a S. C. EE. et RR. in Decreto de Confessario ordinario. Cf. hic par. *Praescriptio*, et par. *Qua exposita*. Explicite autem id decisum fuit a S. C. EE. et RR. 7. Dec. 1906. pro collegiis puellarum.

Rigor legis unici Confessarii tribus temperatur praescriptionibus, quae eo spectant, ut gravia incommoda impediuntur, quae secus ex ea lege possunt aliquando exoriri.

Prima praescriptio est, ut Confessarius ordinarius *saltem singulis trienniis* sit immutandus. S. C. EE. et RR. 4. Mart. 1591., 15. Febr. 1593., 26. Nov. 1602. Atque haec immutatio, expleto triennio, peragenda est, *non obstante contraria consuetudine*. S. C. EE. et RR. 10. Mart. 1634. Ac *abusus* declaratur quod Confessarius *ad vitam*, vel *plurium Monasteriorum*, sit constitutus. S. C. EE. et RR. 4. Mart. 1591.

Praescriptio mutationis Confessarii triennalis applicatur non tantum Monasteriis et Conservatoriis, sed cuilibet mulierum societati more Communitatis conviventium, *et quae ordinarios habeant Confessarios*. Continuatio Confessarii ordinarii, sine venia S. Sedis, ultra triennium nullas non reddit absolutiones, sed tantum illicitum sacri ministerii exercitium. S. C. EE. et RR. 20. Iul. 1875.

« Confessarii Conservatoriorum et Monasteriorum singulis trienniis mutandi sunt, etsi foeminae in Conservatoriis degentes, cum non sint stabilitate loci impeditae, identidem, praesertim Sorores Caritatis hospitalibus inservientes, passim de una domo et loco in alium locum et domum trasferantur ». S. C. EE. et RR. Ian. 1847. ad 3.um

Hinc non est dubium quod etiam recentiorum *Sororum* Confessarius singulis trienniis sit immutandus. Idque explicite in Normis consignatum est. Art. 147. dicitur: « Confessarius ab Episcopo deputatus *per unum TANTUM triennium* in suo munere manet ».

Bene tamen dari possunt circumstantiae, quibus utilis sit confirmatio ordinarii Confessarii. « Hinc eadem S. C. audito Ordinario, et Sanctimonialibus per secreta suffragia, in casibus particularibus confirmationem indulget ad secundum, ac etiam ad tertium triennium ea tamen conditione, ut pro confirmatione ad secundum triennium consensus duarum ex tribus partibus Monialium concurrat et pro confirmatione ad tertium triennium omnium consensus accedat. Ordinarius vero de probitate vitae et prudentia Confessarii referre debet, et S. C. certiore facere de necessitate, vel saltem utilitate confirmationis ». Bizzarri Collect. edit. 1885. pag. 13.

Altera praescriptio, quae mitigat rigorem legis unici Confessarii, est Confessarius extraordinarius offerendus tum *Monialibus* tum *Sororibus* bis, ter, aut saepius in anno, cui omnes *Moniales* et *Sorores* se sistere debeant, quin tamen teneantur illi confiteri. Bened. XIV. C. *Pastoralis curae*, *Normae* art. 143.

Qua exposita quoad *Moniales claustratas* praescriptione, Bened. XIV. in cit. Const. subiungit: « Nec aliud Nobis hac in re addendum superest, nisi ut Venerabiles Fratres Nostros, Ecclesiarum Antistites enixe hortemur, ut, quamvis Tridentina Synodus de solis *claustratis Monialibus* in praemisso Decreto loquatur, nihilominus eandem disciplinae formam observent tam cum aliis Monialibus, quae licet clausurae legibus minime adstrictae sint, in Communitate tamen vivunt, quam *cum aliarum quarumcumque mulierum aut puellarum Coetibus seu Conservatoriis*, QUOTIES TAM ILLAE QUAM ISTAE UNICUM ORDINARIUM POENITENTIAE MINISTRUM A SUPERIORIBUS DESIGNATUM HABENT ».

« *Iubenturque* Confessarii ordinarii interim dum adest extraordinarius nullius eiusdem Monasterii Monialis audire Confessionem. Quod si Monialis aliqua nolit se praesentare Confessario extraordinario, *puniatur a Superiorissa; educandae autem nolentes se subiicere et praesentare eiiciantur.* — Mandant etiam ut neque ordinarii neque extraordinarii accedant ad ea Monasteria ad audiendas Confessiones, tempore iam sui officii expleto; neque ab ulla earum accipiant aut mittant litteras, nisi adsit specialis licentia ». Edictum Clementis XI. 12. Dec. 1708., Bened. XIV. C. *Pastoralis curae* et Declar. eiusdem Const. Ian. 1743. Cf. Bizzarri pag. 30. 31. — Quoad accessum vero ad monasteria, Const. Benedicti XIV. nihil innovavit quoad presbyteros saeculares, adeoque isti, etiam post expletum munus, possunt uti ante pergere ad monasteria. Cf. Enchir. Moral. ed. 5.^a n. 791. 792. 793.

Si Sorores confessiones peragunt in ecclesia publica, vel apud Parochum, si ipse sit unicus Sacerdos in loco residens, vel apud alium Confessarium, quoniam stricte dici nequit unum vel alterum esse *ordinarium* Confessarium Communitatis, ideo pro eo nullam requiri deputationem aut confirmationem. S. C. de P. F. 1877., S. C. EE. et RR. 22. Apr. 1872. Hinc consequenter etiam dicendum est nullam in casu requiri designationem Confessarii extraordinarii. Atque haec multo minus requiritur, quando Sorores, quacumque de causa, libere confitentur in publicis ecclesiis. Confessarius enim *extraordinarius ordinarius* praesupponit.

Confessarii Monialium 40. annorum esse debent. Nequeunt, generali regula, Ordinarii locorum pro Confessariis *ordinariis* Monialium, Episcopo immediate subiectarum, designare Regulares sine venia Sacrae Congregationis. S. C. EE. et RR. Nov. 1721., 5. Sept. 1727., 12. Maii 1617., 22. Apr. 1735., 12. Maii 1755., 13. Iun. 1755. Potest vero Episcopus deputare Regulares, quibus a suis Constitutio-

nibus ac Regulis vetitum non sit, in Confessarios extraordinarios, quod ipsa etiam consuetudine comprobatur S. C. EE. et RR. 14 Febr. 1851., Bened. XIV. C. *Pastoralis curae*.

Generalis haec regula ab eadem S. C. EE. et RR. 1. Sept. 1905. extensa fuit a *monialibus* etiam ad *Sorores*. Sed in praesenti haec regula non videtur amplius urgeri a S. C. de Relig., et haec est praxis etiam hic Romae.

Regulares Praelati Monialibus sibi subiectis Confessarium ordinarium designant e suo ipsorum Ordine, extraordinarium autem etiam ex alio Ordine designare possunt, sed non tenentur. Nihilominus saltem semel in anno Confessarium extraordinarium vel Sacerdotem saecularem vel Regularem alterius Ordinis designare tenentur. Bened. XIV. C. *Pastoralis curae*.

Tertia praescriptio ad mitigandum rigorem legis unici Confessarii ordinarii est facultas Monialibus et Sororibus facta expetendi *specialem* Confessarium, Confessarius *ordinarius* et *extraordinarius* ab Ordinario deputatur et *pro tota* constituitur *Communitate*. Confessarius *specialis* a *singulis* petitur *Monialibus* et *Sororibus*, quando eo indigeant. Bened. XIV. C. cit. et *Normae*.

In art. 144.-148. *Normarum* haec habentur de *speciali* Confessario: « Praeter Confessarium *extraordinarium*, Sorores QUANDOQUE obtinere poterunt *peculiarem* Confessarium, cuius consilio et opera, iustis de causis, indigere se arbitrentur ».

« Revera Benedictus XIV. Episcopos enixe monet, “ ut non adeo difficiles se praebeant *peculiaribus Sororibus* extraordinarium Confessarium *aliquando expellentibus*; quin potius, nisi aut *Sororis postulantis*, aut *Confessarii requisiti* qualitas aliter faciendum suadeat, earum iustis precibus obsecundare studeant, iuxta exemplum S. Francisci Salesii, “ qui non solum solebat suis Monialibus Visitationis B. M. V. quater in anno, videlicet in singulis hebdomadis quatuor temporum, Confessarium extraordinarium deputare, verum etiam respectivis Superioribus commendatum reliquit, ut *singulis Monialibus*, quae non ex animi levitate, neque ex indiscreta affectionis singularitate Confessarium extraordinarium *peterent*, haud se difficiles in eo concedendo praeberent „ ».

« Ubi autem Episcopi, iuxta Decreti *Quemadmodum* monitionem, “ idoneos Sacerdotes facultatibus instructos „ ad hoc designaverint, Superiorissae ad quemlibet ex istis recurrere poterunt, quin necessarium sit Episcopum adire ».

Atque hinc patet Confessarium sive ordinarium sive extraordi-

narium ab Ordinario designari et deputari, eumque pro *universa Monialium* seu *Sororum Communitate* constitui. Confessarius vero *specialis a singulis* petitur *Monialibus* seu *Sororibus*, quando eo indigeant. Neque vero iste *specialis* Confessarius quem unaquaque Monialis seu Soror expetere potest necessario esse debet Confessarius extraordinarius ab Ordinario designatus pro quatuor temporibus vel unus ex illis qui ab Ordinario proponuntur et approbantur ad hoc, ut ad eos Moniales seu Sorores facile recurrere possint, sed quilibet Confessarius expostulari potest, ut aperte constat ex C. Benedicti XIV. *Pastoralis curae*, ex Decr. *Quemadmodum* et ex relatis articulis Normarum, ab Episcopo tamen approbandus, si hanc non habeat approbationem.

Idque aperte traditur a Benedicto XIV. in laud. Const. par. *Actum deinde*, ubi agit de speciali casu insuperabilis reluctantiae adversus Confessarium ordinarium. Operae pretium est afferre totum textum, qui magni momenti est.

« Actum deinde fuit de peculiaribus quibusdam Monialibus, quae nec corpore infirmae, nec morti proximae, Ordinario tamen Ministro confiteri obfirmatae recusant. Istarum quoque animi debilitas commiseranda est, et sublevanda; adeoque ubi earum reluctantia superari nequeat, Confessarius extra ordinem deputandus est, qui earum Confessiones peculiariter excipiat. Id vero circa Moniales Episcopo seu Ordinario loci subiectas ab ipso Ordinario praestari debet. Quod autem ad illas pertinet, quae Regularium regimini subsunt, ad Regularem Praelatum pertinet, servatis servandis, peculiarem ipsis destinare Confessarium ex approbatis ab Ordinario ad Confessiones Monialium; *vel si Sacerdos ille, cui eiusmodi Monialis confiteri cupit, pro illis non sit approbatus, cum ipso Ordinario agendum erit, ut pro excipienda saltem illius Monialis Confessione, et pro tot vicibus, quod expedire iudicabitur eundem approbet* ».

Ac huiusmodi specialem seu peculiarem Confessarius *Moniales* seu *Sorores* expetere poterunt praesertim in mortis periculo, ut habetur in eadem Const. *Pastoralis curae*. Ac in *Normis* art. 148. dicitur: « Sororibus in mortis periculo constitutis Superiorissae ultro spon- teque *aliquem extraordinarium Confessarium* offerant, vel ab ipsis petitum concedant ».

Ad 2.um Probari quidem non potest successiva et continuata mutatio Confessarii ordinarii in Confessarium extraordinarium, et Confessarii extraordinarii in Confessarium ordinarium. Haec mutua Confessariorum immutatio successiva et continuata adimit magna ex parte

libertatem illam, quam Ecclesia Monialibus et Sororibus concedit. Neque vero defendi potest ex eo quod praesertim nostro hoc tempore Moniales et Sorores habent semper facultatem recurrendi ad peculiarem Confessarium, si revera ea carerent libertate. Nam primo, licet habeant Moniales et Sorores hanc facultatem, debent praeterea habere etiam libertatem eis ab Ecclesia concessam et praescriptam, ut nempe earum Confessarii statutis temporibus immutentur. In casu vero exposito duo essent e contra *perpetui* Monasterii Confessarii. Praeterea facultas illa recurrendi ad specialem Confessarium difficultate saepe in praxi non caret, tum ex parte Monialium, quae quamvis speciali illo indigeant Confessario adhuc tamen verentur illum a Superiorissa expostulare, tum ex parte ipsarum superiorissarum, quae difficultatem hac in re saepe movent, et repugnantiam aperte manifestant, quamvis id ipsis vetitum sit, et non verentur ipsae Ecclesiae legibus contraire, dum obedientiam exigunt exactam a suis subditis. Probatio huius assertionis in ipso Casu exposito habetur.

Insuper, si duo illi Confessarii sua officia inter se commutant singulis trienniis, iam Confessarius extraordinarius idem durat integro triennio. Iste Confessarius iam revera non posset amplius dici extraordinarius, sed esset potius dicendus ordinarius, licet limitatus ad quatuor illas vices infra annum, quibus Monialibus offertur. Secundum C. Benedicti XIV. *Pastoralis curae* videtur quod utique idem absolute offerri posset extraordinarius Confessarius, durante uno integro anno, sed non ultra. Quin imo etiam pro toto integro anno non videtur quod unus idemque *semper* esse possit Confessarius extraordinarius, nam in praedicta Const. praecipitur, ut Praelati Regulares saltem semel in anno Monialibus sibi subiectis Confessarium offerant presbyterum saecularem, vel regularem alterius Ordinis. Attamen tempus confessarii extraordinarii revera ex Iure non determinatur, neque lege triennii tenetur. Statutum tantum est, quod Confessarius ordinarius non potest nominari Confessarius extraordinarius, nisi elapso anno ab expiratione triennii, excepto casu, quo ob penuriam Confessariorum Ordinarius aliter providere nequeat. S. C. EE. et RR. 7. Dec. 1906. Enchir. Morale Suppl. alter. n. 791.

Illicite autem agit Abbatisa denegans, falso illo praetextu, specialem Confessarium a Monialibus expetitur. Id ex dictis constat in Responsione ad 1.um Quaesitum. Idque etiam confirmatur ex recentissima Responsione S. C. EE. et RR. 5. Aug. 1904., quae sequentis est tenoris:

« Licet S. C. 17. Aug. 1891., responderit ad 2.: « Superiorem

teneri subditi precibus semper indulgere, quamvis plane videat necessitatem esse fictam, et vel scrupulis vel alio mentis defectu ut veram ab ipso petente apprehensam,,; insuper ad 3.um « Religiosam petentem exigere posse inter diversos ab Ordinario deputatos, qui sibi munus Confessarii impleat,,; nihilominus nonnullae Sanctimonialium vel Sororum Religiosarum Superiores adhuc contendunt sibi licere, decisis non obstantibus, Sorori petenti Confessarium, *quem prae caeteris mavult denegare ex motivis extrinsecis*. Quaer. utrum saltem, ob motiva huius generis Superiorissa licite possit Confessarium ex deputatis a Sorore electum ipsi denegare? Resp. Negative, sed si adsint rationes vere graves, Superiorissa eas subiiciat Ordinario cuius iudicio standum ». — Porro inter rationes extrinsecas ea est etiam quod expetitus Confessarius, unus non sit ex Monasterii Confessariis, quae ratio attendenda profecto non est. Neque vero requiritur quod expetitus Confessarius, unus sit ex illis, qui generatim deputati sunt. Id enim tantum statutum est, ne horum Confessariorum defectu S. Congregationis praescriptio frustretur. Alius enim potest etiam expostulari, qui pro speciali casu ab Ordinario loci specialiter approbetur, nisi Soror publicam adeat ecclesiam et in ea confiteatur.

132. — DE RESERVATIONE

1. « Olivarius, peccato reservato cum censura episcopali inquisitus, sed reservationis ignarus, vere contritus et optima fide confitetur penes Sabellum, sacerdotem pro reservatis non approbatum. Confessarius vero, sive ex ignorantia, sive ex inadvertentia eum absolvit, nec ad errorem attendit, nisi cum poenitens iam longe abierit. Quare haeret anceps, nesciens quid sibi faciendum sit.

Quaer. *Quid, reservatione post confessionem cognita, poenitenti vel confessario faciendum?*

R. 1.º *Quoad poenitentem*: si postea sciat, se a Sabello absolvi non potuisse alium confessarium adeat maiori facultate gaudentem, et peccatum reservatum illi aperiat: vel roget confessarium ordinarium, ut petat veniam, vi cuius ab eo absolvere queat. — 2.º *Quoad confessarium*: admoneat poenitentem de errore commisso, si fieri facile possit, v. g., si hic redeat ad confitendum, ut error ille reparetur; vel melius confestim petat ab episcopo facultatem ab illo peccato reservato absolvendi, et curet, ut poenitens confitendi gratia iterum accedat, et, obtenta prudenter nova declaratione huius peccati, eum etiam de errore non monitum absolvat. Quod si poenitentem neque

facile admonere, neque absolvere possit, eum in bona fide relinquat ». Ita P. Gury n. 578.

Ratio huius resolutionis est, quia, ut habet idem P. Gury num. praec. 577. licet ignorantia censurae excuset a censura, quia censura, cum sit poena, personam peccantis directe afficit: ignorantia tamen reservationis a reservatione non excusat, quia reservatio natura sua eo spectat, ut reservata iudicium prudentioris subeant, adeoque directe inferioris iurisdictionem limitat: quae S. Alph. 581. *communissima* sententia est. I. M. 796.

Iam vero Olivarius *in Casu* non apparet quod alia sit confessus peccata praeter reservatum, eius autem confessarius Sabellus videtur fuisse confessarius, qui publice iam erat notus uti talis, et munus confessarii publice gerebat. Hinc quamvis absolutio fuerit invalida, ratione reservationis peccati et defectus potestatis confessarii: valida tamen de facto fuit absolutio ratione erroris communis. Ratio: « Ex L. 3. *de Offi. praetor.* edicatur iurisdictionem suppleri *propter utilitatem eorum, apud quos gestum est*: quod et hic valet; maxime quod titulus nec exhiberi vulgo nec peti soleat; ut puta cum quis accipit potestatem excipiendi confessiones, vel *absolvendi a reservatis*. Sane error communis supplet ea quae status et conditionis personarum sunt, quoties iure seu civili seu canonico, hic opus est, ut aliquid valide fieri possit: nec eget titulo colorato: velut in eo qui publice *liber* (L. 3. et L. 2. *de Sent. et interl.*), *civis* (L. 1. C. *de Testam.*), *pater familias* (L. 3. Ad S. C. *Maced.*), *uxor* L. 24. *de Rit. nupt.*), *clericus* (C. 12. de S. E. in 6.º), *testis idoneus* (§ 7. *de Testam.*), *haeres* (L. 44. *de H. A.*), *patronus* beneficii (Perez de Matrim. 40. 5. 3.), *maritus* (S. Alph. III. 232.) habetur, (Toull. V. 407. Durant. IX. 109. Zach. 670. 27. Less. II. 29. 67.) ». Ita D'Annib. p. 2. n. 79. nota 74. Et ita quoad casus solutionem Gennari Monit. Eccles. v. 7. p. 1. p. 83. seqq.

Etenim clarissimus auctor l. c. hunc proponit Casum: « Giulio penitente confessa a Giovenale semplice confessore solamente peccati riservati. Giovenale, non avvertendo alla riserva, senz'altro l'assolve... Si chiede: Che cosa è da dire nel caso di Giovenale?.. — Quando un sacerdote esercita il ministero delle confessioni, e comunemente è creduto confessore, benchè non ne abbia la facoltà, o questa sia spirata, e benchè non abbia quella dei riservati, pur nondimeno validamente assolve, benchè commetta gravissimo delitto.... Opiniamo adunque, nel nostro caso, che Giovenale abbia validamente assoluto Giulio, il quale confessò soli riservati; poichè l'assoluzione, benchè nulla in sè, vien convalidata dalla Chiesa per l'errore comune. La Chiesa in-

fatti se supplisce la giurisdizione quando manca del tutto l'approvazione alle confessioni, dee supplirla ancora quando manca la sola approvazione pei riservati: milita per questo secondo caso la ragione medesima, che pel primo. *Trattasi di assicurare la salvezza eterna al penitente* ».

Verum solutio haec, si absolute, ut iacet, sumatur, difficilis mihi videtur. Etenim tunc non video, quomodo etiam, vi erroris, valide non absolveretur complex a peccato complicitatis, si poenitens non nisi hoc peccatum confiteatur, ut in praecedenti Casu. Neque vero, ubi sermo sit, *de errore communi*, agitur tantum de salute aeterna poenitentis; sed de bono communi; secus enim etiam *in Casu*, privati erroris iurisdictionem Ecclesia suppleret. Attamen admittenda mihi videtur solutio, et urgens mihi videtur, in Casu etiam reservatorum, ratio modo facta, si addatur, quod *error communis* reapse habeatur *de ea iurisdictione circa reservata*. Et sic, e. g., tempore iubilaei, bene haberi posset huiusmodi error communis quoad aliquem confessarium, qui existimetur approbatus, cum approbatus non sit, qui consequenter etiam communiter existimetur posse, ut caeteri, a reservatis absolvere. Cf. D'Annib. p. 1. n. 348. nota 20., I. M. 769.

2. « Nigritius in dioecesi sua patravit peccatum, cui adnexa erat non solum reservatio, sed etiam episcopalis excommunicatio. Paulo post extra dioecesim iter agens, adit vicarium generalem episcopi loci in quo consistit, ei conscientiam sincere pandit, atque ab eo absque difficultate absolvitur.

Quaer. 1.º *An peregrinus absolvi possit extra dioecesim a censuris episcopalibus, quas in sua dioecesi incurrit?* — 2.º *Quid ad Casum?*

R. Si agatur de censuris *a iure*, aut etiam *ab homine* per sententiam generalem, affirmandum videtur, stante actuali et communi consuetudine, contra quam Ordinarii non reclamant, licet antiquiores communissime negaverint. *Videtur etiam erui ex Conc. Trid.*, quo conceditur episcopis privilegium absolvendi a casibus occultis, et ubi dicitur: *in quibuscumque casibus occultis*, ETIAM *Sedi Apostolicae reservatis*. Porro ex particula *etiam* satis ostenditur comprehendi facultatem absolvendi a casibus ab aliis episcopis reservatis.

Ad 2.um Nigritius probabilius valide absolutus est, stante controversia, quae in quaesito praecedenti relata est. Ergo non tenetur ad confessionem apud proprium superiorem iterandam. Proinde culpandus non est vicarius generalis, a quo absolutus est. Excipe, si sermo esset de censura *ab homine*, de qua *in Casu* nostro minime agitur ». Ita

P. Gury 585. 586. Verum in prima responsione, argumentum desumptum ex Conc. Trid. et ex particula *etiam*, minime demonstrativum est. S. C. C. 24. Ian. 1741., 29. Nov. 1742., Bened. XIV. C. *Pias Christi* 20. Aug. 1752., de Syn. l. 5. c. 5. n. 9., I. M. 797.

3. « Albericus, parochus, peccato reservato obstrictus, in celebrandi necessitate versatur, propter frequentiam populi die festo missam audituri. Non adest praesens alius sacerdos, nisi Paulinus, eius vicarius, qui facultate absolventi a reservatis destituitur. Quid faciet miser? Neglecta confessione et elicto confessionis actu, ad sacrum faciendum se accingit. Attamen scrupulo motus, vicarium adit, et sola peccata venialia, relicto mortali reservato confitetur.

Quaer. *An Albericus ad confitendum fuerit obligatus?*

R. Negative probabilius, quia ad confessionem non tenetur, neque ratione peccati reservati, quod directe remitti nequit, neque ratione venialium, quae non sunt materia necessaria confessionis. Lig. 265. Sed Albericus tenetur ad contritionem perfectam eliciendam, et, si de ea dubitet, ad confessionem obligatur ». Ita P. Gury 590.

Attamen, si Albericus, papali casu fuerit obstrictus, non videtur potuisse confessionem omittere. Nam, cum ipse reperitur *in Casu* vere urgentiori, et in eo quivis confessarius directe absolvere potest a casu papali, profecto non apparet, quomodo possit confessionem omittere. Tenetur vero saltem infra mensem et per medium confessarii ad S. Sedem recurrere I. M. 800. 802. Si vero Albericus obstrictus sit casu episcopali, idem dicendum videtur, secundum opinionem quod simplex confessarius possit directe ab eo absolvere, stante impedimento. Debet vero Albericus, cessante impedimento, superiori se sistere, eius mandatum recepturus. I. M. l. c. Cf. Cas. seq. et Comment. de censuris ed. 5.^a n. 58, seqq.

4. Titius peccatum commisit R. P.^{ci} specialiter reservatum, a quo posset *directe* absolvi, sed *cum onere recurrenti*. Quam viam putans non esse obligatoriam ex Decr. S. Off. 1886. eo quod absolutio directa non sibi offertur, nisi ut favor conditionatus, si velit acceptare onus, ac proinde ut favor non obligatorius, ideo tenet se ut dispensatum a lege divina de integritate Confessionis, eo sc., quod nequeat simpliciter absolvi, nisi acceptando onus recurrenti, quod est extrinsecum Confessionis. Hinc aliam viam eligit: tacet hic et nunc reservatum, a quo *indirecte* absolvitur, et postea adibit delegatum sibi notum, qui poterit absolvere *sine onere*. Tacet item reservatum apud priorem Confessarium, ne bis teneatur idem peccatum accusare.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Directa illa absolutio cum onere recurrenti per epistolam ad S. Poenitentiariam favor quidem hoc sensu est, quatenus quis potest simplici Confessario confiteri, quin se sistat Summo Pontifici vel eius in hac re Delegato, qui Maior Poenitentiarius est. Et sic bene potest non uti hoc favore, et Romam pergere, ut ab ipso Summo Pontifice vel Maiore Poenitentario absolvatur, vel etiam ab aliquo privilegiato Confessario. Verum praedicta absolutio favor non est hoc alio sensu, quatenus possit quis confiteri simplici Confessario, a quo indirecte ab eo reservato peccato, in Confessione omisso, absolvatur, expectando interim occasionem, ut quis illud praedictum reservatum peccatum privilegiato confessario absolvatur. Etenim id est aperte contra integritatem Confessionis; siquidem cum Confessarius iurisdictionem habeat in illud peccatum a quo consequenter potest absolvere directe; nulla est ratio reservatum peccatum omittendi in ea Confessione. Neque vero onus recurrenti est extrinsecum huic Confessioni, uti extrinsecum onus non est confessio reservati peccati Superiori facienda, a quo illud onus derivatur. Confessarius enim iurisdictionem accipit a Summo Pontifice ad absolvendum ab illo peccato reservato, hac conditione recurrenti ad S. Poenitentiariam. Neque vero inde sequitur, ut quis teneatur bis confiteri suum peccatum. Nam ille recursus non est ad instituendam novam confessionem sacramentalem, quae certe per Epistolam fieri non potest, sed tantum ad peccatum deferendum Superiori, ut Superior ipse decernat poenitentiam imponendam aliasque obligationes a poenitente implendas, quod iterum uti patet omnino intrinsecum est illi Confessioni, cuius essenziale complementum est.

Quod autem Decretum S. O. 23. Iun. 1886. sit omnino obligatorium et non favor vel privilegium, quo quis pro suo libitu uti vel non uti possit, *indirecta* contentus absolutione, ut in Casu, constat ex alio Decreto S. O. Etenim ad Dubium: « An Decretum S. O. 23.-30. Iunii 1886. obliget ita ut praxis ante hoc Decretum servata non sit deinceps toleranda? » Respondit: « Decretum diei 23. Iun. 1886. omnino obligare, praximque contrariam tolerandam non esse. » S. O. 30. Maii 1892. Cf. Enchir. Morale num. 799. 800.

133. — ABSOLUTIO A RESERVATIS

1. Benedictus confessarius facultatem a suo Ordinario prima vice recepit absolvendi a *peccatis reservatis*; altera vice absolvendi a *casibus reservatis*. An in utroque Casu potuerit a *censuris reservatis* absolvere?

R. Affirmative. Etenim quoad primam formulam, a *peccatis reservatis*, peccata absolvi regulariter non possunt, nisi prius censuris absolutis, si censuris illa plectantur. Peccata autem *reservata* verissime sunt, sive ipsa *per se* reserventur nulla addita censura, sive reserventur *ratione censurae* reservatae, additae. Illa ergo formula *absolvendi a peccatis reservatis* utrumque casum complectitur, et casum reservatum sine censura, et casum cum censura reservatum.

Altera vero formula *casuum reservatorum* ex se utramque etiam reservationem complectitur; nam *casus reservatus* verissime est, sive peccatum sit reservatum sine ulla censura, sive sit reservatum ratione censurae reservatae. Insuper ex usitato iam modo loquendi nomine casuum reservatorum passim hodie ab omnibus intelliguntur, tum casus sine censura reservati, tum casus cum censura reservati. — D'Anib. ed. 3.^a p. 1. n. 347. nota 26.

2. « Recadius, simplex confessarius, absolvit Titium a peccato gravi percussione clerici, Papae reservato, quia ille ob incommoda aetatis propectae perpetuo laborat impedimento Romam personaliter eundi. Postea autem dubitat, an recte fecerit, vel quid sit faciendum.

Quaer. An confessarius simplex absolvere possit a casibus papalibus eos, qui Romam ire nequeunt?

R. Negative. Ratio est, quia simplex confessarius nullam habet facultatem ab illa censura absolvendi. Percussio enim gravis clerici est casus Papae reservatus; si fuisset percussio levis, episcopo reservaretur. Nec refert, quod poenitens Romam adire non possit; quamvis enim propterea eximatur a lege adeundi Sedem Apostolicam, non eximitur tamen a lege se praesentandi, eo modo quo potest, episcopo, a quo, stante praedicto impedimento, a censura sua absolutionem obtinere valet. Poterit igitur confessarius, si aliqua necessitas gravis urgeat, et facilis aditus ad episcopum non pateat, poenitentem hunc absolvere cum onere se praesentandi episcopo, eo tempore et modo quo potuerit. Lugo d. 20. s. 10. Hinc, Recadius invalide absolvit poenitentem a percussione gravi clerici, sub praetextu, quod ille persona-

liter Romam ire non poterat, quia tunc casus episcopo reservatus manebat ». Ita P. Gury n. 600.

Resolutio haec corrigenda est ad normam variorum Decretorum S. O. et S. Poenit. circa absolutionem a peccatis et a censuris S. Pontifici reservatis. Cf. I. M. 800. Quare 1.º ad propositum Quaesitum, *ut iacet*, respondendum est: Negative, idque « valet etiam *pro Casu*, quando poenitens fuerit *perpetuo* impeditus personaliter Romam proficisci ». S. O. 17. Iun. 1891. Recurrendum enim est per epistolam ad S. Sedem. At in casibus urgentioribus in quibus absolutio differri nequeat absque periculo gravis scandali vel infamiae, vel durum poenitenti esset diutius permanere in gravi peccato, dari potest a simplici confessario absolutio, cum obligatione tamen ad S. Sedem saltem infra mensem per epistolam recurrendi. S. O. 23, Iun. 1889., 16. Iun. 1897.

Ad propositum vero *Casum* quod spectat, notandum est, quod ex Const. *Apostolicae Sedis* censura canonis est simpliciter Romano Pontifici reservata, ab hac autem papali reservatione ex eadem Const. excipiuntur « casus et personae, de quibus iure vel privilegio permittitur, ut episcopus aut alius absolvat ». I. M. 1182. Quare, poenitente impedito superiorem adire, *ab alio* potest absolvi, C. *Eos quis* 22. *de Sent. excomm.* in 6.º Recadius igitur inquietandus non videtur. Cf. Comment. de Censur. ed. 5.^a n. 58. seqq., D'Annib. p. 1. n. 346. 349. 368.

3. « Samuel, religiosus, gaudens facultate absolvendi a casibus reservatibus Papae, absolvit quoque a casibus episcopalibus, quin fuerit ad hoc specialiter delegatus, praesertim, quando duplex reservatio, papalis scilicet et episcopalis eidem peccato inhaereat: quia, ait, qui potest plus etiam potest minus.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Erravit admodum P. Samuel absolvendo a casibus episcopalibus absque episcopi delegatione, ex eo quod pro casibus papalibus approbatus sit, et solvendo duplicem catenam, dum unicam solvere valebat. Falso enim applicuit principium: Qui potest plus potest minus; addere debuisset, *in eodem genere*. Hic autem non agitur de genere eodem, cum casus papales et episcopales a principio diverso originem ducant ». Ita P. Gury 598.

Nihil in resolutione Casus dicit P. Gury de duplici reservatione eidem peccato inhaerente, scilicet papali et episcopali. *In tali Casu*, non videtur errare P. Samuel. Nulla est *mixta*, i. e. pontificia simul

et episcopalis, reservatio. Nec esse potest: nam quae ad superioris iudicium avocantur, ipso iure a iurisdictione inferiorum subtrahuntur; alias data ab illo absolutio prope inutilis foret. Itaque non potest Ordinarius sibi quoque eos casus reservare, qui Rom. Pontifici sunt reservati; et, si quos sibi reservaverat, illos postea Rom. Pontifex reservet, reservatio episcopalis ipso iure evanescit. Suar. d. 31. s. 4. n. 26., Lugo d. 20. n. 149. 151., D'Annib. p. I. n. 339. Cf. Commentar. de Censur. ed. 5.^a n. 24.

4. « Liborius, simplex confessarius, a reservatis etiam extra mortis casum absolvit: 1.º Germanam, quae secus per hebdomadam in statu peccati mortalis cum magna anxietate permanere deberet; 2.º Caium, cuius confessionem longam et difficilem exceperat antequam reservationem cognosceret; 3.º Geruntium, senem, qui accedit ad confitendum ultima die temporis paschalis, et valde distat ab urbe episcopali; nec proinde ad episcopum accedere personaliter potest. Hos poenitentes absolvendo, Liborius enixe profert et ingeminat haec formae sacramentalis verba: *in quantum possum, et tu indiges*. Non autem curat, ut eos moneat de obligatione haec peccata reservata postea, data occasione, superiori, vel alicui delegato confitendi.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Liborius absolvere potuit *indirecte* Germanam a peccatis reservatis, quia est magnum incommodum remanere tamdiu in statu peccati mortalis pro anima anxietate magna correpta. Absolvere potuit Caium, quia magnum ei foret incommodum, si longam confessionem apud alium iterare deberet. Potuit absolvere Geruntium, ratione necessitatis tempore paschali communicandi. Non valet autem ratio, quod personaliter ad episcopum recurrere nequeat, quia scribere posset per se vel per alium. Ligati censura papali possunt quidem adire episcopum, si Romam petere nequeant, ut a Iure conceditur; sed non ideo impediti ab adeundo episcopo personaliter a quocumque absolvi possunt. Liborius autem male fecit omitendo admonere praefatos poenitentes de obligatione casum reservatum iterum declarandi confessario, qui pro reservatis approbatus esset. Caritati consonum esset, si, eos admonendo, promisisset se licentiam pro eis rogaturum, et eos denuo absoluturum, ut sic ipsis nova accusatio vitaretur ». Ita P. Gury 595.

Circa praecedentem resolutionem notandum in primis est illud quod dicitur de *indirecta* absolutione. Stante enim impedimento, inferior *directe* probabilius absolvit, ut ex Iure Decretalium eruitur, et

quoad Casus papales id certo constat ex Resp. S. O. 19. Aug. 1891. et 30. Mart. 1892.

Deinde notandum est illud, quod dicitur de recursu ad episcopum per epistolam. Etenim reservatio obligat tantum ad se sistendum superiori, non ad epistolam vel nuntium mittendum. Unde, si illud praestare nequit, ad aliud non tenetur. Quod absque ulla controversia admittitur a S. Alph. 1. 7. n. 89.; unde confirmatur etiam ex Resp. S. O. 8. Iul. 1860.: « An impediti adire Romam in persona, teneantur adire saltem per epistolam, aut procuratorem ad absolutionem a casibus sedi Apostolicae reservatis impetrandam? — R. Consulat probatos auctores, *inter quos S. Alphonsus M. de Liguori* ». Quamvis vero ex Resp. S. O. 23. Iun. 1886., stante impedimento Romam petendi, per epistolam saltem recurrere quis debeat ad S. Sedem: hinc tamen eadem non sequitur obligatio quoad recursum ad episcopum etiam faciendum. Nam in praedicto Decreto agitur de casibus papalibus, et non nisi de his agitur; et cum sit strictae interpretationis ad episcopales etiam per se non extenditur. Insuper praedictum Decretum *in praxi* fundatur *S. Poenitentiariae*; minime vero in communi quadam Iuris dispositione, adeoque iterum praedictum Decretum per se episcopales casus non comprehendit. Quare non nisi ratiocinatione eadem dispositio pro casibus episcopalibus affirmari potest; ac ut reapse ad hos extendatur, seclusa alia positiva declaratione, legitima et demonstrativa, ut par est, ratiocinatione opus est. Cf. Comment. de Censur. ed. 5.^a n. 58. seqq., Gennari Consultaz. Mor. Can. Lit. p. 1. C. 34., I. M. 800.

Ad Germanam quod attinet, si peccata reservata, de quibus agebatur, erant casus papales, videtur quod Liborius recte egerit eam absolvendo. Etenim ex Decr. S. O. 23. Iun. 1886., 16. Iun. 1897. poenitentibus recurrendum est per litteras ad S. Sedem *in casu* impedimenti personaliter Romam adeundi. Illis interim absolutio dari potest, cum reincidentia post mensem, nisi recurrant, *in casibus tamen vere urgentioribus, in quibus absolutio absque periculo gravis scandalii et infamiae differri nequeat*, ac etiam, *si durum ipsis esset diutius permanere in gravi peccato*. Huiusmodi autem est Casus Germanae. Si vero agebatur de casibus episcopalibus, recte etiam egit Germanam absolvendo, sed onus ei imponere debebat sistendi se coram superiore, nempe nisi ob impedimentum excusaretur, vel iterum absolutionem recipiendi ab habente facultatem, quam ipsemet etiam potuisset pro ea petere. I. M. 800., D'Annib. p. 1. n. 349., Lig. 585

Ad Caium quod spectat, non videtur quod recte egerit, incom-

modum enim iterandi confessionem apud alium hic est intrinsecum ipsi confessioni peccatorum reservatorum. Si Liborius voluisset eximere suum poenitentem ab hoc incommodo, tunc potuisset ei interim absolutionem differre; et debitam petere a superiore facultatem; vel etiam eum absolvere, prout dictum est de Germana, in iisdem circumstantiis, I. M. 800.

Quoad Geruntium, poterat is, praedicto onere recurrenti, absolvi, si casus erant papales; quia certe, stante illa circumstantia temporis paschalis, durum ipsi fuisset diutius permanere in peccato gravi. Si vero casus erant episcopales, stante impedimento perpetuo, agitur enim de sene, poterat absolute absolvi. I. M. 800:

5. Gregorius, confessione incoepa reservatorum peccatorum apud episcopum, habentem in ea debitam facultatem, eo derelicto, adiit per epistolam S. Sedem pro absolutione. Sed antequam responsum reciperet ad episcopum rediit, ut confessionem expleret et absolveretur.

Quaer. *An Gregorius potuerit in Casu ab episcopo absolvi?*

R. Affirmative, « Quaeri potest, ait D'Annib. p. 1. n. 77., utrum cesseret iurisdictio inferioris, si quis, eo omisso, adeat superiorem. Affirmat Corradus et De Iustis, si is, omisso Ordinario, adeat Romanum Pontificem, quadam nempe quasi *manuum appositione*. Negant verius ceteri fere omnes, quia id nullo iure cautum est,... Sane Ordinarius absolvere potest a censuris eum, qui ad superiorem appellavit, et delegatus gratiam concedere negatam a delegante... Qui enim dixerit recurrentem ad Romanum Pontificem pro absolutione ab excommunicatione ob abortum incursa, non posse ad episcopum reverti et absolvi? Vix enim intelligi potest, quomodo quis recurrento ad Patrem omnium fidelium conditionem suam deteriorem faciat ».

134. — DE OFFICIO IUDICIS

1. « Gervasius, confessarius, prae celeritate et aliqua incuria, interdum unam vel alteram quaestionem de specie vel numero peccatorum faciendam praetermittit.

Quaer. 1.º *An vel quomodo gravis sit obligatio poenitentes interrogandi?* — 2.º *Quid de Gervasio dicendum?*

R. Ad 1.um *Per se datur obligatio gravis in confessario interrogandi poenitentes, quia confessarius, quatenus iudex, curare debet ut quantum satis est, causa iudicii sacramentalis instruat. Praeterea*

constituitur, ut poenitentem non solum audiat, sed adiuvet ad suam obligationem debite implendam. Hinc:

1.º *Graviter peccat* confessarius, si ex omissione voluntaria interrogationis alicuius debeat sequi grave damnum poenitentis vel alterius, et illud damnum saltem in confuso praeviderit. *Graviter etiam peccat*, si desit obligationi interrogandi quoad partem notabilem huius obligationis, in suo complexu spectatam, v. g., si plerasque interrogationes de numero et speciebus scienter et voluntarie, sine rationali causa, omittat. Tunc enim graviter in officio suo delinquit, et irreverentiam gravem confessioni et sacramento irrogat.

2.º *Non autem graviter peccat*, si ex levi negligentia, vel ex inadvertentia plura etiam necessario petenda omittat. Billuart diss. 6. a. 10. § 2. ubi sic loquitur: « Si ex levi negligentia, ex inadvertentia, ex memoriae labilitate, humana distractione, spiritus defatigatione, nimia attentione in confessionibus audiendis, etc., aliud etiam necessarium inquirere omittat, nullum aut leve tantum erit peccatum: nemo enim tenetur cum tanta difficultate et morali impossibilitate alienos defectus supplere ».

3.º Maior erit difficultas, si confessarius omittat sine gravi ratione, et voluntarie seu ex gravi incuria, unam tantum vel alteram necessariam interrogationem, v. g., circa numerum aut speciem. Ex una parte videtur graviter peccare, quia supplet vices poenitentis; poenitens vero, si ad obligationem adverteret, nec ei satisfaceret, graviter peccaret. Attamen ex alia parte probabilius non videtur graviter peccare. Ratio est, quia in hoc apparet parvitas materiae respectu totius obligationis in suo complexu spectatae. Insuper, si admitteretur materiae gravitas, onus maximum imponderetur confessariis, qui semper in mediis anxietatibus fluctuant, timentes ne forte ex gravi negligentia interrogationem faciendam omiserint, et deinde in oppositum excessum cum magno poenitentium gravamine impellerentur.

Praeterea, quamvis confessarius suppleat locum poenitentis, non tamen videtur esse tanto rigore obligatus ad interrogandum, sicut ille ad se accusandum. Confessarius enim praecise supplet non tanquam cautionem pro poenitente assumens, sed potius tanquam auxiliator eiusdem. Adde etiam quod, si rigorosa comparatio inter utriusque obligationem admitteretur, millies onus confessarii debitum poenitentis excederet; cum poenitens raro confiteri teneatur, confessarius vero continue et saepe tota die munus suum adimplere debeat.

Ad 2.um Gervasius excusandus videtur a peccato gravi, cum paucas interrogationes faciendas de specie et numero peccatorum ex in-

curia omittat, quia officium suum, quoad substantiam, adimplere censetur ». G. 666.-668. 671., I. M. 819.

Ad *numerus* peccatorum quod spectat, non oportet plus aequo sollicitum esse, et quando numerum verisimilem cognoscere perdifficile est, satius erit cognoscere statum poenitentis, maxime cum rudibus, et habituatibus, et quoad actus internos. Lig. 466., Sporer 451., Lugo d. 16. n. 573. 575. 576.

Notandum item hic est, quod si confessarius aliquid non bene intellexit, poterit in fine de eo interrogare, ne poenitentem interrumpat. « Quod si ex nota sibi conscientia poenitentis possit praesumere id quod non percepit, esse quid leve, nec possit sine turbatione, vel molestia poenitentis interrogare, potest tacere et absolvere ». La-Croix 1716.

2. « Guido, sacerdos infelicis memoriae (quidquid sit de iudicio), ne poenitentes perturbet, remittere solet ad finem confessionis interrogationes faciendas, remedia praescribenda, oneraque restitutionis imponendae, occasionis derelinquendae, etc. Sed non raro absoluta poenitentis narratione, de indagandis iniungendisve, imo et de ipsis peccatis penitus oblitus est. Quid tum miser? Rudiores adigit ad confessionem compendiarie repetendam, cultiores vero in pace relinquit, ne illos offendat; et, re dissimulata, confestim absolvit, nesciens quidem quandoque quid absolvat.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Male fecit Guido, remittendo ad finem confessionis omnes faciendas interrogationes, praescribendaque onera seu remedia, ob periculum oblivionis. Quivis alius ita agendo imprudens foret; quanto magis Guido, qui memoriae infelicis probe se novit esse? ». Ita P. Gury 679.

Male quidem egit Guido, sed tenetur antequam absolvat exquirere a suo poenitente iteratam confessionem, ut possit ipse nunc facere interrogationes, quas omisit praesertim circa speciem et numerum peccatorum? Busemb. apud S. Alph. 499. ait: « Si finita confessione intelligas confessarium aliqua non percepisse, sive propter somnum, sive distractionem, nescias autem, quae sint illa, teneris repetere confessionem, si brevis fuerit, quia de singulis prudenter potes dubitare. Si autem longa fuerit; non teneris ob rationem contrariam; et satis esse confiteri, quod dubites, an aliquod ex tuis peccatis confessor percepit ». Et S. Alph. mox subdit: « Sic etiam tenent Salm., etc., qui dicunt, Christum Dominum non praesumi imposuisse praeceptum integritatis cum tanto onere, scilicet omnia peccata repetendi *in tali*

Casu, et idem docet Lugo d. 16, n. 607. cum Sanch., etc. communiter ». Hinc eruitur, quod confessarius, qui sibi proposuerat poenitentem interrogare de specie et numero alicuius gravis peccati in fine confessionis, et deinde talis peccati obliviscatur; si confessio fuit unius vel alterius tantum peccati gravis, videtur teneri ad exigendam iteratam confessionem; nam tunc prudenter potest de singulis dubitare, nec aliunde inde grave onus imponitur poenitenti, praesertim, si id confessarius prudenter faciat. Et id certe sine scrupulo communiter fit a confessariis, si quando peccatum aliquod non bene audiant et intelligant, nec poenitentes ideo turbantur. Si vero confessio longa fuerit et plurium gravium peccatorum, tunc videtur confessarius abstinere posse ab exquirenda iteratam omnium confessionem, ne tantum onus poenitenti imponat. I. M. 717.

3. Robertinus, ab audiendis confessionibus abstinet, quia ait, ex ipsa experientia sibi constare, se non posse saepe definire, an adfuerit peccatum mortale vel veniale, cum poenitentes saepe peccata explicent modo valde dubio, ita ut ipsimet nesciant, an consensum praestiterint. Insuper addit, valde capite defatigari in audiendis confessionibus, tum ut iudicium ferat de peccatorum infima specie, et determinet contra quam praecise virtutem sint; tum ut iudicet de numero, quem saepe ipsi impossibile est clare percipere, cum non possit statim memoriter additionem omnium peccatorum facere ad integrum peccatorum numerum cognoscendum.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Robertinus valde decipitur circa naturam iudicii efformandi peccatorum in administratione sacramenti poenitentiae. Etenim primo « confessarius non tenetur de singulis peccatis certum formare iudicium sed tantum *de obviis et claris* ». Lig. 500. « Non est necessarium, ut confessarius in omnibus iudicet, quae sint peccata gravia vel levia; sufficit, si sciat hoc iudicare in iis, *quae communiter occurrunt*, reliqua autem audiat et absolvat ». Lig. 627.

Insuper ad iudicium quod attinet a confessario efformandum circa peccata, 1.º quoad *speciem* peccatorum, distinguenda est duplex peccati cognitio. Prima cognitio est explicita, reflexa et in actu signato, de natura seu specie uniuscuiusque peccati, contra quam virtutem et quod praeceptum sit; et talis est cognitio reatus in foro iudiciali exteriori, cum iudex poenam proferens explicite significat varias leges a nocente violatas, et poenas in diversis codicis articulis, a iure iam constabilitas. Altera cognitio est implicita, directa et in actu exercito, et habetur cum

confessarius apprehendit peccatum cum omnibus suis circumstantiis, speciem mutantibus, ita ut si aliqua ex eis desit, paratus sit interrogare. Licet ipse actu non dicat; tale peccatum est contra tales virtutes et praecepta, in tali vel tali specie infima; optime tamen distinguit unum peccatum ab alio. Iam vero ad confessionem *valide* et *licite* audiendam sufficit postrema haec peccati scientia; ea enim *sufficit* ad verum iudicium de peccato efformandum. Satis autem est quoad peccatorum species et circumstantias necessario explicandas, ratione restitutionis bonorum et famae, reservationis, censurae, irregularitatis, etc., « si confessarius intelligat, quae frequentius accidunt, et de aliis sciat dubitare ». Lig. 627. I. M. 611. — 2.º Quoad peccatorum *numerus* non est necesse, ut in fine totius confessionis arithmeticum quemdam calculum et additionem faciat confessarius omnium peccatorum. *Ad poenitentiam* enim *imponendam* sufficit vel *confusa cognitio status poenitentis*; poenitentia autem imposita, non est necesse *ad absolutionem impertiendam* etiam confuse recordari peccatorum vel poenitentiae impositae, sed satis est recordari, poenitentem rite dispositum rite *esse confessum*, et *latum esse de eo iudicium*. Neque vero necesse est facere eundem calculum in quavis parte confessionis, cum poenitens peccata uniuscuiusque speciei confitetur dicens, e. g., se per plures annos circum circiter decies vel duodecies fecisse tale peccatum; et deinde per plures annos in ipsum lapsum esse frequentius, puta singulis hebdomadis circum circiter vigesies, etc. Sufficit enim illa cognitio distincta numeri, quae per partes successive habetur: tunc confessarius, licet successive et per partes, iudicium vere efformat de numero peccatorum, et sufficienter inde cognoscere potest in fine totius confessionis saltem confuse statum poenitentis. Praeter quam quod iste calculus intolerabile onus esset confessario. Suarez. d. 22. s. 6. in fine, Lugo d. 16. n. 636., La-Croix l. 6, p. 2. n. 1717., Reuter Neoconf. p. 1. c. 7. n. 28., L. 502., G. 678., I. M. 745, 749.

4. Patutius confessarius quaerit: *An teneatur semper absolvere poenitentem, cuius confessionem audivit, et ad hoc amplecti opinionem probabilem benigniorem?*

R. 1.º *In Casu* gravis necessitatis, v. g., in mortis articulo tenetur. Ratio est, quia *in tali Casu* nequit, salva charitate, relinquere poenitentem sine remedio, quod licite adhibere potest. Atqui, iuxta sententiam moraliter certam, licite uti potest probabili opinione benigniore.

2.º Extra casum gravis necessitatis, si opinio illa probabilis se tenet

ex parte poenitentis, qui in sua operatione amplecti vult opinionem probabilem sibi favorabilem, v. g., an poenitens *in tali Casu* teneatur ad restitutionem, tenetur tunc confessarius amplecti opinionem probabilem poenitentis, et eum absolvere. Ratio est, quia, audita confessione, poenitens habet ius certum ad absolutionem, si est legitime dispositus. Atqui licet velit amplecti opinionem probabilem benigniorem, poenitens esse potest legitime dispositus; illam enim opinionem amplectendo, potest bene detestari omnia peccata praeterita, et propositum efficax habere observandi omnia praecepta Dei. Observat enim sufficienter praeceptum divinum, qui probabilem opinionem sequendo prudenter iudicet, se ad aliquid praestandum nullo obstringi praecepto, adeoque illud omittit. Ergo. — Si vero probabilis illa opinio se tenet *ex parte confessarii*, v. g., an in talibus circumstantiis confessarius possit negare absolutionem vel illam dare, et utraque sit probabilis, potest confessarius sententiam rigidiorem eligere et absolutionem negare. Etenim 1.º tunc confessarius operatur iuxta opinionem vere probabilem et consequenter licite. Sicut ergo poenitens circa suam obligationem potest eligere sententiam probabilem, ita et confessarius circa suam obligationem probabilem sententiam eligere potest. 2.º Quia, si qua ratio esset, cur id confessarius non posset, ea foret, quia audita confessione poenitens habet ius certum ad absolutionem. Atqui cum solum probabilis est obligatio poenitentem absolvendi, poenitens ius certum ad absolutionem non habet. Ergo. — Lugo Resp. Mor. 1. 1. d. 26., L. 1. 6. n. 604., H. A. tr. 16. n. 118. 119., I. M. V. 1. num. 119.

135. — DE RECIDIVIS ET DE OCCASIONARIIS

1. Alphonsus, confessarius, absolutionem *non concedit* poenitentibus, nisi *omnino certus sit* de bonis eorum dispositionibus. Hinc absolutionem recidivis et occasionariis *concedit* semper *prima, secunda et tertia vice*; sed postea *denegat* semper omnibus recidivis et occasionariis absolutionem, nisi prius illi *ab omni relapsu abstineant*, et *occasionem* isti *removeant*. Absolutionem tandem omnibus *differt* semper, quando ipse *dubius* est de dispositionibus poenitentium.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Probari non potest ratio agendi Alphonsi, et *in omnibus* non bene agere videtur. Etenim primo, ut confessarius possit absolutionem *concedere*, minime requiritur ut habeat *omnimodam certitudinem* de bonis dispositionibus poenitentis; sed « *sufficit*, quod confessarius habeat *prudentem probabilitatem* de dispositione poenitentis, et non

obstet ex alia parte *prudens* suspicio indispositionis; alias vix ullus posset absolvi, dum *quaecumque signa* poenitentium non praestant nisi *probabilitatem dispositionis* ». S. Alph. 1. 6. n. 461.

Concedere semper recidivis et occasionariis absolutionem *prima, secunda, tertia vice*, rectum non est. Etenim quod huiusmodi recidivi et occasionarii ad confessionem nondum antea accesserint, vel non nisi una et altera vice argumentum certe non est bonae dispositionis istorum poenitentium, qui bene accedere possunt ad confessionem sine necessaria contritione. Norma igitur absolutionis dandae esse non potest, quod poenitens prima vel secunda vel tertia vice confiteatur; sed *prudens* doloris et propositi *iudicium* in confessario. Enimvero « absolvendus erit poenitens toties quoties serio proponit in posterum emendare, et omnino abstinere, dummodo confessarius prudenter credat, eum vere proponere ac serio loqui ». Sporer cap. 2. n. 330. cit. a S. Alph. 1. 6. n. 463., uti tradens *communem sententiam*.

Rectum etiam non est *denegare semper* recidivis absolutionem, *nisi prius ab omni relapsu abstineant*. Si ita esset iam delendum esset illud quod habetur in Rit. Rom. *Ordo ministr. sacr. poenit.* : « Rarius autem vel serius confitentibus, *vel in peccata facile recidentibus*, utilissimum fuerit consulere, ut *saepe*, puta semel in mense, vel certis diebus solemnibus *confiteantur*, et, si expediat, *communicent* ». Quomodo poterunt *communicare*, nisi prius absolvantur? Nihilominus agitur etiam *de recidivis*, et de recidivis *in peccato facile recidentibus*.

Rectum item non est absolutionem occasionariis *semper denegare*, *nisi prius occasionem removeant*. Etenim primo secundum sententiam, quam S. Alph. 1. 6. n. 457. in fine *communissime* teneri affirmat, et *quolibet* poenitens et *semper* absolvi potest, qui accedat ad confessionem cum vero dolore et proposito, ita ut *effulgeat spes emendationis*. Insuper occasio esse potest *voluntaria*, a qua quis propria voluntate potest recedere; sed esse potest etiam *necessaria*, quam quis non potest remove; nec revera eam remove tenetur, absolute loquendo; sed tenetur tantum eam reddere *ex proxima remotam*, mediis adhibitis, quae suggeret prudens et discretus confessarius. Si igitur poenitens haec revera adhibeat media, et conetur non peccare, quamvis reapse peccaverit, adhuc potest sincere dolere et proponere; et ipsa media adhibita et conatus adhibitus sinceri illius doloris et propositi argumentum esse possunt. Quin imo adhuc, post experientiam *nullius profectus*, potest stare dolor verus et propositum requisitum, absque voluntate auferendi occasionem cum tanto detrimento, sed cum sincera voluntate media adhibendi ad peccandi periculum removendum.

Ergo potest absolvi poenitens. *Nihil enim aliud requiritur, nisi confessio cum dolore et proposito.* Postremo, ut ait etiam S. Alph. l. 6. n. 454. « Communiter affirmant dd. non teneri poenitentem occasionem dimittere, si aliter grave damnum temporale passurus sit, dummodo interim sit paratus uti mediis praescriptis... Ratio, quia occasio peccandi non est in se peccatum, neque affert necessitatem peccandi; quapropter bene potest cum ea consistere vera detestatio peccatorum, et firmum propositum non relabendi ac adhibendi debita remedia ».

Rectum pariter non est, *differendam esse semper* absolutionem, quando confessarius *dubius sit* de dispositionibus poenitentis. Etenim etiam *in isto Casu* dubii absolutio danda est, licet sub conditione, si ex denegata absolutione grave poenitentis damnum spirituale sequeretur. *Gury Comp. v. 2. n. 435.*

Dicendum igitur, quod in hac re de absolutione concedenda, differenda, deneganda, « *certa regula* statui non potest, sed confessarius *ex circumstantiis occurrentibus* se dirigere debet ». S. Alph. l. 6. n. 463. Ex huiusmodi circumstantiis facile prudens iudicium efformare poterit de sufficiente poenitentis dispositione. Ac, si sacerdos viscera indutus misericordiae Christi, qui non venit vocare iustos sed peccatores, sciat studiose, patienter, mansuete agere cum poenitentibus illis, qui imparati videntur, et omni caritatis industria eos excitare ad dolorem et propositum, difficile quidem erit, quin signum aliquod sufficiens animi sui exhibeant. Cf. Commentarium De absolutione danda, differenda, deneganda ed. 5.^a

2. Titius sacerdos fidelium confessiones excipiens in templo, qua die solemne B. Virginis festum magna populi frequentia celebrabatur, inter plures alios, absolutionem impertitus est bibulo cuidam seni, qui a decem annis a sacramentis abstinuerat; praeterea cuidam iuveni a septem circiter annis impudicitii et mollitiei dedito, licet hic solitus fuisset pluries per annum ad poenitentiae sacramentum accedere; tandem cuidam mulieri, quae meretricio more vivebat, quaeque licet effusis lacrymis a se admissa defleret et suum miserrimum statum detestaretur, tamen, ne ex indigentia ad iterum relabendum impelleretur, valde timebat.

In sacrarium reversus laetitia Titius gestiens exclamat: « Oh quam salubriter haec festa instituta sunt! dici vix potest, quam uberimi fructus ex poenitentiae sacramento percipiantur! » Deinde tres recensitos casus, generalibus verbis, Caio confessario, qui forte aderat, enarrat. Hic Titii rationem agendi valde miratus est; non enim sibi

persuadere poterat, quomodo huius generis peccatoribus nulla interposita mora, et ante emendatum habitum et vitatum relapsus, absolutio concedi queat. Ratum enim habebat, non aliud verius et securius poenitentiae signum esse, quam a peccatis abstinere, et eum, qui sincero corde non amplius peccaturum proponit, non tam cito esse relapsurum, sicut domus solide aedificata non tam cito corrui. Itaque hac de re fit inter eos contentio, cui ut finis imponatur, ambo simul virum theologum doctrina et fama clarissimum consulunt. Hic quaestione cognita secum quaerit:

1.º *Quid veniat nomine consuetudinarii et recidivi?* — 2.º *Quae poenitentiae signa in huiusmodi peccatoribus adesse debent, ut absolvi possint?* — 3.º *Quid de utriusque confessarii sentiendi et agendi ratione, prout in Casu, iudicandum?*

R. Ad 1.um *Consuetudinarii* hic dicuntur, qui consuetudinem peccandi contraxerunt. Haec autem consuetudo, ut in omnibus rebus moralibus, fixa et determinata non est tali lapsuum numero; sed ex maiore vel minore frequentia quamdam habet latitudinem. Consuetudinarius est, qui vicesies vel decies in hebdomada blasphematur, et consuetudinarius etiam est, qui tantum quinquies vel semel in hebdomada blasphematur. *Recidivi* autem dicuntur, qui post confessionem, licet a confessario admoniti in eadem relabuntur peccata, sine ulla vel fere ulla emendatione. Quare licet *consuetudinarii* sint etiam *recidivi*, *recidivi* tamen hic non appellantur, nisi *post confessionem* relabantur in eadem peccata, *ante iam admoniti*, et *sine ulla vel fere ulla emendatione* reincidant.

Ad 2.um Relapsus in peccata, sive alia, sive eadem, absolutionem per se impedire non potest. Peccanti enim ex sententia ipsius Iesu Christi, non solum septies, verum etiam *septuagies septies* dimittitur. Unde patet evidenter, quod secuta iam emendatio, uti non est necessaria et essentialis ad veram poenitentiam, ita neque necessario ad absolutionem est praerequisita. Sed et aliud inde evidenter patet, etiam quoad consuetudinarios et recidivos sine ullo fundamento dici, eos saltem prima vice absolvi posse, vel semel et iterum, vel ter, vel ter et quater. Nam si prima et quarta vice huiusmodi recidivus potuit absolvi, hoc ideo fuit, quia habebat contritionem et propositum; cur ergo eam et quinta et sexta vice habere non poterit? Unde, si eam recidivus semper habeat, semper, absolute loquendo, absolvi poterit. Sed quibusnam signis sufficiens contritio et sufficiens propositum dignoscatur? Sunt qui requirunt signa extraordinaria. Sed praeterquam quod extraordinaria signa, quae assignant, plura saltem cum ordinariis

confunduntur, et fallacia etiam esse possunt, cur ordinaria signa sufficere non possunt secunda vice, e. g., si prima sufficebant? Cur ille, qui serio omnino affirmat et toto suae confessionis tenore comprobatur se habere dolorem et propositum prima vice, non poterit et secunda et tertia et quarta et quinta vice serio omnino affirmare et demonstrare sinceram animi sui poenitentiam? Quare iterum haec est tota difficultas: prudenter iudicare de sinceritate doloris et propositi, quibuscumque tandem signis quis inducatur ad huiusmodi prudens iudicium. Diffitendum tamen non est, quod quamvis absolutio dari possit, aliquando tamen expedit eam differre; idque sive pro recidivis sive pro occasionariis valet; quando nempe illa dilatio poenitenti profutura iudicetur. Si enim ad officium iudicis pertinet iudicium absolutionis dandae vel denegandae; ad officium medici pertinet eam dare tempore opportuno pro maiore poenitentis utilitate. Quare, si confessarius eam dilationem iudicet utilem spirituali poenitentis bono, eam prudenter differre poterit, quin teneatur; nempe, si poenitens sit sufficienter dispositus. Ceterum omnes fere conveniunt mitius agendum esse tum cum illis, qui versantur in occasione necessaria, quia graviore difficultate detinentur, tum cum consuetudinariis et recidivis, quia maiore infirmitate laborant. — Traditam doctrinam, quoad ipsam rei substantiam, habet etiam S. Alphonsus, qui Hom. Apost. tract. ult. n. 13. ait: « Semper ac aliquod adest signum, quo prudenter possit iudicari poenitens mutasse voluntatem bene absolvi potest ». Et ibidem agit S. D. de occasionariis et recidivis.

Ad 3.um Titius bene egit bibulum senem absolvendo, qui a decem annis a sacramentis abstinuerat. Quod enim dubium esse potest, quod iste bibulus sponte accedens iterum ad sacramenta post decem annos sincera non moveretur poenitentia? Signum certe adest, quo prudenter iudicari poenitens potest voluntatem mutasse. — Absolvi etiam potuit iuvenis ille mollitiei deditus, si nempe eum Titius prius convenienter excitaverit ad dolorem et propositum. Spontanea sacramentorum frequentia signum certe est sinceræ voluntatis. Utile forte erit etiam, quia solitus ille est pluries per annum ad sacramenta accedere, si eum nonnihil terreat Titius, ostendatque, ut ait S. Alph. l. c. n. 15., ac si non posset eum absolvere. — Bene item Titius meretricem absolvit, quae non tantum ordinaria, verum etiam, effusis lacrymis, extraordinaria signa contritionis ostendit. Timor futuri relapsus sinceritatem praesentis doloris non impedit, adeoque nulla esse potuit ex hoc capite absolvendi difficultas.

Ad Caium vero quod spectat, certe secuta vitae emendatio opti-

mum poenitentiae signum est, sed etiam sine ea vera poenitentia haberi potest. Id, aliis modo relictis, aperte constat ex prop. 36. Syn. Pistor. damn. a Pio VI. Item, ex eo quod quis cito relabatur post dolorem et propositum et post confessionem; absolute loquendo, argumentum non est defectus sinceræ poenitentiae. Potest enim quis animum a mundanis rebus revocans, et memorans novissima sua, Dei adiuvante gratia, concipere veram et perfectam contritionem. Ea concepta, statim, e. g., sese obliicit peccandi occasio, rem sensibus obiiiciens, imaginationem vehementer percellens, animum acrius irritans; unde mundana iterum cogitans mundanis adhaeret, idque pro libertate et mutabilitate humanae voluntatis. Quare ille, qui modo vere diligebat Deum, nunc diligit creaturas; uti ille qui modo vere sedebat, nunc stat. Nihilominus diffitendum item non est, quod aliqua prudens suspicio defectus sinceræ poenitentiae haberi potest ex eo quod poenitens admonitus, et saepe iam admonitus, redeat sine ulla vel fere ulla emendatione. Nam revera cuinam prudenti viro non suspecta ea fides videri debet, quam quis semper fefellit? Sed cum haec sit tantum suspicio, praesumptio et coniectura ex ipso facto non servati propositi, res sedulo est examinanda cum omnibus suis circumstantiis, et tunc, si prudenter adhuc dubia poenitentis dispositio appareat, ei certe absolutio dari non potest, sed ea vel deneganda, vel saltem differenda. Illud vero non intelligitur, quod habet D'Annibale p. 3. n. 340. ed. 3.^a, quod nempe requiratur, ut recidivus appareat non *dubie*, sed *satis dispositus*: et tamen neganda sit ei absolutio, quando nulla amplius apparet *probabilis spes emendationis*. Venia illustris theologi, contradictoria et practice impossibilia videntur.

3. Berthae ancillae cum Caio hero suo saepe peccanti Titius confessarius imponit, ut illius domo statim discedat. Id autem peragere ipsa renuit, tum quia Caius emendationem promiserat, tum quia ab aliquot annis stipendium famulatus ei non solvit, quod tamen brevi recipere sperabat, non amplius receptura, si discessisset. His auditis, Titius eam absolvit, simul iniungens, ut singulis hebdomadis ad confessionem redeat. Verum nonnisi post sex menses cum relapsu pluries iterato Bertha ad Titium revertitur, easdem adducens rationes, ne heri domum relinquere cogatur. Et quoniam confessarius ab eadem audit, herum paucos post dies Neapolim profecturum, ubi diutius commorari ei necesse erat, et simul ipsam velle ea die communicare, ne indulgentia plenaria privaretur, iterum absolutionem impertitur. Factum revera est, ut antequam herus Roma discederet, nullum cum eo peccatum Bertha patraverit.

Interim Caius Neapoli degens confessario manifestat, se Romae ancillam concubinam habere, quam tamen vix in patriam reversum se fore dimissurum promittit: exinde fit ut statim absolvatur.

Verum, cum postea Romam redierit, sermonem ea de re cum ancilla interserit, et ne ab invicem separentur ambo firmiter statuunt, non amplius in posterum delinquere. Labitur integer mensis et propositum fideliter servant. Mox autem, urgente paschali praecepto, confessarium adeunt, qui, de re certior factus eos inabsolutos dimittit, donec se separent. Ad alium proinde confessarium accedunt, qui, omnibus auditis, secum quaerit:

1.º *Quid et quotuplex sit occasio peccati?* — 2.º *An et in qua occasione poenitens constitutus absolvi possit?* — 3.º *Quid iudicandum de agendi ratione confessariorum, quoad singula prout in Casu?*

R. Ad 1.um *Occasio peccati* est exterior quaedam circumstantia, nobis afferens periculum peccandi. Hoc periculum provenit ex eo quod illa exterior circumstantia de se alliciens sit ad peccandum. Unde patet quod occasio vera causa moralis sit peccati, licet *per accidens* et non *per se*. Si praedictum peccandi periculum sit possibile, sed non probabile, occasio est *remota*. Si vero periculum vere probabile sit, occasio est *proxima*. Sed uti probabilitas periculi in indivisibili non est, sed est minor et maior probabilitas, et deinde moralis certitudo; ita occasio proxima est minus vel magis proxima, et simpliciter proxima. Occasio proxima, si talis sit respectus alicuius in particulari ob eius specialem fragilitatem, occasio *respective* est, si vero talis sit regulariter respectu omnium, occasio *absolute* est. Si iterum talis sit, ut non possit auferri, vel nonnisi cum gravi sui detrimento, vel e contra omnino potest removeri, tunc occasio est simpliciter necessaria, moraliter necessaria, voluntaria. Si tandem eam quis secum habeat, vel secus, dicitur *in esse seu praesens, vel non in esse seu absens*.

Ad 2.um In quacumque occasione sit poenitens constitutus absolvi quidem potest, si sincere doleat et proponat. Et haec revera est tota difficultas: prudenter iudicare de sinceritate contritionis et propositi. Quare illud quod dicitur, quod occasionarius saltem prima vice absolvi potest, nulla ratione dicitur. Si occasionarius neque prima neque centesima vice exhibet signa contritionis et propositi, numquam absolvi potest; et contra potest, per se loquendo, semper absolvi, si semper sinceram contritionem et sincerum propositum exhibeat. Hinc, si sit in occasione voluntaria, et eam non removeat, et ideo in peccata labatur, sinceræ contritionis et propositi prudens argumentum profecto non habetur, adeoque absolvi non potest. Si sit in occasione

necessaria, eamque conetur remotam reddere, adhibitis opportunis mediis, etiamsi aliquando iterum in peccata labatur, argumentum e contra habetur sinceritatis doloris et propositi, unde, per se loquendo, absolvi potest.

Ad 3.um Bertha reperitur in occasione, si non simpliciter necessaria, moraliter quidem necessaria. Titius confessarius bene fecit prima vice eam absolvendo. Nam ex una parte Caius emendationem promiserat, ex alia Bertha etiam emendationem promittit, et serio promittere videtur, quia libenter acceptat frequenter ad confessionem accedere ex optima confessarii monitione et hortatione. Bene etiam agit secunda vice Titius confessarius Bertham absolvendo. Seria enim apparet bona voluntas Berthae ex confessione sponte peracta, licet post sex menses, et ex desiderio Communionis et Indulgentiae plenariae. Occasio vero interim physice removetur itinere heri. Ac sincera Berthae voluntas hac vice ipso etiam facto est comprobata, quia nullum post confessionem et ante heri discessum peccatum commissum est. Caius etiam Neapoli recte absolvitur a suo confessario. Nam, cum remotus sit ab occasione, et eam promittat ablaturum, seria eius voluntas apparet non amplius peccandi et consequenter sincera eius contritio dicenda est. Hisce praemissis et praesuppositis, seria etiam apparet, post heri reditum, voluntas Caii et Berthae non amplius peccandi, quae etiam confirmatur experientia integri mensis. Unde non videtur posterior confessarius, ad quem mox, urgente paschali praecepto, accesserunt, bene egisse eis absolutionem denegando, nisi prius ad invicem separarentur.

Atque hic notandum est, quod cum ageretur de praecepto paschali, non erat absolutio deneganda hac etiam speciali de causa, sine graviore ratione. Insuper Bertha et etiam Caius personae apparent, licet fragiles, religiosas, et quae Ecclesiae leges verentur. Unde confessarius non debuisset illa absolutionis denegatione, tam praecise facta, eos potius arcere a confessione, quam ad eam allicere et invitare. Postremo et aliud quoad praxim attendendum est quoad hunc Casum, aliosque similes. Caius dimittet Bertham, Bertha deseret Caium. Sed assumens Caius aliam ancillam nonne novum et peius pro ipso forte esse poterit periculum? Et Bertha alium reperiens dominum, nonne et ipsa novam reperire forte poterit et peiorem occasionem? Unde nonne esset melius occurrere veteri malo, quam novo forte occasionem praeberere? Sed haec certe est in huiusmodi casibus practica difficultas, et magna opus est consideratione omnium circumstantiarum, ut iudicium vere prudens efformetur.

136. — DE SIGILLO SACRAMENTALI

1. Landulphus, parochus, saepe consulitur a suis vicariis, ex poenitentium licentia, circa eosdem conscientiae casus, in confessionibus ipsi occurrentes, non iisdem tamen circumstantiis expositos. Hinc valde dubius est, quando casus iam ipsi est uno modo propositus, et deinde alio modo exponitur cum aliis circumstantiis, quid ipse debeat respondere, et an uti possit in responsione cognitione, quam iam habet casus. Quin imo confessiones ipse audiens, saepe notat casum, quem sibi poenitens exponit, iam fuisse pluries ipsi a suis vicariis expositus, cum aliis bene diversis circumstantiis. Hinc magis adhuc dubius est, an possit ipse respondere secundum notitiam, quam iam habet casus, eamque poenitenti manifestare, ut poenitens possit melius casum exponere, et illum ipse resolvere.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. « Quando aliquis consultus est circa idem peccatum a duobus confessariis, quibus poenitens seorsim confessus est, debet cum singulis loqui ac si alia via illud non sciret: nec potest uni dicere aliquam aliam circumstantiam diversam, quam ab altero didicit, sed singulis respondere debet iuxta ea, quae singuli narrant. Poterit tamen dicere sub conditione, si res non esset hoc modo, sed alio diverso, cum tali circumstantia, aliter dicendum esset. Hoc vero ipsum debet caute facere, et salvo sigillo ». Lugo d. 23. n. 30. Oppositum quidem S. Alph. 648. *putat verum*, quia sicut certo creditur poenitens nolle aliud consilium nisi rectum, ita certo praesumitur velle, quod ipse doctor libere loquatur de omnibus, quae scit a primo confessario, et quae pertinent ad rectum consilium praestandum. Verum haec praesumptio est valde incerta: hac enim in re praesumptio est, ut asserit idem S. D. 1. c., quod poenitens det licentiam cum omni limitatione qua potest. Et sane res non caret gravamine pro poenitente, et odio sacramenti, si confessarius advertens, quod plus ipsi respondeatur, quam res exposita exigeret, in suspensionem inde veniret de sinceritate poenitentis sui. -- An autem, si poenitens confessionem deinde peragat apud hunc doctorem, quem illius confessarius consulerat, « possit iste loqui de illis peccatis, quae prius sciebat notitia derivata ex prima confessione? Videtur enim non esse hoc contra sigillum, cum non loquatur extra forum sacramentale; sed semper maneat res sub eodem sigillo confessionis. Caeterum, non auderem concedere hanc licentiam: quia licet utrumque, sit sigillum confessio-

nis; non est tamen confessionis factae eidem confessario: nam peccata prioris confessionis sciebat hic sacerdos, ut aliquid tenens se ex parte prioris confessarii, et nomine illius: quare participabat sigillum, et obligationem illius ». Lugo d. 29, n. 128., I. M. 837.

2. Xaverius, confessarius, quaerit: *An postquam poenitens manifestaverit, se confessum fuisse omnia sua peccata, quae multa et gravia erant, eaque enarraverit publice aliis, possit ipse sua auctoritate rem confirmare, et sic eius veram conversionem ad Dei gloriam manifestare?*

R. Haec ad rem nostram Busemb. ap. S. Alph. 638: « Non frangitur sigillum... si utaris notitia *extra confessionem* acquisita, imo ipsum peccatum, quod aliunde tibi innotuit, aperias, *modo* nullam circumstantiam ex sola confessione notam, nec *certius* referas, quam *extra* confessionem nosti; quo *in Casu* opus est magna cautela, et tutissimum est silere ». — Layman l. 5. tr. 6, n. 9. haec habet: « Concessum non est confessario peccata publica, *quatenus* ex confessione accepta sunt, elicere », et hanc ait esse communem doctrinam. — « Extra confessionem, inquit iterum Busemb. ap. S. Alph. 651., *cum licentia poenitentis* potest agi de auditis in confessione sive cum ipsomet, sive cum quocumque alio etsi periculosum sit.. Circa quam licentiam requiritur 1.º ut sit *formalis*, et *expressa*, nam *praesumpta*, *tacita*, *interpretativa*, *virtualis*, etiam in bonum ipsiusmet poenitentis, non sufficit... Perinde est sive ea licentia detur *verbo* sive *facto*, quod quidem aequivaleat expressae concessioni, v. g., si poenitens extra confessionem incipiat loqui cum confessario de dictis in confessione, tunc enim posse hunc prosequi docent Avers., Tanner, etc. Bene tamen advertit Lugo, ait S. Alph., quod eo casu adhuc perseverat sigillum respectu ad alios, quia, licet poenitens extra confessionem loquatur, censetur tamen non praebere confessario aliam licentiam quam dependentem a confessione peracta ». Quare ad propositam quaestionem quod spectat, si poenitens vere et expresse confessario dat veniam, ut possit suam confessionem manifestare, eiusque conversionem ad Deum confirmare; si confessarius id faciat, contra sigillum non agit, sed res valde periculosa est. Si vero poenitens hanc licentiam vere et expresse confessario non det, quamvis ipse deinde publice manifestet sua peccata, non potest confessarius uti scientia per confessionem accepta, et secundum illam loqui ad confirmanda ea, quae ab aliis audit.

3. « Exponis, missionarios nonnullos, cum noverint numerum eorum, quibus in confessione permiserint ad S. Communionem accedere, non

interrogatis poenitentibus, totidem ponere particulas consecrandas ; et quaeris, num praxis haec sit prohibenda. Nemo non videt, missionarios sic agentes uti scientia in confessione acquisita, quod est Ecclesiae legibus expresse vetitum ; nec prava haec agendi ratio efficax est ad arcendos indignos : potest enim indignus accedere inter primos ad sacram synaxim, ex quo a communione dignus pro indigno excluderetur, addito etiam periculo ulterioris scandali in sacramentalis confessionis praeiudicium : quare abusus hic est omnino tollendus ». S. C. de P. F. 29. Febr. 1836. Collectan. n. 939.

4. In quadam parochia, ut pueri ad primam communionem rite admitterentur, ad determinatos quosdam confessarios dirigebantur, qui, audita eorundem puerorum confessione, iuxta iudicium prudenter a se formatum de cuiusque dispositionibus, libere eos admitterent seu excluderent a prima communione, schedulas admissionis eis tradentes, et parrocho exhibendas. — *An licite id fieret?*

R. Illicite omnino. Etenim satis liquet, iudicium *in Casu* de puerorum debita dispositione ad primam communionem confessario simpliciter remitti, et confessarium illud efformare ex audita confessione. Cum autem confessarius eisdem pueris ex hoc iudicio circa statum animae puerorum traderet vel non traderet eis schedulam admissionis ad primam communionem, distinguendo ita admittendos et excludendos, patet haberi inde illicitum usum scientiae per confessionem acceptae. S. Poenit. 8. Iun. 1843. Cf. Nouvelle Revue Théolog. v. 21. p. 52. seqq.

5. Hannibal, confessarius, quaerit quid sentiendum de illis, quae habet cl. theol. D'Annib. n. 359. et 363. Ibi sequentia tradit : « 1.º Nul- lum scandalum est, quod praecavere, aut reparare liceat cum fractione sigilli ; ut puta si ex confessione didiceris Seium et Caiam, matrimo- nium contrahere volentes, esse patrem et filiam. Nihilominus nostri doctores communiter docent, nefas esse servandi sigilli causa, aliquid facere *quod suapte natura malum est*, ut fornicari, mentiri. *Nodum hunc solverint alii* ».

2.º « Si ex confessione Lucii didiceris, tibi peregre ituro parari insidias tali loco, an possis iter differre, vel alia via ire, si exinde hi qui eas parant suspicari merito possint, te id accepisse ex confessione Lucii? »

3.º « Ei qui tibi confessus est velle te occidere, ense, huius rei causa a te reposcenti, negare te posse, sententia olim communissima fuit. Alias, si is tibi in confessione significaverit, se ea die venenum

tibi ad coenam daturum, et post confessionem ad coenam invitet, tu ire debebis! Ex tua confessione didici, te meum confessarium sacerdotem non esse, non cogor ad te redire, etsi cur non redeam probe intelligas, nisi exinde aliquid damni vel dedecoris ad te redundet. Si a te in confessione acceperim, Seium fuisse baptizatum vino, quis dixerit, me non posse rebaptizare Seium, quia hoc ingratum tibi futurum est? Quin Sporer n. 870. existimat, si ex tua confessione didicerim, Osium esse beneficio indignissimum, posse me hac notitia uti, etsi tu id aegre feras, si nihil intersit tua ».

R. Ad 1.um Nulla est difficultas *in nodo illo solvendo*. Nam praefatum non praecavere scandalum peccatum *in Casu* non est. Fornicari vero et mentiri *si suapte natura malum est*, confessionis sigillum ad peccandum profecto non obligat.

Ad 2.um Negative. Nam evidenter habetur indirecta peccati revelatio, et violatio sigilli. Supponitur autem, uti patet, quod Lucius illas insidias manifestaverit in confessione, non ut rem ad confessionem non pertinentem, sed ut rem ad ipsam confessionem spectantem, accusando, e. g., suum complicitatis peccatum. Hinc neque posset confessarius a celebratione missae abstinere, quando novit in confessione ex aliquo criminis complice, venenum in urceolo vino infusum esse, si alii complices intelligerent crimen ab aliquo sociorum revelatum esse. Lig. 659.

Ad 3.um Non apparet primum quomodo haec cohaereant cum generali cl. auctoris doctrina eodem num. 363. paulo ante tradita. Docet enim cl. auctor, haberi procul dubio violationem sigilli, si ex usu notitiae confessionis gravamen poenitentis sequatur, mox subiiciens: « gravamen autem accipere debemus, quidquid poenitenti nedum noxium, sed molestum vel *ingratum* esse potest, sive iure, sive *iniuria* ». Deinde, ut habet idem cl. auctor n. 359.: « In dubiis heic semper tutiora tenenda sunt, et sigillo favorabiliora; et nedum in dubio *facti*... sed verius etiam in dubio *iuris* ». Cum igitur variae sint quoad propositos Casus sententiae, quomodo quis sententiam contra sigillum poterit in praxi amplecti? Insuper, si *in Casu* illo *ensis restituendi*, et *veneni vitandi* non habetur sigilli violatio, supposito quod revera sacramentale adsit sigillum in duplici isto Casu; quomodo haec violatio habetur e contra, ut asserit ipse D'Annib. eodem num. 363., « si famulus tuus tibi confessus sit, se noctu domi amicam recipere, vel res tuas expilare, et tu noctu fores clauderes, vel rebus tuis superesses diligentius, vel in ipsa confessione ei praeciperes ut e servitio discedat: quippe herus non confessarius praeciperet ». Si *haec*

redundant *in gravamen seu exprobrationem poenitentis*, cur non *illa*? Ac quoad Casum alium confessarii, non sacerdotis, « communius et verius, ait S. Alph. 660., tenent oppositum Lugo, Mazzott., etc. Ratio, quia in tali omissione, quamvis non adsit revelatio sigilli, semper tamen adest *quaedam odiosa exprobratio poenitentis*. Neque tunc oportet tibi simulare sacramentum... sed potes illi ficto sacerdoti vel confessario simpliciter aliquod peccatum manifestare sine intentione absolutionis ». Ac illa *quaedam odiosa exprobratio poenitentis* facto ipso habetur *in Casu* Seii ab eo poenitente cum vino baptizati. « Nec excusant, ait etiam idem D'Annib. l. c., alterius, nec reipublicae, vel religionis damna, v. g. ab officio confessarii remove eum, quem scis non esse sacerdotem, vel ad hoc officium, quod daturus eras, non eligere ». Quoad ultimum vero Casum, *odium* habetur *sacramenti*; nam, si fideles hoc scirent, quod ex eorum confessione damnum alii pati possent, a confessione removerentur. — G. 780. 784., I. M. 844. 845. 851. 858.

6. Seminarii rector quaerit: An ex auditis confessionibus possit saltem *illuminari* in eiusdem seminarii recta gubernatione, ut affirmat auctor additionum ad Wigandt?

R. « Minime audiendus auctor Additionum ad Wigandt, dicens, quod esto ex sola scientia confessionis nequeat superior dirigi ad gubernationem externam: tamen poterit ex illa *lumen accipere*, et sumere alium exteriorem praetextum seu colorem ad negandum officium ». Lig. 657., I. M. 859.

7. Eugenia, confitens peccata plura impatientiae, irae et etiam imprecationum, confessario manifestavit extremam miseriam, in qua occulte versabatur tota eius numerosa familia, quamvis non vulgaris conditionis. Immediate post Eugeniam piissima matrona confitetur, et peracta confessione schedulam confessario offert mille libellarum in pium aliquod opus vel eleemosynam erogandam. Pergens confessarius in sacristiam videt Eugeniam adhuc genuflexam ante sedem confessionalem, eique transiens, et nihil ei dicens, tradit illam schedulam alia papyro obvolutam, quasi esset epistola *quaedam*.

Quaer. 1.º *Quomodo violetur sigillum sacramentalis confessionis?* — 2.º *Ad licitus sit usus notitiae sacramentalis?* — 3.º *An confessarius in Casu recte egerit?*

R. Ad 1.um Sacramentale sigillum violari potest tum *directe* tum *indirecte*. *Directa* sacramentalis sigilli *violatio* habetur manifestando ea quae sunt obiectum huiusmodi sigilli, ita ut poenitens etiam inno-

tescat. *Indirecta* sigilli violatio habetur, dicendo aut faciendo, vel etiam non dicendo non faciendo aliquid, unde vel deducatur aliquod *poenitentis peccatum*, vel sequatur *poenitentis gravamen*, vel *odium* in confessionem *pro fidelibus* sequatur.

Ad 2.um Illicitus est usus notitiae sacramentalis confessionis, semper ac deinde sequatur vel revelatio alicuius peccati poenitentis, vel aliquod poenitentis gravamen, vel odium in confessionem. Extra hos casus illicitus non est.

Ad 3.um Non videtur *in Casu* confessarius violasse sigillum sacramentalis confessionis. Utitur sane notitia confessionis; verum ille usus neque profecto continet revelationem alicuius peccati, neque ex eo poenitentis peccatum argui potest. Itemque ille usus in odium confessionis non est; cum certe huiusmodi usus fideles communiter a confessione non arceret. Tandem praedictus usus nullum affert poenitenti gravamen. Attento enim prudenti et discreto modo tradendi illam schedulam poenitenti, et attenta ctiam notabili illa quantitate pecuniae, quae forte poterat etiam illi familiae deberi ex aliqua occulta restitutione facienda, nulla certe inde sequebatur iniuria in poenitentem, nulla vel tacita exprobratio, nullus pro ea poenitente pudor, nulla verecundia. Quis sane diceret, quod poenitens epistolam illam aperiens et schedulam reperiens mille libellarum displicentiam persentiret, et non potius gratias grato animo redderet Deo pro gratia etiam non petita accepta?

DE EXTREMA UNCTIONE

137. — DE MATERIA ET DE FORMA EXTREMAE UNCTIONIS

1. Iacobus aegrotus post manuum et ante pedum ac renum unctionem, visus est omnibus adstantibus iam spiritum emisisse. Hinc Ioannes sacerdos a duabus praedictis unctionibus perficiendis abstinuit. Verum post horae quadrantem animadvertit aegrotum adhuc vivere. Hinc magna anxietate quaerit: *quid sibi sit faciendum?*

R. Cum unctiones essentiales iam omnes fuerint rite peractae, nihil iterandum videtur neque sub conditione, nihil etiam videtur addendum. D' Annib. 420., I. M. 864. 868.

2. Augustinus, parochus, administrans extremam unctionem in casu urgentis necessitatis, cum rituale prae manibus non haberet, hanc adhibuit formam, quae eius memoriae tunc occurrit: *Ungo te oleo sancto, ut per suam misericordiam indulgeat tibi Deus*, etc.

Quaer. *An valide?*

R. S. Alph. 1. 6. n. 711. d. 3. ait: « Negant Bonac., etc. Probabilius vero affirmant Suar., Laym., Fill., Henr., Reg. et ceteri communius apud Salm., qui tamen dicunt rem esse incertam. Ratio, quia his verbis iam exprimitur substantia formae ». I. M. 865.

138. — DE MINISTRO ET DE SUBIECTO EXTREMAE UNCTIONIS

1. Petrus, parochus, advocatus fuit apud moribundum, ut ei viaticum et extremam unctionem ministraret. Cum mors instaret, existimavit melius se et utilius facturum, si prius extremam unctionem, deinde viaticum ministraret, tum ne infirmus ille peculiari illius sacramenti extremae unctionis gratia careret, tum quia iam mane ex devotione sacram communionem receperat, unde viaticum minus necessarium visum ei est. Re peracta, anxius quaerebat Petrus, an rite egerit, viaticum post extremam unctionem ministrando.

Quaer. *Quid ad Petri quaesitum?*

R. Petrus rite egit. Nam 1.º in Rituali Romano sic habetur: « Ex generali Ecclesiae consuetudine, si tempus et infirmi conditio permittat, ante extremam unctionem, poenitentiae, et eucharistiae sacramenta infirmis praebeantur ». Atqui, in *praefato Casu* Petri, mors instabat. Infirmi ergo conditio prudenter suadebat, posse prius extremam unctionem ministrari, ne infirmus careret peculiari istius sacramenti gratia, quae prodest quam maxime, proximae mortis tempore. 2.º Cum infirmus iste mane communionem ex devotione receperit, poterat quidem, sed non tenebatur, viaticum sumere; adeoque poterat illi, instante morte, prius ministrari extrema unctio, ne isto sacramento careret; et deinde, si tempus, suppeteret, ministrari etiam viaticum. Tempore vero deficiente, nullum inde incommodum infirmo illi redundasset. 3.º S. Alph. 1. 6. n. 716. inquit aperte: « Suscipere extremam unctionem ante viaticum, aut nullum erit peccatum, aut vix veniale, ut dicunt Suarez d. 44. s. 1. n. 2. et Croix n. 2120., nec improbat Bened. XIV. de Syn. 1. 8. c. 8. n. 2., quia consuetudo praemittendi viaticum non est recepta saltem sub gravi obligatione ».

Stante ergo rationabili causa inversionis a Petro factae, omni praefata culpa inversio ista vacat. — I. M. 562. 872.

2. « In regno Buganda, ne nova adversus christianos excitetur persecutio, fideles religionem publice profiteri nequeunt, et quasi incogniti inter infideles vitam degunt. Hinc maxima pro missionariis infirmos visitandi difficultas; nam ex missionarii praesentia exoriretur pro infirmo periculum, et pro iis apud quos degit; quin imo pro omnibus christianis, qui non tolerantur, eorum munere a rege cognito. Quaeritur ergo, utrum ad hoc periculum praecavendum missionarii possint ac debeant infirmos non visitare, an, spreto quolibet periculo sive privatorum, sive communitatis christianae, aegrotos in gravi moriendi periculo constitutos visitare possint aut debeant, ut illos sacramentis Ecclesiae reficiant.

R. Ad mentem: mens autem est a missionariis fideles monendos, ut, attenta difficultate habendi missionarii adsistentiam in mortis articulo, omni studio satagant peccata vitare, et in mortis periculo mutuum sibi adsistentiam praebeant; ac insuper missionarii bene instruat catechistas, qui in expositis casibus missionarii vices aliqua ratione fungantur ». S. O. 3. Apr. 1899. Consulendi maxime sunt omnibus, qui sacerdotis ministerio careant, in mortis periculo, actus fidei, spei, caritatis, contritionis, qui actus omnibus familiares esse deberent, et saltem semel bis quotidie ab omnibus essent eliciendi, ut praeparati et praemuniti sint in casu improvisae mortis.

3. Geminus, parochus, extremam unctionem confert etiam infantibus moribundis ante usum rationis. Nam, ait, cur debent illi privari gratia, quam certe habebunt ex opere operato. Adultis vero extremam unctionem non confert, nisi certa sit proxime imminens mors. Secus, inquit, sacramentum exponitur periculo nullitati.

Quaer. *An recte?*

R. Negative. Etenim primo, « qui rationis usu carent ad hoc sacramentum suspiciendum *apli non sunt*, et pueri qui nulla peccata admittunt, *quorum reliquias sanare* huius sacramenti remedio opus sit ». Catech. Rom. n. 9. Gemini ratio nimis probat, nam tunc etiam sanis et non periculose infirmis deberet ministrari. — Insuper, ut ait idem Catech. ib., « gravissime peccant, qui illud tempus aegroti ungendi observare solent, cum, iam omni salutis spe amissa, vita et sensibus carere incipiat ». Sed illis ministrandum est, « qui adeo periculose aegrotare videntur, ut, ne supremus illis vitae dies instet, metuendum sit ». Catech. 16. Ac si expectetur ultima vitae periodus,

iam sacramentum extremae unctionis frustratur forte effectu sanitatis corporis, quam non operatur per modum miraculi, quod tunc esset necessarium, sed virtute quadam, supernaturali quidem, licet quodammodo ordinaria, quae causas naturales adiuvat. Quare Gemini ratio contrarium potius probat. — I. M. 862. 871.

DE ORDINE

139. — DE MATERIA ORDINIS

1. « Titius, dum accederet ad sacerdotium accipiendum prohibitus fuit a magistro caeremoniarum, parum sui muneris perito, ne tangeret calicem et patenam, dum episcopus verba illa formae proferebat, *Accipite potestatem*, etc.: sed *immediate post* formam totam prolatam iussus fuit tangere. Dubitavit postea de valore et securitate suae ordinationis, et an posset, vel deberet iterum sub conditione ordinari.

..... Ego *in praedictu Casu* dixi, Titium potuisse in prima ordinatione quiescere absque ulla reiteratione, etiam conditionata; non tamen peccaturum, si ad maiorem sui animi quietem iterum sub conditione ordinaretur, quod etiam episcopus poterat licite in eius gratiam facere... Quia sententia docens, primam ordinationem non esse validam, quamvis habeat pro se nonnullos auctores antiquos; est tamen iam adeo derelicta, ut videatur antiquata, et omni probabilitate carere... probabile tamen videtur saltem per principia extrinseca, posse eam sub conditione reiterari. Nam valorem primae ordinationis negarunt Caiet., Scotus, Richard., Navarr., Zambran. ». Ita Lugo Resp. Mor. l. 1. d. 33. n. 3.-5.

Verum, si ordinatio *in Casu* habeatur ut certo valida, adeoque tuto non reiteranda, non intelligitur quomodo quis possit simul sententiam aliquam habere tamquam *destitutam omni intrinseca probabilitate*, eamque vero habere ut *probabilem extrinseca probabilitate*, ita ut possit tamen, *in Casu*, licite ordinatio reiterari. « Neque enim, ut habet ipse Lugo l. c. n. 4., *ad dubium morale ordinationis* sufficit, quod aliqui auctores dixerint illam non esse validam, si tamen constet, eos absque fundamento sufficienti id dixisse ». Quod quidem ita

demonstrat idem Lugo, asserens simul, uti validam de facto, Titii ordinationem fuisse habitam, et nullum potuisse induci episcopum ad illam reiterandam. « Communis, ait l. c. n. 1., theologorum sententia non exigit simultatem mathematicam, sed moralem inter materiam et formam sacramenti... Nec contraria sententia videtur probabilitatem habere, cum non sit sufficiens fundamentum ad simultatem illam mathematicam exigendam; imo in collatione diaconatus et subdiaconatus de facto id non observatur, sed prolata ab episcopo forma in numero plurali pro omnibus ordinandis, singuli successive tangunt librum vel instrumenta. Cur ergo idem in collatione sacerdotii fieri non posset, ut episcopus omnibus diceret, *Accipite potestatem*, etc., et postea singuli successive materiam tangerent, vel, si numerus ordinandorum magnus fortasse esset, eandem formam episcopus ter vel quater per interruptas morulas repeteret, ne nimis distaret prolatio formae a contactu materiae? Scio aliquando episcopum aliquem id ita fecisse, et, si bene memini, P. Luisius ab Alcazar narravit mihi, se ita de facto sacerdotem fuisse ordinatum, nec potuisse episcopum adduci, ut iterum sub conditione formam repeteret, et materiam porrigeret, constanter asseverans id sine ullo prorsus fundamento exigi. Quare, *in Casu* nobis adducto, a fortiori idem dicendum esset, in quo multo maior simultas intercessit, et *ideo multi episcopi rogati ab eodem Titio*, ut sub conditione iterum eum ordinarent, *constanter id recusarunt*, non audentes *ob levissimum illum scrupulum*, sacram ordinationem etiam sub conditione reiterare ».

Neque item intelligitur, quod Lugo etiam habet n. 3. et 5. ad suam assertionem demonstrandam, nempe quod bene esse potest quod sententia negans *valorem* ordinationis non sit probabilis, et sit simul probabilis sententia affirmans *obligationem* reiterationis: « sunt enim diversae quaestiones ». Utique diversae sunt quaestiones, sed ita connexae, ut si valor ordinationis sit revera moraliter certus, ut *in Casu*, non possit tunc consequenter ordinatio reiterari; obligatio enim consequitur moraliter certa ordinationem non reiterandi ex eius valore moraliter certo. Ipse baptismus reiterari non potest, nisi quando positive *dubius* sit eius valor. — I. M. 888.

2. Adulphus, magna angitur anxietate, propterea quod in sua ordinatione presbyterali una quidem manu tetigit calicem et patenam cum hostia, altera vero manu tetigit etiam patenam cum hostia, sed calicem non nisi ungue medii digiti. Quare instanter petit, ut iterum saltem sub conditione ordinetur.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Adulphus quietus omnino esse debet, neque debet neque potest iterum, etiam sub conditione, ordinari. Nam omnino valide ordinatus est: siquidem non defuit certe tactus patenae et calicis, et quidem qualis a Pontificali Romano praescribitur. Quemadmodum qui digito tangit, manu vere tangit, ita etiam, qui ungue tangit vere digito tangit; ac, si ungue tangit, profecto tangit. Praeterea, qui mediante chirotheca alium manu verberaret, et alapis impeteret, eum profecto tangeret. Ergo a fortiori vere tangit, qui mediante ungue tangit. Ceterum, cum Adulphus una manu perfecte instrumenta tetigerit, altera perfecte tetigerit hostiam cum patena, et scrupulum habet tantum quoad tactum, mediante ungue, calicis altera manu, nullum dubium esse potest de eius valida ordinatione. Audiatur La-Croix n. 2155. « Si ordinandus una tantum manu, vel uno tantum digito tangat materiam, hoc sufficere ad valorem ordinationis, docent recte Sanch., etc., quia qui tangit una manu simpliciter dicitur tangere, immo etiamsi solo ungue manus, uti habent Lug. et Gob.; nam, si solo ungue laceres vultum alterius, utique tu diceris eum tetigisse. Ratio ulterior est, quia non debemus dicere aliquid requiri ad essentiam sacramenti, quando sine illo salvatur forma sacramenti; et auctoritas Scripturae vel Ecclesiae nos non cogit ad tale quid requirendum ». Idem habet S. Alph. 743.: « Merito dicit Escob. sufficere quoad valorem, quod materia, una manu, tangatur. Et pariter merito cum communi censent item Escob., etc. sufficere tactum mediatum, nempe si contingatur, calix, patena, aut liber medio aliquo velo vel chirotheca, qui enim sic tangit, in omnium sensu vere tangere dicitur ». Cf. Coll. S. C. de P. F. n. 1205.

3. — 1.º « Il Sac. N. N. dubitando positivamente, se nella sua ordinazione *abbia toccato fisicamente la patena*, sebbene sia certo di aver toccata l'ostia, domandò per sua quiete, *Quid in hoc Casu faciendum sit?*

R. *Acquiescat*. S. O. 2. Iul. 1892. Collect. S. C. de P. F. n. 2178.

2.º Sacerdos N. N. dubitat, utrum tetigerit calicem insimul cum patena: ipsi videtur se hanc ultimam non tetigisse.

R. « *Acquiescat* ». S. O. 7. Sept. 1897.

3.º « Caio sacerdote... toccò solamente la patena in un coll'ostia posta sul calice, ma non il calice, benchè *si sforzasse di arrivarci col dito*.

R. Orator acquiescat ». S. O. 17. Mart. 1897. — Agebatur in

2º. et 3º. de scrupulo, et dumtaxat de dubio negativo circa tantum calicis. Omne factum praesumitur recte factum, et in 3º. adest etiam *positivus conatus* ad calicem tangendum. Quando *certo* constabat unum ex duobus instrumentis non fuisse tactum, S. C. praecepit iterandam sub conditione ordinationem. S. C. C. 28. Maii 1796., Enchir. Moral. 886., Monit. Eccles. v. 9. p. 1. p. 91., v. 16. p. 374.

4.º « Gaspere sacerdote... essendo quattro o cinque gli ordinandi, ed affollandosi tutti a toccare gli strumenti, ricorda di averli *prima toccati*, ma però nell'atto che si proferiva la formola, benchè si affrettasse a toccarli di nuovo, non riuscì a farlo, *essendone stato impedito dalle mani degli altri*.

R. Orator acquiescat ». S. O. 17. Mart. 1897.

5.º « Sempronio... non avendo nel toccare gli strumenti usato gli indici ed i medii, ma gl'indici ed i pollici, *prima toccò la coppa del calice*, ma poi, quando il vescovo proferiva la formola, *toccò solo la patena coll'ostia* posta sul calice.

R. Orator acquiescat ». S. O. 17. Mart. 1897. Physicus adfuit tactus instrumentorum, moraliter cum forma coniunctus.

6.º « Ordinati ad ordines subdiaconatus, diaconatus et presbyteratus ab episcopo A., *non porrecta per ipsum materia dictorum ordinum*, iterum sub conditione ac singillatim ad dictos ordines, servata forma in Pontificali Romano praescripta, ordinentur ». S. O. 1. Aug. 1697., Monit. Eccles. v. 9. p. 2. p. 217. — Enchir. Moral. 884. seqq.

4.^a Bonifacius subdiaconatum recipiens non tetigit immediate calicem et patenam; sed impeditus ab aliorum manibus posuit ipse suam manum super manus aliorum ordinandorum, quin consequenter tangeret patenam et calicem. — *An Bonifacius valide fuerit ordinatus?*

R. In subdiaconatu instrumentorum traditio et acceptio essentialis omnino est. S. Alph. 1. 6. n. 746., Quaer. 1.º Porro valida quidem est ordinatio, si quis non immediate tangat calicem et patenam, sed mediante aliquo velo cooperiente patenam et calicem, vel mediante chirotheca. Nam ille physicus contactus dumtaxat requiritur et sufficit, quo verificetur suscipientem vere rem accipere. Atqui nemo dubitat accipientem patenam et calicem, medio velo vel chirotheca, vere recipere patenam et calicem. Verum ille, qui tangeret calicem et patenam, non tangendo immediate calicem et patenam, sed tangendo manum ea vasa tangentem, dici nullo modo potest, neque physice neque moraliter, eadem vasa suscipere; ea enim apparerent suscepta a manu physice tangente, et nullo modo a manu superposita praefatae manui; quae manus superposita manum tangentem vasa tan-

geret, sed nullo modo vasa. Si quis apprehendat manum, alienam stringentem gladium, a nemine dicitur apprehendisse gladium, sed manum: *trattenne la sua mano dall'occidere.*

Quapropter d. 18 Dec. 1911. S. C. de Sacram. proposito casui respondit: « Ordinationem Subdiaconatus esse secreto iterandam, extra tempora, a quocumque catholico Antistite ».

4^b. « Quidam episcopus, cum cuidam subdiacono diaconatus ordinem conferre vellet, in illius ordinatione peragenda manum utique dexteram, et ad minimam quidem distantiam, super caput eius suspendit, quin tamen praedictum illius caput *corporaliter* attingeret. Eundem clericum non ita multo post ad sacerdotalem ordinem promovit. — An ad reparandum praedictae ordinationis defectum ordinatio tota diaconatus, *in illo sacerdote*, sub conditione iterari debeat?

R. Affirmative ». S. O. 20. Ian. 1875., Monit. Eccles. 1. c. p. 231.

5^a. In ordinatione sacerdotali Pancratii omissa fuit prima manuum impositio ab episcopo et ab aliis sacerdotibus assistentibus. Quin imo episcopus aliique sacerdotes, dum recitabatur ab episcopo *Oremus fratres charissimi*, etc., omiserunt omnes dexteræ manus extensionem super ordinandum. Statim ac episcopus praedictam orationem absolvit, de omissione impositionis manus admonitus, eam supplevit, manus super eius caput imponendo. — *An valida fuit Pancratii ordinatio?*

R. Praedicta ordinatio in dubium revocari potest ex eo quod omissa fuerit secunda manus impositio, seu extensio, quae etiam secundum communem sententiam habetur uti necessaria ad ordinationem. Quare, quamvis valide prima manuum impositio suppleta fuerit, quia immediate facta post formam iam cum ea moraliter coniungebatur: nihilominus sola non sufficit. Attamen, attenta communi theologorum doctrina de prima et de secunda manuum impositione, ordinatio verius valida est *in Casu*. Etenim ideo communiter requiritur prima et secunda manuum impositio, quia *in prima* habetur tactus corporalis, qui desideratur in secunda et in *secunda* habetur forma, quae desideratur in prima. Quare secunda manus impositio non est nisi continuatio primae, scilicet ad moralem habendam unionem primae manus impositionis cum forma: unde in concreto non est, nisi una continuata manuum impositio. Si ergo *immediate post formam* suppleta est manuum impositio *tactu corporali* valida dicenda est ordinatio. I. M. 883., Monit. Eccles. v. 12. p. 375. *Immediate post formam*. Nam si, e. g., praedicta manuum impositio post instrumentorum tra-

ditionem, et incoepto iam Canone missae suppleretur, *ordinatio esset iteranda ex integro sub conditione*. S. O. 22. Aug. 1900., Acta S. Sedis v. 33. p. 224. seq.

5.^b Sacerdos, subdiaconus et acolytus quidam, Lectores ordinati sunt, ex imperitia magistri caeremoniarum, Pontificalis traditione et acceptione ac tactu libri Pontificalis. Omnes nunc, scrupulis exagitati, sanctionem talis ordinationis vellent a S. Sede obtinere, quatenus opus sit.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. In primitiva Ecclesia aliqui in presbyteros ordinabantur, quin alios ordines antea receperint, cum nulla adhuc ab Ecclesia facta fuerit ordinum distinctio, et in sacerdotio omnis comprehenderetur spiritualis potestas. S. Thomas Suppl. q. 35. a. 5. c. Distinctio deinde coepta est fieri et item « in primitiva ecclesia propter paucitatem ministrorum omnia inferiora ministeria diaconis committebantur..... erant omnes potestates implicite in diaconi potestate. Sed postea amplius est cultus divinus: et Ecclesia quod implicite habebat in uno ordine explicite tradidit in diversis ». S. Thomas Suppl. q. 37. a. 2. ad. 2.

2. Hinc « per constitutionem Ecclesiae determinatum est, quod ad maiores ordines se non ingerat, qui prius minoribus officiis se non humiliavit. Et inde est, quod qui ordinantur per saltum, secundum canones, non reordinantur, (quia sunt distinctae potestates), sed id quod omissum fuerat de praecedentibus ordinibus eis confertur ». S. Thomas. Suppl. q. 35. a. 5. c.

3. Et hanc canonicam sanctionem recentissime secuta est S. Congr. de Sacramentis d. 18. Dec. 1911. praescribens, ut Sacerdos, licet septuagenarius, Subdiaconatu praetermisso, ordinatus, in subdiaconum secreto ordinaretur. Cf. hic 4.^a

4. Iamvero in Dubio quod in praesenti proponitur de praetermissione agitur Lectoratus. Etenim Sacerdos, subdiaconus, et acolythus quando Lectores fuerunt ordinati, non librum Epistolarum, sed librum Pontificalem tetigerunt, ob Caeremoniarii imperitiam.

5. Potestas Lectorum proprie ita explicatur ab Angelico Doctore, Suppl. q. 37. a. 2. c.: « Quidam sunt volentes credere, sed nondum instructi sunt, scilicet catechumeni; et ad horum instructionem ordinatur ordo Lectorum; et ideo prima rudimenta doctrinae fidei, scilicet Vetus Testamentum eis legendum committitur ». Et in Pontificali Romano idem omnino habetur, eius nempe praecipuum officium esse *lectiones sacras distincte et aperte ad intelligentiam et aedificationem fidelium, absque omni mendacio falsitatis proferre*, etc. Unde

« deinde Pontifex accipit et tradit omnibus (ordinandis) *codicem*, de quo *lecturi sunt* » etc.

6. Catechismus Romanus ita magis explicat Lectoris proprium officium. « Ad eum, ait, pertinet in Ecclesia Novi et Veteris Testamenti libros clara voce et distincta recitare, praesertim vero eos, qui inter nocturnam Psalmodiam *legi solent*..... Episcopus itaque in eius ordinatione *librum quo descripta sunt quae ad hanc functionem pertinent illi tradens*, etc. ».

7. Enim vero materia in ordine, inquit S. Thomas, adhibetur ad demonstrandam potestatem, quae traditur. Suppl. q. 34. a. 5. c. Et sic Ferraris adhuc magis explicans praedictum *codicem* seu *librum* pertinentem ad Lectoris functionem ait: « Materia remota est (Lectoratus) liber sacras lectiones et prophetias continens ». V. Ordo a. 1. n. 32. Et Isidorus Hispalensis lib. 4. de Offic. c. 11. ait, cum Lectores ordinantur Episcopus eis tradit *codicem apicum divinorum*, id est divinarum scripturarum. Et S. R. C. 27. Sept. 1873. ad 5. in individuo determinavit hunc *codicem* esse posse Missale, Breviarium, Volumen Sacrae Scripturae. In hisce enim tribus libris lectiones illae continentur quae Lector legere debet. Non desunt autem Auctores qui censent etiam Rituale posse tradi Lectori in eius ordinatione. Et ratio est quia in Rituali etiam continentur Lectiones. In eo enim habetur Officium Defunctorum, adeoque adsunt saltem huius Officii Lectiones.

8. Verum in Pontificali nullae adsunt Lectiones. In Pontificali, uti in Rituali, plures sunt psalmi, aliqua etiam evangelia, quae plura sunt in Rituali, in quo etiam est ex Evangelio Passio Domini Nostri Iesu Christi. Verum Lectiones, propriae dictae Sacrae Scripturae, nullae sunt, Quapropter Pontificale loco Codicis Sacrarum Scripturarum materia invalida est pro Lectoris ordinatione. Consequenter quinque praedictae ordinationes, de quibus dictum est num. 4. uti invalidae habendae sunt.

9. Reiffenstuel, Theol. Mor. Tr. 14. de Sacram. Dist. XII. q. II. num. 19. ait: « Officium Lectoris est Lectionem Prophetiarum in Ecclesia pronuntiare, sive canendo, sive solum loquendo..... Lectoratus materia est traditio libri Prophetiarum ». Atqui in Pontificali nullae sunt Prophetiae. Ergo concludendum est Pontificale esse materiam invalidam pro Lectoris ordinatione. — Schmalzgrueber ita adaequate Lectoratus materiam exponit. Ea est, ait, « traditio *libri lectionum*, sive Epistolarum, Prophetiarum, Sermonum et Homiliarum, quae ex SS. PP. in ecclesia legi solent », inter nocturnam nempe Psalmodiam legi solent. Atqui in Pontificali Romano Epistolae non sunt, neque

Profetiae, neque Sermones et Homiliae. Ergo etiam ex Schmalzgrueber Pontificale invalida materia esset Lectoratus. Schmalzgr. P. 3. Tit. 11. lib. 1. *de Tempor ordinat.* — Idem ex Tamburrini dicendum esset, qui pro materia Lectoratus assignat librum continentem Sacras Lectiones, *id est Epistolas et Prophetias*. De Ordine l. 7 C. 2 § III. n. 2. — Salmanticenses, Tr. 8. de Ordine C. 2. n. 14. « Lectoratus, aiunt, materia est liber continens prophetias Veteris et Novi Testamenti ». Et addunt: « Primum eius officium est libros Veteris et Novi Testamenti alta voce recitare, et interdum etiam Evangelium extra Missam »: Porro in Pontificali nonnisi quatuor continentur Evangelia. Quare materia *saltem* valde dubia esset. Evangelium enim Diacono reservatur.

10. Stante autem huiusmodi invaliditate, debetne Lectoratus reiterari a praedictis, sacerdote, subdiacono, acolytho?

Affirmandum omnino videtur. Etenim praetermissio inferioris alicuius ordinis habita est, et habetur etiam in praesenti, ut gravis. Conc. Sardic. Can. 10 de ipsis Episcopis dicitur: « Non prius constituatur (Episcopus), quam Lectoris et Diaconi et Presbyteri ministerium exercuerit ».

11. Quamvis autem, si Episcopatus excipiatur, certo validus sit ordo susceptus, inferiore praetermisso; nihilominus, regula desumpta ex Cap. *Tuae litterae un. de Clerico per saltum promot.*, non permittitur alium ordinem recipere, vel receptum exercere, nisi prius quis praetermissum ordinem recipiat. Eademque regula desumitur ex Can. *Solicitude* l. D. 52. *Nemo per saltum ordinetur*. Praecipitur hisce canonibus Sacerdoti praetermissum diaconatum et praetermissum subdiaconatum recipere, prohibito ei, secus, sacerdotali officio.

12. Hinc Theologi et Canonistae, alii recensent promotionem per saltum inter irregularitates, alii inter censuras suspensionis. Ac, si habeatur ut censurae suspensionis obnoxia, promotio per saltum, licet censura amplius non vigeat post Const. Pii IX. *Apostolicae Sedis* de Censuris, prohibitio tamen abrogata non est, et suscipiendi alium ordinem et ordinem susceptum exercendi, quin primo recipiatur ordo praetermissus.

13. Reiterationis Lectoratus autem in exposito Casu nulla apparet gravior quaedam difficultas. Posset in medium afferri periculum infamiae. Sed nulla pro tribus male promotis in Casu infamia adesse potest. Constat enim errorem contigisse in ordinatione ex Caeremoniarum tantum imperitia. Iteranda autem ordinatio nonnisi secreto facienda est. Quare nulla inde pertimescenda infamia. Aliud revera non habetur incommodum, quam illud quod inest ipsi iterandae ordina-

tioni. Sed, uti patet, huiusmodi incommodum revera nonnisi leve in se est, et levius est respectu gravissimae legis Ecclesiae, uti apparet ex ipsa gravissima poena irregularitatis vel suspensionis, quae antea habebatur.

13. Iamvero in Casu dicitur, quod *scrupulis* praedicti, sacerdos, subdiaconus et acolythus vexentur circa validitatem suae ordinationis. Verum cum haec ordinatio invalida fuerit, quaestio esse non potest de scrupulis, ut alias, contemnendis. Praeterea dicitur in Casu, quod, quatenus opus sit, vellent, obtinere a S. Sede *sanationem* suae ordinationis. Sed sanatio hac in re ex Iure non datur. Dispensatio dumtaxat obtineri potest, ut praetermissum ordinem recipiant, et sic deinde in susceptis aliis ordinibus ministrent. Et sic revera fuit a S. C. de Sacram. decisum. Conc. Trid. S. 23. C. 14. de Ref., Suarez de Censuris D. 31. S. 1., etc.

6. In episcopali consecratione episcopus quidam consecrator immutavit verba: *Comple in sacerdote tuo ministerii tui summam* quae habentur in precatione, quae per modum Praefationis funditur dicens: *Comple in sacerdote tuo MINISTERIUM TUUM SUMMUM.*

Quaer. *Utrum haec mutatio sit mere accidentalis, an substantialis?*

R. Accidentalis mutatio est. Nam forma adaequata in consecratione episcopali, quae simul respondet impositioni libri evangeliorum et impositioni manuum, verbis illis continetur: *Accipe Spiritum Sanctum*, quae ex Conc. Trid. s. 23. c. 4. vere conferunt Spiritum Sanctum, secus enim frustra dicerentur. Quare ipsa sola formam episcopalis consecrationis adaequate continent. Insuper verba illa de quibus dubium est pertinent ad praedictam orationem, quae per modum Praefationis recitatur, postquam Consecrator peracta impositione libri evangeliorum et manuum praedicta forma, deposita mitra, aliam iam antea dixerit orationem. Unde evidenter illa Praefatio essentialis non est, ut essentialis non est in ordinatione presbyterorum similis Praefatio. Postremo praedicta verba: *Comple in sacerdote tuo ministerium tuum summum*, aequipollentia sunt illis aliis verbis: *Comple in sacerdote tuo ministerii tui summam*, adiectivo pro substantivo substituto. Quod confirmatur etiam ex praecedentibus verbis in eadem Praefatione. Paulo ante enim dicitur: *et idcirco huic famulo tuo, quem AD SUMMI SACERDOTII ministerium elegisti*, etc. — Theolog. Wirceburg. n. 108.

140. — DE SUBIECTO ET DE MINISTRO ORDINIS

1. « Anno 1790. ingressus est in Tunkinum iuuenis quidam gallus ex dioecesi Nannetensi oriundus, qui idoneus videtur ad ordines suscipiendos, et intendit se devovere Missioni Tunkinensi, in dubio autem, an possint litterae dimissoriae obtineri ab eius natalis dioecesis episcopo, quaeritur, an liceat vicariis apostolicis ordinare, absque litteris dimissoriis illos, quorum Ordinarii ita distant, ut ad ipsos difficillimus sit recursus, praesertim postquam ordinandi, de quibus agitur, per tres saltem annos commorati sunt sub iurisdictione vicariorum ap., ipsorumque expensis sustentati, tamquam de eorum familia?

R. Non licere, sed permitti posse vicario ap. Tunkini, *in Casu* iuuenis galli ex dioecesi Nannetensi, attentis circumstantiis, illum clericali militiae adscribere, et ad ordines promovere sine litteris dimissoriis sui Ordinarii, si nullum extiterit impedimentum, et quatenus idoneus reperiatur. — SS^{mus} approbavit ». S. C. de P. F. 18. Ian. 1793., Acta S. Sedis v. 25. p. 577.

2. Benedictus, monachus Benedictinae Congregationis, primam tonsuram et minores ordines recipit ab abbate sui monasterii. Verum Benedictus valde angitur dubitans de validitate talis ordinationis, cum abbas monasterii, quamvis fuerit legitime electus in capitulo, benedictionem tamen non receperit.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Possunt quidem abbates primam tonsuram et minores ordines conferre regularibus suis subditis, ut constat ex Conc. Trid. s. 23. C. 10. de R. Verum, « ut hac potestate uti valeant, non solum debent esse in presbyteratus ordine constituti, sed debent insuper benedictionem obtinere ab episcopo, nisi episcopus tertio cum humilitate ac devotione, sicut convenit, requisitus eos benedicere forte renuerit, iuxta textum in Cap. *Statuimus de Suppl. neglig. praelator.*, aut nisi alio peculiari fulciantur privilegio, quo eis potestas fiat, etiam non recepto benedictionis munere, omnia peragendi, quae abbatibus competunt, episcopi benedictione quodammodo sacratis ».

Ita Bened. XIV. de Syn. l. 2. c. 11. n. 9. Si igitur abbas monasterii *in Casu* benedictionem non receperit, quia episcopus requisitus eam dare noluerit, valide sane Benedictus prima tonsura et minoribus ordinibus initiatus est, ut habetur ex praedicto Cap. 1 *de suppl. neglig. praelat.* Neque vero « potest dubitari, quin possit Papa hoc con-

cedere, quia illa benedictio non imprimit characterem, neque est ex Christi institutione, ut necessaria reputetur ad hanc concessionem; sicut ergo potest Papa simplici sacerdoti absque praevia aliqua benedictione committere confirmationem, ita etiam ordinationem; et ita pro *illo Casu* de facto illam commisit ». Suarez de Relig. tom. 4. l. 2. c. 29. n. 16. Enimvero pro *eo Casu* dicitur in praedicta Decretali, *ut liceat abbatibus proprios monachos benedicere, et alia quae ad officium huiusmodi pertinent exercere*. Si vero abbas monasterii in *Casu* benedictionem non receperit, quia omiserit eam petere, vel quia est abbas triennalis, qui non benedicitur, cum non sit perpetuus, et benedictio quasi perpetua et indelebilis sit, tunc maior est difficultas. « Aliqui, ait Suaresius l. c. n. 17., id affirmant ex privilegiis concessis Cisterciensi familiae in Hispania ». Affirmat autem idem Suaresius, ut videre est tum hoc num. 17., tum num. 25. et num. 28. Ac ut clare affirmatur praedicto num. 17. et 25., et deducitur ex num. 28., id Suaresius generatim affirmat non solum de abbatibus Cisterciensibus, sed de omnibus abbatibus, qui nempe vero *abbatis* officio et dignitate pollent. Eorundem privilegiorum mentio habetur etiam apud Dianam edit. coord. tom. 2. tr. 5. resol. 81. Negat vero Benedictus XIV., ut clare apparet ex textu supra cit. et ex Quaest. Canon. 373., nisi nempe speciale habeatur privilegium. Decisiones sane S. C. C. *benedictionem* vel *privilegium* requirere videntur. Constanter enim affirmat S. C. C. posse quidem huiusmodi abbates conferre primam tonsuram et minores ordines suis subditis regularibus, *si sint solemniter benedicti et presbyteri*; vel *quibus a Sede Apostolica concessum est privilegium, ut possint ea omnia facere, quae possunt abbates benedicti*. Cf. Bened. XIV. Quaest. Can. cit. Quare concludendum est, Benedictum illicite et invalide recepisse primam tonsuram et minores ordines, si abbas monasterii praedictum privilegium non habebat.

141. — DE ORDINATIONE EXTRA TEMPORA

1. Antonius, praelatus regularis, opinatur posse regulares omnes extra tempora ordinari. Hinc enixe petit ab Ordinario, ut velit suis subditis ordines extra tempora conferre. Renuit Ordinarius; sed instat Antonius asserens, hoc esse privilegium regularibus omnibus commune, quod non fuit a Concilio Tridentino abrogatum; et fuit de novo concessum Ordini Hierosolymitano per Bullam Pii IV. *Circumspecta*, absque ulla incommunicabilitatis clausula. Fuit insuper a Concilio Romano recognitum; siquidem c. 2. tit. 5. dicitur: « Decernimus regulares, absque

novo Indulto Apostolico, tuto posse extra tempora ordinari ». Tandem a S. C. EE. et RR. admissum fuit Decisione d. 25. Iun. 1730. et d. 18. Iul. 1732. Cf. Bizzarri Collect. ed. 1885. p. 341. 343. Verum Ordinarius reponit hoc privilegium esse proprium tantum Societatis Iesu, et esse aliis Ordinibus incommunicabile ex Bulla Gregorii XIII. *Pium et utile*. Quod praeterea confirmatur ex praxi Romae vigente, ubi tantum Societatis sodales hoc privilegio fruuntur.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Bened. XIV. Notif. 23. n. 3. seqq. haec habet de praesenti quaestione: « Avendo il Sacro Concilio di Trento alla s. 23. c. 8. determinato, che le sacre ordinazioni si celebrino, *statutis a iure temporibus*, da ciò deriva aver esso derogato ai privilegi, che le religioni potevano avere antecedentemente, che i loro religiosi si fossero ordinati *extra tempora*: tanto più che il Pontefice Pio IV. nella sua Bolla 94. al t. 2. del Bollario, in cui conferma il sacro Concilio di Trento, dice, che i privilegi contrarii allo stabilito in esso s'intendano cessati ed annullati, e ridotti a' termini del medesimo...

E avendo avuto Noi l'onore di servire per molti anni in qualità di Segretario la S. C. del Conc., non abbiamo avuta occasione di vedere ammettersi da essa altro privilegio, che quello dei PP. della Comp. di Gesù, e non già quello conceduto ad essa da Paolo III., di cui si parla nella sua Cost. 48. § 19. t. I. del Bollario per essere anteriore al Concilio; ma bensì quello di Gregorio XIII. posteriore al detto Concilio, ed inserito nella sua Cost. 77. al t. 2 del Bollario, il qual privilegio fu di poi confermato da Paolo V., come si vede nel Bollario della detta Religione, e ancora da Innocenzo XII., che avendo stabilite alcune regole circa gl'indulti particolari dell'*extra tempora*, nominando i Regolari, solennemente dichiarò ad istanza dei Religiosi della Comp. non aver mai inteso di portare verun pregiudizio al privilegio conceduto loro da Gregorio XIII., conforme può vedersi in una carta stampata in Roma nel di lui Pontificato, e ristampata appresso La Croix l. 6. n. 2194., senza che questo particolar privilegio possa estendersi agli altri Ordini Regolari, che partecipano de' privilegi della detta Compagnia, avendo Gregorio XIII. nel § 4. della Bolla cit. determinato, che questo privilegio non passi negli altri, che partecipano, o erano per partecipare dei privilegi de' padri Gesuiti: Praesentis autem gratiae communicationem omnibus aliis, etiam qui sua privilegia cum ipsa Societate copiose participant, et participare poterunt, quomodolibet in futurum fieri, omnino prohibemus.....

E benchè nell'ultimo Conc. Rom. tenuto sotto la S. M. di Benedetto XIII. al tit. 5. C. 2. così si legga: Quo vero ad regulares, privilegia a Summis Pontificibus habentes, sive espresse, sive per viam communicationis concessa, sacros videlicet ordines extra tempora suscipiendi, cum privilegia ipsa in suo robore persistent, nec iis derogatum fuisse constet, decernimus proinde, regulares eosdem, absque novo Indulto Apostolico, tuto posse *extra tempora* ordinari; Non leggendosi però nel detto capitolo: *sive expresse, sive per viam communicationis ante Conc. Trident, concessa*; di qui deriva, non potersi dire in vigore del Conc. Rom. decisa la controversia; restando sempre nel suo vigore il motivo di sopra mentovato, essere stato dal Conc. di Trento, nel luogo accennato, derogato agli antecedenti privilegi. Nè questa ragione dee riputarsi o sottile o insussistente: poichè in sequela della medesima oggidì in Roma non si ammettono al privilegio dell'*extra tempora*, che i soli PP. della Comp., che l'ebbero dopo il Conc. di Trento... e non affacciasi ora in Roma verun altro regolare per essere ordinato *Extra tempora*, senza avere spedito il suo indulto particolare ».

Ex his satis apparet, regularis praelati rationes non esse omnino demonstrativas; Ordinarii vero assertionem et rationem satis sustineri. Attamen regularis praelati sententia non omni caret probabilitate, adeoque Ordinarius, *si velit, potest ei acquiescere*, licet non videatur teneri. Audiatur Honorante Prax. Secr. C. 12. « An autem antiqua privilegia a Sede Apostolica regularibus concessa, recipiendi ordines *extra tempora*, fuerint revocata per Conc. Trid. s. 23. C. 8; affirmant plures doctores.... In contrariam sententiam plures quoque dd. de venere... Sed utramque doctorum in diversam abeuntium assertionem esse opinionem, non vero sententiam certam asserendum est, ut bene advertit Passerinus insignis Ordinis Praedicatorum... Et quamvis in Conc. Rom. sequens extet Decretum: « Quo vero ad Regulares privilegia a Summis Pontificibus habentes, sive espresse sive per viam communicationis concessa, sacros videlicet ordines extra tempora suscipiendi, cum privilegia ipsa in suo robore persistent, nec iis derogatum fuisse constet, decernimus proinde regulares eosdem, absque novo Indulto Apostolico tuto posse extra tempora ordinari »; tit. 5. C. 2.: Nihilominus, cum in dicto cap. non legatur, *sive expresse, sive per viam communicationis, ante Concilium Tridentinum concessa* dici non potest, quod per Conc. Rom. decisa fuerit controversia, cum semper in suo robore eadem ratio persistat, per Conc. Trid. l. c. derogatum fuisse antecedentibus privilegiis. Tandem Bened. XIV. C. *Impositi* 27. Sept. 1747.

declaravit huiusmodi privilegia illis solis regularibus suffragari, quibus post Trid., nominatim atque directe, non vero per communicationem, concessa fuerint..

Et de facto in Secretaria Tribunalis, etiam antequam dicta Const. emanaret, ab initio Pontificatus s. m. Clementis XII. usque ad haec tempora, nullum aliud privilegium de *extra tempora* admissum fuit, nisi solum concessum Fratribus S. Pauli primi Eremitae Provinciae Hungaricae, studentibus in Urbe vigore Decreti S. C. de P. F. 26. Sept. 1718.; et privilegium concessum PP. Soc. Iesu, non illud quidem concessum a Paulo III., cum emanatum fuerit ante Concilium, sed illud Gregorii XIII. post Concilium, quod postea confirmatum fuit a Paulo V. et ab Innoc. XII.; nec extendi potest ad alios ordines regulares, qui participant de privilegiis dictae Soc.

Non est autem hic praetermittendum, quod Fratribus Minoribus de observantia in partibus Indiarum Occidentalium degentibus, fuit supradictum privilegium concessum post Conc. ab Urbano VIII. in Const. *Cum sicut* ».

S. Alph. de Privil. n. 115. quaestionem tractat: « Utrum religiosi possint ordinari *extra tempora* ». Et respondet: « Negant Vasquez, Lezana etc.; etenim aiunt, quod etsi Gregorius id concesserit Iesuitis, attamen prohibuit communicationem. Sed hodie *non amplius est in dubium revocandum*, quin possit tam ex multis privilegiis concessis aliis Religionibus, quam ex Declaratione nuper facta per Bened. XIII. in Conc. Rom. tit. 5. Cap. 2., in quo statutum fuit, quod talia privilegia *in suo robore persistent, nec eis derogatum fuisse constat* ». Et l. 6. n. 797. eandem S. D. movet quaestionem, et ait: « Negant Vasquez etc. Sed *verius affirmant* Laymann cum March., etc. Ratio, quia post Gregorium XIII., Clemens VIII., absolute hoc privilegium concessit omnibus mendicantibus, et Urbanus VIII. concessit Ordini Discalceatorum SS. Trinitatis. Et novissime Bened. XIII. (apud. Bened. XIV. Not. 23. n. 5.) in Conc. Rom. tit. 5. C. 2. hoc. privilegium confirmavit ».

Dubium tamen revera hac in re adest. Unde D'Annib. n. 294. nota 2. inquit: « Religiosis e S. I. ex privilegio eis concessa a Gregorio XIII. conferri possunt ordines sacri quibusvis diebus festis de praecepto. Utrum et aliis religiosis, disputatur: itaque res arbitrio episcopi permissa est, et, eo nolente ordinare, non licet alium episcopum adire. Clem. VIII. 15. Mart. 1569., Benedictus XIV. Not. 23. ». Ac reapse ipse Benedictus XIV. regularibus morem gerens, fatetur 1 c., se sacros ordines eisdem *extra tempora* saepe contulisse.

Notandum vero ultimo loco est, quod quamvis Conc. Rom. I. c. expresse non dicat regularium privilegia in suo robore persistere, *sive expresse, sive per viam communicationis ante Concilium concessa*, nihilominus absolute et indefinite loquitur. Ceterum, si ea privilegia ante Concilium concessa abrogata sunt, quatenam tandem sunt ista *privilegia sive expresse* SIVE PER VIAM COMMUNICATIONIS concessa, *quae in suo robore persistunt nec sunt derogata?* Loquitur praeterea Conc. de privilegiis in suo robore persistentibus, *et quibus non fuisse derogatum constat*, nempe per Conc. Trid.; et sane cit. s. 23. C. 8. nulla privilegiorum derogatoria clausula reperitur.

Confirmatur autem statuta resolutio ex S. C. EE. et RR. quae d. 18. Iul. 1732. rescripsit: « episcopum *posse, sed non teneri* » regulares *extra tempora* ordinare; quamvis eadem S. C. aperte fateatur in sua Decisione 13. Iulii 1730. *privilegium ordinationis extra tempora in suo esse vigore*. Bizzarri Collect. 1885. p. 342. 344.

2. « Regularis quidam, privilegio carens, ut a quocumque catholico Antistite ordinari valeat, Ordinarii, in cuius dioecesis extat conventus ubi regularis incolit, attestaciones exhibet extraneo episcopo, quibus declarat ipsum Ordinarium extra tempora statuta ordinationem non tenere. Hinc quaeritur 1.º An iuxta C. Bened. XIV. *Impositi* 27. Febr. 1746., episcopus extraneus possit, extra tempora a canonibus statuta regularem praedicto privilegio carentem ordinare, in Casu? Et quatenus affirmative: 2.º An sufficiat attestatio Ordinarii dioecesani, ut in Casu; vel requiratur attestatio, qua declaratur episcopum loci, quo regularis degit, non tenere ordinationem temporibus statutis?

R. Ad 1.um Affirmative. Ad 2.um Requiritur attestacionem episcopum proximo legitimo tempore non habiturum ordinationem ». S. C. C. 18 Aug. 1888.

3. « Decretum Synodi Midensis in Hibernia, quo edicitur, *neminem in posterum sive saecularem, sive regularem, in hac dioecesi, non nisi nempe servatis interstitiis, nec sine diligenti Ordinarii examine, ad sacros ordines promovendum, nisi utilitas aut necessitas Ecclesiae aliud episcopo suadeat; et hoc iudicium etiam quoad regulares non spectare ad superiores regulares, sed ad Ordinarium*, reformandum esse quoad illos, qui contrarium habent privilegium, concessum post Concilium; et in reliquis danda et servanda esse Decreta tenoris sequentis: 30. Iunii 1597., 30. Sept. 1609... remissionem interstitiorum ex causis a Concilio expressis pertinere ad episcopum ordinantem, etiam quoad

regulares, ab eo ordines suscipientes, non autem ad superiores regulares; ipsum tamen episcopum de causis remissionis teneri fidem adhibere ac deferre testimonio superioris regularis ». S. C. C. 24. Aug. 1686.

142. — MISSA ORDINATIONIS

1. Ricardus, sacerdos mox ordinandus, dubitat utrum verba consecrationis, quae neosacerdotes proferunt simul cum episcopo, debeant ab ipso proferri mere *materialiter* et *recitative*, in signum acceptae potestatis, an *formaliter* et *significative*, ad concelebrandum cum episcopo ordinante. Valde item anxius est quoad prolationem eorum verborum, ne ea prius quam episcopus absolvat, et sic episcopus non consecret; vel ne ea postea absolvat, et sic ipse non consecret. Insuper, cum pingue stipendium receperit ab amico pro prima missa quam ipse celebrabit, quaerit, utrum pro eo stipendio applicare possit missam, quam in ipsa ordinatione cum episcopo celebrabit.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Ad 1.um Ricardi dubium. Licet neosacerdotes, in ea ordinationis missa, sint solum *secundarii concelebantes*, vere tamen celebrantes sunt; adeoque intentionem Ricardus habere debet consecrandi. Id clare eruitur ex Pontificali Romano. Unde Bened. XIV. de Sacrif. miss. 1. 3. c. 16. n. 6. ait: « Statuendum est a recens ordinatis consecrationis verba non *materialiter* et *recitative*, sed *significative* proferri debere; ita ut omnium intentio *ad idem* dirigatur *consecrationis momentum*. Quod non ita intelligendum est, ut intentionem habere debeant consecrandi eodem momento, quo episcopus extrema formae verba protulerit, sive ipsi antea sive postea formam compleverint; formae enim effectus suspendi non potest; sed intelligendum, eos oportere omne studium adhibere, ut ultima formae verba proferant una cum episcopo ea intentione, ut in hunc modum formam consecrationis perficientes una cum episcopo consecrent; ex quo fit, ut si ante vel post episcopum formam absolunt, non consecrent, eo quod non habuerint intentionem consecrandi, hoc modo absolventes ».

Hinc patet responsio ad 2.um Ricardi dubium. Sufficit enim, ut ipse habeat intentionem verba debito modo proferendi, et consecrandi eandem hostiam et eundem calicem cum episcopo, studium et diligentiam deinde adhibens, ne ea ante episcopum proferat. Idque satis est, neque anxie laborandum de propositis incommodis. Ea enim satis sublata esse videtur, si consideretur, quod episcopus sit *in Casu* prae-

cipuus consecrans, et neosacerdotes tanquam accessorii ad eandem consecrationem concurrant; ac forma, quam ipsi proferunt cum episcopo, moraliter sit coniuncta cum ea quam profert ipse episcopus. Ex quo fit, ut etiamsi sacerdotes vel paulo ante, vel paulo post episcopum formam expleverint, ea tamen censenda sit tanquam prolata moraliter una cum episcopo, ac unam eandemque constituat consecrationem. Quare sive prius sive posterius eam proferant sacerdotes referri debet eorum intentio ad instar prolationis episcopi, cui concelebrant. Bened. XIV. 1. c. n. 7.

Ad 3.um Ricardi dubium respondendum videtur: Negative. Etenim ordinatus quidem non est celebrans praecipuus, sed tamen vere celebrans est. Quapropter adimi illi non potest auctoritas applicandi missam, cui sibi libitum fuerit. Verum, hoc non obstante, non licet sacerdoti accipere eleemosynam, quia ille qui eleemosynam praebet missam solitam ad altare postulat celebrari. Insuper, quia revera non habetur multiplex missae sacrificium, sed unum; cuius fructus ab episcopo praecipuo celebrante, applicatur. Sunt quidem plures sacerdotes offerentes, et plures sacerdotum oblationes, sed revera sacrificium *in Casu* non nisi *unicum est*. Quare, nisi dans eleemosynam id sciat, et consentiat, non videtur quod possit neosacerdos hac missae celebratione satisfacere applicationi sacrificii missae ex accepto stipendio. Haec insuper missae concelebratio non est revera *prima missa, quam ipse* Ricardus celebrat, et pro qua ideo ab amico pingue accepit stipendium. Cf. Bened. XIV. 1. c. n. 10.

DE MATRIMONIO

143. — DE SPONSALIBUS, DE BANNIS, DE MATRIMONIO CIVILI

1. Severinus, praesente Amalia, petiit a Modestino fratre et tutore Amaliae, eius sororem Amalam in sponsam. Annuit Modestinus, et tunc Severinus matrimonium solemni verborum forma, addito etiam iuramento promisit, quam promissionem acceptavit nomine Amaliae Modestinus, qui simul matrimonium repromisit Severino pari formularum solemnitate. Amalia omnia audiens prae pudore et modestia

tacebat: interne tamen res ipsi valde placebat, adeoque consentiebat, et promittebat, et iuramento etiam coram Deo adstringebatur. Sed paucos post dies repentino correptus morbo moritur Severinus, et tunc eius frater Ioannes, qui audierat Severinum, saepe loquentem de virtutibus Amaliae, statim, sine praeviis sponsalibus, loco fratris matrimonium init cum Amalia.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Schmalz. l. 4. tit. 1. n. 66. seqq. refert aliquorum sententiam, qui stant pro validitate horum sponsalium. Deinde n. 67. 68. ait: « Sed melius negativam defendunt Paludan. etc. Ratio est, quia contractus matrimonii et sponsalium de iure naturali et divino ita personalis est, ut nemo, etiam pater, eo iure praestare consensum possit pro filio, nisi speciale ab eo mandatum habeat, igitur dum parentum consensus, iunctus cum taciturnitate filii, sponsalia praesumpta facit, id habetur ex dispositione et praesumptione iuris positivi tantum per C. un. *de Desp. imp.* in 6.º, quae cum sit restrictiva iuris naturalis ultra casum in iure expressum extendi non debet; extenderetur autem, si procederet etiam in fratribus, cognatis, tutoribus, quia cap. cit. solorum parentum meminit, ergo etc.

Ex quo sequitur, licet fortasse pupillus, aut soror reipsa complacentiam, et internum consensum sponsalia contrahendi, seque obligandi habeat, dum tutor, vel frater eius nomine contrahit, inde tamen sponsalitiā obligationem neque pro foro interno et conscientiae ullam exurgere. Ratio est, quia ex iuris dispositione verba solorum parentum, non vero tutoris vel alterius quomodocumque coniuncti, consensum internum in sponsalitiā obligationem significant: igitur etsi pupillus vel soror ad promissionem tutoris vel fratris tacuerit, non tamen censebitur hoc ipso promisisse matrimonium; vel si illud interne promisit, haec tamen promissio, quia signo idoneo ab ipso promittente expressa non est, et ideo ab altera parte acceptari non potuit, obligatoria nullatenus erit ».

Quare, cum *in Casu* nulla adfuerint sponsalia, haberi non potest impedimentum ex ipsis publicae honestatis; adeoque Amaliae matrimonium validum est.

Notandum autem hic est, quod si non agatur de aliis extraneis, aut de aliis cognatis, sed de *parentibus*, eadem iuris positiva dispositio est, sive sit *pater* sive sit *mater*, quae pro filiis sponsalia contrahat; sive pro filiis *puberibus* sive pro *impueribus* contrahat: et « ex eis oritur iustitia publicae honestatis ». C. un. cit., Schmalz. n. 62. — I. M. 919.

In praesenti vero standum est Decreto *Ne temere* S. C. C. 2. Aug. 1907. de Sponsalibus et de Matrimonio. Secundum hoc Decretum etiam invalida essent praedicta sponsalia, contracta post diem solemnem Paschae Resurrectionis 1908., a qua die ubique vim legis incepit habere praedictum Decretum. Secundum ipsum autem « ea tantum sponsalia habentur valida, et canonicos sortiuntur effectus, quae contracta fuerint per scripturam subsignatam a partibus, et vel a parrocho loci aut a loci Ordinario, vel saltem a duobus testibus ».

2. « Fuit contractum matrimonium in civitate Messanae, post publicationem Decretorum Conc. Trid. per verba *de praesenti*, et mutuum consensum non factis publicationibus, nec praesente parrocho, nisi tantummodo notario et testibus. Petitur declarari, si supradictus contractus matrimonii, cum sit factus contra formam traditam per decretum eiusdem Concilii de contrahendo matrimonio, est adeo nullus, quod neque transeat in sponsalia de futuro.

S. C. C. a. 1573. censuit non transire ». Bened. XIV. Not. 46. n. 24., I. M. 923.

3. « Binas sponsalium syngraphas exaravit de anno 1697. Antonius Levame erga Benedictam Genam, ab utroque subscriptas: alteram sub d. 9. Nov. in hunc tenorem: *Io infrascritto dico e prometto di non sposare altra figlia, che la Signora Benedetta Gena, come anche promette lei di non sposare altro giovane, che me. — Antonio Levame, Benedetta Gena.* Alteram vero sub die 12. eiusdem mensis, eiusmodi: *Io infrascritto dico e prometto di non sposare altra figlia, che la Signora Benedetta Gena, come anche promette lei e giura. — Antonio Levame, Benedetta Gena.*

1.º An constet de validitate sponsalium inter Antonius Levame et Benedictam Genam? Et quatenus affirmative: — 2.º An Antonius Levame, sit cogendus, vel possit ab eis recedere contrahendo cum altera in Casu?

S. C. C. 1. Iun. 1709. respondit: Ad 1.um ex hactenus deductis non constare de sponsalibus absolutis. — Ad 2.um Quoad coactionem contrahendi cum Gena, *negative*. An vero valeat contrahere cum alia, *dilata*. Ac 28. Sept. 1709. ad quaesitum: An possit Antonius contrahere cum alia muliere in Casu? respondit *Affirmative* ». De Iust. de Dispens. matr. Cas. 13.

Enimvero promittens se aliam non ducturum in uxorem, nisi talem mulierem, absolute non promittit se matrimonium cum illa contracturum; sed tantum se obligat ad illam ducendam in uxorem in hypothesi quod statum coniugalem velit eligere. Quod declaratur

exemplo illius, qui promittit, se fundum non venditurum nisi Titio; ille quidem simpliciter non obligatur ad fundum Titio vendendum, sed in casu tantum quod fundum velit vendere. Bened. XIV. Quaest. Can. CCCCXXXIV., L. 842., G. 835., I. M. 919.

Ac praedicta sponsalia in praesenti adhuc magis esse nulla constat ex annotatis in fine praecedentis primi Casus.

4. « Antonius de Cristophoro postquam iniisset sponsalia de futuro cum Catharina Carusio, sibi coniuncta in tertio et quarto consanguinitatis gradu, eamque carnaliter cognovisset, et suscepisset prolem, alia deinde iniit sponsalia de futuro cum Catharina Pascharelli; sed tandem mutato animo contraxit matrimonium per verba de praesenti cum Catharina Carusio, obtenta apostolica dispensatione super impedimento consanguinitatis. Cum vero frater dicti Antonii intendat matrimonium contrahere cum altera Catharina, dubitatum fuit, an illi obstet impedimentum publicae honestatis, proveniens ex sponsalibus cum altero fratre prius initis quatenus ea sint valida. Quare proponitur dubium: *An constet de impedimento publicae honestatis inter Alexandrum et Catharinam de Pascharello, ita ut indigeant dispensatione in Casu?*

R. Affirmative ». S. C. C. 31. Mart. 1708. De Iustis de Dispens. matr. Cas. 11. 12., I. M. 919.

Sed in praesenti praedicta sponsalia Antonii De Christophoro cum Catharina Pascharelli, invalida omnino fuissent, nisi contracta secundum formam, statutam in Decr. *Ne temere*, relatam in fine praecedentis Casus primi; et tunc utique haberetur inde impedimentum publice honestatis inter Alexandrum et dictam Catharinam, et indigerent dispensatione in Casu.

5. Dominicus post inita sponsalia cum Agnete eam cogitat derelinquere, ut aliam ducat in uxorem. Quare petit a suo confessario, an id licite efficere possit. Ipse enim paratus est Agnetem sufficienter dotare, imo etiam conspicuam dotem ei constituere, ut alteri facile nuberi possit.

Quaer. *Quid respondere debeat confessarius?*

R. Respondere debet, *non posse* illud efficere. Cum sponsalia sub gravi ex oneroso contractu obligent ad matrimonium, ac non nisi ad matrimonium, non potest Dominicus Agnetem, ea invita derelinquere, licet eam velit abundanter dotare. Agnetem enim deserendo, quamvis eandem dotet, iam non stat promissis. Cf. Bened. XIV. Quaest. Can. CCLXXIX., I. M. 926.

6. Titius et Caia in oppidulo degentes ab episcopo dispensationem obtinent, ut e tribus una tantum proclamatio praemittatur, quam parochus peragere statuit eodem ipso festo die, quo illorum matrimonium est celebrandum. At malo fato parochus pluribus distractus curis illam ex oblivione, stata die, omittit. Nihilominus matrimonio benedicit animo reputans, huiusmodi denunciationem prorsus inutilem. Ipse enim, qui a quadraginta et amplius annis paroeciam regit, omnes familias et mutuas oppidanorum consanguinitatis et affinitatis relationes optime novit. Insuper plurimi loci incolae a domicilio tunc temporis aberant, eo quod ad agrorum culturam in aliam regionem migraverant; adeo ut in Ecclesia diebus festis exiguus sit fidelium numerus, qui missae parochiali adsistit, senibus praecipue et pueris constans.

Fit etiam, ut ad oppidum accedat comitatus vagorum, qui ludos gymnasticos et scenicos cum similiis exercent, et pariter parochus duos ex istis matrimonio coniungit, posthabitis proclamationibus, eo quod omnibus erant prorsus ignoti.

1.º Quaer. *An lex de tribus proclamationibus matrimonio praemittendis obliget sub gravi, quos afficiat, et quo loco et tempore sit implenda?* — 2.º *Utrum omitti proclamationes aliquando possint?* — 3.º *An ratio agendi parochi, de quo in Casu, sit probanda?*

R. Ad 1.um Tridentina lex de praemittendis matrimonio proclamationibus obligat *sub gravi*. Id constat ex ipso Conc. Trid. Habetur enim formale *praeceptum* factum a Conc. Trid. s. 24. C. 1. de R. M. Materia autem huius praecepti omnino gravis est; nam, ut explicite habet idem Conc. Trid. l. c., huiusmodi proclamationes ideo faciendae sunt, *ut, si aliqua subsunt impedimenta, facilius detegantur*. Quare grave est omittere tres proclamationes praescriptas; grave etiam probabilius est omittere duas tantum proclamationes, cum adhuc materia gravis habeatur relate ad tres proclamationes praeceptas. An autem grave etiam sit omittere unam tantum proclamationem controvertitur; et alii affirmant, quia adhuc gravis materia ipsis apparet una proclamatio super tribus: alii e contra negant, quia una proclamatio super tribus gravis ipsis non apparet. Cf. Institut. Moral. edit. 4. vol. 2. n. 949.

Omnes autem obligat praefata Lex Tridentina. Concilium enim Tridentinum generaliter loquitur, et nullam adhibet distinctionem vel exceptionem. Ratio autem est etiam omnino generalis pro omnibus matrimonium contracturis, ad impedienda nempe matrimonia clandestina, et matrimonia nulla ab occultum aliquod impedimentum, praesertim ligaminis praeeistentis alterius matrimonii. Nihilominus ex usu

et recepta iam consuetudine ab huiusmodi lege excipiuntur Principes, quia eorum genus satis notum est, et ordinarie satis publica sunt eorum connubia. Cf. Instit. Moral. ed. 4. vol. 2. n. 949.

Cum ex Conc. Trid. l. c. proclamationes a *proprio contrahentium paracho sint faciendae* patet, quod in eorum parochia sint hae proclamationes faciendae.

Denunciationes ergo matrimonii, in parochiis utriusque sponsi, si ex diversis parochiis, sint fieri, debent. In tali autem casu utriusque episcopus post cum ambobus dispensare. Ratio est, quia in hac re censentur contrahentes unica persona, et ratione connexionis causae uterque censetur alterius episcopo subiectus. Ac, sicut potest alteruter episcopus utrumque sponsum coniungere matrimonialiter; ita poterit cum utroque in denunciationibus dispensare. Quod idem facere poterit vicarius generalis episcopi. Insuper cum huiusmodi dispensatio non sit actus iurisdictionis contentiosae, sed actus sit iurisdictionis voluntariae, non solum Ordinarius poterit hanc dispensationem in sua dioecesi concedere, verum etiam extra illam. Pyrr. Corrad. Prax. Dispensat. Apostolic. l. 7. c. 7. n. 27.

Si sponsi domicilium alibi constituerint, ex S. C. C. 29. Ian. 1684. Denunciationes etiam in loco originis sunt faciendae. Hoc tamen non habet locum in casu, in quo per longum tempus, per septem vel decem annos, habitaverint sponsi in loco, in quo intendunt contrahere. Tunc sufficit attestatio super statu libero, ut eadem S. C. C. 6. Maii 1719. declaravit. De Iustis de Dispensat. Matrimon. Annot. et Addit. ad l. 2. c. 9. n. 19. seqq. Verum, si sponsi in locum ubi nunc, sunt a semestri saltem devenerint, ita ut quasi domicilium ibi acquisierint, sufficit ut ibidem denunciationes fiant; et quoad alium locum originis vel prioris domicilii, vel in quo diutius fuerint commorati, satis est testimonium habere *status liberi*. « Generatim enim satisfit Decreto Tridentino, si matrimonia denuntientur ubi contracturi matrimonium tempore denuntiationum sunt parochiani ». Schmalz. l. 4. t. 3. n. 14., Institut. Moral. edit. 4. vol. 2. n. 591. Enimvero Concilium Tridentinum s. 24. C. 1. de R. M. denunciationes ait faciendas a proprio contrahentium paracho, qui deinde eos in matrimonium coniungit.

Denunciationes, ut rite et valide fiant, fieri debent in ecclesia, et diebus festis, inter missarum solemnias, nempe dum populi multitudo in ecclesia adest, ut ad multorum deveniant notitiam, et sic matrimonii impedimenta facilius detegantur. Tribus autem continuis diebus festivis fieri debent, ne denunciationes factae dentur oblivioni. Uno alteroque festo interiecto, grave non esset. Fieri tamen non de-

berent tribus continuatis diebus, sed inter unam et alteram denunciationem spatium esse deberet saltem duorum dierum, ne nimis cito absolvantur, ita ut sit tempus sufficiens ad impedimenta, si quae sint detegenda. Sed si fiant, contra Decretum Concilii Tridentini certe non esset.

Denuntiationes ex Resolutionibus S. C. C. fieri possunt etiam diebus festis suppressis, curando ut expleantur tempore divini officii, quo frequentior fidelium numerus in ecclesia adesse solet, et, ut Auctores addunt, de venia Ordinarii, S. C. C. in *Pineroliens.* 7. Apr. 1862.

Graves doctores tenent posse has denuntiationes fieri etiam die profesto, quo ingens populi multitudo ad ecclesiam accedat; et posse etiam fieri extra ecclesiam et in loco apto, quo ingens populi concurrat multitudo. Sic enim optime satisfit menti et intentioni Concilii Tridentini; nempe ut ad multorum notitiam denuntiationes deveniant. Institut. Moral. edit. 4. vol. 3. n. 951.

Hinc sequitur posse etiam fieri extra missarum solemnias, ex iusta quadam causa, tempore concionis, vesperarum vel processionis quando frequens esset ad ecclesiam populi concursus.

Si, factis Denuntiationibus, infra duos menses matrimonium non sequatur, denuntiationes ex Rituali Romano sunt repetendae. Refert tamen Barbosa, apud De Iustis de Dispensat. Matrimon. 1. 2. c. 19. n. 198., fuisse a Sacra Congregatione decisum, quod nisi infra quatuor menses ad summum post factas denuntiationes matrimonium sequatur, opus erit illas, vel saltem aliquas, unam vel duas, arbitrio Ordinarii repetere. — Cf. Normas Vicariatus Urbis apud Monitore Ecclesiastico v. 23. p. 28. seqq.

Ad 2.um Omitti denuntiationes possunt ex dispensatione episcopi. Opus tamen est iusta causa. Nam Concilium Tridentinum s. 24. C. 1. de R. M. rem relinquit *prudentiali* et *iudicio* episcopi. Quare eius arbitrium ratione debet regular, et consequenter non pro suo libito, sed pro prudenti motivo denuntiationes episcopus remittere potest. Et hanc dispensationem dare etiam potest eius vicarius generalis.

Possunt item omitti denuntiationes ratione scandali vel gravis damni vitandi, si dispensatio opportune peti non posset, et periculum esset in mora. Casus esset, e. g., si quis in morte constitutus ad scandalum reparandum et ad damnum vitandum, et ut proles suscepta legitima inde evaderet, concubinam vellet tunc uxorem ducere.

« Porro est ita necessarium, et utile Christianae Reipublicae scan-

dalis obviare, ut, si de illis secuturis, seu de malitioso impedimento probabilis timor adesset, et casus non ferret, ut matrimonii contractus differetur, donec praemissae essent denunciationes, et Ordinarius adiri non potest pro dispensatione, vel si Ordinarius iniuste et indebite dispensationem denegasset, unde scandala gravia imminerent, et periculum esset in mora, posset parochus, dimissis denunciationibus, huiusmodi matrimonio assistere ». De Iustis de Dispensat. Matrimon. l. 2. c. 19. n. 143. 144. Ratio autem est, quia necessitas non habet legem. Ita etiam Pyrrh. Corrad. Praxis Dispens. Apostolic. l. 7. c. 7. n. 26.

Ad 3.um Quoad matrimonium Titii et Caii parochus non videtur inquietandus. Nam casus esse videtur legitimae epicheiae. Etenim primo, nisi matrimonium constituto fiat die, obmurmurationes plures contra parochum erunt, et consequenter scandala. Deinde vero partim certum erat, nullum *in Casu* adesse impedimentum; partim inutilis vel fere inutilis denunciatio facienda erat. Cum Episcopus iam dispensasset a duobus proclamationibus, cum parochus paroeciam regat a quadraginta et amplius annis, et omnes bene immo optime noscat familias, earumque inter se consanguinitatis et affinitatis relationes, agitur enim de oppidulo, legitime concludi potest, nullum adesse inter Titium et Caium impedimentum. De solo enim consanguinitatis et affinitatis publico impedimento quaestio esse potest *in Casu*. Cum autem ob speciales circumstantias, *in Casus* expositione commemoratas, exiguus omnino fidelium numerus assisteret missae parochiali, et praecipue senum ac puerorum, patet etiam eam denunciationem fere inutilem fuisse. Et forte propter has praecise rationes tam facile Titius et Caia ab episcopo dispensationem a duabus proclamationibus obtinuerunt.

Recte vero non egit parochus vagos matrimonio coniungens. Recte non egit, non quia proclamationes posthabuit eo quod essent omnibus ignoti; sed quia Concilium Tridentinum s. 24. C. 7. de R. M. expresse: « Parochis praecepit, ne istorum matrimoniis intersint, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint, et, re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerit ». Et ex Decr. *Ne temere* « quoad vagos, extra casum necessitatis, parochus ne liceat eorum matrimoniis adsistere, nisi re ad Ordinarium vel ad Sacerdotem ab eo delegatum delata, licentiam adsistendi impetraverit ». Huius gravis praecepti ratio est, ut ab ipso Conc. Trid. indicatur, ne huiusmodi vagi, « ut improbi sunt ingenii, prima uxore relicta, aliam et plerumque plures, illa vivente, diversis in locis ducant ».

Hinc ad huiusmodi vagorum matrimonium opus est, ut constet de contrahentium libertate ad formam Instructionis S. C. Supremae Inquisitionis, quam Clemens X. confirmavit Decreto edito d. 21. Augusti a. 1670., quamque Ordinariis et parochis districte iniunxit. Secundum autem huiusmodi Instructionem, « si contrahentes sunt vagi non proceditur ad licentiam contrahendi, nisi doceant per fides Ordinariorum suorum eos esse liberos ».

Verum, cum saepe valde difficile sit obtinere tum pro vagis tum etiam pro militibus, et aliis non vagis, necessarias status liberi attestationes, hinc specialis episcopis conceditur facultas a S. Officio, admittendi ad iuramentum suppletorium omnes huiusmodi personas, quae matrimonium contrahere cupientes, nequeunt sui status libertatem legali modo probare.

Notandum autem hic est non teneri ad legales status liberi probationes, qui non fuerunt extra dioecesim tempore habili ad contrahendum, neque praedictas probationes servandas esse in articulo mortis alterutrius contrahentis. S. C. S. O. ad 3, ad 6. Cf. Enchirid. Morale edit. 3. num. 951. 952., Monitore Ecclesiastico vol. 2. p. 3. pag. 131, 162. seqq., vol. 10. p. 2. pag. 222. seqq., Synod. Dioeces. Ostiens. et Veliterna a. 1892. pag. 136. seqq. 150., Pyrrh. Conrad. Prax. Dispensat. Apostolicar. 1. 7. c. 6. n. 22.

Quare parochus, *in Casu*, debuisset prius diligentem inquisitionem facere illorum vagorum, rite aliis interrogatis illius vagorum comitatus, Hac facta inquisitione, rem debuisset ad episcopum deferre, et ab eodem obtinere facultatem admittendi praedictos vagos ad iuramentum suppletorium, quo etiam peracto, et, data ab eodem episcopo licentia, potuisset tunc praedicto vagorum matrimonio benedicere.

7. Mos invalescere incipit in quodam oppidulo, ut fideles neque ante, neque post matrimonium legitime coram Ecclesia contractum, ullatenus curent se sistere syndico loci actum civili lege decretum exequuturi. Bene haec animadvertit Titius parochus, qui sibi ipsi congaudet de caeremoniae civilis sprete a suis parochianis observantia, intra se cogitans, matrimonium inter christianos non civili, sed ecclesiastica dumtaxat potestate regi.

Accidit interim, ut Caius et Berta, vehementi amore ad invicem affecti, matrimonium inire cupiant, a quo tamen lege civili arcentur, eo quod puella, licet pubertatem excesserit, nondum tamen aetatem a lege civili requisitam attingat. Nihilominus parochus, ne huiusmodi legis executioni cooperetur, illorum matrimonio benedicit. Verum haud

multo post Caius, alieno amore irretitus, uxorem derelinquit et matrimonium civile cum alia contrahit, quin misera Berta, frustra implo-rato iudicis ministerio, alimenta saltem a viro suo exigere possit.

Haec animo recolens Titius, de sua agendi ratione valde anxius ad presbyterum, quem olim in theologia morali magistrum habuit, accedit, eique omnia narrat, quaerens:

1.º *An fideles in matrimonio contrahendo praeter Ecclesiae ritum, teneantur etiam, et qua intentione et quo tempore, civilem caeremoniam implere?* — 2.º *Quomodo se gerere debeat parochus circa adsistentiam praestandam matrimonio eorum, qui civili lege ab eodem prohibentur?* — 3.º *Quam agendi rationem ipse in posterum servare debeat?*

Resp. Ad 1.um Matrimonium dictum *civile*, ex civili lege, potest dupliciter considerari. *Primo*, ut *forma intrinseca* actus, ex qua consequenter ipsum esse actus dependeat: *Secundo*, ut *forma extrinseca* actus, actui superaddita, ex qua quidem dependeant effectus actus, sed non effectus intrinseci necessarii et inseparabiles ab ipso actu, sed effectus alii extrinseci, actui accessorii, et ab actu separabiles: qui effectus illi sunt, quoad matrimonium, qui *in genere civili* nuncupantur. — Qui quidem *effectus* ita sunt intelligendi, si effectus matrimonii sunt, ut *sint* si matrimonium vere *est*, non ut *sint* si matrimonium desit; nam si deest causa, desunt effectus, et sine matrimonio neque *uxor* neque *dos*; neque *filii legitimi* neque *filiorum legitima* esse possunt. Et e contra, si est vere matrimonium, licet defuerit civilis formalitas quoad ipsum, uti adhuc tunc est vera *uxor* et veri sunt *filii legitimi*, est etiam vera pacta *dos*, et vera *filiorum legitima*; quamvis forte in foro externo actio non habeatur. Cf. supra Casus 55. num. 2. 3. 4.

Iam age, cum matrimonium sit, quoad baptizatos, essentialiter sacramentum nonnisi ab Ecclesia intrinseca matrimonii forma constitui potest, uti est reapse constituta a Concilio Tridentino, et in praesenti a S. C. C. per Decr. *Ne temere*. Civiles vero formalitates bene constitui possunt Civili Potestate quoad effectus matrimonii. Familiae enim membra sunt Societatis Civilis, unde matrimonium, in eadem Societate Civili, iura et obligationes parit, quae regere et moderari ad Civilem spectat Societatem. I. M. n. 971.

Confirmari haec doctrina potest ex Litteris Leonis XIII. *Novae condendae* 8. Febr. 1893. « Declarare inopportunist non est, Civilem Potestatem civiles coniugii effectus statuere ac disponere quidem posse; sed, quod ipsum matrimonium proxime spectat, Ecclesiae sciendum relinqui oportere: profiteatur eadem laica potestas verum

ac legitimum matrimonium esse, quod a Christo Iesu institutum fuit, et ab Ecclesia reapse proponitur; indeque ad effectus, qui ex civium coniugiis in civili consortio consequuntur sive denegandos sive concedendos procedat ». Apud Ferraris Supplementum v. *Matrimonium civile* § 3.

Porro, hisce praemissis, et non obstantibus, non videntur fideles in Italia teneri ad civiles matrimonii formalitates implendas; directe *vi ipsius civilis legis*. Consuetudo enim est optima legum interpret, et nemo unus est in Italia, qui existimat se peccare, si matrimonium ineat in facie Ecclesiae, et civiles deinde omittat formalitates. Idque confirmari potest ex eo quod pro hac omissione nulla sit a Iure ipso Civili poena statuta, et quaestio praedicto anno 1893. agitata est novae ferendae legis de obligatoria praecedentia matrimonii civilis, contra quam dirigebantur laudatae Leonis XIII. Litterae.

Quamvis autem fideles *directe* in Italia non obligentur ad civiles matrimonii implendas formalitates, ad eas tamen implendas adhuc tenentur, sed *indirecte*, vi nempe alterius superioris legis, id est legis naturalis, et etiam quasi-legis ecclesiasticae, cum haec sit Ecclesiae voluntas, quamvis lex proprie non habeatur, satis significata per Instructionem Sacrae Poenitentiariae 15. Iun. 1866. Quamvis opus non sit, dicitur in praefata Instructione, ut matrimonium « a civili potestate ratum habeatur aut confirmetur: attamen ad vexationes poenasque vitandas, et ob prolis bonum, quae alioquin a laica potestate ut legitima nequaquam haberetur, tum etiam ad polygamiae periculum avertendum, opportunum et expediens videtur, ut fideles postquam matrimonium legitime contraxerint coram Ecclesia, se sistant actum lege decretum exequuturi, *ea tamen intentione*, uti Benedictus XIV. docet in Br. c. 17. Sep. anni 1746. *Redditae sunt nobis*, ut, sistendo se Gubernii Officiali, nihil aliud faciant, quam ut civilem caaremoniam exequantur ».

Atque ex hac instructione patet etiam, *qua intentione* debeant fideles praedictas civiles formalitates implere, scilicet non ut matrimonium coram magistratu civili celebretur, vel ut ab ipso ratum habeatur et confirmetur, sed tantum ut civiles formalitates impleantur in ordine ad civiles matrimonii effectus.

Patet etiam ex eadem Instructione *quonam tempore* civiles formalitates sint implendae, nempe post matrimonium iam rite coram Ecclesia celebratum. Matrimonium civile religioso praetermittere est quasi ipso facto profiteri illud esse verum matrimonium. Ac sane, si illud

nonnisi civiles matrimonii effectus spectat, verum matrimonium consequi debet, non anteire.

Praeterea, inito matrimonio civili ante matrimonium religiosum, scandalum habetur et publicum et privatum, cum coniuges iam publice dicantur, qui coniuges non sunt; et huiusmodi coniuges putati iam in continuo versentur periculo peccati.

Ac, ut habetur in ipsa citata Instructione S. Poenitentiariae, « si qua coactio, aut absoluta necessitas, quae facile admittenda non est, eiusmodi ordinis invertendi causa esset; tunc omni diligentia utendum erit, ut matrimonium coram Ecclesia quam primum contrahatur, atque interim contrahentes seiuncti consistant ».

Ad 2.um Responsio habetur quoque ex eadem Instructione S. Poenitentiariae. Ait enim, quod ob incommoda iam exposita. « nequaquam vero, ut infaustae legis executioni cooperentur, parochi ad matrimonii celebrationem coram Ecclesia eos fideles, qui, quoniam lege arcentur, ad civilem actum dein non admitterentur, ac proinde non haberentur ut legitimi coniuges, non ita facile ac promiscue admittant ».

Hac in re multa uti debebunt cautela et prudentia, et Ordinarii consilium exposcere; atque hic facilis ne sit ad annuendum: sed in gravioribus casibus hoc sacrum Tribunal consulat ». Cf. *Enchir. Moral.* ed. 4. n. 973. — Sed Episcopi possunt ipsi facultatem facere in eundi religiosum matrimonium, absque civili, adhibitis debitis cautelis in urgentioribus casibus, secundum praescriptiones S. C. de Sacram. discipl. d. 26. Mart. 1609. Cf. *Supplem.* alterum num. 973.

Ad 3.um Non illam certe agendi rationem parochus in posterum servare debet, quam hactenus servavit, sed omnino diversam,

Veram de matrimonio christiano Ecclesiae doctrinam parochus populum docere et explicare debet, ne rudes praesertim in errorem inducantur ex pervulgata iam lege, et omnibus bene nota, matrimonii civilis. Omnes deinde debet non tantum hortari verum etiam inducere et obligare ad matrimonium civile non praetermittendum; sed quam primum, post matrimonium religiosum, efficiendum, animo dumtaxat civilis cuiusdam formalitatis implendae quoad civiles effectus eiusdem matrimonii tutandos. Si casus vero occurrat, in quo matrimonium civile fieri non possit, magno tunc opus est consilio et prudentia, et nihil iniussu Ordinarii definiendum est.

Facultas in huiusmodi casu peti potest ab ipso Gubernio, matrimonii contrahendi, quae si iusta adsit causa, conceditur; et tunc omnis cessat ex hoc capite difficultas. Dispensationes non raro ab ipsa S. Sede petuntur, afferendo hanc etiam causam, quod iam fuerit pe-

tita et obtenta a Gubernio dispensatio. Quin imo ipse Episcopus providere potest hac in re spiritali fidelium bono, servatis cautelis indicatis a S. C. Sacram. Mart. 1909. Cf. Suppl. alter. Enchir. Moral. n. 973.

144. — MATRIMONII NATURA

1. Augustinus, iurisconsultus, tenet, in fidelium matrimonio bene distingui posse *contractum* et *sacramentum*. Quare causae matrimoniales, ait, sunt *mixtae*, et sub ratione *contractus* pertinent ad civilem potestatem, sub ratione *sacramenti* ad Ecclesiam.

Quaer. *Quid de Augustini doctrina sentiendum?*

R. Augustinus egregie decipitur. Nam sacramentum matrimonii non est quid superadditum ipsi contractui vel contractui extrinsecum, vel a contractu separabile, vel a contractu ipso realiter distinctum; sed sacramentum ipse contractus est. Adeoque, si ad Ecclesiam pertinent, iure suo, causae matrimoniales *sub ratione sacramenti*, pertinent etiam *sub ratione contractus*. Quare Ecclesia, eaque sola, et iure suo, potestatem habet impedimenta dirimentia constituendi, et impedimenta etiam per se impedienda directe constituendi, eaque dispensandi; per se itemque parem potestatem consequenter habet iudicandi de valore, de consistentia, de duratione matrimonii.

Praeterea ex Augustini sententia consequeretur, « ut evangelicae legis matrimonium, gratia a Iesu Christo per suam Passionem acquisita sanctificatum, perfectum, atque ad magni sacramenti Ecclesiae dignitatem evectum, eodem simul tempore, divina dispositione, contradictoriis legum lationibus, obiiceretur, atque perpetuo inter duas diversas potestates bello conflictaretur, dum id altera tuetur, quod ab altera irritum redditur; illa contemptui habet ac punit id, cui ista benedicit atque sanctificationem adhibet; illa *civiles concedit effectus ei*, quem ista *ad civiles atque spirituales effectus inhabilem reddit* ». S. O. 6. Iul. 1817., Collect. S. C. de P. F. n. 1289., I. M. 971.

Confirmantur ea quae praecedunt ex iis, quae habet Bened. XIV. Litt. 17. Sept. 1746. *Redditae sunt Nobis*. Ait enim, loquens de locis, ubi Decretum Conc. Trid. est promulgatum, « perspicuum est, matrimonium initum coram civili magistratu aut acatholico ministello et non item coram proprio alterutrius contrahentium parrocho et duobus testibus, *neque in ratione sacramenti, neque in ratione contractus sustineri, aut ullo pacto validum reputari posse* ». Ergo, sub utraque omnino ratione *et sacramenti et contractus*, christianorum matrimonium

non nisi Ecclesiae subiaceret potestati. Et mox subdit: « Sciant catholici vestrae curae concrediti, cum civili magistratui aut haeretico ministello matrimonii celebrandi causa se sistunt, *actum mere civilem* se exercere, quo suum erga leges, et instituta Principum obsequium ostendunt: caeterum tunc *nullum a se contrahi matrimonium*. Sciant, nisi coram ministro catholico et duobus testibus nuptias celebraverint, *numquam se neque coram Deo, neque coram Ecclesia* VEROS ET LEGITIMOS CONIUGES FORE: nec, si interim coniugalem inter se consuetudinem habuerint, eam gravi culpa carituram. Sciant denique, si qua ex huiusmodi coniunctione orietur soboles, eam, utpote EX NON LEGITIMA UNORE NATAM, IN OCULIS DEI FORE ILLEGITIMAM, et, nisi coniuges consensum ex Ecclesiae praescripto renovaverint, ILLEGITIMAM PERPETUO FUTURAM ETIAM IN ECCLESIAE FORO ».

Ex quibus elucet, quatenam sit civilis matrimonii natura, quatenam et quanta sint matrimonii sacramenti vis. Ea nempe tanta est, ut, *vero matrimonio sublato* veri matrimonii effectus desiderentur *coram Deo*, hoc est in obiectiva rerum veritate, et in foro conscientiae,

Hinc Leo XIII. Litt. Enc. 10. Februarii 1880. haec diserte docet: « Omnibus exploratum esse debet, si qua coniunctio viri et mulieris inter christifideles citra sacramentum contrahitur, eam vi ac rationi iusti matrimonii carere, et quamvis convenienter legibus civicis facta sit, tamen pluris esse non posse, quam ritum aut morem iure civili introductum; more autem civili *res tantummodo ordinari atque administrari posse quas matrimonia* efferunt ex sese in genere civili, ET QUAS GIGNI NON POSSE MANIFESTUM EST, NISI VERA ET LEGITIMA ILLARUM CAUSA, SCILICET NUPTIALE VINCULUM, EXSISTAT ». Cf. supra Casus 55. num. 2. 3. 4., I. M. 959. 969. 970. 973.

2. « Quaeritur sitne validum matrimonium a duobus catholicis natu minoribus secundum formas ab Ecclesia praescriptas contractum, sed tamen invitis parentibus.

R. Affirmative; nec enim dissensus parentum aut aetas minor inter impedimenta matrimonium dirimentia ullo possunt modo nostris hisce temporibus recenserī. Leges caesareas et iussa Principum huic adversa sententiae non moramur; illa namque aut de civilibus tantum effectibus sunt intelligenda, sicut de edicto Henrici III. Regis Christianissimi a Ludovico XIII. confirmato sentiunt praestantes viri Loretus in parisiensi senatu Consiliarius, Hubertus Episcopus Vabriensis, Cabassutius, Gerbasius, Natalis Alexander aliique: aut, quum id statuant quod limites praetergreditur saecularis potestatis, sunt omino reiicienda.

Circa ea quae ad rationem pertinent sacramentorum non Principibus saecularibus, sed soli Ecclesiae plena est definiendi potestas. Ea vero non solum in cap. *Licet* et in cap. *Tua de Sponsa duorum* eiusmodi matrimonia rata habuit et declaravit, verum et Tridenti in Spiritu Sancto legitime congregata eos anathemate percussit, qui falso affirmant matrimonia a filiisfamilias sine consensu parentum contracta irrita esse, et parentes ea rata vel irrita facere posse. Nullus igitur dubio reliquus locus est super validitate praedicti matrimonii ». S. O. 17. Nov. 1835., Collect. S. C. de P. F. n. 1448.

3. «... In tre classi si possono dividere, quegli Armeni, i quali si presentano avanti il giudice turco per contrarre il matrimonio. — *Alcuni* vi vanno a prendere una concubina, e questi non possono intendere di celebrare il contratto del matrimonio, ma di palliare in tal guisa la loro libidine. — *Altri* si presentano al ministro turco per fare una semplice dichiarazione del matrimonio già contratto, oppure da contrarsi in breve, ma non intendono di contrarre allora un vero matrimonio, benchè usino *verba de praesenti*. — *Altri* finalmente compariscono pure innanzi al medesimo giudice per prendere una donna per vera moglie, quale non è stata talvolta loro accordata dalla Chiesa per motivo di qualche impedimento impediente, ma non sapendo questi tali, che il loro matrimonio, celebrato in tal guisa avanti il ministro turco, possa essere un vero e valido matrimonio, sebbene illecito, non possono intendere di contrarlo, sebbene ne abbiano la volontà, e si credono piuttosto di contrarre un concubinaggio; ma se sapessero la sufficienza di questo loro atto a contrarre il matrimonio vero intenderebbero senz'altro di contrarlo.

R. Questa è la sostanza de' dubbi, a cui la S. C. ha risposto che i matrimonii, contratti *da quelli della prima classe* avanti il giudice turco, sono *nulli ed irriti* perchè la volontà dei contraenti, ed il loro consenso è diretto al solo concubinato; e intanto esternamente dicono di celebrare il matrimonio, in quanto che vogliono con questo colore ricoprire la loro incontinenza. Ma se per avventura questa intenzione fosse stata occulta nella mente di un solo dei contraenti, il quale si fosse diportato in tutti gli atti esterni, come se avesse voluto celebrare un vero matrimonio, e in tal guisa avesse con astuzia e con frode ingannato l'altro coniuge, in questo caso, se della frode e dell'inganno non può aversi legittima prova, quantunque il matrimonio possa esser nullo nel foro interno, non si dovrà però formare l'istesso giudizio nel foro esterno. Sarà pertanto obbligato il Vic. Ap., quando

avvenga il caso di dover decidere sopra uno di tali matrimonii contratti con finta intenzione, e con animo di prendere una concubina, e non una moglie, sarà obbligato, dissi, di bene esaminare le circostanze del fatto, e di non prestare fede alle sole assertive del coniuge ingannatore, specialmente se la donna era affatto ignara dell'inganno; e dovrà obbligarlo a perseverare nel matrimonio, e rinnovare l'interno necessario consenso; imperocchè *sub mortali de novo consentire, et verum matrimonium efficere tenetur*, come ne insegnano tutti i teologi e come richiede il dovere.

Per gli altri della seconda classe, che si presentano innanzi al giudice turco, ma non vogliono allora contrarre vero matrimonio, benchè usino *verba de praesenti*, intendendo di contrarlo dopo se non l'hanno contratto prima, si dovrà dal Vic. Ap., verificare la circostanza, se il matrimonio sia stato contratto validamente prima di presentarsi avanti al giudice turco, oppure si debba contrarre in appresso. Nel caso che il matrimonio fosse già stato contratto validamente prima, la comparsa avanti il giudice turco, quando si faccia per un atto veramente civile, e per ubbidire alle leggi del Principato, non è proibita, come insegna Bened. XIV. nella sua Cost. 139. t. 1. Bull. § 10., e niente nuoce alla validità del matrimonio già celebrato; se poi il matrimonio o non fosse stato contratto, o non fosse validamente, siccome, quando costoro si presentano innanzi al giudice turco, non hanno intenzione di contrarre allora un vero matrimonio, così mancando in essi il vero ed interno consenso, e trovandosi soltanto disposti a prestarlo allora quando celebreranno il matrimonio, non possono riputarsi per legittimi sposi, nè può dirsi valido il loro matrimonio. Ma dovrà anche per questi star bene avveduto il Vic. Ap. a non prestar così facilmente fede alle intenzioni occulte dei contraenti, quando per gli atti esteriori risulti il contrario di quel che asseriscono.

Per gli altri finalmente della terza classe, i quali hanno la volontà di prendere una vera moglie, ma sono nell'errore, che non sia sufficiente al valore del matrimonio di presentarsi innanzi al giudice turco, ma *se sapessero la sufficienza di questo loro atto a contrarre il matrimonio vero, intenderebbero senz'altro di contrarlo*, la S. C... ha deciso che questi matrimonii siano validi quando non v'intervenga qualche altro canonico impedimento. Imperocchè secondo le circostanze del caso proposto, non può dubitarsi del vero, legittimo, interno e reciproco consenso dei contraenti. Il loro errore di non potersi contrarre validamente il matrimonio avanti il giudice turco non può renderlo nullo; imperocchè non concerne, nè appartiene alla sostanza del

matrimonio, e non toglie la precedente volontà di chi voleva celebrarlo, ma cade solamente nella sua forma e solennità, e così non può renderlo invalido, giacchè sì nel matrimonio come negli altri contratti, quando l'errore è concomitante e non influisce sull'essenza della cosa che si vuole, ma sulle sue qualità accidentali, rimane il contratto valido. E neppure osta alla validità di tali matrimonii l'opinione invalsa presso la nazione Armena, che non possa un matrimonio contrarsi avanti il ministro turco, ma faccia di mestieri di celebrarlo avanti la Chiesa, e con la benedizione sacerdotale. *Questa opinione non è costante, non è nè tampoco comune presso la nazione, e gli ecclesiastici che hanno studiato teologia sanno pensare diversamente... Inoltre non è questa opinione corredata da verun canone sinodale Armeno, non è approvata dalla Sede Apostolica*, ma piuttosto deriva dall'ignoranza degli Armeni, i quali non distinguono il matrimonio invalido dall' illecito.

..... La necessità dell'assistenza del parroco ai matrimonii è introdotta soltanto nella Chiesa Latina dal Decreto del S. Conc. di Trento, e gli Armeni, i quali, come scriveva Bened. XIV. nella nota Istruz. del 1754., non hanno mai sentito parlare di questo Decreto, non possono essere per conseguenza a quello soggetti. E quindi quando celebrano il loro matrimonio alla presenza di due o tre probi ed onorati testimoni, oppure innanzi al giudice turco, *siccome non può dubitarsi allora del legittimo consenso reciprocamente manifestato, per contrarre il matrimonio, così non può rivocarsi in questione la sua validità* ». Instr. S. C. de P. F. 1, Oct. 1785., I. M. 959. 962. 967. 969.

4. « *Praesente casu, parochus et duobus testibus, et foemina ex industria ibi expectante, advenit sponsus, ut clandestine contraheret, qui in ipso ingressu a quodam tertio rogatus, ad quid veniret in eum locum, respondit: venio, ut videam dominam N. meam coniugem, seu ut alii dixerunt, quae mea coniux est. Quo audito, parochus surrexit et fugit, ne cogeretur matrimonio clandestino assistere. Dubitatum ergo fuit, an verba illa viri sufficerent ad matrimonium de praesenti contrahendum.*

R. In rigore non esse verum matrimonium, quia licet contrahentes, postea data mutuo manu, consensum expresserint, id tamen parochus non vidit, non audivit, sed sola illa priora verba, quae quidem non videntur *practice* significare obligationem, sed *enunciative* seu *narrative*. Si enim aliquis cuidam tertio dicat : *ego volo Petrum relinquere haeredem meum*, verbis his non constituit *practice* haeredem, sed solum significat intentionem quam habet. Item, si dicat : *vocate notarium, quia*

volo donare mea bona, non donat practice his verbis. Sic ergo *in eo Casu*, qui tertiae personae interroganti de causa adventus respondet, se venire ad videndum suam coniugem, non utitur verbis quae ex institutione hominum significant practice obligationem, sed solum narrat quid factum sit, vel in proximo faciendum: nam tota illa propositio dictae tertiae personae, solum videtur ordinari ad reddendam rationem. Pone enim aliquem venisse eodem modo ad faciendum testamentum in favorem Petri ibi existentis, et interrogatus ab alio tertio, ad quid veniret; *venio ad videndum Petrum meum haeredem* certe his verbis non institueret haeredem. Item, quando Summus Pontifex eligebatur per suffragia publica et adorationem, si cardinalis animo eligendi aliquem iret ad sacellum, ubi cum aliis eligendus aderat, et interrogatus ab alio; *quo tendis*, diceret, *ad adorandum Papam*, certe per hoc responsum non censeretur iam dedisse practice consensum, et suffragium in eius electionem, sed significaret solum animum, quo veniebat eligendi illum ». Lugo de Iust. et iur. d. 22. n. 23.

Ad vitanda haec a parochis impraevisa matrimonia (*matrimonii di sorpresa*), ex Decr. *Ne temere* « Parochus et loci Ordinarius valide matrimonio adsistunt... dummodo *invitati ac rogati*, neque vi neque metu gravi constricti requirant excipiantque contrahentium consensum ». Quare, in Casu, etiam ex hoc capite matrimonium invalidum esset.

5.^a Titius mandatum dedit Caio, ut suo nomine matrimonium contraheret cum Sempronia. Dum Caius matrimonium contrahebat, Titius gravissima febris thyphoide correptus in furiosam incidit amentiam. Verum, multis adhibitis remediis, post annum omnino convaleuit.

Quaer. *An valeat praedictum matrimonium?*

R. Affirmative. Nam intermedio tempore voluntas Titii non fuit retractata; licet tunc, cum Caius pro ipso contrahebat, Titius usum amiserit rationis. Sanchez l. 2. d. 11. n. 12., I. M. 963., Monit. Eccles. v. 13. p. 176. 180.

5.^b *De matrimonio inito sub conditione bono prolis opposita.* — Titius vir nobilis et valde dives iamdudum cogitat de amplectendo coniugali statu. At dum ipse ex una parte non vult carere liberorum solatio, ut avitum nomen et bona familiae serventur, timet ex parte altera, ne nimia deinde prole gravetur et sic patrimonium distrahere inter plures cogatur. Casu novit Caiam puellam paris conditionis, et tanto amore in eam afficitur, ut in uxorem ducere statuatur. Caia votis Titii libenter annuit; sed dum ipsa nuptiarum commoda experiri exoptat,

prolem formidat, utpote quae ante partum, in partu, et post partum matri laboriosa semper assistat. Hinc Titius, et Caia antequam nuptias celebrent, in pactum deducunt et tamquam conditionem matrimonio apponunt, duorum tantum filiorum procreationem, et vitandam deinde ulterioris prolis generationem. Accidit quod erat in illorum votis; et post duos habitos filios, quoties operi coniugali vacant, toties generationem studiose evitant.

Decursu temporis, dissociatis amborum animis, Caia a viro discedere in animo habet. Quare accedit ad confessarium, eique totam rem aperit, ab eo consilium quaerens. Omnibus auditis, confessarius dubitare incipit de illorum matrimonii validitate. Hinc secum quaerit:

- 1.º *Quot et quatenus recenseantur matrimonii essentialia bona?* —
 2.º *An sit validum matrimonium initum sub conditione huiusmodi bonis repugnante?* — 3.º *An tale sit matrimonium inter Titium et Caiam?* —
 4.º *Quid Caiae nunc consulendum?*

R. Ad 1.um Praenotandum quoad primum Quaesitum est, agi in eo, ut patet ex ipso tenore Casus, de matrimonio *adaequate* sumpto, prout est *contractus* et prout est *sacramentum*. — Agitur in eo de bonis matrimonii *essentialibus*; non, de *accidentalibus*. *Essentialia bona* sunt, quae pertinent ad ipsam *essentialiam* matrimonii, ita ut sine ipsis matrimonium haberi non possit. Atque haec bona, praesertim bona *moralia*, honesta, sancta sunt; et non, mere *physica* bona. Duo autem quaeruntur: Primum *quot* sint; alterum *quatenus* sint huiusmodi bona matrimonii *essentialia*.

Porro ex omnium catholicorum doctorum, et praesertim Angelici Doctoris, sententia *tria* sunt, et nonnisi *tria* sunt, *proles*, *fides*, *bonum sacramenti*; ita ut sine ipsis matrimonium haberi non possit, eaque omnia et sola requirantur et sufficiant, ut matrimonium habeatur. Quapropter A. D. loquens de huiusmodi bonis in Suppl. q. 49, a 1. ad 2. inquit haec bona esse *de ratione matrimonii*, scilicet quasi matrimonio *intrinseca*, et ad illius finem pertinentia *per se*, eademque bona esse *quasi causantia*, nempe *intrinsece*, *in ipso*, i. e. in matrimonio, *honestatem*, quae ei *secundum se competit*. Demptis igitur istis bonis, demitur *matrimonii honestas*, adeoque demitur ipsum *matrimonium*.

Tria esse, et nonnisi *tria* esse *essentialia* matrimonii *bona* eaque esse *prolem*, *fidem* et *bonum sacramenti*, sic probat A. D. l. c. a. 2: « Dicendum quod matrimonium est *in officium naturae*, et est *sacramentum Ecclesiae*. In quantum autem est *in officium naturae* duobus ordinatur, sicut *et quilibet alius virtutis* actus; quorum unum exigitur ex parte ipsius agentis, et hoc est intentio finis debiti; et sic ponitur

bonum matrimonii proles: aliud exigitur ex parte ipsius actus, qui est bonus in genere ex hoc quod cadit supra debitam materiam; et sic est *fides*, per quam homo ad suam accedit, et non ad aliam. Sed *ulterius* habet aliquam *bonitatem*, in quantum est sacramentum; et hoc significatur ipso nomine *sacramenti* ». Et hoc etiam essentiale est, cum inter catholicos et christianos dari non possit matrimonium, quin sit sacramentum.

Paucis *tria haec bona* declaremus ex eodem A. D. — *Proles*: « *In prole* non solum intelligitur procreatio prolis, sed etiam educatio ipsius, ad quam sicut ad finem ordinatur tota communicatio operum, quae est inter virum et uxorem, in quantum sunt matrimonio coniuncti; quia patres naturaliter thesaurizant filiis, et sic in prole, *quasi in principali fine*, alius quasi secundarius includitur ». l. c. ad 2.

Fides: « Sicut in promissione matrimonii continetur, ut neuter ad alienum thorum accedat, ita etiam quod sibi invicem debitum reddant; et hoc etiam est principalius, cum sequatur ex ipsa mutua potestate invicem data, et ideo utrumque ad *fidem* pertinet ». l. c. ad 3. *Fides* ergo, alterum matrimonii bonum, fidelitas est, prout nempe est pars iustitiae, non prout est virtus theologica, l. c. ad 2. Ac ut *proles*, ita haec *fides* ad matrimonium spectat, in quantum matrimonium est in *officium naturae*, l. c. Sed *proles* ad *sacramentum* etiam pertinet, ut mox declarabitur.

Sacramentum: idem est ac indivisibilitas seu divisio matrimonii: in matrimonio enim, in quantum est sacramentum, et coniunctionem significat Christi cum Ecclesia, indivisibilitas seu divisio requiritur, l. c. ad 4. ad 7. In *sacramento* autem « non solum intelligenda est divisio, sed omnia illa, quae consequantur matrimonium ex hoc quod est signum coniunctionis Christi et Ecclesiae », l. c. ad 4. Quare ad *sacramentum* spectat etiam unitas, ita ut sit una unius, nisi dicatur eam ad *fidem* spectare, l. c. ad 4. « Vel dicendum quod quamvis matrimonium sit sacramentum, tamen aliud est matrimonio esse matrimonium, et aliud est ei esse sacramentum; quia non solum ad hoc est institutum, ut sit in signum rei sacrae, sed etiam ut sit in officium naturae. Et ideo ratio sacramenti est quaedam conditio adveniens matrimonio secundum se considerato, ex quo honestatem (et bonitatem) etiam habet. Et ideo sacramentalitas eius, ut ita dicam, ponitur inter bona honestantia matrimonium. Et secundum hoc in tertio bono matrimonii, scilicet *sacramento*, non solum intelligitur inseparabilitas, sed etiam omnia, quae ad significationem ipsius pertinent ». l. c. ad 7. Ad *sacramentum* ergo pertinet etiam *proles*. Unde

A. D. l. c. a. 5. ad 1.um ait: « dicendum quod *proles*, prout est bonum sacramenti, addit supra prolem, prout in ipsa salvatur bonum speciei; sed *in prole*, secundum quod est bonum sacramenti, ultra hoc intelligitur, ut proles suscepta ordinetur in Deum ».

Hinc soluta manet obiectio, quae fieri posset quoad *unitatem* matrimonii, quae et ipsa est de ratione matrimonii, et nihilominus quartum matrimonii essentiale bonum non constituit. Includitur enim, ut iam dictum est *in fide* et *in sacramento*.

Sed gravior solvenda est difficultas. Nonne quartum matrimonii bonum recensendum est simul cum praedictis, nempe quod sit *in remedium concupiscentiae*? Ita sane opinatus est recens quidam theologus, iam vita functus, arbitrans consequenter posse dari verum matrimonium cum physica impotentia et impossibilitate generationis prolis saltem ex parte mulieris, si haec e. g. perfecte et absolute careat utero et ovariis. Hinc, quod consequens etiam erat, arbitrabatur ille theologus posse dari verum matrimonium sine bono prolis. Et tamen ex A. D. l. c. a. 1. ad 2. tria illa bona sunt omnia *de ratione matrimonii*, et non nisi illa.

Quartum hoc matrimonii *essentiale* bonum non datur. Ac nullo modo *intrinsicum et essentiale* bonum matrimonii ita constituit, ut, eo *remedii* bono extante, et prolis bono deficiente, *si id fieri posset*, matrimonium haberi possit. Remedium concupiscentiae *accidentaliter et extrinsecus* matrimonio accedit. Nam ex A. D. Suppl. q. 42. a. 2. matrimonium *secundum quod ordinatur ad procreationem prolis*, seu in officium naturae, *institutum fuit ante peccatum, secundum autem quod remedium praebet contra vulnus peccati, institutum fuit post peccatum tempore legis naturae*. Quare esse in remedium concupiscentiae matrimonio est extrinsecum et accidentale. Cum autem matrimonium *secundario* institutum in remedium concupiscentiae non sit aliud quoddam specie matrimonium, sed matrimonium *primo* institutum *in officium naturae*; hinc impossibile est, quod sit matrimonium in remedium concupiscentiae, quin sit in officium naturae. Similiter matrimonium *secundum quod representat mysterium coniunctionis Christi et Ecclesiae institutionem habuit in nova lege, et secundum hoc est sacramentum novae legis*, nempe non aliud specie matrimonium est sacramentum, sed sacramentum est illud ipsum matrimonium *primo* et per se institutum et ordinatum ad procreationem prolis. Ut ergo matrimonium sacramentum est matrimonium ipsum in officium naturae, ita matrimonium in remedium concupiscentiae est ipsum matrimonium ad procreationem prolis ordinatum seu in officium naturae. Et sic idem A. D. l. c. ad 1.

ad 2. ad 3. ait, quod variae istae matrimonii institutiones ei competunt *secundum diversos status, secundum diversa quae oportet in matrimonio considerari, sed principaliter est in officium naturae*; adeoque, semper idem *secundum se*, matrimonium est primo institutum *in officium naturae*, quod simul et *remedium* et *signum* seu *sacramentum* est.

Quae Angelici Doctoris sententia adhuc magis confirmari et declarari potest ex aliis eiusdem matrimonii institutionibus, et quae profecto intrinsecam et essentialem matrimonii rationem non immutant. Enimvero recenset A. D. omnes matrimonii institutiones; primam et essentialem ante peccatum, *secundum quod ordinatur ad procreationem prolis*; secundam post peccatum tempore legis naturae, *secundum quod remedium praebet contra vulnus peccati*; tertiam, secundum determinationem personarum, inter quas non deberet iniri, tempore legis Moysis; quartam, secundum quod, *quantum ad alias utilitates, quae ex matrimonio consequuntur, sicut est amicitia et mutuum obsequium, sibi a coniugibus impensum, habet institutionem in lege civili*. Et ne sit ullum dubium circa doctrinam S. Thomae, haec sunt verba, quibus A. D. concludit articulum: « Sed, quia *de ratione sacramenti* est quod sit *signum et remedium*, ideo quantum ad medias institutiones, competit ei ratio sacramenti; sed quantum ad primam institutionem competit ei quod sit *in officium naturae*; quantum vero ad ultimam, quod sit in officium civitatis ». Quis sane diceret haberi posse matrimonium *officio civitatis*, excluso *officio naturae*? Quis consequenter, eodem excluso naturae officio, posset dicere haberi matrimonium solo concupiscentiae remedio? Scilicet quomodo unquam haberi posset matrimonium secundum *ultimam* aut *mediam* suam institutionem, sine *prima* quae sola ei intrinseca simul et specificè essentialis est? Nonne ergo matrimonium in remedium concupiscentiae, matrimonium est, primitus institutum ad humanum genus conservandum, prolis generatione?

Idque invicte constat etiam ex asserta iam communissima doctorum catholicorum sententia, qui essentialia matrimonii bona recensentes non quatuor, sed tria tantum enumerata bona recensent. Sufficeret vel sola haec consideratio ad demonstrandam falsitatem illius singularis sententiae. Ac S. Thomas certe non quatuor, sed tria tantum bona, honestatem et bonitatem in matrimonio causantia, recenset in laud. quae. 49., quae tota est *de Bonis Matrimonii*.

Sane non excluditur a matrimonio hoc bonum, quod est esse in remedium concupiscentiae. Verum excluditur uti *quartum* matrimonii bonum *essentiale*, et quidem uti tale bonum, quod etiam sine bono prolis, h. e. sine officio naturae et sine intrinseca ordinatione ad pro-

creationem prolis, sufficeret vel solum ad rationem matrimonii. Hoc bonum uti accessorium et secundarium includitur in ipso bono prolis; matrimonium enim, in remedium concupiscentiae factum ex altera institutione post peccatum, ipsum matrimonium est in officium naturae ante peccatum institutum. Unde matrimonium, quod in officium naturae esse non potest, neque in remedium concupiscentiae esse potest. Et sic A. D. laud. quaest. 49. a. 1. ad 2. utrumque coniungit inquires quod matrimonium bonis, quae habet, tribus nempe enumeratis, fit simul *officium et remedium concupiscentiae adhibens*.

Idque tam verum est ex A. D., ut quaerens deinde l. c. a. 3., utrum sacramentum sit principalius inter bona matrimonii, respondeat, principalius bonum matrimonii, uti dignius, ipsum sacramentum esse; prolem vero, id est intensionem prolis maxime essentialem in ipso esse, quam sequitur fides, id est, debitum servandae fidei, et quam deinde sequitur sacramentum. Ac ita proles et fides sunt matrimonio essentielles, ut SINE IPSIS MATRIMONIUM ESSE NON POTEST. Quomodo ergo *sine prole* dari potest matrimonium *in remedium*?

Et confirmatur ex a. seq. 4., in quo A. D. quaerit, utrum actus matrimonii excusetur, i. e. honestetur, per bona praedicta, per tria nempe praedicta bona, prolem, fidem, sacramentum, et ait: quamquam minus honestus appareat matrimonii actus propter effraenem illam, quam semper coniunctam habet, delectationem, proles tamen ac fides illum excusant, seu *bonum* reddunt, et sacramentum reddit illum etiam *sanctum*. Iam vero quomodo sine prole matrimonium esse potest in remedium, si sine prole et fide desinit esse bonus et actus virtutis? Etenim HOC FACIUNT IN ACTU MATRIMONII FIDES ET PROLES.

Et hoc, quod positive tradidit A. D. in a. 4., negative exponit in art. 5., quaerens, utrum actus matrimonialis excusari seu honestari possit sine bonis matrimonii: et sic articulum concludit: « Et ideo DUOBUS SOLIS MODIS coniuges absque omni peccato conveniunt, scilicet CAUSA PROCREANDAE PROLIS, et debiti reddendi: ALIAS autem SEMPER EST IBI PECCATUM, ad minus veniale ». Matrimonium ergo *sine prole et remedium* ex A. D. est contradictio in terminis. Quomodo enim *remedium contra vulnus peccati*. q. 42. a. c., esse potest, quod *peccatum* est, q. 49. a. 5. c.?

Matrimonium denique in remedium inter catholicos et christianos aliud profecto non est quam matrimonium sacramentum. Atqui matrimonium sacramentum esse non potest sine intrinseca sui ordinatione ad prolem. Nam sacramentum matrimonium non est, nisi quatenus coniunctionem significat Christi cum Ecclesia. Exclusa prolis procrea-

tione et prolis intentione ex parte ipsius actus, quomodo amplius matrimonium illam coniunctionem significare poterit? Nullo sane modo. « Hanc bonitatem (bonitatem sacramenti), ait S. Th. S. q. 42. a. 2. habet *actus matrimonii ex indivisibilitate coniunctionis*, secundum quam significat coniunctionem Christi ad Ecclesiam ». Et ex Conc. Trid., s. 24. *Doctr. de Sacr. Matrim.*, matrimonium sacramentum aliud non est quam matrimonium illud, de quo Adam inspiratus pronuntiavit: *Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea; quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem et adhaerebit uxori suae* ET ERUNT DUO IN CARNE UNA. Unde ipsum matrimonium, quod in officium naturae est, et nonnisi ipsum, sacramentum esse simul potest, et consequenter etiam in remedium, attenta sacramentali gratia ad matrimonii officia rite obeunda. Quare, uti patet, remedium concupiscentiae, uti etiam proles, ad matrimonium spectat et qua officium naturae est et qua sacramentum. « De ratione sacramenti est, quod sit signum et remedium ». S. Th. S. q. 42. a. 2.

Operis pretium est ea omnia, quae praecedunt, confirmare ex Cap. 78. l. 4. S. Th. Contr. Gent., quo omnia, quae dicta sunt, comprehenduntur; matrimonium nempe institutum *in officium naturae*, seu *ordinatum ad generationem*, et *sacramentum* ac *in remedium concupiscentiae idem omnino esse*, non aliud matrimonium; matrimonium *in officium naturae* et *sacramentum prolem intrinsece intendere*; *tria bona essentialia matrimonii, tria bona esse matrimonii, etiam sacramenti*.

Ecce totum praedictum Caput, quod est *De Sacramento Matrimonii*: « Quamvis autem homines per sacramenta restaurantur ad gratiam; non tamen mox restaurantur ad immortalitatem; cuius rationes supra cap. 52. et 53. ostendimus. Quaecumque autem corruptibilia sunt, perpetuari non possunt *nisi per generationem*. Quia igitur *populum fidelium perpetuari oportebat* usque ad mundi finem, *necessarium fuit hoc per generationem fieri, per quam etiam humana species perpetuatur*.

« Considerandum est autem, quod quando *aliquid ad diversos fines ordinatur indiget habere diversa dirigentia in finem*, quia finis est proportionatus agenti. GENERATIO autem *humana ad multa ordinatur*, scilicet ad perpetualem speciei, et ad perpetuitatem alicuius boni politici, puta populi in aliqua civitate; ordinatur etiam ad perpetuitatem Ecclesiae, quae in fidelium collectione consistit. Unde oportet, quod *huiusmodi GENERATIO a diversis dirigatur*. In quantum igitur ordinatur ab bonum naturae, quod est perpetuitas speciei, dirigitur in finem a natura inclinante in hunc finem, et sic dicitur esse *naturae officium*. In quantum vero ordinatur ad bonum politicum subiacet ordi-

nationi civilis legis. In quantum autem ordinatur ad bonum Ecclesiae, oportet quod subiaceat regimini ecclesiastico. Ea autem quae populo per ministros Ecclesiae dispensantur sacramenta dicuntur. Matrimonium igitur, secundum quod consistit *in coniunctione maris et feminae INTENDENTIUM PROLEM* ad cultum Dei GENERARE *et educare est Ecclesiae sacramentum*: unde et quaedam benedictio nubentibus per ministros Ecclesiae adhibetur: et sicut in aliis sacramentis per ea quae exterius aguntur spirituale aliquid figuratur, sic et in hoc sacramento *per coniunctionem maris et foeminae* (nempe eamdem quae modo dicta est, *intendentem prolem*) coniunctio Christi et Ecclesiae figuratur, secundum illud Apostoli ad Eph. V. 32.: *Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo et Ecclesia*. Et, quia sacramenta efficiunt quod figurant, credendum est, quod nubentibus per hoc sacramentum gratia conferatur, per quam ad unionem Christi et Ecclesiae pertineant: quod eis maxime necessarium est, ut sic carnalibus et terrenis intendant, quod a Christo et Ecclesia non disiungantur.

« Quia igitur *per coniunctionem maris et foeminae* Christi et Ecclesiae coniunctio designatur, oportet quod figura significato respondeat. Coniunctio autem Christi et Ecclesiae est unius ad unam perpetuo habendam: est enim una Ecclesia, secundum illud Cant. VI. 8.: *Una est columba mea, perfecta mea*; nec unquam Christus a sua Ecclesia separabitur: dicit enim ipse, Matth. XXVIII. 20.: *Ecce ego vobiscum sum, usque ad consummationem saeculi*; et ulterius: *Semper cum Domino erimus*, ut dicitur 1. Thessal. IV. 16. Necesse est igitur quod matrimonium, secundum quod est Ecclesiae sacramentum, sit unius ad unam indivisibiliter habendam: et hoc pertinet ad fidem, qua sibi invicem vir et uxor obligantur.

« Sic igitur *tria sunt bona matrimonii, secundum quod est Ecclesiae sacramentum*; scilicet, *proles ad cultum Dei suscipienda et educanda*; fides, prout unus vir uni uxori obligatur; et sacramentum, secundum quod indivisibilitatem habet matrimonialis coniunctio, in quantum est coniunctionis Christi et Ecclesiae sacramentum ».

Postremo loco alia remanet solvenda obiectio, quomodo nempe praedicta tria bona essentialia sint matrimonio. Matrimonium enim adhuc vere datur sine prole, si coniuges e. g. sint steriles, vel absterneant ab usu matrimonii, uti etiam matrimonium adhuc vere datur, non obstante adulterio. Iamvero proles et fides dupliciter considerari possunt, in seipsis et in suis principiis. Si considerentur in seipsis, pertinent ad usum matrimonii, non ad ipsum esse matrimonii, et inde est quod matrimonium bene dari potest sine prole et sine fidelitate.

Si vero considerentur in suis principiis, pertinent ad ipsum esse matrimonii, eo ipso quod matrimonium ordinetur ad licitam et honestam procreationem prolis. Apposite S. Thomas l. c. q. 49. a. 3., ubi discrimen notat inter prolem, fidem et sacramentum. « Distinguendum est, ait, quia fides et proles possunt dupliciter considerari, uno modo in seipsis, et sic pertinent ad usum matrimonii, per quem et proles producit, et pactio coniugalis servatur. Sed indivisibilitas, quam sacramentum importat pertinet ad ipsum matrimonium secundum se, quia ex hoc ipso quod per pactionem coniugalem sui potestatem sibi invicem in perpetuum coniuges tradunt, sequitur quod separari non possunt: et inde est quod matrimonium nunquam invenitur sine inseparabilitate; invenitur autem sine fide et prole quia *esse* rei non dependet ab usu suo... Alio modo possunt considerari fides et proles, secundum quod sunt in suis principiis, ut pro prole accipiatur *intentio prolis*, et pro fide debitum servandi fidem, *sine quibus etiam matrimonium esse non potest*, quia haec in matrimonio ex ipsa pactione coniugali causantur; ita quod *si aliquid contrarium his exprimeretur in consensu*, qui matrimonium facit, *non esset verum matrimonium* ». Atque hinc A. D. art. seq. 5. concludit, quod bonum sacramenti, quia « non pertinet ad usum matrimonii, sed ad essentiam ipsius... facit ipsum matrimonium honestum, non autem actus eius ». E contrario proles et fides, quae ipsius actum respiciunt, sicut secundum « quod sunt *in habitu* faciunt matrimonium *honestum et sanctum*, ita etiam secundum quod sunt *in actuali intentione* faciunt actum matrimonii *honestum* ».

Ad 2.um Negative omnino respondendum est, ut modo audiebamur ex ipso A. D. affirmante *non esse verum matrimonium, si aliquid contrarium essentialibus matrimonii bonis exprimatur in consensu*, l. c. a. 3., uti quidem contingit in matrimonio inito sub conditione huiusmodi bonis repugnante. Et ratio est, quia matrimonium est contractus. Contractus autem sine consensu et sine obiecto esse non potest. Ac conditio obiecto repugnans utrumque adimit et consensum et obiectum.

Ad 3.um Negative respondendum est etiam ex dictis. Conditio enim duorum tantum filiorum est conditio contraria bono prolis, bono matrimonii *essentialissimo* secundum A. D. l. c. a. 3. Proles enim, bonum matrimonii, est proles *per se* inspecta, ad quam matrimonium *per se* ordinatur, adeoque indefinite; non, prima tantum, aut prima et secunda tantum, et ita porro. Quare consensus matrimonii est consensus simpliciter in illam, seu in proximam potestatem mutuo sibi tradendam quoad illam. Voluntas ergo, hanc limitans in matrimonio essentialem potestatem, est contraria essentiali matrimonii bono. Idque confirmari

et declarari simul potest observatione deprompta ex A. D. I. c. q. 42. a. 2., q. 49. a. 5. Contrahentium intentio, ut matrimonium valeat conformari omnino debet intentioni naturae. Matrimonium enim, non civilis, sed naturalis contractus est. Atqui intentio naturae in matrimonio est simpliciter procreatio prolis, necessariae ad conservationem et multiplicationem humanae speciei. Limitata ergo prolis intentio ex parte contrahentium contraria est et repugnat intentioni naturae. Insuper conditio in matrimonio apposita duorum tantum filiorum matrimonium reapse est ad tempus tantum contrahere. Atqui matrimonium, quod coniugum vita durante non sit de se perpetuum, verum matrimonium non est. Illa ergo conditio ipsi matrimonii substantiae repugnat, et matrimonium invalidum reddit. Praeterea conditio duorum tantum filiorum, conditio implicite est ulterioris prolis vitandae, quod caeteroquin *in Casu* expositione explicite habetur. Atqui conditio vitandae prolis simpliciter inspecta est in se ipsa conditio contraria essentiali bono matrimonii, nempe bono prolis. Ergo. Matrimonii denique *contractus* cum conditione nonnisi duos filios ex matrimonio suscipiendi, et deinde prolem vitandi, *contractus* procul dubio ex suo obiecto turpis est, et consequenter matrimonium esse nequit.

Ad 4.um Cum matrimonium *in Casu* publice fuerit iam celebratum, et Titius et Caia uti coniuges publice habeantur, et cum duos iam ipsi habeant filios, et Caia sit quae velit a viro discedere, nullum dubium esse potest circa consilium Caiae dandum, nempe ut animum omnino deponat discedendi a Titio, gravissima uti patet ratione publici scandali, quod adesset, et graviore ratione damni filiorum, et etiam sui. Unde Caiam confessarius exhortari debet ad christianam patientiam et ad debitum amorem erga virum, licet non suum, sed suum ab ipsa existimatum. Si res bene succedat et Caia obedientem se exhibeat monitis sui confessarii, tunc poterit iste ei declarare invaliditatem sui matrimonii, nempe, ut ipsa deinde Titii animum sibi conciliet sua convenienti agendi ratione, eumque inducat ad consensum in verum matrimonium renovandum. Si nulla e contrario spes sit fructus huius monitionis, poterit tunc confessarius abstinere *hac vice* a declaranda Caiae nullitate sui matrimonii, eamque exhortari ad patientiam et ad confessionem frequentandam, nempe ut patientia et caritate ipsius confessarii paulatim disponatur ad voluntatem immutandam, qua immutata, poterit tunc confessarius opportune ei declarare matrimonii invaliditatem ad illud modo dicto convalidandum.

Animorum Titii et Caiae dissociatio naturale consecrarium est illius peccati, quo Titius et Caia studiose generationem evitant. Inducat

ipsa Caia Titium ad opus coniugii rite perficiendum, et naturale eius consecretarium erit mutuus eorum amor et animorum conciliatio. Divortia et adulteria, quae cum tanto scandalo saepe fiunt, inde sane originem si non semper certe ut plurimum habent, quod nempe coniuges coniugale debitum, uti par est, non impleant, et praesertim foeminae morosae et difficiles sese ostendant in eo coniugali debito reddendo.

5.º *De matrimonio contracto cum errore contrario bono sacramenti.* — Titius anglus e coetu protestantium, qui iuxta eorum doctrinam persuasum sibi habet, matrimonium nec esse a Christo institutum ut sacramentum, nec ita perpetuum, ut per adulterium etiam quoad vinculum solvi non possit, cum Bertha catholica matrimonium init a. 1907. coram suae sectae ministro. Et licet hic, antequam sponsorum consensum excipiat, conciunculam habeat, in qua ex verbis Christi Matth. XIX. 9. infert, matrimonium quoad vinculum causa adulterii solutum iri, in ipsa tamen matrimonii celebratione consensus, nulla hac super re conditione apposita, fuit expressus.

Matrimonio vix inito, dum sponsi cum amicis epulantur, Titius ex nuntio telegraphice accepto negotiorum causa illico discedere cogitur in longinquam regionem. Post aliquot menses per epistolam ab amico fit certior de adulterio a Bertha levioris ingenii muliere interim patrato. Restitutus Titius in patriam, e consistorii protestantici sententia a vinculo matrimonii cum Bertha initi solutus habetur; et statim novas nuptias init cum alia eiusdem sectae puella. Qui ambo Caii presbyteri catholici curis de vera fide edocti eam amplecti cupiunt. Nisi quod timet Titius ne tunc valedicere secundae, quam diligit, uxori, et ad primam, quam valde aversatur, redire cogatur, quod a se nunquam prorsus fiet. Caius rem cum theologo confert, qui secum quaerit:

1.º *An et quando contrahentium error, essentiali bono sacramenti repugnans, matrimonium invalidet?* — 2.º *An matrimonium initum inter Titium et Bertham habendum sit ut validum?* — 3.º *Qua ratione Titio sit consulendum?*

R. Ad 1.um Agitur in primo Quaesito de *bono sacramenti* in matrimonio. Matrimonii bonum, ut vidimus in Resp. ad primum Quaes. superioris Casus, triplex est. « *Tria sunt*, inquit S. Th. Contra Gent. 1. 4. C. 78., *bona matrimonii, secundum quod est Ecclesiae sacramentum*: scilicet *proles ad cultum Dei suscipienda et educanda*; *fides*, prout unus vir uni uxori obligatur; et *sacramentum*, secundum quod *indivisibilitatem* habet matrimonialis coniunctio ». Verum bonum *proprium* sacramenti in matrimonio, haec matrimonii *indivisibilitas* seu *indissolu-*

bilitas est. *Sacramentum* enim signum est; et matrimonium quatenus est coniunctio viri cum muliere coniunctionem Christi cum Ecclesia figurat. Quare uti numquam Christus a sua Ecclesia separabitur; ita vir ab uxore numquam poterit separari et disiungi. « Quia per coniunctionem maris et foeminae, ait S. Th. I. c., Christi et Ecclesiae coniunctio designatur, oportet quod figura significato respondeat. Coniunctio autem Christi et Ecclesiae est unius ad unam perpetuo habendam ». Ac, ut patet *ex toto Casu* tenore, de hoc bono *proprio sacramento*, seu de matrimonii *indissolubilitate* et *perpetuitate* agitur. Agitur praeterea de errore et consequenter etiam de *intentione* praedicto bono repugnante. Verum *intentio*, de qua hic sermo esse potest, proprie *intentio* non est, quae est *voluntas efficax*, de qua iam sermo fuit in praecedente Casu; sed praesens intentio est *simplex voluntas*, quae *voluntas inefficax est*. Et sic dicitur in *Casu* quod in *ipsa celebratione matrimonii consensus*, nulla hac super re bono sacramenti *conditione* contraria *apposita*, fuit *expressus*.

Porro duo in primo Dubio proposita quaeruntur. Primum est, *an* error contrahentium essentiali bono sacramenti repugnans matrimonium invalidet; alterum est, *quando* huiusmodi error matrimonium invalidet. Dubium hoc et utraque haec quaestio directe resolvit potest quoad *errorem*, et potest resolvi etiam quoad voluntatis *intentionem*, consequentem praedictum errorem. Ad *errorem* quod attinet, ad duo quaesita respondetur, tunc tantum praedictum errorem invalidare matrimonium, quando huiusmodi error adimat intentionem matrimonii, quod non verificatur nisi error sit *antecedens*, dans causam ipsi contractui. Tunc enim quis revera non vult matrimonium, sed temporaneum concubinatum. Eo enim *antecedente* errore duce, voluntas non movetur ad volendum matrimonium, sed concubinatum, ideo enim quis tunc contrahit matrimonium, quia novit sibi divortium licere, secus minime contracturus. Si vero error non sit antecedens sed mere concomitans, tunc integra manet matrimonii voluntas, cum error *concomitans* in voluntatem non influat. Quare, eo stante errore, matrimonium validum est.

Resolvamus nunc eadem proposita duo quaesita, quoad voluntatis consequentem intentionem. Et sic tota doctrina de errore magis adaequate declaratur. Quaestio enim hic de errore esse non potest, nisi quia hic trahit secum voluntatem. Primum quaesitum ergo quoad voluntatis consequentem intentionem est: *An* intentio interna contrahentium, essentiali bono sacramenti, seu indissolubilitati repugnans, matrimonium invalidet. Alterum est: *Quando* huiusmodi intentio ma-

trimonium reapse invalidet. Ad primum quod attinet, certe ea intentio si vera *intentio* sit, matrimonium invalidat; nam, cum intentio sit *repugnans essentiali bono matrimonii*, intentio consequenter matrimonii esse non potest, et matrimonium esse non potest sine intentione; sive quia contractus, sive quia sacramentum est. Ad alterum quod spectat tunc tantum praedicta *intentio* matrimonium invalidat cum ea ex modo dictis matrimonium excludat. Atqui hoc verificatur solummodo quando matrimonii intentio non sit simpliciter vel absolute matrimonii intentio; sed intentio sit sub conditione praedicto bono matrimonii essentiali repugnante. Tunc enim conditio conditionato repugnans istud omnino removet et excludit. — Si vero ea voluntatis intentio non sit vera divortii *intentio*; sed tantum simplex quaedam et inefficax voluntas, seu complacentia; cum haec verae voluntatis intentioni non repugnet matrimonium non invalidat; cum omnino sit compossibilis cum vera *intentione* efficaci matrimonii simplex voluntas inefficax divortii.

Ad 2.um Affirmative omnino respondendum est. Nam matrimonium inter Titium et Bertham simpliciter et absolute initum fuit, nulla apposita conditione indissolubilitatis matrimonii. Quamvis vero Titius *persuasus* sit de matrimonii dissolubilitate, et in hac persuasione confirmetur ex ministri conciuncula, haec persuasio verum in matrimonium consensum non excludit. Nam haec persuasio *voluntatis intentio* non est, sed *intellectus error*; et cum errore concomitante intellectus bene stat simul voluntatis praevalens consensus, quae rem vere volens implicite et virtualiter omnia ei repugnantia excludit. Enchir. Moral. Edit. 3.^a num. 966. Neque vero difficultas ulla esse potest ex eo quod eo errore habeatur voluntas quaedam interpretativa; nam haec voluntas *interpretativa* voluntas reapse non est. Ac quamvis aliqua haberetur elicitā voluntas, haec tamen semper esset *simplex* quaedam *voluntas*, et complacentia inefficax, nihil influens in actum. Atque haec inefficax dissolubilitatis voluntas a praevalente matrimonii contrahendi generali voluntate absorbetur, quemadmodum matrimonii inefficax voluntas ab efficaci apposita in pacto conditione contraria essentiali bono matrimonii extinguitur et suffocatur.

Ac quod Titius veram et efficacem matrimonii contrahendi voluntatem habuerit confirmatur ex eo quod alias volens inire nuptias et simul volens catholicam amplecti religionem, *timet, ne tunc valedicere secundae, quam diligit, uxori, et ad primam, quam valde adversatur, redire cogatur*. Idemque luculenter eruitur ex ipso ritu celebrationis matrimonii, *initi coram suae sectae ministro*, qui ad sponso concionem super ipsum habuit matrimonium, antequam sponso-

consensum exciperet, licet ea concio errorem et haeresim contineret contra ipsa verba ab eo ministro explicata S. Matth. c. 19. v. 9., ubi de vero agitur et indissolubili, etiam per adulterium, matrimonio.

Atque haec, ut patet, consensum in matrimonium respiciunt. Et enim, si forma ipsius consideretur, matrimonium Titii cum Bertha validum est, cum contractum fuerit, antequam inciperet obligare Decretum *Ne temere* de forma matrimonii et sponsalium. In Anglia enim Conc. Trid. Decretum non erat publicatum. Supponendo vero matrimonium Titii cum Bertha celebratum post Pascha Resurrectionis anni 1908. tunc invalidum illud esset ex defectu formae. Ex ea enim die incepit obligare praedictum Decretum *Ne temere*; et matrimonium consequenter coram parocho, vel Ordinario loci, vel sacerdote ab alterutro delegato et duobus saltem testibus erat celebrandum.

Ad 3.um Consistorii protestantici sententia de dissolutione matrimonii Titii nulla est, ut per se patet, et positive etiam declaratum est a Pio VII. 8. Oct. 1803. Enchiridion Morale edit. 3. num. 978. Quare Titius, cum ligatus sit priore matrimonio, eo perseverante, non potest aliud inire matrimonium. Secundum ergo matrimonium Titii iam initum nullum omnino est, et cum mala fide initum sit eo nullo pacto uti potest, et omnino essent separandi. Enchiridion Morale edit. 3. num. 1032. Verum cum Titii matrimonium non fuerit consummatum, ut constat ex ipsa expositione *Casus* obtineri poterit eius dispensatio ab Apostolica Sede, recurrendo ad S. C. Sacram., uti processus rite, instituitur. Ratio enim huius dispensationis sufficiens adest, id est Berthae adulterium, gravis Titii aversio a Bertha, et praesens utriusque sponsi conversio ad catholicam fidem. Cum autem Titius protestans, et consequenter baptizatus, praedictum matrimonium inierit cum Bertha catholica, huiusmodi matrimonium procul dubio matrimonium *ratum* est, a quo Summus Pontifex ex gravi et proportionata causa potest dispensare. Minime vero *consummatum* est; nam *in Casu* dicitur, quod, *matrimonio vix inito, dum sponsi cum amicis epulantur, Titius ex nuntio telegraphico accepto negotiorum causa illico discedere cogitur in longinquam regionem.*

6. « Quo ritu assistet sacerdos matrimoniis, in quibus pars una est acatholica? Licetne proferre formam, dicere preces, benedicere anulum sponsae haereticae?

R. Negative ». S. O. 1. Aug. 1821., Collect. S. C. de P. F. 1543. 1427. 1443., Enchir. Moral. 1016., I. M. 1016.

Ex Decr. *Ne temere* Parochus requirere et excipere debet contrahentium consensum, servatis ad liceitatem quoad reliqua praescriptionibus et instructionibus S. Sedis. S. C. C. 27. Iul. 1908. Verum pervicaciter renuentibus partibus debitas exhibere cautiones, praescriptio Decreto *Ne temere* de requirendo excipiendoque consensu locum tunc non habet, sed standum taxative est praecedentibus S. Sedis concessionibus et Instructionibus, praesertim Gregorii XVI. 30. Apr. 1841. ad Episcopos Hungariae. Secundum has Apostolicas Litteras, ad maius damnum vitandum, si sponsi se sisterent coram ministro haeretico, « tunc parochus catholicus aliusve sacerdos eius vices fungens poterit iisdem nuptiis, materiali tantum praesentia excluso quovis ecclesiastico ritu, adesse, perinde ac si partes unice ageret meri *testis*, ut aiunt, *qualificati* seu *auctorizabilis*, ita scilicet, ut utriusque coniugis audito consensu, deinceps pro suo officio actum valide gestum in matrimoniorum librum referre queat ».

7. « Multi protestantes, absque ulla intentione religionem catholicam amplectendi, saepe sollicitant, ut vel coram uno e suis sacerdotibus, vel coram episcopo ipso consensum ad matrimonium contrahendum praestent. Notandum est, quod in talibus circumstantiis, non tamquam sacerdotes, sed sicut magistratus civiles agerent episcopus et sacerdotes, quod legibus reipublicae licitum est. Nunc quaerit (episcopus), utrum ipsi, missionariisque suis liceat talibus praeesse matrimoniis ?

R. Si agatur de matrimonio inter duas partes haereticas, licet huiusmodi interventus non ita reprobetur, ut nunquam licitus esse possit, communiter tamen esse dissuadendum. Si vero altera pars sit catholica, obtenta dispensatione ab impedimento mixtae religionis et, servatis solitis clausulis et conditionibus, licere ». S. O. 20. Dec. 1837. Cf. Enchir. Moral. 1016.

8. Theodorus parochus dubius quaerit, an mixto matrimonio assistens possit concionem ad sponsos habere; eique in Ecclesia assistere remoto SSmo Sacramento.

R. S. O. 16. Iul. 1885. respondit *quoad concionem arbitrio episcopi*. Id ergo permitti potest, dummodo tamen ea concione neque *ritus religiosus* appareat, neque ulla habeatur *approbatio* talis matrimonii, ab Ecclesia semper reprobati. *Quoad ecclesiam, remoto ab ea SSmo Sacramento*, idem S. O. respondit detur Instructio 15. Nov. 1858. Atqui in ea edicitur matrimonium mixtum nonnisi *extra ecclesiam* celebrandum, excepto tamen graviore aliquo necessitatis casu, arbitrio et iudicio episcopi, eiusque consequenter venia, I. M. 1016., Collect. S. C. de P. F. 1443.

145. — INDISSOLUBILITAS MATRIMONII

1. Paulus infidelis, conversus ad fidem, nupsit Paulinae catholicae. Post tres matrimonii annos, Paulus a fide apostata redit ad fidelitatem. Potestne Paulina 1.º alteri catholico nubere? 2.º a Paulo saltem per divortium a thoro et a cohabitatione separari?

R. Ad 1.um Negative. « Coniuges fideles non posse ob alterius coniugis reditum ad infidelitatem aliud matrimonium contrahere cum alio fidei » S. C. de P. F. 7. Dic. 1626. — Ad 2.um Exponendae et perpendendae sunt aliae Casus particulares circumstantiae, quae adsint. « Coniuges catholici possunt permanere cum infidei apostata, vel se ab ipso separare, prout periculum perversionis, et contumelia Creatoris, iudicio prudentis confessarii exegerint, et his possunt sacramenta administrari ». S. O. 19. Sept. 1671. Cf. Collect. S. C. de P. F. n. 1257. 1280. 1282. 1284. 1287. 1288., I. M. 978.

2. Franciscus, conversus ad fidem, facta semel interpellatione, et negativo habito responso, non nisi post notabile tempus ad alias nuptias transire statuit. — *An iteranda interpellatio?*

R. Si coniux in infidelitate permaneat, iterum interpellatio facienda non est. Si vero coniux fidem amplexa fuerit, vel nunc amplectatur, eam Franciscus recipere tenetur. S. C. de P. F. 26. Iun. 1820., Enchir. Moral. n. 980., Innoc. III. C. *Gaudemus*.

3. Francisca, recens conversa ad fidem, dispensatione apostolica obtenta ab interpellatione facienda, matrimonium init cum Caio Christiano. Post tres menses apparet eius prior maritus, eam reclamans, et qui iam ab integro anno baptismum receperat. — *An Francisca ad priorem maritum redire debeat?*

R. Negative. Ratio, quia ex apostolica dispensatione solutum fuit prius illud matrimonium. Quidquid sit de quaestione, quo iure Summus Pontifex solvit vinculum matrimonii in infidelitate consummati, Cf. Ballerini apud Gury 759., certum omnino est quod affirmat Benedictus XIV. de Synodo l. 13. cap. 21. n. 5.: « Primum matrimonium eo ipso momento, et quidem irrevocabiliter solutum remanet, quo coniux conversus ad alias nuptias cum fidei transivit, sive quia in hanc libertatem vindicatus fuerit iure divino, propterea quod infidelis coniux iudicialiter interpellatus, evangelicae veritati, aut innocuae cohabitationi se denegaverit, sive quia peculiare rerum circumstantiae viam aperuerint indulto apostolico, quod quidem indultum, cum nulli

conditioni sit alligatum, secundi matrimonii validitatem et firmitatem perpetuo asserit, et relictum intercludit ad prima connubia, etiamsi probare quis contenderet, primo coniugi interpellato non fuisse liberum respondere, vel eum iam tunc Christianae Religioni amplectendae paratum fuisse, imo ante illum diem quo secundum matrimonium a coniuge converso celebratum fuit ipsum quoque Christo nomen dedisse et baptismum suscepisse ». — Enchir. Moral. 980., I. M. 980.

4. Ubaldus, missionarius, praeditus facultate *dispensandi cum gentilibus et infidelibus, plures uxores habentibus, ut post conversionem et baptismum, quam ex illis maluerint, si etiam ipsa fidelis fiat, retinere possint, nisi prima voluerit converti*, hac eadem utens facultate, cum gentili quadam conversa ad fidem simul cum ultimo suo marito, ad fidem pariter converso, dispensavit, ut hunc retineret prae primo eius legitimo viro, qui in alia erat regione, et in infidelitate persistebat, quin is interPELLARETUR, an vellet pacifice cohabitare et ad fidem converti. — *Quid ad Casum?*

R. 1.º Quod Ubaldus praedicta usus fuerit facultate, non cum viro gentili ad fidem converso, sed cum muliere gentili ad fidem conversa, nihil culpandus videtur. Nam, in praedicta facultate, quod dicitur de viro relate ad plures uxores valet etiam quoad mulierem relate ad plures maritos. S. C. de P. F. 14. Ian. 1793., Collect. n. 1317. Haec Declaratio fuit iterum data a S. O. 12. Iun. 1850., Collect. S. C. de P. F. n. 1339. Attamen posterior adest S. O. Decisio 5. Sept. 1885., Collect. S. C. de P. F. n. 1345., quae supponere videtur praefatam facultatem quoad polygamiam non comprehendere etiam facultatem quod polyandriam. Quare, *in Casu*, tutius certe esset, recurrere ad S. Sedem pro extensione praedictae facultatis.

2.º Neque vero Ubaldus peccavit in hoc, quod ea facultate usus sit cum muliere, quae non plures simul ac coniunctim, sed plures successive habuit maritos, quae nempe, primo marito dimisso, alterum duxit, et hoc pariter dimisso alteri adhaesit. Illud enim *plures* in praedicta facultate utroque modo intelligi potest, tum simul ac coniunctim, tum etiam successive, sive cohabitantibus sive relictis. S. C. de P. F. 14. Ian. 1806., Collect. n. 1321.

3.º Quaestio vero est, an Ubaldus recte egerit dispensando *ab interpellatione*. Secundum Instr. S. O. 11. Iun. 1760. ad Super. Miss. Peguan., Collect. S. C. de P. F. n. 1313., Ubaldus poterat quidem ab interpellatione dispensare, sed stante tantum vera impossibilitate et urgente necessitate, de qua nihil dicitur *in Casu*; et summario con-

fecto processu, de quo pariter nulla mentio fit *in Casu*. Sic enim praedicta facultas in ea Instr. explicatur: « Benchè nel foglio delle facoltà, che si concedono dalla S. Sede... leggasi la seguente: *Dispensandi cum gentilibus*, etc... contuttociò... non si dispensi dall'interpellazione del coniuge infedele, se non quando la parte infedele *sia assente*, ed o *non si sappia ove essa si trovi*, o *per la lontananza si renda troppo difficile la interpretazione*, ed anche *per urgenti motivi ed in caso di necessità e rare volte*. Osservi però diligentemente, e con tutta la possibile cautela il P. Sup. della Miss., che in ognuno di questi casi, nei quali crederà necessario di dispensare dall'interpellazione, non basterà, che egli ne sia internamente persuaso, ma dovrà fare un processetto sommario, da cui per ogni futuro tempo apparisca questa necessità, o perchè l'interpellato non risponde, o perchè non si sa ove egli sia, o perchè ha dato prove col fatto del suo aperto dissenso; e sarà bene in tal caso, che per non mancare di cautela, si facciano anche le citazioni *ad valvas et per edictum*, coll'assegnamento di congruo tempo *ad comparendum et denuntiandum*, etc. Questo previo processetto sommario nasce dalla lettera e dallo spirito del Breve Gregoriano: *dummodo constet etiam summarie et extraiudicialiter* etc. ». Cf. Enchir. Mor. n. 980.

Extra praedictum casum impossibilitatis et urgentis necessitatis, secundum recentem Instruct. eiusdem S. O. 28. Mart. 1860., Collectan. cit. n. 1297., partialis interpellatio omnino facienda est; ibi enim dicitur: « infidelis, si frui velit paulino privilegio post baptismum, si unam tantum eamque legitimam habuerit uxorem, eam interpellare tenetur: 1.º *An velit converti*; 2.º *An saltem cohabitare pacifice absque iniuria Creatoris*. Utrique aut alteri assentientem accipiet, prout iura statuunt. Idipsum dicendum de muliere, quae converti vellet; et in hoc ad paria iudicantur coniuges infideles. — Sed pro polygamis infidelibus specialis concessio facta fuit in favorem fidei, nimirum, quod illa interpretatio fieri debet *quoad primam partem*, scilicet, *An velit converti* tantum. Renuente prima uxore, poterit quamlibet ex aliis eligere, dummodo et illa fidelis fiat, renovato consensu. Hisce enim verbis exprimitur praefata facultas missionariis elargita, *dispensandi cum gentilibus*, etc. Itaque huic priori uxori tribuitur plenum ius nuptiale, quae idcirco, si convertatur, remanere poterit in legitimo coniugio, dummodo absque iniuria Creatoris: at, si velit frui paulino indulto, interpellationem faciet prout supra notatur, nec ab hac regula possunt missionarii pro lubito deflectere, sed si quid notatu in contrarium dignum repererint, S. Congregationi fidelissime referent ». Ac

« quoties coniugem infidelem nec Christi fidem amplecti nec sine contumelia Creatoris cum coniuge converso velle cohabitare certo constet, episcopi tamquam Apostolicae Sedis delegati et vicarii apostolici dispensare poterunt super interpellatione, dummodo urgeat necessitas, nec tempus suppetat recurrendi ad S. Sedem ». S. O. 11. Augusti 1859., Collect. S. C. de P. F. n. 1351.

Et in alia posteriori Instr. S. O. 20. Iun. 1866., Collectan. cit. n. 1354. haec notatu digna quoad praesentem Casum habentur: « Exploratissimum principium est *matrimonium*, infidelitatis tempore, a viro cum foemina *celebratum*, vivente alia, cum qua *anteriori se coniugio* obstrinxerat, nullum et irritum esse, tum lege divina, tum naturali. Hinc, ubi constet virum infidelem voluisse *verum matrimonium non simplex contubernium inire cum prima*, quam accepit mulierem, nec ullum huic matrimonio obstitisse iuris naturalis impedimentum, prima illa mulier habenda est pro iusta ac legitima uxore; omnes autem aliae, quibus, illa non adhuc morte sublata, vir postea nupserit pro adulteris et concubinis. Debet igitur polygamus uxorem tempore priorem, quae sola iusta ac legitima uxor est retinere; ceterasque tanquam adulteras et concubinas dimittere... Uno tantum Casu cessat haec obligatio, et liberum fit polygamo, ad christianam religionem converso, vinculum coniugale dissolvere prioris solius legitimae uxoris, et alias contrahere nuptias cum femina, quam ipse maluerit, quando nimirum locus esse potest privilegio in favorem fidei a Christo Domino concesso, et a Paulo Apostolo promulgato... Ea est privilegii Paulini vis, ut matrimonium ab infidelibus in statu infidelitatis initum et consummatum solvatur, cum, altero coniugum ad fidem converso, alter neque converti vult, neque sine contumelia Creatoris cohabitare consentit. Patet proinde 1.º hoc privilegium competere dumtaxat vero legitimoque marito erga veram legitimamque uxorem, et viceversa. Patet 2.º non posse coniugem conversum hoc privilegio frui, nisi post susceptum baptismum, et post interpellationem alteri coniugi rite factam de evangelica veritate amplectenda, et pacifica cohabitatione permitenda. Patet 3.º nullum huic privilegio esse posse locum, si ambo simul legitimi coniuges ad fidem convertantur. Quod autem pertinet ad interpellationem duo praeterea adnotanda sunt. *Primum*, polygamis infidelibus, christianam religionem amplectentibus simul cum una ex concubinis suis, concedi ab Apostolica Sede, ut tantummodo circa conversionis propositum interpellare teneantur. *Alterum*, cum infidelibus quibuscumque ad fidem conversis posse ex eiusdem Apostolicae Sedis auctoritate dispensari, ut interpellationem utramque omittant,

quoties haec aut fieri reipsa nequeat, aut, si fieret, nullius utilitatis fore reputetur, iuxta ea quae a Bened. XIV. l. 13. c. 21. de Syn. dioec. traduntur ».

Notatu digna etiam est, quoad *praesentem Casum*, recens Responso S. O. 22. Nov. 1871., Collect. S. C. de P. F. n. 1356. « An potestate a S. Pio V. *universe concessa* per Br. quod incipit *Romani Pontificis* 2. Aug. 1571. uti possint missionarii in tota sua latitudine (Cf. Enchir. Moral. n. 980.) — R. Breve s. m. Pii V. spectare ad casum, in quo prima uxor legitima *nota* non sit, simulque sit *difficillimum eam reperire*; in eius vero usu servandam esse regulam ab eiusdem successore Gregorio XIII. praescriptam, hoc est, ut antequam neophytus cum alia muliere, quae simul cum eo baptizata est matrimonio iungatur, per summarium et extraiudiciale processum constare debeat *difficillimum reapse esse primam uxorem reperire* ».

Ex hisce omnibus apparet Ubaldum non recte egisse. Non enim agebatur de casu verae impossibilitatis, et urgentis necessitatis. Neque profecto, in *Casu difficillimum erat primum coniugem reperire*. Br. cit. S. Pii V. — Cf. S. C. de P. F. 20. Mart. 1836., 26. Sept. 1847., S. O. 8. Iun. 1836., 4. Iul. 1855., 6. Aug. 1856., 11. Aug. 1859., 28. Mart. 1860., 3. Iun. 1874., 29. Nov. 1882., Collect. n. 1331. 1332. 1333. 1344. 1348. 1351. 1352. 2185., ubi haec particularibus casibus confirmantur, et adhuc magis declarantur. — I. M. 880., Collectan. S. C. de P. F. n. 2185. ad 2., Compend. Privil. Soc. Iesu n. 888.

5. Titius et Caia ethnici, connubio legitime copulati, trinam ex eo prolem susceperant, cum ob suae tribus morem, libenter connubii vinculo abrupto, ita seiuncti invicem sunt, ut proles Caiam sequeretur, Titius vero novas iniret nuptias cum Berta, a qua brevi geminam prolem habuit. Post haec Titius et Berta inter catechumenos cooptantur. Sed ecce! neutro adhuc baptizato, Caia Christi fidem amplectitur et baptismum efflagitat. Missionarius eam admonet de obligatione redeundi ad Titium, mox ut is Bertam deserat, si vel eo prior, vel una cum eo baptismum suscipiat; quae sane verba irridens excipit Caia, quindecim abhinc annis Titii se amplius uxorem non esse contendens. Deciperis, ait Missionarius, nulla est Titio praeter te uxor. Baptismo carere, quam ad Titium reverti malo, reponit mulier indignabunda et catechumenatu illico discedit. Tum Missionarius Titium et Bertam sine mora baptismo expiatos connubio protinus iungit.

Quaer. 1.º *An et quando matrimonium etiam consummatum infidelium dissolveri possit?* — 2.º *An recte egerit Missionarius connubio*

Titium et Bertam iungendo? — 3.º Quomodo nunc Caiæ providendum?

R. Ad 1.um Matrimonium etiam consummatum infidelium dupliciter dissolvi potest. Dissolvi *primo* potest per Privilegium Paulinum, 1. ad Cor. c. 7. vv. 12-15., quod in hoc consistit, quod « si alter infidelium coniugum ad fidem catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente; qui relinquitur ad secunda, si voluerit, vota transibit ». C. *Quanto 7. de Divortiis*. Dissolvi *secundo* potest per dispensationem Pontificiam in variis casibus quasi matrimonium *ratum* christianorum, si nempe post baptismum, quo coniugium fit *ratum*, illud non consummaverint. Praeter hos duos casus matrimonium consummatum infidelium indissolubile omnino est, cum ita primum matrimonium fuerit institutum, et Christus Dominus, apud Matth. c. 19. v. 6., matrimonium ad suam pristinam indissolubilitatem revocaverit. — Cf. Institut. Moral. vol. 2. n. 978. 979.

Ad 2.um Missionarius *in Casu* recte non egit. Nam Titium et Bertam matrimonio coniunxit, omitta interpellatione Caiæ, legitimæ uxoris Titii, quæ interpellatio sine Apostolica dispensatione omitti non potest. Neque missionarius potest se tueri ex eo quod *Caiam monuerit de obligatione redeundi ad Titium*. Nam, stante Titii adulterio et alio attentato matrimonio cum Berta, illa obligatio pro *Caia tunc* non aderat. Ea insuper non est interpellationis forma; sed interpellandus est coniux infidelis: an velit cum coniuge fidei cohabitare sine contumelia Creatoris. Ac quomodo, *in Casu*, vere *Caia* interpellabatur a missionario, num vellet pacifice cohabitare cum Titio, si Titius turpe continuans *tunc* contubernium cum Berta, nullo pacto volebat ipse cohabitare cum *Caia*? Postremo interpellatio facienda est post baptismum, et ante baptismum fieri non potest, et est illegitime absque dispensatione Apostolicæ Sedis.

Recte item non egit missionarius *Caiam* monendo de prædicta obligatione. Bene enim ex circumstantiis prævidere poterat, quod facto ipso est comprobatum, *Caiam* monitioni non parituram. Sed ut simili casu respondit S. C. de Prop. Fid. 5. Mart. 1816. ad 4.um, prætermisisset interim hac monitione, si *Caia* iam erat sufficienter instructa debuisset ad baptismum admittere. Baptismate recepto, immutabatur omnino respectu Titii adhuc non baptizati et in adulterio viventis conditio Caiæ, eaque multo favorabilior et facilior pro *Caia* efficiebatur.

Recte tandem non egit missionarius connubio coniungens post baptismum Titium et Bertam. Debebat enim tunc sufficienter constare

de *discessu* Caiae, quae, ante baptismum Titii a missionario praemunita de obligatione redeundi ad Titium, primo naturalis repugnantiae impetu renuit omnino redire; sed, re deinde maturius considerata, et auxiliante Dei gratia bene deinde potuit immutare voluntatem. Et bene forte voluntatem immutasset, si Titius, ut debebat, paratum se ostenderet, eam interpellando, ad pristinam cohabitationem. Unde est, quod si revera Caiae *discessus* non perduravit post Titii baptismum, eius cum Berta matrimonium nullum est. Insuper Caiae *discessus* sat dubius apparet ex ipsius Caiae responsione, cum contendat, licet erronee, se non esse uxorem Titii. Quare primum benigne erat instruenda a missionario de rei veritate et de suo errore; et deinde post Titii baptismum interpellanda erat. — Cf. *Enchiridion Morale* N. 979.

Ad 3.um Aliter Caiae providendum non est, quam commissum a missionario errorem corrigendo, meliori quo fieri potest modo. Caiam missionarius revocet cum omni caritate et zelo ad catechumenatum. Eam adhuc instruat et disponat ad baptismum; ac ita sufficienter instructam et rite dispositam deinde baptizet. Post baptismum receptum sive ipsa velit redire ad Titium sive nolit, ut potius apparet, casus proponendus est Sacrae Congregationi de Prop. Fide ut resolvatur. Ita enim habetur in Instr. S. Off. 20, Iun. 1883. n. 44.: « Quatenus neque interpellatio neque eiusdem dispensatio praecesserit, primum matrimonium obstat quidem secundo, sed Ordinarius iudicium suspendere debet, et casum cum omnibus suis circumstantiis ad S. Sedem remittere ». Si matrimonium Titii cum Berta declaretur validum, tunc Caia omnino libera remanet, et potest ipsa etiam si velit alteri viro catholico nubere. Si matrimonium Titii cum Berta declaretur invalidum; manet tunc matrimonium Titii cum Caia. Si volunt isti pacifice simul iterum cohabitare, tunc nulla est difficultas. Si vero nolint simul cohabitare, recurrendum est ad Summum Pontificem pro dispensatione matrimonii rati non consummati post baptismum. — Cf. *Instit. Moral.* 1. c., *Enchirid. Moral.* 1. c., *Ferraris Supplementum v. Privilegium Paulinum* Commentarius.

146. — IMPOTENTIA ET LIGAMEN

1. Sabinus, volens matrimonium contrahere, confessarium interogat, an id efficere possit. Ratio ei dubitandi est naturalis eius debilitas vi cuius quamvis ipse semen effundere possit, nullam tamen experitur erectionem. Absque ulla haesitatione affirmative respondet confessarius, quia ait ex plurium et gravium theologorum auctoritate

sufficere, ut possit semen effundi ad os vaginae, quod Sabinus certe perficere potest.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Probanda non videtur confessarii indubia responsio. Etenim Sabinus primo non videtur posse *licite* matrimonium contrahere. Nam uxor poterit esse omnino invita quoad illum imperfectum congregiendi modum. Inde etiam, contracto matrimonio, scandala facile possunt exoriri. Nam, stante imperfecto illo modo coitus, si dissensiones inter coniuges exoriantur, statim divortium petent, et litem instituent, et causam introducent ex capite impotentiae viri, ut ipso facto constat. Sed neque videtur posse *valide* matrimonium inire. Nam Sabinus laborat impedimento impotentiae, quod dicitur impedimentum frigiditatis. Hoc enim impedimentum in impotentia non est *generationis*, neque in impotentia est *semen effundendi*, sed est in *impotentia coeundi*, ut videre est fere toto tit. *de Frigidis et Maleficiatis*. Impotentiae impedimentum sane est cum est impotentia ad consummandum matrimonium. Tunc autem proprie dicitur matrimonium consummatum, quando constet copulam ad generationem sufficientem intercessisse, ceu docet S. C. C. in *Nuscana matrimonii* 11. Sept. 1880. Ubi igitur impotentia habeatur ad eam copulam perficiendam, impedimentum ad ipsum matrimonium habetur. Clarissima est de hac re S. Thomae doctrina: « *Quamvis actus carnalis copulae non sit de essentia matrimonii, tamen potentia ad hoc est de essentia eius, quia per matrimonium datur utrique coniugum potestas in corpore alterius respectu carnalis copulae* ». 4. D. 34. q. 1. a. 2. ad 1. Unde Angelicus Doctor deinde concludit ibid. ad 6., quod respectu impedimenti matrimonii « idem est indicium de arctatione mulieris, et de frigiditate viri » scilicet ob impotentiam in utroque casu coeundi. — Atque haec Resolutio confirmatur ex pluribus Resolutionibus S. C. de Sacram., quae habens talia matrimonia uti *non consummata*, praescindendo ab eorum validitates dispensationem SSmo proposuit concedendam super matrimonio rato *non consummato*, quae dispensatio autem semper concessa est. Si matrimonium, in Casu, non potest consummari. Ergo invalidum est.

2.^a Fabia volens matrimonium contrahere cum Fabio petit a suo confessario, utrum possit; ovarii enim excisionem ex industria passa est; scilicet, ne, inito deinde matrimonio, filios habeat. Nulla, inquit confessarius, est difficultas. Ac ita respondet, quia existimat matrimonium ad mutuum quoque vitae adiutorium pertinere et ad concupiscentiam coercendam, D'Annib. p. 3. n. 431. nota 9. ed. 3.^a Diffi-

cultatem tamen movet parochus, qui chirurgi exigit attestationem, qua constet physice impossibilem non esse generationem, attenta ratione qua illa ovarii excisio perfecta est. Ac cum Fabia huic decisioni non acquiesceret, res est ad episcopum delata, qui parochi decisionem omnino approbavit.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Approbanda sane videtur prudentissima agendi ratio parochi, et episcopi decisio. Si enim constet perfecte omnino fuisse ovaria excisa, ita ut physice impossibilis sit generatio, impossibile est matrimonium, quod ad generationem essentialiter est. « Proles est *essentialissimum* in matrimonio ». S. Th. S. q. 49. a. 3, Secus vero, si illa excisio fuerit omnino imperfecta partis ovarii vel unius tantum ovarii. Impossibile pariter est, quod matrimonium sit ad mutuum *quoque* vitae adiutorium et ad concupiscentiam sedandam, nisi sit *matrimonium*. Atqui iterum matrimonium essentialiter coniunctio in ordine ad prolem est. Unde Augustinus ab Ang. Doct. laudatus « dicit contra Faustum ob hoc, quod mulier non debet ob aliud nubere, nisi ut sit mater ». Ubi autem physice impossibilis est proles, impossibilis est coniunctio in ordine ad ipsam. S. Th. 3. p. q. 75. a. 2. apud Caietanum. Itemque ex eodem Ang. Doct. apud eundem Caietanum q. 76. a. 1. coniunctio, quae in matrimonio est sacramentum, est coniunctio, quae est *in officium naturae*. Coniunctio, quae non esset *in officium naturae*, matrimonium sacramentum esse non potest, adeoque neque in remedium concupiscentiae. *Ac naturae officio* semel excluso, neque vitae adiutorium in uxore haberi potest, quale nempe ipsa intendit natura. « Mulier ad hoc principaliter facta est, ut sit homini *in adiutorium prolis*, non autem vir propter hoc factus est ». S. Th. ib. q. 75. a. 2. ad 1. Ac in Conc. Flor. Decr. pro Armen, matrimonium sacramentum institutum dicitur a Christo D. N., ut Ecclesia per ipsum CORPORALITER AUGEATUR. Semel exclusa physica prolis possibilitate, et e contra physica prolis impossibilitate constituta, quomodo amplius verum esse potest quod hoc sacramentum AD ECCLESIAE MULTIPLICATIONEM ORDINETUR, ut habet idem Conc. Flor. I. M. 994. 995. Cf. Cas. seq.

Nihilominus cum pluries iam in particularibus casibus decisum fuerit, matrimonium non esse impediendum, ac a S. C. de Sacram. resolutum fuerit item in particulari quodam simili casu non constare de non consummatione matrimonii, cum peteretur dispensatio super matrimonio rato non consummato, practice Fabia impediri non potest a

matrimonio contrahendo. Fabium tamen de suo physico statu prae-monere teneret, ne Fabius prolem sperans, in re tam gravi decipiatur.

2.^b Berta puella cuperet statum coniugalem amplecti, ab eo tamen retrahitur ob prolis forte nasciturae et partus molestias, quas maxime abhorret. Mox Titius vir honestus et valde dives, per mulierem sibi amicam, Bertam in uxorem petit. Haec inducias ad deliberandum postulat. Interim audit, operationem a viro in arte chirurgica peritissimo injectam nuper fuisse, qua sine gravi periculo vitae, utero et ovariis extractis, foeminae inhabiles ad generandum redduntur. Hinc statuit huiusmodi operationi, de qua cum Titio ne verbum quidem habet, statim se subiicere; quae revera felici exitu peracta fuit. Paulo post Berta matrimonium cum Titio celebrat. Decursu temporis animadvertens Titius, se orbari solatio filiorum, quibus sua bona relinqueret, familiaeque nomen perpetuaret, saepe cum Berta conqueritur de illius, ut ipse putabat, sterilitate. Sed casu certior fit de operatione, quam Berta subiit. Indignatus animo, quod deceptus et sua spe fraudatus fuisset, illam deserit, ratus, matrimonium inter se initum ex impedimento impotentiae nullum esse.

Ad novas nuptias conciliandas statim Titius ad suum parochum accedit, qui tamen ei contradicit innixus responsioni datae a S. Congregatione Inquisitionis sub die 30. Iulii 1900., iuxta quam huiusmodi foeminae ovariis et utero carentes non sunt a matrimonio impediendae. His non acquiescit Titius, et eximium theologum adit, a quo, narratis omnibus, quaerit:

1.º *In quo constituenda sit intrinseca essentia impedimenti impotentiae?* — 2.º *Quinam sit essentialis matrimonii finis?* — 3.º *An matrimonium a se cum Berta initum fuerit licitum et validum?* — 4.º *Quid sibi modo agendum?*

R. Ad 1.um In primo quaesito agitur, ut patet, *de impotentia ad matrimonium*. — 1.º *Impotentia* est defectus *potentiae* seu *actus primi*: non defectus *actus secundi*. Matrimonii autem triplex est *essentiale bonum* ex Conc. Flor. Decr. pro Armenis et ex sententia omnium catholicorum doctorum. Horum autem bonorum primum est *proles*, et tantum *quoad prolem* physica impotentia dari potest. *Fidelitas* et *indivisibilitas*, alia duo matrimonii bona, nonnisi contraria conventionem, in matrimonio contrahendo excludi possunt. Quare matrimonii impotentia, physiologica est impotentia *ad prolem et ad generationem prolis*.

Impedimentum igitur *impotentiae* matrimonii est *in defectu actus primi ad prolem*, non in defectu *actus secundi*. Ex defectu *actus se-*

cundi in matrimonio est *sterilitas*, quae matrimonium non impedit, ut videre est in senibus et infirmis, qui licite et valide, ex omnium sententia, matrimonium contrahunt. Et ratio est, quia *esse matrimonii* non pendet *ab usu matrimonii*. Quare *sterilitas* res est bene diversa *ab impotentia*. Sterilitas est potentia, *non reducta neque forte reducenda ad actum, de facto*, ob defectum requisitarum conditionum, ut causa suum producat effectum, licet ea sit *de se ad actum reducibilis*, et aliquando forte etiam *ad eum effectum, de facto, reducatur*.

2.º *Impotentia* e contra est, ut iam dictum est, defectus *ipsius potentiae ad actum*, seu *ipsius causae effectus*. Ab actu igitur seu ab effectu matrimonii proprio desumendum etiam est, in quam rem sit eius potentia et causalitas, et consequenter *in quam re impotentia reperiatur*, quod in primo Quaesito inquiritur. Porro actus matrimonii proprius non alius est nisi *actus per se aptus ad generationem*, et *generatio ipsa secuta* effectus eius proprius est. Matrimonium enim non nisi propter generationem est primum a Deo institutum, ut generatione propagaretur et multiplicaretur humanum genus, ut ipsa sexuum diversitas et structura satis superque manifestat. Hinc Catechismus Romanus n. 13., distinguens inter actum primum et actum secundum in matrimonio, simul contractu et sacramento, inter causam omnino intrinsecam et essentialem, adeoque primariam, et causam intrinsecam quidem, sed accidentalem et secundariam, ait *primam* matrimonii *causam esse ipsam* DIVERSI SEXUS NATURAE INSTINCTU *expetitam societatem*; *secundam* vero *procreationis appetitum*, filios nempe *de facto* habendos, *non tam ut haeredes relinquantur, quam ut verae fidei et religionis cultores educentur*.

Impotentia igitur matrimonii est *impotentia ad generationem*, i. e. defectus potentiae seu causae generativae. Causa generativa proxime et adaequate est in unionem seu copula viri et foeminae, per se apta ad generationem, remote seu inadaequate est in organis, necessariis ad praedictam unionem et ad generationem, in viro et in foemina. Nam, si desunt organa physiologice necessaria ad generationem, id est in viro testes, in foemina uterus et ovaria, *licet haberi possit coitus*, ille coitus tamen non est *per se aptus ad generationem*, et consequenter non est *coitus maritalis*. Si desunt vero organa physiologice necessaria ad coitum, *licet haberi possit generatio*, ea tamen haberi non potest *naturali eo modo*, qui a Deo est in matrimonio institutus.

3.º Quare impotentia matrimonii proprie est, secundum suum fundamentalem et generalem conceptum, *impotentia ad generandum*; non impotentia ad coitum. Nam matrimonium non est propter coitum,

sed propter generationem per coitum per se aptum ad illam. Unde impotentia ad generationem est impotentia matrimonii simpliciter ratione sui; impotentia ad coitum est impotentia matrimonii, sed ratione impossibilis consequenter generationis, naturali eo modo, qui est a Deo institutus. Loquendo ergo in concreto, impotentia adest in viris utroque teste carentibus, vel organo ad coitum necessario, vel ita infirmum praedictum organum habentibus, ut eo coitus haberi non possit. Pari ratione impotentia habetur in foeminis carentibus organo ad coitum requisito, vel *perfecte* carentibus utero et ovariis, vel vaginam interclusam habentibus. Humana enim generatio essentialiter requirit ex parte viri zoosperma, ex parte mulieris ovulum, et *utriusque seminis commixtionem*, ut veteres loquuntur. Hinc ex parte viri requirit testes, quibus illud zoosperma elaboratur, et penem, quo idem zoosperma in mulieris vaginam eiacularur. Ex parte vero mulieris praeter vaginam, virilem penem recipientem, requiruntur ovaria, quibus ovula virili semine foecundanda elaborantur, et uterus, quo ovula foecundata evolvantur: an etiam ibidem foecundentur vel in tubis aut in ovariis, parum pro re praesenti refert, sed certo communicatio requiritur inter vaginam et uterum, secus foecundatio ovuli impossibili physice est. Instit. Mor. v. 2. n. 994. *Debitum* ergo *vas copulae maritalis* non est mera vagina, seu tantum vagina, utero et ovario demptis; sed est vagina, quae utero et ovariis continuatur. Nam debitum vas copulae maritalis est *vas aptum ad generationem*. Illa autem generationi inidonea est, et haec tantum generationi est idonea et organum vere generativum, nam via a termino specificatur. Enimvero vagina non est locus, in quo virile semen sistere debet ex institutione naturae, tanquam in naturali suo termino, sed est tantum *via et canale*, per quod illud semen debeat ad uterum pervenire et ovulum foecundare. Unde etiam patet, quod, demptis utero et ovariis, non habetur in copula subsequens aliquod generationis accidentale obstaculum, sed habetur essentialis et intrinsecus defectus *copulae maritalis*, ex antecedente et concomitante *impotentia* ad generationem, seu ex defectu ipsius *causae generativae*. Cum igitur *causa totalis* generationis *vir* et *foemina* sit; hinc, deficiente *in alterutro* organo ad generationem physiologice necessario, impotentia habetur ad generationem, et quod consequens est ad matrimonium. Ut enim *copula maritalis* sit vere *per se apta*, seu *per se sufficiens ad generationem*, non sufficit quod sit apta et sufficiens tantum ex parte viri, sed apta et sufficiens esse debet simul ex parte mulieris.

Audiat Rñus Dñus Franciscus Patricius Kenrick, Theol. Mor.

ed. 2.ª Mechliniae 1860. tr. 21. n. 201: « Impotentia est naturale matrimonii impedimentum in iis, qui nequeunt coire *modo generationi per se idoneo*... Alia est impotentia *absoluta*, qualis est eius, qui cum nulla coire possit *modo generationi apto, uti contingit homini utroque testiculo carenti, vel utrumque habenti contusum, vel foeminae, quae caret utero, alia dicitur, relativa, etc.* »

4.º Confirmatur exposita doctrina ex eo quod, si in matrimonii contractu conditio apponatur generationi proli contraria, matrimonium ex omnium sententia est nullum. Ergo primo *proles* omnino est *necessaria et essentialis* matrimonio, tanquam primum matrimonii bonum, sine quo matrimonium esse non potest.

Ergo secundo *magis adhuc* nullum est matrimonium, si non tantum excludatur *actus secundus prolis* per initam conventionem, sed etiam excludatur *actus primus prolis* per procuratam physiologicam impossibilitatem prolis. Nonne haec *physica impossibilitas* prolis magis adhuc substantiae matrimonii repugnat, quam simplex conventio de prole *de facto* impedienda? Ac, si nullum est matrimonium sub conditione impediendae *de facto* prolis, nonne consequenter erit nullum sub conditione excisionis ovariorum et uteri in muliere vel testium in viro ad prolem impediendam, sub conditione nempe impediendae prolis, *quoad ipsam eius potentiam et causam removendam?*

Praesens scientia medicatam quamdam invenit lotionem, qua ita stringitur vagina ut spermatis transitus a vagina ad uterum sit impossibilis. Si, ne mulier illam patiat excisionem uteri et ovariorum, licet non difficilem, cum viro conveniat, ut ante usum matrimonii hanc semper adhibeat *sterilitatis lotionem*, loco sumendi *poculum sterilitatis* antiquorum, matrimonium sub hac initum conditione valetne? Et, si non valet, quia conditio est contraria substantiae matrimonii quomodo valere potest matrimonium, purificata iam conditione, sive per artificialem illam uteri et ovariorum excisionem, sive per naturalem vaginae interclusionem?

5.º Eadem exposita doctrina praeterea confirmatur ex Const. Sixti. V. *Cum frequenter* 22. Iun. 1587., in qua Summus Pontifex declarat nullum matrimonium *spadonum, qui utroque teste carent*, non quia ipsis est impossibilis coitus, imo Summus Pontifex, aperte illum supponit, et affirmat; illum enim declarat esse *turpem commixtionem et libidinosam coniunctionem*; sed quia *verum semen emittere non possunt*, licet *humorem forsitan quemdam, similem semini*, AD GENERATIONEM ET AD MATRIMONII CAUSAM (*Nota*) *minime aptum effundant*. Impotentia ergo ex Summo Pontifice Sixto V. *impotentia*

ad generationem est. Unde deinde ait, quod ex huiusmodi *spadonum et eunuchorum coniugiis nulla utilitas provenit.* Atqui eadem omnino physiologica impossibilitas generationis est, si mulier perfecte careat utero et ovariis. Itemque eadem physiologica generationis impossibilitas habetur, si mulier interclusam habeat vaginam, ut nulla sit cum utero communicatio. Nam, licet tunc effundatur in mulieris vaginam virile semen, *ad generationem et ad matrimonii causam minime apta illa effusio est,* deficiente generativa concausa ex parte mulieris. Materialiter quidem virile semen in vaginam tunc effunditur: sed haec illud, *generativa ratione et virtute,* non recipit, cum omnino ipsa destituatur physiologico illo statu ad generationem omnino necessario, et ab ipsa natura instituto. Unde patet etiam quod generatio in casu non tantum non sequitur de facto, sed nec sequi potest, de potentia. Patet idem quod generatio non tantum sequi non potest ob accidentalem defectum, qui consequatur copulam: sed sequi non potest ob concomitantem et antecedentem inaptitudinem copulae ad generationem. Sane si operatio sequitur esse, mulieris copulatae ad generationem impotentis, quomodo copula esse potest apta seu potens ad generationem?

Obiectio movetur ex licito *senum et sterilium* matrimonio, ut concludatur licere etiam matrimonium mulieris perfecte carentis utero et ovariis. Verum inde *pari iure concludendum esset licere etiam matrimonium spadonum et eunuchorum!* Insuper, si *steriles et senes* contrahere licite possunt matrimonium, hoc ideo est, quia licet *de facto* non generent, generare tamen possunt, et etiam *de facto* aliquando generant, dum e contra mulier sine utero et ovariis generare nullo pacto potest, neque consequenter vel in uno tantum casu *de facto* unquam generat. *Impotentia* ea obiectione cum *sterilitate* confunditur. Sterilitas mere dicit *carentiam actus*, quod nempe potentia, *quacumque accidentali ratione prohibente*, ad actum non reducatur. *Impotentia* e contra dicit *carentiam ipsium facultatis ad actum.* Matrimonii actus proprius, ut iam dictum est, prolis generatio est, non aliud.

Omnes actus venerei in matrimonio permessi eatenus sunt liciti, quatenus sunt ordinabiles ad prolis generationem, et *secundum naturam dicuntur.* Si ad prolis generationem ordinabiles non sunt, peccatum sunt, et peccatum sunt, quoad suam speciem, *contra naturam*, ut omnium theologorum doctrina est. Impotentia ergo matrimonii non est alia, neque potest alia esse nisi impotentia ad generandum. Haec est, et operae pretium est repetere, *fundamentalis et generalis* matrimonii impotentia, ex qua iudicium et criterium desumendum est pro

qualibet alia impotentia. Et sic *pubertas* ad matrimonium valide contrahendum ex Iure Canonico requisita ex *potentia generandi* desumitur. *Certum est eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, et generare iam potest.* C. 3. de Despons. impuber. Unde impotentia ad coeundum, quae utique apud antiquos commemoratur, quia magis clara et nota tunc temporis, nondum physiologica doctrina de generatione penitus comperta, ut nunc est, impotentia matrimonii non est *ratione sui*, sed *ratione generationis*. Patet enim primo, quod si habetur impotentia ad coeundum, impotentia consequenter habetur ad generationem, eo nempe naturali modo, qui a Deo in matrimonio est institutus. Patet insuper quod in matrimonio coitus non est actus *finis*, sed actus *medium*; nam matrimonium per coitum ad generationem ordinatur, et coitus ad generationem dirigitur. Et hac tantum ratione non quilibet coitus in matrimonio est permissus, sed solum ille, qui est *secundum naturam*, seu *de se* aptus ad generationem. Ac, si *secundum naturam* certe non est coitus spadonum et eunuchorum, qui ex Sixto V Const. cit., *immundis complexibus cum mulieribus se commiscent ad generationem minime aptis*, neque *secundum naturam* coitus est cum muliere, carente utero et ovariis, *complexibus* pariter *ad generationem minime aptis*.

Et sic S. Thomas, qui solet in medium proferri, in art. 1. ad 3. q. 58. Suppl. non dicit *simpliciter* quod senes absolute non possint generare, quod pertinet ad impotentiam generandi ex defectu causae physiologicae generationis, sed quod *non habeant caliditatem sufficientem ad generandum*, quod pertinet, non ad potentiam generandi, sed ad ipsum factum seu effectum generationis, ex defectu huius requisitae conditionis ad hoc, ut causa suum producat effectum. Neque vero etiam hoc *absolute* dicitur a S. Doct., sed cum limitatione, qua evidenter S. Thomas non solum supponit in huiusmodi senibus potentiam generandi, sed etiam factum, quod *aliquando* sequatur. Nam ait senes QUANDOQUE non habent caliditatem sufficientem ad generandum. Notetur bene illud *quandoque*.

Et, ne sit dubium de mente et de doctrina tradita a S. Doctore, comparetur cit. textus S. Thomae, quo S. Doctor permittit matrimonium *senibus, quamvis quandoque non habeant caliditatem sufficientem ad generandum*, cum alio textu QQ. DD. de Malo q. 15. a. 2. ad 14., quo iterum S. Doctor permittit matrimonium senibus. In hoc enim alio textu ita permittit senibus matrimonium, ut ex actu sequi possit generatio, secus ex eodem Angelico Doctore actus *contra naturam* est. « Ille actus, ait S. Th., l. c., *est contra naturam* in genere luxuriae,

ex quo non potest sequi generatio, secundum communem speciem actus; non autem ille, ex quo non potest sequi propter aliquod particulare accidens, SICUT EST SENECTUS VEL INFIRMITAS ». Enimvero « finis usus genitalium membrorum EST GENERATIO.... et ideo omnis usus praedictorum membrorum, qui non est proportionatus generationi prolis... est secundum se inordinatus » (Ibid., a. 1.). Angelicus ergo Doctor non tantum supponit, sed expresse affirmat, quod *in senibus et in infirmis*, quibus matrimonium permittitur, *generatio sequi potest ex natura seu specie ipsius actus*; et si de facto haec non sequatur, est tantum *propter aliquod particulare accidens*, nempe, dicit idem S. Thomas, *propter defectum sufficientis caliditatis*.

Quare bene concludendum est, intrinsecam essentiam impedimenti impotentiae in matrimonio, impotentiam esse ad generandum, ad prolem, eo nempe naturali modo, qui a Deo est institutus. Idque erui ex ipsa intrinseca natura matrimonii, ex actu proprio et effectu proprio matrimonii, ex maritali coitu, ex conventionem bono prolis opposita, ex Const. Sixti V, *Cum frequenter*, ex ipso permissio senum et infirmorum matrimonio.

Ad 2um 1.º Agitur in secundo Quaesito *de essentiali matrimonii fine*, adeoque de fine necessario, qui a matrimonio abesse nequit, et, qui si est, iam matrimonium est. Agitur ergo *de fine operis*, non *de fine operantis*. Porro essentialis hic matrimonii finis et qua *naturalis contractus est*, et qua *sacramentum, est proles*, et nonnisi *proles est*. Id probatur ex ipsa matrimonii institutione. Cum in medium profertur Catechismus Romanus, quasi excludens a matrimonio prolem, ut omnino matrimonio necessariam et essentialem, placet referre ea quae de matrimonii institutione, et consequenter de matrimonii natura et essentiali eius fine habet idem Catechismus Romanus n. 10. Ecce quid parochus *in primis* de matrimonio docere debet fideles. « *In primis* itaque docendi sunt fideles matrimonium a Deo institutum esse. Scriptum est enim in Genesi, 27. 28.: *Masculum et foeminam creavit eos, benedixitque illis Deus*, et ait: *Crescite et multiplicamini*; et 2., 18.: *Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium simile sibi*; ac paulo post ibid. 20. seqq.: *Adae vero non inveniatur adiutor similis eius. Immisit ergo Deus soporem in Adam, cumque obdormisset, tulit unam de costis eius, et replevit carnem pro ea, et aedificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam in mulierem, et adduxit eam ad Adam; dixitque Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea, haec vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est: quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem,*

et adhaerebit uxori suae, ET ERUNT DUO IN CARNE UNA ». Matrimonium ergo mere consideratus, *ut contractus naturalis*, ex sua prima institutione ad prolem et nonnisi ad prolem primario et essentialiter ordinatur, ut ea conservetur, multiplicetur et propagetur humanum genus. Et hoc sensu ab eodem Catech. Rom. et ab omnibus catholicis doctoribus matrimonium institutum dicitur in officium naturae, quod tam matrimonio essenziale est, ut ad distinguendum matrimonium sacramentum a naturali viri et foeminae per matrimonium coniunctione dicatur: *Matrimonium ut Officium naturae* et *Matrimonium ut Sacramentum*. Catech. Rom. n. 9. 10. 11. 15.

2.º Idem ratione constat. Nam omnis societas nonnisi a fine specificatur. Finis matrimonium specificans nonnisi proles est. Demp̃ta prole matrimonium non habetur: nam, dem̃pta prole, neque *vir*, neque *uxor*, neque *maritalis coniunctio* intelligi amplius poterit.

Quare ad rem non sunt ea, quae contra afferuntur ex Catech. Rom. n. 13., qui varias enumerans matrimonii causas primae et essentiali causae adiungit « mutui auxilii spem, ut alter alterius ope adiutus vitae incommoda facilius ferre et senectutis imbecillitatem sustentare queat ». Haec ad matrimonium, dem̃pta prole, non sufficiunt. Haberetur utique societas *mutui auxilii*, vel *mutui succursus*, ut vulgo appellatur, sed non haberetur unquam matrimonium. Et ideo Catechismus Romanus ad ea verba pauca alia praemittit, quibus iam Catechismus supponebat totam intrinsecam matrimonii naturam, *et suum intrinsecum, essentialem et specificum finem* ex ipsa prima matrimonii institutione, praecedenti num. 10. iam enarrata. Haec sunt maxime notanda verba, quae Catechismus Romanus praemittit et praemittit omnibus, in eo num. et sequenti, sequentibus causis matrimonii contrahendi, quas gradatim exponit: « Prima igitur ratio est, *haec ipsa diversi sexus naturae instinctu* (prolis nempe generandae causa) *expetita societas* ». Ecce prima et essentialis et specifica ratio ex Catechismo Romano, explicata iam antea ab eodem Catechismo num. praec. 10.; unde pergens ait de *ea societate*, quae iam sua constat intrinseca natura, *prolis instinctu*, quod *mutui auxilii spe conciliatur*, etc., quae spes, ut patet, ex Catechismo est tantum *matrimonium concilians*, ad matrimonium impellens, non est intrinsece determinans *ipsum esse matrimonii*.

Ac ut magis pateat quam debilis obiectio sit, et non ad rem exceptio, ex praedicto loco Catechismi Romani desumpta, illud etiam notandum est, Catechismum ibi non agere proprie de fine intrinseco et essentiali matrimonii, *de fine ipsius operis*; sed de finibus, quos

contrahentes sibi praefigere debent, ut licite sancteque matrimonium contrahant, *de finibus operantis*. Unde titulus totius numeri hic est: *Vir et mulier coniungi cur debeant*; et conclusio deinde num. seq. haec est: *Haec igitur sunt causae, quarum aliquam sibi proponere quisque debeat qui pie, et religiose, ut sanctorum filios decet, nuptias velit contrahere*. Quae quidem aliaeque honestae causae, quas sibi quis in matrimonio contrahendo pie et religiose proponere potest, neque excludunt neque excludere possunt intrinsecam et essentialem matrimonii causam, nempe *prolem*; secus matrimonium amplius non est. Contractus enim matrimonii *obiectum* est dominium mutuo tradendum et acceptandum in ordine ad generationem et prolem; *non aliud*.

Ita sane matrimonium definitur vel ab illis qui in contrariam concedunt sententiam: Matrimonium est Contractus, quo mas et foemina, nullo iure impediti, se ad individuum vitae societatem et mutuum corporum traditionem, *in ordine ad actus ex se aptos ad generationem prolis*, obligant. Quomodo vero possunt vir et uxor mutuo sibi corpora tradere *ad actus per se aptos ad generationem*, si eorum corpora *physicam ad generationem potentiam non habeant, et generationis uterque vel alteruter physiologice impotens sit*? Causa ergo matrimonii intrinseca et essentialis, generatio et proles est; *non alia*. Unde, quamvis quis alium sibi possit praefigere finem in matrimonio contrahendo; primum et essentialem finem nullo modo excludere potest, sed illum implicite saltem intendere debet, si vere velit matrimonium contrahere, et praeterea nullo pacto primum matrimonii finem ad secundarium sibi propositum finem ordinare potest. « Deordinatio quidem esset, si ordinaretur finis primarius ad secundarium, sed non si ex duobus finibus licitis secundarius prae primario eligatur ». S. Alph. 1. 6. n. 882. Ea vero prolis causa praesupposita, rectissime matrimonium dici quoque potest et debet institutum ad auxilium vitae. Matrimonii enim finis ab initio fuit, sobolis procreatio, et cum primis educatio; mutuum vitae adiutorium, Genes. 1., 28.; S. Th. 4. D. 39. q. 1., 2.; et, post Adae peccatum etiam remedium incontinentiae, 1. ad Cor. 7., 2. 5. 9.

Audiat iterum Rñus Dñus Kenrick, qui ante exortam hanc quaestionem scripsit, et rigidioribus certe non indulget opinionibus: « Matrimonium, tamquam contractus, est duorum pactum, quo sibi invicem tradunt perpetuo potestatem in sua corpora *in generationis actum* ». Theol. Mor. ed. 2.ª Mechlin. 1860. tr. 21. n. 28.

« *In usum matrimonii tradunt sua corpora contrahentes*: attamen

necesse non est, ut sibi proponant iure inde acquisito uti, quum dominio sibi invicem tradito contractus perficiatur ». Kenrick l. c. n. 26.

« Distinguit S. Alphonsus fines matrimonii: « Fines *intrinseci essentialis* sunt duo: *traditio mutua cum obligatione* reddendi debitum et vinculum indissolubile. Fines *intrinseci accidentales* pariter sunt duo procreatio prolis, et remedium concupiscentiae. Fines autem *accidentales extrinseci* plurimi esse possunt, ut pax concilianda, voluptas captanda, etc. » S. Alph. l. 6. n. 882. Constat nullum esse posse matrimonium *absque mutua illa obligatione* et vinculo; sed haberi potest, licet quis non sibi proponat prolem gignere ». Kenrick l. c. n. 38.

Hinc patet pie ac religiose posse contrahentes etiam sibi proponere in matrimonio contrahendo *ipsam filiorum de facto procreationem*, quae secunda causa est a Catechismo Romano enumerata. Quae quidem secunda causa, quamvis potius confirmat *prolem* esse intrinsecum et essentialem matrimonii finem, affertur tamen ut obiectio, quia dicit deinde Catechismus quod *una haec etiam causa fuit, cur Deus ab initio matrimonium instituerit*, quasi esse potest matrimonium *sine prole*. *Una haec etiam causa fuit*, quia *alias etiam ob causas* Deus matrimonium instituit, ut modo praecedenti paragrapho dictum est, non quia, *remota prole* tum *de facto* tum *de potentia*, matrimonium ex alia causa haberi possit. Unde Angelicus Doctor inquit *prolem esse essentialissimam in matrimonio*, ita ut *sine intentione prolis matrimonium esse non possit*. Suppl. q. 49. a. 3.

Atque hoc tam urgens tam convincens est, ut contra existimetur omnia posse recte componi sequenti distinctione, qua tamen confessio habetur *necessitatis prolis* in matrimonio, ita ut sine ipsa matrimonium non habeatur. Ecce adducta distinctio: « *Intentio prolis matrimonio essentialis est negative*, quatenus in pactione coniugali seu in consensu, qui matrimonium facit, nihil bono prolis contrarium exprimitur: Concedo. — Necessaria seu essentialis est intentio prolis, quatenus contrahentes sub poena nullitatis *debeant positive eam intendere, aut in pactione exprimere*. Nego ».

Contradictio in hac distinctione est et simul elementarium notionum *confusio*. — *Contradictio*. Nam, si essentialis est matrimonio *intentio prolis*, quatenus nihil bono prolis contrarium exprimitur. Ergo bonum prolis est essentialis matrimonio. Ergo *matrimonium intendens*, implicite et *positive* bonum prolis intendit, quin sit necessarium, ut explicite illud intendat; et matrimonium *contrahens* implicite et positive vult se obligare ad bonum prolis, qui explicite declarat

hanc suam obligationem. Generalis doctrina humanorum actuum et contractuum est, quod dum quis *vult* actum et contractum *virtualiter*, et consequenter *positive*, vult ea quae pertinent ad intrinsecam naturam et essentiam actus et contractus. Quomodo sane posset quis *positive intendere matrimonium*, volens contrahere matrimonium, et simul mere *negative* se habere circa ea quae sunt de natura et de essentia ipsius matrimonii?

Iamvero quemadmodum non posset vir vere matrimonium intendere et velle contrahere, et consequenter bonum prolis *ei essentialissimum*, si careat testibus; ita a pari mulier non potest vere matrimonium intendere et velle contrahere, et consequenter bonum prolis *ei essentialissimum*, si careat perfecte *utero et ovariis*. Possetne vere *prandere* aut *coenare*, qui ad mensam sederet in triclinio, sine ullo ei allato cibo aut potu? Prandium autem aut coenam honeste volens et intendens, quin explicite id etiam velit et intendat, *positive* implicite consequenter intendit nutritionem sui et propriae vitae ac propriarum virium conservationem. Ac possetne quis vere intendere ingressum in tabernam ad bibendum vinum et se inebriandum, si illius defossa horrea dolia vino vacua, et nonnisi plena aqua contineant? Certe ille ingressus *secundum speciem suam* inebriativus non est, neque proxima ebrietatis occasio.

Confusio autem in ea distinctione habetur. Nam *positiva voluntas et intentio* cum explicita voluntate et intentione confunditur. *Positiva* voluntas et intentio est, licet tantum implicita. Num in ipsa sacramentorum administratione et missae celebratione, in quibus positiva opus est voluntate, non habetur, saepe saepius voluntas tantum implicita? Ac, si revera voluntas mere negativa haberetur, ea administratio et celebratio invalida esset.

Sed instatur: Nonne ex eodem Catechismo Romano n. 14. matrimonium est a Deo institutum in remedium concupiscentiae? et remedium concupiscentiae, ut Salmanticenses explicite tradunt. tr. 9. de Matr., cap. 3. n. 23., ita *intrinsicum* est matrimonio « ut est prolis procreatio et educatio ad cultum Dei ».

Matrimonium quidem est etiam a Deo *post peccatum* institutum in remedium concupiscentiae, matrimonium nempe iam antea institutum in procreationem prolis, non novum aliud matrimonium. Hinc impossibile est mere contrahere matrimonium in remedium concupiscentiae, quin per prius contrahatur matrimonium in procreationem prolis. Unde ipse Card. D'Annibale, qui in 3.^a ed. Summ. p. 3. n. 431., nota 9. qui putavit posse contrahere matrimonium mulierem, ad gene-

rationem impotentem: « scilicet, inquiens, matrimonium ad mutuum quoque vitae adiutorium pertinet, et ad concupiscentiam coercendam »; deinde emendatus fuit a suo editore, qui in 4.^a ed., n. 431. nota 9., eam omittit rationem; et de muliere utero carente expresse affirmat, *dummodo concipere possit*. Et sane remedium concupiscentiae, ex eodem Catech. Romano l. c., matrimonio iam a Deo instituto in prolis procreationem, *post primi Parentis lapsum, accessit*. Fuit igitur aliquid matrimonio *accidens*, adeoque *non essentialiale, non substantiale*; et consequenter verissime *accidentaliter et extrinsecus* matrimonio accessit. Neque Salmanticensium auctoritas, quae etiam contra profertur aliquid probat. Nam primum Salmanticenses non mere dicunt remedium concupiscentiae esse intrinsecum matrimonio, se dicunt esse matrimonio *ACCIDENTALE et intrinsecum*. Ergo non pertinet ex Salmanticensibus *ad essentialiam et substantiam* matrimonii, sed *ad accidens*, quod *substantiam* praesupponit, et quod consequenter substantiae *extrinsecum est, nisi substantia cum suo accidente confundatur*. Quamvis autem finis ille *secundarius et accidentalis*, secundum ipsos Salmanticenses, *extrinsecus* revera sit matrimonio, quia *accidentalis*, potest tamen remedium concupiscentiae dici *intrinsecum* matrimonio, quia hoc remedium non est in alia re, quam *in ipso coitu per se apto ad generationem*, qui matrimonio intrinsecus est, uti actus et usus matrimonii proprius, quod nemo negavit, et omnes affirmant. Quare quod Salmanticenses vel alii dicant remedium concupiscentiae esse *intrinsecum matrimonio* nihil contra expositam doctrinam continet.

Instantia alia fit, quia matrimonium C. 11 *de Praesumptionibus* definitur: *Maris et feminae coniunctio individuum vitae consuetudinem retinens*. Ergo proles et generatio prolis neque essentialissima neque essentialis est matrimonio. — Sed haec nihil omnino valent. Audiatur Em.mus Gasparri de Matrimonio vol. 1. n. 204. 205. 206. 207. 208., Parisiis 1891., « *Inter marem et feminam*. Cum enim matrimonium spectet in primis prolis generationem et educationem, iniri nequit nisi inter marem et feminam..... *Individuum vitae consuetudinem afferens*, id est non temporaneam sed perpetuam per se duraturam usque ad mortem. Vitae consuetudo significat *tum in primis ius mutuum cum relativa obligatione in corpus alterius in ordine ad prolem generandam et educandam*, SEU IUS COEUNDI, *uti dicunt*; tum deinde communionem tori, mensae et habitationis, in unione animorum per mutuum amorem et in aliquali unione bonorum. Proinde matrimonium utrique parti affert tum ius cum relativa obligatione exclusivum et perpetuum in corpus alterius *in ordine ad prolem generandam et educandam ex*

1. Cor. VII. 4., tum communionem tori, mensae et habitationis in unione voluntatum ac bonorum..... Ius mutuuum cum relativa obligatione exclusivum et perpetuum in corpus alterius *in ordine ad prolem generandam et educandam est obiectum formale essentiale contractus matrimonialis*..... Essentia contractus est in mutuo consensu rite comparti expresso *in formale obiectum essentiale*..... Finis matrimonii *principalis seu primarius est procreatio et deinde educatio prolis*; *secundarius* est tum mutuuum vitae adiutorium et solamen, tum remedium concupiscentiae », sine ergo prole non habetur obiectum formale essentiale matrimonii, matrimonii essentia non habetur, non habetur matrimonii primarius finis, non habetur matrimonium.

Ac Em.mus Card. Billot, de Matrimonio ed. 4. th. 33. et th. 34.: « Matrimonium est quaedam relatio ordinis moralis, qua vir et mulier obligantur ad invicem *in ordine ad generationem et educationem prolis*..... *Finis primarius est proles* ad Dei cultum educanda, *secundarius* vero mutuuum obsequium in domestico vitae consortio ».

3.º Atque haec hactenus de matrimonio, mere considerato ut *naturali contractu*. De matrimonio *ut sacramento* ecce quid Catechismus Romanus n. 15. docet, quod confirmat omnino finem *essentialem et intrinsicum matrimonii* esse bonum prolis; adeoque essentialis et intrinseca matrimonio est *possibilitas physiologica et physica prolis*, seu *physica potentia ad generationem*. « Quemadmodum, ait Catechismus, matrimonium, *ut naturalis coniunctio ad propagandum humanum genus ab initio institutum est*; ita deinde, *ut populus ad veri Dei et Salvatoris nostri Christi cultum et religionem PROCREARETUR, atque educaretur* Sacramenti dignitas illi tributa est ». Et Conc. Flor. Decr. pro Armenis « Per matrimonium, ait, Ecclesia *corporaliter augetur* », et triplex deinde assignat matrimonii bonum, quorum « *primum est proles suscipienda* et educanda ad cultum Dei ». Ut ergo matrimonium *contractus*, pro suo essentiali fine habet procreationem prolis ad humani generis propagationem, ita matrimonium *sacramentum* pro suo primario, intrinseco et essentiali fine habet prolem ad cultum Dei procreandam.

4.º Praeterea celebris est matrimonii sive contractus sive sacramenti distinctio in matrimonium mere *legitimum* vel etiam *ratum*, et in matrimonium *consummatum*. Matrimonium consummatum non est, nisi intercesserit coitus per se aptus ad generationem. Matrimonium ergo mere *legitimum*, vel etiam ab Ecclesia *ratum*, intrinsecam et essentialem habitudinem habet ad prolem; nam potentia ab actu specificatur. Matrimonii ergo intrinsecus, necessarius, essentialis finis est *proles*. Alii utique adsunt matrimonii fines, qui iam supra expositi sunt, sed essen-

tiales non sunt, *speciem nempe et suam intrinsecam naturam matrimonio tribuentes*, sed matrimonium iam praesupponentes.

5.º Postremo remedium concupiscentiae, de quo unice esse potest quaestio, non est nisi in *coitu maritali*. Porro quid est *coitus maritalis*? Si dicatur quod est coitus ille, qui est remedium concupiscentiae, est idem per idem. Et est petitio principii; nam de hoc quaestio est, utrum coitus, qui unice exerceatur in remedium concupiscentiae, exclusa simpliciter generatione, possit esse coitus maritalis, ad matrimonium sufficiens. Quare dicendum remanet quod sit *legitimus coitus per se aptus ad generationem*. Ergo iam remedium concupiscentiae, finis secundarius ET ACCIDENTALIS matrimonii, praesupponit primum et essentialem finem matrimonii, nempe generationem ad prolem. Generatio ergo et proles ab ipso remedio concupiscentiae excludi non potest, et haec generatio et proles unice intrinsecus et essentialis finis est matrimonii, matrimonio suam tribuens propriam speciem et naturam.

Atque hic antequam ad tertium Quaesitum procedamus, notandum est illud quod affirmatur de tribus bene notis matrimonii bonis, ad contrariam stabilitae de illis doctrinam propugnandam.

« *Aequaliter*, dicitur, tria bona haec non sunt de necessitate matrimonii, nec ad eius essentiam pertinent ».

Aequaliter tria bona haec non sunt de necessitate matrimonii quatenus, matrimonio contracto, utique a matrimonio excludi potest *factum prolis* et *factum servatae fidei*, sicut non possit factum inseparabilitatis excludi. Sed nemo unus hactenus contrarium propugnavit. Et nemo unus propugnavit *factum ipsum prolis et servatae fidei*, ut necessarium et essentialiter in ipso matrimonio iam contracto. Non haec est quaestio, sed alia bene diversa. Agitur enim de *intentione prolis* in matrimonio contrahendo, et de *intentione debiti* in eo servandi fidem. S. Thom. S. q. 49. a. 3. Ac ille, qui excludit hanc intentionem matrimonium non contrahit, et si eam non excludit, et *vult contrahere matrimonium*, quin explicite habeat talem intentionem iam implicite et positive *intentionem* habet *prolis et debiti servandi fidem*, cum matrimonium essentialiter ad prolem ordinetur, et debitum fidei essentialiter includat. Et sic Angelicus Doctor l. c. diserte affirmat, quod *sine intentione prolis et sine debito fidei MATRIMONIUM ESSE NON POTEST*. Et rationem addit: « quia haec in matrimonio *ex ipsa coniugali pactione* causantur »; adeoque coniugalis pactionis obiectum sunt, et praeter intentionem in ea pactione esse non possunt. *Aequaliter* praeterea tria bona haec non sunt de necessitate matrimonii, nec ad eius essentiam pertinent; non quia proles non sit matrimonio ullo modo ne-

cessaria, nec quia ad eius essentiam nullo modo pertineat, sed quia e contra trium illorum bonorum *primum*, ut ait Conc. Flor., est proles, et consequenter, ut ait S. Thomas, proles est *essentialissima in matrimonio*. Fides enim et indivisibilitas ex habitudine ad prolem in matrimonio consequuntur.

Postremo, si *aequaliter* tria bona haec non sunt de necessitate matrimonii; ergo sunt tamen *necessaria* et consequenter a matrimonio abesse nequeunt, quidquid sit de necessitatis gradu. Quare, ut a pactione coniugali abesse nequit intentio saltem implicita indivisibilitatis et debiti servandi fidem, ita neque abesse poterit intentio prolis. Si item tria bona haec *aequaliter* ad eius essentiam non pertinent; ergo sunt tamen de essentia matrimonii, quidquid sit de varia ratione, qua tria illa ad essentiam spectant matrimonii. Quare iterum ut pactio coniugalis esse non potest sine intentione indivisibilitatis et debiti servandi fidem, ita etiam esse non potest sine intentione prolis.

Ac, semel a contractu matrimonii exclusa intentione prolis, quid remaneret tamquam obiectum contractus matrimonii, et tamquam causa intrinseca? Profecto, reponunt, adest remedium concupiscentiae. Belle sane. Matrimonium ergo est contractus, quo contrahentes sibi tradunt mutuo dominium in proprium corpus in ordine *non ad prolem*, sed ad remedium concupiscentiae. Sed quomodo hoc esse potest, si remedium concupiscentiae non nisi in *actu maritali*, et consequenter, praesupposito matrimonio, quaerendum est? Ac nullum tunc dicendum est infidelium matrimonium, qui ignorantes illud concupiscentiae remedium, per revelationem et fidem unice notum, non nisi propter prolem contrahunt, *ipso diversi sexus naturae instinctu*, Cat. Rom. n. 13.

Exclusa a matrimonio, tamquam fine *primario et essentiali*, *prolis generatione et educatione*, quomodo amplius probari posset iure naturae stricte polyandriam prohiberi, et polygamiam e contra non esse contra prima praecepta legis naturae, sed contra secunda legis praecepta?

Apposite Angelicus Doctor Suppl. q. 65. a. 1.: « Matrimonium habet pro fine principali prolis procreationem et educationem... Sed pro fine secundario... communicationem operum... Pluralitas ergo uxorum neque totaliter tollit, neque aliququaliter impedit matrimonii primum finem, cum unus vir sufficiat pluribus uxoribus foecundandis, et educandis filiis ex eis natis. Sed secundarium finem, etsi non totaliter tollat, tamen multum impedit, eo quod non facile potest esse pax in familia, ubi uni viro plures uxores iunguntur; cum non possit unus vir sufficere ad satisfaciendum pluribus uxoribus ad votum, et etiam quia communicatio plurium in uno officio causat litem; sicut

figuli corrixantur ad invicem, et similiter plures uxores unius viri... Sed unam uxorem habere plures viros est contra prima praecepta legis naturae, eo quod per hoc, quantum ad aliquid totaliter tollitur, et quantum aliquid impeditur, bonum prolis, etsi non totaliter tollatur, quia contingit post impregnationem primam iterum mulierem impregnari, tamen multum impeditur, quia vix potest accidere quin corruptio accadat quantum ad utrumque fetum, vel quantum ad alterum. Sed educatio totaliter tollitur, quia ex hoc quod una mulier plures maritos haberet, sequeretur incertitudo prolis respectu patris, cuius cura necessaria est in educando. Et ideo nulla lege vel consuetudine est permissum unam mulierem nubere plures viros, sicut e converso ».

Essentialis ergo matrimonii finis est proles, sive consideretur matrimonii institutio, sive consideretur specialis matrimonii societas, sive consideretur matrimonium ut officium naturae et ut sacramentum, sive consideretur matrimonium consummatum et ratum, sive consideretur remedium concupiscentiae, in matrimonio quaerendum, sive tandem consideretur diversa ratio, qua polyandria et polygamia iure naturali prohibentur.

Ad 3.um Patet ex dictis Matrimonium Titii et Bertae esse simul illicitum et invalidum, *si perfecta facta fuerit excisio et extractio uteri et ovariorum, eaque certe constet*. Quod confirmari ulterius potest ratione et auctoritate S. Th. 2. 2. q. 153. a. 2. « Dicendum quod peccatum in humanis actibus est, quod est contra ordinem rationis. Habet autem hoc rationis ordo, ut *quaelibet convenienter ordinet in suum finem*. Et ideo non est peccatum, si per rationem homo utatur rebus aliquibus ad finem, ad quem sunt, modo et ordine convenienti, dummodo ille finis sit aliquid vere bonum. Sicut autem est vere bonum quod conservetur corporalis natura unius individui; ita etiam est quoddam bonum excellens quod conservetur natura speciei humanae. Sicut autem ad conservationem vitae unius hominis ordinatur usus ciborum, ita etiam *ad conservationem totius humani generis usus venereorum*. Unde Augustinus dicit: Quod est cibus ad salutem hominis, *hoc est concubitus ad salutem generis*. Et ideo sicut usus ciborum potest esse absque peccato, si fiat debito modo et ordine secundum quod competit saluti corporis, ita etiam *et usus venereorum potest esse absque omni peccato, si fiat debito modo et ordine*, SECUNDUM QUOD EST CONVENIENS AD FINEM GENERATIONIS HUMANAЕ ». Num usus venereorum cum muliere, cui perfecte uterus et ovaria excisa et extracta fuerint *ordinatur*

ad conservationem humani generis? Num ille usus est conveniens ad finem generationis humanae?

Et eadem quaest. art. 3. « dicendum, ait S. D., quod quanto aliquid est magis necessarium, tanto magis oportet, ut circa illud rationis ordo servetur; unde per consequens magis est vitiosum, si ordo rationis praetermittatur. *Usus autem venereorum, sicut dictum est, est valde necessarius ad bonum commune, quod est conservatio humani generis. Et ideo circa hoc maxime attendi debet rationis ordo;* et per consequens, si quid circa hoc fit praeter id quod ordo rationis habet, vitiosum erit... Et ideo seminis emissio *taliter debeat fieri, ut conveniat fini, ad quem eo indigetur...* Indigetur eo ad opus virtutis generativae ». — Num in coitu cum muliere perfecte utero et ovariis carente attenditur rationis ordo *ad bonum commune, quod est conservatio humani generis?* Num virile semen, quod in tali coitu effunditur, *taliter emittitur, ut conveniat fini, ad quem eo indigetur, ad opus virtutis generativae?* Scilicet emittitur in vaginam non generativam, ad generationem naturaliter impotentem.

Insuper seq. q. 154. a. 1. S. Thomas asserit, quod materia luxuriae seu res venerea potest dupliciter non convenire rationi rectae: « Uno modo, *quia habet repugnantiam ad finem venerei actus;* et sic *in quantum impeditur generatio prolis* est vitium contra naturam, QUOD EST IN OMNI ACTU VENEREO, EX QUO GENERATIO SEQUI NON POTEST ». Num coitus cum muliere perfecte carente utero et ovariis REPUGNANTIAM NON HABET AD FINEM VENEREI ACTUS, eique e contra convenit? Num praedicto coitu *non impeditur generatio prolis*, et ad hanc e contra ordinatur? Num idem praedictus coitus *actus venereus est, ex quo generatio sequi potest?* Et, si ex eo generatio sequi non potest, ex S. Thoma EST VITIUM CONTRA NATURAM.

Si vero 1.º perfecta non fuerit facta excisio uteri et ovarii, vel 2.º de ea certo non constet, tunc *illicite* quidem Berta matrimonium contraxit cum Titio, eum non monens de suo statu, ob fraudem in Titium commissam, qui matrimonium contrahens maxime filiorum procreationem et familiae suae conservationem intendebat. Matrimonium tamen non fuisset certe *invalidum*, in primo casu, et in altero non fuisset impediendum, cum non constaret de impedimento impotentiae, adeoque post contractum iam matrimonium, ut validum matrimonium habendum est. Et hoc sensu procedunt Decisiones, quae proferuntur S. O. *de matrimonio non impediendo*, quae consequenter nullo modo contrariae sunt Decisionibus S. C. C., quibus invalida fuerunt

matrimonia declarata ob carentiam uteri, et Decisioni Datariae Apostolicae matrimonium non permittentis.

Scilicet Responsum S. O. 3. Febr. 1887. ad quaesitum erat, quo mulier dicebatur *sterilis*, non *impotens*, effecta. Si *sterilis*, procul dubio matrimonium non erat impediendum; nam, si *sterilis* effecta affirmabatur, implicite asserebatur generationem non esse omnino impossibilem, neque consequenter omnino integram et perfectam fuisse illam ovariorum et uteri excisionem; adeoque matrimonium non erat impediendum; *quia sterilitas non idem est ac impotentia*, ut bene concludit D'Annibale in 4.^a edit. correctae Summ., part. 3. n. 431. nota 9. — In altero vero Responso S. O. 30. Iul. 1890. mulier neque *sterilis* neque *impotens* effecta dicebatur, adeoque neque in eo casu matrimonium erat impediendum, quia non constabat de certa impotentia, cum non constaret de modo quo ea operatio fuerit peracta, et in dubio impotentiae matrimonium absolute contrahi potest. Et sic in cit. loco Summ. D'Annibale conditio matrimonio mulieris utero carentis apposita est: « dummodo concipere possit », ad medicos remittens iudicium de illa possibilitate. Et hanc generandi potentiam declaravit mihi Em.mus Card. Parocchi, S. O. Secretarius fuisse suppositam ab eodem S. O. in illis Responsionibus. Dispensatio petita est ab Apostolica Dataria ab impedimento consanguinitatis, 11. Maii 1908., pro Henrico G. et Maria G. qui volebant matrimonium contrahere. Causae adducebantur: Angustia loci et infirmitas physica oratricis, quae operationem chirurgicam passa est, *qua ad concipiendum redditur inhabilis*. Die 19. Maii 1908. Responsum fuit: « Negative ». Et Cardinalis tunc Pro-Datarius erat praesens Eminentissimus Cardinalis Datarius Angelus di Pietro, qui bene certe callebat S. Officii mentem, cum membrum esset tunc et sit S. Officii. Unde declaratio facta ab Em.mo Card. Parocchi confirmatur. Cum matrimonium autem urgeret praedictorum Henrici G. et Mariae G. iterum preces pro dispensatione directae fuere d. 26. Maii 1908. ad Apostolicam Datariam quae d. 29. eiusdem mensis *Responsum datum confirmavit*, et consilium datum fuit Expeditori, ut se dirigeret ad S. Officium. Sed immediate postea litterae testimoniales missae sunt ad Datariam Apostolicam, sub dat. 27. Maii 1908., quibus asserebatur: « Infirmitas physica oratricis, qua unius ovarii ablationem passa, conceptionis manet facultas ». Et tunc petita dispensatio concessa est, d. 30. Maii praedicti anni 1908.

Relatis duabus bene notis S. O. Decisionibus clarissimus P. Dominicus Palmieri, Theologus Sacrae Poenitentiariae « advertere licet, in-

quit, 1. utraque vice actum esse de casu prorsus particulari, cuius conditiones et adiuncta ignoramus; responsio autem in casu particulari immerito extenditur ad casus, qui videntur similes; cum nos lateant circumstantiae rei et rationes responsionis. 2. In his casibus non dici, quod certa esset *ablatio totalis* ovariorum et uteri; si enim tanta non est, adhuc conceptio potest habere locum. 3. Forte ratio responsorum fuit, quod dubitaretur adhuc de perfecta excisione: fieri sane posse dicitur, ut chirurgus putet ea membra penitus excisa, et tamen aliqua pars superstes sit: quo posito, ius coniugii ineundi praevalet. 4. S. C. usam esse mitissima forma loquendi; *non esse impediendum*, quam formam consulit dubium vel solum facti: quocirca perperam ex his inferres, docuisse S. C. matrimonium valere etiam, cum certa est totalis ablatio ovariorum et uteri ». Anton. Baller. Opus Theol. Mor. ed. 3. vol. 6. tr. 10. num. 865. nota (a).

Ad 4.um Unicum Titio, absolute et per se loquendo, remanet remedium post matrimonium iam contractum, quod consequenter ut nullum haberi non potest, nisi certo constet de eius invaliditate. Debet Titius chirurgum consulere, qui Bertae excisionem est executus. Si chirurgus declaret non fuisse totalem excisionem uteri et ovariorum, sed tantum partialem, et adesse adhuc ovaria supplementaria, matrimonium tunc irritum non est, et opus est ut patientiam habeat, quod longe melius pro ipso est. Si vero chirurgus declaret fuisse totalem et perfectam uteri et ovariorum excisionem, neque uteri et ovariorum vestigia ulla remansisse, tunc matrimonium quidem nullum forte est, sed ad alias nuptias non potest ipse convolare sine sententia ecclesiastici iudicis, in foro externo, nullitatem declarante. Quare causa nullitatis introducenda est apud Ordinarium et apud S. Conc. Congr. Verum, practice loquendo, necesse est, ut acquiescat. Nam, si matrimonium in hisce casibus, ex Responsis hactenus editis, non est impediendum, evidenter non est dissolvendum. Insuper huiusmodi causa iam proposita semel est S. C. de Sacramentis, ut nempe concederetur dispensatio super matrimonio rato non consummato, et d. 15. Dec. 1911. Sacra Congregatio respondit: Non constare de inconsummatione matrimonii. Supervacaneum igitur esset recurrere ad Sacram Congregationem, sive ut declaretur nullitas matrimonii, sive saltem ut dispensatio obtineatur super matrimonio rato non consummato. — Confer de hac re opuscula Doct. Francisci Topai, Articulos editos a R. P. N. Casacca O. S. A. in Ephemeride *Ecclesiastical Review*, et Opuscula clarissimi Ios. Antonelli, qui novum aliud edidit egregium Opu-

sculum. *De mulieris excisae impotentia*, Romae, Libr. Pontif. Pustet, 1903., eruditione et doctrina commendabile.

3. « 1.º Mulier quaedam, cum frustra per duos vel tres annos reditum viri praestolata fuisset, matrimonio unita est alteri viro, non obstantibus admonitionibus, quas missionarius utrisque fecit; nunc secundus maritus huius mulieris facti poenitens vellet eam relinquere, et ad alia vota transire. — 2.º Altera mulier, cum et ipsa frustra reditum mariti expectasset, post tres annos existimans, ipsum iam mortuum esse, bona fide alii viro in matrimonio se coniunxit, et cum impossibile nunc sit investigare, utrum primus maritus vivat adhuc, aut reapse mortuus sit, quaeritur, utrum relinqui ipsa possit in usu secundi matrimonii contracti, donec certitudo habeatur de vita primi mariti? »

R. S. O. 24. Mart. 1865. respondit: « Quoad primum separandos esse coniuges, et virum non posse secundas inire nuptias, usque dum moraliter sit certum, quo tempore ipse matrimonium iniit cum muliere, de qua agitur, iam primum virum eiusdem mulieris non obiisse. Ad secundum relinquendos esse in bona fide ». Cf. *Enchir. Moral.* 996.

4. Maritus est, qui post 14. annos nondum potuit notitiam habere suae uxoris. Potestne alias inire nuptias?

R. Negative. « Cuiuscumque temporis lapsum non sufficere, ut coniugibus liceat novas inire nuptias, nisi prius constiterit morali certitudine priorem coniugem obiisse, prout ex C. *In praesentia* 19. de *Sponsalibus* ». S. C. de P. F. 21. Apr. 1788., Collect. n. 1365. 1366. 1368., I. M. 996.

147. — CONSANGUINITAS

1.^a Titius in barbara quadam infideli regione natus cum Caia sorore sua pariter infideli matrimonium init et consummat. Paulo post a missionario catholicam fidem edoctus baptisate abluitur. Qua re a sorore cognita, et ipsa sacrum lavacrum petit. Antequam missionarius eidem morem gerat, secum cogitat, utrum huiusmodi coniuges separandi sint, eisdemque ad alias ineundas nuptias sit facultas. Incertus quid consilii capiat, Caiam in domo pro cathecumenis designata collocat; et interim ad quemdam amicum theologiae lectorem de re scribit, rogans ut suam sententiam aperiat. Hic suis auditoribus casum proponit. Ex discipulis alii coniuges esse separandos, alii e converso in coniugio esse retinendos contendunt. Quidam vero inter eos ita rem

componit: Romanus Pontifex tale coniugium dissolvat. Nam si ille rata fidelium matrimonia potest dissolvere, multo magis dissolvere poterit matrimonia in infidelitate consummata, quae minus firmum prae primis vinculum habent.

Controversia tanta animorum contentione peragitur, ut magistro opportunum videatur discipulis silentium imponere et casus solutionem ad sequentem diem differre. — Interim ipse secum quaerit:

1.º *Quo iure et ad quem usque gradum sive in linea recta sive in linea transversali consanguinitas matrimonium dirimat?* — 2.º *An Romanus Pontifex vinculum matrimonii in infidelitate contracti et consummati dissolvere possit?* — 3.º *Quid Missionario respondendum?*

Ad 1.um Calixtus Primus, a. D. 222, primus prohibuit matrimonia inter consanguineos. Hos vero consanguineos appellat, quos divinae atque Imperatorum et Romanorum atque Graecorum leges consanguineos appellant, et in haereditatem suscipiunt, nec repellere possunt. Talium enim coniunctiones nec legitimae sunt, nec manere possunt, sed sunt repellendae. Et si quae ausu temerario attentatae sint, auctoritate apostolica rescindendae veniunt. — Summa Concilior. per Fr. Barthol. Carranzam Miranden. Venet. 1659., pag. 9., C. *Coniunctiones* 1. q. 2. can. 35.

Iam vero consanguinitas matrimonium dirimit, in linea recta, et in quolibet gradu. Id constat ex Resp. Nicolai I ad Bulgaros C. 39., et ex Instit. 1. 1. tit. 10., *de Nuptiis*, ubi dicitur: « Non omnes nobis uxores ducere licet: nam quarundam nuptiis abstinendum est. Inter eas enim personas, quae parentum liberorumque locum obtinent nuptiae contrahi non possunt... usque ad infinitum ».

In linea transversali consanguinitas matrimonium dirimit usque ad quartum gradum, ex praesenti Iure. Nam antiquiore Iure ulterius protendebatur matrimonii impedimentum, ut videre est in Gratiani Decreto, tota Causa 35., sed ab Innocentio III. restrictum fuit ad quartum gradum. Rationem assignat Summus Pontifex, C. *Non debet* 8. *de Consanguinitate et Affinitate*: « quia in ulterioribus gradibus iam non poterat absque gravi dispendio huiusmodi prohibitio generaliter observari ». Ac Gregorius IX. C. *Vir*. 9., eod. tit. declaravit distantem quarto gradu a stipite posse contrahere cum distante quinto vel remotiore gradu.

Verum pro Indis Novi Orbis neophytis Paulus III. hos limites adhuc magis coarctavit, usque ad secundum gradum. Ac Leo XIII. C. *Trans Oceanum*, 13. Apr. 1897., statuit, ut « Indi et Nigritae (in

America Latina) intra tertium et quartum tam consanguinitatis quam affinitatis gradum matrimonia contrahere possint ».

Porro, utrum iure naturae, an iure positivo, consanguinitas in linea recta dirimat in infinitum matrimonium, tres sunt probabiles sententiae. Prima tenet gradus omnes ipso iure naturae matrimonium prohibere et impedire. Secunda sententia tenet ius naturae certis quibusdam finibus contineri, et ius naturae extendit nonnisi ad aliquot gradus, varios secundum varios auctores, quos refert Schmalzgr. l. 4. tit. 14. n. 30. Tertia sententia tenet omnes gradus matrimonium dirimere iure ecclesiastico, excepto primo gradu, qui matrimonium dirimit iure naturae. Ratio harum sententiarum et controversiae est, reverentia habenda a filiis propriis genitoribus propriisque ascendentibus, quae adversatur aequalitati, quoad debitum reddendum, inter virum et uxorem, et quae strictioris iuris et maior est quoad proprios parentes, minus stricti iuris et minor quoad alios ascendentes. « Manifestum est, ait S. Th., 2. 2. q. 154. a. 9. c., quod in actibus venereis maxime consistit quaedam turpitudine honorificentiae contraria, unde de his homines verecundantur ». Tertiam sententiam S. Alph., l. 6. n. 1029., satis probabilem esse affirmat, eamque eodem l. 5. n. 270. S. Doctor aliis praeferre videtur. Hanc eandem sententiam sequitur S. Thomas 2. 2. q. 154. a. 9. ad 3., aliique tenent plures et docti theologi.

Utrum item iure naturae, an iure tantum positivo consanguinitas matrimonium dirimat in linea transversali, res minus controversa est. Omnes enim conveniunt matrimonium ultra primum gradum non dirimi, nisi solo iure ecclesiastico. Quaestio tantum est de primo gradu. Alii affirmant, alii negant, et neganti sententiae adhaerent etiam S. Thomas et S. Alph., ll. cc. Ratio est, quia reverentia, quae fratribus et sororibus debetur, ratione communionis sanguinis, cum inter ipsos aequalitas quaedam sit, non directe opponitur coniugali aequalitati. Insuper humanum genus ita coeptum est propagari, matrimonio fratrum et sororum. Signum ergo est quod id directe iuri naturae non opponatur. Et confirmatur auctoritate S. Augustini apud S. Th. et S. Alph. ll. cc.: « Commixtio, ait S. D., sororum et fratrum quanto fuit antiquior compellente necessitate, tanto postea facta est damnableior, religione (id est Ecclesia) prohibente ».

Alii autem dicunt Ecclesiam in hoc primo gradu nunquam dispensasse, alii dicunt aliquando dispensasse, Schmalzgr., l. 4. tit. 14. n. 45. 47., D'Annib. Summ. P. 3. n. 433. nota 16. ed. 4.^a Verum in Instr. S. O. 4. Dec. 1847., Collect. S. C. de P. F. n. 1242., pri-

mus consanguinitatis gradus inter impedimenta recensetur, in quibus Apostolica Sedes dispensare non solet. Ac reapse cum recentioribus temporibus dispensatio quaedam peteretur ab affinitatis impedimento, quamvis gravissima adesset dispensationis concedendae causa, dispensatio tamen fuit ab Apostolica Dataria denegata, quia fundata aderat suspicio, quod oratores frater essent et soror.

Bened. XIV. C. *Aestas anni*, 11. Oct. 1757. § 13., inquit: « Non convenit inter Theologos, an matrimonium inter fratrem et sororem iure naturali, divino, vel humano prohibeatur. Certo S. Thomas, Gonzalez, Pontius, Parisius et Anversa solum iuris positivi prohibitionem agnoscunt; neque tamen ullo probato testimonio evincitur a quopiam Pontifice admissas fuisse preces fratris et sororis matrimonii vinculo invicem ligari petentium: quae enim a S. Sedis hostibus proferentur exempla falsa sunt ». Cf. etiam Riganti in Reg. 49. Cancellariae n. 13.-17.

Ad 2.um Affirmative. Id probatur 1.º ex plurium et gravium theologorum auctoritate, qui conferri possunt in Disputatione Apostolicae Sedi exhibita a Patribus Soc. Iesu, qua Romano Pontifici vindicatur potestas solvendi matrimonium consummatum infidelium tum auctoritatibus, tum rationibus gravissimis. Ea habetur apud Zitelli, de Dispensationibus Matrimonialibus, Appendice XI. Prob. 2.º ratione; nam cum ex Innocentio III. C. *Inter corporalia 2. de Translatione Episcopi* spirituale vinculum fortius sit quam carnale, sequitur quod matrimonium ratum fidelium magis indissolubile sit quam matrimonium etiam consummatum infidelium. Et directe confirmatur ex eodem Innocentio III. C. *Quanto 7. de Divortiis*: « Nam etsi, inquit, matrimonium verum inter infideles existat, inter fideles autem verum et ratum existit, quia sacramentum fidei, quod semel est admissum nunquam amittitur: imo ratum efficit coniugii sacramentum, ut ipsum in coniugibus illo durante perduret ». Ideo igitur matrimonium infidelium est dissolubile, quia non est ratum; adeoque dissolubilitas magis repugnat rato, quam non rato etiam cum copula. Enimvero copula naturali contractui non addit novum vinculum, sed usum et exercitium vinculi, initi in contractu, per matrimonii consummationem. At ratum inter fideles novum superaddit vinculum ex vi sacramenti. Atqui Summus Pontifex potest dispensare in matrimonio rato, ut ex ipso facto constat, et omnibus in comperto est. Ergo multo magis potest dispensare in matrimonio tantum vero, licet consummato, infidelium.

Haec autem dispensatio multipliciter potest explicari: 1.º ut vera dispensatio, seu iuris relaxatio. Nam in praeceptis legis naturae, quae

dam sunt prima seu primaria, et in iis solus Deus dispensare potest. Quaedam vero sunt secundaria, et in iis ratio dispensationis non est solum in Deo, sed quandoque etiam in creaturis et inferioribus. Inseparabilitas matrimonii, ut est in officium naturae, non pertinet ad prima, sed ad secunda praecepta legis. Quare ratio dispensandi in ea esse potest in inferiore potestate, eamque vero constat maxime convenire Vicario Dei.

2.º Explicari potest large et improprie, non ut est iuris relaxatio, sed ut iuris interpretatio. Etenim ad Vicarium Principis pertinet interpretari Principis voluntatem; quam si credit in aliquo casu esse, ut lex non servetur, quia praeiudicat maiori bono, utiliter gerit sui Principis negotium, si non tam verba legis respicit, quam mentem maioremque honorem Principis. Porro maius matrimonio bonum, est bonum fidei, et maior Dei honor ex fide quam ex matrimonio est. Hinc Apostolus I. ad Cor. 7., 13. seqq., sumit regulam matrimonii ex fide, non fidei ex matrimonio. Nam, si fidei expedit habitare cum infideli uxore, matrimonium illud conservandum esse monet; sin fidei utilius est non cohabitare, concedit discessum a priore matrimonio et transitum ad aliud; et hoc, quia bonum fidei cum praeponderat matrimonio et contractui, illam huius solvendi conservandique normam et regulam esse oportet, non contra. Unde S. Ambrosius, hunc pertractans Apostoli locum, maior, inquit, causa Dei est, quam matrimonii.

3.º Explicari potest per subtractionem materiae[®] divini iuris. Quando enim Summus Pontifex dispensat e. g. in voto, non concedit, ut non servetur divinum ius in reddendo voto, dum manet votum; sed determinat non esse materiam congruam voti. Et sic, subtracta materia, cessat votum, et consequenter locum amplius non habet ius divinum de reddendo voto. Similiter in huiusmodi infidelium matrimoniis, in quibus infideles mutuo sibi corpora tradunt, Summus Pontifex determinat in aliquo peculiari casu, ut est certe Casus expositus matrimonii sororis et fratris, talia corpora non esse congruam materiam coniugalis traditionis, qua subtracta materia, cessat consequenter ius divinum de ea traditione servanda.

Ad 3.um Licet aliquando permissum sit coniugibus, « ut, quas tanquam uxores habere non possunt, habeant ut sorores », C. *Consultationi 4. de Frig. et Malefic.*, id tamen, in casu, permittendum non videtur, primo propter incontinentiae periculum, deinde propter publicam servandam honestatem, tertio quia nunquam id hactenus permissum est. Cum autem ambo iam sint coniugio ligati, patet eos vo-

luntatem habere in coniugio perseverandi. Quare, cum non possint in coniugio iam inito perdurare, dispensatio a Summo Pontifice peti posset, qua tale coniugium Summus Pontifex dissolvat, et facultatem concedat ambobus convolandi ad alias nuptias.

Neque vero res quaedam nova est. Nam Summus Pontifex hac facultate iam usus est, et utitur in duplici casu. Primus est, quando coniux infidelis non possit suam voluntatem declarare alteri coniugi, qui convertitur ad fidem, permanendi in coniugio, et prior ille coniux et ipse iam sit conversus ad fidem. Gregorius XIII. Litt. 25. Ian. 1585. Alter est, quando coniux infidelis convertitur ad fidem, qui post primam uxorem repudiatam aliam habet, quae simul cum ipso ad finem convertitur, et cum qua permanere exoptat; quamvis prima illa legitima uxor nullam suppeditet causam, cur dimittatur. S. Pius V. C. *Romani Pontificis* 2. Aug. 1571. In utroque enim casu, ut patet, non agitur de Privilegio Paulino. Nam primus casus praesefert matrimonium ratum, alter casus praesefert coniugem infidelem non discedentem. Agitur ergo in utroque casu de vera dispensatione matrimonii consummati infidelium, data a Summo Pontifice. Cf. Enchir. Moral., ed. 3.^a, pag. 410.

1.^b Alosius filius est Caii et Caiae ex illegitimo commercio. Aloisia filia est Sempronii et Semproniae ex illegitimo etiam commercio. Caius et Sempronia, Sempronius et Caia post natos praedictos filios matrimonium inter se inierunt ob exhortationem parochi, qui eos saepe monuit, ut cessarent a peccato, et rectam instituerent vitam. Hisce autem celebratis matrimoniis, Aloisius ducere vult uxorem Aloisiam. Sed renuit parochus propter impedimentum consanguinitatis.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Dñs parochus decipitur *in Casu* proposito. Nulla enim adest consanguinitas inter Aloisium et Aloisiam. Ac primo nulla esse potest quaestio de *affinitate*, cum Aloisius nullum habuerit carnale commercium cum consanguineis Aloisiae, nec viceversa Aloisia carnale habuit commercium cum consanguineis Aloisii; de eo enim nihil dicitur in expositione *Casus*. Porro ad consanguinitatem quod attinet, hanc abesse patet ex eo quod Aloisius et Aloisia non habeant communem stipitem. Nam Aloisius est filius *Caii* et *Caiae*; et Aloisia est filia *Sempronii* et *Semproniae*. — I. M. 997. 1002.

2. Ioseph parochus advocatur ad sacramenta ministranda Emmanueli moribundo, qui in domo Carmelae vivebat iam a pluribus annis operam navans studiis Iuris. Emmanuel captus amore Carmelae ei

matrimonium promiserat; qua ei facta promissione, tres ex ipsa filios conceperat, adhuc viventes. Licet Carmela honestae sit familiae et paris conditiones cum Emmanuele, qui aetatem iam habet vigintisex annorum, Emmanuelis mater matrimonio semper se opposuit, patre iam defuncto. Cum Ioseph Emmanuelem optime dispositum repererit, et tempus instaret, stante gravitate morbi, matrimonium coram testibus celebravit. Emmanuel enim et Carmela ad suam pertinebant paroeciam. Verum, celebrato matrimonio, reperitur Emmanuelem et Carmelam consanguineos esse in quarto gradu in linea aequali. Sine mora parochus dispensationem petit et obtinet, et pergit ad Emmanuelem, ut matrimonium convalidare possit. Praesente Carmela et praesentibus testibus, Emmanuelem parochus compellat, ut suum renovet consensum. Sed Emmanuel in agonis lethargo constitutus nihil aliud fecit nisi oculos ad parochum convertere et pluries suspirium emittere; ac post quatuor horas mortuus est. Statim post eius mortem, novis factis inquisitionibus, apparuit, Emmanuelis avum fratrem fuisse proaviae Carmelae. Mortem autem filii eiusque matrimonium audiens Emmanuelis mater, contendit matrimonium filii fuisse omnino invalidum, unde pinguem filii haereditatem sibi vindicat.

Quaer. 1.º *An parochus recte egerit matrimonium celebrando?* — 2.º *An praedictum matrimonium fuerit validum?* — 3.º *An Emmanuelis mater filii haereditatem eius viduae et filiis restituere teneatur?*

R. Ad 1.um Non est dubium, quod parochus recte egerit matrimonium celebrando. Emmanuel erat rite dispositus, et scandalum ac illatum Carmelae damnum reparare tenebatur, consulendo meliori quo fieri poterat modo bonae famae et honori Carmelae, nec non filiorum legitimitati. Ex communissima autem doctorum sententia damnum *in Casu* non nisi matrimonio reparari convenienter potest. Nihil vero huic matrimonio obstare poterat. Nam ambo erant sponte consentientes, et Carmela honestae familiae et paris erat conditionis. Neque dissensus matris Emmanuelis obstare evidenter poterat matrimonii validitati, neque eiusdem liceitati, cum, attentis *Casus* circumstantiis, irrationalis omnino sit, et agatur de gravissima iustitiae obligatione implenda, et de scandalo reparando. Ac, cum Emmanuel iam vigesimum quintum aetatis annum excesserit, neque ex civili lege consensus ille amplius requiritur. Cf. S. Alph. 1. 3. n. 641. seqq., I. M. 920.

Ad 2.um Ex circumstantiis *Casus* apparet evidenter, Emmanuelem et Carmelam impedimentum ignorasse, et bona fide primum matrimonium contraxisse. Quare ex hoc capite nulla exoriri potest difficultas pro matrimonii invaliditate. Etenim, cum Emmanuel dicatur rite dispo-

situs et matrimonium ineat ad satisfaciendum propriae conscientiae et vir ipse rudis non sit, ut ignorare potuerit impedimentum consanguinitatis reddere nullum matrimonium, dicendum consequenter est, Emmanuelem et Carmelam ignorasse propriam consanguinitatem. Et ad Carmelam quod attinet, eius certe valde intererat non contrahere matrimonium nullum, unde omnino dicendum est, ipsam etiam impedimentum omnino ignorasse.

Impedimento comperto, parochus bene omnino egit dispensationem petendo, nempe ut matrimonium convalidaretur. Dispensatio autem omnino valida fuit *in Casu*. Etenim, si avus Emmanuelis fuit frater proaviae Carmelae, tunc stipes communis, proavus Emmanuelis est, qui simul abavus Carmelae est; adeoque Emmanuel et Carmela consanguinei erant in linea inaequali, i. e. in quarto gradu attingente tertium. Atqui ex *Motu proprio* S. Pii V. *Sanctissimus* 26. Aug. 1566. dispensatio, sine gradus propinquiore mentione, obtenta, de subreptionis vel obreptionis vitio notari non potest, dummodo propinquitas non sit primi gradus consanguineitatis vel affinitatis, obtentis tamen postea litteris declaratoriis super propinquiori, qui ideo exprimendus est, ut constet, utrum super uno an super pluribus impedimentis detur dispensatio. Bened. XIV. C. *Etsi pastoralis* 30. Sept. 1755., S. Alph. l. 6. n. 1136., I. M. 998. 1001. 1038., Pyrrh. Corr. l. 7. c. 7. n. 63.

Cum autem Emmanuel sponte et plene omnino in matrimonium prima vice consenserit, praesumere licet etiam secunda vice in matrimonium consensisse; quin imo illi Emmanuelis actus, i. e. oculorum conversio in parochum et suspiria pluries repetita haberi etiam possunt et debent tanquam verae et sufficientes consensus expressiones. Ac licet, ob morbi gravitatem, non potuisset Emmanuel suam voluntatem secunda vice manifestare, non ideo nullitas certo sequitur matrimonii. Etenim ex gravium theologorum sententia pars ignorans impedimentum haud necessario debet consensum renovare ad validam matrimonii reintegrationem. Ratio est, quia prior consensus licet effectu suo caruerit ob impedimentum ex iure positivo appositum; atamen de iure naturae fuit validus, cum fuit praestitus a persona de iure naturae habili erga personam de iure naturae habilem ad contrahendum. Quare, sublato impedimento, sufficit prior consensus, qui virtualiter perseverat. Gury Comp. n. 896., I. M. 1050.

Postremo non agitur in praesenti de matrimonio *contrahendo*, vel de matrimonio *contracto*, sed de matrimonio per mortem iam *dissoluto*, et de effectibus huiusmodi matrimonii. Porro ad sustinen-

dum valorem matrimonii, iam morte alterutrius vel utriusque coniugis dissoluti, quoad iura quaesita viduae et filiorum *leviores sufficiunt probationes*, ut habet Rota in Decis. 668. n. 21. part. 19. tom. 2. recent. Quae probationes certe *in Casu* non desiderantur.

Ad 3.um Notum sane omnibus est, quod liberi, quantumvis ex damnato coitu nati, ceu ab iis, inter quos matrimonium consistere non potest, procreati, non spurii neque incestuosi, sed simpliciter naturales censeantur quoad ius successionis, si uterque vel alteruter parentum ignoraverit dirimens impedimentum inter ipsos existens. Rota Decis. 325. num. 7. part. 12. recent., Decis. 376. n. 5. part. 16. recent. Ut autem ignorantia incestus facit, ut filii ex damnato coitu orti non incestuosi, sed naturales censeantur, eodem prorsus modo matrimonium irritum et invalidum legitimos facit liberos non minus quam matrimonium verum, si ambo vel alter coniugum in bona fide versetur. Rota Decis. 367. num. 9. 10. 18., I. M. v. 1. n. 680. Sed amplius, matrimonium *in Casu* uti omnino validum habendum est. Etenim, invalide primum matrimonio celebrato, et dispensatione statim obtenta matrimonii, Emmanuel excitatus a paracho ad consensum in matrimonium renovandum, id praestitit meliori quo potuit modo, suspiriis pluries editis et conversione oculorum in parochum; unde constat se intellexisse ea, quae a paracho ipsi dicebantur, et annuisse. Ceterum opus hic non est demonstratione omnino certa, cum *leviores probationes in Casu* debeant sufficere. Neque vero ut iam dictum est, ad matrimonium revalidandum necessaria certo erat *in Casu* renovatio consensus, stante ignorantia et bona fide qua matrimonium fuerat contractum; illa enim ignorantia et bona fides non impedit, quominus quis vere et sincere in matrimonium consentiat. Aegre quidem intelligitur, quomodo quis in matrimonium sincere consentiat, qui cognoscit matrimonium esse nullum. Unde, consensus tunc renovandus est. Verum optime consentire potest, qui, licet per errorem, putat tamen nullum intercedere dirimens impedimentum. Hinc, impedimento per dispensationem sublato, consensus ille suum naturalem producit effectum. Statim autem dispensatio petita est post celebratum matrimonium, unde etiam cessat alia ratio, cur renovandus sit consensus, periculum nempe ne tempore intermedio prior voluntas fuerit immutata. Itemque non agitur hic de coniugibus viventibus, qui consensum possent renovare ad impedienda gravia damna, quae secus possent exoriri; sed agitur de coniugio iam soluto alterius morte, ad cuius validitatem, si renovatio consensus omnino desideraretur, e contra gravia sequerentur damna viduae et filii. Unde

sacra Rota in controversiis huiusmodi, quando scilicet agitur de coniugio, morte alterutrius coniugis soluto, validum illud perpetuo proclamatur, etsi in revalidatione novus consensus minime intercesserit. Decis. 455. parte 1., Decis. 686. part. 2. recent. etc. — Acta S. Sedis v. 26. p. 407. seqq.

Quae cum ita sint, patet, quod cum Carmelae et filiorum iura certa sint *in Casu*, Emmanuelis mater haereditatem filii retinere sibi non potest, sed eam filiis Emmanuelis eiusque viduae integram restituere debet.

3. Franciscus et Dominica matrimonium inierunt civile; et nunc plures habent filios. Publice autem habentur ut vere coniugati. Ad Deum conversi parochum adeunt, ut rite matrimonii sacramento coniungantur; sed occulte, ne infamia et scandalum exoriatur. Dum debita fiunt investigationes ad praedictum effectum, grave nascitur dubium, an Franciscus et Dominica sint inter se frater et soror ex illegitimo commercio Titii et Caiae, quorum filii Franciscus et Dominica affirmantur a duabus personis, quas parochus interrogavit.

Quaer. Quid ad Casum?

R. Parochi officium est quoad matrimonia contrahenda, investigare utrum aliquod impedimentum obsistat, C. 3. *de Claud. Desp.*, illudque episcopo renunciare debet, et interim a denunciationibus abstinere. Res enim est, quae ad forum externum pertinet. Quare parochus, *in Casu*, definitivum iudicium ferre non potest, sed negotium episcopo remittere debet, datis testibus, documentis, indiciis.

Porro Ordinarii munus est iudicare ex actis et probatis, an vera impedimentum extet. Admittitur hic etiam unicus testis, si sit fide dignus, Lig. 996. 997. 998., et fama. Testis necesse est, ut deponat de impedimento iuratus et ex propria scientia, exceptis cognitionum impedimentis, in quibus testes quoque de auditu admittuntur. Lig. 997. Fama vero eius loci esse debet, et non rumor tantum, dummodo haec non infirmetur iuramento consanguineorum vel contrahentium, Lig. 999.

Duae ergo illae personae, quae de impedimento deponunt rite sunt examinandae, et si sint fide dignae nec viles personae, quamvis alioquin non sint omni exceptione maiores, praedictum matrimonium omnino impediendum est. Ac quamvis impedimentum dubium seu probabile tantum appareat, matrimonium permitti non potest propter periculum scandali quod subest. Si vero nullam illae personae fidem mereantur, matrimonium e contra impediri ideo non potest. Lig. 902., I. M. 1031.

Atque hic notandum est, quod missionarii apostolici, quibus per Indultum conceditur facultas dispensandi in gradibus consanguinitatis, iure divino non prohibitis, nullatenus dispensare possunt cum infideli ad fidem converso super impedimento primi gradus consanguinitatis lineae transversae, ut ducere possit germanam, cum qua inierat sponsalia in infidelitate; neque enim praesumere licet Summos Pontifices auctoritatem delegasse, qua ipsi nunquam usi sunt. Zitelli de Dispens. matr. Romae. 1887. pag. 55.

4. Portius et Portia matrimonium cupiunt inter se contrahere.

Porro Portius est filius Ioannis, qui est filius Ioannis Baptistae, qui est filius Ioannis Francisci, *viri*, ex patre Polycarpo, et Fulgentiae *uxoris*, ex patre Polydoro.

Portia vero est filia Octavii, qui est filius Procopii et Symphorosae. Procopius est filius Ioannis et Pauli, filii Polycarpi. Symphorosa est filia Petri et Pauli, filii Polydori.

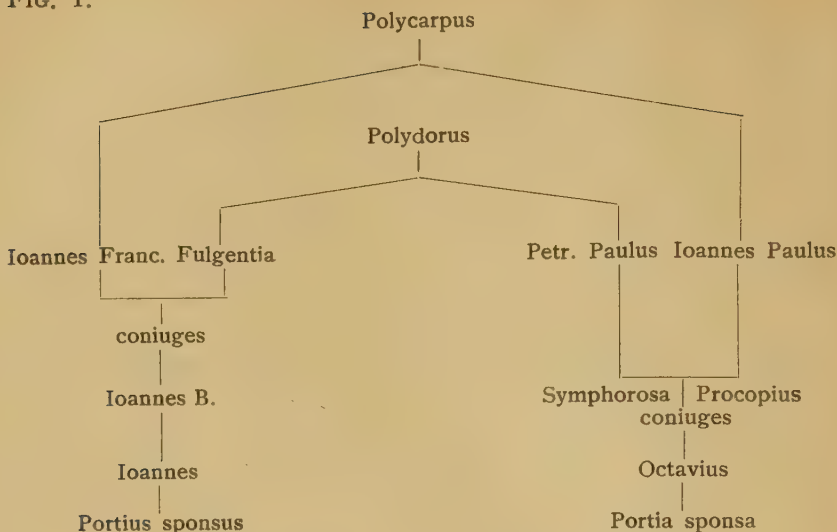
Hinc renuit Parochus matrimonium celebrare, quia ait, impedimentum adesse consanguinitatis et affinitatis, sed nescit quale. Primus eius vicarius ait adesse tantum duplicem affinitatem. Secundus vicarius ait adesse duplicem consanguinitatem. Et ambo nesciunt qualem. Doctor *in utroque* consulitur, qui, arbore genealogica, definit nullum adesse impedimentum, cum stipites sint diversi.

Parochus iurans in verba Doctoris ad matrimonii celebrationem procedit.

Quaer. *An et quale adsit in Casu impedimentum? — Quomodo multiplex consanguinitas cognoscatur?*

R. Impedimentum *in Casu* adest duplicis quarti gradus consanguinitatis ex duplici stipite. Idque probatur ex ipsa arbore genealogica exposita *in Casu*, quae est ut sequitur :

FIG. 1.

POLYCARPUS STIPES

1. Io. Franciscus vir
Fulg.	1. Ioan. Paul.
2. Io. Baptista	2. Procopius
3. Ioannes	3. Octavius
4. Portius Sponsus	4. Portia Sponsa

POLYDORUS STIPES

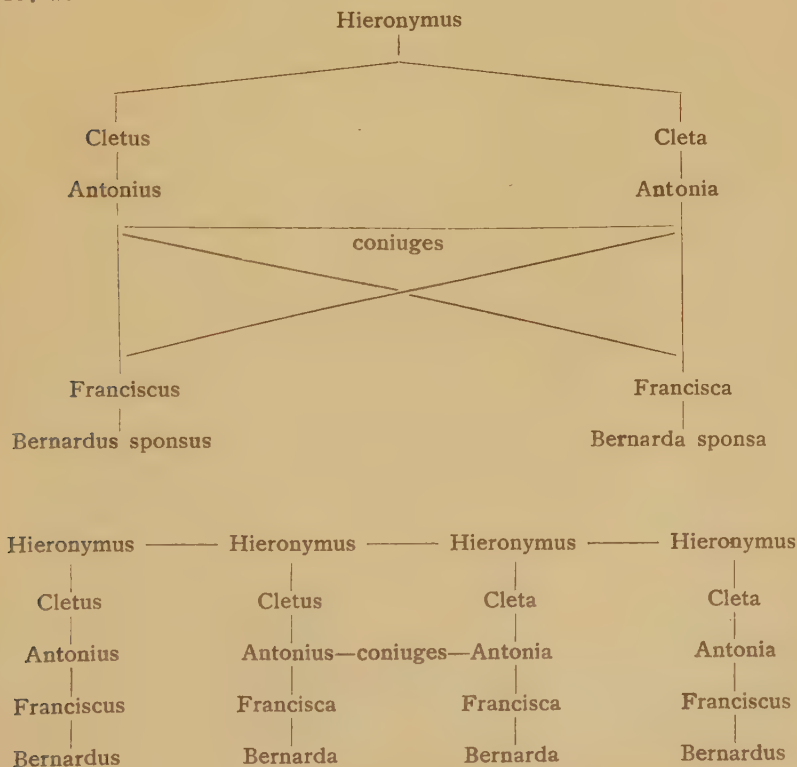
1. Petrus Paul.	1. Fulgentia uxor Io.
Franc.
2. Symphorosa	2. Io. Baptista
3. Octavius	3. Ioannes
4. Portia Sponsa	4. Portius Sponsus

Multiplex consanguinitas bene cognosci potest enumeratione *diversarum linearum*, quae ducuntur a duabus personis, a duobus spon-
sis, ad communem stipitem, vel, quod idem est, quae ducuntur ab
una persona ad aliam, transeundo per communem stipitem. In con-
sanguinitate ergo tot sunt consanguinitates, quot sunt diversae viae
assurgendi ad eundem stipitem, ad diversos stipites. Diversitas autem
viae bene pendere potest ex una tantum persona, cum ex una tantum
persona communicatio sanguinis haberi possit. Et sic in figura 1.^a, ut
iam dictum est, est duplex quartus gradus ex duplici stipite, cum
unica via sit ad primum stipitem et unica via ad secundum stipitem.
Sub eodem stipite Polycarpo patres sunt sponsi et sponsae, itemque
sub eodem stipite Polydoro patres sunt utriusque sponsi, et sic ambo
sub utroque stipite constituuntur. Idque autem provenit ex duplici con-
iugio Ioannis Francisci et Fulgentiae, Symphorosae et Procopii, ambo
enim viri ex Polycarpo descendunt, et ambae uxores ex Polydoro. Ex
istis autem descendunt sponsi, Portius et Portia, ut in figura 1.^a vi-
deri potest.

In sequenti figura 2.^a duo amitini, idest filius fratris et filia sororis, qui volunt matrimonium inter se contrahere, consanguinei sunt in secundo gradu ex proximo stipite, avo et avia communi. Sed cum hi, avus et avia, amitini essent etiam inter se ex Hieronymo stipite, et communi avo, praedicti sponsi, Bernardus et Bernarda, consanguinei sunt etiam inter se ex stipite remoto, nempe ex abavo communi, Hieronymo, in quarto gradu.

Verum cum ambo iidem sponsi, Bernardus et Bernarda descendant ex avo Hieronymo per patrem et per matrem, duae diversae viae sunt ascendendi ad stipitem comunem ex sponso, et duae diversae viae ex sponsa. Quare quatuor sunt quarti gradus ex stipite remoto, cum unaquaeque via, ascendens ex una parte ad stipitem, a stipite deinde descendat ex alia parte per duplicem viam; et consequenter, multiplicatis duabus viis unius partis per duas alias vias alterius partis, quatuor habentur viae seu lineae diversae, per stipitem transeuntes, adeoque quatuor habentur quarti gradus ex stipite remoto.

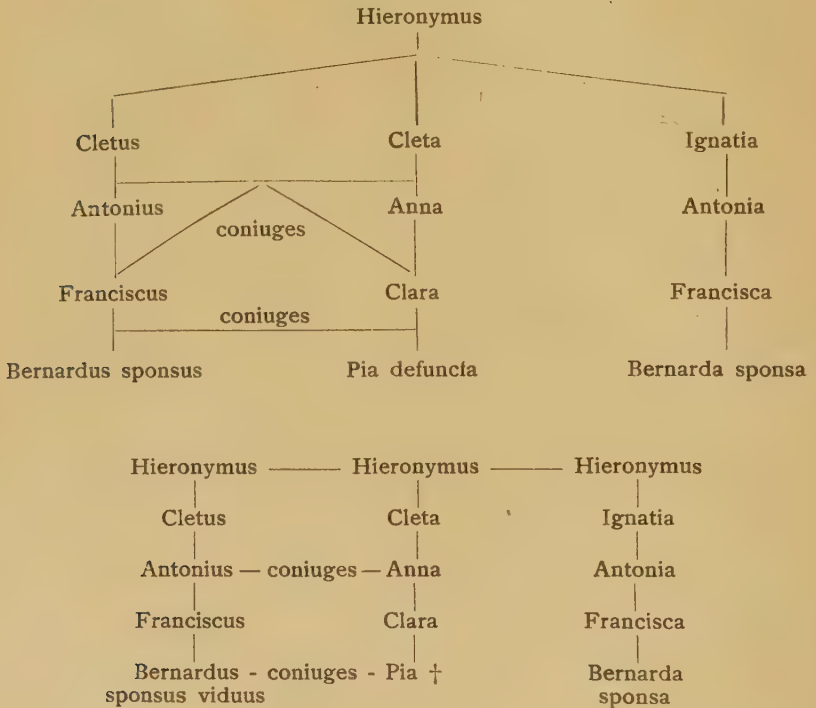
FIG. 2.

Dici autem potest, praeter secundum gradum ex stipite proximo, haberi duplicem quartum gradum, in praec. fig. 2.^a, ex stipite remoto, addendo tamen eum provenire *ex lineis paternis coniunctis in stipite proximo*; tunc enim aequivalenter quatuor gradus affirmantur ex praedicto stipite remoto.

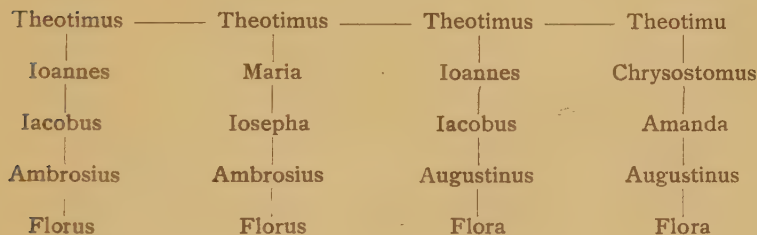
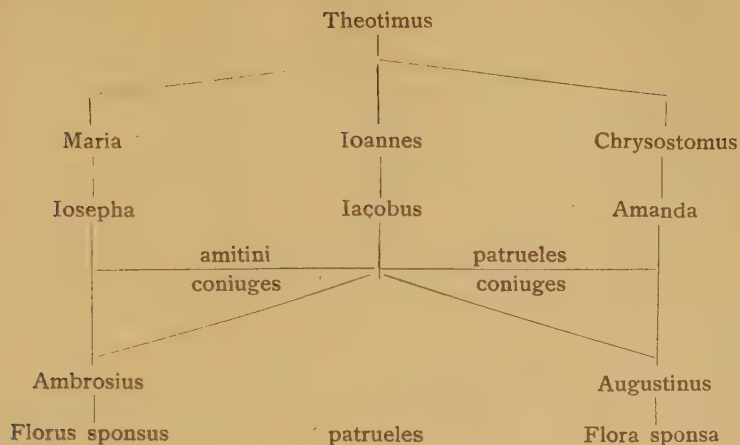
Etenim duplex *simpliciter* gradus non habetur, nisi ex una parte sit una via et duplex ex alia, ut apparet in sequenti figura 3.^a Bernardus sponsus et Bernarda sponsa, ascendunt ad stipitem, ille duplici via, haec una sola via. Quadruplex autem quartus gradus *ex duplici stipite* videatur fig. 7.^a.

FIG. 3.

In figura 3.^a duo amitini, Bernardus, Pia, descendebant ex duobus amitinis, avo, avia. Quid, si avus successive ducat duas amitinas, habenturne adhuc quatuor quarti gradus ex remoto stipite, praeter secundum gradum ex proximo stipite? Ecce figura:

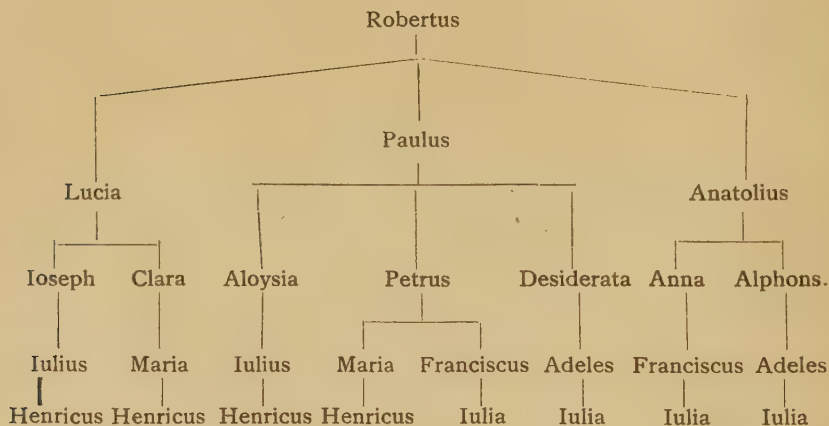
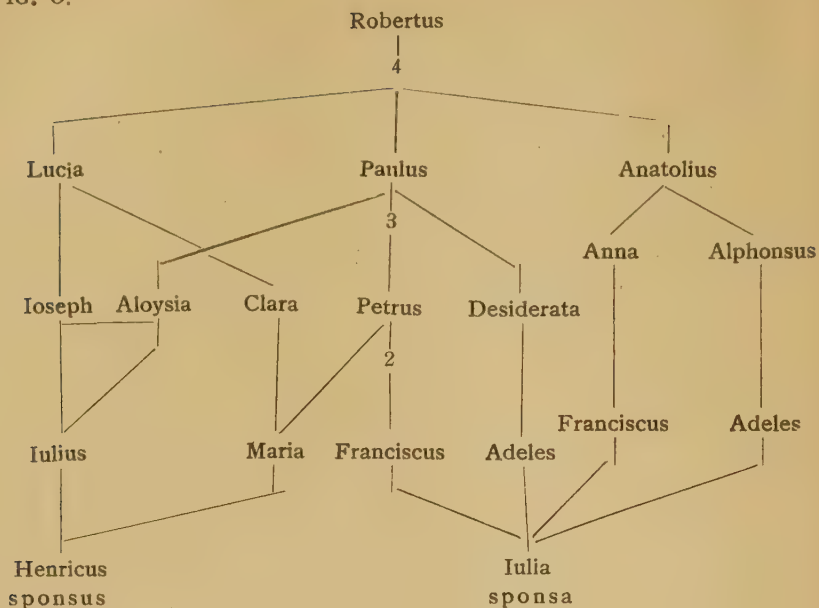
FIG. 4.

Etiam quater quartus gradus est ex stipite remoto, in praesenti figura, in qua duo patruales, consanguinei in secundo gradu, Florus et Flora, descendunt ex avo, Iacobo, qui nupsit successive amitinae et patrueli. Et ratio est, quia nuptiae cum duabus successive, amitina et patruale, non mutant profecto genealogiam avi Iacobi; neque mutant genealogiam sponsi et sponsae, Flori et Florae; nam, uti sponsus, ita sponsa generatione non descendit ab utraque amitina et patruale, sed ab una tantum, sponsus ab amitina, Iosepha; sponsa a patruale, Amanda; adeoque gradus, cum sint in linea recta, inde non multiplicantur, neque multiplicari possunt.

Graduum varietas haberetur, si ex progenitoribus unus ab alio descendat, vel unus ab alio non descendat, tunc enim plures simpliciter haberentur vel non haberentur remoti stipites, ut videre est in sequentibus figuris, 5.^a et 6.^a

FIG. 5.

Inter Henricum sponsum et Iuliam sponsam est sexdecies quartus gradus ex primo remoto stipite, Roberto; quater tertius gradus ex altero intermedio stipite Paulo, unus secundus gradus ex tertio proximo stipite Petro.

FIG. 6.

Inter Henricum et Iuliam est quater quartus gradus ex primo stipite remoto Roberto, quater tertius gradus ex secundo stipite remoto Paulo, unus secundus gradus ex proximo stipite Petro. Idque apparet etiam ex genealogia uniuscuiusque, quae sequitur :

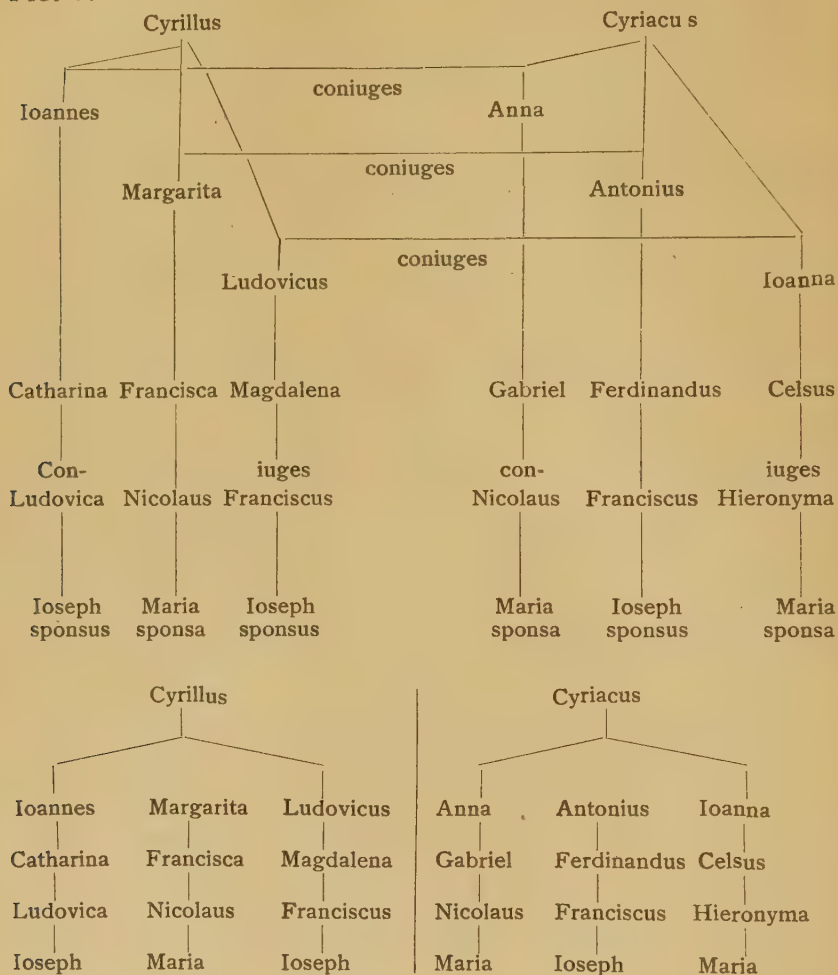
Robertus	Robertus	Robertus	Robertus
Lucia	Lucia	Anatolius	Anatolius
Ioseph	Clara	Anna	Alphonsus
Iulius	Maria	Franciscus	Adeles
Henricus	Henricus	Iulia	Iulia

Paulus	Paulus	Paulus	Paulus
Aloysia	Petrus	Desiderata	Petrus
Iulius	Maria	Adeles	Franciscus
Henricus	Henricus	Iulia	Iulia

Petrus	Petrus
Maria	Franciscus
Henricus	Iulia

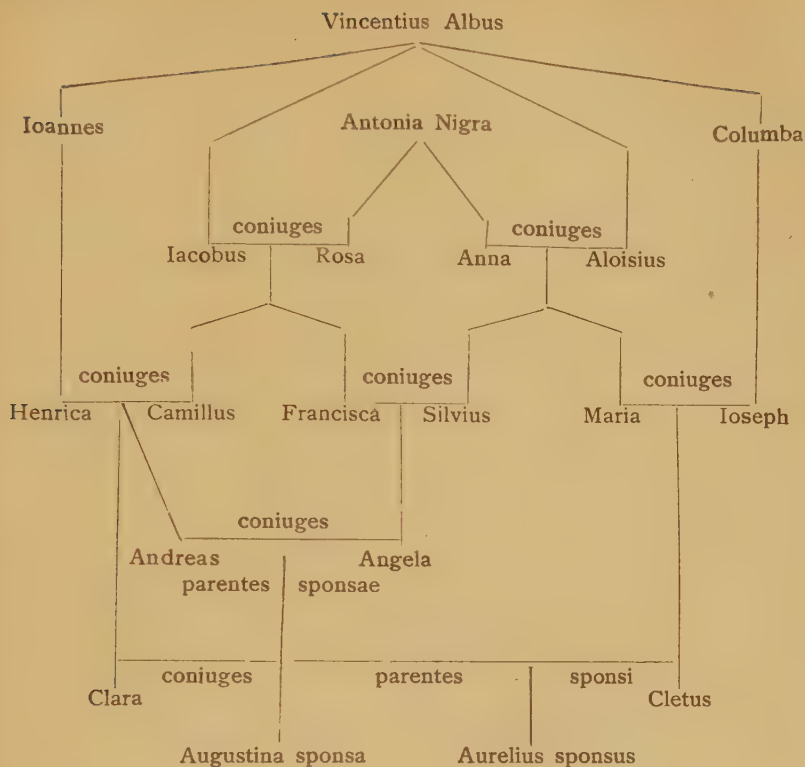
In praesenti figura quadruplex quartus gradus habetur inter duos sponso Ioseph et Mariam *ex duplici stipite diversarum familiarum*.

FIG. 7.

Ioseph et Maria in duplici quarto gradu sunt ex stipite Cyrillo, quia genitores Iosephi Ludovica et Franciscus, cum sint in tertio gradu consanguinitatis coniuncti, matrimonium contraxerunt praevia dispensatione super eodem tertio gradu consanguinitatis. Idem sponsi Ioseph et Maria sunt in duplici quarto et stipite Cyriaco, quia Nicolaus et Hieronyma, Mariae genitores, praevia etiam dispensatione, matrimonium contraxerunt in tertio etiam coniuncti consanguinitatis gradu.

FIG. 8.

Augustina sponsa et Augustinus sponsus consanguinei sexdecies quarto gradu consanguinitatis coniuncti sunt ex stipite Vincentio; duplici quarto gradu ex altero stipite Antonia; duplici tertio gradu ex tertio stipite, Iacobo-Rosa, uno tertio gradu ex quarto stipite Anna Aloisio, uno secundo gradu ex stipite Henrica-Camillo. Et confirmari potest omnium genealogiâ; ut sequitur:

Vincentius	Vincentius	Vincentius	Vincentius	Vincentius	Vincentius	Vincentius	Vincentius
Ioannes	Iacobus	Iacobus	Aloisius	Columba	Aloisius	Ioannes	Iacobus
Henrica	Camillus	Francisca	Silvius	Ioseph	Maria	Henrica	Camillus
Andreas	Andreas	Angela	Angela	Cletus	Cletus	Clara	Clara
Augustina	Augustina	Augustina	Augustina	Aurelius	Aurelius	Aurelius	Aurelius

Antonia	Antonia	Antonia
Rosa	Rosa	Rosa
Camillus	Francisca	Camillus
Andreas	Angela	Clara
Augustina	Augustina	Aurelius

Iacobus Rosa	Iacobus Rosa	Iacobus Rosa
Camillus	Francisca	Camillus
Andreas	Angela	Clara
Augustina	Augustina	Aurelius

Aloisius Anna	Aloisius Anna
Silvius	Maria
Angela	Cletus
Augustina	Aurelius

Henrica Camillus	Henrica Camillus
Andreas	Clara
Augustina	Aurelius

Ultimo loco notandum est pluralitatem consanguinitatum exurgere ex eo quod ascendentes consanguinei matrimonium inter se inierint, ex eo quod aliquis successive matrimonium contraxerit cum pluribus consanguineis, ex eo quod consanguinei unius familiae et prosapiae consanguineas ducant alterius familiae, et prosapiae. Plures item esse possunt stipites; stipites diversarum familiarum, et stipites unius etiam eiusdemque familiae; et stipes esse potest supremus, intermedius, proximus, ut in allatis exemplis videre est, I. M. 997.

148. — AFFINITAS

1. Paulus confessionem audiens Titii in cognitionem venit nullitatis ipsius matrimonii ex occulto affinitatis impedimento. Rationabiliter timens, ne, si moneretur, a matrimonio cum publico scandalo recederet, tacet et eum absolutum dimittit. Deinde vero petit a S. Poenitentiaria dispensationem in radice.

Quaer. 1.º *Quid impedimentum affinitatis?* — 2.º *Quid dispensatio in radice?* — 3.º *An Paulus recte egerit?*

R. Ad 1.um Affinitas est « Duarum cognationum per coniunctionem viri et mulieris consociatio ». L. 4. § *Affines de Gradib.* Contrahitur ex concubitu sive licito sive illicito, quo vir et mulier fiunt una caro, C. 3. 5. cau. 33., adeoque perfecto. Quare omnes consanguinei viri fiunt affines mulieri, et consequenter omnes consanguinei mulieris fiunt affines viro. Hinc affinitas non egreditur ipsas personas concubitu coniunctas. Huiusmodi affinitas matrimonium dirimit usque ad quartum gradum ex copula licita, C. 8. *de Consanguin.*, usque ad secundum ex fornicaria, Trid. s. 24. C. 4. *de Ref. Matr.*

Ad 2.um *Dispensatio in radice* est dispensatio, qua tollitur non tantum inhabilitas personae ad contrahendum, vel defectus formae ipsius contractus, verum etiam sanatur defectus consensus, qui matrimonii radix est, unde nulla opus est, ea dispensatione, renovatione consensus, et inscio alterutro vel etiam utroque coniuge applicari potest. Ea deinde, proles redditur legitima perinde ac si legitimo matrimonio nata fuerit.

Ad 3.um Paulus recte non egit; usus enim est notitia sacramentalis confessionis *in gravamen* ipsius poenitentis. *In gravamen*; nam hic non attenditur, utrum sit irrationale vel rationale gravamen, sed ipsum *factum* inspicitur quod nempe poenitens utcumque oneretur; praedictum enim gravamen est quidquid poenitenti accidere possit non tantum noxium, sed et molestum vel ingratum sive iure sive iniuria. Porro patet, quod matrimonii revalidatio omnino onerosa erat *in Casu* poenitenti. Deinde clara sunt incommoda huius revalidationis, inscio utroque coniuge; si enim Titius confessionem peragens apud alium confessorium deveniat in cognitionem impedimenti, poterit revera a matrimonio recedere illud nullum existimans; quod, immutatis circumstantiis, si nullum sit scandalum, et nullum tertii damnum, licite etiam facere posset.

2. « Dubium 2. Paulus viduus christianus, Balbinam infidelem duxit in uxorem, quae in numerum christianarum cooptari cupit, ut cum ipso matrimonium christiano more contrahat. Interim Demetrius Pauli filius, ex priore uxore proveniens, declarat se rem habuisse cum Balbina. Quaeritur, an per huiusmodi copulam cum muliere infideli resultet impedimentum affinitatis in primo gradu.

Dubium 4. Vir fidelis in matrimonium duxit mulierem infidelem, cuius consanguineam in secundo gradu, infidelem quoque, antea cognoverat. Quaeritur, an postquam uxor eius christianam fidem amplexa fuerit, indigeat dispensatione super secundo affinitatis gradu, ut cum ipso sacramentaliter contrahere possit.

R. Ad 2.um Duo sunt distinguenda: 1.º vel Paulus duxit uxorem Balbinam infidelem, praevia dispensatione apostolica super cultus disparitate, vel absque apostolica dispensatione; 2.º vel Demetrius rem habuit cum Balbina antequam Paulus eam sibi acciperet in uxorem, vel post. Si praevia apostolica dispensatione Paulus Balbinam duxit, etiamsi praecessisset Demetrii copula cum eadem Balbina, iam pro valido habendum est matrimonium; quippe impedimentum affinitatis praesertim ex copula illicita, ut *in Casu*, cum non habeatur ut iuris divini aut naturalis, sed tantum ecclesiastici, infideles ex mente Ecclesiae non afficit, quia Ecclesiae non subditos, et Ecclesia dispensando cum parte catholica super disparitate cultus, ut cum infideli contrahat, dispensare intelligitur ab iis etiam impedimentis a quibus exempta est pars infidelis, ut inde huius exemptio, propter contractus individuitatem, communicata remaneat et alteri. Fit inde consequens huiusmodi matrimonium reiterari non posse post Balbinae conversionem ad fidem. Semel enim validum semper in sua perseverat validitate: neque infirmaretur per subsequentem copulam, quam Demetrius cum Balbina habuisset, quia non inde solveretur vinculum coniugale, quod est indissolubile. In hoc ergo *primo Casu* animadvertant missionarii, ne huiusmodi coniuges christiano more contrahere postulant admittant ad novam consensus praestationem: imo eos admoneant de validitate praecedentis matrimonii, ut sciant per sacras nuptialis benedictionis caeremonias, non novum se inire matrimonium, sed tantummodo, quod iam inierunt firmumque consistit, sanctificari.

Contrarium autem dicendum est *in secundo Casu*, nempe si Paulus contraxit cum Balbina absque apostolica dispensatione super disparitate cultus. Tunc enim cum nullum et irritum fuerit matrimonium ac si contractum non fuisset, et ipsa Balbina post baptismum impe-

dimento ligaretur affinitatis. Nec refert quod Balbina cum carnaliter cognita fuerit a Demetrio adhuc in infidelitate versaretur, atque idcirco ecclesiastico non subiiceretur impedimento. Distingui namque debet affinitas in se ac physice spectata ab impedimento affinitatis. Porro affinitas etiam ad infidelibus contrahitur, quia etiam inter infideles verum est, quod vir et mulier per carnalem copulam una caro efficiuntur. Itaque, ut habetur in cap. *Fraternitas* 35. quaest. 10. : « Si una caro fuerit, quomodo poterit aliquis eorum propinquus uni pertinere, nisi pertineat alteri? » Igitur quia Paulus pater pertinet ad Demetrium filium, pertinere dicendus est ad Balbinam, ac Balbina, quia una caro effecta cum Demetrio, pertinere Paulo. Id tantum est discriminis, quod affinitas ecclesiasticum non parit infidelibus impedimentum, fidelibus autem parit. Quapropter cum per baptismum non tollatur a Balbina eius iam physice contracta cum Paulo affinitas, haec ipsa affinitas radicaliter in ea inhaerens, quae eidem infideli impedimento non erat ad contrahendum, impedimentum evadit post baptismum, quod subdita fit Ecclesiae, eiusque proinde legibus subiecta; impedimentum autem utique in primo gradu, et quidem in linea recta, quia in tali se gradu et linea contingunt Paulus pater et Demetrius filius, et affinitatis gradus ex gradibus desumuntur consanguinitatis.

Ad 4.um Ex his, quae dicta sunt in responsione ad 2. dubium, patet responsio ad 4. In utroque enim agitur de impedimento affinitatis ex copula illicita, nisi quod ibi sermo erat de affinitate quodammodo passiva Pauli fidelis, quam nempe contraxerat cum Balbina non ex proprio, sed ex facto alterius, scilicet Demetrii, hic autem de affinitate agitur activa, cuius videlicet auctor est ipse vir catholicus, qui contrahere vult cum muliere, cuius consanguineam in secundo gradu carnaliter cognovit. Eo ergo magis resultare dicendum est ex parte viri impedimentum, et quidem in secundo, quia consanguinitas et affinitas pari procedunt et computantur gradu, eodemque similiter detineri etiam mulierem, quum catholicam amplexata fuerit fidem. Itaque, si matrimonium a viro fideli cum infideli contractum apostolica praecesserit dispensatio super cultus disparitate, pro valido habendum est, ideoque non iterandum, post mulieris baptismum, novi consensus praestatione; si vero absque huiusmodi dispensatione initum fuerit, quia nullum tunc fuisset et irritum, praexistentis affinitatis impedimentum afficeret, post baptismi susceptionem, etiam mulierem, ut ipsa quoque indigeret dispensatione ad valide et sacramentaliter contrahendum ». S. O. 16. Sept. 1824., Enchir. Moral. 1002., I. M. 1082.

149. — COGNATIO SPIRITUALIS

1. « Quidam christianus patrinus fuit cuiusdam infantis propter periculum mortis domi baptizati, cuius matrem postea accipit in uxorem. Propter diversas theologorum sententias circa impedimentum cognationis spiritualis; quid de isto matrimonio censendum?

R. Consulendum SSmo pro dispensatione matrimonii, *quatenus opus sit*, super impedimento cognationis spiritualis, et etiam pro satione in radice ». S. C. de P. F. 18. Mart. 1817., Collect. n. 1250., I. M. 459.

2. Laurianus patrinum egit in baptismo omnium filiorum Iacobi. Mortuo Iacobo, Laurianus ducere cogitat in uxorem eius viduam.

Quaer. *An Laurianus multiplici cognatione spirituali, vel unica tantum cognatione devinciatur cum praedicta vidua?*

R. Cognatio spiritualis multiplex quidem esse potest, et haec multiplicitas exprimenda est in supplici libello, ut dispensatio valeat. Verum *in Casu*, non habetur multiplex spiritualis cognatio. Etenim non multiplicatur, quando quis plurium alicuius filiorum in eodem sacramento patrinum agit; sed quando alter alterius prolem invicem suscipit vel tenet, et quando quis eundem, quod illicitum est, vel alterum eiusdem personae filium, et suscipit in baptismo et tenet in confirmatione. I. M. 1009.

3. Amandus infidelis nuptias promiserat Amaliae catholicae. Expectabatur, ut matrimonium celebraretur, dispensatio ab impedimento disparitatis cultus. Graviter interim Amandus infirmatur, et proximus iam morti ab Amalia ad fidem convertitur. Quadam die, imminente mortis periculo, cum missionarius longe abesset, neque alius catholicus praesens esset, ipsa Amalia Amando baptismum ministravit. Recepto baptismo, Amandus convaluit, et communi omnium laetitia, cum nulla amplius opus esset dispensatione, matrimonium coram missionario et testibus celebrat.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Amandi et Amaliae matrimonium nullum est ob impedimentum cognationis spiritualis. Difficile autem est, quod dispensatio, *in Casu*, possit obtineri. Sed tamen, si iusta, ex circumstantiis, adsit causa nunc obtinetur.

Etenim *primo*, indubium omnino est, contrahi spiritualem cognationem etiam a laico baptizante privatim, et in necessitate, extraneum,

qui non est ipsius filius, ut constat ex Trid. s. 24. C. 2. de R. M., ubi affirmatur cognationem oriri ex vero baptismo, inter baptizantem et baptizatum, neque distinguitur inter baptismum collatum solemniter et non solemniter, a laico vel presbytero. Schmalz. l. 4. t. 11. n. 50, 51., L. 149.

Huiusmodi autem impedimentum spiritualis cognationis inter spiritualem patrem et spiritualem filium tale est, ut Apostolica Sedes non soleret regulariter in eo dispensare. Antiqui et recentiores theologi et canonistae vix unum referunt exemplum, quod tamen refertur ad patrinum et filiolum. Cf. De Iustis de Dispens. matr. l. 2. c. 2. n. 72., Sanchez l. 8. d. 24. n. 15., Pont. l. 8. c. 17. § 5. n. 28. Ratio est, quia regeneratio spiritualis, ex qua haec cognatio oritur assimilatur generationi carnali, quae dispensationem in linea recta omnino non admittit. Ac Sacri Canones definiunt, magis abstinendum esse a coniugio eorum, qui sunt nobis spirituales cognati, quam eorum qui sunt nobis carnales consanguinei. C. 1. 2. 3. q. 3. c. 30., Schmalz. l. c. n. 57.

Secundo, attenta simplici Casus expositione, desideratur omnino in dispensatione obtinenda talis impedimenti iusta et proportionata causa. Nam « gravissima et urgentissima causa requiritur, qualis foret, periculum vitae oratoribus ob carnalem eorum commixtionem imminens; aut alia causa publica, uti docet Sanch. l. 8. d. 24. n. 15., Fagnanus in Cap. *Ex litteris De Cognat. Spirit.* n. 18., et cl. P. Schmalz. v. 9. tit. 16. n. 144. Et hic subiungit De Iustis lib. 2. cap. 5. n. 79., quod uti dispensatio huiusmodi in forma pauperum impetranda sit, orator tenetur quoque accedere ad Urbem, ut operam suam Fabricae conferat, quamvis claudus et debilis sit ». Giovine de Dispens. matrim. Consultat. Canonic. tom 1. p. 2. § 217. pag. 391. seq.

Tertio, quod caput est, theologi et canonistae, qui maximam asserunt difficultatem dispensationis obtinendae super spirituali paternitate et filiatione, qui gravissimam et urgentissimam ad eum requirunt causam, quique affirmant matrimonium huiusmodi esse indecentissimum, adeoque Sanctam Sedem non solere in eo dispensare, et unum afferunt dispensationis exemplum, revera non loquuntur nisi de spirituali paternitate et filiatione, quae adest inter patrinum et filiolum: minime vero de paternitate et filiatione, quae adest inter baptizantem et baptizatum. Scilicet supponere videntur praefati doctores, talem dispensationem omnino numquam de facto esse concessam, et numquam esse concedendam. Enimvero indecentia illa adhuc longe maior est in matrimonio baptizantis et baptizati, et si baptizans sit foemina, ut *in Casu*, baptizatus vir, adhuc gravior apparet irreverentia matri-

monii inter spiritualem matrem et spiritualem filium. Cf. Sanchez l. 8. d. 19. n. 7., d. 24, n. 15., De Iustis l. 2. c. 5. n. 80., Reiffenstuel, Append. n. 136., Corrad. l. 8. c. 8. n. 15,

Hisce non obstantibus, dispensatio reapse, recentioribus temporibus concessa est, tum a Sacra Poenitentiaria, tum a S. C. de Prop. Fide, Collect. n. 1490., tum a S. Officio 18. Dec. 1872., 3. Dec. 1902.

Insuper et illud notandum est, quod praesens impedimentum exceptum non reperitur in facultate Ordinariis locorum concessa dispensandi aegrotos in gravissimo mortis periculo super impedimentis matrimonii dirimentibus iure ecclesiastico, vi Decreti S. C. 20. Febr. 1888.

Quare, si ut indicatum est, ex Casus circumstantiis iustae sint dispensationis causae, poterit dispensatio obtineri.

150. — LEGALIS COGNATIO, PUBLICA HONESTAS, VOTUM

1. « An adoptio habenda sit pro impedimento canonico matrimonium dirimente in Regno Tunkini, quando iuxta leges et consuetudines eiusdem regni, persona, nondum sui iuris, adoptare potest, neque requiritur, ut adoptans maior sit 25. annis, sicuti parum curatur, utrum sit masculus an femina; ipsi quoque eunuchi adoptare valent, neque habetur ratio aetatis adoptantis relative ad personam adoptatam, neque etiam requiritur personae adoptatae praesentia, vel eiusdem in adoptione consensus, ita ut etiam parvuli et puellae absentes, ac veri consensus incapaces in filios et filias adoptari possint?

R. « Negative ». S. C. de P. F. 14. Ian. 1802., I. M. 1011.

2^a. Titius paganus Maeviam paganam duxit, et cum ea matrimonium non consummavit. Post Maeviae mortem Titius fit christianus. Potestne ducere Bertham sororem Maeviae e pagana factam christianam?

R. Affirmative. Impedimentum enim publicae honestatis ex matrimonio non consummato non subsistit *in Casu*. Idemque esset, si inter Titius et Maeviam sponsalia tantum intercessissent, S. O. 26. Sept. 1837., I. M. 1014.

2.^b Caius, initis sponsalibus cum Caia, iisque, mutuo consensu, dissolutis, nascitur Sempronia, cum qua Caius post quindecim elapsos annos, matrimonium desiderat contrahere. Sed dubius, ob priora illa sponsalia, utrum aliqua petenda sit dispensatio, vicarium adit et interrogat suae paroeciae, qui respondet posse omnino libere Caium ma-

trimonium contrahere cum Sempronia, *quippe quae nunquam ipsius sponsae consanguinea fuerit*; quia nata post dissoluta sororis sponsalia.

Porro vicarii responsio non videtur posse probari. Etenim primo idem a fortiori sequeretur, si Caius cum Caia matrimonium contraxerit, et eo rato tantum, vel etiam consummato, et Caia mortua, nasceretur soror Caiae Sempronia, quae nunquam *uxoris Caii* consanguinea fuit; adeoque posset tunc Caius Semproniam uxorem ducere, quod nemo hactenus dixit. Idemque, si Caius uxorem duxerit Caiam viduam, quae filiam ex alio marito habebat, posset Caius uxorem ducere neptem Caiae ex eius filia post eiusdem Caiae mortem natam: nam iterum neptis Caiae nunquam *uxoris Caii* consanguinea fuit! Insuper falsum est, quod Caia nunquam fuerit consanguinea Sponsae Caii; nam soror et consanguinea certe est Caiae, quae fuit sponsa Caii. Aliud forte melius posset dici, quod nempe, dissolutis sponsalibus, animorum coniunctio, in qua fundatur impedimentum publicae honestatis amplius non est, quando nascitur Caia. Verum, quando Caius contraxit sponsalia cum Caia, tunc Caius inhabilis factus est ad contrahendum cum consanguineis Caiae in primo gradu. Ac, ut Caius inhabilis manet ad praedictum matrimonium, si sponsalia dissolvantur, ita etiam inhabilis manet, si, sponsalibus dissolutis, consanguinea in primo gradu nascatur.

Dubium aliud movetur, utrum publica honestas, superveniente ex matrimonio consummato affinitate, distinctum adhuc ab ista sit impedimentum. Unum certe est perfectae affinitatis impedimentum, ita ut, obtenta huius affinitatis dispensatione, nullum aliud obsit matrimonio impedimentum, et matrimonium omnino validum sit. Bened. XIV. de Syn. 1. 9. c. 13. n. 3. Nihilominus dubium non est, quod, etiam cum praedicta affinitate superveniente, implicite manet distincta, in ea, publica honestas. Nam alia, specie, est affinitas ex copula illegitima, alia affinitas ex matrimonio consummato. Copula, in utroque casu, eadem est. Discrimen tantum est in altero casu ex praecedente matrimonio rato, et consequenter ex implicita publica honestate. Quod confirmari etiam potest ex diversa impedimentorum extensione; nam ex matrimonio invalido honestas publica se extendit usque ad quartum gradum; affinitas vero, utrum usque ad quartum, an usque ad secundum, disputatur. Instit. Moral. n. 1002. 1014. Tandem publica honestas inchoata quaedam affinitas est, et, matrimonio consummato, in affinitatem transit perfectam, adeoque in ea implicite manet, ut in numero unitas profecto implicite manet.

3. Titius coniux, venia a coniuge obtenta proficiscendi ad tempus in Americam, ibi in Religionem ingressus est, et solemnia emisit vota. Titia coniux, rem noscens, Titium coniugem ad se revocavit, cum plures haberet filios, et ipsa gravi laboraret morbo. Rediit Titius, et reperiens coniugem mortuam, et filios adhuc aetate minores, novum init matrimonium cum Caia.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Titii religiosa professio, uxore invita seu non consentiente, ut *in Casu*, invalida fuit. Titia autem uxor iure omnino maritum repetit et revocavit, qui rediens uxori debitum reddere tenebatur. C. *Quidam*. 3., C. *Placet* 12. de *Convers. coniug.*, Schmalzgr. 1. 3. tit. 32. num. 24. Verum, cum Titius religiosam emittens professionem praesumatur, vi iuris, se obligare quantum potest, hinc censetur emitte votum continentiae, adeoque vivente uxore, petere debitum non potuisset, uxore vere mortua, aliud non potest matrimonium inire. C. *Quidem* 3. de *Convers. coniug.* Attamen, si Titius religiosam professionem emittens, noluisset omnino continentiam vovere nisi dependenter a professione religiosa, continentiae voto non teneretur, et potuisset tunc debitum petere, et nunc posset alterum contrahere matrimonium; praesumptio enim cedit veritati; et hoc valet tum in foro conscientiae, tum etiam in foro externo, si rite probetur. Schmalz. l. c. n. 24. 26. Si vero Titius voluisset revera, se obligare quantum poterat, iniens deinde, mortua uxore, matrimonium, sine dispensatione, hoc quidem illicitum fuisset, sed non invalidum. C. *Quidam* cit. — G. 913., I. M. 899. 990. 1015.

151. — DISPARITAS CULTUS

1. Ioannes hebraeus matrimonium iniit cum Petronilla protestante. Ambo ad catholicam fidem convertuntur, et quaeritur, utrum renovandum sit inter eos matrimonium?

R. Bened. XIV. C. *Singulari nobis* 9. Febr. 1749. § 1. diserte affirmat: « ambos, postquam catholicae fidei nomen dederit, per baptismum alter, altera per haeresis detestationem, rursus esse matrimonii vinculo coniungendos. Nam, *quod ante interant irritum omnino fuit propter impedimentum dirimens, quod vocatur disparitatis cultus* ». — I. M. 1016.

2. Mulier hebraea fuerat repudiata a viro iudaeo, qui mox aliam uxorem duxerat. Repudiata porro, eiurato iudaismo protestantium sectam amplexa est, et dein nupsit viro catholico, qui uxoris huius

pertaesus contendit has nuptias invalidas esse, quippe uxor adhuc ligata sit priori viro iudaeo.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Duae sunt distinguendae quaestiones, altera de Paulino privilegio, altera de omissa interpellatione. Et quoad hanc posteriorem, si casus sit talis, ut morali certitudine constet infidelem coniugem nolle converti nec pacifice habitare, tunc, saltem secundum valde probabilem sententiam, nulla opus fuit monitione aut interpellatione. Quod si res adeo manifesta non erat, illicite initum fuit secundum matrimonium, sed quoad validitatem, secundum eandem sententiam; perinde est ac si quis coniux, antequam certo resciat quidpiam de morte alterius coniugis novum ineat matrimonium; validum enim vel invalidum erit secundum, prout veritas est a parte rei, seu prout coniux reapse mortuus vel e contra vivus sit.

Attamen S. O. 18. Iun. 1884. in simili fere casu respondit: Neque divortium neque secundum matrimonium civile sufficiunt ad eximendum ab obligatione interpellationis. Quatenus vero summarie et extrajudicialiter constet interpellationem vel impossibilem vel inutilem fore, utatur Episcopus facultate dispensandi, si ea polleat, vel si eam non habeat, a SSmo petat. Collect. S. C. de Prop. Fid. ed. 2.^a n. 1620. Et Dubio proposito: « An praetermitti possit interpellatio facienda coniugi infideli, quando adest certitudo, quod infidelis, nec converti, nec cohabitare velit pacifice cum coniuge ad fidem converso? Respondit idem S. O. 11. Aug. 1859.: Quoties coniugem infidelem nec Christi fidem amplecti, nec sine contumelia Creatoris cum coniuge converso velle cohabitare certo constet, Episcopi, tamquam Apostolicae Sedis delegati, et Vicarii Apostolici, dispensare poterunt super interpellatione, dummodo urgeat necessitas, nec tempus suppetat recurrendi ad S. Sedem ». Collect. S. C. de Prop. Fid. ed. 2.^a n. 1180. Ac, interpellatione omissa, matrimonia ita contracta a S. Pontifice regulariter sanantur in radice, quod ostendit non haberi uti valida. S. O. 17. Ian. 1836., Collect. cit. n. 845.

Quoad priorem quaestionem, ex Patrum doctrina in textu Apostoli 1. ad Cor. 7., 15. comprehenduntur etiam christiani baptizati licet a catholica unitate divisi. Cf. Baller. Op. Mor. v. 6. n. 456. seqq. ed. 3.^a Hinc patet, praedictum matrimonium mulieris hebraeae cum viro catholico ex hoc capite fuisse validum: primum enim fuit per subsequens matrimonium dissolutum, si revera vir ille iudaeus discessit, nolens ad fidem converti nec pacifice cohabitare. Quare vir ille catholicus ad alias nuptias transire non potest.

Sed, uti patet, in proposito Casu, interpellatio defuit. Neque vero constat de discessu. Nec sufficit, si coniux infidelis discedat ante baptismum compartis, licet aliam duxerit uxorem, ut in Casu. S. C. de Prop. Fide 5. Mart. 1816. ad 3., Collect. ed. 1.^a n. 1323. — Quare adeunda S. Sedes esset. — Baller. l. c., I. M. 979. 980., Ferraris Supplem. v. *Privil. Paulin.*

3. Sempronia christiana, nubere volens in Galliis Titio hebraeo, dispensationem obtinuit ab impedimento disparitatis cultus. At Titius nondum excessit annum 18.um, quae est aetas a Iure Gallico, Cod. Civ. art. 144., requisita, pro valore matrimonii; nubunt tamen. Eadem est lex Cod. It. art. 55., adeoque eadem difficultas.

Quaer. *An valeant, in Casu, nuptiae?*

R. Cl. Palmieri in Op. Theol. Ant. Ball. v. 6. n. 1341. 1342. ed. 1.^a ita huc Casum resolvit: « *Supponitur lex gallica vim habere irritantem.* Negat Gasparri, Tr. Can. de Matr. v. 1. 297., quia vir est inhabilis propter legem, cui subest, postulantem annum 18.um completum, neque hanc inhabilitatem tollit Ecclesia, cuius leges et dispensationes nequeunt directe, ut heic oporteret, attingere infidelem. Et citatur etiam D'Annib. v. 3. n. 294. qui postquam tanquam verius affirmavit matrimonia infidelium regi potestate iurisdictione Principum, sive fidelium sive infidelium, subdit: *Quocirca, si infidelis cum fideli coeat nuptias, hae ceteris paribus, si non utriusque iure coierint, irritae sunt.* — At qui negant Principibus potestatem statuendi impedimenta pro matrimoniis etiam infidelium, in alia certe erunt sententia. Ipsa autem potestate admissa, nondum videtur admodum probabilis doctrina negans valere matrimonium contractum, ex dispensatione Ecclesiae, a fideli cum infideli, qui affectus sit impedimento irritante sui Principis. Habes sane potestates duas, alteram Ecclesiae ex parte fidelis, alteram Principis ex parte infidelis, potestates tamen concurrentes in rem unam h. e. matrimonium. Atqui cum inaequales sunt potestates de una re disponentes aequum est, ut res regatur lege potestatis superioris, quae heic est Ecclesia: porro Ecclesia dicit, hoc matrimonium valere, si legibus a se statutis non adversatur ». Verum suppositio illa non videtur satis solida, nam tum Cod. Gall. tum Cod. It. in sensu obvio videntur potius significare meram prohibitionem, quam irritationem. Si autem supponatur legem eam habere vim irritantem, matrimonium valere, stante super impedimento disparitatis cultus apostolica dispensatione, indubium videtur ex illa ipsa Responsione S. O. 20. Sept. 1854., Collect. S. C. de P. F.

n. 1239. 1449., quae affertur ad probandum posse Principes infideles constituere impedimenta dirimentia. Cf. etiam Enchir. Moral. ed. 3.^a n. 1002. Ac d' Annib., quamvis in 3.^a edit. n. 425. eandem secutus sit sententiam quoad potestatem Principum respectu infidelium, omisit tamen illud ultimum consecrarium, *Quocirca, si infidelis*, etc. unde videtur implicite illud retractasse.

Confirmari haec omnia possunt ex illis, quae habet Bened. XIV. C. *Singulari nobis* 9. Febr. 1749. Agit in hac Const. Summus Pontifex de matrimonii validitate inter virum iudaeum et mulierem haeticam, et expendit varias leges primum hebraeorum, deinde imperiales, et tandem ecclesiasticas, *vi quarum tantum* nullum declarat praedictum coniugium. Et § 7. de civili lege haec habet, quae faciunt ad rem nostram. « Lex unica, quae ad hanc rem pertineat, Theodosii est, quae incipit, *Ne quis*, sub tit. Codicis *de Iudaeis*, cuius haec sunt verba: *Ne quis christianorum mulierem in matrimonium Iudaeus accipiat; neque Iudaeae Christianus coniugium sortiatur: Nam si quis aliquid huiusmodi admiserit, adulterii vice commissi huiusmodi crimen obtinebit*. Verum duae huc occurrunt difficultates: (NOTA) Prima, quod haec lex, utpote a laico Principe condita, nullam habere vim in matrimoniis debet... (NOTA) Gravior altera est. Nam Theodosii lege Hebraei cum Christiano matrimonium, ob sceleris indignitatem, non quidem ut *irritum*, sed ut adulterium severissime damnabatur... ».

Ad eam autem sententiam quod attinet, quae affirmat Principum potestatem in matrimonium infidelium, abs re non erit notare, quod praecipuum argumentum, desumptum ex Resol. S. O. 20. Sept. 1854. et S. C. de P. F. 26. Iun. 1820., non videtur omnino demonstrativum. Nam in quaesito ad S. O. agitur *de matrimonio omnino a lege civili prohibito, etiam poena mortis*. Porro inde non sequitur fuisse impedimentum *dirimens* ex lege civili, sequitur tantum fuisse impedimentum *prohibens*. Unde etiam in quaesito non affirmabatur absolute matrimonium fuisse invalidum, propter tale impedimentum, SED VIDERI INVALIDUM. Quare ipse Vic. Ap., Casum proponens, certo non cognoscebat vim illius impedimenti, et ideo sub opinione affirmabat invaliditatem. Responsio vero S. O. dat tantum normam practice tenendam *in Casu* particulari exposito, et nihil habet de quaestione potestatis Principum infidelium. Habes hanc Responsionem in Enchir. Moral. ed. 4.^a n. 1002. 1004. In alia vero Responsione S. C. de P. F. agitur de matrimonio, communi iam opinione nullo, ex omissione aliquius praescriptae caeremoniae. Quare inde necessario non sequitur matrimonium fuisse nullum, ut habetur in Responso S. C., vi impe-

dimenti dirimentis: potuit enim bene esse nullum propter defectum consensus, cum *communi consuetudine* illud matrimonium ut nullum haberetur. Ac cum expresse peteretur, utrum *impedimentum dirimens, a Principe infideli sancitum, redderet irrita et invalida matrimonia*, S. C. huic quaesito non respondit; sed contenta fuit declarare tantum *nullum matrimonium* in particulari Casu proposito. Quod quidem S. C. bene potuisset facere *in Casu*, quia existimavit veram generalem doctrinam de potestate Principis infidelis, et verum adfuisse impedimentum dirimens *in Casu*. Sed potuit etiam bene eam edere Declarationem, quia cum praedictum matrimonium, omissione praescriptae caeremoniae, non haberet iam publice formam et figuram matrimonii, sed meri contubernii, et communi praevalente etiam opinione de nullitate talis nuptialis contractus, desiderabatur *consensus in matrimonium*. Verum quidem est, quod in fine Responsionis S. C. dicitur: *et detur Instructio*, et in Instructione aperte affirmatur: « Principes saeculares, sive fideles sive infideles *plenissimam potestatem* retinere in matrimonia subditorum infidelium, ut, scilicet, apposis impedimentis, quae iuri naturali ac divino adversa non sint, eadem non solum quod ad civiles effectus, sed etiam quod ad coniugale vinculum penitus rescindant. Qui enim *ob reipublicae bonum suis legibus ad legitimitatem, validitatemque ceterorum contractuum* formam quandam et solemnitatem praescribere possunt, cur id in matrimoniali infidelium subditorum contractu efficere nequeant, ratio non est ».

Verum ex hac praecise Instructione gravis exoritur difficultas contra oppositam sententiam. Etenim, dum in Decreto dicebatur *et detur Instructio*, et Instructio iussu S. C. concinnata fuit, et in Particulari Congregatione exhibita PP. ut approbaretur, Patrum tamen approbatio in ea omnino desideratur, cum in Actis S. C. non reperiatur, Cf. Collect. S. C. de P. F. n. 1447., unde in eadem Collectanea haec instructio cum aliis Decretis et Instructionibus non recensetur, sed in nota separata a textu affertur, et notatur defectus approbationis in Actis.

Insuper argumentum illud desumptum ex ratione *contractus* et paritate *cum aliis contractibus*, validum revera non est. Nam matrimonium *contractus civilis* non est, ut asserit etiam Schmalzgr. 1. 4. t. 1. n. 367., sed contractus, *naturali et divino iure* consistens. Hinc Pius VI. in Epistol. ad Carolum episcopum Agriensem, 11. Iul. 1879., expresse ait: « *Fallitur* quisquis existimat... matrimonium *dummodo absit ad eo ratio sacramenti*, non esse nisi contractum *mere civilem*, **atque adeo civili potestate solubilem**, quod secus est; nam... matrimonium *non est contractus mere civilis*, sed *est contractus naturalis divino iure*,

ante omnem societatem institutus et firmatus; qui etiam hoc insigni discrimine differt ab alio quocumque *mere civili contractu*, quod in eo genere civili consensus certis de causis interdum per legem suppleatur; in matrimonio vero nulla humana potestate suppleri consensus valeat ».

Ac, si civilis Princeps posset *irritare* matrimonia contrahenda, quia matrimonium est *contractus*, ut irritare potest alios contractus; cur non posset tunc etiam *rescindere* matrimonia iam contracta, saltem nondum consummata, ut alios contractus rescindere potest? Ac, si ex S. Thoma filiifamilias quoad matrimonium sui iuris sunt, et non dependent ab ipsis parentibus, qui filiorum matrimonia irritare non possunt, quomodo dependerent hac in re a Principe civili, matrimonium irritante? Ac, si ipsi episcopi hanc non habent potestatem in Ecclesia, ac *solum auctoritate Summi Pontificis* Statutum constitui potest, « secundum quod personae aliquae reddantur *illegitimae ad contrahendum*, ita quod, si etiam contrahant matrimonium dirimitur, » S. Th. Quodl. 5. a. 15., quomodo tam exorbitantem potestatem habebunt Principes civiles infideles, licet, ut sacrorum antistites considerentur? Perpendenda autem sunt relata A. D. verba, quae, quamvis *de Ecclesia* ipse loquatur, nihilominus generalissima in se sunt, et ita absolute prolata excludere videntur quamlibet aliam potestatem. Insuper elucet grave loquendi discrimen in hoc loco, ubi agitur procul dubio de lege irritante et in alio loco 4. D. 39. q. 1. a^o 2. ad 3., qui affertur pro sententia Principum infidelium facultati favente, ubi non dicitur nisi quod matrimonium ab illis possit legibus *impediri*, quod de lege mere prohibente intelligi potest.

Matrimonium igitur, cum non sit contractus mere civilis, a civili auctoritate regi non potest quoad sui intrinsecam naturam, seu quoad ipsum matrimoniale vinculum. Sed cum sit *sua vi, sua natura, sua sponte sacrum*, Cf. Enchir. Moral. ed 4.^a 971., consentaneum est, ut regatur non Principum civilium imperio, sed religiosa auctoritate, quae nomine Dei sacrum ac religiosum matrimonii contractum moderari unice potest. Id sane praestat *iure suo Ecclesia*, quae hac praedita est potestate, *quoad christianos*, quia christianorum matrimonium res *sacra* est, et *sacramentum praeterea est*. Verum *Principes saeculares, quoad infideles*, haud certe quatenus Principes civiles, sed quatenus in ipsis etiam residere dicatur religiosa auctoritas, hancne et ipsi a Deo receperunt potestatem? Hoc sane illud est, quod a SS. CC. adhuc est declarandum, vel a S. Pontifice definiendum, et consequenter adhuc est a theologis demonstrandum, re sub opinione interim permanente. Ac res sane gravi

non caret difficultate pro affirmante sententia. Enimvero S. O. et S. C. de P. F. passim declarant validum infidelium matrimonium, *dummodo constet nullum fuisse impedimentum iuris naturalis vel divini*; neque de alio impedimento ullam faciunt mentionem Cf. S. O. 15. Dec. 1885., Enchir. Moral. Insuper, si matrimonium sacra res est, res sacra est supernaturali iure, non iure mere naturali: quomodo igitur super ipsum potestatem habere potest princeps, etiam quatenus in ipso residet suprema religiosa auctoritas, in ordine mere naturali? Praeterea nihil valet ratio, quod secus infideles in re tam gravi cum communi damno essent exleges; nam infidelibus certe non sufficienter prospicitur per legem irritantem obligantem in conscientia, sed potius per legem poenalem. Ac aliquando, e. g. in casu criminis adulterii cum homicidio, illa lex irritans certe non responderet crimini commisso, sed poena ei respondens poena capitis est, qua utique efficaciter, quantum humana potestate, fieri potest, illa adulterii et homicidii delicta removerentur.

152. — IMPEDIMENTUM CRIMINIS

1. Franciscus, coniugatus, matrimonium contrahere attentat cum sua adultera, Francisca. Mortua eius uxore, iterum matrimonium legitime cum Francisca vult contrahere. — *An valide matrimonium hoc contrahere possit?*

R. Negative ex C. *Cum haberet* 5. *de eo qui duxit* etc. I. M. 1018.

2. Sempronius coniugatus et fidelis matrimonium attentat contrahere cum sua adultera Sylvia infideli. Sempronii uxore mortua, matrimonium legitime iam contrahere vult cum Sylvia ad fidem conversa. — *An valide?*

R. Negative ex C. *Laudabilem de Conv. infid.* — I. M. 1021.

3. « 1.º Vir infidelis, qui ante baptismum copulam habuit cum infideli uxore alterius, cui, annuente muliere, fidem de futuro matrimonio acceptante, mortem intulit, potestne, post utriusque baptismum, matrimonium inire cum dicta muliere? — 2.º Possuntne hoc matrimonium contrahere, si quando patrarunt ista crimina, una pars fuerit christiana?

R. Ad 1.um Affirmative. — Ad 2.um Negative ». S. C. de P. F. 23. Aug. 1852., I. M. 1021.

4. Seius adulterium cum Seia commisit. Gneus maritus Seiae gravi interim corripitur infirmitate. Id videns Seia gaudet in animo suo

propter matrimonium, quod sperat ipsa deinde ineundum cum Seio. Verum Gnei infirmitas licet gravissima, mortalis non est, si tempestive Gneus subeat chirurgicam operationem. Tam bona sibi Seia utens occasione, intuitu futuri matrimonii, moras ipsa trahit in chirurgo advocando, et Gneus moritur. Hinc Seia matrimonium statim contrahit cum Seio.

Quaer. 1.º *Quale sit criminis impedimentum?* — 2.º *Quid ad Casum prout exponitur?* — 3.º *Quid si adfuerit in Casu mutua matrimonii intentio, reciproce manifestata?* — 4.º *Quid si adfuerit in Casu mutua promissio vel mutua conspiratio, vel utrumque?* — 5.º *Quid si crimen in Casu publicum evaserit?*

R. Ad 1.um Cf. I. M. n. 1017. seqq. Notandum tantum est quod licet, quoad *adulterium* solum, *probabilius* et *communius* repromissio promissionis factae futuri matrimonii non requiratur, sed sufficiat illius promissionis acceptatio: nihilominus in *Formulis Dispensationum Datariae Apostolicae* clausula habebatur: *data sibi invicem fide de matrimonio, post coniugis obitum contrahenda*; quae clausula repromissionem importat.

Ad 2.um Nullum adest impedimentum; quia impedimentum utrumque afficit, et ideo cum *in Casu* agatur de impedimento criminis, et istud poena est ad matrimonii iura tuenda, ne futuri matrimonii causa violentur; ideo opus est, ut uterque aliquo saltem modo in eo crimine patrando futuri matrimonii intuitu agat, et haec intentio ab uno habita alteri saltem manifestetur. Hinc patet nullum, *in Casu*, adesse impedimentum *adulterii*, quia defuit matrimonii *promissio*, cum de ea nihil dicatur. Nullum item fuit impedimentum *homicidii*, quia defuit *mutua conspiratio*, ut *ex Casus* tenore apparet. Nullum tandem fuit impedimentum *utriusque simul*, quia intuitus matrimonii a sola Seia habebatur, et Seius forte ne cogitavit quidem unquam de matrimonio futuro. Neque obiicere valet, quod illa intentio sufficienter habita est in praecedente adulterio commisso. Nam hoc ad summum valere potest in foro externo, ratione praesumptionis; sed non in foro interno, ubi non praesumptio, sed veritas attenditur, si nempe revera Seius volebat quidem cum Seia peccare, sed matrimonium contrahere nullo modo, ut pluries contingit. Attamen in foro externo iure quidem praesumitur ea intentio, tum si mulier et vir alienus communi opera concurrunt ad mortem coniugis innocentis, tum si praecessit adulterium, altero tantum mortem inferente. Schmalzgr. l. 4. tit. 7. n. 55., De Iustis de Dispensat. matr. l. 2. c. 16. n. 22., Sanchez l. 7. d. 78. n. 19.

Ad 3.um Quidam, quibus *praesens Casus* propositus est, censent impedimentum non adesse, quia uxor virum *non occidit*, sed *permittit*

tantum illum mori, cum ex iustitia certe non teneretur chirurgum advocare, et quia praeterea requiritur, ut habent doctores, Cf. Reiffenst. 1. 4. t. 7. n. 22., ut mors ex *machinatione* sequatur, et non ex *imperitia*, vel *negligentia*, medici aut chirurgi. Verum egregie isti decipiuntur. Etenim, quamvis uxor non peccet in *Casu* contra iustitiam, peccat certe contra caritatem et pietatem, et hoc iam sufficit, ut non possit amplius dici quod *permittat* viri mortem, sed eam *vult*, et illius vera *causa*, licet *indirecta*, est, non agendo, id est non faciendo illud quod poterat et debebat facere. Deinde verissime contra iustitiam peccat, unde non tantum ex caritate et pietate, sed etiam ex *iustitia* tenebatur in *Casu* chirurgum advocare, et *iniuria*, chirurgum non advocando, contra maritum agit. Etenim primo, Seia ad chirurgum advocandum tenebatur ex officio uxoris, et consequenter ex quasi-contractu. Nam Gneus maritus, uti res practice contingit, et in *Casu* contigit ex *Casus* tenore, uxori fidens suae, illius iudicio, vigilantiae et diligentiae se remisit, et neque famulo neque alteri extraneae personae sese commisit, ut statim chirurgus advocaretur, et omnis opera ad sanitatem conservandam adhiberetur. Seia praeterea cognovit, sive ex se ipsa sive ex medici sententia ipsi manifestata et infirmo, ut fieri solet, non explicata, lethale discrimen, in quo maritus reperiebatur, et urgentem ac absolutam necessitatem advocandi chirurgum. Nihil marito dicens et omittens chirurgum advocare insignissima usa est *fraude* vaferrima mulier, maritum ita decipiens, adeoque *iniuria* omnino agens. Neque vero illa *machinatio mortis, physica* ad mortem cooperatio esse debet, sed sufficit *moralis*, Reiffenst. 1. 4. t. 7. n. 21.; et si sufficit moralis cooperatio ad mortem, ut certe sufficit, mandato, consilio, nonne in *Casu* vera cooperatio moralis habetur? Nonne Gnea *vera causa moralis* mortis est mariti sui? Te sane occidit, qui te claudit in cubiculo ubi fame pereas, et qui te non liberat cubuli ianuam aperiendo, cum illud facillime facere possit et debeat. Nequè laudata doctorum auctoritas ad rem facit. Nam aliud est quod medicus imperite curans, aut non debitam adhibens diligentiam, vel alius infirmo e. g. non adhibens omnem debitam assistentiam, sint, praeter opinionem, causa mortis, aliud quod mortem intendens, ad mortem impediendam ex industria facere omittat, quod strictissime facere tenetur. Primum est voluntarium in *causa*, quo quis malitiam *homicidii* proprie moraliter non contrahit, cum illud neque velit neque advertat, sed malitiam tantum contrahit defectus peritiae habendae, vel diligentiae adhibendae. Alterum est voluntarium in se, quod *homicidii* propriissime infert malitiam. Abs re autem est invocata doctorum auctoritas, quod patet

ex ipso Reiffenstuel, qui contra citatur. Postquam enim Reiffenstuel, l. c. n. 21. *machinationem* explicans, diserte dixit sufficere ad impedimentum contrahendum, « ut unus coniugum sit *vera causa* physica aut moralis mortis coniugis innocentis », concludit n. 22.; « Inferunt dd. communiter tunc non consurgere impedimentum, si mors *sequatur* quidem, aut *non vi machinationis praefatae*, sed ex incuria, aut inscitia medici vel chirurgi, aut aliunde ». *Sequatur non vi machinationis praefatae*, scilicet non agitur de medico imperito et incurioso et ita sua imperitia et incuria occidente, utrum nempe ipse incurrat impedimentum criminis, sed agitur de *machinante*, utrum nempe is incurrat impedimentum criminis, si mors sequatur non *ex ipsa machinatione*, e. g. ex vulnere inflicto, sed ex medici inscitia et incuria. Quare illa auctoritas non facit ad rem, et confunduntur rotunda quadratis. Cf. De Iustis de Dispensation. matrimon. l. 2. c. 16. n. 13., Schmalzgr. l. c. n. 54.

Et confirmari tota assertio potest ex eo quod difficilior dispensatio conceditur si oratores coniugem veneno interfecerunt; quam si gladio interfecissent, quia magis proditorie agunt, et minus poterat occisus se defendere. Porro nonne adhuc magis proditoria occisio esset, si cibum infirmo quis denegaret, ex eius mortis intentione, quem dare posset et deberet, vel ut *in Casu*, si medicum advocare omitteret?

Ad 4.um Si adfuisset, *in Casu*, *mutua matrimonii promissio* quoad *adulterium*, impedimentum certe haberetur *adulterii*, cum omnes huius impedimenti conditiones verificarentur. I. M. 1018. Impedimentum *homicidii* non adesset, quia deest *mutua conspiratio*. I. M. 1019. Adesset vero impedimentum *utriusque simul*. Adest enim *adulterium* et *machinatio* mortis, cum *promissione* matrimonii et *repromissione*, unde sufficit, ut illa ab uno tantum sit ex intentione matrimonii, alteri iam manifestata. I. M. 1020., Sanchez l. 7. d. 78. n. 2. Atque hoc impedimentum *utriusque simul* absorberet in se impedimentum *adulterii*. *Adulterium* enim eatenus inducit matrimonii impedimentum, quatenus periculum *machinandi* in mortem coniugis, spe ineundi matrimonium, inducit; quae *machinatio* adesset reapse *in Casu*. Sed cum eo *adulterio* matrimonii *promissio* habeatur, quae iam de se sufficit ad praedictum periculum constituendum, Schmalz. l. 4. t. 7. n. 6. 32. 51., hinc revera impedimentum potius haberetur *adulterii cum homicidio*, et sic esset in dispensatione petenda exprimendum. — Si vero adfuisset *in Casu*, *mutua conspiratio*, adesset quidem *homicidii* impedimentum, si nempe ea esset ex intentione matrimonii, secus, ut iam dictum est ad 2.um, seclusa matrimonii intentione, etiam cum *adulterio* et

homicidio ex mutua conspiratione, impedimentum non habetur, saltem in foro conscientiae; in foro enim externo ea intentio praesumeretur. De Iustis l. c. n. 22. At si intentio adfuisset matrimonii, impedimentum adesset etiam *utriusque simul*, I. M. 1010., Sanchez l. 7. d. 78. n. 9. 14. Si enim hoc adest impedimentum, quando adest adulterium et homicidium cum intentione matrimonii sine mutua conspiratione, a fortiori illud adest, si habetur praeterea mutua conspiratio. Unde hoc impedimentum *utriusque simul* absorbet illud aliud homicidii solum ut in casu praecedenti. Quoad dispensationem autem petendam, quia haec difficilior est, addendum in petitione est, quod *utrumque simul* adfuerit cum *promissione matrimonii*, vel cum *mutua machinatione*; vel peti etiam potest dispensatio ab impedimento *adulterii* cum coniugicidio, *in primo Casu*, et dispensatio ab impedimento *coniugicidii* cum adulterio in altero. — Si vero tandem haberetur simul mutua matrimonii promissio et mutua conspiratio, duo habentur impedimenta, *adulterii* et *homicidii*, cum omnes tunc adsint conditiones propriae utriusque impedimenti. I. M. 1020.

Ad 5.um Benedictus XIV. ait nullo exemplo constare Pontificem dispensare in impedimento huiusmodi *publico*. I. M. 1021. Hinc Clemens VIII. licet ei supplicatum fuisset per potentissimos oratores pro dispensatione super hoc impedimento, altero tantum machinante, nullo modo dispensationem voluit concedere. Schmalzgr. l. c. n. 65., Pyrrhus Corradus Praxis Dispens. Apostol. l. 8. c. 9. n. 8.

153. — IMPEDIMENTUM ERRORIS ET RAPTUS

1. Antonius paterfamilias valde desiderabat, ut suus filius Ioannes nuberet cuidam Ioannae filiae Antonini, qui in alia degebat civitate, et cuius antiquam et valde utilem sibi amicitiam conservare et confirmare exoptabat. Rem igitur proposuit Antonius suo filio; sed hic qui non cognoscebat Antoninum, neque Ioannam, respondit patri suo: sinas, ut hoc negotium bene cogitem et perpendam. Verum cum filius Ioannes moras texeret, et nullum interim daret patri responsum, pater in re eadem insistens inquit filio, esse in ea civitate, quam nominabat, Ioannam quandam ditissimam et pulchram, imo aliis omnibus illius civitatis puellis pulchriorem. Tunc filius in matrimonium consensit, et protinus, venia obtenta, per procuratorem matrimonium celebratum est in civitate Ioannae. Post paucos dies cum magna solemnitate sponsa adducta est in domum Antonii ad suum sponsum Ioannem. Sed ille eam videns et reperiens quod, licet revera valde dives

esset, erat tamen notabiliter deformis, statim aufugit a domo paterna et alteri nupsit puellae.

Quaer. 1.º *Quid de consensu et de errore quoad matrimonium?* — 2.º *Quid ad Casum?*

R. Ad 1.um Consensus ad matrimonium est essentialiter requisitus; ita ut sine consensu nullum sit matrimonium. Ratio est, quia matrimonium est contractus; et sine consensu contractus haberi non potest. — Excepto autem errore conditionis servilis, ratione impedimenti dirimentis, positive ab Ecclesia constituti, nullus error, nisi substantialis matrimonium invalidat. Ratio est ipsa firmitas huius status, quam et bonum privatum et bonum publicum omnino exigit. Hinc secundum sententiam, quam S. Alph. l. 6. n. 1012, dicit *communem et veriozem*, neque error circa qualitatem, dantem causam matrimonio, matrimonium irritat: quia hic etiam error accidentalis est non substantialis, cum neque auferat consensum, neque auferat obiectum huius contractus.

Ut igitur error qualitatis irritet matrimonium necesse est, quod sit error substantialis. Hoc verificatur 1.º quando qualitas est conditio sine qua non *consensus*; tunc enim non verificata conditione consensus non habetur, qui omnino substantialis est in matrimonio, ut in quolibet alio contractu. Verificatur 2.º quando qualitas sit determinativa *personae*; tunc enim alia habetur persona, quae est omnino substantialis in matrimonio, utpote eius proprium obiectum. S. Alph. l. c. n. 1016, alium addit tertium casum, quando nempe qualitas sit principaliter intenta et secundario persona. Verum hic tertius casus magnam practice inducit confusionem, et speculative verus non est vel reincident in praecedentes duos casus enumeratos. Etenim primo in matrimonio, ut in quolibet alio contractu, eius obiectum est semper illud quod principaliter in eo intenditur, quaelibet alia intentio superaddita illi contractui extrinseca, neque aufert consensum neque aufert obiectum; adeoque matrimonium valet. Praeterea illa qualitas principaliter intenta, vel est principaliter intenta, quia est dans causam contractui, vel est principaliter intenta, quia est conditio consensus, vel est principaliter intenta quia reincident in obiectum seu personam, quatenus nempe sit determinativa personae; aliter enim in personam reincidente non potest. Primum est excludendum, quia ut iam dictum est error qualitatis dans causam contractui non irritat matrimonium. Ergo remanet tantum secundum et tertium, et sic reincidentimus in duos casus iam propositos.

Ad 2.um Ut Casus resolvatur, necesse est videre quomodo pater suo filio illam sponsam proposuerit secunda vice. Si hac secunda vice

pater suo filio proponebat *puellam quandam illius oppidi, nomine Ioannam, omnium illius oppidi puellarum ditissimam et pulcherrimam*, matrimonium evidenter fuit nullum, quia qualitates illae accidentales determinantes individuum personam inducebant errorem substantialem, nempe circa ipsam personam. Si vero pater secunda vice proponebat suo filio eandem illam Ioannam, quam proposuit prima vice, nempe proposuit *Ioannam filiam Antonii, filiam unicam Antonii, vel primogenitam, vel secundo genitam etc., omnium aliarum puellarum oppidi illius pulcherrimam et ditissimam*; matrimonium tunc validum est. Nam error certo tunc non est substantialis; siquidem illa qualitas accidentaliter pulchritudinis manet in *Casu* accidentaliter. Etenim persona est rationalis naturae individua substantia: haec individua substantia est omnino designata per illam expressionem Ioannae filiae primogenitae e. g. Antonii. Porro ex toto tenore *Casus* concludendum est hoc secundo modo patrem suo filio matrimonium proposuisse. Si vero in *Casu* practico dubium adesset, interrogandus sedulo esset Antonius eiusque filius circa modum, quo ea persona fuerit ipsi in matrimonium proposita, quando tandem in matrimonium suum filius praestitit consensum.

2. Pantaleo sponsalia iniit in Hispania cum Leocadia, ipsa ipsiusque parentibus consentientibus. Verum, cum deinde Leocadiae parentes matrimonio obsisterent, Pantaleo Leocadium noctu rapit, in Angliam ducit, ibique cum ea matrimonium contrahit. — *An valide?*

R. Resolutio *Casus* pendet a questione, an incurrat impedimentum raptus, qui puellam rapiat antea sibi rite desponsatam? Respondendum videtur: 1.º Affirmative, si sponsa iustam habeat causam a sponsalibus resiliendi. Nam in tali casu vera fit iniuria sponsae, et idem est ac si sponsalia non praecessissent. — 2.º Si vero sponsa nullam habeat causam iustam a sponsalibus resiliendi controvertitur. Sanchez de Matr. l. 7. d. 13. n. 15., alique affirmant ex C. pen. *de Rapt.*, ubi dicitur: « Iste raptor dici non debet, cum habuerit mulieris assensum; et prius eam desponsaverit, quam cognoverit, licet parentes reclamarent ». Ergo « nullum est matrimonium, si foemina invita abducatur, secus si volens, etsi invitis parentibus: et in principio textus non ideo dicitur raptus non intercedere, quia sponsalia praecesserint, sed quia mulier consentiens rapta fuit », S. Alph. l. 6. n. 1109. — La Croix l. 6. p. 2. n. 636., alique negant, quia sponsa cogitur ad hoc quod facere tenebatur; et ita dicitur cit. C. 6. *de Raptoribus*: « Iste raptor dici non debet, cum habuerit mulieris assensum,

et prius eam desponsaverit ». — Schmalzgr. l. 5. tit. 17. § 1. n. 37. seqq., Lessius de Iust. et Iur. l. 4. c. 3. dub. 8. — Stante ergo hac dd. controversia, initum Leocadiae et Pantaleonis matrimonium dissolvi non potest, sed ad S. Sedem recurrendum est. Cf. S. C. de P. F. 17. Apr. 1784., Collect. n. 1418.

3. Celerinus rapuit Lauram, eamque vi deduxit in domum Paterni. Postquam Laura in ea domo diu manserit, et in matrimonium sponte ipsa iam consentiat, ei nubere volunt tum Celerinus tum Paternus.

Quaer. Quis in Casu Lauram ducere possit?

R. Si Celerinus ex propria voluntate, nullo accepto mandato, Lauram rapuit, ut Paterno nuberet, uterque eam ducere potest, licet sit in utriusque potestate. Etenim Paternus tunc eam non rapuit, et Celerinus eam non rapuit matrimonii cum ea contrahendi causa. Si vero Celerinus eam rapuit ad hunc finem, matrimonii cum ea contrahendi, eam ducere non potest, quamdiu in ipsius manserit potestate, etsi ultro et libentissime nunc Laura matrimonium ineat. Ut Celerinus possit ei nubere opus est, ut loco tuto prius reddatur, extra ipsius potestatem. Tandem, si Celerinus Lauram rapuit ex mandato Paterni, tunc iste raptor intelligitur, et Lauram consequenter ducere non potest *in Casu*. Quod enim quis per alium facit, per seipsum facere reputatur. Sed Lauram tunc ducere potest Celerinus. Etenim impedimentum raptus non habetur inter raptam et raptorem, qui foeminam rapit *pro alio*, non *pro se*, ut nempe illa matrimonio coniungatur cum alio, non cum ipso *raptore*. Ratio, « quia poena illius Decreti est, ut inter raptorem et raptam non possit consistere matrimonium, quamdiu rapta sub potestate raptoris fuerit; ac proinde supponit raptum eo destinatum esse, ut raptor raptam ducat; non ergo locus erit iis poenis, quando raptus fit gratia ineundi matrimonium cum alio ». Sanchez de Matr. l. 7. d. 13. n. 6., I. M. 1024.

151. — CLANDESTINITAS

1. Gertrudis, vidua, sub paroecia S. Mariae hucusque habuit domicilium apud fratrem defuncti mariti. Volens ad secunda vota transire, relictis ibidem propriis suppellectilibus, ad paternam domum se confert sub paroecia S. Nicolai; ubi, ut rem gratam faciat patri, intendit permanere; ita ut post quindecim dies, factis interea denuntiationibus, matrimonio valeat copulari.

Quaer. *Cuinam paracho competat, in Casu, ius matrimonium celebrandi?*

R. Gertrudis vidua, dum se confert ad paternam domum, aut sincerum habet animum ibidem permanendi novumque domicilium contrahendi, aut non habet. — Si *primum*; eius matrimonii celebratio competit paracho Ecclesiae S. Nicolai, sub qua paterna domus sita est. Probatur resolutione S. C. C. 20. Febr. 1723., quae validum censuit matrimonium a duobus Caesenae incolis contractum, qui, ut parentum molestias declinarent, clam Forolivium aufugerant, ibique matrimonium coram paracho S. Blasii, inopinate circumvento, celebraverant. Eo siquidem principio censuit S. C. eiusmodi matrimonium, esto de iure clandestinum, fuisse validum, quia mulier iuramento iam firmaverat, se Forolivium venisse, ut ibi sincero animo permaneret suumque domicilium eligeret apud aviam matrem, quae sub eadem paroecia S. Blasii degebat, et quam suam esse tutricem seu curatricem asserebat. Ex qua facti specie aperte evincitur, pro validitate matrimonii, parochum proprium illum esse censendum, in cuius parochia tempore contractus contrahentes habitant, et illuc se contulerant, ut ibi sincero animo permanerent. — Si *secundum*; si nempe Gertrudis paternam domum petivit non animo quidem domicilium ibidem contrahendi, sed solo animo illic matrimonium celebrandi, ut ita nimirum rem gratam faceret patri, tunc eiusdem Gertrudis matrimonii celebratio ita competit paracho S. Mariae, ut, si secus celebraretur, matrimonium non valeret, quamadmodum expresse habetur ex S. C. C. 22. Febr. 1631. Cas. Consc. Bonon. Dioec. a. 1768. mense Iulio Cas. 2., I. M. 1026.

Praecedens resolutio, ut patet, respicit Casum, secundum praecedentem disciplinam Concilii Tridentini. Post Decr. *Ne Temere*, cui libet Paracho vel loci Ordinario, vel sacerdoti ab alterutro delegato, competit ius assistendi matrimonio, intra limites dumtaxat proprii territorii, quoad validitatem; et, constituto de domicilio, vel saltem de menstrua commoratione alterutrius contrahentis in loco matrimonii, quoad liceitatem. In quolibet autem casu pro regula habeatur, ut matrimonium coram sponsae paracho celebretur, nisi aliqua iusta causa excuset.

2. Duo oriundi ex loco *Spezzano*, sed *habitantes* in loco dicto *Maranello*, in dispensatione a denuntiationibus obtenta ab episcopo, deleverunt vocem *Maranello* et substituerunt *Spezzano*. Parochus *Maranello* idcirco, inspecto diplomate, misit eos ad *Spezzano*. Vir autem, post susceptos duos filios, mulierem reliquit, et alibi aliam duxit.

Quaer. *An primum matrimonium fuerit validum?*

R. Negative, quia nempe celebratum fuerat coram utique parochio *originis*, sed non coram parochio *domicilii*. S. C. C. 18, Nov. 1702, I. M. 1026.

Haec etiam decisio respicit Casum secundum praecedentem disciplinam Concilii Tridentini. Secundum autem Decretum *Ne temere*, matrimonium illud primum, coram Parochio loci *Spezzano*, validum fuisset, si praedictus Parochus simpliciter matrimonio adstisset intra limites proprii territorii.

3. In quadam dioecesi praxis viget, uti saepe sponsi ab una in aliam transeant paroeciam eiusdem civitatis, et matrimonium contrahant coram parochio non proprio, novae nempe paroeciae, in qua suum collocant domicilium. Ad evitanda gravia damna, quae inde possunt exoriri, parochi mutuo, sine ullo tamen scripto, facultatem sibi delegarunt assistendi matrimoniis novorum parochianorum, idque fecerunt approbante Ordinario loci.

Quaer. *An matrimonia, in Casu, sint valida?*

R. Affirmative. Etenim ex Conc. Trid. s. 24. C. 1. de R. M. ad matrimonium valide contrahendum coram parochio, non proprio, requiritur licentia proprii parochi, vel Ordinarii. Atqui *in Casu* habetur huiusmodi licentia; siquidem licentia *generalis*, vera licentia est; neque Tridentinum requirit licentiam *particularem*. Licentia item *habitualis* vera licentia est neque Tridentinum requirit licentiam *actualem*. Insuper licentia *viva* tantum *voce* data, vera licentia est; neque pariter Tridentinum licentiam *scripto* consignatam exigit. Confirmatur ex Resolutione S. C. C. 18 Mart. 1893. Cf. Reiffenst. I. 4. tit. 3. *de Clandest. despons.* § II. n. 18. Hinc sufficit etiam licentia a parochio in scriptis data matrimonium contrahendi coram sacerdote, ad contrahentium arbitrium eligendo. S. C. C. 15. Iun. 1586. Verum quamvis *valida* sint huiusmodi matrimonia, *illicita* tamen et improbanda est licentia generatim data, sed specialis et expressa licentia danda est in casibus occurrentibus, seclusa gravi ratione aliter agendi in peculiari quodam loco, Ordinarii iudicio. Ratio est, quia secus magna ex parte frustratur scopus Decreti Conc. Trid., et confirmatur Respons. S. C. C. 22. Dec. 1891.

Propositus Casus resolutus est secundum praecedentem disciplinam Concilii Tridentini. Post Decretum *Ne temere* nullum esset dubium praedictorum matrimoniorum. Nam sufficit ad validitatem, quod matrimonia fuerint celebrata coram parochio, intra limites sui ter-

ritorii. — Quoad delegationem autem faciendam nihil praedicto Decreto est immutatum, excepta necessitate eam faciendi sacerdoti, determinato ac certo, et restrictam ad territorium delegantis, quando nempe delegatio simplici fiat Sacerdoti. Quare valida est delegatio generatim facta viceparcho vel alteri Sacerdoti, qui Parochum suppleat in casu absentiae. Sed invalida esset delegatio facta sacerdoti, ad contrahentium arbitrium eligendo; quia non esset delegatio facta a Parcho vel loci Ordinario Sacerdoti determinato ac certo.

4. Paschalis sacerdos, ex parochi licentia, matrimonio adfuit Lucii et Luciae. Verum, praecedenti nocte, parochus gravi correptus morbo mortuus erat. Hinc, re cognita post matrimonium iam contractum, coeptum est dubitari de validitate talis matrimonii.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Si mors parochi communiter ignorabatur, quando matrimonium contractum fuit, matrimonium validum fuit. Si vero communiter non ignorabatur, tunc matrimonium fuit invalidum. Ratio, quia generalis regula est, quod, mortuo delegante, *re integra*, perit potestas delegati ad unum *actum specialem* et *determinatum* in favorem alicuius *determinatae personae*. Excipitur vero casus, in quo mors delegantis *communiter* ignoratur: ob communem enim utilitatem tunc, iuxta regulam communiter traditam, communis error sustinet valorem eorum, quae geruntur per delegatum. Lugo Resp. Mor. l. 1. d. 20. et 35., Sanchez. de Matrim. l. 3. d. 22. n. 49-51. l. 8. d. 28. n. 72. 73. 89., Baller. de Matr. Op. Mor. n. 1231.

Hinc valet etiam matrimonium, si parochus licentiam assistendi matrimonio, legitime concessam, occulte revocasset, stante communi revocationis ignorantia, quia retinetur adhuc licentia ob titulum initio habitum, et communem errorem. Ita Sanch. l. c., Lugo l. c. Sed revera hic difficilis omnino est applicatio doctrinae *erroris communis*, nam error *in Casu*, non est nisi privatus et particularis. Forte melius diceretur valere matrimonium, quia illa *occulta* revocatio, uti etiam mere *interna* revocatio, nullum potest gignere effectum donec sufficienter parti manifestetur et innotescat. — Diaconus, qui *publice sacerdos existimatur*, delegatus a parcho valide interest matrimonio. Sanch. l. 3. d. 22. n. 61., De Iust. l. 2. c. 19. n. 72. Quin immo valide etiam assisteret laicus, qui communi errore haberetur uti sacerdos, et a parcho assistendi facultatem obtineret. De Iust. l. c., Bonacina de Matr. q. 2. p. 8. n. 30. Itemque valide assisteret ipse parochus, cuius iurisdictio occulte cessavit, e. g. post renunciatam paroeciam.

5. Eligius et Vibiana ex Gallia in Hispaniam profecti sunt, ut ibi permanerent per mensem, et ita acquirerent quasi domicilium, et possent deinde matrimonium celebrare. Mense integro transacto, matrimonium coram parochio loci et testibus celebrarunt, et in Galliam sequenti die reversi sunt.

Quaer. *An validum fuerit in Casu, matrimonium?*

R. Quaestionis resolutio pendet *in Casu* a tempore requisito ad quasi domicilium acquirendum Schmalz. 1. 2. tit. 2. n. 19. quaestionem movet: « ad quantum tempus hoc manendi propositum se extendere debeat, ut quis acquirat quasi domicilium, et non *hospes* sed *habitor* et *incola* censeatur? Et respondet: « Sylv., Sanch., et alii putant opus esse, ut maiore anni parte habitare ibidem velit. Conformius Iuri videntur sentire, qui dicunt sufficere propositum habitanti per aliquot menses, praecipue si domus, conclave, taberna etc. fuerunt conducta. Ita Navarr. Suar., Laym., et novissime P. Friderich ». Ita tenet etiam P. Baller., Comp. P. Gury. n. 839., et P. Gury n. 846. uno etiam mense contentus est. Verum ex S. I. C. 7. Iun. 1867. habitatio requiritur *per maiorem anni partem*. Unus tantum mensis sufficeret, si ageretur de Statibus Foederatis Americae, ex speciali Decreto eiusdem S. I. C. 6. Maii 1886. a Leone XIII. approbato et confirmato. Hinc patet Eligii et Vibianae matrimonium ut validum haberi non posse. Cf. Lugo Resp. Mor. l. 1. d. 37., Enchir. Moral. 1026., I. M. 1026.

Casus resolutio spectat ad tempus praecedens, vigente adhuc disciplina Concilii Tridentini. Etenim post Decr. *Nè temere* praedictum matrimonium fuisset validum, quia contractum coram parochio loci et testibus, et fuisset etiam licitum, quatenus contractum post *menstruam commorationem in loco matrimonii*. Neque ulla ratio in praesenti habetur quasi-domicilii.

6. Bertha foemina catholica, domicilium habens Romae, matrimonium init cum quodam viro anglo protestante, in domo Legationis Anglicae. Nunc desiderans catholicum inire coniugium cum catholico quaerit: *an praedictum coniugium fuerit validum?*

R. Negative. S. O. 1. Aug. 1900. Monit. Eccles. v. 12. p. 241. Acta S. Sedis v. 33. p. 211.

Invalidum etiam nunc esset praedictum matrimonium. Etenim Decreto *Nè temere* tenentur etiam catholici, qui cum acatholicis matrimonium ineunt, iis exceptis, qui Decr. *Provida*, quod non respicit Angliam, excipiuntur.

7. Eligius parochus, cum non posset ipse assistere matrimonio, proximo contrahendo Antonii et Antoniae de Fabritiis, timens ne suo vicario id grave accideret, delegationem scripto fecit eidem vicario et alteri sacerdoti. Scripta schedula relicta sequentis erat tenoris: « Ego subscriptus Parochus delego ad matrimonio uniendum, in mea ecclesia parochiali, sponso, Antonium et Antoniam de Fabritiis, R. Vicarium D. Brunonem de Fugatiis, et simul R. Sac. Angelum de Sanctis. — In civitate S. F. d. 11. Maii 1912. Eligius de Eli-giis Parochus ».

Quaerit. *An valide matrimonium fuerit deinde ita contractum?*

R. Negative. Nam, quamvis duo illi Sacerdotes dicantur *simul delegati*, et ambo profecto sint certi et determinati sacerdotes, illa tamen delegatio non potuit esse nisi *disiunctive* facta, id est vel uni vel alteri, prout deinde casus ferret. Etenim nonnisi unus ex illis duobus debuisset uni illi matrimonio assistere, qui determinaretur non ab ipso paroco, sed, occurrentibus casus circumstantiis, vel determinaretur ab ipsis sponso, vel determinaretur ab ipsis Sacerdotibus delegatis. Neque consequenter valet obiici, quod ex intentione parochi praevidentis difficultatem delegatio fuit facta *non disiunctive, sed copulative*, duobus illis Sacerdotibus; nam ex decreto *Ne temere ipsa determinatio personae delegatae debet fieri ab Ordinario loci vel a Paroco*. Etenim dicitur in eo Decreto: « Parochus et loci Ordinarius *licentiam concedere possunt alii sacerdoti determinato ac certo*, ut matrimonio intra limites sui territorii assistat ».

155. — IMPEDIMENTORUM DISPENSATIO

1. Facultas a S. Sede concedi solet *dispensandi in 3.º et 4.º, consanguinitatis et affinitatis simplici et mixto tantum, et in 2.º 3.º et 4.º mixtis, non tamen in 2.º solo quoad futura matrimonia, quo vero ad praeterita, etiam in 2.º solo, dummodo nullo modo attingat primum gradum, cum iis, qui ab haeresi vel infidelitate convertuntur ad fidem catholicam, et in praedictis casibus prolem susceptam declarandi legitimam*. Quaeritur: 1.º « An ista facultas dispensandi in gradibus affinitatis includat affinitatem illicite contractam necne. Et si responsio affirmative se habeat, quomodo a dictis missionariis dispensari possit, si semper attingit primum gradum; et: an ista facultas dispensandi in gradibus consanguinitatis et affinitatis intelligatur etiam pro catholicis, cum dicat privilegium: *cum iis, qui ab haeresi, vel infidelitate convertuntur ad fidem catholicam?* »

R. Quoad primum dubium, in quo quaeritur: *an facultas dispensandi in gradibus affinitatis includat affinitatem illicitè contractam, necne*, respondendum esse: Affirmative. In reliquis vero respondendum esse: Negative ». S. O. 19. Oct. 1712., Collect. S. C. de P. F. n. 1229.

Verum alia habetur sequens Decisio, quae posterior est: « Doversi rispondere per istruzione di Monsignor Arcivescovo di Corfù, che in virtù delle parole *dispensandi in 3.º et in 4.º consanguinitatis et affinitatis gradu simplici et mixto tantum, et 2.º 3.º et 4.º mixtis, non tamen in 2.º solo quoad futura matrimonia*, può esso dispensare con tutti i suoi diocesani. Quanto poi all'altra parte del detto § 6. contenuta in quelle parole, *quo vero ad praeterita* (i. e. *matrimonia*) *etiam in 2.º solo, dummodo nullo modo attingat primum gradum*, può il suddetto Monsignor Arcivescovo dispensare solamente con quelli, che dall'eresia o infedeltà si convertono alla fede cattolica, avvertendo inoltre il soprannominato Mons. Arcivescovo, che in pratica lo scisma è congiunto all'eresia ». S. O. 13. Mart. 1736., Collect. cit. n. 1231. — Comp. Priv. Soc. Iesu n. 390.

2.º « Circa facultatem dispensandi in 2.º gradu cum haereticis conversis quaeritur: An hoc liceat in casu, quod una pars contrahentium sit talis, et instet pro gratia, an vero ambo debeant esse conversi?

R. Vel res est de duobus haereticis, quorum unus tantum conversus sit ad fidem catholicam, altero remanente in statu haeresis, vel de duobus, quorum unus sit tantum haereticus, alter vero catholicus natus. In primo casu requiri, quod ambo sint ad fidem catholicam conversi; at in secundo satis esse, quod unus tantum sit conversus ». S. O. 26. Sept. 1709. Collect. cit. 1228.

Alia tamen etiam adest Decisio quoad praedictam facultatem sequentis tenoris: « *Per matrimonia praeterita* ... intelliguntur non coniunctiones quaecumque etiam fornicariae, sed eae tantummodo, quae iuxta mores regionum vel infidelium vel haereticorum formam habent et figuram matrimonii, habenturque pro legitimis matrimoniis, quae tamen irrita sunt. Intelliguntur autem matrimonia 1.º fidelium cum infidelibus inita, absque Apostolica dispensatione super cultus disparitate; 2.º catholicorum cum haereticis, 3.º haereticorum cum infidelibus, vel inter se... quando nempe in 1.º et 2.º casu altera pars convertitur ad fidem catholicam; et in 3.º casu tam si una tantum, quam si utraque pars convertetur ad fidem ». S. O. 16. Sept. 1824., Collect. cit. n. 1235. 1463.

Eadem autem facultate potestas datur etiam quoad matrimonia post unius conversionem invalide ob praedicta impedimenta contracta;

et quoad matrimonia mixta olim invalide contracta, licet pars haeretica nunc sit conversa. Insuper datur facultas dispensandi cum infideli converso, qui ante conversionem cum parte acatholica baptizata in praefatis gradibus contraxit. — Quoad illam vero particulam *et*, num copulative an disiunctive intelligenda sit? « Verba Formulae ita accipienda esse, ut facultas concessa intelligatur dispensandi tam ab impedimento consanguinitatis, quam ab impedimento affinitatis, seiunctim tamen: non vero quando utrumque impedimentum in uno eodemque casu concurrunt ». S. O. 2. Iul. 1884., Collect. S. C. de P. F. n. 1245. Cf. Collect. ad usum oper. apost. Soc. miss. ad ext. n. 31., Comp. Priv. Soc. I. n. 390.

2. « Relata instantia, a S. C. de P. F. ad S. O. remissa, vicariorum capitularium dioecesis Tuamensis in Irlandia, qui dubium proposuerunt; an cum habeant facultatem dispensandi in 3.º gradu, illa uti possint ad favorem illorum, qui matrimonium iam contraxissent scienter inter gradus prohibitos, et in fraudem legis contra expressam prohibitionem Conc. Trid., vel requiratur nova particularis dispensatio huius S. O.; Eñi Dñi decreverunt: Rescribendum, quod in Formula facultatum distinguitur facultas dispensandi ab impedimentis pro contrahendis matrimoniis, et pro contractis, quae restringitur ad conversos ab haeresi, et pro contractis scienter cum impedimento specialis facultas requiritur ». S. O. 22. Decembris 1723., Collect. cit. n. 1230.

Heic quoque alia habetur Decisio longe recentior: « An facultates Formularum, quibus datur potestas dispensandi in impedimentis matrimonialibus, valeant etiam quando agitur de matrimonio nulliter contracto, utraque parte, dum contrahebatur, nullitatis conscia?...

Facultates, de quibus agitur, valere etiam quando utraque pars conscia est nullitatis matrimonii iam initi ». S. O. 2. Iul. 1884., Collect. S. C. de P. F. n. 2187., Collect. ad usum oper. apost. Soc. miss. ad ext. n. 31. 6.º-9.º, Compend. Privil. Soc. Iesu n. 390.

3. *Qua extensione intelligenda sit praedicta facultas dispensandi in consanguinitate et affinitate?*

R. 1.º Indultum relaxandi impedimentum affinitatis, absque limitatione concessum, extenditur ad relaxandum tum illud, quod oritur ex copula licita, tum illud, quod ex illicita exurgit.

2.º Indultum relaxandi impedimentum affinitatis ex copula coniugali, extenditur etiam ad impedimentum publicae honestatis, quod cum illa necessario connexum est.

3.º Facultas generaliter delegata dispensandi quoad aliquem con-

sanguinitatis seu affinitatis gradum extenditur ad gradum eundem duplicatum vel multiplicatum, ex utroque parente provenientem. S. Poenit. 20. Apr. 1883., Collect. cit. n. 1244.

4.º Vox *simplex*, et *mixtus* quoad gradum consanguinitatis vel affinitatis, *simplicem* vel *mixtum*, tripliciter intelligi potest. 1.º *Simplex* excludit solam graduum inaequalium ex utraque parte mixtionem; *mixtum* e contra graduum inaequalitatem ex utraque parte includit. 2.º *Simplex* dicitur, quod excludit multiplicationem consanguinitatis vel affinitatis; *mixtum* e contra quod eam includit. 3.º *Simplex* dicitur quod aliud specie diversum impedimentum excludit, *mixtum* quod illud includit, e. g. consanguinitatis mixtae cum affinitate, cum cognatione spiritali, etc. — Porro in praecedenti facultate vox *gradus simplex* et *mixtus* intelligitur, primo sensu, *de graduum inaequalitate*, et sic illae voces, *gradus mixtus*, intellectae comprehendunt non eundem gradum mixtum cum aliquo propinquiori, nisi id expressis verbis dicatur, sed cum aliquo remotiori tantum. Hinc facultas dispensandi in tertio simplici et mixto non tribuit potestatem dispensandi in tertio, quando e. g. ex parte unius contrahentium attingit secundum, sed solummodo quando vel ambo contrahentes se contingunt in tertio, vel unus distat a communi stipite tertio gradu, alter quarto. Ea item vox, *gradus simplex* et *mixtus*, intelligitur etiam altero sensu de multiplici consanguinitate et affinitate.

Quare S. O. 15. Iun. 1785. declaravit Ordinarios, « qui facultate gaudent *dispensandi in tertio et quarto consanguinitatis et affinitatis gradu, simplici et mixto tantum; et in secundo, tertio et quarto, non tamen in secundo solo quoad futura matrimonia*, posse dispensare in tertio et tertio, in quarto et quarto, in tertio mixto cum quarto, nec non in tertio et quarto cum secundo mixtis, sive gradus oriatur ex uno sive ex multiplici stipite ». Collectan. cit. n. 1243.

4. « An liceat vicariis ap. in Anglia, uti facultate restituendi ius petendi debitum coniugale, quando ex aliqua causa amissum fuerit, si altera pars fuerit haeretica?

R. Posse vicarium ap., vi facultatum, quae a S. Sede eidem concessae sunt sub Form. 2.^a n. 8., nimirum, *dispensandi super impedimento criminis, neutro tamen coniugum machinante, ac restituendi ius petendi debitum amissum*, coniugem catholicum, qui cum haeretico valide nupserit, ad ius petendi debitum restituere ». S. C. de P. F. 19. Iul. 1782., Collect. cit. n. 1564., Collect. oper. apost. ad usum Soc. miss. ad ext. n. 31. 8.º Compend. Privileg. Soc. Iesu. n. 390.

5. « Saepius contingit, quod confessarii petunt ab oratore (Vic. Ap.) facultatem dispensandi super restituendo ius petendi debitum amissum; nescit autem, quomodo connectat ultimum membrum facultatis, *ac restituendi ius petendi debitum amissum*, cum clausula sic sonante: *et in dispensatione tenor huiusmodi facultatum inseratur cum expressione temporis, ad quod fuerint concessae*, cum in scriptis nihil detur.

R. Detur dispensatio oretenus, dummodo in dispensante non expiraverint facultates ». S. O. 3. Decemb. 1765., Collect. ad usum oper. apost. Soc. miss. ad ext. n. 31. 8.º 10.º, Compend. Priv. Soc. Iesu n. 300.

6. « An facultas dispensandi in impedimento cognationis spiritualis, praeterquam inter levantem et levatum, de cognatione spirituali orta ex baptismo tantum intelligenda, an vero etiam de eadem cognatione orta ex confirmatione?

R. Oriri (sic) tum ex baptismo, tum ex confirmatione ». S. O. 2. Iul. 1884. Collect. S. C. de P. F. n. 1252. Cf. Collect. ad usum oper. apost. Soc. miss. ad ext. n. 31. 9.º, Comp. Privileg. Soc. Iesu n. 390.

7. Anastasia, obtenta a Mauritio promissione matrimonii in Ecclesia quam primum ineundi, matrimonium cum eo init civile. Quo inito, differt Mauritius impletionem factae promissionis; ac quando iam videbatur determinatus ad matrimonium contrahendum in Ecclesia, quaestionem habet cum Domino paroco, ratione alicuius contractus conficiendi, ita ut iratus Mauritius neque amplius ad Ecclesiam, neque faciem alicuius sacerdotis vult amplius videre. Prudenter et caute Anastasia hortatione, moerore, aliisque industriis conatur Mauritium flectere et reducere ad christianos sensus, sed omnia in irritum cedunt. Quapropter, pluribus iam in hoc infelici statu transactis annis, et cum in alia nunc degant regione, Anastasia a confessorio petit, ut tanto malo velit ipse remedium afferre, dispensationem a S. Sede petendo, quin tamen maritus advertat; periculum enim est, ne, si rem sciat, a matrimonio recedat, et eam cum filiis relinquat non sine gravi scandalo; cum omnes in eo loco ipsos existiment legitimo coniunctos matrimonio.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Dispensatio, *in Casu*, non alia adhiberi potest nisi in radice. Haec autem quamvis raro, et nonnisi admodum gravi urgente causa, in casu etiam matrimonii civilis conceditur. Difficultas in tali casu

matrimonii civilis est tantum ex parte consensus, utrum nempe pars, quae non consentit in matrimonium ecclesiasticum, vere in matrimonium consentiat, et non potius in merum concubinatum. Absolute loquendo dubium non est, quod in tali matrimonio civili adesse possit consensus sufficiens, ita ut deinde, accedente Pontificia dispensatione, verum matrimonium esse possit. Cum enim ad matrimonium per se nihil aliud requiratur nisi naturalis consensus in indissolubile coniugium ad finem matrimonii proprium prolis procreandae, huiusmodi consensus bene locum habere potest in matrimonio civili, quod verum matrimonium esse non potest tantum ob extrinsecum impedimentum clandestinitatis. Hoc ergo per dispensationem remoto, verum exoritur matrimonium. Si igitur constet de vero consensu in matrimonium, et iusta ac proportionata adsit causa, peti quidem potest dispensatio in radice. Porro, *in Casu*, ut videtur, cum nullum timendum sit scandalum, si dispensatio concedatur, cum una pars renuat consensum renovare, vel saltem grave periculum est, ne iterum in matrimonium consentiat, cum vitium clandestinitatis et civile tantum matrimonium initum occultum sit, et causa vere et admodum gravis non desideretur, videtur quod confessarius petere possit praedictam dispensationem, circumstantias omnes *Casus* exponendo, et commendationem prius ab Ordinario obtinendo. S. Poenit. 12. Aug. 1882., Zitelli de Dispens. matr. pag. 105., I. M. 1050.

8. Bibiana matrimonium iniit civile cum Ubaldo, a quo promissionem ante obtinuerat ineundi matrimonium coram Ecclesia. Sed contracto matrimonio civili Ubaldus licet valde amet Bibianam, noluit amplius stare promissis. Et rogatus a Bibiana semper renuit. Hinc Bibiana quadam die ei dixit: Sed ego curabo, ut matrimonium nostrum ab Ecclesia benedicatur. Qua de causa identidem Ubaldus Bibianam urget ut iuret super caput filioli, se nunquam petituram praedictam benedictionem. Cum tale factum Parocho Bibiana manifestasset, et Parochus Episcopo, Episcopus petit: utrum tale matrimonium possit in radice convalidari.

R. Affirmative. Ratio, quae in contrarium afferri posset esset tantum retractatio consensus ex parte Ubaldi in matrimonium. Verum consensus omnino perseverat in Casu. Nam manifestata voluntas et iussum viri, ne uxor aliquid faciat ut matrimonium ab Ecclesia convalidetur, non excludit consensum in matrimonium, sed in sacramentum. Ubaldus omnino vult permanere cum Bibiana in contracto civili matrimonio, cum eam valde diligat, filiolum etiam ab ea habuerit, et

iuramentum exigat super caput filioli. Id etiam ostendit ipsum iuramentum quod vir ab uxore identidem petit, ne petat uxor sanctificationem proprii matrimonii. Tandem ex eo quod vir tale ab uxore petat iuramentum res remanet revera in eodem illo statu, quo erat, quando primo contrahebatur matrimonium civile ab Ubaldo cum Bibiana. Atqui si non secuta fuisset praedicta indiscretio ex parte Bibianae, neque praedicta promissio et iuramentum petitum fuissent ab Ubaldo, potuisset certe sanari in radice praedictum matrimonium. Ergo etiam nunc. Difficultas tantum remanet ex parte Bibianae, ne matrimonio sanato, aliquam aliam committat indiscretionem, quae occasionem praebere possit alicui maiori damno et scandalo. Hinc S. Congr. de Sacram. Casum hunc resolvit: « Episcopo cum facultate providendi in Casu, pro suo arbitrio, et conscientia iuxta petita ».

155.bis — FACULTAS ORDINARIIS CONCESSA DISPENSANDI IMPEDIMENTA, URGENTE MORTIS PERICULO

1. Titius, in ipsa civitate episcopali parochus, subito vocatus fuit ad Caium diaconum in illius paroecia degentem, qui ab aliquot iam annis civiliter nupserat Bertae et trium liberorum pater erat. Invenit hominem gravi morbo correptum, atque, prout ipse medicus iudicaverat, morti proximum. Caius Titium enixe rogavit, ut aeternae suae saluti consuleret, et simul, ut dispensationem procuraret ad ducendam in uxorem Bertam, atque ita legitimandos filios, iuxta recentissimum decretum, quod de mandato Romani Pontificis edidit S. Inquisitio sub die 20. Februarii an. 1888. Parochus statim ad Episcopum accurrit pro dispensatione impetranda; sed illo absente, dispensandi facultatem a Vicario generali delegatam habuit. Igitur ad Caium reversus est, et illi rite confesso et S. Communione refecto dispensationem largitus est, eumque cum Berta in matrimonium coniunxit.

Verum post biduum omne mortis periculum evanuit, et simul innotuit, morbo prorsus diverso et nullatenus periculoso Caium affectum fuisse. Hinc Titius dubitare coepit, ne invalide dispensatio fuerit concessa. Sed mox omne dubium deposuit animo recolens, quod etiam absolutio est valida, quae deficiente copia alterius Sacerdotis a Confessario datur complici in prudenter existimato mortis periculo.

Quaer. 1.º *Quibusnam sit concessa facultas dispensandi, de qua in citato decreto, ad quae impedimenta se extendat, et quibus sub conditionibus exerceri possit?* — 2.º *Quid vero, si subdiaconus vel diaconus, aut religiosus solemniter professus convalescat post matrimonium in*

gravissimo mortis periculo rite celebratum? — 3.º *An parochus recte iudicaverit et ratiocinatus sit?*

R. ad 1.um In primo Quaesito proponitur primo quaestio: *Quibusnam sit concessa facultas dispensandi, de qua in Decreto S. O., 20. Febr. 1888.* Resolutio huius quaestionis habetur ex ipso laudato Decreto. In eo enim dicitur, SS.mum gratiam concessisse, « qua locorum Ordinarii dispensare valeant, sive per se sive per ecclesiasticam personam sibi benevisam, aegrotos, etc. ». Porro *locorum Ordinarii* proprie sunt Praelati, habentes in locis seu territoriis iurisdictionem episcopalem vel quasi-episcopalem, sive sint episcopi sive non. Huiusmodi ergo Praelati, et quaelibet alia ecclesiastica persona ab ipsis delegata, dispensare valent in impedimentis et in casibus enunciatis in praecitato S. O. Decreto.

Verum idemne potest Vicarius Generalis? Primo adspectu affirmandum videretur; quia Vicarius Generalis in iis quae sunt iurisdictionis vice fungitur Episcopi, eiusque utitur iurisdictione, sed quasi propria et ordinaria, quippe eam habet ab ipso iure; una praeterea eademque est Episcopi et Vicarii Generalis persona, unum utriusque est tribunal. Negandum tamen est. Nam primo, Vicarii Generalis iurdictio non se extendit ad negotia extraordinaria, Bened. XIV. de Syn., l. 2. C. 8., ac dispensatio, urgente necessitate, ab impedimentis dirimentibus matrimonii, *publicis*, extraordinarium prorsus negotium est, S. O., 19. Ian. 1661., Enchir. Moral., n. 1044.

Praeterea, « certum est, non posse Vicarium Generalem dispensare, *vi officii sui*, et sine speciali mandato, super impedimentis, super quibus dispensare Episcopus potest ex quasi privilegio vel speciali facultate concessa, nec quando casus est extraordinarius et urgentis necessitatis; quia commissione generali non comprehenditur, sed indiget speciali mandato ». Schmalzgr., l. 4. tit. 16. n. 30. 31. 32.

Postremo praedicto Decreto S. O., 20. Febr. 1888., positive declaratur in altera eius parte, in qua agitur de commissione matrimonialium dispensationum *Ordinariis* facienda, nomine *Ordinarii* venire etiam *Vicarios Generales*. Cum ergo in prima Decreti parte, in qua agitur de praedicta dispensandi facultate, ea ad Vicarium Generalem *extensio* omittatur, facto ipso omissionis excluditur. Vicarius enim Generalis revera *Ordinarius loci* non est, sed Ordinarii loci Vicarius.

Iamvero, quamvis *vi officii* Vicarius Generalis facultatem non habeat dispensandi, in casu praefati Decreti, facto ipso specialis concessionis Ordinario factae, eam tamen Episcopus potest suo Vicario Generali specialiter subdelegare. In Decreto facultas conceditur loco-

rum Ordinariis dispensandi, *sive per se, sive per ecclesiasticam personam sibi benevisam.*

Sed potestne Episcopus huiusmodi facultatem, ipsi concessam, habitualiter, speciali commissione, Vicario Generali subdelegare? Ex Resolutione S. O., 14. Dec. 1888., Enchir. Moral. ed. 4. n. 254., potest Episcopus facultates ab Apostolica Sede acceptas aliis subdelegare, generaliter vel pro particulari casu, « dummodo id in facultatibus non prohibeatur, neque subdelegandi ius pro aliquibus tantum coarctetur ». Atqui in Decr. S. O., 20. Febr. 1888., sive particularis, sive generalis subdelegatio non prohibetur, neque ad aliquos tantum coarctatur. Aperte enim in eo Decr. dicitur posse Episcopum dispensare *sive per se, sive per ecclesiasticam personam sibi benevisam.*

Sed contra obiici potest Responsio S. O., 9. Ian. 1889., Enchir. Moral., n. 1044., declarantis posse Ordinarios praedictam facultatem habitualiter *parochis tantum* subdelegare. Verum particula illa *tantum* non omnes alios excludit, sed excludit dumtaxat *simplices confessarios adprobatos*, de quibus Sacrae Congregationi dubium fuit propositum.

Altera in primo Quaesito proponitur quaestio, *ad quae impedimenta se extendat concessa facultas dispensandi.* Huius etiam quaestionis resolutio ex ipso Decreto habetur. Conceditur enim facultas dispensandi *super impedimentis, quantumvis publicis, matrimonium iure ecclesiastico dirimentibus, excepto sacro presbyteratus ordine, et affinitate lineae rectae ex copula licita proveniente.* Impedimenta ergo dispensanda, impedimenta sunt dirimentia, non impedientia. Et sic comprehenditur *disparitas cultus*, quae est impedimentum dirimens, non comprehenditur *mixta religio*, quae est impedimentum impediens. Comprehenditur item *clandestinitas*, quae est impedimentum dirimens. Impedimenta autem dirimentia dispensanda ea tantum sunt, quae *iure ecclesiastico* sunt constituta; adeoque excludenda omnino sunt impedimenta dirimentia iuris naturalis et divini.

Duae tantum exceptiones habentur quoad impedimenta iuris ecclesiastici dispensanda, sacri ordinis presbyteratus et affinitatis lineae rectae ex copula licita provenientis. Quare dispensatio dari non poterit inter novercam et privignum, nec inter novercam et filium privigni; inter vitricum et privignam, nec inter vitricum et filiam privignae,

Dubium autem moveri potest, utrum revera nonnisi duo illa tantum recensita impedimenta excludantur. Dubitari enim primo potest de cognatione spirituali inter baptizantem et baptizatum. Ab hoc enim impedimento nunquam antea actis temporibus dispensatio data est. Re-

centioribus vero temporibus dispensatio aliquando quidem data est, sed nonnisi in urgentissimis et admodum raris casibus. Cf. Collectan. S. C. de Prop. Fide, n. 1490., Monit. Eccles. vol. 15., pag. 101. Ac S. O., 3. Dec. 1902., declaravit: « non posse, qui concessa per Formulas facultate gaudent dispensandi *super impedimento cognationis spiritualis*, inter baptizantem et baptizatum dispensare ». Unde aperte deducitur praedictum impedimentum specialem mereri mentionem. Exclusum tamen non videtur a Decr. 20. Febr. 1888. In eo enim agitur revera de urgentissimo et valde raro casu, et praeterea cum aliis exceptis impedimentis non connumeratur. Cf. hic 149., 3.

Dubitari secundo potest de honestate publica ex matrimonio et lineae rectae. Huius etiam impedimenti dispensationis vestigium non reperitur, antiquis temporibus. Dispensatio tamen recentioribus temporibus data est a S. O., an. 1889.; et 20. Mart. 1893., S. O. declaravit S. Sedem ab hoc impedimento reipsa dispensare, *quando urgent graves causae*. Atqui graves profecto causae urgent in casibus, de quibus agitur in Decreto S. O., 20. Febr. 1888.

Dubitari tertio potest de impedimento criminis, machinatione concurrente, a quo impedimento *publico* nunquam hactenus a Dataria Apostolica dispensatum fuit, quantumvis potentissimi Oratores Sanctissimo iam supplicassent pro huiusmodi dispensatione. Ac Bened. XIV. in sua Epist. a. 1756., *Aestas anni* ait: nullo constare exemplo Pontificem dispensasse *in impedimento huiusmodi publico*. Recurrendum igitur esset ad S. O. pro declaratione, si casus forte contingat aegroti in mortis articulo, qui tali laboret impedimento *publico*; unde, ut patet, casus sat rarus omnino est; cum, ea machinatione publica, admodum difficile videtur tum matrimonium civile, tum concubinatus. Sed Cf. hic par. seq. *Tertia Quaestio*.

Dubitari quarto potest de raptu, muliere manente sub potestate raptoris. Sed, licet rarius et in gravioribus casibus dispensatum sit in hoc impedimento, dispensatum tamen est, ut videre est in Collectanea S. C. de Prop. Fide, n. 1268. Quare, praehabito libero mulieris consensu, impedimentum hoc inclusum videtur in Decreto S. O.

Dubitari demum potest de primo consanguinitatis gradu in linea collateralis, de quo disputatur, utrum iure naturali, an humano, matrimonium dirimat, neque, ut idem Bened. XIV. affirmat loc. cit., Summus Pontifex unquam in eo dispensavit. Verum, si praefato Decreto exclusa est affinitas lineae rectae ex copula licita proveniens, quae de iure ecclesiastico matrimonium dirimit, multo magis implicite exclusa est praedicta consanguinitas in primo gradu lineae collateralis,

quae longe fortius impedimentum est, licet probabilius de iure tantum positivo.

Tertia Quaestio, quae proponitur resolvenda in primo Quaesito, est: *Quibus sub conditionibus exerceri possit dispensandi facultas, per praedictum S. O. Decretum concessa. Huiusmodi conditiones in eodem Decreto explicantur. Exercenda enim est ea facultas, cum 1.º aegrotis in gravissimo mortis periculo constitutis, 2.º quando non suppetit tempus recurrendi ad S. Sedem, 3.º qui iuxta civiles leges sunt coniuncti, aut alias in concubinato vivunt, et 4.º quorum matrimonio obest impedimentum dirimens, iure ecclesiastico, quantumvis publicum.* Quare, si matrimonio coniungendi aegroti non sint in gravissimo mortis periculo constituti, vel unus saltem eorum, si non sit periculum in mora, si praedicti aegroti neque ligati sint matrimonio civili, neque *actualiter* vivant in concubinato, licet antea vixerint, et filios etiam habuerint, ac si eorum matrimonio non obsit impedimentum dirimens, sed impediens, vel si eorum matrimonio obsit impedimentum dirimens, sed iuris naturalis et divini, praefata dispensandi facultas cum ipsis exerceri non potest.

Si dispensatio a parochio detur, cui habitualiter subdelegata fuerit praedicta facultas, tunc opus praeterea est, quod desit tempus ad ipsum Ordinarium recurrendi, et periculum sit in mora. Si vero dispensatio ab ipso Ordinario directe concedatur, opus est, quod non suppetat tempus recurrendi ad Sanctam Sedem. Sed quid si dispensatio a Vicario Generali habitualiter subdelegato concedatur? Opusne est, ut tempus non suppetat recurrendi ad ipsum Episcopum? In casu proposito hoc profecto verificatur; adeoque supervacaneum est de alio casu inquirere.

Opus vero non est, ut impedimentum directe afficiat aegrotum sed sufficit ut directe afficiat tantum bene valentem, ut e. g. si in casu proposito Caius diaconus bene valeret, et Berta gravi fuisset morbo correpta et in mortis periculo constituta. S. O. 1. Iul. 1891. Enchir. Moral. 1. c.

Dispensatione autem impedimenti, declarari etiam potest legitima proles forte iam suscepta, excepta tamen prole adulterina, et prole proveniente a personis ordine sacro aut solemnī professione religiosa ligatis. Quare, quoad casum propositum, pro huiusmodi prolis legitimatione recurrendum esset ad S. Sedem, et nova gratia impetranda est. S. O. 8. Iul. 1903. Enchir. Moral. ed. 4., n. 1044.

Ad 2.um Responsio ad secundum Quaesitum habetur in ipso Decreto. In eo enim dicitur: « Mens autem est Sanctitatis Suae, ut si

quando, quod absit, necessitas ferat, ut dispensandum sit cum iis, qui sacro subdiaconatus aut diaconatus ordine sunt insigniti, vel solemnem professionem religiosam emiserint, atque post dispensationem et matrimonium rite celebratum convaluerint, in extraordinariis huiusmodi casibus, Ordinarii de impertita dispensatione Supremam S. Officii Congregationem certiores faciant, et interim omni ope curent, ut scandalum, si quod adsit, eo meliori modo quo fieri possit, removeatur, tum inducendo eosdem, ut in loca se conferant, ubi eorum conditio ecclesiastica aut religiosa ignoratur, tum si id obtineri nequeat, iniungendo saltem iisdem spiritualia exercitia aliasque salutes poenitentias, atque eam vitae rationem, quae praeteritis excessibus redimendis apta videatur, quaeque fidelibus exemplo sit ad recte et christiane vivendum ».

Ad 3.um Parochus sane videtur recte iudicasse et fuisse ratiocinatum. Nam praedicta dispensandi facultas data est, ex ipso Decreto, ut aegroti morti proximi *propriae conscientiae consulere valeant*. Porro, si ea facultas nonnisi in vero et reali mortis periculo esset exercenda quamplures in discrimen adducerentur propriae salutis; nam saepe admodum difficile est distinguere inter verum mortis periculum et apparens. Quare, sicut hac ratione valet absolutio simplicis sacerdotis in apparenti mortis periculo, prudenter tamen existimato, *nempe ne quis pereat*; ita quoque valida dicenda est data dispensatio in eodem casu, *ut suae consulat conscientiae*. Idque non solum S. O. Decreto contrarium non apparet, verum etiam satis eo Decreto comprehenditur. Decretum enim supponit manifeste casum etiam, quo infirmus convalescat. Insuper, si ita non esset, matrimonium tunc sub conditione esset celebrandum, quod alienum ab Ecclesiae praxi est. Ac, maius adhuc esset scandalum, si post celebratum et publicatum matrimonium, hoc matrimonium irritum ab Ordinario pronunciaretur, et concubinari pergerent eodem modo vivere in eorum concubinato; quod valde certe timendum esset.

Neque vero ut invalida haberi potest, in casu, dispensatio ex eo quod non ab ipso Episcopo, sed ab eius Vicario Generali fuerit concessa. Cum enim in expositione Casus, nihil in contrarium dicatur, supponendum est Vicarium Generalem ideo, nulla facta difficultate, dispensationem concessisse, quia specialis ab Episcopo habitualis subdelegatio ei iam fuerat facta.

Obiectio moveri forte potest ex ipso periculo apparente mortis, utrum revera fuerit *prudenter existimatum*. Tale profecto fuit a parochus existimatum, ut constat ex ipso dubio, quod deinde habuit, et

ex ratiocinio quo illud dissolvit. Praeterea, cum Caius fuerit correptus apparenter, *gravi morbo* periculoso; re autem vera *morbo*, licet diverso et nullatenus periculoso, fuerit affectus, et nonnisi *post biduum omne mortis periculum evanuerit*, et ipse medicus Caium *iudicaverit morti proximum*, evidenter patet, mortis periculum fuisse omnino prudenter existimatum, neque omnino apparens tantum fuisse. Ac, cum medicus iudicaverit Caium *gravi morbo correptum morti proximum*, patet etiam mortis periculum fuisse etiam prudenter *gravissimum* existimatum.

Verum, in praesenti, simili occurrente casu, res longe facilior est, nam sine restrictionibus et conditionibus, ex Decreto S. C. de Sacram. 14. Maii 1909., « *Quilibet sacerdos, qui ad normam art. VII. Decr. Ne temere, imminente mortis periculo, ubi parochus, vel loci Ordinarius, vel Sacerdos ab alterutro delegatus, haberi nequeat, coram duobus testibus matrimonio adistere valide ac licite potest, in iisdem rerum adiunctis, dispensare quoque potest super impedimentis omnibus etiam publicis matrimonium iure ecclesiastico dirimentibus, exceptis sacro presbyteratus ordine et affinitate lineae rectae ex copula licita* ». In hoc Decreto, uti patet, comprehenduntur etiam parochi, etsi non fuerint habitualiter subdelegati a propriis Ordinariis; et exerceri potest praedicta facultas, etiamsi non agatur de ligatis matrimonio civili, aut de concubinariis, sed alia de causa, ad consulendum conscientiae, et, si casus ferat, legitimationi prolis. Neque vero additur, post dispensationem et matrimonium rite celebratum, si moribundus convaluerit, monendum esse Ordinarium vel S. Officium. Scandalum vero, si quod adsit, meliori modo quo fieri possit omnino removendum semper erit, ut expresse etiam dicitur in praedicto S. O. Decreto.

Quoad exceptam autem affinitatem lineae rectae ex copula licita, notandum est nuperrime a S. Poenitentiaria 2. Dec. 1911. *de speciali et expressa Apostolica Auctoritate* dispensatio data est super publico impedimento affinitatis, vitrico, qui matrimonium civile contraxerat, bona fide, cum privigna illegitima filia, suae uxoris ex alio viro. Et facultas etiam concessa est legitimam declarandi prolem sive susceptam sive suscipiendam. Ac asseritur, etiam aliis vicibus, pro foro interno, datam esse talem dispensationem.

156. — DISPENSATIONUM CAUSAE ET VALOR

1. Caia pientissima puella, qua die in piam societatem filiarum B. Mariae Virginis a paracho recepta fuit, emisit votum privatum castitatis perpetuae. Vix egressa vigesimum quartum aetatis annum, pa-

rentibus orbata, petita fuit in uxorem a Titio in tertio consanguinitatis gradu eidem coniuncto. Cum vitae necessitatibus ex se providere Caia non valeret, petiit a parochus, ut dispensationem impetraret ad nuptias cum Titio ineundas. Parochus attenta utriusque paupertate, exhibendum curat S. Poenitentiariae supplicem libellum, in quo, pro duplici dispensando consanguinitatis et voti impedimento, adducit aetatem superadultam puellae, et periculum incontinentiae. Animadvertit Caia, se nullis contra castitatem tentationibus turbari; sed reponit parochus ipsius iuvenilem aetatem et circumstantias, in quibus versatur, incontinentiae periculum iam importare. Obtenta duplicis impedimenti dispensatione, parochus ante matrimonii celebrationem dubitare incipit, circa causarum, quas adduxit, sufficientiam et veritatem. Hinc accedit ad theologum ab eo quaerens:

1.º *An ad liceitatem simul et validitatem dispensationis matrimonialis requiratur causa vera et iusta?* — 2.º *Quae obreptio vel subreptio in supplici libello validitati eiusdem dispensationis obstet?* — 3.º *An causae pro duplici impedimento a se allegatae habendae sint ut verae et sufficientes?* — 4.º *An matrimonium Titii cum Caia possit valide et licite contrahi, quin alia dispensatione opus sit?*

Ad 1.um Affirmative omnino respondendum est. Id enim constat primo ex communi doctorum sententia. Cf. Pyrrh. Corrad. Dispens. Apostol. 1. 1. C. 1., 1. 7. C. 2., Leo Praxis ad Litt. Maior. Poenit. Transgress. Votor. par. *Notandum primo* seqq. pag. 59. seqq. Prob. secundo ex Conc. Trid. S. 6. C. 2. de Ref., ubi cavetur quod dispensationes concedantur *ex veris et rationabilibus causis*, et Sess. 24. C. 5. in fine de Ref. Matr., ubi dicitur « in secundo gradu nunquam dispensetur, *nisi* inter magnos Principes, *et ob publicam causam* ». Prob. tertio ex Praxi S. Sedis, quae dispensationem matrimonialem non concedit, nisi causa vera et iusta *expressa*, et dispensationem concedit *sub hac conditione veritatis* causae expositae, ut videre est in Formulis Dispensationum. Hinc si causa exposita, quamvis vera, iusta tamen non iudicatur, responsum datur: *Non satis adsunt*. Cf. Formulas Dat. Apost.

Tam necessaria autem est *ad liceitatem et validitatem* dispensationis vera et iusta causa, ut, licet ex propria ignorantia, et malitia aliena, falsa causa exprimatur, adhuc invalida est dispensatio; in qua non spectatur impetrantis ignorantia vel malitia, sed concedentis intentio, qua dispensatio vim suam sortitur. Cf. Praxim Dat. Apost.

Ad 2.um Dispensationis validitati subreptio vel obreptio obest: 1.º Circa nomina et cognomina oratorum, si dispensatio petatur a S. C. de Sacram. Si enim petitur dispensatio a S. Poenitentiaria, no-

mina et cognomina oratorum non exponuntur, nempe pro foro interno et pro casibus occultis. Ratio autem est, quia dispensatio pro uno petita, illi, et non alteri, conceditur, adeoque alteri prodesse non potest.

2.º Circa infimam impedimenti speciem declarandam. Non enim conceditur, nisi illud quod petitur; nisi evidenter, quod non est per errorem manifestatum, virtualiter contineatur in eo quod per errorem fuit expositum et deinde concessum. Quare ad validitatem dispensationis necesse est omnino *in individuo* impedimentum exponere: et non sufficit simplex exponere impedimentum, quando illud multiplex est, neque unum impedimentum, quamvis maius, pro alio, e. g. consanguinitatem pro affinitate. Summus enim Pontifex dispensans, totam causam cognoscere debet, et a disparatis non fit illatio. Nihil sane immutatum est in S. Poenitentiaria, ut constat ex ipsius Responso 23. Iul. 1902. Verum in Dataria Apostolica immutatio quaedam facta fuit, ut videre est in eius formulis Reformatis, quoad impedimenta, sine ulla fraude, ac *bona fide* reticita. In praesenti vero standum est formulis S. C. de Sacram.

3.º Circa causas dispensandi *motivas*. Hae enim causae sunt verae dispensationis *causae*, quia propter illas conceditur dispensatio. Si ergo causa *motiva* sit vera, valet dispensatio. Nam causa *impulsiva* influit tantum ad dispensationem facilius concedendam. De Iustis, De Dispensat. Matrim. l. 1. C. 4. n. 38. Si plures causae *motivae* afferantur, et una tantum vera sit, aliae vero sint falsae, valet utique dispensatio, si tamen causa motiva vera, sit non tantum *vera*, sed etiam *sufficiens* quoad suam gravitatem respectu impedimenti, de quo agatur.

4.º Circa ea, quae *ex iure* vel *ex stylo Curiae* exponenda sunt, ad dispensationis validitatem. Et sic *ex Iure*, id est ex Reg. Cancell. 49. exponendum est, si vir mulierem *rapuerit*, quamvis raptum iam purgaverit. *Ex stylo Curiae* erat antea exponenda copula incestuosa, et intentio, in ea, fraudulenta ad dispensationem facilius obtinendam, quae vero declaratio amplius nunc necessario facienda non est ex Decr. S. O. 25. Iun. 1885. Cf. Enchir. Moral. n. 867.

Ad 3.um Affirmative respondendum est. Nam primo pro causa adducitur *aetas superadulta* puellae, quae vigesimum quartum aetatis annum iam erat egressa. Atque haec causa non tantum *causa canonica* est quoad matrimonialem dispensationem obtinendam, verum etiam *gravis* dispensationis *causa* est. Causa *canonica* est, ut constat ex stylo Curiae, consignato in ipsi dispensationis Formulis, et ex ipso Benedicto XIV. qui eam inter alias dispensationis causas recenset, tertio

loco, in Responsione ad quaesita proposita ab Archiepiscopo Turo-nensi in Gallia 26. Sept. 1854., apud Acta S. Sed., vol. 2. p. 63. Causa autem *gravis* est, tum ne foemina innupta remaneat, tum ne in peccandi periculo ideo reperiat. *Gravior* autem bene evadere potest ex circumstantiis, e. g., ut in proposito casu habetur, quod puella, *parentibus orbata, vitae necessitatibus ex se providere non valeat*. Altera causa adducta a parocho est *periculum incontinentiae*. Etiam haec causa vera fuit in Casu. Nam Caia adhuc in iuvenili erat aetate viginti quatuor annorum, divitiis destituta et impotens ad consulendum necessitatibus propriae vitae *ex se ipsa*, proprio labore et industria, iam a Titio in matrimonium fuerat petita et incoepti erant matrimonii tractatus. Quis ignorat quantum adsit periculum honestissimis etiam puellis *ex amoribus*, uti appellantur, qui inter sponso ante matrimonium exercentur. Unde non valet, quod Caia in praesenti nullis contra castitatem tentationibus turbetur. Allatum enim a parocho periculum incontinentiae, non est periculum *continuandi* in incontinentia, sed periculum incontinentiae *simpliciter removendae*, quae, crescente quotidiana inter sponso familiaritate, in dies probabilior et certior apparet. Et haec ratio, periculum nempe simpliciter incontinentiae avertendae, ratione periculi removendi peccata nondum iam incoepta et quae continuantur, longe gravior est; cum omnino melius sit non peccare quam peccata emendare et reparare. Neque vero contra obiici potest votum emissum a Caia castitatis perpetuae servandae. Nam Caia iam voluntatem immutaverat, et de matrimonio efficaciter iam tractat ineundo. Unde *ipsamet* est, quae *petiit a Parocho, ut dispensationem impetraret ad nuptias cum Titio ineundas*. Hinc patet, quod etiam altera haec causa quae et ipsa *causa canonica* est ad dispensationes matrimoniales obtinendas, vera et gravis causa est. Ac quod ambae causae a Parocho adductae habendae sint, in Casu, uti *sufficientes*, patet ex ipso facto S. Poenitentiariae, quae ex hisce propositis causis dispensationem concessit.

Ad 4.um Matrimonium Titii cum Caia licite et valide contrahi potest, neque opus est alia dispensatione. Verum quidem est quod agatur de duplici dispensando impedimento altero impediante, voti, altero dirimente, consanguinitatis. Sed primo consanguinitas in remotiore gradu est, quippe est in tertio gradu; quae specialem et gravem non affert difficultatem in praesenti. Cum enim in praesenti publico expediat bono faciliora reddere matrimonia, dispensationes nunc conceduntur in tertio et in quarto gradibus sola expositione, quod Oratores valde se mutuo diligentes firmum iam efformaverint propositum matrimonium inter se ineundi. Deinde voti castitatis perpetuae

grave adest periculum quod violetur, attentis expositis Casus circumstantiis, et Caia iam suam voluntatem immutavit, cum ipsamet de matrimonio ineundo efficaciter tractet. Quare, si duplex adest impedimentum, duplex etiam affertur dispensationis causa canonica, et utraque verissime gravis. Postremo, si Parochus libellum supplicem confecit exponendo in eo simpliciter Casum, uti resolvendus proponitur, non duas tantum tunc, sed plures dicendum est adfuisse canonicas rationes dispensationis concedendae. Ex expositione enim Casus Caia apparet: 1.º *parentibus orbata*. 2.º *Indotata*. 3.º *In necessitate et paupertate constituta*. 4.º *Aetate iam superadulta*. 5.º *In periculo incontinentiae*. 6.º Tandem pientissima et honesta puella suae volens pietati et honestati rite consulere. — Quare Parochus omne dubium circa sufficientiam et veritatem adductarum causarum, et circa sufficientiam obtentae dispensationis facile reicere potest, et acquiescere.

2. Didacus et Aloisia petierunt a S. Sede dispensationem super impedimento consanguinitatis. Ratio adducta fuit, quia Aloisia erat indotata, et Didacus eam sic indotatam ducere intendebat, et simul sufficienter dotare. Obtenta dispensatione, et, inito matrimonio, post iurgia exorta cum Aloisia praetendebat Didacus ad alias convolare nuptias, propter nullitatem prioris matrimonii, stante invaliditate praedictae dispensationis. Etenim, inadvertenter reticium fuerat, quod Aloisia habebat quandam parvam dotem; et Didacus revera ante matrimonium insufficienter Aloisiam dotaverat, cum assignaverit tantum summam 500 ducatorum pro filiis nascituris ex nuptiis mox contrahendis.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Dispensatio fuit valida, *in Casu*; adeoque matrimonium rite contractum. Quapropter Didacus alteri nubere non potest. Etenim primo dos Aloisiae, attenta eius conditione, insufficientis erat, et eiusdem reticentia, facta in simplicitate sine dolo, non fuit concessionis causa, ac proinde concessio irrita non fuit. Idem est, quod mulier sit indotata ac quod sit insufficienter indotata. De Iust. de Disp. matr. l. 3. c. 3. n. 20. Summus Pontifex movetur ad succurrendum pauperi oratrici, quae cum non habeat dotem vel habeat insufficientem, periculum est, ut vel innupta remaneat cum periculo animae, vel nubere cogatur indigno vel inaequali. Remoto ergo omni dolo, ex parte oratricis, Summus Pontifex aequè movetur ad dispensandum, sive oratrix nullam habeat dotem, sive non nisi parvam et insufficientem habeat. Quod autem Didacus non dotaverit Aloisiam in competenti quantitate,

nihil officit validitati dispensationis; siquidem quando plures causae exponuntur, sufficit quod sit vera causa *motiva*, cui dispensatio inititur. Porro causa *motiva*, *in Casu*, erat, Aloisiam fuisse indotatam. Alia causa quod Didacus volebat eam etiam dotare, non nisi causa *impulsiva* erat, quae dispensationem nullam non reddit, quam ceteroquin Didacus etiam bona fide tunc exposuit. S. C. C. 4. Iul. 1722., Giovine de Dispens. matr. Consult. Canon. v. 1. § 121., I. M. 1036. 1037.

3. « Se la non osservanza della clausola solita apporsi nelle dispense: *erogata aliqua eleemosyna iudicio Ordinarii*, importi la nullità delle dispense?

R. Negative », S. Poenit. 10. Iun. 1876.

4. « Rescripta S. Poenitentiariae in causis matrimonialibus, cum adfuit incestus publicus, clausulam sequentem in praesenti continent: *Remoto, quatenus adsit, scandalo: praesertim per separationem, si fieri potest*. Hisce miserrimis temporibus non raro evenit, ut separatio oratorum obtineri nequeat, aut quia plures iam habent liberos simul educandos, aut quia nusquam alibi habitare possunt; et tunc vix intelligi potest, quatenam alia reparatio scandali exigi debeat, antequam dispensatio concedatur. Rogamus igitur, ut S. Poenit. benigne velit declarare, num haec clausula, *remoto scandalo*, ita necessario debeat adimpleri, ut, illa ommissa, dispensatio fuerit nulliter concessa.

R. Separationem praeferri aliis modis reparationis scandali; si haec fieri nequeat, scandalum esse reparandum, sed modum scandali reparandi remitti prudenti arbitrio et conscientiae Ordinarii, iuxta cuiusque casus exigentias. Casus, quo ommissa sit separatio, et scandalum alio modo reparatum, acquiescat: secus, si aliquo in casu scandali reparationem omiserit, sileat, et in posterum cautius se gerat ». S. Poenit. 12. Apr. 1889., Collect. S. C. de P. F. n. 1496. 1489., I. M. 1046.

5. « In folio facultatum, quas S. Sedes vicariis apostolicis concedit, sic habetur: n. 10.º *Hae vero dispensationes matrimoniales, videlicet 6.^a 7.^a 8.^a 9.^a non concedantur, nisi cum clausula*, dummodo mulier rapta non fuerit, vel si rapta fuerit, in potestate raptoris non existat, *et in dispensatione tenor huiusmodi facultatum inseratur, cum expressione temporis, ad quod fuerint concessae*. Porro tempore persecutionum, quae aliquot in locis grassatae fuerunt, dispensationes matrimoniales ne scripto quidem tradebantur, sed verbo tenus. Posterior-

ribus vero temporibus, in huiusmodi dispensationibus, insertum quidem est, quod conceduntur ex facultate a S. Sede obtenta, sed a quibusdam neque expressum est tempus, ad quod vicariis ap. praedicta facultas fuerat concessa, neque exposita est clausula, *dummodo mulier rapta non fuerit*. Dubium autem facessit hoc, quod reperitur in Bullar. Bened. XIV. t. 2. pag. 223. Quaeritur igitur, utrum huiusmodi praefatae dispensationes sint licitae, an saltem validae?

R. Omissionem clausularum concessionum validitati non officere, dummodo reapse mulier rapta non fuerit, vel, si rapta, in potestate raptoris non existat ». S. C. de P. F. 11. Febr. 1884., Collect. 1484. 1486. 1487. 1491. 1492. 1494., Collect. ad usum oper. apost. Soc. miss. ad ext. n. 31. 10.º, Comp. Priv. Soc. Iesu n. 390.

6. « È avvenuto qualche volta, che nelle domande che si fanno alla S. Sede per dispense matrimoniali, dall'Ordinario dell'oratore si è per errore esposto, che l'oratrice apparteneva alla stessa diocesi, mentre ella per origine e domicilio era di altra diocesi. È nato quindi, ottenuto il favorevole Rescritto sia per l'organo di cotesta S. Penitenziaria sia per quello della S. Dataria, il dubbio circa la validità o liceità dell'esecuzione. Ad eliminarlo si fa umile supplica poichè si compiacchia dichiarare :

1.º Se attese le norme date dalla S. U. I. il 20. Febr. 1888. si può dall'Ordinario dell'oratore, che ha dato le testimoniali, eseguire *validamente* una dispensa, quando per errore si è detto nelle testimoniali medesime, che l'oratrice era della stessa diocesi, mentre sia per origine sia per domicilio apparteneva ad una diocesi diversa?

2.º Posto che si possa *validamente* eseguire una siffatta dispensa, la si può pure *lecitamente*, senza un nuovo ricorso alla S. Sede?

R. Ad utrumque affirmative, sed si error animadversus fuerit, corrigendus est ». S. Poenit. 6. Febr. 1895., Monit. Eccles. v. 9. p. 1. p. 10.

7. Iulius desiderans contrahere matrimonium cum Iulia, eius consanguinea in quarto gradu, dispensationem petit et obtinet, inscia Iulia desiderii Iulii eiusque petitionis dispensationis, cum inscia etiam esset existentis impedimenti.

Quaer. *An invalida sit, in Casu, dispensatio?*

R. Quando impedimentum necessario afficit utrumque contrahentem, ut est consanguinitas et affinitas, quae alterum solum afficere nequit, satis est dispensationem ab altero obtineri vel acceptari, ut prosit etiam alteri ignorant. Dispensatio enim ad necessario connexa

extenditur. At dispensatio viri ad contrahendum cum femina est annexa dispensationi feminae ad contrahendum cum viro. Et eo ipso quod alter ex his dispensationem petit vel acceptat, fit habilis ad contrahendum cum altera.

Hoc autem fieri nequit, nisi uterque fiat habilis. Proderit ergo dispensatio illa alteri ignoranti. Et confirmatur, nam quando matrimonium fuit irritum ob huiusmodi impedimentum ab altero ignoratum, potest coniux, impedimenti conscius, impetrata illius occulta dispensatione, nec alteri coniugi manifestata, nec impedimento manifestato, simulate petere renovationem consensus in matrimonium.

Si vero impedimentum alterius tantum, esset, quod alter solus, e. g., castitatem voverit; vel ita commune, ut sit prorsus in utroque diversum, ut si uterque castitatem voverit, tunc necesse est, ut ille, qui impedimento affectus est, et si sit uterque, ut uterque dispensationem acceptet, quamvis absque eius mandato possit peti et impetrari. Ratio est, quia dispensatio directe impetratur habenti impedimentum, nec impetrata uni, impetratur per quandam necessariam consequentiam alteri, sicut contingit *in priori Casu*. Ergo is, qui illa eget, debet eam nosse et acceptare, et si uterque egeat, uterque eam debet nosse et acceptare, de ordinario dispensationis modo loquendo.

Cum itaque, *in Casu* proposito, sermo sit de impedimento, utramque partem afficiente, nempe de consanguinitate; licet dispensatio, inscia Iulia, petita et impetrata fuerit, ipsi tamen etiam prodest. Quare, si Iulius deinde ei manifestet desiderium matrimonii, poterit cum Iulia matrimonium valide contrahere: quamvis ei neque praeexistens impedimentum neque obtenta dispensatio manifestetur, multoque magis si, manifestato ei impedimento, manifestetur etiam obtenta dispensatio, et ab ipsa acceptetur. Sanchez l. 8. d. 26., I. M. v. 1, n. 249., v. 2. 1044. 1050. Verum, ut videre est in *Formulis Reformatis Datariae Apostolicae*, et in *Praxi* eiusdem *Datariae Apostolicae*, dispensationes regulariter non concedebantur, et etiam nunc non conceduntur a S. Congr. de Sacram., nisi oblato supplici libello, nomine utriusque oratoris, sponsi et sponsae. Quare, practice loquendo, difficile admitti potest, quod Iulius, ipse solus, Iulia omnino inscia, dispensationem petierit, et obtinuerit. Si altera pars inscia est impedimenti, gravissimum illi matrimonium accidere poterit, si uxor e. g. in cognitionem deinde veniat, suum maritum esse suum nepotem.

8. Flaminius, captus amore Flaviae consanguineae in tertio gradu, dispensationem ab hoc impedimento petiit et obtinuit. Sed deinde,

Flavia relicta, ducere volens Flaminiam consanguineam etiam, sed in quarto gradu, aliam petiit dispensationem et obtinuit, nulla facta mentione prioris dispensationis. Matrimonio inito, post duos menses Flaminia moritur. Tunc Flaminius, sine nova dispensatione, Flaviam ducit.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Matrimonium Flaminii cum Flaminia valet. Dispensatio enim obtenta valida erat. Nam ad validitatem huius dispensationis nullo modo necessarium erat exprimere dispensationem aliam prius obtentam. Etenim prior dispensatio obtenta in triplici casu manifestanda est. Primus est, quando casus est a Iure expressus. Nullo autem iure cautum est, ut mentio fiat prioris dispensationis *in Casu* exposito. Alter casus est, quando, tacita priori dispensatione, non posset Pontifex totum cognoscere impedimentum, super quo petitur dispensatio. Atqui hoc, *in Casu*, non verificatur. Nam secunda dispensatio non respicit idem impedimentum, neque tendit ad idem matrimonium. Sanchez l. 8. d. 21. Insuper prior dispensatio, cum non habuerit effectum initi matrimonii, perinde est ac si neque petita neque concessa unquam fuisset. Tertius casus est, quando per secundam dispensationem maior alia gratia petitur gratia iam concessa in eo super quo iam fuit quis dispensatus. Si quis v. g., obtenta dispensatione a voto castitatis, ducat uxorem; et deinde, hac mortua, aliam velit ducere, tenetur tunc mentionem facere prioris obtentae dispensationis. Cum, *in Casu*, secunda dispensatio non fuerit in eadem re, a qua iam Flaminius fuerat prius iam dispensatus, sed super diversa, diverso scilicet consanguinitatis impedimento et diverso matrimonio, necessaria non est mentio prioris dispensationis, scilicet ut S. Pontifex intelligat quantam super hoc secundo matrimonio relaxationem faciat. Valet ergo secunda dispensatio, nulla facta prioris mentione; adeoque matrimonium valet. De Iustis l. 1. c. 4. n. 10. seqq., n. 31. seqq., n. 205. seqq.

Verum, dissoluto per mortem priori matrimonio, non amplius valet prior dispensatio, adeoque Flaminius Flaviam ducere non potest, sine nova dispensatione. Etenim duplex dispensatio, *in Casu*, quae effectum matrimonii reapse habeat, est contra mentem Pontificis. Praesumi enim non potest quod S. Pontifex voluerit duplicem dispensationem a consanguinitatis impedimento valituram concedere, nisi utramque ex certa scientia concesserit. Valida utique fuit prior dispensatio. Verum cum executioni data fuerit secunda dispensatio, iam prior tunc infirmata est et concidit. Executio enim utriusque illius dispen-

sationis iam est gratia nimis exorbitans a iure communi, nimis vulnerans legem. Quare, si S. Pontifex novisset priorem dispensationem quando secundam concessit, primam revocasset, vel alias condiciones apposuisset, quibus tanta coarctaretur concessionis amplitudo. Ratio insuper est, « quia licet per secundum matrimonium, ad quod non inservit dispensatio, non videatur renunciari dispensationi, at secus credo per interpretationem posterius dispensationis. . . Quia, cum dispensationes hae simul stare nequeant, sed repugnent quoad executionem, per impetrationem posterioris visus est impetrans renunciare priori in manus Pontificis, a quo posteriorem impetravit. . . Et ita amplius ea uti nequibit, sed sola posteriori dispensatione. . . Tandem, quia esto animus impetrantis fuerit, nolle renunciare priori dispensationi, at Pontifex noluit concedere duplicem dispensationem, *ut utraque staret, et ad libitum posset utravis uti impetrans*. Et, si id peteretur, denegaret utique, tanquam rationi valde dissonans » Sanchez l. 8. d. 22. n. 19., I. M. 1038.

9. Aloisius voto castitatis obstrictus, nubendi causa, dispensationem obtinuit. Postmodum vero conscientiae scrupulis agitatus renunciavit dispensationi, cum animo perseverandi in voto.

Quaer. *An, facta dispensationis renuntiatione, liceat Aloisio nubere?*

R. Si mandatum Pontificis de dispensando voto executioni a legato datum fuit, et post hanc executionem Aloisius renuntiet dispensationi, cum animo perseverandi in voto non potest amplius nubere. Ratio est, quia per huiusmodi renuntiationem reassumit ipse votum iam dispensatum, et denuo se obligat, et cum dispensatio iam fuerit executioni data, non valet ad iterum Aloisium a voto dispensandum. Enimvero dispensationi voti renuntiare nihil aliud importat nisi redire ad prius votum, seu illo voto, quod per dispensationem extinctum fuit, denuo obligari. Dispensatio vero non fuit concessa, nisi ad dirimendum primum votum ante illam emissum, minime vero ad irritandum etiam votum emissum iterum post ipsam. Sanchez l. 8. d. 22. I. M. 1038.

10. « Quaedam dispensatio fuit concessa a Sanctitate Vestra super impedimento secundi gradus consanguinitatis : quaeritur an Episcopus virtute indulti 15. Nov. (in quo conceduntur facultates circa impedimenta tertii et quarti gradus) super impedimento quarti gradus *quod postea delegatur, dispensare possit* ». S. Poenitentiaria die 15. Aprilis respondit « Negative ». Sane *tota rei gravitas debet dispensanti innotescere, et maior impedimentorum numerus difficiliorem reddit dispensationem*.

DE CENSURIS

157. — DE EXCOMMUNICATIONE ET DE SUSPENSIONE

1.^a Titius sacerdos occulta excommunicatione ligatus, a qua postea fuit absolutus, plures a Sacris Congregationibus, variis Rescriptis, gratias obtinuit, legendi libros prohibitos, dispensationis a ieiunio, benedicendi coronas, eis indulgentias applicandi. — *An valide?*

R. Sacra Poenitentiaria 9. Sept. 1898,, mature consideratis expositis, rescripsit: Orator super praemissis acquiescat. Pro foro conscientiae tantum » Monit. Eccles. v. 15. pag. 166.

1.^b Audifax, missionarius, regularis, cum plura locutus fuisset contra Delegatum Apostolicum, ab eo suspensus fuit ab ordine et ab officio. Audifax missus ad aliam missionem a suo Superiore, a suspensione in ipsum lata absolvitur a Delegato Apostolico huius missionis.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Cum Audifax suspensus fuerit per censuram latam *ab homine*, non potuit sane absolvi ab hac censura per Delegatum Apostolicum alterius missionis, licet hic polleret eadem auctoritate ac alter Delegatus Apostolicus. Quamvis Audifax domicilium mutaverit, et amplius non dependeat a priore Delegato Apostolico, nihilominus, quoad absolutionem censurae in ipsum latae, ab eo adhuc dependens est. « Quoad censuras, ait s. Alph. 1. 7. n. 72., *ab homine* latas, si censura feratur per modum sententiae particularis contra determinatam personam, non potest illa absolvi, nisi ab ipso ferente, vel ab eius superiore, vel ab eius successore aut delegato. Est *certum* et *commune* ». Et Suarez d. 7. s. 2. n. 26. « distinguendum est, inquit, de excommunicatione a suo episcopo vel per generalem sententiam, vel per specialem. Nam, si sit priori modo, poterit absolvi ab alio episcopo, ad cuius dioecesim domicilium transtulit... At vero, si fuerit excommunicatus per particularem sententiam, non potest absolvi ab alio iudice, etiamsi alio domicilium transtulerit, quia iam causa coepta fuit coram alio iudice, qui proinde quasi permanentem iurisdictionem acquisivit in tali causa, et in iis, quae ad illam spectant, inter quae sunt censura et absolutio ab illa. Iurisdictio autem sic confirmata non aufertur

propter translationem domicilii, ut constat ex *C. Proposuiſti de Foro comp.* ». Et Schmalzgr. l. 5. t. 39. n. 85. 87. 93.: « Dubitatur, quis poſſit abſolvere a cenſuris ſpecialiter latis *ab homine?* Reſp. Ab his abſolvere ſolum poſteſt ille, qui tulit illam, et eius ſucceſſor, ſuperior vel delegatus *et nullus alius...* etiaſi reus domicilium mutet. Adhuc enim abſolvendus eſt ab eo, qui tulit ſententiam, arg. *C. Proposuiſti 19. de Foro comp.*... Ratio eſt, quia mutatione domicilii ſubterfugere non poſteſt iuriſdictionem auctoris cenſurae... *Et nullus alius;* nam praeter haecenus enarratos nulli alii poſteſtas abſolvendi a cenſura ſpecialiter lata competit. Ratio eſt manifeſta; nemini enim alteri reperiſur conceſſa huius vinculi diſſolutio; et merito, ne iudicum iuriſdictio turbetur, vel eorum actoritas contemnatur. *Excipitur*, ſi reus paratus ſit ſatisfactionem praestare, ſed ob infirmitatem, vel aliud impedimentum adire non poſſit cenſurae auctorem, ut abſolvatur; tunc enim ab aequali iudice vel inferiore abſolvi poſteſt, praestito iuramento; quod quam primum poterit, ſe praesentabit ei, cui de iure competit abſolutio, iuxta *C. Ea noſcitur 13., Quod de his 26., Quamvis 58. de Sent. exc.* Ratio eſt, quia cum cenſura ſit poena medicinalis, multis ſpiritualibus commodis privans, expediebat eam, poſita correctione, auferri ».

Ceterum clariſſima eſt doctrina et praescriptio *C. Proposuiſti 19. de Foro comp.*, quod ſequentis tenoris eſt: « Proposuiſti nobis, quod quidam ſubditus tuus, ad petitionem cuiuſdam adverſarii ſui, a te legitime citatus ad cauſam, *quia poſtmodum iuriſdictionis alterius eſſe coepit*, tuum intendit iudicium declinare. Porro tuae prudentiae dubium eſſe non credimus, quod is praedicta cauſa ius revocandi forum non habet, *quasi ab illo iam praeventus* ».

Audifax igitur abſolvi non poſteſt, niſi vel a Delegato illo Apoſtolico, a quo cenſura in eum lata eſt, vel a Summo Pontifice, qui eſt Superior auctoris cenſurae. Scilicet, ſi Audifax, offerat Delegato Apoſtolico, quem ſua loquendi ratione offendiſt, convenientem ſatisfactionem, hic ipſum abſolvere tenetur. Si vero ſine rationabili cauſa abſolutionem ei deneget, tunc poterit recurrere ad S. Congr. de Prop. Fid., ab eaque abſolutionem profecto obtinebit, ſi vere poenitens ipſe ſit.

2. Titus epiſcopus, antequam apud S. Rituum Congregationem cauſa Beatificationis cuiuſdam viri cum fama ſanctitatis defuncti introduce-retur, per generale decretum mandavit, ut omnes cuiuſvis conditionis et gradus, qui apud ſe illius manuſcripta haberent, ea, intra bime-

stris spatium, Curiae Cancellario traderent, sub poena excommunicationis a transgressoribus ipso facto incurrendae: quam poenam minitatus est etiam iis, qui personas, apud quas eadem manuscripta extitisse vel extare adhuc cognoscerent, non denuntiarent.

Caius sacerdos plures eiusdem viri epistolas apud se diligenter custodit, et quas saepe relegit; sed ipsius animo vehementer repugnat ea tradere, siquidem in iis plura ad suae conscientiae directionem scripta sunt, quarum revelatio in gravem sui infamiam cederet. Dubius proinde de eo, quod sibi modo agendum sit, ab amico presbytero consilium petit, a quo accipit, ipsum posse epistolas illas Curiae Cancellario tradere, deletio nomine, vel etiam eas igne comburere, cum tandem aliquando leges humanae et praesertim poenales non obligent cum gravi incommodo. Caius sumit tempus ad deliberandum, et deinde, omnibus perpensis, statuit tutiorem partem amplecti, et illas comburit. Interim amicus Caii totam rem melius recolens anxietatibus conscientiae premitur, et a theologo quaerit:

1.º *Utrum timor infamiae vel alterius gravis incommodi a censura incurrenda excuset?* — 2.º *Utrum licitum et rectum fuerit consilium a se Caio datum?* — 3.º *Utrum in casu ipse vel Caius in censuram incurrerit et ad quid teneatur?*

R. Ad 1.um Censura est poena quaedam canonica, ad praecavenda peccata ordinata; unde dici solet poena medicinalis. Censura igitur annexa consequenter est legis transgressioni. Inde sequitur, quod illa causa, quae excusat a transgressionem legis, excusat etiam a censura incurrenda. Porro metus gravis mali aliquando a lege observanda excusat, aliquando vero nec metus gravioris mali, nec metus gravissimi mali, quale profecto est infamia, a lege observanda excusat. Hinc metus gravis mali excusat etiam, in primo casu, a censura, quam lex imponit incurrenda; non excusat vero in altero casu ab eadem incurrenda censura a lege imposita.

Verum, ut latam quis incurrat censuram, requiritur peccatum et contumacia, quae est contemptus saltem virtualis censurae. Hinc, etiam si agatur de praecepto aliquo legis naturalis, a quo observando metus gravis non excusat, adhuc tamen praedictus metus ab adiuncta censura excusat. Ex metu enim delinquens potius ex infirmitate naturae, quam ex certa voluntatis malitia et Ecclesiae censuram minitantis contemptu peccat. « Et ideo, ait S. Alph., l. 7., n. 46., qui ob gravem metum patraret homicidium, vetitum sub censura, peccaret quidem, sed non incurreret censuram, quia non peccaret contra ius

Ecclesiae, contra cuius potestatem specialis iniusta contumacia requiritur ».

Incurreretur vero censura, gravi etiam metu, graviori et gravissimo metu non obstante, si legis observatio necessaria esset pro conservando bono publico, aut si metus directe incuteretur in contemptum Religionis, vel Potestatis Ecclesiasticae. Inst. Moral. n. 1095. Ratio est, quia in praedictis casibus nec obligatio legis naturalis, nec obligatio legis ecclesiasticae cessat. « In dictis casibus, ait S. Alph., l. c., metus non excusat a culpa etiam contra praeceptum ecclesiasticum ».

Ad 2.um Rectum quidem fuit consilium datum Caio ab amico presbytero, delendi proprium nomen in praedictis epistolis. Etenim, deleto nomine Caii, iam nulla pro Caio infamia est amplius pertimescenda. Eo autem deleto nomine, integra et intacta adhuc manet tota doctrina speculativa et practica spiritualis directionis, ut possit deinde examini subiici in ordine ad introductionem causae Beatificationis illius sancti viri. Ad hunc enim scopum opera Servorum Dei typis impressa et manuscripta omnia accurate colliguntur, ut examinentur et cognoscatur, utrum aliquid in ipsis sit quod obstat causae introductioni eorundem Servorum Dei. Si enim in scriptis Servi Dei nihil repertum sit contra fidem et mores, editur Decretum, *quod in Causa procedi possit ad ulteriora*, scilicet ad discutiendum dubium, utrum signanda sit necne Commissio introductionis Causae.

Hinc patet non rectum fuisse consilium etiam datum Caio igne comburendi praedictas epistolas. Enimvero infamiae periculo sat superque cautum erat deletionem nominis Caii, ad quem illae epistolae erant directae. Quare grave incommodum omnino aberat in casu, hoc adhibito medio. Neque consequenter Caius recte egit easdem epistolas comburendo. Tutissimum sane erat nomen proprium in illis epistolis delere, ad omne praecavendum infamiae periculum.

Ad 3.um Presbyter amicus Caii excommunicationem non incurrit ex eo quod non denunciaverit existentiam epistolarum Caii. Nam amicus ille presbyter eam cognovit existentiam consilii petiti causa, adeoque strictissimo secreto commisso tenebatur. Et cum adhuc eodem secreto teneatur, combustis iam a Caio litteris, ad nihil amplius teneri potest. Caius vero obiective loquendo excommunicationem incurrit. Nam ipse revera habebat apud se manuscripta illius viri, de cuius beatificatione agebatur, et ea non tradidit Curiae Cancellario, quamvis sine gravi suo incommodo ea tradere potuisset.

Verum, cum Caius bona omnino egerit fide, ratione huius ignorantiae excommunicationem non incurrit. Nemo enim sine peccato,

excommunicationem incurrere potest. Neque vero ad aliquid nunc tenetur, cum epistolae fuerint combustae et non existant, et suum factum revelare non tenetur, quia esset inutilis revelatio, et pro sua bona fama certe periculosa.

3. Titius, postquam per plures annos in artis militaris exercitio vitam traduxisset, a sacramentorum usu prorsus alienam, tandem in se reversus et ad privatam vitam rediens, spirituali recessui in domo religiosa vacare studet. In confessione generali, praeter alia, haec confessario aperit, scilicet, se una vice lacessitum ad duellum, illud acceperat. Licet autem non ignoraverit, ab Ecclesia duellantes excommunicatione puniri, tamen in committendo duello poena haec e memoria excidit, siquidem totus animo praeoccupatus erat, ut adversarium feriret, et se ab illius ictibus tueretur. Insuper, cum Parochus loci, in quo militaverat, impediverit turpem amicitiam ab ipso cum puella contractam, tanto in eum odio exarsit, ut illum fustigare statuerit. Sed cum tenebrae iam factae essent, loco laedendi parochum, graviter percussit alium presbyterum sibi amicum, qui externo sui corporis habitu parochi similitudinem referebat.

Confessarius, qui facultate caret absolvendi a censuris Pontifici reservatis, dubitat, an Titius in duplici casu excommunicationem incurrerit. Hinc absolutionem poenitenti differens, habita prius ab eodem venia, amico theologo casum proponit ab eo quaerens:

1.º *An et quae ignorantia vel inadvertentia aut oblivio a censura excuset?* — 2.º *An Titius excommunicationem contra duellantes sancitam ob oblivionem effugerit?* — 3.º *An saltem error in quem incidit circa personam sacram ab eo percussam, eum a censura liberet?*

R. Ad 1.um A censura incurrenda excusat ignorantia sive antecedens, sive etiam concomitans, sive facti, sive iuris ecclesiastici, sive censurae. Ita S. Alph. 1. 6. n. 1074., 1. 7. n. 351. Ratio est, quia censura est poena. Quare a censura incurrenda excusat, naturali iure, quidquid excusat a peccato letali. Si ergo ignorantia sive facti sive iuris excusat a peccato, excusat etiam a censura incurrenda. Censura autem est poena extraordinaria et medicinalis, et ideo ignorantia etiam censurae a censura incurrenda excusat. Poena enim extraordinaria ignorata non incurritur, ut hodie commune est apud Doctores, et videre est apud S. Alph. 1. 6. n. 1074., 1. 7. n. 351. Ac huiusmodi medicina nihil sane sui ignorantia prodesset. Insuper censura sine contumacia non incurritur. Contumacia dicitur a contemnendo, et ignorantis nullus esse potest contemptus.

Ut autem excusat ignorantia, ita etiam inadvertentia et oblivio excusat. Nam ut ignorantia ita etiam inadvertentia et oblivio auferunt voluntarium et peccatum, et auferunt quoque contemptum.

Ignorantia quae fuerit invincibilis et sine peccato *naturali iure* a censura excusat. Ea vero quae letali peccato non caret et vincibilis est, ex legislatoris indulgentia, a censura etiam incurrenda excusat. Etenim C. 2. *de Const.* in 6.º dicitur: « *Ut animarum periculis* obvietur. .. ligari *nolumus* ignorantes ». Nullum sane animarum *periculum* ex ignorantia inculpabili, vel leviter tantum culpabili. Si praeterea nonnisi de inculpabili ignorantia ageretur, revera nihil *vellet* Legislator. Nam illa *naturali iure* excusat. S. Alph. 1. 7. n. 31. 34. 45. 205.

Iamvero quamvis ignorantia etiam graviter vincibilis excuset a censura, ab ea tamen incurrenda non excusat ignorantia *crassa* et *supina*, ut diserte habetur in eodem C. *Ut animarum* 2. *de Const.* in 6.º Attamen ignorantia haec *crassa* et *supina* a censura excusat, si ea lata sit contra *temere facientes*, contra *praesumentes facere*. Nam nisi quis sciens prudens faciat, nunquam erit *temere faciens*, *praesumens facere*. Temeritas et praesumptio scientiam important. Quin imo ignorantia etiam *affectata* excusat probabilius a censura, si ea lata sit contra *scienter facientes*, *consulto facientes*. Qualiscumque enim sit ignorantia, ignorantia semper est, et adimit scientiam et consilium. S. Alph. 1. 1. n. 169., 1. 7. n. 47. 48.; Hom. Apost. Tr. 19. n. 8.

Ad 2.um Si Titius licet antea cognovisset excommunicationem in duellantes latam, illius tamen fuerat oblitus, et tunc, cum lacessitus ad duellum, illud acceptavit immemor omnino excommunicationis, excommunicationem Titius non incurrit, neque tunc cum duellum acceptavit, neque tunc cum duellum perpetravit. Verum, si consideratur Casus ut iacet, non videtur Titius posse ex oblivione excusari ab excommunicatione. Etenim tota oblivio Titii refertur ad actum ipsum dimicationis, et evidens res est, quod etiam ille qui plene cognoscit excommunicationem latam in duellantes in actu ipso duelli, in quo tota eius attentio fertur ad adversarium vulnerandum et ad se defendendum contra adversarii ictus, non cogitat tunc excommunicationem et illius omnino tunc obliviscitur, vel potius ad illam non attendit. Porro hic videtur fuisse Titii casus. Dicitur enim: « Licet non ignoraverit ab Ecclesia duellantes excommunicatione puniri; tamen in committendo duello poena haec e memoria excidit, siquidem totus animo praeoccupatus erat, ut adversarium feriret, et se ab illius ictibus tueretur ».

Ad 3.um Circa tertium Quaesitum propositum, duae sunt sententiae. Prima affirmat, quia illa presbyteri amici realis percussio non fuit voluntaria, sed mere casualis. Accedit quod defectu voluntarii ea actio amico presbytero iniuriosa non fuit. Personae vero morali non nisi per singularem personam fieri potest in casu realis iniuria. Altera sententia negat, quia licet error adsit in persona, clericum tamen vere vult laedere et de facto laedit. Ergo laedit vere statum clericalem. Ergo. Lig., l. 3. n. 628. Verum quamvis velit laedere et de facto laedat; tamen de facto non verificatur quod clerico iniuriam inferat. Absque animo iniuriandi iniuria haberi non potest. Quare neque statum clericalem ulla afficit iniuria.

4. Berta puella romana, spe matrimonii illecta, perverso iuveni semel et iterum, matris vigilantiam eludens, sui corporis copiam facit. Vix autem animadvertit, se exinde praegnantem effectam esse, ut infamiam certo secuturam evitet, ex eiusdem iuvenis suasionem et per suggesta ab eo media, abortum efficaciter sibi procurat.

Adveniente paschali tempore, Berta una cum matre, prout in more habebant, ad ecclesiam accedit, et confessario praeter alia etiam procuratum a se abortum confitetur. Statim reponit confessarius, hoc crimen puniri excommunicatione Episcopis reservata, in quam proinde ipse facultate caret. Frustra instat Berta, se communionem omittere nullatenus posse, ne infamiam certissimam penes matrem incurrat, eo vel magis, quod haec iam in aliquam suspicionem patrati abortus devenerat: confessarius enim in eadem sententia persistit, cum nemo dare possit quod non habet. Interrogat Berta, an saltem in tanta casus urgentia possit sibi providere per contritionem charitate perfectam; sed neque hoc confessarius permittit, eo quod, ut ipse ait, excommunicatione ligatus nequit sacramenta recipere, nisi prius eiusdem vinculo solvatur.

Quaeritur 1.º *An excommunicati sive vitandi, sive tolerati a suspensione, seu usu passivo sacramentorum arcendi sint?* — 2.º *An et quotuplici ex causa confessarius potuisset Bertam absolvere, etiam a peccato procurati abortus?* — 3.º *An Bertae, etsi excommunicationi vinculo obstrictae, licuisset, praevio actu perfectae contritionis, ad communionem accedere?*

R. Ad 1.um Cl. D'Annibale ed. 4.^a P. 1. n. 360. inquit: « Excommunicatus arcetur a sacramentis, excepta Poenitentia, a qua nec vitandus arcetur ». Simplex et brevis ista propositio quoad Poenitentiae exceptionem vera non est, in sua universalitate.

Nam excommunicatus privatur communione Ecclesiae, quae maxime per Sacramentorum participationem habetur. Unde « excommunicatus est privatus *omnibus sacramentis* ». Ita Suarez de Censuris D. 10. l. 3., n. 16. Et Busembaum apud S. Alph. l. 7. n. 158. ait: « Nullus excommunicatus sive toleratus, sive non, potest ea (sacramenta) *licite* recipere sub mortali », ea sacramenta, nempe *omnia, non excepta Poenitentia*. Secus vero *omnino* erronea dicenda esset vel *omnino* inutilis formula Absolutionis, in qua absolutioni a peccatis absolutio praemittitur a censuris. Hinc in Instr. S. C. de P. F. ad Vicar. Ap. Cocinc. Aug. 1827., Enchir. Mor. n. 809., dicitur: « *Neminem, Ecclesiae communione gaudentem*, a tribunali Poenitentiae repellendum esse ».

Iamvero, si excommunicatus sit vitandus, per se loquendo, a sacramentis simpliciter arcendus est, tum quia est publice peccator et indignus, tum quia est excommunicatus vitandus. Si vero excommunicatus sit toleratus, publice a sacramentis arceri non potest, potest tamen et debet occulte, quia indignus et excommunicatus.

Casus tamen excipitur a praedicta privatione usus passivi Sacramentorum, eorumque denegatione, tum pro excommunicato tolerato tum pro excommunicato vitando, nempe « nisi excuset ignorantia invincibilis, metus mortis, infamiae, iacturae bonorum etc., quia censurae non obligant cum tanto rigore », Busembaum, loc. cit., seclusa irreverentia in Sacramentum, secluso contemptu censurae, S. Alph., loc. cit. Scilicet casus excipitur ignorantiae, et gravis damni sive spiritualis sive temporalis, omni secluso scandalo. Atque haec exceptio, ut patet, generalis est, et non tantum pro Sacramento Poenitentiae.

Hinc, in particulari, ad Poenitentiae Sacramentum quod attinet, ex sufficiente aliqua causa excusante, excommunicatus sive toleratus sive vitandus illud *valide et licite* recipere potest.

Causa excusans ergo esse potest *primo* ignorantia invincibilis. « Ratio est, quia Ecclesia non irritat Sacramentum Poenitentiae, neque ex parte Ministri, auferendo illi potestatem, cum censura afficiat solum censuratum; neque ex parte Poenitentis, cum hoc nullibi habeatur sancitum; neque Ecclesia sancire posset, dum Ecclesia nequit directe inhabiles reddere ad Sacramentum eos, qui ex iure divino habiles sunt ». S. Alph. l. 7. n. 159.

« Per excommunicationem nihil tollitur, quod sit de substantia sacramenti. Ergo si ex parte suscipientium non intervenit aliud impedimentum, sola censura non potest irritare Sacramentum.... Non deest iurisdictio; nam per excommunicationem (excommunicatus) pri-

vatur iurisdictione activa in alios, non tamen subiectione passiva ad alios sibi superiores, seu, quod idem est, alii non privantur iurisdictione in ipsum, alioquin non tam ipsorum excommunicatorum, quam ipsius Confessoris esset talis poena ». Suarez de Censuris, D. 10. S. 3. n. 11.

Et La-Croix, l. 6. P. 2. n. 1568., ait: « Caj., Navar., Suar. et 40. apud Card. cum Sporer, Aversa, Lugo, Arr., Dian. dicunt valide absolvi (excommunicatum bona fide accedentem ad Sacramentum Poenitentiae), quod Dic. docet etiam de excommunicato non tolerato, quia praesumi non debet Ecclesiam sustulisse eam iurisdictionem (omnium Confessariorum), cum id nullibi dicatur, neque esset ad bonum fidelium, qui non recordantes excommunicationis possent tota vita suscipere *Sacramenta*, et tamen nunquam accipere gratiam, quod de pietate Ecclesiae praesumi non potest ». Cf. etiam La-Croix, l. 7. n. 200.

Altera causa excusans, grave aliquod et proportionatum damnum est sive spirituale sive temporale. « Certum est, ait La-Croix, l. 6. P. 2. n. 1569., in casu urgentissimae necessitatis, v. g. ad vitandam gravem infamiam, scandalum, periculum mortis, posse excommunicatum excommunicatione etiam reservata suscipere *Sacramentum Poenitentiae*, immo et *Eucharistiae*. Nam Rubrica Missalis dicit excommunicatum prius sub Missa recordantem illius posse pergere, si sine infamia vel scandalo non possit abstinere; nam Ecclesiae prohibitio non obligat, quando est moralis necessitas hoc faciendi, et moralis impossibilitas non faciendi, qualis tum est ». Ita etiam S. Alph., l. 6., n. 265. *Quaer.* 3., et communiter Theologi. Et in hanc communem doctrinam convenit etiam D'Annibale, l. c. in notis 3. et 5. Etenim quasi corrigens textum ait excommunicatum a Poenitentia non arceri, « si in letali versatur, et ei diu Confessario carendum foret ». Ac, « quia legum humanarum, nulla est obligatio cum incommodo gravi, non prohibetur *toleratus*, qui impedimento vel brevi laborat, in gravi necessitate recipere sacramenta, puta Eucharistiam, Poenitentiam, v. g. urgente scandalo, vel nota infamiae, vel si superior longius absit ».

Verum altera haec causa excusans, nempe gravis damni, urgente scandalo vel infamia, subeundi, pro excommunicato tolerato utique locum habere potest, sed non regulariter pro excommunicato vitando, ut per se patet, cum scandalum e contra regulariter adesset, si ad *Sacramenta* admitteretur.

Cum autem in articulo mortis nulla sit reservatio ex Conc. Trid., si excommunicatus, etiam vitandus, sit rite dispositus, scandalum re-

paret et parti laesae, quantum potest, satisfaciat, bene poterit tunc Ecclesiae Sacramenta recipere. Et hic *tertius* exceptionis casus est.

Observandum denique est, quoad primam causam excusantem, ad Sacramenta admitti non posse excommunicatos haereticos vel schismaticos, licet bona fide existant. Inde enim sequeretur falsa opinio circa exclusivam veritatem et necessitatem fidei catholicae. Hinc proposito dubio: « An aliquando absolvi possint haeretici materiales, qui in bona fide versantur », responsum fuit: « Cum scandalum vitari nequeat, Negative; praeter mortis articulum; et tunc, efficaciter remoto scandalo ». Cf. Collect. S. C. de P. F., n. 479.

Ad 2.um Praemittendum in primis est Bertam vere incurrisse excommunicationem Episcopis reservatam per C. *Apostolicae Sedis* Pii IX. de Censuris, si nempe Berta excommunicationem non ignoravit. Sunt quidem doctores, qui ab huiusmodi excommunicatione eximunt ipsam mulierem praegnantem. Sed huiusmodi exceptio nullo pacto in ipsa lege fundatur; imo ab ipsa evidenter excluditur. Excommunicantur enim praedicta Const., secundum quam censurae in praesenti sunt iudicandae: « Procurantes abortum effectu secuto ». Num mulier ipsa praegnans non est *procurans abortum*, si abortum efficaciter in se ipsa procurat? Et sane si ex B. *Effraenatam* Sixti V. ab excommunicatione excluditur mulier ipsa praegnans, quae in se abortum procurat, hoc ideo est, quia « excommunicatio illa non fertur generaliter in omnes procurantes abortum », Lugo Resp. Moral., l. 2. D. 4. n. 4. Si vero mulier ipsa praegnans abortum in se procurans excommunicationem incurrit, ab ea incurrenda eam non excusat infamia vitanda. Nam regulariter abortus procurandi haec causa est, vel aliud grave damnum vitandum. Adeoque, si legislator voluit revera comprehendere in ea censura ipsam mulierem praegnantem in se abortum procurantem, praedictum incommodum infamiae vel alterius gravis damni vitandi, quasi delicto illi intrinsecum vel certe ordinarie illud concomitans, a censura incurrenda non excusat. Insuper, ut coniiicit Lugo, Sixtus V. ideo excommunicationem non extendit ad praedictam mulierem, quia ei compassus est ratione infamiae, et aliorum graviorum malorum, quae mulier timet, et a se avertere conatur. Praesens e contra legislator hanc infamiae causam non tanti fecit, nempe ut efficaciter mulierem, pro qua maius est huius nefandi criminis periculum, a tanto delicto averteret. Berta igitur, si excommunicationem non ignoret, et ex ignorantia non excusetur, infamiae timore excusari non potest.

Hisce praesuppositis, patet quod si confessarius oppositam teneret sententiam, quod nempe mulier ipsa praegnans in se producens abor-

tum excommunicationem non incurrit, Bertam quidem ex hoc absolute posset. Sed praedicta sententia satis revera probabilis non est; adeoque ex hoc capite Bertam tuto non posset absolvere. Eam vero certo in Urbe posset absolvere a *peccatis* et a *censuris*, quia Romae confessarii omnes absolvere possunt a casibus ex iure Episcopis reservatis, secundum antiquam consuetudinem, probatam et confirmatam post Const. *Apostolicae Sedis* Decreto S. Off. 1. Dec. 1875. Eam praeterea a peccatis absolvere posset, propter grave periculum scandali et infamiae, in quo reperitur. Absoluta tamen Berta hoc titulo a peccatis, absolvenda adhuc deinde esset ab excommunicatione, facultate petita ab Episcopo. Censura enim nonnisi absolutione cessat. — Dicitur forte posset posse Bertam absolvi etiam vi Decreti S. Off. 24. Iun. 1866., cum ipsa revera reperitur *in casu vere urgentiori periculi scandali et infamiae*, de quo loquitur praedictum Decretum. Verum id non videtur posse sustineri. Nam licet Casus Episcopis reservati in Const. *Apostolicae Sedis* sint Casus potius Papales quam Episcopales, Decretum tamen S. Officii non videtur hos etiam Episcopales Casus comprehendere. Etenim Decretum S. Officii non spectat nisi ad Casus Papales sive *simpliciter* sive *speciali modo* reservatos S. Sedi, qui Casus in Const. *Apostolicae Sedis* omnino distinguuntur a *Casibus Episcopis reservatis* in eadem Const. — Posset vero confessarius, Bertam absolvere ex generali alia doctrina, secundum antiquas Decretales, quia nempe reperitur in impossibilitate Episcopum adeundi. Unde posset revera Bertam a peccatis etiam reservatis directe vel indirecte absolvere, secundum varias, quae adsunt hac in re opiniones, et deinde posset ipse ab Episcopo facultatem petere, et Bertam ad eum redeuntem absolvere etiam a censura reservata. Cf. *Inst. Moral.* vol. 2. n. 578, 800.

Ex quibus omnibus patet male se gessisse Confessarium *in Urbe*, Berta enim *Romana* dicitur; neque recte Bertae respondisse.

Ad 3.um Ex dictis consequitur licuisse omnino Bertae, etsi excommunicationis vinculo obstrictae, praevio actu contritionis perfectae ad Communionem accedere. Caeterum audiat iterum S. Alph., 1. 6. n. 265. « Quid si poenitens habeat excommunicationem reservatam? Alii, ut Sotus, Sylvest., Covar. et Rosell. apud Lug. dicunt hunc extra mortis articulum nunquam posse communicare. Sed communiter contradicunt Suarez, et Con., ac recte censent eum bene posse Eucharistiam recipere, urgente scandalo, vel nota infamiae. Ratio, quia praeceptum Ecclesiae prohibens excommunicatis suscipere Sacramenta, non obligat concurrente praecepto naturali vitandi scandalum, vel non

obligat cum tanto incommodo perferendi infamiam ». Et sane, si in casu infamiae et scandali vitandi, potest quis ad Communionem urgente necessitate, accedere sine praevia Sacramentali Confessione et absolutione, ut constat ex Conc. Trid., S. 13. Cap. 7. et can. 11, id poterit eadem ratione, non obstante censura, sola praemissa perfecta contritione.

5. Caia, infelix mater, ad ecclesiam parochialem accedit, et eiusdem sacristae in parochi absentia profusis lacrimis narrat, unicum suum filium miserrime in duello occubuisse. Qui licet fuisset admonitus, duellum ab Ecclesia excommunicatione puniri, tamen, ne eo recusato infamiam incurreret, spreta admonitione et censura, illud iniit. Et nunc, recurrente trigesimo die ab eius obitu, Caia postulat, ut solemne funus in ipsa parochiali ecclesia pro eius anima celebretur. Cui sacrista respondet: id fieri nequaquam posse, cum agatur de viro sub excommunicationis vinculo notorie defuncto. His auditis, magis illacrimans misera mater sacristam adprecatur, ut saltem aliquot missas lectas pro illo celebrari curet. Sed hoc etiam ab Ecclesia interdicti sacrista subiungit; et solum paratum se exhibet ad privatim recitandum officium defunctorum in eiusdem suffragium.

Nimis dolens mulier, spe melioris sententiae, ad parochum accedit, eique omnia narrat, quae a sacrista acceperat, simul interrogans, an illius responsis sit standum Parochus, ut Caiae morem gerat, secum quaerit:

1.º *Quae veniant nomine communium Ecclesiae suffragiorum et precum, quibus excommunicati privantur?* — 2.º *An circa haec suffragia par sit causa excommunicati vitandi et tolerati?* — 3.º *An sacrista in omnibus recte responderit, et quid liceat in casu?*

R. Ad 1.um *Nomine communium Ecclesiae suffragiorum*, quibus excommunicati privantur, veniunt spiritualia quaedam bona, quae ex Ecclesiae sacrificiis, ex Ecclesiae precibus, ex Ecclesiae Indulgentiis, ex Ecclesiae sacris functionibus, membris eiusdem Ecclesiae proveniunt. *Communium Ecclesiae suffragiorum*. Etenim excommunicati privantur *communione Fidelium*, ut habetur C. *Si quem* 59. de *Sent. excomm.* Verum iidem excommunicati non ideo privantur etiam *communione Sanctorum*, quae vi fidei, spei et charitatis habetur, et quibus fideles possunt unus pro alio orare, et a Deo unus pro alio gratias impetrare, et unus alteri potest applicare satisfactionem, aliosque fructus suarum orationum et suorum bonorum operum. Hinc licet fidelibus privatim orare pro excommunicatis, et licet etiam sacerdoti sacrum facienti in *Memento* pro excommunicato orare.

Ad 2.um Par quidem non est circa praedicta *communiae Ecclesiae suffragia* conditio excommunicati vitandi et tolerati. Excommunicati enim vitandi omnino privantur *communibus Ecclesiae suffragiis*, non item *tolerati*. Ratio est, quia excommunicatum vitandum Ecclesia omnino habet uti privatum fidelium et Ecclesiae communione. Hinc Ecclesiae bonis ex sacrificio Missae, ex publicis Ecclesiae precibus, et functionibus, nec non ex Ecclesiae indulgentiis excommunicatus vitandus privatur, quamvis sit in Dei gratia, nec per ipsum stet quominus absolvatur, ac quamvis in eadem Dei gratia decesserit. S. Alph., l. 7. n. 163. Loquens autem S. Doctor n. seq. de tolerato, an possint pro eo offerri sacrificia et preces, etiam nomine Ecclesiae, « adest, inquit, duplex sententia probabilis. Prima negat, quia concessio communicandi fuit facta a Concilio in commodum solum fidelium, non autem excommunicatorum. Sed non minus probabilis est secunda sententia. Ratio, quia leges favorabiles cum omni amplitudine intelligendae sunt. Dum igitur fidelibus concessum fuit communicare cum toleratis, concessum etiam fuit orationes publicas pro eis offerre: nam communicare id etiam importat, ut habetur C. 28. et 38. *de Sent. excomm.* Tanto magis, quia iure antiquo non erat vetitum pro excommunicatis occultis suffragia publica offerre, prout colligitur ex C. *Cum non ab homine* 14. eod. tit., et ipse Suarez fatetur. *Offerre autem sacrificia* pro excommunicato, hoc etiam directe cedit in commodum fidelium tum spirituale ob meritum charitatis, tum temporale ob stipendia etc., quae hi percipere possunt ex oblationibus pro illo exhibitis ». Atque haec valent non tantum pro excommunicato tolerato *occulto*, verum etiam pro excommunicato tolerato *publico*, remoto tamen scandalo. Hinc D'Annibale, ed. 4. P. 1. n. 360, ait: « Pro excommunicatis, *etiam publicis*, non tamen vitandis, non esse illicitum *sacrum facere*, aut verior sententia est, aut aequior certe, quia contraria non caret incommodis, dummodo id fiat sine offensione fidelium. *Etiam publicis*, nam pro occultis non videtur dubitandum ». Excommunicati isti publici, quamvis publici, non ideo desinunt esse tolerati. Et ideo pro ipsis etiam valet quod valet pro occultis, *remoto scandalo*. Cf. *Inst. Mor.*, V. 2. n. 1111. Quin imo, si de missae tantum applicatione agatur, non desunt, qui existimant posse sacrificium missae applicari etiam pro excommunicato vitando, privatim et secreto, secluso scandalo, et exclusa vetita communicatione, cum nulla certa lege id prohibeatur. Gasp. de SS. Euch. I. n. 483. Et confirmari potest ex S. Th., 3. p. q. 82. a 7. ad 3. Etenim « sacerdos *in orationibus* quidem loquitur *in persona Ecclesiae*, in cuius unitate consistit; sed *in consecra-*

tionem sacramenti loquitur in persona Christi, cuius vicem in hoc gerit per ordinis potestatem ». Applicatio autem specialis fructus *ex proprio nomine* fit, potestate ad id a Christo Domino sacerdotibus concessa. Ac uti fieri potest *Memento*, quia nomine proprio fit, ita etiam Missae applicatio. Aliud enim est sacrificium offerre, aliud eius fructum applicare. Illud utique nomine etiam *ât Ecclesiae*, istud non nisi nomine proprio.

Verum notandum hic est, aliam esse causam hac in re simpliciter excommunicati, aliam excommunicati haeretici aut schismatici. Etenim ex Responsis S. O. *regulariter* non licet divina officia et missam pro ipso celebrare. Iure enim Canonico prohibetur communicatio in sacris cum haeticis et schismaticis, tum ratione periculi perversionis in fide, tum ratione falsae opinionis, quae secus haberetur, exclusivae veritatis et necessitatis catholicae fidei. *Regulariter*, missa enim applicari pro eo posset, si missa *applicaretur* pro eius conversione. S. O. 19. Apr. 1837.

Hinc non licet omnino *missam* solemnem vel privatam *celebrare* pro haeretico vel schismatico defuncto. « Veteri ac nova disciplina interdictum est, ne homines in externa notoriaque haeresum professione defuncti catholicis ritibus honorentur ». Greg. XVI. Br. ad Episc. Augustan. 16. Febr. 1842. Enchrid. Moral. n. 367.

Ad 3.um Recte sacrista respondit quoad solemne funus in parochiali ecclesia. Mortui enim in duello, etiamsi ante obitum dederint poenitentiae signa, privantur ecclesiastica sepultura, et consequenter privantur funere, quod pars ecclesiasticae sepultura est. Si autem funere privantur in die depositionis, eo aliis etiam diebus implicate privantur.

Recte vero non respondit distinguendo inter missam lectam et officium defunctorum privatim recitandum. Nam, si potuit officium defunctorum, quod publicas continet preces ministri ipsius Ecclesiae, privatim recitare, potuit etiam missam privatim celebrare et applicare, et viceversa si non potuit missam privatim celebrare et applicare, neque officium potuit privatim recitare. Tunc tantum sacrista non potuisset in Casu *respondere* se missam celebraturum vel officium recitaturum, si id non potuisset fieri sine scandalo, quod ex Casu ut iacet non apparet, licet agatur de mortuo in duello, qui bene potuit poenitentiam ante obitum agere. Ac, si scandalum non erat ratione recitationis officii privatim, ita etiam scandalum non poterat esse in simplici missae applicatione. Insuper in Casu licet agatur de publice excommunicato, non agitur tamen de excommunicato vitando, et consequenter bene poterat pro ipso missa celebrari et applicari.

158. — DE SEPULTURA

1. « Praemortua uxore intra limites cuiusdam parochiae, non electa sepultura, et marito declarante sepeliendam esse in sepulcro, avito ipsius mariti, quod est in Ecclesia alterius parochiae, supplicatum fuit definiri: an licite potuerit hoc facere maritus pro uxore praemortua?

R. Quod si maritus habet propriam sepulturam, in ipsa tumulandam esse etiam uxorem; sin minus in parochiali, intra cuius limites decessit ». S. R. C. 15. Ian. 1633. n. 601., I. M. 1150.

2. « Cappellanus confraternitatis contendit contra parochum loci eiusdem confraternitatis ad se, et non ad parochum, spectare ius faciendi officium funebre super cadaveribus, quae, nisi publica coemeteria extarent, in publica ipsius confraternitatis ecclesia essent sepeiienda.

R. Praedictum ius spectare ad parochum, quando tumulandus est subiectus parocho et parochiae, intra cuius fines est praedicta confraternitatis ecclesia ». S. R. C. 10. Dec. 1703. ad 20. n. 2123., 20. Nov. 1885. ad 4. n. 3645.

3. Advocatus Primatius parochus ad exequias Marchionis de Fugatiis sui parochiani, in aliena tamen parochia tumulandi, ex ipsius testamento, contendit, contra reliquum clerum praesentem, contra alium parochum ecclesiae tumulantis, et contra capitulum etiam ecclesiae cathedralis, invitatum cum aliis, *omnes debere incedere sub cruce suae paroeciae, ipsum solum stola indutum debere funus ducere, et omnes explere exquiarum functiones*. Agitur enim, ait, *de suo parochiano*. — *An recte?*

R. Negative. Etenim 1.º « Cadavera defunctorum associanda sunt cum unica cruce, quae debet esse illius ecclesiae, ad quam corpus defuncti defertur: dummodo non interveniat capitulum ecclesiae cathedralis, sub qua omnes incedere debent funus associantes.

2.º Ius et onus inest semper, etiam praesente capitulo cathedralis ecclesiae, extra hanc tamen, parocho induendi stolam, et officia omnia persolvendi super cadavere defuncti ad suam pertinentis ecclesiam, *usque dum e loco obitus ingressus fuerit ecclesiam tumulantem*,

3.º Idem parochus primas habet super omnem clerum, *excepto*, si interfuerit capitulo cathedralis ecclesiae, quod in associatione incedet post ipsum parochum. Hoc *in Casu* dignior capituli cathedralis incedit cum stola et pluviali, quod non fert parochus,

4.º Si defunctus in alia parochiali ecclesia sit tumulandus, illius uni ecclesiae rectori, stola pariter induto, ius et onus competit reliqua officia ibidem peragendi super cadavere, aliisque omnibus praecedere, ne defuncti quidem parrocho excepto, qui cadavere ad ecclesiae limen delato, recedat ». S. R. C. 23. Apr. 1895. n. 3854. *Decr. sup. exequiis.*

159. — DE HAERETICORUM FAVORE

1. Frigerius, curiositatis gratia, haereticorum templa frequentat, et assistit eorumdem conventibus et officiis, simul cum aliis protestantibus. Ipse tamen interne omnino catholicus est.

Quaer. *An Frigerius excommunicationem incurrat?*

R. Frigerius recte primum non agit et peccat. Nam, quamvis adire protestantium templa, mera curiositatis gratia, sine ulla communicatione in sacris, sit actus per se indifferens, et Frigerius haeresi interne non adhaereat, frequenter tamen adire protestantium templa scandalo non caret, neque est sine aliquo haeresis et haereticorum favore. Praeterea, cum frequenter etiam templa haereticorum adeundo eorum conventibus et officiis adsit, nullum dubium practice esse potest, quod communicatio in sacris habeatur, neque sine scandalo, cum Frigerius catholicus sit, et ut talis certe habeatur, et haberi velit, eo ipso quod interne haereseos erroribus non adhaereat. Hinc certe ab excommunicatione excusari non potest propter *favorem*. Quod aperte confirmatur ex Instruct. Eñi Card. Vicarii pro parochis et confessoribus Romae. Cf. Enchir. Moral. 365. 367. et Commentar. in Const. *Apostolicae Sedis* ed. 5.ª n. 9. seqq.

2. Petrus antiquam et amplam possidet domum Romae in platea dicta *Navona*. Protestantes Methodistae vellent eam emere, ut ibi publicam scholam et convictum puerorum ac puellarum aperiant. Ea autem venditio Petro omnino utilis esset: eam tamen nolit omnino perficere antequam certus sit de eius liceitate.

Quaer. 1.º *Quid sit cooperatio ad peccatum, et an licita?* — 2.º *An Petrus licite domum vendat in Casu?* — 3.º *Quatenus negative ad 2.um, an incurrat etiam excommunicationem?*

R. Ad 1.um Cooperatio ad peccatum est *opere* aliquo concurrere ad peccatum alterius. Ut est illicitum peccare, ita est etiam illicitum cooperari directa voluntate ad peccatum; et tunc cooperatio dicitur *formalis*, si vero cooperatio non sit *ad peccatum*, sed ad aliquod aliud

opus, quod a peccante ordinetur ad peccatum, cooperatio est *materialis*, eaque consequentur *per se* illicita non est. Ex circumstantiis vero liceitas vel illiceitas *in concreto* est definienda.

Ad 2.um Negative. Nam satis proxima cooperatio est, attentis circumstantiis, ad publicum damnum, puerorum et puellarum institutione in Protestantismo, praesertim cum locus valde propitius sit huiusmodi scholae et convictui ad plures familias alliciendas, et non exiguo numero pueros puellasque congregandas. Adest praeterea publicum scandalum, si nempe cognoscatur Romanum et Catholicum domum Romae Protestantibus vendidisse in principalissima Urbis platea, ut ibi Protestantium schola et convictus institueretur.

Ad 3.um Affirmative. Nam dubium non videtur, quod tale factum haeresi, eiusque in Urbe propagationi, valde per se faveret.

3. Cornelius catholicus, plures recipit haereticas ephemerides, quibus subscriptus est, easque aliquando tantum legit.

Quaer. *An Cornelius excommunicationem incurrat?*

R. Dubium non est, per se loquendo, grave esse peccatum legere huiusmodi ephemerides ex ipso naturali iure, propter grave periculum deficiendi a fide. Earum autem lectio positive prohibita est *Decreto Generali* Const. *Officiorum* Leoni XIII. VIII. Kal. Febr. 1896. Cap. VIII. n. 21. Ad excommunicationem vero quod spectat sequens Decisio habetur S. O. 21. Apr. 1880.: « An scienter legentes ephemerides, propugnantes haeresim, incurrant excommunicationem articuli secundi Const. *Apostolicae Sedis*, Summo Pontifici speciali modo reservatam? — R. Negative ». Verum, quamvis Cornelius propter lectionem et propter retentionem harum ephemeridum praedictam excommunicationem non incurrat; eam quidem incurrit propter *favorem*, ratione subscriptionis.

160. — LECTIO LIBRORUM HAERETICORUM

1. Antoninus episcopus audiens spargi haereticos libros in sua dioecesi, eas absque mcra iubet ad se afferri, ut eos legat, examinet, et, quatenus opus sit, proscribat.

Quaer. *An Antoninus praedictos haereticorum libros legere possit in Casu?*

R. Affirmative. Episcopi enim *pro necessitate aut tempore* bene legere possunt haereticorum libros, C. 1. Dist. 37. Et contraria quorundam sententia *rigorosa nimis* in S. Officio visa est, Albitius de Inconst. in fide c. 30. n. 204. Scilicet episcopi iudices nati fidei sunt,

et ad ipsorum munus fidem pertinet tueri, adeoque oves sibi commissas a noxiis fidei pascuis arcere. Unde officii eorum est pravorum librorum lectionem prohibere, eosque etiam, si sit necessarium S. Sedi denuntiare. Leo XIII. C. *Officiorum*, I. M. 1301. Porro quomodo tale munus exequi unquam ipsi possent, nisi praefatos legerent libros? Commentar. in C. *Apostolicae Sedis* n. 13. ed. 5.^a, D'Annib. Comment. in C. *Apost. Sed.* ed. 4.^a n. 41.

2. Alphonsus officinae typographicae dominus et Alfredus corrector in eadem officina, in qua haereticorum libri hactenus imprimebantur, dubitant, utrum excommunicationem incurrerint, et dubitat etiam ipse eorum confessarius.

Quaer. *An Alphonsus et Alfredus incurrerint in Casu excommunicationem, speciali modo reservatam S. Pontifici? art. 2.ⁱ 1.^{ae} seriei C. Apost. Sed.?*

R. Affirmative. Nam primo quoad Alphonsum, computari ipse non potest quidem inter *legentes*, neque inter *defendentes*, neque etiam inter *imprimentes* ex eo quod est dominus officinae, expensas ipse praestet, et eius voluntate ac *mandato* libri imprimuntur. Computari tamen debet inter *retinentes*, cum eos verissime ipse in propria officina retineat. Alfredus autem, quia corrector, inter *legentes* recensetur. Quare ambo praedictam incurrunt excommunicationem. Comment. in C. *Apost. Sed.* n. 13.

3. Sejus in haeresim lapsus plures scripsit haereticos libros, quos ipse continue legebat et corripiebat ad novas editiones parandas. Ad fidem conversus est, et anceps eius confessarius quaerit, utrum praeter excommunicationem ob haeresim incurrerit etiam excommunicationem ob lectionem librorum haereticorum.

R. Communior sententia affirmat. Et rigore iuris et legis affirmandum, quia Sejus revera erat retinens et legens *libros haeretici haeresim propugnantes*. Attamen D'Annib. Comm. in Const. *Apost. Sed.* n. 41. nota 44. « vereor, ait, ne verum sit; quis enim propria ac vulgari significatione dixerit haereticum suos libros legentem legere libros haereticorum? »

4. Guido, librorum editor, gratuito impensas praestat editionis haeretici libri, Vincentii amici sui. — *An incurrat excomm. spec. modo reserv. S. Pontifici art. 2.º 1.^{ae} s. C. Apost. Sed.?*

R. Negative, ut constat ex praeced. casu; quia non *legit*, non *imprimit*, non *retinet*. Incurrit tamen excomm. art. 1., tamquam *fautor* haereticorum. Comm. in C. *Apost. Sed.* n. 9. seqq.

161. — DE IMMUNITATE PERSONARUM ECCLESIASTICARUM

1. Lambertus sacerdos debebat Iovino sacerdoti 1000 libellas, et semper differebat earum solutionem. Lambertum Iovinus citavit coram episcopo, sed nihil profecit. Lambertus enim debitum confessus est, promisit solutionem, sed promissis non stetit. Hinc Iovinus Lambertum citat coram iudice laico. Testes advocantur duo sacerdotes consodales. Et sic Iovinus solutionem tandem debiti obtinuit. Lambertus vero ubique dicebat, Iovinum aliosque duos sacerdotes esse excommunicatos.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Citari potest sacerdos sive tamquam reus, sive tamquam testis, tum in causa civili, tum in causa criminali, coram iudice laico, obtenta tamen prius venia ab episcopo, qui permittere debet, ut in foro saeculari examinetur, propter publicae et privatae iustitiae bonum. S. C. EE. et RR. 14. Apr. 1616., 19. Iul. 1619. Quare Iovinus, cum frustra iam citaverit Lambertum coram iudice ecclesiastico, inquietandus non est, si eum nunc citat coram iudice laico, obtenta prius venia episcopi. Itemque inquietandi non sunt duo illi sacerdotes testes in iudicio laico, si episcopi veniam prius obtinuerint. Ceterum, quamvis Iovinus omiserit petere veniam ab episcopo, non ideo excommunicationem incurrisset; et idem de duobus sacerdotibus testibus dicendum est. Neque vero eam excommunicationem incurrit ipse iudex, qui in Lambertum sententiam tulit. Id sane constat ex tenore art. VII. primae seriei excommunicationum in *C. Apostolicae Sedis*, et ex variis S. O. Declarationibus. Cf. Commentar. in cit. Const. ed. 5.^a n. 20. seq. I. M. 1170.

Verum, in praesenti, post M. P. Summi Pontificis Pii X. *Quantavis diligentia* 11. Oct. 1911. aliud omnino dicendum est. Etenim *quicumque privatorum* personas quamvis ecclesiasticas, nullo ecclesiasticae potestatis permissu, sive in criminali causa sive in civili, ad tribunal laicorum vocent, ibique adesse publice compellant, ii etiam excommunicationem incurrunt, speciali modo, Summo Pontifici reservatam. Quare illicitum omnino est constitui partem civilem in causa poenali publicae actionis, sub poena praedictae excommunicationis. Ac pariter illicitum est, uti testes citare, ante laicos iudices, ecclesiasticas personas. S. O. 11. Mart. 1912. Supplem. 1.um Enchir. Moralis, ed. 2.^a pag. 40.

162. — DE COMPLICIS ABSOLUTIONE

1. Fabia accedit ad Caium, cum quo recenter peccavit, sacramentalem confessionem apud ipsum peragendi gratia. Caius non audet eam a Sacro Tribunali repellere, nec audet absolvere. « Non possum, ait, te absolvere ab hoc peccato; non habeo iurisdictionem, eas necesse est ad alium ». Attamen valde perturbatus absolvit eam ab aliis peccatis. Id Caius sincere poenitens manifestat suo confessario, qui anxius dubitat, utrum Caius excommunicationem incurrerit; et resolutionem suspendens, antequam Caium absolvat, vel aliud faciat, consilium statuit petere hac super re ab amico pio et docto.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Notandum hic primo est illud, quod habet Card. De Lugo de Poenit. d. 20. n. 77. de absolutione sacramentali dicendum « non posse dividi aut dimidiari, sicut neque ipsam confessionem sine necessitate, et causa urgente, cum confessionis integritas sit de iure divino. Unde addit Suarez, etiamsi superior vellet, audita tota confessione, absolvere directe a solis reservatis non posse id valide facere; sed vel absolvere ab omnibus peccatis auditis, vel a nullo; quia Christus non dedit talem potestatem. Hoc tamen difficultate non caret, nec facile probabitur, non posse valide, quamvis non licite, sacerdotem velle absolvere ab his, et non applicare directe absolutionem ad alia, sed se habere sicut si ea non audivisset ». Sed quidquid sit de hoc, non est dubium, quod *in Casu* Caius non poterat absolvere a peccatis complicitatis, cum in illa omni careret iurisdictione. Quoad alia peccata, Caius iurisdictione non carebat, sed, non videtur, quod, *in Casu*, Fabia ab aliis peccatis fuerit revera absoluta. Etenim, cum Caius dixerit illi se non habere iurisdictionem ad ipsam absolvendam, Fabia absolutionem de facto in mala fide recepit, adeoque sacrilege. Ad excommunicationem vero quod attinet, dubium non est, quod Caius, *in Casu*, eam incurrerit. Nam primum, quamvis *valde perturbatus* fuerit, cum tamen absolverit, et absolverit *ab aliis peccatis*, bene igitur advertibat, quod faciebat, et tam bene, ut ita agendo, voluerit profecto excommunicationem vitare. Excommunicationem autem non vitavit, nam vere complicem absolvit. Ac, si excommunicationem incurrit ille, qui etiam fingit et simulat absolvere, quanto magis ille, qui simpliciter complicem absolvit.

2. « Titianus sacerdos, data lubrica occasione, in peccatum grave contra sextum Decalogi praeceptum cum Anna infelici casu lapsus

est. Mox utrumque complicem huius turpis noxae poenituit. Cum non esset ibi praesens alius sacerdos, Titianus statim alium locum adiit confitendi gratia. Anna vero, aliqua infirmitate detenta, alium confessarium adire nequivit. Igitur tristis et moerens Titianum enixe rogat, ut suam confessionem excipiat. Hic dubius et anceps primum haeret; ex una parte cohibetur lege Ecclesiae, complicem absolvere prohibentis; sed ex alia parte opitulari vellet miserae mulieri, quae secus diu confessario carebit. Tandem, misericordia motus, Annam in confessione audit, et absolvit, ratus prohibitionem Ecclesiae in hoc arduo Casu non urgere.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Titianus, invalide prorsus Annam complicem absolvit, quippe qui iurisdictione in eam totaliter carebat. Neque cessavit lex in eo Casu, quia lex irritans non cessat ob incommodum quodcumque particulare. Et ipso iure solus extremae necessitatis casus excipitur. Proinde Titianus incurrit excommunicationem, nisi bona fide ab ea excusatus fuerit. Annam vero monere debet absolutionem, a se impertitam, nullam ac irritam esse, ut illa apud alium confessionem iteret ». Ita P. Gury 614.

Quod Titiani absolutio prorsus irrita fuerit non immerito negatur. Quamvis enim in C. *Sacramentum Poenitentiae* dicatur omnino irrita; in eadem tamen Const. iurisdictione adimitur confessario quoad *peccatum huiusmodi*. Quare, si poenitens sit in bona fide, ut in *Casu* videtur, ea quidem omnino irrita est quoad peccata complicitatis, minime vero quoad alia. S. Poenit. 16, Maii 1877., I. M. 1291. 1293., Comment. in Const. *Sacram. Poenit.* n. 71, ed. 5.^a

Verissimum autem est, quod lex irritans, ut est lex Benedicti XIV. in *Casu*, non cesset ob quodcumque particulare incommodum. Etenim « est veluti contra naturam inhabilitatis absolutae et sine restrictione inductae, et contra morem legum inhabilitatem simpliciter inducentium, quae interpretationem ex aequo et bono non suscipiunt; quia lex irritans actus non attendit ad casus et rationes particulares, sed praecise ad rationem communem et uniformitatem, ad bonum et utilitatem communem et necessariam ». Suarez de Leg. l. 5. c. 23. n. 3.

Quod vero dicitur in resolutione *Casus*, Titianum nempe excommunicationem incurrisse, *nisi bona fide ab ea excusatus fuerit*, illud praecise est, quod est resolvendum, ex proposito Casu, utpote quod saepe occurrens in praxi. Neque profecto convenienter *Casus* practice resolveretur, si poenitenti interroganti, in *Casu* exposito, an incurrerit excommunicationem, confessarius ita conditionate responderet; *affir-*

mative, nisi bona egeris fide. Porro dubium non videtur, quod Titianus non possit bona fide excusari. Nam videtur omnino crasso et supino errore hac in re laborare, qui a censura hac incurrenda non excusat. S. O. 13. Ian. 1892.

3. Fulberius et Arcontius sacerdotes, de rebus turpibus inter se colloquuntur cum mutua et scandalosa complacentia. Quare ambo opere peccant, sed sine ulla complicitate. Post haec commissa peccata, confessionem sibi invicem instituunt et se invicem absolvent. Dubium Deinde habent, utrum excommunicationem incurrerint. Ipsi enim putabant turpiloquium non certo comprehendere sub prohibitione absolventi complicem in peccato commisso contra sextum Decalogi praeceptum. Dubitabant quidem, sed si certo scivissent turpiloquium etiam comprehendere, abstinuissent a mutua illa confessione et absolutione. Ignorabant autem Decretum S. O. 28. Maii 1873., quod cum deinde cognoverint, Institutione Morales consulendo, gravius adhuc coeperunt in anxietate versari.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Dicendum videtur Fulberium et Arcontium excommunicationem incurrisse. Nam ecclesiasticam *legem* et *censuram* non ignorabant. Dubium etiam habuerunt in Casu particulari, et mala fide, ac omnino vincibili et crassa ignorantia profecto egerunt sese invicem absolventes. Stante enim tali dubio, debuissent saltem antea alios interrogare. Neque vero opus erat habere notitiam illius Decreti. Agitur enim non de nova lege, sed de simplici legis praeexistentis, et iam ipsis notae, Declaratione. Ceterum ignorantia *in Casu*, si qua est, non est profecto ignorantia *facti*, sed *iuris*. Verum ignorantia *iuris* vix admittitur in foro externo, et censurae potissimum poenae externi fori sunt. Quare non est dubium, quod re, *in Casu*, ad iudicem delata, excommunicati Fulberius et Arcontius declararentur. Cf. Commentar. in C. *Sacramentum Poenitentiae* n. 69. ed. 5.^a, I. M. 1289.

4. Titius excipiens confessionem Bertae, cum qua, inter solatia, tactus, licet non graviter turpes, exercuerat, eam ob intentiorem animi voluptatem in iis excipiendis lethaliter peccasse cognoscit, et nihilo minus eam absolvit. Similiter se gerit cum amico, cum quo inhonestos sermones habuerat, et una simul, data mutua sollicitatione ad malam feminam invisendam accesserat. Tandem absolvit Caiam sui complicem in re turpi, quae diuturno, licet non periculoso morbo laborabat, nec adveniente paschali tempore et hortantibus consanguineis, ut sacro convivio reficeretur, communionem poterat omittere. Nullus alius

sacerdos praesto erat, nec brevi alium venturum spes habebatur. Huc accedebat, quod ideo etiam ab eius confessione excipienda Titius abstinere non poterat, ne forte Caias maritus in suspitione de uxoris adulterio cum ipso Titio confirmaretur. Quin imo altera vice Titius enixe rogatus eandem Caiam absolvit, quia improvise morbo correpta videbatur, cum tamen media confessione cognitum sit, esse deliquium, et interim antequam absolveretur alius sacerdos forte adveniret.

Quaer. 1.º *Quale sit peccatum turpe, et quo sensu intelligenda complicitas in hoc peccato iuxta C. Benedicti XIV. Sacramentum Poenitentiae?* — 2.º *An absolutio data complici sit illicita tantum, an etiam invalida: et quas poenas confessarius complicem absolvens incurrat?* — 3.º *Utrum et quae exceptio circa absolutionem complici praebendam in eadem Const. assignetur?* — 4.º *Quid iudicandum de agendi ratione Titii quoad singula, prout in Casu?*

R. Ad 1.um *Peccatum turpe*, quoad complicitis absolutionem, est peccatum certo grave, exterius consummatum, contra sextum decalogi praeceptum, licet sit tantum tactus, aspectus, colloquium. Id constat ex C. Benedicti XIV. *Sacramentum Poenitentiae*, et ex S. O. 28. Maii 1873. — *Complicitas* vero ita accipienda est *in Casu*, ut alter alteri sit *socius criminis*, ut habetur in altera C. Benedicti XIV. *Apostolici muneris*. *Socius*, adeoque sciens volens alteri scienti volenti. *Criminis* i. e. socius in eodem opere exteriori graviter inhonesto.

Ad 2.um Absolutio data complici *illicita* et simul *invalida* est, ut statuitur in utraque C. Benedicti XIV. modo laud. Confessarius vero complicem absolvens incurrit in excommunicationem *specialissimo modo* reservatam Summo Pontifici, ut habetur ex eisdem Benedicti XIV. CC., et C. Pii IX. *Apostolicae Sedis* de censuris, necnon ex Declaratione S. O. 4. Apr. 1871.

Ad 3.um Exceptio quidem habetur, eaque unica omnino est, et cit. C. Benedicti XIV. *Sacramentum Poenitentiae* ita effertur, nempe ne complex complicem absolvat « extra casum *extremae necessitatis*, nimirum *in ipsius mortis articulo, et deficiente tunc quocumque alio sacerdote*, qui confessarii munus obire possit ». Ex alia vero C. Benedicti XIV. *Apostolici muneris* deficere censetur quicumque alius sacerdos, qui confessarii munus obire possit, si « alius sacerdos vocari aut accedere sine gravi aliqua exoritura infamia *vel* scandalo nequeat ». Hac eadem vero C. declaratur, quod, si sacerdos complex complicem nihilominus in articulo mortis citra praedictam necessitatem absolvat, absolutio *valida* sit, quamvis illicita, et idem sacerdos excommunicationem reservatam incurrat.

Ad 4.um Titius Bertham absolvens non incurrit in praedictam excommunicationem. Peccatum enim non fuit grave in ratione actus externi, ut aperte dicitur *in Casu*. In eam incurrit amicum absolvens; cum eo enim, ut eruitur ex toto tenore *Casus*, sermones habuit graviter inhonestos, unde deinde *una simul, data mutua sollicitatione, ad malam feminam invisendam accesserat*. In eandem etiam incurrit excommunicationem Caiam prima vice absolvens. Etenim licet Caia diuturno laboraret morbo, ille tamen non erat periculosus. Quare Caia neque in articulo neque in periculo erat mortis. Neque vero paschale tempus Caiam in praefato mortis articulo vel periculo constituebat. Quare necessitas paschalis communionis Titium non excusabat. Undecumque habeatur obligatio paschalis communionis, ex Iure tantum ecclesiastico vel ex Iure etiam divino, certum est quod Benedictus XIV., qui hanc cognovit obligationem, hunc casum positive exclusit, cum nonnisi casum *extremae necessitatis*, eumque *in mortis articulo*, exceperit. Neque valet instare, quod ex una parte *Caiam* eius consanguinei hortabantur ad communionem, unde si abstinuisset infamia pro ipsa fuisset; *Titium* vero ex altera parte ad confessionem excipiendam cogebat timor suspicionis adulterii in marito Caiae exoriturae. Etenim duplex hoc infamiae incommodum non constituit Titium et Caiam *in praedicto Casu extremae necessitatis* et *in articulo mortis*. De mortis articulo clara res est. Facile autem infamia vitari potest. Etenim Titius se habet ex Benedicti XIV. C. *Sacramentum Poenitentiae* uti quilibet alius sacerdos *iurisdictione privatus*. Porro quilibet alius simplex sacerdos, nondum approbatus, iurisdictione carens, eam certe non acquireret *in praedicto Casu*. Ergo neque Titius. Insuper, si alius adesset sacerdos, iurisdictione carens, posset tunc Caia, stante vero infamiae periculo, elicitum actum contritionis, Communionem recipere. Ergo idem facere potest, praesente tantum Titio. Praeterea, uti vitetur suspicio adulterii, necesse non est, ut vere confessionem Caiae Titius excipiat, eamque absolvat; sed advocatus ad confessionem Caiae excipiendam, si alium revera vel interim vel postea advocari non possit confessarius citra scandalum vel infamiam, poterit ipse tunc, loco excipiendi confessionem Caiae, eamque absolvendi, eam exhortari et excitare ad eliciendum actum contritionis perfectae, eique declarare quod bene possit in huiusmodi angustiis Communionem recipere sine confessione et absolutione, solo contritionis perfectae actu, ne forte peccet ex erronea conscientia. Titius vero altera vice Caium absolvens nullam incurrit excommunicationem. Etenim eius confessio vere fuit *in periculo mortis*, licet apparenti tantum. Periculum mortis reale et apparens

idem hic sunt, dummodo tamen, ut *in Casu*, illud periculum sit *prudenter* existimatum; secus enim periculum haberetur salutis animarum. Nullus alius praeterea aderat confessarius in eo momento. Quare bene tunc poterat Titius confessionem excipere. Confessione incepta, licet deinde et illud periculum evanescat et alius adsit confessarius, eam iure potest perficere, et Caiam absolvere. Ratio est, quia iurisdictio, quae habetur initio actus perseverat usque dum idem actus perficiatur. « Ubi acceptum est semel iudicium, ibi et finem accipere debet » L. *Ubi* 30. *de Iudiciis* Dig. lib. 5. tit. 1.

163. — EXCOMMUNICATIO CANONIS

1. Lapidem Lupus iecit in faciem Trepidantii sacerdotii, qui exterritus ex imminente ictu corruit, et ex casu non levem effudit sanguinis copiam ex naribus, quin lapis eum attigerit.

Quaer. *An Lupus excommunicationem Canonis incurrerit?*

R. Negative. Etenim primo violentas manus Lupus *voluit* quidem iniicere, sed de facto non iniecit; nam lapis Trepidantium non attigit. Quod autem Trepidantius corruerit et sanguinem effuderit, id praeter Lupi intentionem fuit. Insuper duae sunt de hac re sententiae, et res consequenter incerta est, et dubia excommunicatio est: adeoque affirmari non potest. S. Alph. l. 7. n. 274., D' Annib. Comment. in Const. *Apost. Sed.* ed. 4. n. 109. nota 12.

164. — DE IMMUNITATE ASYLI ECCLESIASTICI

1. Anarchicus quidam tentabat collocare in occulto quodam ecclesiae angulo pilam explosivam. Eum vidit Arcadius parochus et statim milites publici ordinis custodes advocavit, qui ecclesiam ingredientes, alii accensam pilam extinguunt, alii anarchicum deprehendunt, et, bene manibus ligatis, deferunt ad Quaestorem.

Quaer. *An Arcadius et milites immunitatem asyli ecclesiastici violaverint, et excommunicationem incurrerint?*

R. Negative. Non agitur *in Casu* de reo confugiente ad ecclesiam, ne ibi vi capiatur. Sed agitur de homine nefario, qui ecclesiam tentat profanare cum magno eius damno, et forte etiam cum magno damno personarum. Quare Arcadius parochus, advocans statim milites, ad scelestum hominem deprehendendum, et ad impediendum tantum damnum recte omnino agit. Cf. Commentar. in C. *Apostolicae Sedis* n. 50., I. M. 1187.

165. — EXCOMMUNICATIO OB VIOLATIONEM CLAUSURAE

1. Cum monialis quaedam clausuram *ad malum finem* violaverit, et casus sit occultus, episcopus loci petit, an possit praedictam monialem absolvere vi Tridentinae facultatis, Cap. *Liceat*.

R. Difficultas *in Casu* est ex Declaratione quadam Gregorii XIII., qua decrevit, episcopum non posse absolvere monialem, frangentem clausuram, ab excommunicatione occulta, reservata Pontifici ob Bullam S. Pii V. S. Alph. 1. 6. n. 594. Difficultas item est ex Responsis S. Off. 18. Iul. 1860., ubi etiam affirmatur, casum reservatum clausurae monialium non comprehendi in praedicta Tridentina facultate. G. 645. 646. Verum, hisce non obstantibus, videtur in praesenti posse episcopum absolvere etiam ab isto casu occulto, vi Tridentinae facultatis. Haec enim vi Const. *Apostolicae Sedis* immota persistit, quoad omnes casus Romano Pontifici simpliciter reservatos in eadem Const., exceptis illis tantum, qui in praedicta Const. speciali modo Summo Pontifici reservantur. Atqui violatio clausurae monialium, est in ea Const. simpliciter tantum reservata. Dicendum ergo est posse episcopum, *in Casu*, monialem absolvere. Cf. Bertagna de Casuum reservatione pag. 100. seqq. et auctores ibid. cit., Thesaurum de Poenis p. 1. c. 23. *Dico* VI., Commentar. de Censur. n. 6., Commentar. de C. *Apostolicae Sedis* n. 51. seqq., I. M. 801. 1101. 1188.

166. — DE MISSARUM MERCIMONIO

1. Titius sacerdos optimi diarii catholici moderator, ad maiorem suae ephemeridis diffusionem, quotannis sibi quaerit a procuratore generali ordinis religiosi sibi consanguineo plures eleemosynas, et quidem pingues, missarum, ubique celebrandarum, quas deinde applicandas committit sacerdotibus, qui suae ephemeridi nomen dare postulant, tantum ex eleemosynis sibi retinendo, quantum iusto adsociationis pretio respondet. Maiori qua potest diligentia curat, ut missae celebrentur, et nihil detrahatur voluntati eorum, qui eleemosynas obtulerunt, tum circa stipendii quantitatem, tum circa celebrationis tempus, dato etiam, cui de iure, testimonio de peracta missarum celebratione.

Quadam die de huiusmodi sua agendi ratione verba faciens cum amico presbytero, ab eo admonetur, id nunc sub poena censurae ipso facto incurrendae vetari per decretum *Vigilanti Studio*, editum a S. Congregatione Concilii die 25. Maii 1893. Sed statim Titius re-

spondit, hoc decretum sibi non applicari, cum tantum respiciat bibliopolas, vel mercatores, qui studiose colligunt eleemosynas missarum, quas deinde ad lucrum faciendum sacerdotibus celebrandas committunt, loco pecuniarum rependendo diaria, libros, vel alias merces.

Quaer. 1.º *An recte Titius interpretatus sit decretum, de quo in Casu?* — 2.º *An ipse incurrerit in suspensionis poenam in eodem decreto sacerdotibus comminatum?* — 3.º *Quid in posterum ei agendum?*

R. Ad 1.um Tota Casus resolutio a resolutione pendet primi Quaesiti. Porro ad primum hoc Quaesitum quod spectat, dubium esse non potest, non recte Titium interpretatum esse decretum *Vigilanti studio*. Praedictum decretum non respicit tantum *bibliopolas vel mercatores* sed omnes. Etenim primo, sola ratio, quae a Titio afferri posset pro limitando praedicto decreto ad *bibliopolas et mercatores*, haec est, quod in primo Dubio, resoluta a S. C. C. anno 1874, et quod in praesenti decreto cum aliis Dubiis resolutis inseritur, sermo sit *de bibliopolis et mercatoribus*. Sed evidenter doctrinam S.^{ae} Congregationis Concilii restringi non potest ad *bibliopolas et mercatores*. Etenim *turpe mercimonium*, quod Sacra Congregatio improbat non est turpe mercimonium, quia *a bibliopolis et mercatoribus* fit, sed quia est *quoddam missarum mercimonium*. A quolibet fiat huiusmodi mercimonium *turpe* est, et *damnabile*.

Insuper id constat evidenter non tantum ex *subiecta materia*, verum ex *toto tenore* decreti, ex eius *initio, progressu et fine*. Porro hoc est *initium* decreti: « *Vigilanti studio convellendis eradicandisque abusibus, missarum celebrationem spectantibus*, iugiter incubuit haec S. C., pluraque edidit decreta, quibus *omne hac in re damnabile lucrum* removeri voluit, *piasque testantium voluntates*, et obstrictam benefactoribus fidem adamussim servari religioseque custodiri mandavit ». Agitur igitur, in eo decreto, de convellendis et de eradicandis *abusibus missarum celebrationem spectantibus*, a quibuscumque committantur, et non tantum bibliopolarum et mercatorum. Agitur item de removendo *damnabili lucro* occasione missarum, a quocumque *damnabile hoc lucrum* procuretur, et non tantum de *damnabili lucro* bibliopolarum vel mercatorum. Ac generalitas decreti apparet etiam ex illa alia initii clausula, quod nempe mens et desiderium immo *mandatum* sit S. C., ut testatorum voluntas et benefactoribus fides exacte servetur et custodiatur.

Idem evincitur ex toto *progressu* decreti. Etenim, post enarratum iam initium praedicti decreti, haec immediate sequuntur: « Quapropter ad cohibendam pravam quorundam licentiam, qui ad ephemerides,

libros aliasque merces facilius cum clero commutandas missarum ope utebantur, nonnulla S. C. constituit, eaque Pio IX. fel. rec. approbante, edi et Ordinariis nota fieri curavit, ut ab omnibus servarentur ». Gradum hic facit S. C. ad ostendendum practice et in concreto *abusum spectantem celebrationem missarum*, et *damnabile hac in re lucrum*. Abusus et damnabile lucrum in hoc est, quod plures, ad faciliorem reddendam commutationem rerum, missarum ope utantur. In hoc sane est, *abusus*, *damnabile lucrum*, vel *prava licentia*, ut dicitur a S. C. Quae quidem *prava licentia* non damnatur ex eo quod fiat a *bibliopolis vel mercatoribus*, sed *in se ipsa spectata* damnatur, quia continet abusum celebrationem missarum spectantem, et damnabile lucrum occasione missarum.

Deinde adduntur in decreto et inseruntur Dubia proposita et resoluta iam antea a S. C., non Dubia omnia, sed tantum aliqua, quae magis facerent ad rem. Dicitur enim: « Propositis namque *inter alia sequentibus* Dubiis, etc. ». Quando igitur deinde in primo Dubio agitur de bibliopolis et de mercatoribus, illud *de bibliopolis et mercatoribus* non taxative sumendum est, sed *demonstrative*, uti exemplum nempe praedictae pravae licentiae. Quare, sint vel non sint ex professione bibliopolae vel mercatores, qui ad libros vel merces facilius commutandas ope missarum utuntur, *pravam omnes* prae se ferunt *licentiam*, *abusum celebrationem missarum spectantem* committunt, et *damnabile lucrum* sibi perquirunt.

Atque hic antequam ulterius progrediamur, notandum est Titium incidisse reapse in *abusum* a S. C. reprobatum, *damnabilem lucrum*, ab eadem S. C. proscriptum quaesivisse, ac *pravam* adhibuisse *licentiam*, quam laudata S. C. suo decreto condemnat.

Hoc enim est illud quod facit Titius, *ephemeridis numeros facilius cum clero commutare missarum ope*. Enimvero, ut dicitur in *Casu*, Titius *ad maiorem suae ephemeridis diffusionem quotannis sibi quaerit a procuratore plures eleemosynas, et quidem pingues, missarum*. Et sane, ut res per se constat, et ipso facto comprobatur, non est dubium, quod illud missarum medium multum iuvat ad merces, ad libros, ad ephemerides vendendas et diffundendas; cum longe *facilius sit libros aliasque merces cum clero commutare missarum ope*.

Praeterea, post relata Dubia alias resoluta, queritur S. C., quod salutare huiusmodi dispositiones ignorantia aut malitia saepius fuerint neglecta, *et abusus hac in re valde lateque invaluerint*. Unde est quod S. C. existimat necessarium id quod pridem decretum erat in *memoriam plenamque observantiam apud omnes revocare*. S. C. ergo

non *ad bibliopolas, et mercatores* dirigit evidenter suum decretum, sed *ad omnes, et omnes* indiscriminatim respicit, cum certe velit ab universa Ecclesia praedictam illam *pravam licentiam, et turpe mercimonium* remove.

Postremo, si quod superesset dubium in re tam certa, ea profecto omni evidentiâ appareret ex sanctione, qua S. C. opportune iudicavit suum decretum munire. Statuitur enim, ut peccantes *contra decreta* relata, si sint *sacerdotes*, suspensioni a divinis S. Sedi reservatae subiaceant; si sint *clerici*, sacerdotio nondum initiati, eidem suspensioni quoad susceptos ordines subiaceant et inhabiles praeterea fiant ad superiores ordines recipiendos; si demum sint *laici*, excommunicatione episcopis reservata obstringantur. Huiusmodi sanctio *in sacerdotes, in clericos, in laicos, peccantes contra decreta*, ostendit sane, quod in illis non agitur tantum *de bibliopolis, et mercatoribus*, sed quilibet ipsi sint, qui peccent contra ea decreta, praedictae subiacent poenae.

Exposita decreti interpretatio confirmatur etiam *ex fine* eiusdem decreti. Etenim S. C. ut efficax remedium afferat praedicto *damnabili lucro, pravae licentiae et turpi mercimonio*, occasione missarum, dispositiones innovans praecedentium Romanorum Pontificum circa onera missarum implenda, praecipit ut in fine cuiuslibet anni *omnes et singuli ubique locorum beneficiati et administratores piarum causarum aut utcumque ad missarum onera implenda obligati, sive ecclesiastici, sive laici, in fine cuiuslibet anni, missarum onera, quae reliqua sunt, et quibus nondum satisfecerint, propriis Ordinariis tradant*. Hae quidem finali praescriptione, *sub gravi obedientiae praecepto*, praecedenti sanctioni suspensionis et excommunicationis addita, S. C. non respicit quidem tantum mercatores et bibliopolas, sed omnes, ad missarum onera implenda utcumque obligatos.

Atque hinc patet falsam etiam esse Titii interpretationem, quando asserit, agi in decreto de *studiosa missarum collectione*. Illud *studiosa* in decreto non reperitur. Ceterum *studiosa* collectio in Titio non consideratur. Nonne Titius missas colligit hoc studio, hac arte et industria, ut *maiolem suae ephemeridis diffusionem* missarum ope obtineat?

Illud tantum in favorem Titii dici posset, quod ipse revera missas non *colligit*, cum eas non nisi a procuratore sibi consanguineo obtineat. Verum neque inde Titius excusari potest. Etenim *collectio*, a S. C. reprobata, non consistit in hoc quod quis a pluribus missas exquirat et obtineat, sed in hoc tantum consistit quod *magnum missarum numerum congerat*, sive a pluribus eas obtineat, sive ab uno tantum.

Ceterum *in Casu* neque collectio a pluribus desideratur. Nam ille procurator, ut fieri solet, a pluribus missas exquirat et obtinet. Quod autem quis per alium facit per se ipsum facere videtur. Et parum sane refert quod ipse Titius sibi assumat laborem exquirendi missas a pluribus, vel quod huiusmodi laborem procuratori relinquat. Collectio semper habetur missarum et collectio *in Casu* ad finem a decreto prohibitum.

Ad 2.um Pauca nunc dicenda sunt de secundo et de tertio Quaesito. Titius videtur posse a suspensione excusari. Etenim, ut constat ex expositione *Casus*, Titius agit bona fide. Quare, cum immunis sit a peccato, immunis etiam est a censura. Contumacia sane necessaria ad incurrendum in censuram in Titio nullo modo deprehenditur.

Ad 3.um In posterum vero Titius vel desistere omnino debet a sua agendi ratione, vel Indultum petere debet a S. Sede, uti plures fecerunt.

Verum hic difficultas resolvenda exsurgit, quomodo Sancta Sedes Indultum concedere possit in missarum mercimonio. Si revera ageretur *de turpi missarum mercimonio*, Sancta Sedes neque dare posset, neque certe daret in huiusmodi turpi mercimonio Indultum. Verum agitur in hac re tantum *de specie turpis mercimonii*, ab Ecclesia prohibita, et de periculo scandali, ac de periculo, ne benefactorum et testatorum voluntas impleatur. Hinc, appositis conditionibus ad removendum praedictum periculum scandali et infidelitatis, Indultum bene dari potest hac in re ab Ecclesia, et de facto datur.

Ex nuperrimo autem Decreto S. C. C. *Ut debita* 11. Maii 1904. idem omnino tenendum est de Titio. Nam ex eo Decreto: *Nemo potest plus missarum quaerere et accipere*, quam celebrare probabiliter valeat intra legitimum tempus, *vel per seipsum vel per sacerdotes, sibi subditos*. Vetitum item omnino est missarum obligationes et ipsarum eleemosynas, *a fidelibus vel locis piis acceptas, tradere bibliopolis, et mercatoribus, diariorum et ephemeridum administratoribus, nec non venditoribus sacrarum utensilium et indumentorum, et generatim quibuslibet, etiam ecclesiasticis viris*, QUI MISSAS REQUIRANT, NON TAXATIVE UT EAS CELEBRENT, SIVE PER SE, SIVE PER SACERDOTES SIBI SUBDITOS, SED OB ALIUM QUEMLIBET, QUAMVIS OPTIMUM FINEM. Id enim non efficitur, sine aliquo commercii genere; aut sine eleemosynarum imminutione; et omnino grave est.

167. — USURPATIO BONORUM ECCLESIASTICORUM

1. Euphemius parochialis ecclesiae fabricae debet 10,000 libellas ex contractu quodam venditionis ipsi legitime factae a parocho. Mortuo statim parocho, debitum non solvit. Nunc vero post decem annos praedictum debitum solvere constituit, excommunicatum se existimans.

Quaer. *An Euphemius excommunicationem incurrerit?*

R. Negative. Nam Euphemius *usurpator* non est bonorum ecclesiasticorum. Unde S. C. C. 27. Febr. 1569. decrevit: « Neque incurrere excommunicationem Concilii (Tridentini), qui debita non solvunt, licet possint ». Neque vero ulla esse potest, *in Casu*, difficultas ex eo quod Euphemius putaverit se in excommunicationem incurrisse. Falsa enim nostra opinio rei veritatem non mutat. Non agitur hic *de culpa*, quae a propria pendeat conscientia, sed *de poena*, quae a legislatoris dependet voluntate. — Commentar. in C. *Apostolicae Sedis* n. 73. 74., I. M. 1202.

2. Robertinus ab usurpatore gubernio emit Conventum Religiosorum. Illum deinde vendit.

Quaer. *An Robertinus incurrerit duas Excommunicationes?*

R. Robertinus excommunicationem tantum Tridentinam incurrit ob emptionem a demanio praedicti Conventus; nullam vero excommunicationem ob eius alienationem. Etenim Tridentinam excommunicationem incurrunt illi, ad quos ecclesiastica bona ab usurpatoribus emptione perveniunt. Excommunicationem vero ob alienationem non nisi illi incurrunt, qui ecclesiasticorum bonorum legitimi administratores sunt. Cf. Comment. in C. *Apostolicae Sedis* n. 73. 86., I. M. 1202. 1209.

3. Fructuosus ecclesiae rusticum fundum emit a gubernio, quod illud usurpavit. Fundum excolit, et fructus vendit.

Quaer. 1.º *An coloni fundum excolentes excommunicationem incurrant?* — 2.º *An excommunicationem incurrant emptores praedictorum fructuum?*

R. Ad 1.um Negative. Nam coloni non sunt usurpatores fundi, neque sunt cooperatores quoad usurpationem, neque fiunt ullo modo participes rei usurpatae. Quin imo coloni fundum excolentes a cooperationis etiam peccato excusandi videntur, eorum enim cooperatio formalis et proxima non est.

Ad 2.um Excommunicationem Tridentinam incurrunt emptores prae-

dictorum fructuum, si eos emant in propria specie seu natura, et si eos notabili emant quantitate, et non ea tantum, quae gravem materiam constituit in furto. Agitur enim de excommunicationis censura, quae nonnisi ob graviora et atrocia delicta fertur. Trid. s. 25. C. 3. de R. Si vero fundi fructus convertantur in novam speciem, e. g., ex tritico fit panis, qui vendatur, ex lana gregis fit pannus, qui item vendatur etc., cum per specificationem emptor fundi *in Casu*, secundum recentiores leges non acquirat dominium novae speciei, sed nova species cedat alienae materiae, idem dicendum esset ac in praecedenti hypothesi. Verum cum agatur de bonis Ecclesiae, quae regitur adhuc lure communi, quo per specificationem dominium acquiritur rei specificatae, *si nova species non possit reduci ad priorem et rudem materiam*, Instit. 1. 2. tit. 1. *de Rerum divisione* § 25., Fructuosus tunc usurpans et destruens fructus fundi peccat et excommunicationem, novo hoc peccato, incurrit; sed cum rem suam vendat, emptores neque peccant, neque excommunicationem incurrunt. Cf. Comment. in C. *Apostolicae Sedis* n. 73., I. M. v. 1. 908., v. 2. n. 1202.

Haec quidem videntur dicenda *in rigore legis et iuris*. Nam ex Conc. Trid. s. 22. C. 11. de R. anathemati subiicitur quilibet, ad quem *quomodocumque pervenerint Ecclesiae bona*, eorumque fructus. Dubium nihilominus movet D'Annibale Comment. in Const. *Apost. Sed.* ed. 4^a. n. 97. nota 65., et in benigniorem inclinans sententiam, inquit: « Num igitur et hi qui venales fructus praediorum emunt ab usurpatore, ac proinde et hi qui emunt ab emptoribus, et sic deinceps hanc excommunicationem incurrant? Non ausim affirmare; sed lubet potius dicere quod de quodam Edicto D. Marci dixit Modestinus: *Etsi maxime verba legis hunc habeant intellectum, tamen mens legislatoris aliud vult*, L. 15. § *Aliud de Accusat. tutor.*; quam contra mentem legislatoris, Trid. s. 23. C. 3. de R., omnia excommunicationibus implere ».

4. Cum bona quaedam ecclesiastica sub hasta publice venderentur, tres fratres Lucius, Lucillus et Lucinus presbyter, qui indivisum patrimonium habebant, consilium inter se inierunt de huiusmodi bonis emendis. Lucius primogenitus mandatum dedit Lucillo, ut illa bona emeret, Lucinus vero, scrupulum hac in re habens, consentit quidem in emptionem, sed declaravit, se nullo modo velle habere partem in dominio horum bonorum. Hinc Lucillus, consilio prius petito a Luciano avvocato, pecunia communis patrimonii praedicta emit bona, quorum proprietatem indivisim retinent tantum Lucius et Lucillus, cum obligatione solvendi interesse Lucino tertiae partis totius summae pecu-

niae, quae necessaria fuit ad ea bona emenda, et quae ex communi patrimonio fuerat desumpta. Administrationem autem horum bonorum, emptione perfecta, assumit Lucretius oeconomus trium praedictorum fratrum.

Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Lucius et Lucillus Tridentinam incurrunt excommunicationem, *tamquam acquirentes usurpata Ecclesiae bona*. Excommunicationem vero incurrit Lucretius siquidem vere ad ipsum *ius pervenit in usurpata bona Ecclesiae*, ius nempe administrationis ex praedictorum fratrum cessione et procuratione ipsi facta. Etenim Conc. Trid. s. 22. C. 11. de R. excommunicationem fert in *praesumentes per se vel per alios in proprios usus convertere et usurpare ecclesiastica bona*, adeoque in *usurpantes et mandantes usurpare*; item in eos, ad quos praedicta bona *quomodocumque pervenerint*, adeoque in eadem bona acquirentes et retinentes quovis modo, et a quibusvis ea acquisiverint; ac non tantum in eos, ad quos ipsa bona *pervenerint*, sed etiam in eos ad quod *ius aliquod* in bona Ecclesiae *pervenerit*, uti est ius administrationis eorundem bonorum. Tandem in *clericos, qui nefandae fraudis et usurpationis huiusmodi fabricatores seu consentientes fuerint*. Hinc patet etiam Lucinum presbyterum excommunicationem non incurrisse, siquidem bona non acquisivit; neque vero fuit *fabricator seu consentiens in nefandam usurpationis fraudem*, in Casu; non enim agitur de usurpatoribus et de *usurpatione*, sed de acquisitoribus et de mera *acquisitione*, et quoad meram *acquisitionem* non nisi acquirentes excommunicationem incurrunt, ex textu obvio Concilii Tridentini. Advocatus, merum consilium dans, excommunicationem etiam minime incurrit, siquidem nulla de dante consilium fit mentio, sed tantum de mandante *usurpationem*, et de clerico *fabricatore* huiusmodi fraudis, seu *consentiente*, positivo et efficaci consensu, in eandem *fraudem* seu *usurpationem*. I. M. 1202.

5. Seius pistrinum conducit per quinque annos, quod Gneus aedificavit in agro quodam Patrum Capuccinorum, ab ipso empto, sed qui a Gubernio fuerat usurpatus et venditus. Agrum item conducit per quinque annos, qui aridus omnino erat, cum a Patribus Capuccinis possidebatur, neque ullis consitus arboribus. Gneus huius agri valorem omnino auxit, inserendo in eo vites ex propria vinea desumptas. — *An Seius excommunicationem incurrat?*

R. Cum de bonis ecclesiasticis agatur, iudicium de illis ferendum est ex Iure Canonico et ex Iure Romano. Porro Inst. 1. 2. t. 1.

de *Rerum divisione* § 28. seqq. haec habentur: « Omne quod inaedicatur solo cedit... Si quis in alieno solo sua materia domum aedificaverit, illius fit domus, cuius et solum est... Si Titius suam plantam in Maevii solo posuerit, Maevii planta erit, si modo radices egerit ». Pistrinum igitur et vinea Ecclesiae est. Conducendo autem pistrinum et vineam Ecclesiae, sine Ecclesiae venia, Ecclesiae bona ad eum perveniunt, qui ea conduit, contra prohibitionem Tridentini Concilii, qui anathemate damnat et usurpantes huiusmodi bona, et eos omnes, ad quos *quomodocumque* haec bona pervenerint. Hinc, nisi invincibili ignorantia iuris vel facti excusatur, Seius excommunicationem incurrit S. Pontifici simpliciter reservatam. Monit. Eccles. v. 9. p. 2. p. 275., I. M. 1202.

6. Adauctus iniussu S. Sedis ab usurpatore gubernio praedia ecclesiastica in emphyteusim accipit. Insuper emancipat praedia in emphyteusim antea ab Ecclesia accepta. Praeterea redimit alia praedia variis capellanis et beneficiis addicta. Postremo varios redimit census. — *An Adauctus excommunicationem incurrat?*

R. Excommunicationem in primo casu incurrit; quia ab usurpatore *pervenit* ad ipsum *ius* dominii utilis rerum Ecclesiae. Excommunicationem incurrit in secundo casu; quia ab eodem usurpatore *pervenit* ad ipsum *ius* pleni dominii, directi et utilis bonorum ecclesiasticorum. Excommunicationem incurrit in tertio casu; nam vere eam partem emit, quam sibi fiscus attribuit, et eam partem usurpat, quam fiscus ei restituit. Res igitur ecclesiae ad eum perveniunt easque retinet, et simul retinet *fructus*, qui in ministrorum necessitates converti deberent. Nec proderit, quod annuam vel menstruam pecuniam capellanis et beneficiatis persolvat; quia aliud pro alio, invito creditore, solvi non potest: et quia hoc non impedit quominus *bona, iura et fructus Ecclesiae* retineat. In ultimo casu, utrum excommunicationem incurrat deliberari potest, ait D'Annib. Comment. in Const. *Apost. Sed.* ed. 4.^a n. 97. nota 66. « Nam cum omnes census redimibiles sint, videtur suo iure uti. Videamus utrum 1.º ab ipsis ecclesiis, an 2.º ab usurpatore, vel ab his qui in eius locum successerunt eos redimat. Si primum, eum nec peccare dicendum est; dummodo, si eis redimendis minus accepta sorte persolverit, id ecclesiis restituat. S. Poenit. 1. Iun. 1869. ad 10. Sin alterum, siquidem coactus redemerit, idem, si quid opinor, iuris est: sin sponte, licet quoad intentionem peccet, quippe non domino restituit, excommunicationem tamen incurere non puto, tum quia magis indebite solvit, tum quia sua ea

pecunia est qua redimit, nec interim damno ecclesiam afficit, cui prohibetur canones solvere ». Simpliciter vero affirmat Gennari, Consult. p. 1. Cons. 44., si nempe materia sit gravis, id est, non canonis sed capitalis. Eius ratio est, quia Gubernio quis capitale restituendo eius usurpationi cooperatur, et sibi vindicat rem ad ecclesiam spectantem, et quia inter extraordinarias facultates, a Poenitentiaria episcopis communicatas 1. Iun. 1869., haec etiam erat absolvendi ab excommunicatione eos, « qui redimerunt census et iura ecclesiastica natura sua redimibilia, dummodo prius Ordinario tradant quidquid minus de capitali summa persolverint ».

Iam vero ex Epist. S. Poenit. ad episcopos directa d. 24. Ian. 1890. *ad compositionem* admittuntur tantum, qui *ex redemptione iurium natura sua redimibilia*, CUM DAMNO ECCLESIAE, lucrati sunt. Ac, si gravis non sit materia, nempe si valorem non excedat 25 scutatorum aureorum, libellarum 225, opus tunc non est venia Pontificia, sed ipse episcopus eam dare potest, ad canonem redimendum: cum non sint *immobilia* vel *mobilia pretiosa*, alienari prohibita Iure canonico sine Apostolico Beneplacito. I. M. 1202, 1209. — Cf. hic 11.

7. « Se si abbiano a ritenere incorsi nella censura, inflitta dal Capo 11. s. 22. de R. del Concilio Trident., quelli che illecitamente acquistarono beni ecclesiastici, mobili od immobili, usurpati dal Governo, quando il valore degli stessi non eccede il valore dei beni ecclesiastici, che si possono alienare senza il Beneplacito Apostolico: od almeno a quanto approssimativamente debba ascendere il valore dei beni ecclesiastici usurpati dal Governo ed acquistati illecitamente, perchè si abbiano a ritenere innodati dalla censura Tridentina quelli che li acquistarono ».

R. « Perillustr. et Rñe Dñe uti Frater. Pro-Vicarius Generalis Amplit. Tuae quaesivit ab hac S. Concilii Congregatione quantus esse debeat valor bonorum ecclesiasticorum, ut qui, absque ulla venia, eadem acquirat, censuris innodetur. Cum de hoc nihil determinatum habeatur, probati auctores sunt consulendi, qui ut notissimum est, docent censuram non incurri nisi grave habeatur peccatum. — Deum precor uti Amplitudini Tuae fausta omnia concedat, me profiteor. — Romae 13. Augusti 1898. — Eiusdem Ampl. Tuae uti frater.

A. Card. Di Pietro Praef. — B. Archiep. Nazianz. Pro Secr. — Utinensi Rñio Archiepiscopo ».

8. Aurelius sine Apostolico Beneplacito bona vendidit, quae pertinebant ad capellaniam laicalem. Ex facta venditione summam consti-

tuit ex publicis versuris sufficientem ad quotidianam missae celebrationem, quae erat unicum illius capellaniae onus, nulla taxata eleemosyna, a testatore. Summam Aurelius remisit Ordinario loci, ut se et suos haeredes liberaret ab eo conscientiae onere.

Quaer. 1.º *Utrum Aurelius excommunicationem incurrerit Tridentinam, an excommunicationem Extrav. Ambitosae?* — 2.º *Quatenus negative, an recte egerit?*

R. Cum agatur de capellania *laicali*, eius bona non sunt bona *ecclesiastica*. Quare nulla adest excommunicatio in eorum alienatione. Cum autem Aurelius, *in Casu*, sedulo provideat certae illius oneris missae celebrandae impletioni, non videtur cur sit culpandus. Confirmatur ex Resp. S. Poenit. 14. Dec. 1898. « Emptores bonorum ad causas pias mere laicales pertinentium, generatim loquendo non indigere compositione, nisi ratione onerum super iisdem bonis impositorum aliquod ius Ecclesiae competat ». — Monit. Eccles. v. 10. p. 2. p. 267., D'Annib. ed. 3.^a p. 3. n. 71. 84.

9. « Se i cattolici lavoratori dei beni di chiesa usurpati dai turchi possano godere della porzione che tocca loro dall'avere lavorati tali beni; e se possano nascondere dei frutti, biade, ecc. che toccano ai turchi usurpatori, per consegnarli al parroco, che in realtà n'è il padrone, e far celebrare tante messe pel benefattore.

R. Affirmative quoad primam partem, et negative quoad secundam ». S. C. de P. F. 18. Apr. 1757., Collect. n. 1615.

10. Fabritius, postquam campum emerit, novit fundum esse gravatum canone in favorem Ecclesiae, qui nunc consequenter post ecclesiasticorum bonorum usurpationem a Gubernio factam Demanio solvendus est. Turbatus Fabritius quaerit quid efficere debeat, timens ne sit excommunicatus.

Quaer. 1.º *An in Casu Fabritius peccaverit, et an peccet fundum retinendo?* — 2.º *An incurrerit, vel incurrat nunc excommunicationem?* — 3.º *An sit S. Sedes adeunda pro legitima venia obtinenda et pro sanatione?* — 4.º *An possit Fabritius canonem redimere?*

R. Ad 1.um Campum Fabritius emendo non peccavit; quia primum bona egit fide, ut constat ex toto tenore *Casus*, et quia praeterea campus non est, *in Casu*, ecclesiasticum bonum. Campum nunc Fabritius retinendo non item peccat, quia campus, ut inodo dictum est, Ecclesiae bonum non est. Quod autem campus gravatus sit canone in favorem Ecclesiae, hoc non impedit quominus campum libere retinere possit, cum non ideo aliquod Ecclesiae ius laedatur.

Ad 2.um Nullam Fabritius incurrit excommunicationem. Nam ad incurrendam Tridentinam excommunicationem S. 22. C. 11. de R., de qua tantum esse potest quaestio *in Casu*, requiritur quod quis ecclesiastica bona *usurpare praesumat*, illa *in proprios usus convertat*, *impediat ne ab iis ad quos iure pertinent percipiantur*, eaque ipse *occupet* et *detineat*. Atqui nihil tale fecit et facit Fabritius, campum emendo campum retinendo, canonem ex legis coactione Demanio solvendo.

Ad 3.um Patet ex dictis nulla Fabritium indigere venia et sanatione. Nullam enim Fabritius commisit *occupationem* seu *usurpationem* vel *alienationem* ecclesiastici canonis. Patet etiam Fabritium nulla pariter indigere venia Apostolicae Sedis, si campum ipse vendere vellet. Nam iterum neque *occupatio*, neque *usurpatio* neque *alienatio* bonorum Ecclesiae haberetur; neque, per se loquendo, ullum inde Ecclesiae detrimentum obveniret, cum semper campus canone illo gravatus esse pergeret, in manibus novi emptoris.

Ad 4.um Si census pertineant ad beneficia suppressa a Gubernio, sive sint redimibiles sive irredimibiles, eos ab ipso Gubernio affrancare Fabritius non potest sine venia Apostolicae Sedis. Ita enim agendo impedit profecto, ne bona Ecclesiae ab iis, ad quos iure pertinent, percipiantur. Si capitale non superet 30000 lib. potest etiam ad episcopum recurri, qui *ad compositionem* admittere potest.

Si vero census pertineant ad beneficia conservata, et sint natura sua irredimibiles, cum eorum affrancatio alienationi aequivaleret, opus est Apostolica venia, sine qua excommunicatio habetur Extrav. *Ambitosae*. Ac, si summa capitalis non superet 30000 lib. potest etiam in hoc casu *ad compositionem* admittere episcopus. Si census sint e contra redimibiles, nulla opus est venia; cum censuarius ius habeat eos affrancandi. Dummodo sine Ecclesiae detrimento redimantur, licite consequenter affrancari possunt.

168. — CLERICI MATRIMONIUM CONTRAHENTES

1. Seius subdiaconus mandatum fecit Sallustio pariter subdiacono, ut matrimonium suo nomine contraheret. Quisnam eorum excommunicationem incurrit?

R. Secundum C. 72. de Reg. Iur., *Qui per alium facit, per seipsum facere videtur*. Nullum ergo dubium esse potest, Seium subdiaconum matrimonium, vere *contrahere praesumentem*, excommuni-

cationem incurrere, minime vero Sallustium matrimonium nullo modo attentantem. — I. M. 1203.

2. Titius, iunior sacerdos evagatus animo et ecclesiasticae militiae pertaesus, clericali veste dimissa, et italica patria relicta, in Galliam profectus est, ibique ad instar viri laici mercaturae se totum dedit. Nonnullos post annos Bertae puellae amore captus per multas fallacias, et opera praesertim Caii vaferrimi hominis, qui Titii conditionem et statum optime noverat, eam civili tantum ritu in uxorem assumit. Non multo post Berta in tanti sceleris notitiam venit; et nihilominus in nefaria cohabitatione persistit.

Quaer. 1.º *Quae censura teneat ordinatos in Sacris vel religiosos qui contrahunt, et qui cum eis contrahunt matrimonium?* — 2.º *Quinam sint illi censurae obnoxii, et quibus opus sit ad illam incurrendam?* — 3.º *An huiusmodi censuram Titius, Caius et Berta incurrerint?*

R. Ad 1.um Censura, quae tenet ordinatos in Sacris vel religiosos qui contrahunt, et qui cum eis contrahunt matrimonium est excommunicatio latae sententiae Episcopis seu Ordinariis, a iure reservata. Id patet ex tenore articuli primae tertiae seriei Censurarum Excommunicationis, quae habentur in Const. Pii IX. *Apostolicae Sedis de Censuris*.

Praesens autem excommunicatio, ut aliae sequentes eiusdem seriei, excommunicatio *papalis* est, cum ab ipso Summo Pontifice et generalis lege lata sit. Ab ipsa tamen, ut ab aliis sequentibus, absolventi facultas, ordinario iure, Episcopis conceditur, qui proinde delegata ipso iure potestate absolvunt, quam consequenter tanquam ordinariam aliis possunt delegare.

Romae autem Confessarii non indigent speciali facultate ab Eminentissimo Cardinali Vicario obtenta, quoad huiusmodi excommunicationes absolvendas, Episcopis sive Ordinariis reservatas, ex antiqua consuetudine, ut declaravit S. O. 1. Dec. 1875.

Regulares etiam, vi suorum privilegiorum absolvere possunt ab huiusmodi excommunicationibus, Episcopis seu Ordinariis ab ipso iure reservatis. Quamvis enim fuerint revocata eorum privilegia per Const. *Apostolicae Sedis* quoad censuras Summo Pontifici reservatas, ea tamen revocatio non extenditur etiam ad has excommunicationes Episcopis reservatas. Idque fuit explicite declaratum a S. O. 22. Martii 1881.

Ad 2.um *Illi* qui praedictae censurae sunt obnoxii non sunt Cle-

rici omnes, sed *Clerici in sacris constituti*, ut habetur in illa Const.; itemque *Regulares et Moniales*, non omnes, sed solemniter professi et solemniter professae. Nam in laudata Const. dicitur: *post votum solemne castitatis*. Tandem eidem censurae obnoxii sunt *omnes cum aliqua ex praedictis personis matrimonium contrahere praesumentes*; quae verba sunt eiusdem Constitutionis. Praeter hos recensitos, nullus alius censurae obnoxius est. Quare *alii cooperatores* in ea non comprehenduntur.

Opus autem est *matrimonium attentare*; cum matrimonium sit invalidum ratione voti sollemnis sacrorum ordinum et religiosae professionis. Opus praeterea est, ut in hoc attentato matrimonio non habeatur ignorantia, etiam crassa et supina. Nam excommunicatio fertur non simpliciter in *matrimonium contrahentes* sed in *matrimonium contrahere praesumentes*. Necesse item est *matrimonium contrahere*, unde non sufficit ad incurrendam excommunicationem matrimonio, iam ex ignorantia et bona fide contracto, perseverare, neque sufficit *sponsalia* tantum, et non matrimonium, *contrahere*, vel *matrimonium* simpliciter *promittere*.

Dubitatum autem est, an opus esset matrimonium attentare aliunde quam ex sollemni voto, validum. Dubitatum pariter est utrum opus esset verum matrimonium contrahere, an sufficeret *matrimonium mere civile contrahere*. Variae fuerunt doctorum sententiae. Sed utrumque dubium resolvit S. O. 22. Dec. 1880., 13. Ian. 1892., decernens excommunicationem incurrere in utroque casu, scilicet excommunicationem incurrere, sive matrimonium invalidum esset etiam ex alio impedimento, e. g. consanguinitatis, sive quia matrimonium tantum civile contraheretur.

Tandem cum excommunicatio feratur in *praesumentes matrimonium contrahere*, patet ad eam incurrendam opus etiam non esse praeter matrimonii contractum matrimonii consummatione. Opus tamen est, ut per se patet, *maritali affectu*, et *exteriore quadam matrimonii forma seu specie*; secus nullo pacto verificatur *matrimonium contrahere*, sed potius *verissimum inire concubinatum*.

Ad 3.um Titius matrimonium iniens cum Berta civili tantum ritu, cum ipse bene cognoscat suam sacerdotis cognitionem excommunicationem evidenter incurrat. Eam vero non incurrat Berta, quae Titii sacerdotalem statum omnino ignorabat, quando matrimonium contraxit. Quamvis autem ea cognita Titii conditione, in matrimonio perstiterit, censuram tamen non incurrat, quia tunc matrimonium non contraxit, sed in contracto iam permansit. Rea ipsa nunc tantum est non tantum

fornicationis verum etiam sacrilegae fornicationis. Caius pariter, cuius opera et fallaciis Titius puellae amore captus est, nullam incurrit excommunicationem. Nam Caius non est *praesumens contrahere matrimonium*, sed tantum cooperans est, et praefata excommunicatio ad alios complices et cooperatores non extenditur. Praeterea Caius probabiliter laicus est; neque ipse est matrimonium contrahens cum moniali solemniter professa. Ac etiam si esset sacerdos censuram non incurreret ob dictam rationem, quia ea ad complices et cooperatores non extenditur.

Notandum autem hic est quod delictum, a Titio commissum, completa nempe apostasia a statu clericali, cum clericalem vestem dimiserit, mercaturae ad instar viri laici se totum dederit, et tandem, non obstante solemnī castitatis voto, matrimonium contraxerit, delictum est continens suspicionem de haeresi. Porro tum haeresis formalis, tum delicta illa quae hominem reddunt suspectum de haeresi, denuntianda per se sunt infra mensem, nisi agatur de illis regionibus, in quibus haereses impune grassantur, et huiusmodi haeretici homines vel de haeresi suspecti puniri non possunt. Verum si Titius, ad bonam frugem revertatur, uti sperandum est, si in Italiam redeat, suam patriam, et Romam veniat, ad suam cum Deo et cum Ecclesia reconciliationem; ad Sanctum Officium est recurrendum, uti est vigens in Urbe praxis, pro Titii rehabilitatione.

Abs re autem non erit principaliora quaedam recensere hic crimina denuntianda, tanquam suspecta de haeresi. Ea sunt:

1.º Nuptiae contractae vivente coniuge.

2.º Nuptiae clerici in sacris constituti, vel Religiosi professi.

3.º Missam sine sacerdotio celebrare, aut aliud sacramentum sine requisito sacerdotio administrare.

4.º Violare sigillum sacramentalis Confessionis.

5.º Blasphemiam proferre haereticalem.

6.º Magiam et maleficium exercere, pacto expresso cum daemone, vel daemonem adorando aut interrogando, vel res sacras miscendo.

7.º Sollicitare occasione Confessionis poenitentes ad turpia.

8.º Clandestinis sectis nomen dare.

9.º Haeticorum denuntiationem dissuadere, nisi fiat ex amicitia.

10.º Haeticorum denuntiationem negligere, si quis ex officio denunciare teneatur.

11.º Si confessarii denegandae absolutionis minis poenitentes coegerint ad complicitis revelationem.

12.º Excommunicatus, qui post legitimas monitiones non resipuerit, et obdurato animo in censuris per annum insorduerit. Trid. S. 125. de R. C. 3. — Cf. Albitius *de Inconstantia in Fide*; S. Alph. 1. 3. n. 27., 1. 4. n. 249. seqq.; Scavini ed. 12.^a Mediolani 1874. 1. 2. n. 814. 815.

Hac demum occasione opportunum erit adnotare quandam Declarationem S. O. d. 10. Sept. 1556., quae inserta est in Nova Editione Collectanae S. C. de P. F. pag. 216. Vol. 2. sub. num. 1558. in Nota: « SS^{ms}... declaravit et concessit quod si de caetero contingat aliquem ad Sacramentum Confessionis accedere quacumque ecclesiastica censura innodatum, quam et ipse et Confessarius penitus ignorent, beneficium absolutionis ab eodem Confessario consequi possit et consequatur, perinde ac si nullo Ecclesiae vinculo esset innodatus; et casu quo postea de huiusmodi censura ipsum sic absolutum notitiam habere contingat, non teneatur peccata tempore ignorantiae huiusmodi iam confessa de novo confiteri, neque novam absolutionem de iisdem peccatis quaerere et consequi, sed, absolutione peccatorum iam obtenta, quietus absolutionem ab excommunicatione, cuius notitia sibi supervenit, quaerere teneatur ».

168.bis. — ALIENANTES ET RECIPIENTES BONA ECCLESIASTICA

1. Titius parochus inter alia exigui pretii mobilia ad suam Ecclesiam pertinentia, vestem etiam mirae prorsus pulchritudinis vendidit, et plusquam sexcentas libellas ex venditione percepit. Praeterea summam pecuniae satis gravem Ecclesiae suae propriam, ne diu infecunda maneret, diviti cuidam mercatori ad biennium mutuam dedit. Fructus etiam sui beneficii tum pendentes, tum insequentis anni integro pretio recepto vendidit. Collectam pecuniam in augendam suppellectilem suae Ecclesiae Titius cuidam erogavit, quin tamen de impetranda legitima facultate curaret.

Quaer. 1.º *Quae censura lata sit in alienantes et recipientes bona ecclesiastica?* — 2.º *Quos teneat, et an sit reservata?* — 3.º *An Titius ob non impetratam necessariam facultatem in eam censuram inciderit?*

R. Ad 1.um Alienantes et recipientes bona ecclesiastica, excom-

municationem incurrunt articuli III. quartae serici Const.^{is} *Apostolicae Sedis* de Censuris.

Haec excommunication desumitur ex Extrav. Comm. Cap. unic. *Ambitiosae de Rebus ecclesiae non alienandis* l. 3. tit. 4. Sed ea lex nonnihil per Const. *Apostolicae Sedis* est modificata. Etenim primo *praesumptio* quae in Const.^{ne} *Apostolicae Sedis* desideratur *pro recipientibus* et *non pro alienantibus*, in Extrav. cit. asseritur quoad *alienantes*, et non quoad *recipientes*. Insuper ex eadem Extrav. Episcopi et Abbates praeter excommunicationem *ingressu ecclesiae interdiciuntur*. Inferiores vero praelati commendatarii et aliarum ecclesiarum rectores, beneficia vel administrationem obtinentes, administratis bonis, praebendis et beneficiis ipso facto privantur, et illa absque alia declaratione vacant.

Hinc sunt, qui tenent ab hac censura immunes esse Episcopos et Abbates, illi enim Extrav. *Ambitiosae* non percelluntur excommunicatione, sed interdicto ab ingressu ecclesiae, quod certo per Const. *Apostolicae Sedis* abolitum est. Per hanc autem Const.^{em} excommunicatio fertur *ad formam* cit. Extravagantis, in qua Episcopi et Abbates excommunicari non videntur.

Verum id conforme non est praedictae Extravaganti. Nam in ea primum dicitur *generatim omnino*: « Tam qui alienat, quam is qui alienatas res et bona praedicta receperit sententiam excommunicationis incurrat ». Et deinde mox subiungitur: « *Alienanti vero bona...* si Pontificali vel Abbatiali praefulgeat dignitate, ingressus ecclesiae sit penitus interdictus ». In sensu obvio haec sunt non ad limitandam vel excludendam excommunicationem, sed *ad addendam aliam poenam* pro maiore gravitate delicti, attenta qualitate harum personarum. Quae vero, licet magis culpabiles, immunes essent in praesenti a qualibet poena. Quod adhuc magis irregulare videtur, quum tales personae, illae praecise sunt quae facilius prohibitas alienationes efficere possunt. Dicendum ergo est, eos non interdictum ab ingressu ecclesiae, quod non habetur in C. *Apostolicae Sedis*, sed excommunicationem incurrere. Si ita non esset, tunc nullus alienans incurreret latam contra alienantes excommunicationem. Nam deinde statim etiam additur: « *Inferiores vero Praelati*, commendatarii, et aliarum ecclesiarum Rectores, beneficia vel administrationem quomodolibet obtinentes prioratibus, praeposituris, praepositatibus, dignitatibus, personatibus, administrationibus, officiis, canonicatibus, praebendis, aliisque ecclesiasticis cum cura et sine cura secularibus et regularibus beneficiis, quorum res et bona alienarunt, ipso facto privati existant, illaque absque de-

claratione alia vacare censeantur ». Eadem ratione ergo ac Episcopi et Abbates alii omnes inferiores administratores bonorum ecclesiasticorum ab excommunicatione essent eximendi secundum praedictum Extravagantem. Demum in art. Const.^{is} *Apostolicae Sedis* non dicitur quod excommunicatio fertur *ad formam Extrav.*, quod revera non haberet sensum. Sed dicitur: *Alienantes et recipere praesumentes absque Beneplacito Apostolico ad formam Extrav.* id est absque Beneplacito Apostolico requisito, secundum formam ab Extrav. statutam. Et sane haec, forma est, et sola forma est, statuta in ea Extrav. pro legitimis alienationibus.

Ad 2.um Praedicta excommunicatio non tenet simpliciter alienantes et recipientes, sed *alienantes et praesumentes recipere*. Nam illud verbum *praesumentes* postea positum nonnisi recipientes afficit. Dicitur enim: *Alienantes et recipere praesumentes*. Quare, ut alias semper, excusat ab hac censura recipientes ignorantia etiam crassa et supina. *Alienantes et recipientes*, alienatione perfecta, re tradita et accepta, secundum tamen varia pacta recensita in Extrav. *Ambitosae*.

Tenet autem praefata excommunicatio alienantes *absque beneplacito Apostolico, recipientes absque beneplacito Apostolico, ad formam Extrav. Ambitosae*. Ergo praesens censura non tenet omnes alienantes, sed eos qui *cum Apostolico beneplacito* alienare possunt *ad formam praedictae Extrav.* Quare hanc censuram non incurrunt nisi Episcopi, Abbates, inferiores Praelati, Commendatarii, Parochi, Beneficiati, Rectores ecclesiarum; et generatim Administratores bonorum ecclesiasticorum, qui ecclesiastica bona cum Apostolico beneplacito possunt alienare ad formam praedictae Extrav., et in ea commemorantur; et qui ab his recipiunt ecclesiastica bona sine praedicto beneplacito.

Tenet praeterea *alienantes* h. e. transferentes dominium sive totius proprietatis, sive tantum utile praeter formam praedictae Extrav., qua permittitur locatio et conductio non ultra triennium, contractus emphyteuticus, quoad res tradi solitas in emphytheusim, et distractio earum rerum, quae servando servari non possunt.

Tenet insuper alienantes *bona ecclesiastica, Deo dicata*, adeoque bona, quae rite sunt ecclesiae acquisita, et quae in patrimonio iam sunt ecclesiae. Tenet quidem *alienantes* huiusmodi bona, minime vero *non acquirentes* ecclesiae bona. *Alienare* enim non est *acquirere*. Neque tenet male administrantes, et mala administratione damnificantes, vel destruentes. Item praesens censura non tenet furantes, diripientes, occupantes, usurpantes, sed recipientes tantum ab alienantibus vi alienationis.

Tenet tandem alienantes bona ecclesiastica *sive immobilia, sive mobilia pretiosa*. Ordinarii tamen iure suo alienare possunt praedia exigui valoris, C. *Terrulas* 53. Can. 12. q. 2., quae nempe non superent valorem 25 scutatorum aureorum de Camera, S. C. EE. et RR. 1. Maii 1840., nempe 225 libellarum Italicarum et 500 pro immutato pecuniae valore. Mobilia autem pretiosa censentur, si item valorem excedant 25 scutatorum aureorum de Camera, id est 225 libellarum Italicarum, et hodie pro imminuto pecuniae valore 500 libellarum, S. C. C. 22. Mart. 1611., 12. Apr. 1698. Quae vero prohibentur alienari, non possunt alienari non servata forma constituta in praedicta Extrav. *Ambitosae*. Forma autem in ea constituta, alia non est nisi Beneplacitum Apostolicum, quod alias omnes supplet Iuris formalitates, quando obtineatur.

Ad reservationem autem excommunicationis quod attinet, ex praedicta Extrav. excommunicatio reservata non erat, neque in praesenti ex Const. *Apostolicae Sedis* reservata est. Est enim praesens excommunicatio articulus III. quartae seriei excommunicationum latae sententiae nemini reservatarum per Const. *Apostolicae Sedis*. Ex praedicta autem Extrav. alienatio et receptio nullius est roboris, et alienatae ac acceptae res restitui debent.

Ad 3.um Titius vestem vendens, mirae prorsus pulchritudinis et valoris sexcentarum libellarum, et quae pertinebat ad suam ecclesiam, excommunicationem incurrit. Nam vendidit sine legitima facultate mobile vere pretiosum, *Deo dicatum*, nec sine eiusdem ecclesiae *detrimeto*, quae privata est *veste mirae pulchritudinis*.

Summam vero pecuniae satis gravem ecclesiae suae propriam, ne diu infecunda maneret, diviti cuidam mercatori ad biennium mutuam dans nullam incurrit excommunicationem. Ex communi enim doctorum sententia pecunia non accensetur mobilibus pretiosis in ordine ad hanc legem, nisi data fuerit cum obligatione pretiosa mobilia vel immobilia emendi. Insuper mutuum non connumeratur cum aliis contractibus recensitis et prohibitis in Extrav. *Ambitosae*; nec revera, praesertim si fiat ut in Casu, cum legitimo interesse seu fœnore percipiendo, alienationem continet cum ecclesiae *detrimeto*.

Neque item videtur Titius excommunicationem incurrere fructus vendens sui beneficii tum pendentes tum insequentis anni, integro pretio recepto. Nam Benedictus XIV. Const. *Universalis Ecclesiae* 29. Aug. 1741. prohibuit quidem sub poena excommunicationis et nullitatis actus fructus beneficii alienare *ad vitam vel in longum tempus, recepta per unam vel plures solutiones pecuniarum quantitate*. Verum

Titius neque ad vitam neque ad longum tempus fructus vendidit. Ad summum venditio fructuum insequentis anni, anticipato pretio, ut habetur in Conc. Trid. S. 25. C. 11. de R. *nullatenus in praeiudicium successorum valida intelligi* potest.

169. — SOLLICITATIO AD TURPIA

1. « Cornelia cum lacrymis et suspiriis in confessione fatetur Sulpitio paracho, se confessionis praetextu cum Evraldo, confessario, quem perditissimo prosequabatur amore, turpe facinus commisisse. Prudenter eam interrogat Sulpitius, et rescit Corneliam se graviter aegrotantem simulasse et confessarium, pravi illius affectus prorsus ignarum, confessionis praetextu advocasse, eumque licet primo reluctantem ad crimen patrandum tandem induxisse. His auditis, haeret anceps Sulpitius, nesciens utrum denuntiationem huius confessarii urgere debeat, necne.

Quaer. *An Cornelia obliganda sit ad denuntiandum Evraldum, quem ipsa sollicitavit, et in peccatum induxit?*

R. Negat S. Lig. cum aliis... Sed obstat Decisio S. O. 11. Februarii 1661... et recens eiusdem S. C. Instructio 20. Febr. 1867., qua id etiam § 2. expresse declaratur ». Ita P. Gury 653.

Verum in cit. Dec. et Instr. nihil habetur, quod ad rem faciat, ibi enim agitur de vera sollicitatione ex parte confessarii *in confessione*. In praedicto vero *Casu* nullo modo *de confessione* agitur. Habetur utique confessionis praetextus; verum ut *praetextu confessionis* confessarius sit denuntiandus, opus est, ut confessarius praetextat confessionem ad sollicitandum poenitentem; et non sufficit, quod poenitens praetextat confessionem, ut possit confessarium sollicitare, et cum eo peccare. *In Casu* nullus apparet praetextus ex parte confessarii. Praetextus enim est omne illud quod obtegit interiorem intentionem, exteriore aliquo facto sive vero, sive tantum apparenti. Porro nulla ex parte confessarii intentio sollicitationis, *in Casu*, erat. Nihil confessarius fecit ad hanc intentionem obtegendam. Neque vero *ex Casu* apparet, quod instituerit confessarius veram confessionem audire, vel simulaverit, confessionem audire. Sed poenitens tantum est, quae fingit se aegrotam, et confessionem praetextens, confessarium advocat, ut eum sollicitet. Confessarius advocatus pergit in domum Corneliae, a qua sollicitatus, primum resistit et deinde consentit; ubinam est *sollicitatio confessarii, praetextu confessionis*, h. e. provocatio ad turpia facta a sacerdote, tanquam a confessario, praetextente *in Casu* con-

fessionem, seu invitante ad confessionem, ut ad turpia provocaret? Cf. Commentar. in C. *Sacramentum Poenitentiae* n. 17. ed. 5.^a, I. M. 1255.

2. Titia ad sacramentalem confessionem uti solebat Caio viro religioso, cuius linteis vestibus lavandis reficiendisque operam impendebat. Quadam die, confessione peracta, in qua, quod nunquam antea, de adulterio se accusaverat, Caius eam rogat, ut post communionem ad monasterii atrium se conferat. Id se facturum Titia promittit, et non multo post ad atrium accedens praestolantem se confessarium invenit. Dum sermonem interserunt de quibusdam vestibus reficiendis, Caius Titiam osculatur, aliosque turpes tactus cum ea exercet, quibus illa consentit. Post haec non semel accidit, ut cum ipsa ad audiendam missam templum ingrederetur, Caius in confessionali sedens, eam ad se accedere digito invitaverit, eidemque ad aures dixerit: « expecta me hodie domi; veniam ad te invisendam ». Caius tandem eidem promittit, se eius necessitatibus subventurum, si, posthabitis reliquis amatoribus, ipsi tantum deserviret: quod quidem per triennium contigit.

Quaer. 1.º *Quodnam sit sollicitationis crimen, de quo loquuntur Constitutiones tum Gregorii XV. « Universi gregis », tum Benedicti XIV. « Sacramentum poenitentiae ».* — 2.º *Quaenam sint clausulae, sub quibus huiusmodi Constitutiones de hoc crimine cavent?* — 3.º *An in propositis Casus circumstantiis vera adfuerit sollicitationis denuntiandae species, et quam clausulam respiciat?*

R. Ad 1.um Cf. I. M. 1253. — Ad 2.um Cfr. I. M. 1254. seqq. — Ad 3.um Sollicitatio quidem absolute fuit *in Casu* ex parte Caii, cum Titiam ad turpia provocaverit et induxerit. An autem sollicitatio adfuerit denuntianda ex cit. Const. distincte declarandum est per partes. Prima vice, qua Caius Titiam osculatur et turpiter tangit praedicta sollicitatio affirmari non potest. Nam primo quod Caius, confessione Titiae peracta, in qua primum illa de adulterio se accusaverat, eandem Titiam rogaverit, ut ad monasterii atrium se conferret, uti sollicitatio saltem *in causa*, seu *medio*, haberi certo non potest. Caius enim bene forte potuit rogare Titiam, ut *monasterii atrium* adiret ob aliquam necessitatem linteiarum vestium lavandarum et reficiendarum: et nullo pacto ad malum quendam finem. Idque certe persuadetur et confirmatur ex eo quod deinde Caius et Titia *sermonem intersererint de quibusdam vestibus reficiendis*. Quod Caius Titiam interim osculetur, aliosque turpes tactus cum ea exerceat, id sane non est confessionis

occasione sollicitare, ad quam clausulam fere aliae facile revocari possunt.

Ad summum esset sollicitare *ex confessionis notitia*, et contraversa ac dubia saltem res est, utrum haec sollicitatio contineatur in praedicta clausula; sed ab ea excludenda est, sive quia revera non est sollicitare *ex confessione*, sed *ex scientia*, acquisita per confessionem fragilitatis poenitentis; sive quia poenitens confessarium denuntiare non posset, quin se proderet et diffamaret; deberet enim manifestare suam confessionem ad eam denuntiationem explicandam, ut fieri debet, quomodo fuerit peracta *occasione confessionis*. Insuper nonne potuit Caius, cum sermonem interserebat cum Titia praesente, tum primum eam videns tentari et a tentatione misere vinci? Quod Caius in confessionali sedens digito Titiam invitaverit ad se accedere, eidemque submissa voce dixerit, ut ipsum domi expectaret, sollicitationem item non continet *ulla confessionis occasione*, cum nulla neque ante neque postea secuta fuerit, *in Casu*, confessio, et mulier uti apparet *ex Casu* omnino fuerit extra confessionale, et ante ipsum tantum constiterit, ad illa Caii verba audienda. Tandem quod Caius Titiam incitat et obtinet, ut ipsius tantum turpi amoris deserviat nullam quoque *confessionis occasionem* connexam infert; adeoque neque ratione huius continuatae per triennium sollicitationis obligatio apparet denuntiationis faciendae secundum Const. Gregorii XV. et Benedicti XIV.

Verum quamvis hic non adsit obligatio ex iure positivo iuridicae denuntiationis faciendae Iudici ecclesiastico, bene, inspectis *Casus* circumstantiis, esse potest obligatio denuntiationis faciendae iure naturali Praelato illius Caii. Agitur enim de Religioso viro, de religioso, qui per tam longum tempus turpia continuat peccata cum foemina, omni remota verecundia, nec obiter ex subitanea aliqua tentatione, sed ex animi bene considerato proposito: unde praedictum scandalum facile adhuc impendere potest in posterum et pro eadem Titia, et pro alia, et non sine etiam periculo publici scandali et publicae diffamationis pro toto Conventu.

170. — EXCOMMUNICATIO OB RAPTUM

1. « An qui puellas, a parentibus gentili viro desponsatas, invitas rapiunt, et traducunt ad domum sponsi, in excommunicationis poenam incurrant?

R. Aut sponsalia inita sunt a parentibus priusquam puellae rationis usu potirentur, nec constat post rationis usum illa confirmasse

ac rata habuisse; cum haec sponsalia irrita omnino sint, profecto, qui raptui harum virginum consilium, auxilium aut favorem praebent, sunt ipso iure excommunicati, iuxta caput 6. sess. 24. de Ref. Matr. Conc. Trid. Secus vero, si sponsalia cum earum consensu vel primum inita, aut deinde confirmata sunt, ac proinde firma ac valida reputantur; non enim raptorum poenis subiiciuntur, qui sponsam ad sponsum vi pertrahunt, quamvis invitam et renuentem ». S. C. de P. F. 17. Apr. 1784., Collect. n. 1418. I. M. 1024., 1212.

171. — PAROCHUS ILLEGITIME MATRIMONIO ASSISTENS

1. Ex Conc. Trid. s. 24. C. 1. de R. M., I. M. 1235., « Si quis parochus.. alterius parochiae sponso, sine illorum parochi licentia, matrimonio coniungere... ausus fuerit, *ipso iure tamdiu suspensus maneat quandiu ab Ordinario eius parochi, etc. absolvatur* ». Utrum haec suspensio sit mera *poena*, vel vera *censura*?

R. *Mera poena* esset, si esset *ad beneplacitum*. Sed haec formula: *tamdiu suspensus maneat quandiu ab Ordinario, etc. absolvatur*, significat in sensu obvio tantum absolutionem huius suspensionis *reservari* huic Ordinario, quando poenituerit delinquentem. Quare videtur quod haec suspensio sit vera censura, sed reservata.

DE PROHIBITIONE LIBRORUM

171.bis — DE SACRA SCRIPTURA

1. Mauritius librum legit, in quo ex professo traditur S. Ioannem non esse auctorem Evangelii. Nam Evangelium, quod ei tamquam auctori adscribitur, scriptum fuit saeculo secundo, anno circum circiter 150. Praeterea in praedicto libro traditur non omnia, quae in Sacris Bibliis continentur esse inspirata; sed ea solum, quae Deus voluit infallibili sua veritate affirmare, quae ea tantum sunt, quae directe spectant ad fidem et mores. Nam Sacra Scriptura conscripta est tantum pro salute animarum, et non pro instructione rerum profanarum. Quoad haec ergo non repugnat in Sacris Libris errorem inveniri, et plures revera errores inveniuntur quoad scientias naturales,

quoad historiam humani generis, chronologiam, geographiam etc. Bene insuper fieri potuit quod scriptor sacer aliquid de suo admiscuerit. Nam divina inspiratio, in Opere concinnando, humanam operam et industriam, quae errori obnoxia est, non excludebat. Inspiratio autem nihil aliud esse affirmatur, in eodem libro, quam concursus scriptoris conceptus cum conceptu Dei, et concursus scriptoris voluntas cum voluntate Dei, ut hoc vel illud scripto consignetur pro Ecclesiae utilitate. — *An licite Mauritius talem legat librum, et eius studeat doctrinae?*

R. Negative. Nam huiusmodi liber damnatur generali Decreto C. *Officiorum ac munerum* tit. 1. cap. 5. n. 11., in quo reprobantur libri, « in quibus inspirationis Sacrae Scripturae conceptus pervertitur, aut eius extensio nimis coarctatur ». Porro evidenter liber, quem Mauritius legit, inspirationis extensionem coarctat, et conceptum pervertit. Nam Evangelium S. Ioannis a Concilio Trid., a Patribus, ab Ecclesia Catholica universa, inter Canonicas Scripturas recensetur. Conc. Trid. Sess. 4. Decr. de Canon. Script. Inspiratio praeterea in Sacris libris nullo modo coarctari potest ad res fidei et morum. Praedicta enim inspiratio complectitur libros ipsos *integros, cum omnibus suis partibus*, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt. Conc. Trid. l. c. Unde consequitur: nullum in Sacris Libris esse posse errorem, nisi vel recta inspirationis notio abiiciatur, vel Deus falsitatis auctor asseratur.

Illam autem inspirationis explicatio inspirationem omnino evertit; nam concordia illa conceptus et voluntatis scriptoris cum conceptu et voluntate Dei in quocumque pio libro, secundum rectam doctrinam scripto, ad animarum salutem promovendam, habetur. Inspiratio bene diversa est; nam vi inspirationis Deus auctor primarius libri est, et liber *dictante Deo* scribitur ab humano scriptore, ita ut scriptor tamquam instrumentum supernaturali virtute ad scribendum excitetur et moveatur, Deo ipsi deinde ita assistente, ut ea omnia et sola tum mente recte concipiat, tum fideliter velit scripto consignare, et omni deinde exprimat veritate, quae mens divina per Scripturam Ecclesiae proponenda comprehendit, et consequenter Deus conscribere iubet.

Confirmantur haec omnia ex Litt. Leonis XIII. de Studiis Scripturae Sacrae: « Fieri quidem potest, ut quaedam librariis, in Codicibus describendis minus recte exciderint; quod considerate iudicandum est; nec facile admittendum, nisi quibus locis rite sit demonstratum: fieri etiam potest, ut germana alicuius loci sententia permaneat anceps; cui enodandae multum afferent optima interpretandi regulae;

at nefas omnino fuerit aut inspirationem ad aliquas tantum Sacrae Scripturae partes coangustare, aut concedere sacrum ipsum errasse auctorem. Nec enim toleranda est eorum ratio, qui ex istis difficultatibus sese expediunt, id nimirum dare non dubitantes, *inspirationem divinam ad res fidei morumque, nihil praeterea, pertinere*, eo quod falso arbitrentur, de veritate sententiarum cum agitur, non adeo exquirendum quaenam dixerit Deus, ut non magis perpendatur quam ob causam ea dixerit.

Etenim libri omnes atque integri, quos Ecclesia tamquam sacros et canonicos recipit cum omnibus suis partibus, *Spiritu Sancto dictante*, conscripti sunt; tantum vero abest, ut divinae inspirationi error ullus subesse possit, ut ea per se non modo errorem excludat omnem, sed tam necessario excludat et respuat, quam necessarium est, Deum, summam Veritatem, nullius omnino erroris auctorem esse. — Haec est antiqua et constans fides Ecclesiae, solemni etiam sententia in Conciliis definita Florentino et Tridentino; confirmata denique atque expressius declarata in Concilio Vaticano, a quo absolute edictum: *Veteris et Novi Testamenti libri cum omnibus suis partibus, prout in eiusdem Concilii (Tridentini) decreto recensentur, et in veteri vulgata latina editione habentur, pro sacris et canonicis suscipiendi sunt. Eos vero Ecclesia pro sacris et canonicis habet, non ideo quod sola humana industria concinnati, sua deinde auctoritate sint approbati; nec ideo dumtaxat; quod revelationem sine errore contineant; sed propterea quod, Spiritu Sancto inspirante, conscripti Deum habent auctorem*. Quare nihil admodum refert, Spiritum Sanctum assumpsisse *tantumquam instrumenta ad scribendum*, quasi non quidem primario auctori, sed scriptoribus inspiratis quidpiam falsi elabi potuerit. Nam *supernaturali* ipse virtute ita eos ad scribendum excitavit et movit, ita *scribentibus adstitit*, ut ea omnia eaque sola quae ipse iuberet, *et recte mente conciperent, et fideliter conscribere vellent, et apte infallibili veritate exprimerent*: secus, non ipse esset auctor Sacrae Scripturae universae. Hoc ratum habuere semper SS. Patres Consequitur, ut qui in locis authenticis librorum quidpiam falsi contineri posse existiment, ii profecto *aut catholicam divinae inspirationis notionem pervertant, aut Deum ipsum erroris faciant auctorem*. Atque adeo Patribus omnibus et Doctoribus persuasissimum fuit, divinas Litteras, quales ab Hagiographis editae sunt, ab omni omnino errore esse immunes . . . professi unanimes, Libros eos *et integros et per partes* a divino aequae esse afflatu, Deumque ipsum per sacros auctores elocutum nihil admodum a veritate alienum ponere potuisse Deum

conditorem rectoremque rerum omnium, eundem esse Scripturarum auctorem: *nihil propterea* ex rerum natura, nihil ex historiae monumentis colligi posse, quod cum Scripturis revera pugnet ». Leo XIII. Litt. Enc. *Providentissimus Deus* 18. Nov. 1893.

DE IRREGULARITATIBUS

172. — CENSURAE VIOLATIO

1. Paulus credens se excommunicatione ligatum ob lectionem libri in Indice prohibiti, sine venia factam, poenitentem complicem in peccato turpi absolvit. Cum occasionem habuerit deinde legendi librum haeretici cuiusdam, haeresim propugnantem, complicem iterato absolvit.

Quaer. *An Paulus sit irregularis?*

R. Licet Paulus se crediderit excommunicatum legendo librum in Indice relatum, excommunicatus revera non erat; adeoque complicem absolvens prima vice irregularitatem non incurrit, quia censuram vere non violat. Excommunicationem utique incurrit Paulus legendo haereticum librum, quare tunc utique quando complicem iterato absolvit, irregularitatem incurrit ex violata censura. Verum Paulus iam antea alia vice complicem solverat, et erat etiam propter hoc excommunicatus. Quare quando secunda vice absolvit complicem duplici excommunicatione erat irretitus. Nihilominus unam tantum incurrit irregularitatem: quia omnes censurae ordinem vetant exercere, unius virtutis religionis intuitu, propter reverentiam sacri ministerii. Verum cum haec irregularitas pluribus aequivaleat « in petitione dispensationis id exprimere debet ». S. Alph. l. 7. n. 359. — I. M. 1325.

172.bis — MALA ORDINUM SUSCEPTIO

1. Hieronymus sacerdos ad presbyteratum promotus fuit integro anno et sex mensibus ante praescriptam aetatem ex inculpabili omnino inadvertentia. An est *suspensus*? An *irregularis*? An *sanatione* indigeat pro celebratis missis? An *dispensatione*, ut possit nunc celebrare, quia adhuc quindecim menses ad legitimam aetatem desunt?

R. Hieronymus *suspensus* non est; quia nulla habetur pro defectu aetatis suspensio in C. *Apostolicae Sedis* et in Conc. Trid. Neque item *irregularis* est; de ea enim dubitatur inter doctores, I. M. 1324. Nulla quidem pro celebratis missis *sanatione* indiget, cum valide fuerint celebratae. Nulla quoque indiget dispensatione, ut missam pergat celebrare, quia nullo ad celebrandum irregularitatis vel suspensionis vinculo ligatur. Ita Monit. Eccles. v. 12. p. 465. Verum dispensatio petenda videtur. Nam si Trid. s. 23. C. 13. praescribit, ut *nullus ad presbyteratus ordinem ante vigesimum quintum aetatis suae annum promoveatur*, nonne implicite prohibet missae celebrationem, si quis ante hanc aetatem, sine legitima dispensatione, fuerit ordinatus?

173. — HOMICIDIUM

1. Seius sacerdos colloquens cum Tiburtio Aurelii inimico, libenter excipit et laudat etiam Tiburtii propositum Aurelium occidendi. Tiburtius Aurelium revera occidit. Hinc Seius valde dubitat; utrum ipse homicidium sua loquendi ratione mandaverit, et an saltem consulerit. Quare dubitat consequenter, *utrum sit irregularis?*

R. Seius irregularis non est. Nam licet ob homicidium dubium incurrat quis irregularitatem, nempe, si *constat* hominem fuisse occisum et dubitetur tantum utrum *ipse*, an alius, *occiderit*; irregularitas tamen non habetur, si dubitetur tantum utrum mandato aut consilio suo causa quis fuerit homicidii. — S. Alph. l. 7. n. 347. dub. 3., n. 361., D'Annib. ed. 3.^a p. 1. n. 424. 428., I. M. 1318. 1330.

2. Fulgentius odio in suum patrem senem correptus, eum fame fecit perire, quotidie cibum ad eum occidendum ipsi imminuendo, et tandem denegando. Gravissimi peccati sinceram poenitentiam agens arctam religionem ingressus est, in qua observantissimus vixit per plures annos, et cum non vulgari praeditus sit scientia eius superiores desiderant, ut ad sacerdotium ascendat.

Quaer. *An Fulgentius sit irregularis?*

R. Certum est apud omnes, quod si quis tantum ex caritate teneatur homicidium impedire, et non impediatur, quamvis ex odio, irregularitatem non incurrat. « Dubium fit, ait S. Alph. l. 7. n. 376., an incurrat, qui tenetur impedire *ex iustitia ratione pacti, vel officii*, nempe si sit medicus stipendio conductus, advocatus qui tenetur reum tueri, custos viarum, pater, tutor, dominus aut maritus qui tenetur uxori alimenta praestare. Prima sententia negat incurrere....

Ratio, quia aliter iudicandus est qui positive influit in homicidium, quam qui homicidium non impedit. Secunda sententia vero affirmat... Ratio, quia omittens defendere cum possit, quem iustitia defendere tenetur, censetur verus homicida, cum ipse, si non physice, moraliter tamen influit in homicidium. Haec sententia est quidem communior et probabilis, sed non minus probabilis mihi videtur prima; cum enim irregularitas debeat esse in Iure expressa, recte dicit Ronc. ex ss. canonibus non satis constare huiusmodi non impediētes, moralem tantum causam praebentes, incurrere irregularitatem, sed solos *occidentes, mandantes, consulentes, omnesque positive in homicidium influentes* ». Ex his videri posset Fulgentium ex ipso S. Alphonso irregularitatem non incurrisse. Nihilominus omnino dicendum est Fulgentium irregularitatem incurrisse, *studiose patris mortem procurando*, cibum ei imminuendo et denegando. Idque constat ex ipsa S. Alphonsi sententia, nam mox subdit: « Iidem autem Cont. Tourn. et Escob. excusant ab irregularitate, qui omittunt impedire, *non iam studiose, ut homo occidatur*, sed tantum ex timore vel negligentia: idque recte inferunt ex C. *Quaesitum de Poen. et rem.*, ubi parentes, ex quorum culpa filii in cunis perierint, censentur irregulares, *si studiose neglexerint suffocationem impedire*, non tamen, si ex ipsorum incuria filii mortui fuerint ». — Cf. Reiffenst. l. 5. t. 12. n. 42. seqq., I. M. 1329. 1330.

174. — ABORTUS

1. Caius sacerdos venam aperuit praegnanti, ut abortus sequeretur, et cum non constaret de abortu, consilium illi dedit pedes in aquam calidam per dimidiam horam immergendi, nec tamen potuit ideo, etiam hac vice, de abortu constare.

Quaer. *An Caius sit irregularis?*

R. « Dicit Diana cum Nav. etc. quod si medicus aperuerit venam praegnanti, ut abortus sequeretur, sed postea non constet de abortu secuto, non est censendus irregularis... quia non proceditur contra aliquem ad poenas, nisi constet de corpore delicti. Secus vero dicendum, si media adhibita ad abortum fuerint adeo efficacia, ut ex eis communiter sequatur effectus, quia tunc praesumptio fit ex communiter contingentibus ». S. Alph. 1. 7. n. 347. dub. 3. Cum autem etiam illa pedum lotio remedium non sit omnino efficax ad abortum procurandum, non videtur quod Caius incurrerit irregularitatem. A fortiori vero excusandus ab irregularitate est, si non constet de foetu

animato, et adhuc multo magis, si de ipsa non constet praegnatione. S. Alph. 1. 3 n. 395, 396., I. M. 1330.

2. Sempronius sacerdos dubitat, utrum suo consilio abortum procuraverit, de facto secutum.

Quaer. *An Sempronius sit irregularis?*

R. Negative. S. Alph. 1. 3. n. 396. ait: « Quid dicendum, si dubium esset, an aliquis suo consilio vel opera ad mortem *certam* foetus iam *certe* animati cooperatus fuerit? Vide dicenda 1. 7. n. 371. ». Porro hoc in loco S. D. generalem movet quaestionem, an mandans vel consulens homicidium sit irregularis, in dubio: an mandatum vel consilium fuerit vel non efficax causa homicidii. Et duas deinde affert sententias, alteram *communiozem* affirmantem, alteram *quae non videtur dicenda improbabilis*, negantem. Quare Sempronius, *in Casu*, potest probabiliter ab irregularitate excusari. I. M. 1318.

3. Fuscus sacerdos, ut liberior possit peccare cum quadam muliere sine periculo infamiae, ei persuasit ut perfectam utriusque ovarii excisionem sibi procuraret chirurgica operatione, ita ut *sterilis* vel *impotens* ita efficeretur, nullo generationis periculo. Quod mulier illa perfecit et sic ambo per plures annos in peccato continuarunt. Occasione Anni Sancti Fuscus convertitur ad bonam frugem, et quaerit, utrum debeat ab irregularitate dispensari.

R. Irregularitas hic esset primo ratione mutilationis. S. Alph. 1. 7. m. 380. quaestionem movet: « An sit irregularis *qui abscindit* testiculos alterius ». Et respondet: « Negant Bon. etc., quia, ut dicunt, illi non sunt membrum, sed pars membri. Sed probabilius affirmant Roncaglia etc., quia testiculi iam propriam operationem habent ». Porro idem de ovariis videtur dicendum. Irregularitatem autem incurrit non tantum qui alium mutilat, verum etiam qui illi mutilationi proxime cooperatur, prout in homicidio; quia mutilatio homicidio equiparatur. « Hinc, ait Reiffenst. 1. 5. t. 12, n. 57., eadem ratione communiter tenent dd. quod in illis casibus, in quibus contrahit irregularitatem, qui homicidium iniustum consulit, mandat, cooperatur ad illud, vel illud non impedit, aut ratum habet, in iisdem eandem irregularitatem contrahat etiam *consulens, mandans* etc. mutilationem ». Fuscus ergo ut mandans vel saltem ut consulens mutilationem irregularitatem contrahit *in Casu*.

Sed gravioribus adhuc poenis plectendus esset Fuscus. Etenim « Sixtus V. a. 1588. B. edidit, quae incipit *Effraenatam*, in qua omnes scienter procurantes abortum foetus sive animati, sive inanimati, et

quocumque modo in hoc consentientes vel *praebentes mulieribus venena sterilitatis*, subiecit cunctis poenis, quae debentur homicidis de iure civili et canonico, ut sunt privatio omnis privilegii clericalis, dignitatis, aut beneficii ecclesiastici, necnon *inhabilitas* ad ea in posterum obtinenda, etc. ». S. Alph. l. 3. n. 395. Fuscus quidem abortum non procuravit, nec praebuit venena sterilitatis ad occidendum foetum. Sed nonne plus quam venena sterilitatis praebuit, excisionem illam mandando vel consulendo ad impediendam generationem?

175. — DEFECTUS LENITATIS

1. Eulogius minorista *bona fide* medicinam dedit infirmo ad eius remedium et levamen, qui tamen ex ea mortuus est.

Quaer. *An Eulogius incurrit irregularitatem?*

R. Negative. Nam irregularitatem non incurrunt *in Casu*, nisi 1.º *clerici in sacris constituti et monachi*; 2.º *nisi incidendo vel adurendo*; et 3.º aegrotus ex incisione vel adustione moriatur. Atqui Eulogius est minorista et nullam adhibuit incisionem vel adustionem *in Casu*. Ergo nullam incurrit irregularitatem, licet sit beneficiatus. — S. Alph. l. 7. n. 384. 385., I. M. 1345.

2. Clemens miles in bello defensivo pluries quidem explodit in hostes, quorum multi occisi et mutilati sunt. Sed cum ipse debuit semper explodere simul cum aliis quam pluribus suis commilitonibus, dubitat, num ipse revera occiderit aut mutilaverit aliquem. Volens autem nunc ascendere ad sacros ordines, petit, utrum ipse sit irregularis.

R. Negative. « Si quis pugnaverit in bello iusto, in quo aliqui occisi sunt, et dubitet, an ipse per se aliquem occiderit, putant Bon., Leand. et alii posse reputare se non esse irregularem, quia quando ius dicit, dubitantem de homicidio censeri debere irregularem, loquitur de homicidio iniusto. Ergo in dubio circa homicidium iustum melior est conditio possidentis ». La-Croix l. 7. n. 453. Nihilominus potest ad cautelam peti dispensatio.

176. — BIGAMIA

1. Philarchus, postquam cum duabus mulieribus fornicationem commisit, volens ad sacerdotium ascendere, primam tonsuram et ordines minores recepit. Sed animo inconstans matrimonium iniit cum

quadam vidua muliere, quae deinde cognita est eius in quarto gradu consanguinea. Cum igitur irritum huiusmodi matrimonium fuerit, ad sacerdotium iterum intendit ascendere; sed dubitat, utrum sit irregularis.

R. Quod Philarchus primum cum duabus mulieribus fuerit fornicatus nulla inde bigamia habetur, adeoque nullum bigamiae impedimentum; cum nullum sit matrimonium *verum, similitudinarium, interpretativum*. I. M. 1343. Quod autem invalido matrimonio iam acolytus viduam duxerit, secundum communioem sententiam, bigamia est interpretativa *propter affectum intentionis, quasi viduae maritus*, C. ult. *de Big.*, adeoque irregularitas adest. Sententia minus communis negat, quia in praefato C. ult. non agitur nisi de ordinato in sacris, et non de acolyto neque de laico, et in odiosis extensio non fit de casu ad casum, ac ita Navarrus affirmat in S. Poenitent. conclusum fuisse. Et hanc *se sequi* sententiam ait D'Annib. ed. 3.^a p. 1. n. 419.

2. Titius invalide nupsit Caiae propter occultum affinitatis impedimentum. Caia mortua, nupsit Semproniae, sed etiam invalide propter aliud occultum affinitatis impedimentum. Cognita invaliditate utriusque matrimonii, Titius volens recipere sacros ordines, existimat nullo inde impedimento irretiri.

Quaer. *An recte?*

R. Titius secundum communissimam dd. sententiam irregularis est ex bigamia interpretativa, nempe si utrumque matrimonium, ut supponitur, fuerit consummatum. I. M. 1343.

Ratio est, quia hic non res ipsa, sed *animi cogitatio et affectus intentionis attenditur*. C. 4. *de Bigam.* Quae ratio, si valet, cum quis, defuncta uxore, suscipit ordinem sacrum, et deinde aliam ducit uxorem, et matrimonium consummat, quod secundum matrimonium est reapse nullum; eadem consequenter valet, quando quis, licet nullo sit sacro ordine initiatus, duplex contrahit et consummat matrimonium, licet invalidum. Unde etiam patet, quod quamvis irregularitas haec, uti aliae, non sit in iure expressa, ea tamen communissime affirmatur. Ac D'Annibale, qui eandem irregularitatem *dubiam* dicit; nihilominus, quia communissime affirmatur, « ab hac sententia, etsi recepta contra omnes regulas iuris, recedere non audet ». Ed. 3.^a p. 1. n. 418.

176.bis — DE IRREGULARITATE EX INFAMIA IURIS

1. Titius sacerdos, Rector convictus ecclesiastici, in quo iuvenes praesertim exteri in sortem Domini vocati excipiuntur, ut studiis theologicis expletis ad loca missionum post ordinationem se conferant, saepe versatur in magnis conscientiae anxietatibus circa alumnorum idoneitatem ad ordines recipiendos. Tres ipse in praesenti habet alumnos ordinandos, de quibus dubitat, an sint irregulares ex iuris infamia. Est in primis alumnus ex Germania, natus ex patre quidem catholico, sed ex matre lutherana, quae bona fide in haeresi decessit. Est deinde alter ex Anglia, qui licet natus et educatus in catholica religione, tamen ad tempus fidei valedixit, et in periodico anglicano saepe articulos exaravit propugnantes haeresim, qua nunc ex corde abiurata, pietate et zelo fervens cupit ordinari. Demum est alumnus ex Russia iam schismaticus, qui pariter eiurato schismate ad catholicae Ecclesiae unitatem rediit, et studio adducendi schismaticos ad eandem Ecclesiam vult sacris ordinibus initiari.

Titius huiusmodi casus confert cum Caio amico theologo, qui illi respondet, irregularitatem ratione haeresis non contrahi in Germania et Anglia, et eiusmodi locis, in quibus haeresis impune grassatur, ipsique haeretici infamia non notantur.

Quaer. 1.º *An haeretici habendi sint, ut irregulares, et undenam haec irregularitas profluat?* — 2.º *An nedum haeticos, sed et illorum liberos irregularitas teneat?* — 3.º *An quod dicitur de haeticis, extendi debeat ad schismaticos?* — 4.º *An, contra ac docuit Caius, aliquis ex tribus alumnis, de quibus in casu, habendus sit ut irregularis?*

R. Ad 1.um. Haeretici communiter uti irregulares habentur. Disputatur autem inter doctores, an crimen haereseos sive *publicae* sive *occultae* irregularitatem inducat. Alii enim tenent haeticos esse irregulares, *ratione ipsius criminis haereseos*, et consequenter, sive haeresis vera, formalis et externa sit publica, sive sit occulta. Alii vero tenent irregularitatem haereseos *ex infamia* seu ex defectu famae profluere. Quare irregulares non sunt nisi haeretici *publici* et *notorii*. Enimvero nullum expressum ius profertur, quo haeretici irregulares declarantur, quia *haeretici*. Et sic Capite 2. § 2. de *Haeticis* in 6.º quod in medium profertur, dicitur: « Haeretici... ad nullum *ecclesiasticum beneficium* seu *officium publicum* admittantur ». Haeretici ergo arcentur *a beneficiis et officiis publicis*, ergo non *ab ordinibus*. Ordines enim, communi et recepta verborum significatione, non veniunt nomine *offi-*

ciorum. Frustra autem haeretici hac Decretali a beneficiis et officiis publicis repellerentur, si iam a clero per irregularitatem essent exclusi. Quin imo praesens Decretalis aperte supponit eos a clero non excludi. Capite vero 13. § 5. e. t. *haeretici* eorumque receptatores, defensores et fautores *ex tunc ipso iure infames* declarantur, *si satisfacere contempserint infra annum*. Cf. C. 11. ibid. Hinc illi ipsi auctores, qui tenent haereticos etiam occultos esse irregulares, *rem valde dubiam esse dicunt*, et contrariam sententiam *esse probabilem*. — Ac Card. De Lugo, qui hanc ex professo tractat quaestionem, ait: « Mihi etiam haec sententia probabilis videtur; omnia enim, quae pro contraria afferuntur, probabilem habent solutionem, et non sunt multiplicandae irregularitates, ubi clare non constant », De Fide, D. 23. n. 124. Quare practice loquendo haereticus occultus potest haberi ut non irregularis. Etenim « si dubium est iuris, nempe si dubitatur an irregularitas sit a iure assignata, an non, pro aliquo actu, tunc nemo tenetur se gerere ut irregularem in foro conscientiae, et in dubio nemo suo iure spoliandus est; tum quia, cum dubitatur de lege lex non obligat, saltem quia tunc non est sufficienter promulgata ». S. Alph. l. 7. n. 346.

Cum autem praedicto Cap. 13. *de Haereticis*, dicatur haereticos ipso iure infames declarari, *si satisfacere contempserint infra annum*, videretur consequenter dicendum eos non esse infames ipso iure, nisi personaliter damnati, satisfacere contempserint infra annum. Unde dubitatum est de ista irregularitate pro Germania aliisque regionibus, in quibus haeresis impune grassatur. Nihilominus S. O. 4. Dec. 1890. absolute et simpliciter declaravit *haereticos ad fidem catholicam conversos esse irregulares, ideoque dispensatione indigere, ut ad Tonsuram et Ordines promoveantur*. Eadem declaratio facta est iam antea ab eodem S. O. 28. Nov. 1868. quoad *Alumnos Collegiorum Pontificiorum, qui ab haeresi convertuntur*, Postea vero praefata S. C. S. O. 6. Mart. 1891. Decretum d. 4. Dec. 1890. confirmavit pro Germania et aliis similibus casibus. Collect. S. C. de P. F. n. 362. 1178. 1696.

Ad 2.um Haereticorum filii irregulares sunt, sive legitimi, sive illegitimi sint, si illi *tales esse, vel tales decessisse probantur*. Quare cessat irregularitas, si parentes haeresim eiuraverint, et ex S. Alph., l. 7. n. 363. si nati sint ex parentibus nondum lapsis in haeresim. Haec irregularitas nullo iure expresso est constituta, sed deducta est ex CC. 2. 15. *de Haereticis in 6.º*, quibus prohibetur eis conferre *beneficia et publica officia ecclesiastica*. Unde est, quod non desint doctores hanc etiam irregularitatem negantes. Cf. S. Alph. l. c. Et

tamen constat ex praxi et interpretatione S. O., 4. Dec. 1890., 6. Mart. 1891. et S. C. C. 28. Febr. 1891. Collect. S. C. de P. F. II. cc.

Verum haec irregularitas, cum non sit ex delicto, sed ex defectu famae et ex iuris infamia, coarctanda est ad eos, qui filii sunt publicorum seu notiorum haereticorum. Quare affirmanda ea non est, donec *probetur* eorum parentes *haereticos fuisse et tales decessisse*. Irregulares autem sunt *filii et nepotes*, nempe *filii* tantum si mater haereticam sectam profitetur, *filii et nepotes*, per lineam paternam, si pater profitetur haereticam sectam. Quare *nepos ex filio avi haeretici* est irregularis, non *nepos ex filia avi haeretici*. Ac si *pater* convertatur, sed *avus*, in linea paterna, manet *haereticus*, irregularitas adhuc *nepotis* subsistit. Idque valet etiam pro Germania et aliis regionibus, in quibus haeresis impune grassatur, de quo nonnulli antea dubitabant, sed Decreto Sancti Officii aperte est declaratum et definitum.

Decretum est sequentis tenoris: « Haereticos ad fidem catholicam conversos, ac filios haereticorum, qui in haeresi persistunt vel mortui sunt, ad primum et secundum gradum per lineam paternam, per maternam vero ad primum dumtaxat esse irregulares, etiam in Germania et in aliis locis de quibus petitur, ideoque dispensatione indigere, ut ad Tonsuram et Ordines promoveantur ». S. O. 6. Mart. 1891., Collect. S. C. de P. F. n. 1696.

Ad 3.um *Schismatici*, nisi simul sint *haeretici*, irregulares non sunt. Nullo iure statuta est huiusmodi irregularitas. Verum, practice loquendo, ordinarie haeresis cum schismate coniungitur. Zitelli, Apparatus ecclesiast., p. 349. ait: « Haeretici generatim irregulares sunt, sive in haeresi baptizati fuerint, sive a catholica religione ad eam defecerint. Sola apostasia a fide irregularem facit. Schisma vero irregularitatem inducit, quando cum haeresi coniungitur ». Apostatae a fide haeretici reputantur ex C. 13. *de Haereticis* in 6.º.

Ad 4.um Primus alumnus *ex Germania*, natus ex patre quidem catholico, sed ex matre lutherana, quae bona fide in haeresi decessit, sed haeretica perstitit et mortua est, irregularis est, ut constat ex relato Decreto Sancti Officii. An autem irregularis sit etiam, quia ipsemet haereticus fuerit et deinde ad fidem conversus fuerit, *ex Casu* non apparet. Ac cum nihil dicatur, et ex patre catholicus natus sit, deducendum potius erit eum fuisse catholice baptizatum et educatum. Alter alumnus *in Anglia*, irregularis etiam est, quia apostata fuit a catholica fide, cum fidei valedixerit et in periodico anglicano publice saepe articulos exaraverit, propugnantes haeresim, quam ex corde abiuravit cupiens sacros recipere ordines. Tertius alumnus *in Russia*

irregularis pariter est. Schisma enim in Russia cum haeresi intime coniungitur. Irregularis autem valde probabiliter est ex duplici capite, quia haereticus conversus ad fidem, et quia natus ex parentibus haereticis.

DE INDULGENTIIS

177. — OFFIC. PARV. B. MARIAE V. ET ROSARIUM

1. Moniales quaedam, quae recitant quotidie, secundum earum constitutiones, parvum officium B. Mariae V., addere vellent in fine eiusdem officii commemorationes S. Ioseph, S. Francisci, et S. Antonii de Padua. — *Possuntne?*

R. Addere quidem possunt commemorationes S. Ioseph, sed quoad alias commemorationes opus est speciali Indulto. Monit. Eccles. v. 6. p. 1. p. 68. Verum secundum Ephemerides liturgicas Iulio 1892. p. 115., Indultum, quod permittit addere commemorationem S. Ioseph, *generale* non est, sed pro particulari casu propter praeexistentem praxim. Cf. S. R. C. Febr. 1883. *Rhedonen.* ad 3.

2. Veronica quaerit, an ad lucrandas indulgentias parvi officii B. Mariae V., et privilegium sabbatinum adnexum scapulari eiusdem B. Mariae V. de Monte Carmelo, necesse sit praedictum officium recitare in lingua latina.

R. Affirmative. S. C. Indulg. 18. Aug. 1868., 6. Maii 1887., 13. Sept. 1888. Acta S. Sedis v. 21. p. 191., I. M. 1367.

3. Dominica Rosarium recitans coronam manibus non habet, decades saepe interrumpit, et distracte recitat. — *An Dominica indulgentias lucretur?*

R. Plura sunt Rosaria; praecipua sunt: 1.º Rosarium quinque decadum, *Indulgentiis Apostolicis* ditatum, inter quas est etiam indulgentia plenaria in articulo mortis, pro iis qui Rosarium vel aliud pium obiectum eodem modo benedictum secum ferunt, vel domi decenter servant, et alia praescripta bona opera peragunt. 2.º Rosarium S. Dominici, quod etiam quinque decadum est. 3.º Rosarium S. Birgittae, quod sex decadum est. 4.º Rosarium Crucigerorum. — Porro,

ut quis indulgentias cuiuslibet Rosarii lucretur, privatim Rosarium recitando, exceptis Indulgentiis Apostolicis, necesse est, ut coronam illud recitando manu teneat. Meditatio mysteriorum vitae, passionis et resurrectionis D. N. Iesu Christi necessaria est pro solis indulgentiis Rosarii S. Dominici. Continue vero sine interruptione necesse est recitare quinque decades Rosarii, Rosario excepto Crucigerorum. Corona enim a Crucigeris benedicta lucratur quis indulgentiam quingentorum dierum, quoties cum ea corona recitatur Pater vel Ave, etiam sine intentione reliquam Rosarii partem recitandi. — Hinc facile patet quid de Dominica sit dicendum.

178. — SCAPULARIA

1. Humbertus, parochus, cum plures adsunt personae, quae petunt ut ipsis varia scapularia imponantur, ne populo taedio sit, et ne ipse nimium defatigetur, omnibus rite peractis dicit semel, numero plurali, formulam, *accipite fratres vel sorores*, etc., imponendo successive et sine interruptione scapulare omnibus praesentibus, quin praedictam formulam numero singulari pro singulis repetat. — *An licite et valide?*

R. Affirmative, Ita ex S. C. Indulg. 28. Apr. 1891. Collect. S. C. de P. F. n. 2175.

2. Idem Humbertus, cum saepe fere difficile sit scapularia imponere modo ordinario *circa collum* mulieribus et monialibus, ea tunc *uni tantum humero imponit*. — *Est ne valida talis impositio?*

R. Affirmative. S. C. Indulg. 26. Sept. 1892. Acta S. Sedis v. 25. p. 319.

3. Thecla petit a suo confessario, ut velit ei in aliud pium opus commutare opera iniuncta ad lucrandas indulgentias et privilegia scapularis B. Mariae V. de Monte Carmelo. Verum Lucas eius confessorius nescit, an hanc ipse habeat potestatem.

R. Plures sunt scapularis B. Mariae V. de Monte Carmelo indulgentiae. Ut eas quis lucretur requiritur, ut in Confraternitatem loci, vel ea deficiente, loci vicinioris adscribatur. S. C. Indulg. 27. Apr. 1887. Deferre insuper debet parvum habitum e collo pendentem quarum una pars scapulas, altera pectus contegat. S. C. Indulg. 7. Mart. 1840. Nullae vero preces Confratribus praescribuntur. Praeter plures indulgentias, duo adsunt huius scapularis privilegia. Primum est, ut *in ea moriens aeternum non patiatur incendium*. Quare sufficit

scapulare in morte gestare. Alterum est, ut quis quam primum sabbato post mortem suam a purgatorio liberetur. Ut quis fruatur hoc sabbatino privilegio, opus est castitatem secundum proprium statum servare, quotidie recitare parvum Officium B. Mariae V., vel, si nesciat legere, ieiunare diebus ab Ecclesia praescriptis et abstinentiam servare feria quarta, sexta et sabbato, excepta die Nativitatis D. N. I. C. Huic conditioni satisfaciunt clerici vel religiosi, divinum officium ex obligatione recitando. Ob iustam causam potest confessarium parvum officium vel abstinentiam commutare. Verum confessarius huiusmodi commutationem facere non potest, nisi expresse specialem habeat facultatem praedictam commutationem faciendi. Haec autem facultas ordinarie datur, simul cum facultate benedicendi et imponendi scapulare, confessario approbato. Necessarium tamen non est, ut commutatio in confessione fiat. S. Alph. 1. 6. n. 534. XV.

Omnes tamen confessarii ex S. C. Indulg. 14. Iun. 1901. commutare possunt abstinentiam fer. IV. et sabbati, ad quam tenentur, qui legere nesciunt, loco recitandi parvum officium ad effectum fruendi *privilegio sabbatino* scapularis B. M. V. a Monte Carmelo.

4. Carmela saepe, ob varias causas, gestare omittit scapulare B. Mariae V. de Monte Carmelo. Illud tamen semper resumit aliquando post unam vel alteram horam, aliquando post unum vel alterum diem, Ac non raro unum alteri substituit, quin procuret ut benedicatur. — *An Carmela indulgentias amittat praedicti scapularis?*

R. Ad lucrandas indulgentias necesse quidem est scapulare semper gestare. Verum, si ad breve tempus scapulare relinquatur indulgentiae perseverant. Si vero deponatur ad longius tempus indulgentiae suspenduntur. Ac iterum eas quis potest lucrari, si scapulare resumat. S. C. Indulg. 27. Maii 1857. Tunc tantum opus esset nova scapularis receptione, si illud ex contemptu a se abiiciat. Ubi autem legitime scapulare fuerit primum benedictum et impositum a sacerdote hanc habente facultatem, si deinde unum alteri substituatur, opus non est, ut illud sit benedictum. — Hinc patet quid de Carmela dicendum. — Cf. Bened. XIV. De Festis B. Mariae V. C. VI.

5. « SS^{ms} D. N. D. Pius PP. X... benigne decernere dignatus est :

Omnibus fidelibus, tam uni quam pluribus veri nominis atque a Sancta Sede probatis scapularibus, exceptis quae Tertiorum Ordinum sunt propria, per regularem, ut aiunt, impositionem iam adscriptis aut in posterum adscribendis, licere posthac pro ipsis, sive uno sive pluribus, scapularibus ex panno, unicum numisma ex metallo seu ad collum

seu aliter, decenter tamen super propriam personam, deferre, quo, servatis propriis cuiusque eorum legibus, favores omnes spirituales, *sabbatino*, quod dicunt, scapularis B. M. V. de Monte Carmelo *privilegio* non excepto, omnesque indulgentias singulis adnexas participare ac lucrari possint ac valeant;

Huius numismatis partem rectam, SSñi D. N. I. C. suum sacratissimum Cor ostendentis, aversam, Bñae Virginis Mariae effigiem referre debere;

Idem benedictum esse oportere tot distinctis benedictionibus quot sunt scapularia regulariter imposita, quois, pro lubitu petentium, suffici velit;

Singulas has, demum, benedictiones impertiri posse *unico crucis signo*, vel in ipso adscriptionis actu, statim post absolutam regularem scapularis impositionem, vel etiam serius, pro petentium opportunitate, non interest an servato vel non diversarum adscriptionum ordine, nec quanto post temporis ab ipsis, a quovis Sacerdote, etiam ab adscribente distincto, qui respectiva scapularia benedicendi sive ordinaria sive delegata facultate polleat, firmis ceteroquin primitivae facultatis limitibus, clausulis et conditionibus.

Contrariis quibuscumque, etiam specialissima mentione dignis, non obstantibus ». S. O. 16. Dec. 1910.

« Circa numismata hucusque ad finem, de quo supra, benedicta, et circa facultatem ea benedicendi a SSñio Dño nostro, directe, vel per aliquod S. Sedis Officium, aut aliter quomodolibet iam concessam, idem SSñus mentem Suam aperuit, et quae sequuntur adamussim servanda mandavit:

1. Numismata a facultatem habentibus, rite iam benedicta, etiam in posterum scapularium loco gestari poterunt, eo modo et sub iis conditionibus, quibus constitit factam esse potestatem;

2. Sacerdotes omnes, saeculares vel regulares, etiam conspicua fulgentes dignitate, ne amplius numismata sic benedicendi utantur facultate, quinquennio ab illa obtenta transacto. Poterunt interea, etiamsi scapularia respective benedicendi non polleant facultate, numismata ubilibet benedicere; ea tamen lege, ut sive quod ad statutas eorum attinet imagines, sive quod ceteras respicit condiciones, praescriptionibus in supra relato Decreto contentis omnino se conforment;

3. Qui porro subdelegandi praediti erant facultate, hac ipsa Decreti et Declarationum promulgatione, se illa noverint excidisse; satis enim per idem Decretum iam spirituali fidelium emolumento provisum est ». S. O. 16. Dec. 1910.

6. « Conceditur, ut confraternitati S. Scapularis B. V. Mariae de Monte Carmelo milites praesertim in Gallia aggregentur, illiusque indulgentias et gratias lucrari valeant, dummodo praefatum scapulare iam prius rite benedictum sibimetipsis imponant, necnon aliquas fundant preces ad B. V. Mariam, sicque in eiusdem B. Virginis protectione constituentur, contrariis quibuscumque non obstantibus ». S. C. Rit. Indulg. et SS. Reliq. 4. Ianuarii 1908. Pius PP. X.

178.bis — VIA CRUCIS

1. Francisca pium peragens exercitium *Viae Crucis* immota sistens in suo loco, ad singulas se vertit Stationes, et decadem ad unamquamque Stationem recitat Rosarii. — Visitationes Stationum nonnunquam interrupt, ut confiteatur et Communionem recipiat. — Quando autem ad ecclesiam pergere non potest in sua peragit domo exercitium *Viae Crucis* ante tabellas, quas apte ipsa in aula quadam domus disposuit. — *An Francisca rite agat ad indulgentias lucrandas?*

R. Ad Indulgentias lucrandas *Viae Crucis* opus est, singulas Stationes visitare, si nullum adsit impedimentum, Clemens XI. Monitis 3. Apr. 1731. n. 7. Quare ab una Statione ad aliam est transendum, in quantum sinit aut multitudo personarum, quae eas visitant, aut angustia loci, ubi sunt erectae. Sine ergo aliquo corporis motu de loco in locum, etiam cum ecclesia devotis repleta est, non potest quis indulgentias *Viae Crucis* lucrari. S. C. Indulg. 26. Febr. 1841. — Opus praeterea est ad indulgentias lucrandas Stationes uno eodemque die, et uno tractu, nullo interposito intervallo visitare. S. C. Indulg. 22. Ian. 1858. Interruptio tamen non obest « ad modicum tempus, puta ad audiendum sacrum, ad sumendam eucharistiam, ad confessionem faciendam, etc. si incoeptum exercitium deinde proseguantur ». S. C. Indulg. 16. Dec. 1760. — Tandem requiritur saltem brevis quaedam meditatio Passionis D. N. Iesu Christi, quin sit necessarium mysterium meditari quod in unaquaque Statione repraesentatur, vel ullam recitare vocalem orationem. Clem. XI. Monit. n. 6. — Quocumque autem in loco et a quolibet erigi non potest *Via Crucis*: sed requiritur ad illam erigendam specialis facultas, obtinenda regulariter a Superiore Generali Fratrum Minorum S. Francisci; et erectio fieri non potest, sine speciali S. Sedis indulto, nisi in ecclesiis, in oratoriis publicis, in coemeteriis, aliisque publicis locis, uti etiam in oratoriis aliisque decentibus locis conventuum, domuum religiosarum, convictuum, hospitalium, locorum piorum, nec non in pri-

vatis oratoriis, in quibus SS. sacrificium missae celebratur. — Hinc bene patet, quid de Francisca sit dicendum.

Porro *Viae Crucis* Stationes supplere potest ad indulgentias lucrandas crucifixus specialiter benedictus. Si quis aliquo *legitimo impedimento, seu incommodo mediocriter gravi, sive motivo vere rationali, quacumque demum ex causa impediatur a visitandis hic et nunc Stationibus canonice erectis*, easdem *Viae Crucis* indulgentias lucrari potest, praedictum crucifixum manu tenens, pio et contrito animo recitando quatuordecim *Pater, Ave* et *Gloria* pro quatuordecim Stationibus, quinque *Pater, Ave* et *Gloria* in honorem quinque Vulnerum Iesu Christi, et semel *Pater, Ave* et *Gloria* secundum intentionem Summi Pontificis. S. C. Indulg. 8. Aug. 1859. Quare Francisca, talem sibi procuret crucifixum, et quando legitima impedita non possit ad ecclesiam pergere facillime poterit cum eo *Viae Crucis indulgentias lucrari*.

2. Stationum *Viae Crucis* remotis tabellis a propriis locis, ut ecclesiae parietes dealbarentur, iterum deinde in eadem ecclesia sed non omnino in iisdem locis collocatae sunt, pro maiori populi commoditate. — *An nova opus sit erectione?*

R. Si tantum tabellae remotae fuerunt, solis crucibus remanentibus, nova opus non est erectione. Solis enim crucibus indulgentiae adnectuntur. S. C. Indulg. 13. Nov. 1837. Si vero cum tabellis ipsae cruces fuerint amotae, et deinde iterum repositae, in eadem ecclesia, sive in pristino loco collocentur, sive in alio, manent indulgentiae, et nova non requiritur erectio. S. C. Indulg. 20. Iun. 1836., 20. Sept. 1839., 22. Aug. 1842. Notandum autem est, quod si praedictae tabellae et cruces fuerint interim in alia ecclesia vel oratorio appensae, fideles eo tempore indulgentias lucrari non possunt sine Apostolica facultate. S. C. Indulg. 20. Iun. 1836.

3. Renovata tota ecclesia, in locum piarum tabellarum et crucium novae sunt substitutae, ratione vetustatis. — *An nova opus est erectione?*

R. Negative, dummodo substitutio non sit maioris partis crucium. S. C. Indulg. 30. Ian. 1839., 22. Aug. 1842.

179. — DE MISSIS GREGORIANIS

1. Copiosus sacerdos, accepto stipendio, celebraturum se promisit triginta missas Gregorianas pro anima sacerdotis Iusti recenter defuncti. Verum eas post decem missas celebratas intermisit celebrare per tres dies, cum pinguissimum illis diebus pro applicatione missae stipendium receperit. Alias decem missas deinde, non in eodem, sed in alio altari celebravit, inopinato superveniente impedimento. Tandem reliquas decem missas, cum ipse eas celebrare non posset, alii commisit sacerdoti, qui diebus non impeditis missam de Requiem non celebravit, sed secundum ritum diei currentis. — *An recte?*

R. Non recte egit Copiosus missas interrumpendo. Etenim triginta missae Gregorianae, ex institutione ipsius S. Gregorii, qui eas primum celebrare mandavit pro anima monachi defuncti, *diebus triginta continuis* celebrandae sunt, ita ut *nullus praetermittatur dies*. — Quod autem non omnes illae missae in eodem altari fuerint celebratae, id non officit speciali efficaciae triginta missarum S. Gregorii. Nam S. Gregorius nihil de loco celebrationis praescripsit, sed tantum tempus determinavit, triginta continuis diebus, offerendi divinum sacrificium. Idque confirmatur ex S. C. Indulg. 14. Ian. 1889. — Itemque neque praedictae obest efficaciae quod triginta missae non ab uno eodemque sacerdote celebrentur. Licet enim S. Gregorius uni eidemque sacerdoti missas illas celebrandas imposuerit, ex eius verbis tamen clare apparet, quod illarum efficacia non nisi a continuata per triginta dies missae celebratione sit repetenda, et non a sacerdote celebrante: *Stude, ut nullus praetermittatur dies, quo pro absolutione illius Hostia salutaris non offeratur*. Idque etiam confirmatur ex S. C. Indulg. 14. Ian. 1889. — Postremo ad ritum quod attinet, probabilius omnino videtur, quod praedictae missae, diebus non impeditis, sint celebrandae ritu proprio *pro defunctis*, cum S. Gregorius dicat, ut *pro absolutione illius defuncti hostia salutaris offeratur*, quod in sensu obvio etiam ritum *pro defunctis* includit, quando nempe id permittat rubrica; secus enim satis erit ritu diei proprio celebrare. — Monit. Eccles. v. 12. p. 404. seqq. p. 535. seqq.

180. — INDULGENTIA PLENARIA IN ARTICULO MORTIS

1. Infirmatur Titius ex gravi morbo, et statim advocat Caium parochum, qui post collata extrema sacramenta, licet periculum mortis in quo versatur adhuc non sit imminens, illum disponit ad recipiendam benedictionem apostolicam cum indulgentia plenaria, ad quam infirmis in mortis articulo concedendam legitima facultate est instructus. Titium igitur Caius hortatur, ut Deo sese paratum offerat ad ultro acceptandum quicquid ei placuerit, et mortem etiam patienter obeundam in satisfactionem poenarum, quas peccando promeruit; et insuper, ut devote SS. Iesu nomen mente saltem invocet, et deinde praescripta formula ei benedictionem impertitur. Verum accidit, ut Titius vehementi tentatione pulsatus sequenti die in grave peccatum consenserit. Statim accurrit denuo accersitus parochus, et Titio, per sacramentalem absolutionem in statum gratiae restituto, benedictionem in mortis articulo iterum confert.

Ingravescente morbo in Titii memoriam redit se iamdiu duabus confraternitatibus nomen dedisse, quarum membris ius est, ut ab illarum moderatoribus benedictionem in mortis articulo recipiant. Utrumque ergo directorem vocari curat, saltem ad securiorem illius benedictionis effectum. Et primus quidem libenter Titio morem gerit, sed alter certior factus, infirmo iam benedictionem illam fuisse impertitam, eandem iterare renuit. Ad quid enim, ait, altera benedictio, si prima valide iam collata sit? Potius hortatur Titium, ut alteram a se dandam benedictionem animabus purgatorii applicare intendat. Quod ita revera, annuente infirmo, factum fuit. Paulo post Titius devote SS. Iesu nomen ingeminando pie obiit.

Quaer. 1.º *In quo sita sit natura benedictionis in articulo mortis, quo tempore danda, et quae sint conditiones ad eam lucrandam?* — 2.º *An huiusmodi benedictio pluries possit impertiri, eadem licet diuturna perdurante infirmitate?* — 3.º *An sint in aliquo reprehendendi vel parochus, vel alteruter ex Moderatoribus, de quibus in casu?*

R. Ad 1.um *Natura benedictionis in articulo mortis.* Ut naturam huius benedictionis plene declaremus, dicemus gradatim de eius ministro, seu causa efficiente, de eius forma, seu causa formali, de eius effectum. — *Benedictio in articulo mortis*, de qua agitur in Casu, non est simplex quaedam benedictio, quae a Sacerdote detur tempore mortis. Verum benedictio papalis est cum indulgentia plenaria, quam nempe Romanus Pontifex impertitur sive per seipsum, sive per suum

delegatum. Indulgentiam enim plenariam alius impertiri non potest nisi summus Pontifex. — Ea autem indulgentia plenaria, quae *papali benedictione* conceditur, omnino distinguitur, ut per se patet, a qualibet alia indulgentia plenaria, quam quis etiam in articulo mortis posset lucrari, absque ulla benedictione et absque ulla Sacerdotis opera, e. g. si quis rosarium habeat cui adnexae fuerint *Indulgentiae Apostolicae*. — Haec est Indulgentia *lata*, hoc est sine requisito applicantis ministerio concessa. Illa vero est *ferenda*, siquidem commissa est sacerdotibus facultas eam impartiendi. Quod quidem apparet ex ipsa Formula concessionis huiusmodi Indulgentiae: « *Et ego facultate mihi ab Apostolica Sede tributa Indulgentiam Plenariam, et remissionem omnium peccatorum tibi concedo* ».

Ex prisco Apostolicae Sedis more Episcopi per privatas litteras facultatem recipiebant *ad tempus*, in Italia ad biennium, ultra montes ad triennium, concedendi per se ipsos immediate, vel per suffraganeos suos, quatenus illos haberent, benedictionem Pontificiam cum indulgentia plenaria in articulo mortis. Ubi vero praecisa necessitas exigeret, ac insimul noctis tempore dumtaxat, permittebatur, ut alicui Sacerdoti pio, qualibet vice eligendo, communicaret Episcopus praedictam facultatem. Cum visum fuerit nimis durum quod plures agonizantes privarentur ideo tanto beneficio, petita fuit ampliatio praedictae facultatis. Verum S. Indulg. C. 22. Sept. 1710. petitioni factae praedictae ampliationis Negative respondit.

Attamen serius ex Const. Benedicti XIV. *Pia mater* 5. Apr. 1747., ut facilius possent fideles frui eo perinsigni beneficio, facultas impertiendi benedictionem papalem cum indulgentia plenaria in articulo mortis conceditur omnibus Episcopis, qui eam postulant, pro toto tempore, quo dioecesim regant, eisque praeterea conceditur ut possint aliis praedictam facultatem subdelegare. Ex Decisione autem S. C. Indulg. 23. Sept. 1775. Episcopus debebat perpaucos tantum Sacerdotes subdelegare, minime vero omnes confessarios, poterat tamen subdelegare omnes parochos, speciatim ruri degentes.

Alia tamen Decisione eiusdem S. C. 23. Nov. 1878. Episcopus subdelegare potest ad benedictionem papalem cum indulgentiae plenariae applicatione in articulo mortis suis dioecesanis impertiendam unum vel plures Sacerdotes saeculares aut regulares, quotquot pro numero animarum necessarios esse prudenter iudicaverit. Subdelegatio autem haec viva voce fieri potest, consultius tamen est, si subdelegatio fiat singulis speciatim et scriptis.

Quare benedictio papalis, praeter Summum Pontificem, dari non

potest nisi vel ab Episcopo qui a Summo Pontifice praedictam acceperit delegationem, vel a Sacerdote qui ad eam impertiendam benedictionem ab Episcopo fuerit subdelegatus; nisi speciale aliquod Apostolicum privilegium habeatur. Et sic Clemens XIII. 21. Ian. 1766. concessit Praeposito Generali Soc. Iesu facultatem impertiendi sive per se sive per alios eiusdem Societatis Sacerdotes ab ipso subdelegandos benedictionem papalem in articulo mortis una cum indulgentia plenaria omnibus dictae Societatis religiosiis moribundis.

Atque hic notandum est quoad moniales et quoad sorores subdelegandum esse ad praedictam benedictionem impertiendam earum Confessarium ordinarium. S. C. Indulg. 23. Sept. 1775., 2. Dec. 1868.

Iamvero praedicta benedictio dari non potest simplici manus crucis signo efformato, neque dari potest crucifixo aliquo benedicto, licet huiusmodi crucifixus ditatus sit Indulgentiis Apostolicis, secluso semper speciali privilegio.

Formula adhibenda est praescripta a Benedicto XIV. cit. Const. sub poena nullitatis, et consequenter, alia quacunque forma a quolibet indiscriminatim adhibita, indulgentiam infirmus non lucratur. S. C. Indulg. 5. Febr. 1841., 22. Mart. 1879. Praedicta Formula habetur in Rituali Romano. Si vero infirmus sit adeo morti proximus, ut tempus non suppetat praescriptarum precum recitandarum, statim Sacerdos ei benedictionem impertiri potest, ut dicitur in eodem Rituali; incipiendo nempe a verbis *Dominus noster*, etc. post *Confiteor*; et si casus urgentior sit, ut eruitur ex pluribus Actis S. C. R. sufficit tunc dicere: « Indulgentiam plenariam et remissionem omnium peccatorum tibi concedo, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen ». Ac si plures sint moribundi tolerari potest, ut super omnes in plurali numero preces dicantur, sed benedictionis formula, *Dominus noster* etc. singulariter super singulos est pronuntianda. S. C. Indulg. 10. Iun. 1844.

Nisi autem urgeat necessitas, in impertienda benedictione papali cum indulgentia plenaria in articulo mortis debet, recitari Confiteor, licet iam fuerit recitatum in praecedenti Sacramento Poenitentiae, Viatico, Extrema Unctione. Ita S. C. Indulg. 5. Febr. 1841. Attamen S. O. 1. Sept. 1851. declaravit quod si immineat necessitas conferendi unum post aliud, Sacrum Viaticum, Extremam Unctionem ac Indulgentiam Plenariam in articulo mortis, licet semel recitare *Confiteor*, secus repetendum.

Postremo effectus huius benedictionis est Indulgentia Plenaria in articulo mortis, id est in vero tantum articulo mortis, non in prae-

sumpto. S. C. Indulg. 23. Apr. 1675. Ratio enim et finis huius Indulgentiae hic est, fideles iuvare hoc tam salutari auxilio in momento mortis, ut ex hac vita ad aliam migrantes aeternam salutem facillime et sine ullo impedimento consequantur. — Hinc patet quod non potest infirmus in eodem mortis articulo pluries lucrari Indulgentiam Plenariam in articulo mortis a pluribus sacerdotibus hanc facultatem habentibus impertiendam. S. C. Indulg. 5. Febr. 1841., 12. Mart. 1855. Potest e contrario benedictio apostolica in articulo mortis pluries infirmis impertiri, si convaluerint, ac deinde quacumque de causa in novum mortis periculum redeant. S. C. Indulg. 24. Sept. 1838.

Quare, paucis, benedictio in articulo mortis est benedictio, quae datur auctoritate Summi Pontificis et praescripta formula, conferens Indulgentiam plenariam in vero mortis articulo; adeoque praedicta Indulgentia indiget sacerdotis ministerio, quo aliae Indulgentiae non indigent, et praeterea manet suspensa usque ad verum mortis articulum, in quo etiam haec Indulgentia ab aliis distinguitur.

Quo tempore danda. — Rituale Romanum haec habet: « Benedictio in articulo mortis cum soleat impertiri post Sacramenti Poenitentiae, Eucharistiae et Extremae Unctionis illis infirmis, qui vel illam petierint dum sana mente et integris sensibus erant, seu verisimiliter petiissent, vel dederint signa contritionis; impertienda iisdem est, etiam si postea linguae caeterorumque sensuum usu sint destituti, aut in delirium vel amentiam inciderint. Excommunicatis vero, impenitentibus, et qui in manifesto peccato mortali moriuntur est omnino dene-ganda ».

Danda igitur est tempore articuli mortis et *regulariter post recepta Sacramenta Poenitentiae, Eucharistiae, Extremae Unctionis. Regulariter post recepta Sacramenta.* Benedictio enim in articulo mortis cum applicatione Indulgentiae Plenariae potest tum licite tum valide concedi iis, qui etiam culpabiliter non fuerunt ab incoepto morbo Sacramentis refecti vel Poenitentiae, vel Eucharistiae vel Extremae Unctionis, vel nullo horum, subitoque vergunt in interitum. S. C. Indulg. 23. Sept. 1775. Ac etiam pueris, qui nondum ad primam Communionem fuerint admissi dari potest benedictio in articulo mortis, S. R. C. 16. Dec. 1826., uti etiam capite damnatis. Quare omnibus dari potest, quibus saltem sub conditione dari potest sacramentalis absolutio, licet sensibus destitutis, dummodo tamen in mortis articulo reperiantur. Neque vero mors imminens expectanda est, sed omnibus *in mortis periculo* dari potest. S. C. Indulg. 18. Dec. 1885., S. O. 1780. Collect. S. C. de P. F. p. 392., n. 1137. ed. 1. Caeterum Be-

nedictus XIV. in Const. cit. praecipit Sacerdotibus, « ut omni ratione studeant moribundos fideles excitare ad... ferventissimae in Deum caritatis affectus, etc. ». Id sane supponit aperte moribundum nondum in extremis versari.

Quae sint conditiones ad eam lucrandam. — Conditiones ex parte Sacerdotis seu ministri, ut iam constat ex dictis, duae sunt. Prima est ut sit delegatus vel subdelegatus ad eam benedictionem dandam, sive subdelegatio sit generaliter facta, sive quod est consultius sit speciatim facta, sive oretenus sive quod est consultius in scriptis. Altera conditio est ut Sacerdos praescriptam Formulam adhibeat, quae habetur in Rituali Romano.

Conditiones ex parte subiecti duae etiam sunt: Prima est, ut moribundus « ipsam mortem aequo ac libenti animo de manu Domini suscipiat », uti habetur in Const. *Pia mater*, in qua declaratur praecipuum opus impositum et iniunctum. Altera conditio est invocatio saltem mentalis, si ore fieri nequeat, SS. Nominis Iesu, quamdiu aegrotus suae mentis compos est. S. Indulg. C. 22. Sept. 1892., 23. Sept. 1775.

Confessio, Communio. Extrema Unctio per se necessaria non sunt ad Indulgentiam lucrandam benedictionis papalis in articulo mortis, ut ex dictis constat. Haec igitur conditio necessaria non est, nisi forte ex formula, qua conceditur praedicta facultas. Quare, si in praedicta formula, haec etiam adiiciatur conditio, necesse tunc erit, ut morituri sacramenta poenitentiae et Eucharistiae acceperint, si possint, secus sufficit solus status gratiae, et sola contritio. S. C. Indulgentiar. 23. Apr. 1675.

Ad 2.um — *An liceat pluries impertire praedictam benedictionem, eadem licet diuturna perdurante infirmitate?*

Negative omnino respondendum est. Sacrae Congregationi fere iisdem verbis quaesitum propositum fuit: « Benedictio in articulo mortis potestne bis aut amplius in eodem morbo, qui insperate protrahitur impertiri, etiamsi non convaluerit infirmus? » Et S. C. Indulg. 23. Sept. 1775. respondebat: « Semel in eodem statu morbi ». Et iterum petatum est a S. C. Indulg.: « Utrum benedictio Apostolica pluries impertiri possit infirmis novo mortis periculo redeunte? » Et S. C. 24. Sept. 1838. respondit: « Negative, eadem permanente infirmitate etsi diuturna; Affirmative, si infirmus convaluerit, ac deinde quacumque de causa in novum mortis periculum redeat ». Ratio huius Decisionis, quod nonnisi semel, eadem permanente infirmitate, stante mortis periculo dari possit benedictio papalis cum indulgentia plenaria, est,

quia hanc indulgentiam infirmus non lucratur tunc, quando datur, sed in vero mortis existente periculo eam lucratur. Haec igitur indulgentia manet suspensa, usque ad proximam infirmi mortem. Hinc facile intelligitur, quod alia benedictio esset omnino inutilis. Ac, si permittitur alia benedictio tantum in casu quod infirmus convaluerit, et in novum inciderit periculum mortis, hoc revera est tantum ad certiore reddendam illam indulgentiam in articulo mortis, potuit enim forte ille infirmus convalescere et revocare suam primam piam voluntatem; sed revera absolute per se non esset necessaria ea iteratio. Ratio autem, cur hanc indulgentiam infirmus lucratur non in praesumpto mortis periculo, quo non moritur, sed in vero mortis periculo, ex quo infirmus reapse moritur, est ut ipsi nihil supersit expiandum in Purgatorio, et quantum est ex vi huius indulgentiae proficiscens ex hac vita ad aeternam beatitudinem statim possidendam pergat.

Ad 3.um Parochus bene et laudabiliter agit papalem impertiens benedictionem post collata extrema Sacramenta, licet non immineat periculum mortis. Optime autem agit tum exhortans et exercitans infirmum ad duos illos iniunctos actus *acceptationis mortis et invocationis SS. Nominis Iesu*, tum adhibens praescriptam formulam. Male vero agit, quando revertens denuo ad infirmum, quem iterum absolvit a gravi peccato commisso, benedictionem iterum ei contulit. Ratio patet ex dictis; et res omnino certa est ex Responsis S. C. Indulg., quae 20. Iun. 1836. respondit: Neque convenit neque licet, iterum applicare indulgentiam in articulo mortis, quando aegrotus accepit applicationem in statu peccati mortalis, vel post applicationem in peccatum relapsus est. Et 12. Febr. 1842. eadem S. C. respondit: Non esse iterandam benedictionem in articulo mortis, quoties infirmus in peccata saltem venialia fuerit relapsus. Male etiam egerunt duo Contraternitatum directores benedictionem tertia et quarta vice concedendo. Etenim primo inutilis omnino est haec benedictionis repetitio. Unde S. Indulg. C. praecise, quoad propositum Casum plurium Sacerdotum ex variis titulis facultatem habentium impertiendi praedictam benedictionem, respondit: Non potest infirmus in eodem mortis articulo lucrari indulgentiam plenariam in articulo mortis a pluribus sacerdotibus facultatem habentibus, 5. Febr. 1841., 12. Mart. 1855. Praeterea explicite a S. C. Indulg. declaratum est prohibitum esse infirmo in eodem mortis periculo permanenti impertiri pluries indulgentiam plenariam in articulo mortis, 12. Mart. 1855., itemque declaratum est prohibitum impertiri pluries infirmo in eodem mortis periculo permanenti indulgentiam plenariam in articulo mortis a pluribus sacerdoti-

bus hanc facultatem ex diverso capite habentibus, puta ratione aggregationis Confraternitati SS. Rosarii, sacri scapularis, de Monte Carmelo, SS. Trinitatis etc. 12. Mart. 1855.

Nullum dubium igitur est quod papalem benedictionem quarta vice repetendo secundus director male egerit, et quod ea benedictione infirmus nullam lucratus sit indulgentiam, et nullam potuisse animabus Purgatorii applicare. Quare director ille bona quidem fide erravit, et in errorem etiam infirmum induxit.

Quaestio quae hic, ad doctrinae complementum, moveri potest est: an haec indulgentia plenaria in articulo mortis possit applicari animabus Purgatorii. Et negandum videtur. Primo quidem, quia ut possit Indulgentia quaedam applicari animabus Purgatorii debet esse concessum ab ipso Summo Pontifice; et hoc hactenus nunquam fuit concessum.

Quin imo in Summario approbato Indulgentiarum Confraternitatis SSⁿⁱ Rosarii dicitur quod Indulgentia in articulo mortis non potest nisi semel acquiri in mortis articulo, et quod applicari non possit animabus Purgatorii. In Summario item approbato Indulgentiarum Ordinis Beatissimae Virginis Mariae de Monte Carmelo dicitur in fine: « Omnes Indulgentiae in praesenti Summario enumeratae applicari possunt animabus in Purgatorio detentis, excepta Indulgentia in articulo mortis. Pius X, 12. Iun. 1907 ». Eademque exceptio reperitur in Summario approbato Indulgentiarum pro Confratribus S. Scapularis, B. M. V. de Monte Carmelo S. R. C. 4. Iul. 1908., Acta S. Sed. V. 41. p. 609.

Dubium tantum moveri posset pro iis, qui effecerunt actum heroicum caritatis. Privilegium enim huic heroico actui concessum est, ut omnes Indulgentiae possint applicari animabus Purgatorii. Propter hanc rationem non desunt, qui affirmant. Sed negandum videtur. Primo quidem, quia generales concessionem non includunt ea quae merentur specialem mentionem. Quare illa concessio facta actui heroico caritatis non se extendit etiam ad Indulgentiam plenariam in articulo mortis, quae specialissima est, adeoque non potest comprehendi in concessione generali. Secundo quia, si haec Indulgentia in articulo mortis posset revera applicari animabus Purgatorii, non posset sane explicari cur tunc nonnisi semel et nonnisi in vero mortis articulo locum habeat, quando quis ad eam lucranda ex pluribus titulis et operibus iniunctis peractis ius haberet. Tertio, quia haec Indulgentia ex suo fine intrinseco videtur omnino *personalis*. Etenim, ut habetur initio Const. Benedicti XIV., « Pia Mater Catholica Ecclesia de aeterna fi-

liorum suorum salute in primis sollicita, quum hanc intelligat ab extremo ipsorum mortis articulo potissimum pendere, nunquam praetermisit omnibus eos subsidiis pro huiusmodi temporis necessitate opportunis iuvare atque instruere, tam iis nimirum, quibus opus esset ad aeterna praecavenda supplicia, *quam quae apta et salubria forent ad evitandas poenas temporibus definitas*, quas in altera vita humanis plerumque spiritibus, etiam dimisso mortalis culpa aeternaeque poenae reatu, in Purgatorio igne luendas manere non ignorat ». Porro si Indulgentia in articulo mortis applicari possit animabus Purgatorii hic finis omnino frustraretur. Idque quarto confirmatur ex Epistola Secretarii S. C. Indulg. anni 1886., in qua dicitur quod haec Indulgentia *non est Defunctis applicabilis, sed ex intentione Summorum Pontificum constituit personalem favorem, quo ipse fidelis fruatur in hora mortis suae*. Postremo quaesitum est a S. C. Indulg., an illi, qui actum heroicum fecerunt, debeant indulgentiam obtentam in articulo mortis animabus Purgatorii applicare. S. C. 23. Ian. 1901. respondit non interloquendum.

Huiusmodi Responsum profecto neque affirmat neque negat; sed procul dubio difficultatem demonstrat, quam Patres in Responsione categorica danda invenerunt. Porro quaenam alia est haec difficultas nisi haec, quod nempe Indulgentia in articulo mortis sit personalis ex natura sua, et privilegium habeatur actus heroici, applicandi omnes indulgentias pro Defunctis. Cum Patres propria auctoritate noluerint quaestionem solvere, et rem definire, novum Ius hac in re statuendo, concludendum igitur est, quod Indulgentia in articulo mortis manet personalis, et consequenter exclusa a praedicto privilegio.

2. Candidus presbyter quaerit: 1.º Utrum indulgentia plenaria in articulo mortis acquiratur, durante vita, ab infirmo, quando iniuncta opera omnia impleverit, an post eius mortem. 2.º Utrum, si quis plura tunc impleat pia opera, quibus adnexa est indulgentia plenaria, in articulo mortis, omnes has indulgentias lucretur.

R. Ad 1.um Indulgentiam plenariam, *in Casu*, quis non acquirit post eius mortem; nam tunc iam amplius non esset indulgentia pro vivo in articulo mortis, sed pro defuncto. Eam item infirmus non acquirit durante adhuc eius vita, quando e. g. iam omnia opera impleverit; nam si reapse statim non moritur, non haberetur *verus articulus mortis*, sed tantum ad summum *praesumptus*. S. C. Indulg. 23. Apr. 1675. Eam ergo non acquirit infirmus nisi *in vero mortis articulo*, quem consequenter mors ipsa reapse consequitur. Ratio est,

quia finis Summorum Pontificum huiusmodi gratiam concedentium est, ut morientibus nihil supersit expiandum post hanc vitam mortalem, eaque peccatorum remissione vere contriti de peccatis ad aeternam beatitudinem statim possidendam perducantur.

Ad 2.um Ex ipsa natura indulgentiae plenariae in articulo mortis modo explanata patet eam infirmum nonnisi semel acquirere. Plura illa opera, quibus eadem haec indulgentia adnectitur utilia tamen sunt, ad eam securiorem reddendam. Si infirmus eam forte uno opere non lucratur, eam lucrari alio opere potest. Neque valet dicere quod quis possit unam lucrari talem indulgentiam plenariam pro se, aliam vel alias pro animabus Purgatorii. Nam constat ex ipsa natura *indulgentiae plenariae in articulo mortis* eam omnino esse personalem, et *morienti* tantum applicari. — Monit. Eccles. v. 12, p. 532. seq.

181. — DE ACTU HEROICO CHARITATIS

1. Titia audita concione de magno lucro spirituali, quod fidelibus obvenit ex actu heroico charitatis erga animas in purgatorio detentas, illum libentissime, nulla peculiari forma adhibita, sed mente dumtaxat post sumptam communionem elicit. Paulo post Titiam poenitet, se omnibus operibus satisfactoriis quoad vixerit peragendis, et cunctis suffragiis post mortem sibi quomodocumque obventuris tam facile renuntiasset, et valde timet, ne per longum temporis spatium in igne purgatorii sit mansura ad poenam temporalem suis peccatis debitam luendam. Hinc actum prius a se emissum retractat, et illum renovat per decem tantum annos duraturum in favorem suae matris, quae paulo ante decesserat, et quam saepius dum viveret ad iram et impatientias provocaverat.

Quaer. 1.º *In quo consistat sic dictus «actus heroicus» charitatis, et quae inde utilitates fidelibus obveniant?* — 2.º *An huiusmodi actus semel elicitus obliget sub peccato?* — 3.º *An in tota agendi ratione Titiae sit aliquid animadvertendum?*

R. Ad 1.um Actus heroicus caritatis erga Animas in Purgatorio degentes consistit in oblatione Deo facta pro ipsis omnium *satisfactionum* bonorum operum, quae christifidelis peraget, durante tota sua vita, itemque omnium *indulgentiarum*, quas ipse poterit lucrari, durante tota sua vita, ac omnium *satisfactionum* ac *indulgentiarum*, quae ei mortuo iam poterunt obvenire.

Quare hac oblatione non continetur *meritum*, quod bonis ope-

ribus acquiritur, neque continetur vis *impetratoria*, quae eisdem et praesertim orationi inest, sed pars tantum ceditur satisfactoria.

Bene ergo potest sacerdos missam celebrare et applicare secundum intentionem eorum, qui honorarium dant pro ea. Bene quilibet pro se et pro aliis orare potest. — Ea autem satisfactionum et indulgentiarum cessione non prohibetur quis certae alicui animae in Purgatorio detentae applicare praedictam bonorum operum satisfactionem necnon indulgentias. S. C. Indulg. 18. Dec. 1885.

Pars ullo modo necessaria non est huius actus heroici caritatis, ut satisfactiones et indulgentiae pro Animabus Purgatorii oblatae, offerendae relinquuntur B. V. Mariae, prout ipsi placuerit. Id tamen bene fieri potest, est enim pia devotio, actui caritatis accessoria, et Christifidelibus commendanda. S. C. Indulg. 18. Dec. 1885.

Necessarium vero est, ut quando quis elicit actum heroicum caritatis sinceram habeat intentionem, ut illud per totam suam vitam usque ad mortem sit valiturus. Secus bonus adhuc et meritorius actus habetur, sed non actus ille heroicus caritatis, cui Ecclesia plura concessit privilegia, quibus consequenter frui non potest.

Utilitates huius actus plures sunt. Et primo loco recensenda sunt privilegia illi ab Ecclesia concessa ex Decr. S. C. Indulg. 30. Septembris 1852.

1.º Sacerdotes gaudent omnibus diebus privilegio personali altaris privilegiati, quando nempe pro defunctis celebrent. Etenim Indulgentia haec applicanda est animae illius defuncti pro qua sacerdos celebrat et applicat missam. S. C. Indulg. 18. Dec. 1885., 23. Ian. 1901.

2.º Christifideles gaudent indulgentia plenaria Defunctis tantum applicabili semper ac accedunt ad Sacram Communionem; et qualibet feria secunda, si missae in suffragium animarum Purgatorii intersint. In utroque tamen casu necesse est ecclesiam quandam visitare, et ibi orare secundum intentionem Summi Pontificis.

Utraque haec indulgentia pro Sacerdotibus per se non est, sed pro Christifidelibus. Verum istis indulgentiis sacerdotes participare possunt. Nam ex S. C. Indulg. eadem Communio sufficit ad acquirendas plures indulgentias plenarias; et sacerdos in particulari potest eadem Communionem infra missam lucrari plures indulgentias plenarias sive pro se, sine pro defunctis, quamvis in missa iam applicaverit certo cuidam defuncto indulgentiam altaris privilegiati. S. C. Indulg. 10. Maii 1884. ad 2. 3.

Pro iis fidelibus, qui non possunt feria secunda ex legitimo impedimento missae assistere, sufficit missa diei dominicae.

Pro iis, qui ad sacram Communionem nondum admissi fuerint, vel prohibentur, quominus accedant, possunt Episcopi potestatem facere Confessariis, ut S. Communionem in aliud pium opus commutent. S. C. Indulg. 20. Nov. 1854.

3.º Omnes indulgentiae iam concessae aut concedendae, quas fideles lucrantur, pro illis, qui actum heroicum caritatis emisierint, Defunctis sunt applicabiles.

Praeterea maxima utilitas huius actus ex maxima eius praestantia apparet. Si secundum sententiam ipsius Domini Nostri Iesu Christi: « maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis », Ioann. 15., 13.; facile patet quanta sit huius caritatis excellentia, quae ideo merito heroica dicta est, per quam quis prompto animo se offert poenarum Purgatorii expiationi, ut aliae sanctae animae inde liberentur. Magnum inde apud Deum meritum, et magnum deinde premium expectandum. -- Sanctae autem illa Animae a Purgatorio liberandae, dum adhuc in Purgatorio detinentur et postquam a Purgatorio iam liberatae, beatifica fruuntur Dei visione, pro suis benefactoris certe orabunt, earumque oratio valde erit illis et durante earum vita et post earum mortem fructuosa. Si magna utilitas est plures in hac vita habere amicos, qui possint nos in necessitatibus adiuvere, nonne adhuc maior erit pro nobis utilitas potentes habere amicos in alia vita, qui nos adiuvant, ut in aeterna recipiamur tabernacula.

Ad 2.um Actus heroicus caritatis, cum sit mera quaedam oblatio Deo facta, neque votum, neque promissio est; adeoque, *per se*, non obligat sub peccato. *Quare* potest quis actum heroicum caritatis, *per se*, sine ulla culpa retractare.

Per se, nam per accidens et practice difficile est, ut omnis absit etiam levis culpa. Etenim displicentia et tristitia de bono peracto, licet non obligatorio, peccatum est, licet leve, si sit sine causa. Itemque, omissio rei propositae per se quidem peccatum non est, si res illa libera omnino sit, peccatum tamen est, sed leve, propter voluntatis inconstantiam, taedium, negligentiam, etc.

Ad 3.um Quod Titia nulla peculiari *formula* adhibita actum heroicum emisierit caritatis, nihil est reprehendenda. Nam non est necesse ad hunc actum certa quadam formula uti. Itemque quod *mente* dumtaxat post Communionem praedictam fecerit oblationem, id nihil offit essentiae et validitati actus heroici caritatis. Quod vero eam *poenituerit*, quod tam facile renuntiaverit omnibus operibus satisfactoriis et indulgentiis quoad vixerit, et omnibus suffragiis sibi post mortem

obventuris; *timens* ne per longum temporis spatium in igne purgatorii sit mansura ad poenam temporalem suis peccatis debitam luendam; neque recte *poenitentiam* neque recte *timorem* concipit. Non recte *poenitentiam* concipit praedicti actus: nam eo actu ipsa contra ordinem debitae caritatis non agit alios sibi praeferens; nam e contra se aliis praefert praeferens suum bonum virtutis et caritatis heroicae temporali poenae in Purgatorio luendae. Bonum virtutis longe praestat malo poenae, bono nempe liberationis ab aliqua temporali poena, de qua in praesenti agitur. De Lugo de Poenit. D. 26. S. 1. n. 16. Non recte *timet*; nam eo caritatis et amoris erga proximum actu caritatem et amorem sibi conciliat Dei, Beatae Mariae Virginis et Sanctorum. Si Deum solum timere debemus, *qui potest et animam et corpus perdere in gehennam*, Matth. 10., 28., ratio profecto est potius magnae spei et fiducia in divinam misericordiam. *Date et dabitur vobis; mensuram bonam, et confertam et coagitatam et supereffluentem dabunt in sinum vestrum*, Luc. 6., 38. Deinde is « qui applicat sua opera et satisfactionem pro alio, adhuc indirecte minuit reatum suae poenae, moraliter loquendo, quia auget vere gratiam per illa bona opera, et per consequens facit, ut poena, v. g. decem dierum, quam heri debebat, iam hodie non sit nisi octo dierum: nam in homine magis grato poena octo dierum aequivalet poenae decem dierum in homine minus grato ». De Lugo de Poenit. D. 26. S. 2. n. 20. — Actum autem Titia valide retractat, nam cum non sit neque votum neque promissio ulla, sed simplex quaedam oblatio, ut ex libera voluntate facta est, ita libera voluntate potest retractari. Verum ad liceitatem quod attinet, praescindendo a bona fide et invincibili ignorantia Titiae, praedicta retractatio non videtur posse excusari a levi quadam culpa ob displicentiam praestantissimi boni peracti, et propositi voluntatis incostantiam, et ob diffidentiam in divinam bonitatem. — Tandem renovatio praedicti actus caritatis per decem tantum annos duraturi in favorem matris suae, quae paulo ante decesserat, et quam saepius dum viveret ad iram et impatientiam provocaverat, laudabilis quidem est, sed actum heroicum caritatis non constituit, ut per se patet, neque consequenter privilegiis Titia gaudere potest, concessis a Summis Pontificibus praedicto actu. Et sic etiam ex Responso S. C. Indulg. 18. Dec. 1885, oblationi actus heroici caritatis non satisfacit, qui sibi reservare velit indulgentias, quae pro vivis conceduntur, sed sunt hae indulgentiae ad satisfaciendum pio proposito defunctis applicandae, secundum Indultum a Summo Pontifice concessum emittentibus actum heroicum caritatis. — Pia sane est Titiae intentio compensare ita offensas

matri suae factas. Verum certum non est, utrum revera illae Titiae satisfactiones suae matri omnino applicentur. Nam virtus satisfactoria bonorum operum nititur iustitia quoad viventes, quibus applicatur *per modum solutionis*, ut diserte habetur ex Catechismo S. Pii V. de Sacram. Poen. n. 91. Solvere enim pro aliis est pretium pro aliis offerre. Unde ea virtus per se infallibiliter eis prodest. Verum ea virtus satisfactoria bonorum operum, quatenus etiam ad indulgentias extendatur, defunctis non applicatur nisi *per modum suffragii* seu desiderii, deprecationis et impetrationis, ut habetur ex B. *Exurge Domine* Leonis X. Quare ea tunc nititur in divina misericordia, et consequenter illis defunctis prodest, quibus applicatur, si Deo placuerit, et quatenus Deo placuerit. S. C. Indulg. 28. Iul. 1840.

Card. De Lugo de Poenit. D. 26. S. 1., D. 27., S. 5.; itemque Suarez de Poenit. D. 53. S. 3. censent indulgentiam concessam pro defuncto tam infallibiliter habere in illo affectum, sicut habet in vivente, quando pro illo conceditur. Verum eadem pro utroque casu certitudo et infallibilitas non est. Nam Indulgentia vivis tanquam subditis *vi clavium* Ecclesiae conceditur per modum *iuridicae absolutionis* seu *solutionis*, quatenus nempe, ut ait S. Th. 4. Sent. D. 20. q. 1. a. 3. sol. 1. ad 2. « qui indulgentias suscipit non absolvitur simpliciter loquendo a debito poenae; sed datur sibi, unde debitum solvat ». Defunctis vero Indulgentia non applicatur per modum *absolutionis*, cum Ecclesia in eos nullam amplius habeat iurisdictionem, sed illis applicatur per modum *suffragii*, id est non per meram quandam deprecationem, sed per deprecationem coniunctam Iesu Christi et Sanctorum satisfactionibus, quas Ecclesia offert Deo pro illis. Et quamvis hic etiam habeatur quaedam *solutio* Deo oblata pro animabus Purgatorii, Deus tamen non tenetur eam ex iustitia acceptare. Eam nonnisi ex sua miseratione acceptat. Quamvis autem ex misericordia acceptat, adhuc tamen certus et infallibilis eius effectus esse posset. Et revera *in genere* ita dicendum omnino est, cum certum sit indulgentias defunctis prodesse. « Sancta et salubris est cogitatio pro defunctis exorare ut a peccatis solvantur ». 2. Mac. 12. 46., neque desunt, qui addunt, ut iam dictum est, eas certo etiam prodesse, et secundum totum suum valorem, defunctis *in particulari*, quibus applicantur. Verum id omnino incertum est, saltem quoad mensuram applicationis. Nam fideles uni eidemque defuncto applicare, quam plures possint, indulgentias non cessant. Itemque S. C. Indulg. 28. Iul. 1840 aperte declaravit:

« Per indulgentiam altari privilegiato adnexam, si spectetur mens

Concedentis, et usus Clavium potestatis intelligendam esse indulgentiam plenariam, quae animam statim liberet ab omnibus Purgatorii poenis; si vero spectetur applicationis effectus, intelligendam esse indulgentiam, cuius mensura divinae misericordiae beneplacito et acceptationi respondet ». In hac autem indulgentia altaris privilegiati indulgentia applicanda est illi animae, pro qua missa celebratur. Quare concludere possumus, ex praxi fidelium et mente Ecclesiae satisfactiones et indulgentias certo defunctis applicari, illique defuncto in qua vero particulari pro quo huiusmodi satisfactiones et indulgentiae offeruntur, mensura, rem incertam esse.

Caeterum non prohibetur Titia per actum heroicum caritatis sua opera satisfactoria pro matre sua applicare, ut iam supra initio adnotatum fuit.

In Opere *The Life and Revelations of Saint Gertrude by a Religious of the Pour Clares*, London 1865. pag. 51. 52. nota, haec habentur: « We find the following passage in Père Baron's *Incendie*, vol. 2. lib. 3. c. 28.: " St. Gertrude made a donation of all her merits and good works to the souls in purgatory, the demon appeared to her at the moment of her death, and mocked her, saying: How vain thou art! and how cruel thou hast been to thyself! For what greater pride can there be than to wish to pay the debts of others without payng one's own? Now, now we will see the result; when thou art dead thou wilt pay for thyself in the fires of purgatory, and I will laugh at thy folly wilt thou weepest for thy pride'. Then she beheld her Divine Spouse approaching her, who consoled her with these words: In order that you may know how agreeable your charity for the souls of the departed has been to Me, I remit to you now all the pains of purgatory which you might have suffered; and as I have promised to return you a hundred for one, I will further increase your celestial glory abundantly, giving you a special recompense for the charity which you have exercised toward My beloved souls of purgatory, by renouncing in their favour your works of satisfaction ,, ».

APPENDIX

I. — DE MORALITATE

Per *moralitatem* communiter intelligitur habitudo humanorum actuum ad propriam regulam.

Finis hominum ultimus est fundamentalis eorum regula. S. Th. 1. 2. q. 21. a. 1.

Formaliter « regula proxima est ratio humana, regula autem suprema est lex aeterna ». S. Th. 1. 2. q. 21. a. 1.

Ex praecedenti doctrina iudicium ferendum est de sequenti Propositione:

« Actus humani sunt boni vel mali *moraliter* pro eo quantum concordant cum natura rationali *complete* spectata, vel ab ea discordant. Est porro manifestum dari quosdam actus, qui per se sunt *eiusmodi*, non vero ab extrinseco legis dumtaxat praecepto vel prohibitione ».

1. Moralitas *a more* dicta est, et *mores* nonnisi in actibus *liberis* sunt, et de eis dicuntur. *Humanus* autem *actus*, actus *liber* est. Huiusmodi autem actus, et bonus et malus esse potest. Omne autem bonum vel malum non dicitur, nisi per ordinem ad aliquam regulam. Hinc ordo seu habitudo ad propriam regulam humanorum actuum est illud, quod venit nomine moralitatis; unde humanus actus moraliter bonus moraliter malus dicitur, prout illi regulae conformis est, vel ab ea difformis, *libera hominis voluntate*. « Peccatum, ait S. Th. 1. 2. q. 71. a. 6., nihil aliud est, quam actus humanus malus. Quod autem aliquis *actus sit humanus* habet ex hoc, quod sit *voluntarius*, quasi a voluntate elicitus, ut ipsum velle vel eligere, sive quasi a voluntate imperatus, ut exteriores actus vel locutionis vel operationis. Habet

autem quod sit *malus* ex eo quod caret *debita commensuratione*. *Omnis autem commensuratio* cuiuscumque rei attenditur *per comparisonem ad aliquam regulam*, a qua si divertat, incommensurata est ». Quando ergo e contrario humanus actus illam habet debitam commensurationem, secundum propriam regulam, bonus est, scilicet *moraliter bonus*, ut oppositus *moraliter malus* est.

2. Porro prima et fundamentalis regula horum actuum, finis hominis ultimus est. Nam actus omnis est quidam potentiae motus in finem. Et actus humanus est actus, quo voluntas ipsamet se movet in finem. In finibus autem et his, quae propter finem sunt, non est processus in infinitum, sed sicut est aliquid primum, a quo incipit motus in finem, ita est unus ultimus finis. Et quaecumque vult homo, vult propter ultimum finem. Finis enim bonum est, et ultimus finis est bonum perfectum. Quidquid autem appetit homo sub ratione boni appetit, quod quidem si non est bonum perfectum, necesse est, ut appetatur tanquam tendens in bonum perfectum, quia semper inchoatio alicuius ordinatur ad ipsius consummationem. Quamvis autem hic ultimus finis, pro variis hominum studiis, in variis rebus collocetur, Deus tamen, unicum bonum perfectum, reapse ultimus hominum et omnium aliarum rerum finis est. Ad Deum ergo consequendum, seu possidendum, omnes hominis actus tendere debent, ut recti et boni sint; et ideo Deus, ultimus hominis finis, prima et fundamentalis mensura seu regula est humanorum actuum. S. Th. 1. 2, q. 1. 2. 3. 4. 5.

3. Hinc Deus, summa sapientia, sua ratione et voluntate, necessitatem homini imposuit ita agendi, ut per suas actiones ad ultimum suum tendat finem, ut illum possideat, et beatus sit; seu ut ordinem servet. Tota enim ordinis ratio a fine sumitur. S. Th. 1. p. q. 25. a. 5. Ratio autem vel voluntas Dei ordinem naturalem conservari iubens, perturbari vetans, lex aeterna Dei est. Quare mensura seu regula *dirigens* humanas actus, *formaliter considerata*, lex aeterna Dei est, quae cuiuslibet alterius legis fundamentum est, et a qua robur habet suum quaelibet alia lex. Et sane lex, hoc praecise est, regula directiva; ipsa importat rationem quamdam directivam actuum ad finem. S. Th. 1. 2, q. 93. a. 3.

4. Verum lex Dei aeterna humanas actiones non dirigit, nisi per humanam rationem, manifestantem nobis illam legem Dei aeternam. Unde etiam humana ratio, regula humanorum actuum est. Sed hoc quod humana ratio sit regula humanorum actuum, ex qua eorum bonitas mensuretur hoc habet non ex se, sed ex lege aeterna, quae est ratio divina. Unde, in Psalmo 4., 6., dicitur: *Multi dicunt,*

Quis ostendit nobis bona? Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. Quasi diceretur: lumen rationis, quod in nobis est, in tantum potest nobis ostendere bona, et nostram voluntatem regulare, in quantum est lumen vultus tuis, idest, a vultu tuo derivatum. S. Th. 1. 2. q. 19. a. 4. Et inde est lex naturalis, quae a S. Thoma ideo definitur: participatio lex aeternae in creatura rationali, 1. 2. q. 91. a. 2., et a S. Augustino dicitur, legis aeternae « quasi transcriptio in anima rationali ». Octog. trium quaest., quaest. 53.

5. Quare humana ratio regula est, quatenus revera regulam manifestat, et applicat; sed non quatenus ipsa ex se regula sit vel regulam constituat. Et hoc sensu humana ratio regula proxima est, dum regula remota seu suprema lex Dei aeterna est, quae primo et principaliter ordinat hominem ad finem, et consequenter facit hominem bene se habere circa ea quae sunt ad finem. S. Th. 1. 2. q. 91. a. 4.

6. Ratio humana, quocumque modo consideretur, ut ratio, regula per se ipsa non est, neque inducit per se propriam praecepti seu legis rationem. Si enim proprie regula ipsa per se esset, a regula deficere non posset et peccare. Cuius ratio est, quia peccare nihil aliud est, quam declinare a rectitudine actus, quam debet habere, sive accipiatur peccatum in naturalibus, sive in artificialibus, sive in moralibus. Solum autem illum actum a rectitudine declinare non contingit, cuius regula est virtus agentis. Si enim manus artificis esset ipsa regula incisionis, nunquam posset artifex, nisi recte lignum incidere. Sed, si rectitudo incisionis sit ab alia regula, contingit incisionem esse rectam, et non rectam. Divina autem voluntas sola est regula sui actus, quia non ordinatur ad superiorem finem. Omnis autem voluntas cuiuslibet creaturae rectitudinem in suo actu non habet, nisi secundum quod regulatur a voluntate divina, ad quam pertinet ultimus finis; sicut quaelibet voluntas inferioris debet regulari secundum voluntatem superioris ut voluntas militis secundum voluntatem ducis exercitus ». S. Th. 1. p. q. 63. a. 1.

7. Actus ergo humani sunt boni vel mali *moraliter*, proprie loquendo, non pro eo quantum *concordant cum natura rationali, incomplete* vel etiam *complete* spectata, vel *ab ea discordant*; sed in quantum concordant *cum hominis fine, et cum lege, et cum recta ratione*, legem manifestante.

8. Manifestum autem utique est, quod sint actus, qui per se sint *eiusmodi*, id est conformes fini hominis ultimo vel ab eo difformes, non vero ab extrinseco dumtaxat legis praecepto vel prohibitione, ut e. g. amor Dei, et odium Dei. Nihilominus *regula propria* horum

etiam actuum *lex est*, a qua dumtaxat *obligatio moralis* habetur ponendi tales actus, vel se ab illis abstinendi. Moralis enim obligatio nihil aliud est, nisi necessitas quaedam moralis, procedens a lege, ponendi vel omittendi aliquam actionem, ad vitandam Dei offensam, eiusque iustam indignationem. Independentem a lege, vel in signo rationis antecederet ad ipsam, non alia haberetur necessitas, nisi merae necessitas finis; et peccati malitia alia non esset, nisi eius oppositio cum ratione. Sed formalis malitia peccati proprie consistit in hoc, quod sit contra legem Dei aeternam et offensam Dei sit. Peccatum igitur etiam erit discordare *a ratione*, non praecise et simpliciter *a ratione*, sed a ratione, quae divina lege est informata. Unde peccatum communiter definitur: dictum vel factum vel concupitum aliquod contra legem Dei aeternam. S. Th. 1. 2. q. 71. a. 6., q. 21. a. 1.

II. — DE PROBABILISMO

Licet sequi, in dubiis, opinionem vere probabilem, relicta tutiore, aequae probabili vel etiam *certe* probabiliori, ubi de sola actionis honestate agatur, sibi conscientiam certam efformando, non directe, sed ex principiis reflexis.

Licitus autem est probabilismi usus tum circa existentiam legis, tum circa cessationem legis.

Probabilismus tutam continet agendi normam, certis innixam principiis, communissima antiquorum et recentiorum doctorum auctoritate confirmatam, et quam Ecclesia non solum nunquam reprobavit, verum e contrario implicite approbavit.

Neque vero S. Alphonsus simplicem probabilismum unquam respuit; sed practicam tantum addidit explicationem circa valorem verae probabilitatis.

1. Ex Angelico Doctore, QQ. DD. de Verit. q. 17. a. 3., « nullus ligatur per praeceptum aliquod, nisi *mediante scientia illius praecepti*... Nec aliquis ignorans praeceptum Dei ligatur ad praeceptum faciendum, nisi quatenus tenetur scire praeceptum. Si autem nec tenetur scire nec sciat, nullo modo ligatur ». Duplex igitur tantum modus est, quo quis potest lege teneri, vel quia tenetur scientia legis, vel quia tenetur scire legem. In Casu ergo *dubii*, deficiente scientia legis, tenetur quis ad legem inquirendam. Iamvero, quando adhibita morali diligentia de praecepto non constat, nec scientia tunc praecepti habetur, nec tenetur illud amplius scire, cum iam ex hypothesis necessaria adhibita sit diligentia ad illud cognoscendum et cognosci non possit. Quare tunc

scientia legis deest, et nulla haberi potest voluntatis obligatio. Et hic est praecise casus probabilismi, quando nempe utrinque pro lege et pro libertate duae adsint oppositae opiniones verae probabiles, quicumque sit earum probabilitatis gradus. — Et ecce paucis verbis, brevissima et demonstrativa ratione, et auctoritate simul S. Thomae, Probabilismus comprobatur. Hoc enim est Probabilismus et nihil aliud: Non habetur scientia legis; ligamen legis non habetur.

2. Sed operae pretium est magis enucleate rem totam explicare. Probabilismus primum non spectat ipsam rei obiectivam veritate, ubi agatur de fine absolute obtinendo, tutiore relicta. Qui enim absolute tenetur ad finem, is ea tenetur seligere media, quae finem obtinendum in discrimen minime adducant, ut evenit e. g. in administratione et susceptione Sacramentorum. Verum probabilismus spectat solam nostrae actionis honestatem, liceitatem nempe vel illiceitatem nostrae actionis, num e. g. die ieiunii et abstinentiae liceat vel non liceat non ieiunanti comedere toties quoties lactinia et carnes; minime vero spectat efficaciam vel non efficaciam nostrae actionis in ordine ad certum, effectum, num e. g. valeat baptismus ad gratiae infusionem, si super collo vel super pectore conferatur. Et sane honestas humanae actionis dependet a dictamine conscientiae, quae est regula proxima humanorum actuum, effectus actionis seu veritas rei dependet ab ipso facto actionis.

3. Porro *Tutoristae rigidi*, duce Ioanne Sinnighio, Lovaniensi doctore, et Cornelii Iansenii defensore, ad licite operandum certitudinem requirunt directam et absolutam, ipsius nempe veritatis liceitatis actionis. Sed praefata Iansenianorum doctrina damnata fuit ab Alexandro VIII. propositione tertia.

4. *Rigoristae mitiores* docent ad licite operandum requiri certitudinem directam, non quidem absolutam, sed tamen latam seu moralem. Ita Antoine, Gazzanica, aliique. Verum aut certitudo haec lata seu moralis, est simpliciter certitudo liceitatis actionis, et tunc tutiorismus hic mitigatus reincident in damnatum tutiorismum rigidum. Aut ea certitudo revera certitudo non est, sed est tantum, ut ipsimet affirmant, magna, maxima quaedam probabilitas illius liceitatis, et tunc incidit in falsam doctrinam, contra Apostolum dicentem: *Omne quod non est ex fide*, id est ex certa honestatis persuasione, *peccatum est*.

5. *Probabilioristae* tenent licitum non esse sequi opinionem minus probabilem pro libertate, relicta probabiliori et tutiori pro lege. Hoc idem fere censent *Aequiprobabilistae*. Aiunt enim non esse licitum sequi opinionem minus probabilem pro libertate, relicta opinione pro lege notabiliter vel certe probabiliori.

6. Verum, si licet consequenter agere contra legem quando opinio pro libertate est probabilior vel notabiliter aut certe probabilior, aut id licet ex directo et immediato iudicio sententiae probabilioris vel notabiliter probabilioris, et hoc evidentissime falsum est; nam sine conscientia certa agere non licet. Aut illud licet, conscientiam certam sibi efformando ex principio reflexo: hoc est, deficiente scientia legis, deficit legis ligamen; vel quod idem est; lex dubia non obligat; lex incerta non parit certam obligationem. Sed, si hoc dicatur, hoc logica conclusione non inducit in probabiliorismum vel in aequiprobabilismum, sed in simplicem probabilismum. Ubi enim contra legem habeatur vera probabilitas, lex dubia et incerta est, scientia legis haberi non potest; lex consequenter non obligat.

7. Innocentius III., saeculo decimotertio, Capite *Laudabilem de Frigidis et maleficiatis* coniugi incerta et dubia impotentia laboranti indulgit triennale experimentum, neque praescripsit videndum primum, utrum probabilior, utrum notabiliter probabilior, vel aequae probabilis esset potentia. — Saeculo XVIII., Indis quibusdam in regno Paraguariae ad fidem conversis, qui plures uxores habebant, et quaestionibus super validitate eorum matrimoniorum subortis, Urbanus VIII. Ioanni postea Cardinali De Lugo respondit: « Ubi doctorum sententiae concurrunt utrinque *probabiles*, sequendas esse opiniones pro conditione locorum et hominum barbaris *favorabiliores* ». Non dixit Urbanus *probabiliores* sequendas, non dixit *notabiliter probabiliores*, neque dixit *aeque probabiles*, sed absolute dixit, inter *probabiles, favorabiliores*.

8. Supervacaneum est plura persequi in re tam invicte ratione et auctoritate demonstrata. Quare, bene concludere possumus: « Licet sequi, in dubio, opinionem vere probabilem, relicta tutiore, aequae probabili, vel certe probabiliori, ubi de sola actionis honestate agatur, sibi conscientiam certam efformando non directe, sed ex principiis reflexis. Ac huiusmodi Probabilismus tutam consequenter continet agendi normam, quippe quae certis innixa est principiis nec non firmissima auctoritate ».

9. Ac huiusmodi certis admissis principiis: Voluntas non ligatur nisi scientia legis, lex dubia non obligat; quis logica conclusione poterit Probabilismum coarctare ad dubium circa existentiam legis; et non etiam extendere ad dubium circa cessationem legis? Agitur uti patet de dubio positivo, seu de probabilitate, existentiae et cessationis legis, non de dubio mere negativo, quando nempe nulla adest prudens ratio affirmandi vel legem non existere vel legem cessasse. Tunc enim evidenter lex obligat. Probabilismum ad solum casum dubii positivi,

seu probabilitatis, circa existentiam legis coarctant pauci quidam probabilistae, et omnes aequiprobabilistae. Illi id asserunt propter regulam possessionis: In dubio melior est conditio possidentis; isti propter auctoritatem potissimum S. Alphonsi.

10. Verum ita dimidiata probabilismum defendere, est simul admittere principia, et eorum negare legitimas conclusiones. Eo ipso enim quod probabiliter cessavit, existentia legis seu, obligationis, consequenter valet dicere: Lex dubia non obligat; obligatio dubia, obligatio nulla.

11. Neque vero valet, in praesenti causa *probabilitatis* regula illa possessionis; nam, ut ex ipsa enunciatione apparet, ea valet *in dubio*, in dubio nempe mere negativo, uti communis etiam est illius regulae interpretatio. Ac si valet ob possessionis praevaletiam, praevalens utique possessio est, sed duabus conditionibus, si nempe certum sit factum possessionis, et si saltem legitimus eius titulus praesumatur, secus praevalens etiam esset usurpatorum et furum omnium possessio. Atqui utraque conditio licet adesse possit in dubio proprie tali, ea omnino abest in vera probabilitate cessatae legis, et extinctae obligationis.

12. Nihil autem clarius vera S. Alphonsi sententia, praecise quando de hac *generali quaestione circa legis satisfactionem*, pertractat, prout ea habetur in ipsa editione Operis accuratissime emendata ab illustri R. P. Gaudé. Lib. 1. num. 99. S. Doctor praedictam quaestionem generalem proponit, et respondet praecisa distinctione iam indicata dubii et probabilitatis, seu dubii negativi et positivi. Haec sunt eius verba: « Quid in dubio an legem impleveris? — In dubio negativo teneris implere; secus in positivo. Cardenas et Ilsung cum Croix ». Haec S. Alphonsi explicita sententia a R. P. Gaudé subiecta nota ita explicatur: « Quod S. Alphonsus hic breviter scribit: te scilicet non amplius teneri ad legem implendam, in dubio positivo, an illam impleveris, id explicatione indiget ». Revera tam clara S. Doctoris responsio nulla indiget explicatione. Explicatio est necessaria tantum, quia est aequiprobabilistarum placitis accommodanda. Et ita R. P. Gaudé eam accommodat. « Dictum, inquit, S. Doctoris valet pro casu, quo probabilitas unica adest, quod nempe legem impleveris, vel casu quo notabiliter probabilius est, ideoque quadam certitudine morali tibi constat legem adimpletam esse ». Verum simplicissima et categorica est S. Doctoris affirmatio, non esse obligationem legem implendi in dubio positivo, quod quis eam impleverit, *simpliciter in dubio positivo*, seu probabilitate, non *in unica probabilitate*, non *in notabiliter maiori probabilitate*; *in dubio*, non *in morali certitudine*.

13. Ac, ut alia praetermittamus, S. Alphonsus omnino secutus est Croix seu La-Croix, quem citat, cuius secutus est sententiam, et a quo desumpsit etiam citationes Cardenas et Ilsung. A Doctrina et a mente Croixii, qui probabilista et non aequiprobabilista fuit, praedicta explicatio omnino aliena est. Croixii sententia sequentis est tenoris: « Quid dicendum sit in dubio, vel in probabilitate, quod legem impleverim?. R. Si negative dubitem... adhuc teneor... Si dubium sit positivum probabile est, me non amplius teneri... Cardenas et Ilsung ».

14. Illud autem addere possumus et debemus, S. Alphonsum hanc generalem doctrinam nunquam retractasse, imo etiam in particularibus casibus confirmasse. Et sic, e. g. l. 3. n. 112. q. 3. par. *secunda* ed. P. Gaudé, « Quando probabile est, quod obligatio legis nunquam inceperit, vel *quod lex abolita sit*, tunc cessat praesumptio pro lege et possidet libertas ». Item l. 3. n. 290. ead. ed.; « Notandum circa consuetudinem id quod dicit Viva, scilicet; quod ad excusandum sufficit probabilis consuetudo. Sufficit enim ut dicunt Salmantic... dictum unius Doctoris eximii, etiam moderni, qui consuetudinem afferat ». Idem S. D. habet l. 1. n. 107. III. Par. *An vero* ead. ed. Et in hac eadem editione Operis S. Alphonsi, quae refert ultimas definitivas sententias S. Doctoris, lib. 4. n. 150. quoad particularem quaestionem: « Utrum, si quis dubitat, an aliquid omiserit de Officio teneatur id recitare? » Respondet S. D. omnino simili modo: «... Si dubium sit negativum, utique tenetur... Si vero dubium sit positivum, ita ut *probabiliter* iudices dixisse, non teneris repetere, prout *docent communissime* Palaus, Sanchez, Continuator Tournely, et Salmanticenses cum Pellizzario, Trullench, Diana. Item Laymann, Lugo, Roncaglia et Viva. Item dicit Croix... et Ilsung... Et idem docet Navarrus ».

15. Quae cum ita sint non immerito concludere iterum possumus ex ratione, et logica ratiocinatione, ex auctoritate S. Alphonsi, imo *ex communissima doctrina* licitum praeterea esse probabilismi usum tum circa existentiam legis, tum circa cessationem legis. Mirum igitur nemini esse potest, si affirmatur in proposita thesi Probabilismum confirmari communissima antiquorum et recentiorum doctorum auctoritate. Verum in ipso S. Doctore sistamus.

16. Ac in primis certissimum est S. Alphonsum usque ad 1762. simplicem docuisse Probabilismum, illumque omni argumentorum genere tanquam moraliter certum defendisse. Ipsa verba S. Doctoris, in sua Dissertatione, haec sunt: « Benigniorem et *communissimam* (sententiam) probandam aggredimur nempe licitum esse uti opinione pro-

babili, *etiam in concursu probabilioris pro lege, semper ac illa certum ac grave habeat fundamentum* ». Simplicem Probabilismum, uti patet asserit, et Probabiliorismum reiecit. Unde enatae fuere omnes S. Doctoris disputationes cum P. Patuzio. Atqui ut ipsemet S. Alphonsus affirmat in suis sequentibus Dissertationibus, uti recte omnes ipsius discipuli affirmant, S. Alphonsus in aliis sequentibus suis Dissertationibus suum non immutavit systema, sed tantum, ut ipse dicit *meliore et clariore forma, maiori brevitate, nervosius et plenius* illud proponit. Ergo concludendum est S. Doctorem numquam simplicem probabilismum reiecisse.

17. Insuper ipsemet S. Doctor fatetur se non tradere novum quoddam systema. Porro tempore S. Alphonsi, alia in scholis et a doctoribus non tradebantur systemata, nisi probabiliorismus et simplex probabiliorismus. Atqui, ut affirmat ipse R. P. Gaudé, S. Alphonsus *toto suae vitae tempore tutoristas precipue et probabilioristas impugnavit*, Ergo nonnisi simplicem probabilismum defendit.

18. Praeterea, quaenam sunt principia, quibus S. Doctor, suum systema morale propugnat? Haec sunt principia a S. Doctore statuta: Voluntas non ligatur nisi scientia legis; Lex dubia non obligat: Lex incerta non potest certam obligationem inducere. — Aut ergo asserendum esse S. Doctorem defendere simplicem Probabilismum; aut asserendum esse S. Doctorem in suo systemate morali non esse logicum, et sibi contradicere. Etenim semper ac contra legem est certa, et non dubia probabilitas, scientia legis haberi non potest, lex certa esse non potest, lex est necessario incerta.

19. Sed opponunt Aequiprobabilistae id non valere, quando contra libertatem et pro lege est notabiliter probabilior sententia; idque praecluse esse illud quod a S. Doctore affirmatur, et quod constituit suum systema.

Verum, si reapse hoc aequiprobabilistae contendunt dicere, in quo est totus quaestionis cardo, quod quando pro libertate est vere probabilis opinio, id est certe et graviter probabilis, non dubia et tenenter probabilis, et pro lege notabiliter probabilior opinio est, *habetur tunc scientia legis et lex est certa*, evidenter verum in se non est, et a doctrina S. Doctoris omnino alienum. Etenim magis et minus non mutat speciem. Sit pro lege notabiliter probabilior opinio, si tamen contra legem est vere probabilis sententia, neque scientia neque certitudo legis haberi unquam potest. Contra scientiam et certitudinem dari non potest probabilitas.

20. Audiatur autem S. Alphonsus, Tr. de Consc. in ipsa editione

R. P. Gaudé, num. 74. pag. 49. « Quod sub nomine scientiae intelligatur probabilis notitia, haec est *novi vocabularii nova significatio*... Quomodo autem dici potest aliquem scire praeceptum, si ipse sciat praeceptum esse dubium? » scilicet quia contra praeceptum est probabilis opinio. Ac l. 3. post. n. 132. Epist. Resp., et ed. P. Gaudé pag. 456., S. Doctor diserte affirmat, quod perpetuo docuit: « Ut non sit peccatum grave, sufficit, ut *vera probabilitas* habeatur, intelligo *illum quae fundamento non tenui nititur* ». Si enim vera habetur probabilitas, contra legem, iam lex dubia est, et lex dubia non obligat.

21. Postremo, si comburantur Dissertationes omnes a S. Doctore circa systema morale, et relinquantur tantum eius Opera Moralia, quis legens vel Opus Morale S. Alphonsi, vel aliud Opus, cui titulus: *Homo Apostolicus*, reperiet unquam in ipsis vel minimum Aequiprobabilismi vestigium? Ac, ut ipsemet declarat l. 4. n. 547. in discutiendis et sequendis variorum Auctorum opinionibus, hanc sibi S. Doctor regulam constituit: eas approbare opiniones; *quae valido fundamento innixae sibi viderentur, cum certum sit... quod hominibus sub culpa gravi imponenda non sunt, nisi evidens ratio id suadeat*. Nonne haec simplicis Probabilismi regula est? *Nisi evidens ratio id suadeat*, inquit S. Doctor; minime inquit *nisi maior probabilitas id suadeat*, nisi *notabiliter maior probabilitas id suadeat*.

22. Sed potestne negari S. Doctorem aperte asserere quod non licet sequi opinionem minus probabilem, quum opinio quae stat pro lege est notabiliter et certe probabilior? — Utique negari non potest, neque negamus. Illud tantum negamus hac propositione S. Doctorem modificasse suum Probabilismi systema, vel eum potius retractasse, Probabilismum deserendo et novum Aequiprobabilismi systema amplectendo. Si ita esset S. Doctor sibimetipsi contradiceret, statuendo pro suo systemate illa principia: voluntas non ligatur nisi scientia legis, lex dubia non obligat, lex incerta nequit certam inducere obligationem. Nam ex hisce principiis logice nonnisi simplex Probabilismus deducitur. S. Doctor iterum sibi contradiceret; nam ipsemet in suo Opere Morali pluries sententias habet uti probabiles, et sat probabiles, quibus opponuntur sententiae *certe, longe, certe et longe, probabiliores*, imo etiam *gravissimae*.

23. Assertio igitur S. Doctoris non potest materialiter sumi, uti sonat independenter ab explicatione addita ab ipso S. Doctore, quae est tantum practicam normam dare verae probabilitatis, ad laxissimum quorundam probabilistarum vitandum. Atque hic notamus, quod vera

probabilitas nobis, alia non est nisi ea quae est *graviter probabilis*, et non *tenuiter probabilis*; *certe probabilis*, et non *dubie probabilis*.

24. Probabilistae plures fuerunt tempore S. Alphonsi, qui *latum* seu laxum amplexi sunt *Probabilismum*, hunc extendentes *ad dubiam et tenuem* probabilitatem, et hos volens S. Doctor coercere, intra iustos limites, illi opposuit moderatum Probabilismum, adhibens illa opposita adverbia *certe probabilioris opinionis*, *notabiliter probabilioris opinionis*, contra eas opiniones dubie probabiles et tenuiter probabiles. Et evidens res est, quod in isto casu, quando habeatur opinio pro lege, quae est *vere probabilis* et opinio pro libertate *dubie vel tenuiter probabilis*, opinio tunc pro lege est *certe et notabiliter probabilior*, et cum opposita careat certo et valido fundamento, illa omnino tunc sequenda est; et hoc nos omnino profitemur, et omnes veri Probabilistae profitentur, et sic bene patet, quomodo S. Alphonsus, nullum novum condidit systema, sed, ut ipsemet inquit, scribens ad Remondium, *rem tantum singularem dicit, quae in aliis libris non reperitur*, scilicet in libris latorum seu laxorum Probabilistarum illius temporis. Ed. P. Gaudé pag. XIX.

Habemus hac in re disertum testimonium ipsius S. Alphonsi, et consequenter nihil amplius possumus desiderare. « *Ego non contendi*, ait S. Alph. scribens ad Patutium, *nec contendo nova systemata condere*; et bene novi nullum probabilistam solidae doctrinae, ut licitum tradere *usum opinionis tenuiter vel dubie probabilis*. Sed quia multi probabilistae *indiscriminatim* dicunt licere sequi opinionem minus probabilem, *quando habet aliquod* (quodcumque) *fundamentum a ratione vel ab auctoritate*; idcirco volui distinguere statuendo, quod non liceat sequi opinionem minus tutam *quando notabilis et certus est excessus probabilitatis pro tutiore*.... quia tunc opinio minus tuta (tenuiter vel dubie probabilis) non potest dici certo probabilis ».

25. Ex hac tam solemni ipsius S. Doctoris protestatione facile intelliguntur *duo illa adverbia*, alias inexplicabilia, quibus S. Alphonsus utitur in expositione sui systematis, quod ipsemet in suis Dissertationibus non *Aequiprobabilismum*, sed *Probabilismum moderatum* appellat. Duo illa adverbia sunt *certo, notabiliter*; quae adverbia S. Doctor adhibet opinionem defendens *certo, notabiliter probabiliolem*, contra oppositam. Opponit nempe S. Doctor *dubie probabilis certo probabilem, tenuiter probabilis notabiliter probabilem*, ad dubiam et tenuem probabilitatem removendam a Probabilismo, qua exclusa *moderatus* ille habetur *Probabilismus*, quem S. Doctor cum omnibus *solidis probabilistis* diserte affirmat se tueri. Iuvat eius verba modo re-

lata repetere : « Ego non contendi nec contendo nova systemata condere, et bene novi *nullum probabilistam solidae doctrinae*, ut licitum tradere usum opinionis *tenuiter vel dubie probabilis* ».

26. Si igitur Reverendi Patres Redemptoristae hoc etiam contendunt, cum S. Doctore; *tradere solidum probabilismum*, reiecta sententia *dubie et tenuiter probabili*, revera Probabilismum ipsi amplectuntur Iesuitarum; et Iesuitae tunc absque ulla difficultate ambabus ulnis Aequiprobabilismum amplectuntur Redemptoristarum. Et sic una reapse est eorum mens, ut unum est cor. Nulla amplius hac in re opinionum possibilis unquam erit dissensio.

III. — DE VIRTUTE

Virtus est bona qualitas, seu habitus mentis, qua recte vivitur, qua nullus male utitur. Quare virtus a qualitate et habitu distinguitur, uti species a genere. Eiusque subiectum voluntas est; sed etiam in intellectu est; et in parte quoque sensitiva, in concupiscibili et in irascibili, sedem habet.

Alia est ordinis naturalis et acquisita, alia ordinis supernaturalis et infusa a Deo. A supernaturali et infusa virtute distinguuntur dona Spiritus Sancti, fructus Spiritus Sancti, beatitudines. Perperam *passivae* virtutes appellantur et inducuntur.

Supernaturalis et infusa virtus in theologicam et moralem dividitur. Per se loquendo, in virtutibus theologicis *medium* non habetur, sed habetur in virtutibus moralibus.

Theologicae virtutes *connexae* inter se sunt, quatenus omnes simul infundantur, et quatenus caritas sine fide et spe esse non possit. Cum ipsis *connexae* sunt virtutes morales, supernaturales et infusae, quatenus simul cum gratia et caritate infundantur, et his amissis amittantur.

Naturalis ordinis et acquisitae virtutes in cardinales, eisque adnexas dispartiantur; quae, aliae eis adnectuntur, ut partes subiectivae, aliae ut partes integrantes, aliae ut partes potentiales, pro triplici *totius* ratione, *universalis, integralis, potentialis*.

Omnes *in medio* consistunt; et, si sint perfectae, necessario invicem *connectuntur*. Sed cum virtutibus supernaturalibus et infusis necessario *connexae* non sunt.

Virtutes omnes, sive acquisitae sive infusae, possunt in subiecto, cui insunt, *augeri*. Illae nonnisi iteratione propriorum actuum *augentur*; istae vero *augentur* omnibus illis actibus, quibus augetur

gratia sanctificans. Imminui item illae possunt, istae e contrario nequeunt imminui.

Non omnes tandem virtutes aequalis sunt dignitatis; sed una maior excellentiorque alia est. Christianae autem virtutes, ut, anteactis temporibus, ita praesentis aetatis moribus ac necessitatibus aptissime respondent.

1. *Originem nominis VIRTUTIS*, ita Tullius enarrat; « Atqui vide, ne, cum omnes rectae animi affectiones virtutes appellentur, non sit hoc proprium nomen omnium, sed ab una, quae ceteris excelat, omnes nominatae sint. Appellata est enim a viro *virtus*: *vir* autem propria maxime est *fortitudo*, cuius munera, duo maxima sunt, mortis dolorisve contemptio ». 2. Tusc. 18. ad fin. Hinc saepe accipitur pro fortitudine militari, et latius pro animi constantia in periculis et rebus adversis.

2. *Ad rem* quod spectat, *virtus* generatim est cuiusque rei vigor, bonave dispositio, quae rem, cui inest, in genere bonam perfectamve, eiusque operationem excellentem reddit. Quapropter usurpatur *virtus* pro vi, facultate, proprietate, rei unicuique insita, et dicitur etiam de bestiis, de plantis, de lapidibus et aliis rebus. Et haec, *naturalis virtus* est.

3. Ea ab *habitu* omnino distinguitur, qui bonus et malus esse potest, bene vel male affectum reddit, et opus bonum vel malum efficit. Illa e contra illud, cuius naturalis potestas est, bene affectum reddit, et opus eius de se reddit etiam rectum ac perfectum. Virtus oculi oculum ipsum probum efficit, eundemque aptum reddit ad suum munus explendum, virtute enim oculi bene cernimus. Itemque virtus equi, equum bonum reddit, eumque ad currendum equitemque vehendum et hostes excipiendos expeditum efficit et paratum. Aristoteles Ethic. 1. 2. cap. 6.

4. *Ab hac naturali virtute*, origine, distat *acquisita virtus*; sed effectum eam acquisita virtus imitatur. Virtus, ait Tullius, est animi habitus, naturae modo, rationi consentaneus. 1. Leg. 8. a med. Ut enim, *naturali virtute*, vi instruitur homo ad operationem suae naturae consentaneam, ita *virtute acquisita* bene disponitur ad operandum, secundum rationem. Enimvero *per virtutem* omnes concipiunt hominem perfici in ordine ad propriam operationem humanae naturae, vel vi ipsius naturae, et *virtus naturalis* est, vel proprio Marte et labore, et *virtus est acquisita*.

5. Iamvero, ut Aristoteles argumentatur, Ethicor. 1. 2. cap. 5. tria in animo nostro existunt: potestates, actus, habitus. Necessario unum ex his tribus erit virtus, cum virtus animo inhaereat nostro, unde virtuosus sumus et dicimur. Potestates insunt in nobis a na-

tura: boni autem aut improbi non sumus a natura. Virtus ergo quae boni sumus, ipsa naturalis potestas non est. Sed neque eius actus est, qui et bonus et malus; et virtuosus et vitiosus esse potest. Relinquitur ergo, ut virtus *habitus sit*, et *bonus habitus sit*. Ut enim virtute virtuosus, ita vitio vitiosus sumus et dicimur, et vitium malus habitus est.

6. Ut autem duae in nobis sunt potestates: ratio et voluntas, ita duo sunt genera bonorum habituum, unum eorum, qui rationis sunt, alterum eorum, qui sunt voluntatis. Virtutes etiam ambo appellantur. Sed boni rationis habitus, quales sunt, *intelligentia, sapientia, scientia, ars*, nomen virtutis stricte talis non merentur, nisi *secundum quid*. « Dupliciter, inquit Angelicus Doctor, habitus aliquis ordinatur ad actum. Uno modo, inquantum per huiusmodi habitum acquiritur homini facultas ad bonum actum, sicut per habitum grammaticae habet homo facultatem recte loquendi, non tamen grammatica facit, ut homo semper recte loquatur, potest enim grammaticus barbarizare aut solecismum facere: et eadem ratio est in aliis scientiis et artibus. Alio modo aliquis habitus non solum facit facultatem bene agendi, sed etiam facit quod aliquis recte facultate utatur, sicut iustitia, non solum facit, quod homo sit promptae voluntatis ad iusta operandum, sed etiam facit, quod iuste operetur ». 1. 2. q. 56. a. 3.

7. Qua ratione verissime Tullius *virtutem* laudibus extollit, inquit: « Omnia alia falsa, incerta sunt, caduca, mobilia; *virtus* est una altissimis defixa radicibus, quae nunquam ulla vi labefactari potest, nunquam dimoveri loco ». 4. Phil. 5. ad fin. Et convenientissime definitur; *Bona qualitas mentis, seu habitus, qua recte vivitur, qua nullus male utitur. Qualitas* genus est, et melius *habitus*, qui genus proximum est, differentia est *bona*. Eius autem subiectum *mens* est; et finis ipsa operatio est; virtus enim, *habitus operativus est*, et habitus se habens ad bonum et semper ad bonum; et ideo ut discernatur ab iis quae semper se habent ad malum dicitur: *qua recte vivitur*; ut autem discernatur ab iis, quae quandoque se habent ad bonum, quandoque ad malum, dicitur; *qua nullus male utitur*. « Virtute, ait S. Th. 1. 2. q. 55. a. 4. ad. 5., potest aliquis male uti, tanquam obiecto, puta, cum male sentit de virtute, cum odit eam, vel superbit de ea; non autem tanquam principio usus, ita scilicet, quod malus sit actus virtutis ». Atque inde patet quam perperam appellantur et inducantur ab Americanistis et a Modernistis *passivae virtutes*.

8. *Virtus* ergo, quae *simpliciter virtus* est, ea est quae voluntatis

virtus est, S. Th. 1. 2. q. 56. a. 2. ad. 2. vel alterius etiam potentiae, e. g. intellectus, sed secundum quod a voluntate movetur ad recte agendum. Et ratio est, quia virtutis, quae simpliciter talis est, illud proprium est, ut faciat et bene operari, et bonum reddat operantem. Idque nonnisi a voluntate est, quae movet omnes alias potentias. Quod enim homo simpliciter bene agat, et simpliciter bonus sit, hoc nonnisi a bona voluntate est. Unde est, ut notat S. Thomas, 1. 2. q. 56. a. 3. quod a virtute simpliciter tali voluntatis, homo dicitur simpliciter bonus; a virtute secundum quid intellectus, dicitur bonus secundum quid, bonus philosophus, bonus grammaticus, bonus faber.

9. Hinc proprie virtus est etiam fides et prudentia, licet ad intellectum pertineant. Apposite Angelicus Doctor loc. cit.: « Contingit autem intellectum a voluntate moveri, sicut et alias potentias; considerat enim aliquid actu, eo quod vult. Et ideo intellectus, secundum quod habet ordinem ad voluntatem, potest esse subiectum virtutis simpliciter dictae. Et hoc modo intellectus speculativus, vel ratio, est subiectum fidei; movetur enim intellectus ad assentiendum iis, quae sunt fidei ex imperio voluntatis; nullus enim credit, nisi volens. Intellectus vero practicus est subiectum prudentiae. Cum enim prudentia sit recta ratio agibilium, requiritur ad prudentiam quod homo se bene habeat ad principia huius rationis agendorum, quae sunt fines ad quos bene se habet homo per rectitudinem voluntatis, sicut ad principia speculabilium per naturale lumen intellectus agentis ».

10. Cum autem virtus, quae simpliciter virtus est, ea sit, ut iam dictum est, quae voluntatis virtus est vel alterius etiam potentiae, secundum quod a voluntate movetur ad recte agendum, non tantum in intellectu, verum etiam in appetitu inferiori inveniri potest subiectum virtutis. Etiam enim appetitus inferior potest rationi et voluntati subiacere, principatu non despotico, sed politico; et sic, prout est obediens rationi, virtus in eo esse potest. Et hac quidem ratione, in irascibili et concupiscibili, ut sunt potestates appetitus sensitivi nulla virtus est, sed ut subordinantur rationi, necesse est in utraque aliquam virtutem esse, quae quaedam est illarum ad rationem ipsam habitualis conformitas S. Th. 1. 2. q. 56. a. 4.

11. « Dicendum, ait S. Thomas 1. 2. q. 56. a. 4. ad 2., quod, sicut caro hominis ex se quidem non habet bonum virtutis, fit autem instrumentum virtuosi actus, in quantum, movente ratione, membra nostra exhibemus ad serviendum iustitiae; ita etiam irascibilis et concupiscibilis ex se quidem non habent bonum virtutis, sed magis infectionem fomitis; in quantum vero, *obedientes rationi*, conformantur

rationi, sic in eis aggeneratur bonum virtutis moralis ». Actus enim, qui progreditur ab una potentia, secundum quod est ab alia mota, non potest esse perfectus, nisi utraque potentia sit bene disposita ad actum; sicut actus artificis non potest esse congruus, nisi et artifex sit bene dispositus ad agendum et etiam ipsum instrumentum. S. Th. 1. c. c.

12. Virtus haec quae propriissime et simpliciter virtus est, et quae in voluntate est, *moralis* dicitur, propterea quod more et consuetudine acquiritur; unde patet eam nonnisi in *libera* residere *voluntate*. Unde ab Aristotele virtus, *habitus* dicitur *electivus*. Operae pretium est eundem Aristotelem audire de hac re disserentem. « Morales virtutes *ex more* comparantur. Ex quo perspicum est nullam virtutem moralem nobis insitam esse a natura. Nihil enim eorum, quae natura constant, assuefaciendo potest affici aliter quam est a natura comparatum: ut lapis qui deorsum fertur natura, nulla ratione assuefieri possit, ut sursum moveatur, ne si decies millies quidem aliquis eum sursum iacens assuefacere conetur.... Praeterea quaecumque nobis a natura obveniunt, eorum potestates prius accipimus, posterius energias sive actiones obimus; quod in sensibus perspicui potest. Neque enim ex eo quod aut saepe aspeximus res, aut saepe audivimus sonos sensus accepimus. Sed contra, quum sensus haberemus, eis usi sumus; non quia usi sumus, illos adepti sumus. At virtutes consequimur prius exercentes illa, quae virtutis sunt, quo modo et in ceteris fit artibus. Quae enim nobis, doctrina prius instructis, efficienda sunt, ea faciendo discimus: verbi gratia aedificando fiunt aedium struendarum artifices, et fidibus canendo fidicines: idem iustis actionibus exercendis iusti, temperantibus temperantes, fortibus fortes efficimur ». Ethic. Nicom. 1. 2. c. 1.

13. Hisce autem exemplis, ars cum virtute confundenda non est. Etenim ipse Philosophus 1. 2. c. 4. mox ait: « alia est *artium*, alia virtutum ratio. Nam, quae artibus gignuntur, bonum suum sive perfectionem in seipsis inclusam habent. Itaque satis est, si ipsa certo quodam modo conformata sint. At vero virtutis opera, non si ipsa, cuiusdam modi sint, iuste aut temperanter facta sunt; sed si is quoque qui agit certo quodam modo conformatus illa agat; ac primum quidem, *si sciens*: deinde, *si consilio agendi* seu *proaeresi*, postremo, *si firma et constante voluntate agat* ». *Firma et constante voluntate*. Et tunc quidem *virtus perfecta* est, quae etiam in mediis difficultatibus *agat*.

14. Scilicet *bonum agat*; cum virtus *habitus operativus boni* sit.

Bonum autem est, quod conveniens est; et bonum humanum bonum conveniens rationi est, cuius est hominem recte ordinare *ad finem et ad ea quae ipsum ducunt ad finem*. Inde virtutes, aliae sunt theologicae, aliae morales. Virtutes illae, quae hominem bene disponunt relate ad ipsum finem totius humanae vitae, ad Deum nempe cognoscendum et amandum, virtutes *theologicae* sunt, ita dictae, quia Deum habent non solum pro fine, verum etiam pro obiecto, pro obiecto formali, et pro obiecto materiali, saltem principali. Aliae vero virtutes, quae hominem bene disponunt relate ad ea, quibus ad finem dirigitur, virtutes *morales* sunt. Etiam *theologicae* virtutes, virtutes *morales* sunt, sed nomen generis ad inferiorem speciem hic coarctatur, et sic distinguuntur virtutes *theologicae et morales*.

15. Virtutes *theologicae*, tres sunt, fides, spes, caritas; *fides*, qua Deum cognoscimus, *spes* qua ipsum nos obtenturos esse speramus, *caritas* qua eum diligimus. Ad hoc enim quod recte in finem moveamur, oportet, ut sit cognitus, cum fiducia desideratus, et amatus. S. Th. Quaest. disp. de Virtutibus in communi a. 12. Virtutes autem *morales*, principales, seu cardinales, quibus aliae omnes virtutes adnectuntur, quatuor sunt, prudentia, iustitia, temperantia, fortitudo. Ordo enim rationis, qui est obiectum harum virtutum, *in illis omnibus, quae sunt ad finem*, vel consistit in ipsa consideratione rationis, et est *prudentia*; vel circa operationes ad alterum, et est *iustitia*; vel circa proprias passiones moderandas, si illae impellant ad malum, vel retrahunt a bono, et sic habentur *temperantia et fortitudo*. Si quis *prudentia* recte sit, in sua ratione de rebus indicante, ordinatus, *temperantia* concupiscibilem coerceat in delectationibus gustus et tactus, ne his illectus a recto rationis ordine recedat, *fortitudine* obfirmetur in bono rationis contra maxima mortis pericula, quae irascibili summum incutiunt timorem, *iustitia* denique indemnes servet alios, quoad eorum iura; is profecto, necessaria quadam consecutione, *recte ordinatus erit in omnibus suis actionibus*. Tota igitur humana vita quatuor hisce virtutibus, *sicut ostium in cardine*, vertitur et fundatur, S. Thom. Quaest. Disp. de Virtut. Cardin. a. 1., et ideo *cardinales* appellantur.

16. Non omnes autem reliquae virtutes quatuor hisce principalibus virtutibus, eodem modo, adnectuntur. Etenim aliquae illis adnectuntur, ut eorum partes integrantes, quia ad eorum perfectum actum concurrunt. Ad perfectam prudentiam habendam, e. g., plura debent revera concurrere: Memoria, Intelligentia, Docilitas, Solertia, Ratio, Providentia, Circumspectio et Cautio. Aliae adnectuntur, ut

partes *subiectivae*, seu *species*. Partes subiectivae quoad prudentiam, seu eius species, sunt: Prudentia sui regitiva, et Prudentia multitudinis regitiva, quae subdividitur in prudentiam *oeconomicam*, domus regitivam, et *politicam*, civitatis regitivam. Aliae denique partes sunt *potentiales*, quae deficiunt a principali virtutis actu, et ad secundarios tantum actus, seu materias, ordinantur. Prudentiae principalis actus est praecipere, quid hic et nunc, tanquam congruum fini, sit agendum. Sed plures alii ad id actus praerequiruntur, qui ad alias adnexas pertinent virtutes, et ab eo principali actu deficiunt. Et ideo potentiales partes prudentiae sunt: Eubulia, quae est circa consilium; Sinesis, quae est circa iudicium eorum, quae secundum regulas communes fiunt; et Gnome, quae est circa iudicium eorum, in quibus oportet quandoque a communi lege recedere. S. Th. 2. 2. q. 48. a. 1.

17. Ad hanc virtutum inter se connexionem intelligendam, uti nempe principalioris virtutis partes subiectivae, integrales, potentiales, ex doctrina S. Thomae, notandum est, eas *partes* tripliciter distingui pro triplici genere *totius*, quod ex eodem S. Doctore distinguendum est. Est enim triplex *totum*, *universale*, *integrale*, *potestativum* seu *potentiale*. Totum *universale* adest cuilibet parti, secundum totam suam essentiam et virtutem, ut animal homini, et ideo proprie de singulis partibus praedicatur. Totum *integrale* non est in aliqua parte, neque secundum totam essentiam, neque secundum totam virtutem, et ideo nullo modo de singulis partibus praedicatur; sed aliquo modo licet improprie de omnibus simul; ut si dicamus quod paries, tectum, et fundamentum, sunt domus. Totum vero *potentiale*, medium est inter totum universale et integrale; adest enim singulis partibus, secundum totam suam essentiam, sed non secundum totam virtutem; et ideo quodammodo potest praedicari de qualibet parte, sed non ita proprie, ut totum universale; et per hunc modum Augustinus dicit, quod memoria, intelligentia, et voluntas sunt una animae essentia, *una animae essentia*, sed *non una animae virtus*. S. Th. 1. p. q. 77. a. 1. ad 1.

18. Praeter hanc virtutum inter se *obiectivam* connexionem, alia adest virtutum *subiectiva* connexio, quatenus nempe qui habet unam, et caeteras habeat. — Virtus moralis dupliciter accipi potest, *perfecta* vel *imperfecta*. Imperfecta virtus nihil aliud est, quam aliqua inclinatio in nobis existens ad opus aliquod de genere bonorum faciendum; sive talis inclinatio sit in nobis a natura, sive ex assuetudine. Et hoc modo accipiendi virtutes morales, non sunt connexae. Videmus enim aliquem ex naturali complexione, vel ex aliqua consuetudine

esse promptum ad opera liberalitatis, qui tamen non est promptus ad opera castitatis. Perfecta autem virtus moralis est habitus inclinans in bonum opus bene agendum; et sic accipiendo virtutes morales, dicendum est, eas connexas esse. Etenim nulla virtus moralis haberi potest, sine prudentia; nec prudentia haberi poterit perfecta, sine aliis moralibus virtutibus. Ad rectam quidem electionem agibulum non sufficit recta ad finem qui appetitur inclinatio, quae est per habitum virtutis moralis; sed requiritur praeterea recta aestimatio eorum, quae sunt ad finem, quod pertinet ad prudentiam. Itemque recta ratio agibulum, quae spectat ad prudentiam, haberi non potest, nisi quis sit recte dispositus circa fines, quod per morales virtutes habetur. Unusquisque iudicat, prout afficitur. S. Th. 1. 2. q. 65. a 1.

19. Porro recta rerum aestimatio, *in medio* inveniendi consistit. Et haec medii inventio ad prudentiam pertinet, executio vero ad alias virtutes. Hinc Aristoteles ex hoc medio virtutem definit, inquit: « Est igitur virtus habitus cum consilio et deliberatione, *in medietate consistens illa, quae ad nos*, secundum rectam rationem, pro iudicio viri prudentis ». Hoc autem medium, et medium *quoad nos*, ita explicat idem Philosophus: « In omni re continente ac dividua et plus, et minus, et *aequum* sumere possumus: eaque vel *ex ipsa re* iudicantur, vel *ex relatione ad nos*. *Aequum* autem est quiddam *medium* inter nimium et parum. Iam *rei medium* appello, quod aequaliter abest ab utroque extremo, quod quidem unum et idem est omnibus. *Medium* porro *ad nos* dico id, quod nec est supra id quod oportet, nec infra. Hoc autem neque unum est, neque idem omnibus. Exempli causa, si decem multa, duo pauca sunt, sex *medium ad rem* sumi oportuerit: aequaliter enim superant et superantur... At quod *nobis medium* est, non ita sumendum est. Non enim, si decem libras comesse nimium sit, duas parum, sex libras alipta praescribet. Est enim hoc quoque multum vel parum ei, qui sit cibandus. Miloni enim parum fuerit; at illi, qui nunc primum incipit exerceri, nimium... De morali autem virtute loquor. Haec enim in perturbationibus atque actionibus versatur, in quibus est nimium et parum et medium: ut timere, fidere, concupiscere, misereri, irasci, denique gaudere et dolere potest quisque nimium et parum, atque utrumque non recte. At vero quo tempore, et propter quam causam, et quibus, et cuius rei gratia, et quomodo oportet his affectibus commoveri, id et medium est, et optimum; quod optimum virtuti convenit. Eodem quoque modo in actionibus nimium, parum, medium reperitur... Quod nimium est errat, quod parum vituperatur, quod vero medium servat,

et laudi datur, et recte factum ». Hinc Aristoteles concludit: Mille modis possumus esse mali, uno tantum modo boni. Mille modis sagittarius aberrare potest a scopo, et facile; uno tantum modo scopum ferire, et scopum ferire difficile. In medio autem virtus consistens, opus perfectum, bonum et pulchrum, reddit. Illa quidem opera artis perfecta, bona, pulchra sunt, quae medium servant; illa enim scite et affabre facta sunt, quibus nihil detrahi, nihil addi possit. Ethicor. lib. 2. c. 6.

20. « Verum, ut notat ipse Philosophus 1. c. non omnis actio nec omnis perturbatio medium recipit. Sunt enim quaedam, quorum nominibus statim vitium est implicatum: ut malevolentia laetans alieno malo, impudentia, invidentia; et in actionibus, furtum, adulterium, caedes. Haec enim omnia, et quae sunt huius generis, reprehenduntur, quod ipsa mala sint, non eorum immoderationes aut deficientiae. Nunquam igitur fieri potest, ut ex his aliquid recte fiat, sed semper peccatur ea agendo: neque in talibus recte aut non recte faciendi vis in eo posita est, ut, quatenus, est quo tempore, et quo modo adulterium facere oporteat, animadvertatur; sed simpliciter et absolute quidvis horum admittere peccare est ».

21. Huiusmodi autem virtutis *medium* non semper est inter duo opposita vitia, ut in iustitia videre est. Si enim debes centum, et des mille, non ideo peccatum est. Sed excessus huiusmodi est praeter *bonitatem propriam iustitiae*; et altera virtus exoriri potest, e. g. beneficentiae, misericordiae, liberalitatis, magnificentiae, etc. Neque autem hoc medium in indivisibili est. Hoc enim verificatur in iustitia, in qua est *medium rei*, reddendo unicuique ius suum, sed in aliis virtutibus est *medium rationis*, et ideo hoc medium moralem habet latitudinem. S. Th. Quaest. Disp. de Virt. in communi a. 13. ad 12. ad 18., 1. 2. q. 64.

22. Medium, seu mediocritas, in virtutibus theologicis non invenitur, *secundum ipsam rationem virtutis*; sed tantum *ex parte nostra*. Etenim mensura et regula huius virtutis est ipse Deus. Et ista est mensura excedens omnem humanam facultatem. Unde nunquam potest homo tantum diligere Deum, quantum diligi debet. Excessus esse non potest, sed tanto melius est, quanto magis acceditur ad summum. Etsi vero non possumus ferri in Deum quantum debemus, debemus tamen ferri in ipsum, credendo, sperando et amando, *secundum mensuram nostrae conditionis*. Quare, *per se* et *obiective*, *mensura* non est in virtute theologica, *per accidens* tamen et *subiective medium* est. S. Th. 1. 2. q. 64. a. 3.

23. Atque haec hactenus de virtutibus potissimum naturalis ordinis. Dicendum nunc est de virtutibus ordinis supernaturalis.

Iamvero supernaturalis habitus alius est essentialis, alius operativus. Ille datur per modum naturae, iste per modum facultatis. Ille gratia sanctificans est, iste sunt virtutes theologicae et virtutes morales infusae. Ad suavem Dei Providentiam pertinet dare unicuique agenti principium intrinsecum suae operationi proportionatum. Homo ergo ad supernaturalem ordinem elevatus non debet minus perfecte disponi intrinsece ad actus illius ordinis, quam caetera agentia. Atqui neque naturales potentiae, neque habitus acquisiti, utpote ordinis naturalis sunt ad supernaturales actus proportionati. Atqui iterum datur gratia habitualis per modum naturae. Ergo et facultates dari debent et illis actibus et huic naturae proportionatae.

24. Huiusmodi facultates supernaturalibus habitibus operativis, seu supernaturalibus virtutibus, continentur. Supernaturalium habituum natura dupliciter inspicitur potest: absolute, et respective; respective tum ad habitus acquisitos, tum ad ipsum actum, tum ad potentiam quam afficit, tum demum ad causam a qua producitur.

25. Si formaliter et absolute consideretur, supernaturalis eius natura, seu eius supernaturalitas, stat in perfectione intrinseca ordinis superioris, et essentialis ordinationis ad unionem cum Deo quidditative inspecto; ad quam unionem vel *ut immediatum principium* vel *ut principium mediatum* pertinet, sed ut *principium intrinsecum* et *permanens*. Pertinent ad illam unionem *ut immediatum principium* habitus patriae, lumen gloriae, charitas; pertinent *ut principium mediatum* habitus viae, fides, spes, aliaeque omnes supernaturales virtutes. *Ut principium intrinsecum*; extrinsecum enim principium, ipsamet divina omnipotentia est. Quare potentiam, quam afficit, elevat ad connaturaliter eliciendos actus supernaturales. *Principium permanens*; actus enim salutare, ipsaque gratia excitans et praeveniens, principia sunt *transeuntia*.

26. *Respective* autem inspectus, et primo *respective* ad acquisitas virtutes habitus supernaturalis *essentialiter* habet rationem virtutis, ut ex ipsa supernaturalitate apparet. Quare licet habitus acquisitus et virtus inter se comparentur, ut genus et species, si tamen comparatio instituatur inter habitum operativum supernaturalem et virtutem, habitus tunc et virtus inter se convertuntur.

27. *Respective* deinde ad ipsum actum, habitus supernaturalis dat simpliciter posse, et non tantum *facile posse*, ut habitus acquisitus. Actus enim salutare viae, sunt entitative supernaturales; et ad

eos eliciendos naturalis potentia est omnino insufficiens. Cum autem virtutes supernaturales ipsam dent agendi potestatem, et non etiam facilitatem agendi, naturalia ipsae bene agendi impedimenta non remouent, neque difficultatem auferunt ex pravis habitibus acquisitam. Et ideo contra haec omnia obstacula superanda vir iustus continue agere debet, contrariis actibus virtutum.

28. *Respective* ad potentiam, habitus infusus non est totale principium proximum supernaturalium actuum, sed principium coadiuvans potentiam, eam complendo supra sphaeram proprii obiecti, ad eliciendos tales actus, in quos illa immediate et per seipsam influit, adeoque illi actus sunt vere *vitales*, licet *supernaturales*.

29. *Respective* tandem ad causam, qua producitur, habitus supernaturalis, non ab actibus, producitur, sed a Deo in animam infunditur. Cum enim habitus supernaturalis det simpliciter *posse operari*, operatio nequit esse effectiva huiusmodi potentiae, quam essentialiter praesupponit.

30. Atque hic notandum est, quod virtutes naturales, quamvis secundum perfectionem non habeantur, nisi operum assuetudine; sunt tamen in nobis, secundum quandam inchoationem ab ipsa natura. Idque dupliciter, S. Th. 1. 2. q. 63, a. 1., scilicet secundum naturam speciei et individui. *Ex natura speciei*, in quantum insunt, in hominis ratione, naturaliter quaedam principia, quae virtutum seminaria sunt, quatenus in voluntate inest naturalis appetitus boni, quod est secundum rationem. *Ex natura individui*, in quantum ex corporis dispositione aliqui sunt dispositi vel melius vel peius ad quasdam virtutes. Sed e contrario supernaturales virtutes sunt totaliter ab extrinseco, ex gratuito Spiritus Sancti dono. Virtus enim naturalium principiorum, et naturalis appetitus non se extendit, ultra naturae propositionem, ad ea, quae naturam ipsam excedunt, et sunt ideo supernaturalia.

31. Hinc aliud exurgit essenziale discrimen inter habitus acquisitos et infusos. Etenim huiusmodi virtutes infusae remitti nequeunt; possunt vero augeri. Augentur autem *meritorie* illis actibus, quibus augetur gratia sanctificans. Quare non augentur dumtaxat per actus sibi proprios, sed etiam per actus aliarum virtutum. Hi autem actus sunt actus omnes supernaturales ex fide et gratiae auxilio procedentes, sive sint intensiores, sive aequales, sive remissiores ipsis habitibus. Etenim ex Sacris Litteris et ex Concilio Tridentino per bona opera iustitia augetur, et iustitia complectitur tum gratiam sanctificantem tum supernaturales virtutes. Ac de fide est gratiam sanctificantem

per bona opera augeri. Conc. Trid. S. C. c. 32. Atqui gratia sanctificans datur per modum naturae, virtutes per modum facultatum, et connaturale est naturae facultates habere sibi commensuratas; adeoque illa aucta, et istae augentur.

32. Remitti autem non possunt. Nam haec remissio aliter esse non posset quam per peccatum mortale vel veniale, demeritorie, cum ab actibus ipsae minime producantur. Peccatum mortale infert *amissionem* virtutum, quibus directe vel praesuppositive opponitur. Peccatum autem veniale, si diminueret caritatem aliasque virtutes tunc, sui multiplicatione, ad determinatum quemdam numerum perveniens, posset gratiam sanctificantem, caritatem, aliasque virtutes auferre, quod omnino falsum est. Ratio autem intrinseca est quia, peccatum veniale neque gratiae sanctificanti, neque caritati, aliisque virtutibus infusis repugnat.

33. Distinguuntur pariter virtutes infusae ab acquisitis quoad connexionem. Etenim fides, spes, charitas aliaeque omnes virtutes nunquam infunduntur extra iustificationem, et seorsim a gratia sanctificante. Simul autem infunduntur in prima sanctificatione, tum adultorum tum parvulorum, quod ut probabilem sententiam tradidit Innocentius III, uti probabiliorem Clemens V. — Etenim virtutes omnes supernaturales, sed theologicae praesertim, se habent respectu gratiae sanctificantis tanquam facultates, gratia vero respectu illorum se habent per modum naturae. Connaturale autem est, ut facultates non existant prius natura, sed simul cum natura producantur. Iustificatio praeterea ex Concilio Tridentino complectitur non solum gratiam sanctificantem, verum etiam dona seu virtutes. Neque vero alia est alia est formalis causa, ex eodem Concilio, iustificationis adultorum et infantium. S. 6. C. 7. Et Catechismus Romanus par. 2. de Bapt. n. 50. diserte asserit, per baptismum animum nostrum divina gratia repleri, atque huic addi nobilissimum omnium virtutum comitatum.

34. Quamvis vero virtutes infusae nunquam extra iustificationem infundantur, hac tamen amissa, non item semper omnes amittuntur. Nam non amittuntur, nisi per grave peccatum directe, vel praesuppositive, illis oppositum. Plura enim requiruntur ad hoc ut res primo fiat, quam ut conservetur. Habitus fidei non amittitur per quodvis peccatum mortale, sed per peccatum mortale infidelitatis. Conc. Trid. S. 6. c. 15. Spes amittitur, tum per amissionem fidei, quae est fundamentum, et radix omnium supernaturalium donorum, tum per peccatum ipsi directe contrarium, scilicet per desperationem. Caritas tandem amittitur per quodvis peccatum mortale, quippe quod directe

ei opponitur. Nam caritas hominem convertit ad Deum, peccatum vero grave hominem a Deo avertit, et ad creaturas convertit. Inseparabilis autem caritas est a gratia sanctificante, unde ea amissa, haec quoque amittitur. Gratia sanctificans praeterea ita intime connectitur cum omnibus virtutibus, ut hae non solum cum illa conserventur; verum etiam augeantur, omnibus bonis et supernaturalibus actibus, sive ex opere operantis, sive ex opere operato, ut iam indicatum est.

35. Intime autem virtutes morales infusae connectuntur cum virtutibus theologicis, ita ut non solum simul cum gratia infundantur, verum etiam sine gratia et charitate esse non possint. Etenim ceterae virtutes morales esse non possunt sine prudentia, ut iam dictum est, quia opus perfectae virtutis non fit, sine recta praevia electione, quae ad prudentiam spectat; neque vicissim prudentia esse potest sine ceteris virtutibus, quibus homo recte disponitur circa peculiare quosdam fines. Verum, ut recta sit tota humanorum actuum ordinatio, opus est, ut quemadmodum homo sit bene affectus circa peculiare supranaturales proximos fines aliarum virtutum quod per ipsas virtutes habetur, ita etiam sit maxime bene affectus, et firmiter ac constanter, circa finem ultimum supernaturalem, quod per caritatem habetur, quae spem et fidem essentialiter praesupponit, et inseparabilis est a gratia sanctificante. « Et sic patet, ait S. Thomas 1. 2. q. 65. a. 3., quod virtutes morales infusae non solum habent connexionem *propter prudentiam*, sed etiam *propter caritatem*, et quod qui amittit caritatem per peccatum mortale, amittit omnes virtutes morales infusas ».

36. Virtutes acquisitae e contrario uti propriis repetitis actibus acquiruntur, ita iisdem actibus effective conservantur et augentur, et contrariis actibus ac etiam remissione et non usu propriorum actuum paulatim minuntur et continuata imminutione desinunt tandem esse. Quapropter minime amittuntur per peccatum mortale, omnes; neque statim amittitur contraria illi peccato virtus, eamque quis adhuc potest exercere.

37. Cum igitur virtutes aliae sint ordinis supernaturalis, aliae ordinis naturalis aliae circa finem aliae circa media; hinc facile deducitur non omnes virtutes parae esse dignitatis. — Haec quidem ex varia pendet consideratione. Attamen cum ex obiecto virtutes specificentur, ex eo principaliter earum dignitas est repetenda. Illae quae circa finem directe versantur illis certe praestant virtutibus, quae media ad finem respiciunt. Quare virtutes theologicae moralibus praestant. Inter illas praestantissima est caritas, inter has principalissima est prudentia, tum quia virtus intellectus est non voluntatis, et intellectus voluntati praestat, tum quia prudentiae est medium in om-

nibus virtutibus invenire, unde aliarum virtutum directiva est. Fortitudini autem et temperantiae praestat iustitia, tum quia in voluntate est, dum aliae duae sunt in parte sensitiva, temperantia in concupiscibili, fortitudo in irascibili, S. Th. 1. 2, q. 56. a. 6., tum quia debitum illa reddit non solum proximo, verum etiam Deo; temperantia vero et fortitudo inferioris appetitus moderantur passiones. S. Th. 1. 2, q. 66. — Hinc, ut patet, quemadmodum *ex obiecto*, desumitur variarum virtutum dignitas, ita etiam ea desumi potest *ex subiecto*, quod perficiunt. Etenim fides et prudentia resident in intellectu, spes, caritas, iustitia suam habent sedem in voluntate, temperantia tamen in concupiscibili inest, et fortitudo in irascibili. « Virtutes morales circa passionem sunt in irascibili et concupiscibili, sed prudentia in ratione ». S. Th. 1. 2, q. 56, ad 4., a. 2. ad 3. « Virtutes, quae ordinant affectum hominis in Deum vel in proximum sunt in voluntate, sicut in subiecto, ut charitas, iustitia, et huiusmodi ». S. Th. 1. 2, q. 56. a. 6.

38. Virtutis natura breviter iam explicata, discrimen facile intelligitur inter virtutes supernaturales, dona Spiritus Sancti, beatitudines et fructus. *Dona Spiritus Sancti* non distinguuntur a virtutibus, quatenus ipsa non essent virtutes, vel virtutes non essent dona vera Spiritus Sancti. Sed generalia haec nomina applicata sunt ad significandas diversas species bonorum habituum, quae desumuntur ex diversis modis honeste operandi, operandi scilicet *ordinario modo* et quasi *per proprium motum et discursum*, vel *sublimiori et heroico quodam modo ex speciali instinctu et motione Spiritus Sancti*. Nomen virtutis accommodatum est habitui operanti bonum, quasi ex propria motione hominis, nomen autem doni per antonomasiam dicitur de habitu, quo fit homo bene mobilis a Spiritu Sancto, ipsum speciali instinctu movente. S. Th. 2. 2, q. 45. a. 2.

39. Ut virtus facit hominem bene sequentem rectam rationem vel lumen gratiae et fidei, secundum communes regulas ordinis naturalis et supernaturalis; ita donum facit hominem bene sequentem instinctus et motiones Dei, praeter communes regulas naturae et gratiae. Nazianzenus in illud Isaiae 11., 2.: *Requiescet super eum Spiritus Domini*, quo loco ea dona commemorantur, de quibus in praesenti agimus, « Isaïas, ait, ut opinor, Spiritus operationem Spiritum appellare solet; per has enim operationes *Spiritus Sanctus movet iustum ad operationes sublimes* ». Et S. Thomas « dona, ait, perficiunt hominem *ad altiores actus*, quam sint actus virtutum ». 1. 2, q. 68. a. 1.

40. Ut homo connaturaliter et facile moveri posset a ratione, di-

sponitur per virtutes acquisitas; ut possit connaturaliter moveri a lumine fidei et gratiae, disponitur per virtutes infusas; ita, ut connaturaliter possit moveri a Spiritu Sancto, debet etiam per aliqua dona habitualia disponi. Ut autem virtutes hominem disponunt ad operandum in ordine ad finem supernaturalem, conformiter dictamini rationis et prudentiae sive naturalis sive supernaturalis, quae est principium dirigens intrinsecum; ita dona hominem disponunt ad operandum specialiter et altiori modo, iuxta instinctum Spiritus Sancti, qui est principium dirigens extrinsecum. « Quanto movens est altior, inquit Angelicus Doctor, tanto necesse est, quod mobile perfectiore dispositione ei proportionetur; sicut videmus, quod perfectius oportet esse discipulum dispositum ad hoc, *quod altiore doctrinam capiat a doctore*... Unde et Philosophus Ethicor. 1. 7. cap. 1. supra virtutem communem ponit *quam virtutem heroicam vel divinam*, secundum quam dicuntur aliqui divini viri ». 1. 2. q. 68. a. 1. c. ad. 1. a. 8.

41. Hinc sancti homines mirabiliter quandoque impelluntur ad quaedam opera praestantiora et sublimiora, quorum rationem ipsimet reddere non possunt, nec explicare quomodo ad ea fuerint impulsus, ut fertur e. g. de S. Apollonia, quae in ignem se coniecit. In martyrologio Romano dicitur, id Sanctam fecisse *corde accensam magna Spiritus Sancti flamma*. 9. Febr.

42. Huiusmodi dona sunt in omnibus habentibus caritatem, et connectuntur sibi invicem in charitate; ita scilicet, quod qui caritatem habet, omnia dona Spiritus Sancti habeat, quorum nullum sine caritate haberi potest ». Per charitatem enim Spiritus Sanctus habitat in nobis. « Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis ». Ad Rom. 5., 5.; S. Th. 1. 2. q. 68. a. 5.

43. Iam vero virtutes secundum ea, quae iam exposita sunt in tria genera distinguuntur: sunt enim quaedam virtutes theologicae, quaedam intellectuales, quaedam morales. Virtutes quidem theologicae sunt, quibus mens humana Deo coniungitur; virtutes intellectuales sunt, quibus ratio ipsa perficitur; virtutes autem morales sunt, quibus vires appetitivae perficiuntur ad obediendum rationi. Dona autem Spiritus Sancti sunt, quibus omnes vires animae disponuntur ad hoc, quod subdantur motioni divinae. Quare virtutes theologicae omnibus donis sunt praeferendae, quia per eas homo Spiritui Sancto unitur; aliis tamen quibuscumque virtutibus dona sunt potiora, quia virtutes istae perficiunt vel ipsam rationem, vel alias vires in ordine ad rationem; dona vero perficiunt vires animae in comparisonem ad Spiritum Sanctum moventem S. Th. 1. 2. q. 68. a. 8.

44. Pauca nunc remanent dicenda de beatitudinibus et de fructibus. *Beatitudines* non sunt habitus, sed actus virtutum infusarum, quibus in hac vita *beamur*, quatenus per illas speramus consequi *beatitudinem*. Dicitur enim aliquis iam finem habere propter spem finem consequendi. Beatitudo autem est ultimus finis humanae vitae, ad quem homo appropinquat per suos actus, idest per operationes virtutum, *et praecipue donorum*. S. Th. 1. 2. q. 69. a. 1.

45. *Fructus* item *Spiritus Sancti* non sunt *habitus* permanentes, sed sunt *actus*, qui ex semine gratiae producti ab homine coelestem pariunt in anima delectationem. Etenim « fructus est id quod ex planta producitur, cum ad perfectionem pervenit, et quandam in se suavitatem habet ». S. Th. 1. 2. q. 70. a. 1. Operatio autem est actus ultimus operantis, delectationem habens, si sit conveniens operanti. Unde operatio rationem fructus habet. — Si autem haec operatio procedat ab homine, secundum facultatem suae rationis; dicitur fructus rationis; si procedat, secundum altiores virtutes, quae est virtus Spiritus Sancti, sic dicitur illa operatio fructus Spiritus Sancti, quasi cuiusdam divini seminis.

46. Omnes beatitudines sunt ergo fructus Spiritus Sancti, sed non omnes *fructus* sunt *beatitudines*. Nam plus requiritur ad rationem beatitudinis, quam ad rationem fructus. Ad rationem fructus sufficit quod sit aliquid habens rationem ultimi et delectabilis. Sed ad rationem beatitudinis ulterius requiritur, quod sit aliquid perfectum et excellens. « Beatitudines, inquit S. Thomas. 1. 2. q. 70. a. 2. dicuntur solum perfecta opera, quae etiam *ratione suae perfectionis, magis attribuantur donis, quam virtutibus* ». Quare idem virtutis actus est beatitudo, secundum quod est delectans. S. Th. Lect. 6. cap. 5. ad Gal., 2. 2. q. 151. a. 1. ad 4., q. 157. a. 2. ad 3.

47. Postremo, si ut ipse docet Philosophus, unica via ad assequendam hominis beatitudinem virtus est, facile patet quam omnibus hominibus semper fuerit, sit et erit, virtus necessaria, Ethicor. 1. 1. cap. 12. 13. Si autem ad supernaturalem homo beatitudinem assequendam a Deo est destinatus, non naturales tantum, sed supernaturales et christianae virtutes, ut anteactis temporibus, ita praesentis aetatis et futurorum omnium temporum moribus ac necessitatibus aptissime respondent; eaeque absolute congruunt et singularium hominum beatitudini, et populorum prosperitati. *Beatus populus cuius Dominus Deus eius*. Ps. 143., 15. Non ergo eorum profecto simus, qui acrem merentur ipsius Philosophi reprehensionem: « Multo maxima hominum pars, ait Aristoteles, cum haec agere minime curet, ad verba confugiendo, philoso-

phari se arbitrantur, et ita sperat futurum, ut boni sint, ac virtute praediti; quales non multum ab aegrotis differunt iis, qui medicos studiose quidem ac diligenter audiunt, at nihil eorum, quae ab illis praecipiantur, facere volunt. Porro quemadmodum aegrotis talibus nunquam valetudo bona constatura est; sic neque istis animus recte erit affectus, dum hoc modo philosophantur ». Nos e contrario, Dei adiuvante gratia, ibimus de virtute in virtutem, donec perveniamus « *ad Christum Dei virtutem et Dei sapientiam* » 1. ad Cor. 1. 24.

IV. — DE MODERNISMO

1. Modernismus, ut ab ipso Summo Pontifice definitur, in Litt. Enc. *Pascendi Dominici* 8. Sept. 1907, omnium haereseon collectio et cumulus est. Errores quidem Modernismus in suam doctrinam adscivit philosophicos, theologicos, historicos, apologeticos, criticos. Atque hisce erroribus, immobili vetustate ab Ecclesia depulsa, eam vitali vigore renovare et reformare praetendit.

2. *Philosophi* Modernistae sunt, sed *novi Philosophi*, ut ipsimet nuncupantur. *Novi* utique *et falsi Philosophi*. Si enim *verae Philosophiae* est studium rerum, prout sunt, impossibile est rebus plene studere, praecisione facta, ut eam *nova* statuit *Philosophia*, a Deo rerum omnium causa, conservatore, gubernatore, fine. Nunquam hactenus vera Philosophia athea fuit, neque esse potest. Permanere igitur debet in toto suo robore *antiqua, antiquissima, christiana Philosophia*.

3. *Theologi* etiam Modernistae sunt et praedicantur. Imaginaria eorum theologia est. Enimvero fides, quae est totius supernaturalis theologiae fundamentum, neque intimus cordis nostri sensus est, ut ipsi deblaterant, neque naturalis instinctus, quo Religio promanat, dogmata efformantur et evolvuntur, symbola ad ea exprimenda proferuntur; sed verbum Dei est, cui credimus. « Multifariam enim, multisque modi olim Deus loquens Patribus in Prophetis, novissime diebus istis locutus est nobis in Filio ». Ad Hebr. 1., 1.-2.

4. Licet ergo *Historici et Critici* Modernistae videri volunt, nihil tamen minus sunt quam historici et critici; et si historici sunt, historici sine criterio sunt. Si historiae, quae est magistra veritatis, illud proprium est, facta prout fuere narrare, quomodo possibile unquam erit servare historiae veritatem, Veteris et Novi Testamenti facta expoliando ab omni Dei interventu? Nonne et hic interventus factum est, et ad historiam etiam pertinet? « In principio erat Verbum..... et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis ». Ioann. 1., 1. 14.

Christus ergo historicus idem ille Christus fidei nostrae est, cui quidem « benedictio, et honor, et gloria, et potestas in saecula saeculorum », Apoc. 5., 13.

5. Hinc *Apologetici* Modernistae sunt, ut sunt *Historici* et *Critici*, nempe nullo modo. Religionem defendere tentant psychologicis considerationibus, eiusque subiectiva experientia. Verum, uti cuilibet cordato viro comperta res est, supernaturalis fidei experientia et conscientia non habetur. Neque vero revelatio aut inspiratio ulla fidei, ad catholicam evolvendam Religionem pertinens, adest in nobis. Apposite S. Petrus 2. Ep. 1., 19. 20., in antecessum redarguens modernos gnosticos et immanentistas. « Et habemus firmiorem propheticum sermonem, (non experientiam, non conscientiam) cui bene facitis attendentes, quasi lucernae lucenti in caliginoso loco, donec dies elucescat, et lucifer oriatur in cordibus vestris; Hoc primum intelligentes, quod omnis prophetia scripturae propria interpretatione non fit ». Religionis Apologia nonnisi rationis consideratione et discursu habetur, *rationabile obsequium vestrum*, ad Rom. 12., 1., motivis nempe credibilitatis, quae, ut Vaticanum Concilium docuit, « divinae revelationis signa sunt certissima et omnium intelligentiae accommodata ». De Fid. Cath. C. 3.

6. *Reformatores* tandem esse Ecclesiae Modernistae gloriantur. Sed revera destructores Ecclesiae sunt. Etenim « dant ultro et concedunt plura in ea esse, quae animos offendant. Quin etiam non obscura quadam voluptate in re quoque dogmatica errores contradictionesque reperire se palam dicitant... Sic etiam, secundum ipsos, in Sacris Libris plurima in re scientifica vel historica errore afficiuntur. Sed, inquit, non ibi de scientiis agi aut historia, verum de religione tantum ac re morum ». Pius X. Litt. cit. Scientiae et historiae in praedictis libris sunt tantum ad facilius propagandam in vulgus religionem, quae, utpote necessario vitalis, vitae hominum accommodari debet, cum ea immutari, evolvi, progredi. — Verum, ut res ipsa pro se loquitur, non Iesu Christi Religio ab humana vita, sed humana vita a Christiana Religione regitur; non Religio Christiana humanae vitae, sed humana vita Religioni Christianae accommodanda est.

7. Bene clara sunt Iesu Christi verba: *Ego sum via, veritas et vita*. Ioann. 14., 6. — Sed sine ullo timore id Modernistae negant audacissime, et usque eo pergunt, ut asserant Christum ipsum in indicando tempore adventus regni Dei manifeste errasse; neque id mirum, inquit, videri debet; nam et ipse vitae legibus tenebatur.

Caeterum ipse Christus ignorabat se esse Messiam, nesciebat se esse Deum. — Ignorabat ergo et nesciebat Christus quod de seipso affirmabat, et quod simul operibus confirmabat? Samaritanae enim dicenti: « Scio quia Messias venit qui dicitur Christus », protinus Christus inquit: « Ego sum, qui loquor tecum ». Ioann. 4., 25. 26. Et postquam dixerit: « Pater meus quod dedit mihi maius omnibus est; et nemo potest rapere de manu Patris mei », et « non rapiet quidpiam de manu mea »; statim addidit: « Ego et Pater unum sumus ». Quod autem non intelligunt Modernistae, Iudaei bene intellexerunt. Etenim « sustulerunt lapides Iudaei, ut lapidarent eum » dicentes: « De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia, et quia, tu homo cum sis, facis teipsum Deum ». Ioann. 10., 28. seqq. Quod autem Christus de se affirmabat, comprobabat operibus: « Caeci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes evangelizantur ». Matth. 11., 3. seqq. Unde Christus ipse loquens, ut tunc temporis Iudaeos redarguebat, ita nunc adhuc loquens Modernistas increpat: « Si non venissem et locutus fuisset eis, peccatum non haberent..., si opera non fecissem eis, quae nemo alius fecit, peccatum non haberent ». Ioann. 15., 22.-24. — Peccatum hoc nos certe nolumus habere. Ad nos ergo quod attinet, firmissima mentis nostrae persuasionem, vehementissimo cordis nostri affectu dulcissimo Iesu dicemus: « Tu es Christus, Filius Dei vivi ». Matth. 16., 16.; « Dominus meus et Deus meus ». Ioann. 20., 28.

8. Enimvero « fundamentum aliud nemo ponere potest, praeter id quod positum est », 1. ad Cor. 3., 2. quod quidem immotum per saecula perstitit et persistet. Quapropter contra constantem Ecclesiae sensum, contra perpetuam Patrum traditionem nihil nos movere possunt speciosae difficultates, quae contra catholicam Iesu Christi Ecclesiam, contra ipsam Sacram Scripturam, a Modernistis obiciuntur. Ac quoad Sacram Scripturam operae pretium est afferre, quae ante Pium X., eadem Pii X. sententiâ, universum catholicum orbem docebat Leo XIII. in suis Litt. Enc. *Providentissimus Deus*. « Nec enim, inquiebat, toleranda est eorum ratio, qui ex istis difficultatibus sese expediunt, id nimirum dare non dubitantes, inspirationem divinam ad res fidei morumque, nihil praeterea, pertinere... Etenim libri omnes *atque integri*, quos Ecclesia tanquam sacros et canonicos recipit, *cum omnibus suis partibus*, Spiritu Sancto dictante, conscripti sunt... *Haec est antiqua et constans fides Ecclesiae. Hoc votum semper habuere SS. Patres* ».

9. Philosophi, Theologi, Apologetae, Historici, Critici sunt Mo-

dermistae; sed potissimum Reformatores. *Reformatores doctrinae, Reformatores vitae*. Novum ipsi moliuntur christianae vitae ordinem, novam sanctitatem, novam cleri missionem, novam christiani populi credendi agendique rationem. Modernus, inquiunt, animus regimen pervetustum Ecclesiae amplius non patitur. Moderna conscientia ad democratiam vergit. Quare inferiori clero ipsisque laicis suae in regimine partes tribuendae, et collecta nimium, contractaque in unum auctoritas, dispertienda. — Atque vel hoc solum sufficeret, ut patet, ad Christi Ecclesiam sus deque evertendam. Uni enim Romano Pontifici collatum a Christo est infallibile magisterium: *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam*. Uni item Romano Pontifici collatus a Christo est iurisdictionis primatus in universam Ecclesiam; *Pasce agnos meos..., pasce oves meas*. — Matth. 16., 18.; Ioann. 21., 15. 17.

10. Lugendi quidem hi omnes errores sunt, et maxime lugendi errantes. Fautores enim et defensores horum errorum non sunt tantum inter Ecclesiae hostes requirendi. *Multi* ex catholicis laicis, ait Summus Pontifex in suis Litteris, ac *non pauci* ex ipso sacerdotali ordine, omni solida Philosophiae et Theologiae scientiae destituti, ac imbuti e contra inimicorum Ecclesiae venenatis et letalibus doctrinis in temerarias concessere novitates. Factoque audacius agmine, quidquid sanctius est in Christi opere impetunt, ipsa haud incolumi divina Reparatoris persona, quam ausu sacrilego ad purum putumque hominem extenuant. Perniciosiores hi quovis alio, adversarii Ecclesiae sunt. « Nam, ut pergit idem Summus Pontifex, non hi extra Ecclesiam, sed intra, ut diximus, de illius perniciie consilia agitant sua ».

11. Perniciosissimi autem sunt ipsa, quam conantur in sacram doctrinam inducere, sciendi methodo, omnis erroris via, ad omnimodam catholicae fidei destructionem, quin imo ad eversionem ipsius rectae rationis. Quam rationem Modernismus fidei opponit, ipsam factorum historiam in medium proferendo, quam illi asserit contrariam, antiquissimum repetens errorem. Non novus, sed antiquus error est illa Philosophiae et Theologiae separatio, dissociatio, mutua oppugnatio, quae in praesens de novo inducitur. Enimvero iam anno 1512.-17. Concilium Lateranense V. contra Neo-Aristotelicos errorem damnavit asserentium humanam animam *secundum theologiam* esse immortalem, et multiplicabilem pro corporum, quibus infunditur, multitudine, *secundum philosophiam* vero esse mortalem, et unicam in cunctis hominibus. Quo nihil ineptius; nam ut ait idem Lateranense Concilium *verum vero minime contradicit*. Tam vero patens

axioma non intellexit Modernista illius temporis Petrus Pomponatius Pseudo-Philosophiae Professor, neque eius asseclae intellexerunt.

12. Non novus quoque, sed antiquus Lutheri error fuit, rationalismus traditioni Ecclesiae suffectus. Lutherum deinde secuti Magdeburgenses Centuriatores, duce Mathia Flaccio Illyrico, immutabilitatem catholicae doctrinae, traditionis eversa continuatione, denegarunt; sed falso, et frustra omnino; nam contra facta nulla valent argumenta. Et in praesens, haeticorum modernistarum idem error et eadem haeresis est. Hi quidem *in historia* potissimum insistunt, unde inter Christum historiae et Christum fidei distinguunt. Rationalistae, ut alii omnes sunt, et ipsi sunt.

13. Quapropter modernistae in unum tandem eundemque conspirant protestantium errorem et haeresim, id est in rationalismum. Quo semel inducto, omnis alius inde promanat error, omnis alia sponte sua profluit haeresis. Hinc iure merito Modernismus solemniter proclamatus fuit a Summo Pontifice, in Litt. Enc. d. 8. Sept. 1907., omnium haereseon conlectum. Et uti omnium haereseon conlectum est, ita *capitalis haeresis* est. Hodierna igitur critice *historica* totius catholicae religionis denegatio est. Ut autem extra catholicam fidem nulla est salus, ita nulla contra eam est veritas, et quae cum ea non est, contra eam est.

14. Quam falsa autem sit haec, quam ita dicunt, *historica methodus*, quae a fide praescindens, tota quanta est nonnisi ratione innititur, admodum difficile non est demonstrare. Praescindatur *in ipsa historia universali humani generis* a divino elemento, quid aliud in ea historia habetur, nisi immane et inexplicabile chaos, quo omnia evertuntur? Gentes apparent continue inter se pugnantes; nunc populorum quorundam prosperitas, aliorumque populorum miserandus omnino status; horum omnium mox immutata conditio, in peiorem illa prosperitas, in meliorem hic antea lugendus status, idque ope praepotentis vis; quae eo usque progreditur, ut, florentibus nationibus emortuis, aliae post eas enascantur, et ipsae morti destinatae, si potiore vi opprimantur. Barbaries hic dominatur, quod et in praesenti videre est, illic civitas splendet; ac, effrenata libertate proclamata, veritas cum falsitate, virtus cum vitio, religio cum religione commiscetur.

15. Verum, si semel admittatur divinum elementum, divinus influxus in totum humanum genus, et divina etiam Religionis et Ecclesiae institutio, omnia tunc recte explicantur. Confusio evanescit, ordo et maximus rerum omnium ordo elucet, divina constitutus Providentia, quae omnia secundum propriam naturam ducit ad finem. —

Quidquid ab hominibus fiat, recte vel male agant, utantur vel abutantur creaturis, creaturae omnes intellectu et ratione destitutae, ad suum tendunt semper omnes immediatum finem; et ad ultimum rerum omnium finem, nempe ad Dei gloriam manifestandam, perveniunt. Nunquam homines efficere poterunt suis omnibus viribus, ut sol non luceat per diem, nec terra per noctem tenebris obscuratur, et coeli non enarrent gloriam Dei.

16. Verum ita de ipso homine non est, qui quum liber sit, ipsemet se ducit in finem, quem suis praestituit actionibus, quin tamen finem totius universitatis rerum vel immutare vel impedire possit. *Universa propter semetipsum operatus est Dominus.* Prov. 16., 4. Hinc duo sunt omnino elementa consideranda in *humani generis historia*, et humana libertas, et divina providentia; quae illam infinita sua sapientia et potentia ita suaviter dirigit, ut efficaciter tandem praestitutum sibi finem consequatur. Dum igitur in ordine physico nulla contra ordinem totius universi habetur pugna; in ordine tamen morali saepe adest pugna inter finem obiectivum a Deo intentum et finem subiectivum individuarum personarum, inter finem Dei et finem hominis. In hac autem pugna finis hominis saepe frustratur, finis Dei nunquam. *Vos cogitastis de me malum: sed Deus vertit illud in bonum, ut exaltaret me, sicut in praesentiarum cernitis, et salvos faceret multos populos.* Gen. 50., 20.

17. Idem istud duplex elementum multo magis in *Ecclesia Christi* est accurate considerandum et perpendendum. Ea enim et liberis constat hominibus, et a Iesu Christo fundata, ipsius Iesu-Christi, Dei-hominis et Redemptoris humani generis, gratia informatur et doctrina; quae obiective immobilis et immutabilis sub infallibili magisterio Summi Pontificis visibilis Vicarii Iesu Christi, hominum tamen libertate et perversitate identidem relicitur. *Oportet et haereses esse.* Sed ipsis haeresibus frustra obsistentibus, obiectivum Christi propositum magis magisque confirmatur. *Oportet et haereses esse, ut et qui probati sunt manifesti fiant in vobis,* 1. ad Cor. 11., 19. Et ideo Petro dictum est: *Confirma fratres tuos;* Confirma fratres tuos, in catholicae fidei defensione adlaborando, summaque diligentia cavendo, ne integritas divini depositi quidquam detrimenti unquam capiat, quod quidem in praesenti tam laudabili et indefesso zelo praestat Summus Pontifex.

18. Iamvero, si factum est, ut quodcumque aliud factum, immediata hominis cum Deo communicatio; si factum est, quod *Verbum caro factum est, quod Deus noster... in terris visus est, et cum homi-*

nibus conversatus est, quomodo etiam *historice tantum* possibile unquam erit Iesu Christi doctrinam explicare, praescindendo ab ipsa Iesu Christi doctrina, scilicet *a fide in ipsum?* Nonne haec est Iesu Christi doctrina: *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit condemnabitur*. Marc. 16., 16. — *Historica* quoque *methodo* ergo insistendo, absonum rectae rationi est, christianum hominem eruditorem; induere personam duplicem, aliam *credentis*, aliam *historici*, *historice* falsa retinendo, quae catholica *fide* tanquam vera sunt credenda.

19. Ac nonne *historicum factum* quoque est, doctrinam ab Apostolis per orthodoxos Patres posteris transmissam, eodem sensu, eademque sententia, in Ecclesia Catholica semper permansisse? Eadem item *historia methodo* insistendo, falsissima ergo est asserta a Modernistis evolutio dogmatum per varias aetates, ab uno in alium sensum transeuntium, secundum varias hominum conditiones, secundum varium societatis progressum.

20. Postremo *historicum quoque factum* est, in Catholica Ecclesia Sacrae Scripturae diiudicandae atque interpretandae rationem, eiusdem Ecclesiae traditione, analogia fidei et Apostolicae Sedis normis potissimum innixam semper fuisse; et non unice critice ipsius textus, pro cuiuscumque ingenio et indole intellecti. Quapropter falsa pariter *historice* sententia est Modernistarum, qui Sacram Scripturam interpretari vellent, ut quemlibet alium profanum librum, uti e. g. fit pro divina Dantis Aligherii Comedia.

21. « *Historia*, ait Tullius de Or. 1. 2. C. 9., testis temporum est, lux veritatis, vita memoriae, nuncia vetustatis, magistra vitae ». — Porro haec fuit per viginti saecula Catholicae Ecclesiae doctrina: si *historia testis fidelis temporum est*: Ecclesiam nempe, verbi revelati custodem et magistram, per ipsum verum atque historicum Christum, quum apud nos degeret, proxime ac directe esse institutam, eandemque super Petrum, apostolicae hierarchiae principem, eiusque in aevum successores aedificatam esse.

22. Si praeterea *historia* non obscura *lux veritatis est*, haec tenenda omnino firmissima veritas est: propositam a Catholica Ecclesia *divinae fidei* doctrinam absolute non posse *verae historiae* eiusdem Ecclesiae repugnare; adeoque catholica dogmata, quo sensu nunc intelliguntur, diverso nunquam sensu fuisse intellecta, neque ullo pacto repugnare posse ipsis divinae et christianae religionis originibus.

23. Si *historia vita etiam memoriae est*, memoriae proditum est celeberrimum illud: Quod semper, quod ubique, quod ab omnibus

— Doctrinae immutatio in Ecclesia Catholica *extra omnem memoriam* est.

24. Si *insuper historia nuncia vetustatis est; tota* Ecclesiae Catholicae *historia* pro ipsa est. Unde, uti superioribus saeculis ad pugnandum insurrexit *contra Novatores*, ita et nunc invicte oppugnare non cessat *Modernistas*, qui profecto ipso suo nomine clara ostendunt *vetustatem* pro se non habere.

25. Si *tandem historia magistra vitae est*, nonne Ecclesiae magisterium, vitae magisterium semper fuit, est, et erit, quum pro suo fine hoc semper habuit et habet, hominem perducere ad participationem divinae vitae et divinae beatitudinis in aeterna saecula?

26. Fundata enim fuit a Iesu Christo humani generis Redemptore, qui via, veritas et vita est; et venit, ut homines vitam habeant et abundantius habeant. Hinc *vera* catholicae Ecclesiae *historia* verissima est *magistra vitae*, docens veram vitae viam. Et e contrario magistra quidem vitae certe non est historia haereticorum omnium, omniumque apostatarum, eorum enarrans vitia et publica scandala.

27. Quae cum ita sint, ut paucis omnia complectamur, *historicum factum* est a viginti saeculis, Catholicam Ecclesiam fuisse a Iesu Christo Institutore fundatam, eidem Ecclesiae promissa divinitus ope, ad perennem conservationem revelatae veritatis. Impossibile ergo est *in methode* etiam *mere historica* doctrinae dogmaticae explicandae, speculativae et moralis, huius Ecclesiae, praescindere a divino elemento. *Historicum etiam factum est*, sic Catholicam Ecclesiam semper substituisse, non sola Sacra Scriptura praelucente, sed duce quoque perenni et continuata semper ac nunquam intermissa traditione; utriusque, summa et infallibili auctoritate, Summo Pontifice interprete. Ergo iterum *historicus error* est, et *historica methodus* omnino fallax et deceptrix est, insistere in sola Sacra Scriptura, uniuscuiusque mentis captu intelligenda, eaque iudicii libertate, qua profana quaevis monumenta solent investigari.

28. Unde fit omnem religionem, secundum Modernistas, nihil aliud esse, nisi inchoatam quandam formam, eamque mutabilem, conceptam animo, qui pronus natura sua est in ea, quae naturam excedunt; et sic gradatim temporum progressu religionem fuisse perfectam. Verum supernaturalis et divinitus revelatae religionis, historicis etiam monumentis, constat invictissima haberi externa argumenta, imprimis miracula et prophetias. Ad eius enim evidentem credibilitatem multa et mira fuerunt divinitus disposita. Ac nonne etiam luculentissimum factum historicum est, Catholicam Ecclesiam per se ipsam, ob suam

nempe admirabilem propagationem, eximiam sanctitatem, et inexhaustam in omnibus bonis foecunditatem, ob catholicam unitatem, invictamque stabilitatem, magnum quoddam et perpetuum esse motivum credibilitatis, et divinae suae legationis testimonium irrefragabile? Conc. Vatic. de Fide.

V. — DE SACRORUM MINISTRORUM STIPENDIO

Stipendium, quod sacris ministris pro sacris functionibus datur, non est simpliciter *eleemosyna*, liberaliter data indigenti. Est enim **debitum ex iustitia**, licet sacri ministri eo forte *non indigeant*; et potest *per se* etiam in pactum deduci. Ita *communissima doctrina*.

Quapropter simoniacum *per se* non est illud exigere non solum propter extrinsecum laborem, verum etiam propter laborem intrinsecum, scilicet « mere secundum ipsam rationem laboris in alterius gratiam praestiti, in ordine ad operantem a cuius necessaria sustentatione commensuratur, non propter laborem in ordine ad opus spirituale, et spiritualem ex eo proximi utilitatem ».

Qui id negant, vel *nihil dicunt*, asserentes praedictum stipendium non esse nisi *stipendium sustentationis*, vel *sibi contradicunt*, asserentes praedictum stipendium esse *debitum personae*, quae in gratiam proximi occupatur, uti communis habet doctrina, post S. Thomam ac S. Alphonsum, secundum ipsam Sacram Scripturam. S. Thomas Quodlib. 7. art. 18. inquit: « Sunt autem quatuor opera spiritualia, quibus communis utilitas promovetur, et ex hoc eis stipendia debentur... *quia stipendia debentur operi et labori*, ut dicitur 2. ad Tim. 2., 6.: *laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere* ». Et S. Alphonsus lib. 3. num. 55. diserte ait: « Non est simonia accipere pecuniam, non ut pretium, sed ut stipendium sustentationis, **etiam pro labore intrinseco in talibus ministeriis impendendo** ».

1. Proposita Thesis tota quanta est versatur circa intrinsecam naturam stipendii, quod pro sacris functionibus datur.

2. *Stipendium*, nomen contractum est a *stipipondium*, scilicet a *stips*, vel ut quidam volunt a *stipo* et *pendo*. *Stips* proprie dicitur aerea pecunia minuta, aera, asses; italice *moneta minuta*, *soldi*, *dannaro*. *Stipo* proprie est, calcando ac densando impleo in unum cogo, arcte compono et firmo, italice *empir bene*, *riempire calcando*, *unire strettamente*, *stivare*. *Pondo* idem est ac pondus habere; italice *pesare*, *aver peso*, *gravitare*. Active est ponderare, pondus ad trutinam explorare, italice, *pesare*, *trovare il peso*. Methonymice est solvere; italice,

pagare, sborsare, contare, ductum ex eo quod, ante cusam pecuniam, Romani aes stateris appendebant, non numerabant. Asses, librae pondo erant; qui acceperant maiorem quantitatem, non in arca ponebant, sed in aliqua cella stipabant, id est componebant, quo minus loci occuparent; et sic a stipando *stipem* dicere coeperunt.

3. Significatione ita declarata duorum verborum *stips* et *pendo*, ex quibus stipendium dictum est, veniamus ad ipsum *stipendii* significationem. Stipendium proprie est aes militare, merces militaris, a *stipe pendenda*; quia, nondum signato argento, militibus initio quaestores aes grave appensum diribuere; italice, *paga, stipendio*. Primis temporibus Romani de suo quisque munus militiae obibant. Deinde vero decretum a senatu est, ut stipendium miles de publico acciperet. Unde notae locutiones, *stipendia facere, merere*, id est militare; *homo confectis aut emeritis stipendiis*, id est qui legitimum militiae tempus explevit. Hinc *stipendium* est etiam tributum, quia principio tributum impositum est, ut ex eo stipendia militantibus solverentur. Et sic Ulpianus Lege 27^a de *Verborum significatione* ait: « Stipendium a stipe appellatum est, quod per stipes id est modica aera colligatur. Idem hoc, etiam tributum appellari Pomponius ait. Et sane appellantur ab intributione tributum, vel ex eo quod militibus tribuatur ».

4. A militari mercede, unde stipendium, primum dictum est, et quam primum significavit, eius significatio ampliata est ad quamlibet aliam mercedem et remunerationem significandam, quae debeatur ratione cuiuscumque alterius operae et laboris, cuiuscumque alterius muneris et officii. Ac, ut hominis opera a libertate humana procedens res et merx non est, sed quid re et merce nobilius, quod rationem induit meriti et iuris ad praemium; ita praedicta merces, pretium proprie non est, sed quid pretium omnino praetergrediens et excedens, quod merces et remuneratio appellatur et est; et sic etiam ipse Deus dicitur, iustorum merces magna nimis; et stipendia peccati, mors. Quapropter quoad naturam stipendii paucis enucleandam, sine ullo errandi timore, dicere possumus cum Angelico Doctore in articulo 18°. Quodlibeti 7¹: « Stipendia debentur operi et labori ». Et abs re non erit vel hic notare Angelicum Doctorem agere in praedicto articulo de *spiritualibus operibus*.

5. Ac de his agit thesis proposita; agit enim de *sacris functionibus*. Porro *sacrae functiones* sunt omnes illae publicae et solemnes actiones, quae fiunt a publicis Ecclesiae ministris, quaeque immediate et directe spectant ad Dei cultum et ad animarum sanctificationem

ex institutione Christi vel Ecclesiae. Tales sunt, e. g., Missarum sacrificia, sacramentorum administrationes, divina officia.

6. Ab ipsis Ecclesiae primordiis, mos fuit in Ecclesia, ut clericis et sacerdotibus, sacras has operantibus functiones, temporalia bona offerentur. Ac in particulari quod spectat ad missae sacrificium, qui ad missam conveniebant panem et vinum offerebant. Eo pane ac vino Christi Corpus et Sanguis conficiebatur, et quod supererat, et plurimum supererat, id totum alendis clericis et pauperibus inserviebat. Labentibus annis, loco panis et vini pecunia offerri coepit, quae initio dabatur Ecclesiae atque omnibus generatim clericis, deinceps autem data est certo Sacerdoti, ut privatim pro certis designatisque personis offerret. Hinc Missae honorarium seu stipendium ortum est. Saeculo XI. mos hic tam late iam patebat, ut etiam pueris notus esset, sicut patet ex eo quod de S. Petro Damiani memoriae prodidit Ioannes Monachus in eius Vita, quem narrat repertum nummum tradidisse Presbytero, qui Deo pro eius patre sacrificium offerret. Atque uti temporis decursu exortum est missarum honorarium seu stipendium, ita pro clericis divina officia obeuntibus beneficiorum proventus et distributiones constituta sunt, et pro Sacerdote animarum curam exercente, et sacramenta populo administrante congrua portio seu congrua parochialis, nec non iura stolae sunt constabilita. Devoti *de Eucharistia* LXIV. seqq., *de Primit. Oblat.* etc. III. seqq. ed. 5^a.

7. Quae, cum omnibus nota sint ex ipsa historia antiquitatis ecclesiasticae, et ex vigente Ecclesiae praxi, stipendium nempe sacris ministris pro sacris functionibus dari, quamvis alio etiam nomine honorarii, distributionis, congruae portionis, iuris stolae appelletur, ad aliud gradum facimus in thesi assertum probandum; scilicet, huiusmodi stipendium, quod sacris ministris datur pro sacris functionibus, non esse simpliciter eleemosynam liberaliter datam indigenti.

8. Etenim Numerorum cap. 18°. vers. 21. dicitur: « Filiis Levi dedi omnes decimas Israelis *pro ministerio*, quo serviunt mihi in tabernaculo foederis ». Et infra vers. 31.: « Et comeditis eas, in omnibus locis vestris, tam vos quam familiae vestrae, quia *pretium est pro ministerio*, quo servitis in tabernaculo testimonii ». Et Apostolus Paulus in 1^a. ad Cor. capite 9°. vers. 7°. et sequentibus inquit: « Quis militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam et de fructu eius non edit? Quis pascit gregem, et de lacte gregis non manducat.... Nescitis quoniam qui in sacrario *operantur*, quae de sacrario sunt edunt; et qui altari *deserviunt*, cum altari participant? » Illud ergo quod sacris ministris datur, non est simpliciter eleemosyna liberaliter

data *pro eorum indigentia*, sed vera merces, verum stipendium datum eis *pro sacro ministerio, pro sacra operatione, pro sacro servitio*; non est iterum eleemosyna data pauperibus, miseris, indigentibus; sed merces et stipendium datum *laborantibus, operantibus, servantibus*.

9. Idque aperte confirmatur ex damnata propositione 18^a. Ioannis Wicleff a Concilio Constantiniensi. Hic est, condemnatus error: « Decimae sunt purae eleemosynae, et possunt parochiani propter peccata suorum praelatorum ad libitum suum eas auferre ». Et ratio intrinseca est, quia, ut dicitur in thesi, stipendium quod datur sacris ministris est illis debitum ex iustitia, et consequenter illis debetur etiamsi forte non indigeant; nam iustitia respicit aequalitatem rei ad rem, non conditionem personae; siquidem illa iustitia non iustitia distributiva est, neque mere iustitia legalis, sed iustitia commutativa. Non excluditur omnino iustitia legalis, nam si iustitia commutativa est, est etiam lex et praeceptum de tali iustitia servanda. Et ita in praesenti materia est. « Ita et Dominus ordinavit, ait Apostolus in 1^a. ad Cor. cap. 9°. v. 14., iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere ».

10. Quod autem ex iustitia praedictum stipendium seu merces sacris ministris debeatur ratio est, quia, ut inquit S. Thomas 2. 2. q. 87. a. 1., « eis, qui divino cultui ministrant ad salutem populi totius, populum necessaria victus ministrare ratio naturalis dictat, sicut et his qui communi utilitati invigilant, scilicet principibus et militibus et aliis huiusmodi stipendia victus debentur a populo ». Unde deinde art. 2. Angelicus Doctor concludit hoc fuisse fundamentum decimarum, quas Ecclesia constituit. « Dicendum inquit quod de unaquaque re praecipue est iudicandum secundum eius radicem. Radix autem solutionis decimarum est debitum, quo seminantibus spiritualia debentur carnalia..... Super hoc enim debitum fundavit Ecclesia determinationem solutionis decimarum ». Ac debitum hoc iustitiae commutativae est. Unde idem Angelicus Doctor eodem art. 2°. ad 4um, inquit: « Si vendat quis triticum non decimatum potest Ecclesia decimas exigere Ecclesiae debitas, et ab emptore, quia habet rem Ecclesiae debitam, et a venditore, quia quantum est de se Ecclesiam defraudavit ». Et Concilium Tridentinum Sess. 25^a. cap. 12. expresse praecipit, quod defraudantes decimas non absolvantur, *nisi plena restitutione secuta*. Restitutionis autem obligatio, ut omnes bene norunt, nonnisi ex iustitia commutativa est.

11. Si autem ipso naturae iurae et ex iustitia commutativa strictum ius est sacrorum ministrorum, sacra operantium, congruam exi-

gere mercedem, seu congruum stipendium, ad suam sustentationem; bene possunt illud in pactum deducere. Quivis enim potest pacisci sibi dari, quod ipsi iure naturae debetur. Caietanus putat id solum licere ministris pauperibus, non autem illis, qui aliunde se possunt sustentare. Sed hoc communiter reiicitur, et merito. Quia ministris rerum spiritualium debetur sustentatio ex iustitia, sive sint divites sive sint pauperes. Ergo possunt de eo pacisci. Insuper, si stipendium sit a Praelato taxatum poterit illud exigere, etiamsi dives sit, ut fatetur Caietanus. Ergo etiam quando non est taxatum, hoc enim non mutat nec extinguit ipsius ius. Lessius libro 2. cap. 35. Dub. 8. n. 48.

12. Verum quidem est Iurē antiquo fuisse simoniam sic pacisci, sive minister esset pauper, sive dives, ut patet ex Cap. finali *de Pactis*, ex Cap. *Quaesitum de Rerum permutatione*, ex Cap. *Tua nos de Simonia*, ex Cap. *Quam pio*, causa 1^a., quaestione 2^a., quibus in locis prohibetur omne pactum in spiritualibus. Huic tamen Iuri est derogatum, in quibusdam rebus et functionibus spiritualibus, per contrariam consuetudinem, quae potest facere, ut id quod olim erat simonia Iuris humani, iam non sit aut simonia, aut alias illicitum. Ac statuta assertio, est de ipsa rei intrinseca natura, praecisione facta ab extrinseca positiva prohibitionem; et ideo additur illud *per se*, et dicitur: potest *per se* etiam in pactum deduci.

13. Atque haec omnia hactenus exposita communissimam continent doctrinam. S. Thomas in 4um. Dist.^{no} 25^a. quaest.^{no} 3^a. art.^o 2. quaest.^a 1. ad 4. ait: « Facere pactionem de Missa celebranda, est simonia, Si tamen non habet alios sumptus, et non tenetur ex officio Missam cantare, potest accipere denarios, sicuti conducti Sacerdotes faciunt, *non quasi pretium Missae, sed quasi sustentamentum vitae* ». Et S. Alphonsus l. 2. n. 55°., citans Suaresium, Sanchez, Castropalaum, Croixium, Salmanticenses ac plures alios, inquit licitum esse celebrare Missam, administrare Sacramenta, assistere Choro, concionari et similia facere ob temporale emolumentum, « quando temporale accipitur... tamquam stipendium ad sustentationem Ministri, qui praedicta munera exercet: quod stipendium debetur *ex iustitia* ». Ac Lucius Ferrari loquens in particulari de Decimis, hoc verbo num. 29°. « Decimas, ait, defraudans vel non solvens peccat dupliciter, scilicet et contra virtutem Religionis et contra virtutem iustitiae. Ita Azorius, Lessius, Pirhing, Reiffenstuel et alii passim... Cum ipsi Ecclesiae Ministri spiritualia et divina laicis ministrent, debentur ipsis a laicis decimae, tanquam iustum stipendium ex iustitia ».

14. Ac aliis, brevitatis gratia, praetermissis apposite Benedictus XIV. de Sacros. Missae Sacrif. l. 3. Cap. 21., omnia completens: « Indubitatum est, ait, iuxta primigeniam nascentis et adolescentis Ecclesiae disciplinam sive panem sive denarium oblatum fuisse Ecclesiae, et Clericis in commune, non vero datum cuipiam peculiari Sacerdoti, ut Missam privatim faceret, quae uni eleemosynam offerenti prodesset. Morem autem stipem elargiendi Sacerdoti, ut exuberantem Sacrificii fructum stipis largitor in se, proximos aut amicos, sive vitae compotes sive defunctos derivaret, non ante saeculum 8um. inductum neque passim ubique ante 12um. receptum asserit Mabillonius... cui tamen contradicit... Berlendi... illum longe antiquiorem affirmans ». Post haec, refellens Benedictus XIV. Wicleffistas, Lutheranos, et Calvinistas, dicitantes pecuniam Sacerdoti celebraturo in Missae praetium dari, eamque propterea veluti aperte simoniam damnantes, *nihil*, inquit, *aequius esse secundum omnem legem*; de eaque etiam posse pactum fieri; quia « Sacerdos non accipit pecuniam, quasi praetium consecrationis Eucharistiae, hoc enim esset simoniacum, sed quasi stipendium suae sustentationis ».

15. Et statim, sequentia subdit: « At quamvis res ita se habeat, nihilominus fatendum quorundam improborum Sacerdotum sordidam avaritiam quandoque dehonestasse, quod caeteroquin in se licitum et sanctum erat: nonnulli quippe visi sunt Missas quodammodo venditare ac turpissimum quaestum de illis facere.... Quamobrem, ut gliscentem hanc pestem tandem ab Ecclesia prorsus propellerent, et insatiabilem Sacerdotum aviditatem perpetuo freno coercerent », Patres primum Concilii Toletani anno 1324°., et deinde Patres Concilii Tridentini Sess. 22^a., pacta et conventiones quascumque et illiberales eleemosynarum exactiones prohibuerunt. « Ut itaque Episcopi Tridentino obtemperant, atque importunas et immoderatas pro Missis exactiones impedian, debent in sua quisque dioecesi Missarum stipem taxare, ultra quam nemo quidquam exigere valeat.... In eo quod spectat ad quantitatem eleemosynae, ab Episcopo praescribendae,.... unum advertendum exstimamus, nimirum necesse non esse, ut eleemosyna tanta sit, quae integram sustentationem Sacerdoti ea die, qua celebret, suppeditat. Etenim sicut optime respondit Suarez, actio sacrificandi non requirit integrum diem, neque maiorem eius partem, unde non est, cur Sacerdos propter hoc solum ministerium integre alatur ab eo, pro quo sacrificium offert ». Loc. cit. num. 5.-11.

16. Atque hoc Benedicti XIV. et Suaresii dictum iam per se solum sufficeret non solum ad insinuandam verum etiam ad expli-

candam et persuadendam alteram thesis partem: Simoniam consequenter *per se* non esse stipendium exigere non solum propter extrinsecum laborem, qui neque semper neque necessario est in sacris functionibus, verum etiam propter laborem intrinsecum, qui semper et necessario in illis est, mere secundum ipsam rationem laboris in alterius gratiam praestiti, a cuius laboris mensura Benedictus XIV. et Suaresius deducunt mensuram stipendii, assignandi in celebratione Missae. Huiusmodi labor, inquiunt, *non requirit integrum diem neque maiorem eius partem; unde non est, cur Sacerdos propter hoc solum ministerium integre alatur ab eo, pro quo sacrificium offert.* Et, si quis memoriter teneat ea quae tam solemniter scripsit Leo XIII. in suis Encyclicis Litteris de Operariis, gemina quidem doctrina est pro istis; nam eorum labor et opus ab ipsa natura ad eorum sustentationem est; at si diurnum non sit eorum officium, moraliter loquendo, sed dimidia tantum horae, e. g., sustentationem certe non merentur integrae diei.

17. Sed antequam alteram partem directe demonstrandam aggrediamur, notare iuvat sacrarum functionum stipendium appellari rectissime etiam eleemosynam, quamvis eleemosyna vere et proprie non sit; quia initio nonnisi liberales oblationes fuerunt; quia spiritualia gratis accepta gratuito omnino sunt danda; et quia tandem hac voce satis superque praecavetur, simoniam, tam hac in re periculosam, sedulo esse praecavendam.

18. Iamvero alteram thesis partem probandam aggredientes omittere possemus probationem liceitatis stipendii propter extrinsecum laborem. Omnes enim in hanc assertionem unanimi consensu conveniunt. Eam tamen operae pretium est afferre; quia eadem omnino probatio est pro labore intrinseco. Doctissimus Lessius, in Lovaniensi Academia Professor, rationem, quae omnium ratio est, ita exponit. « Quia, ait, ille labor extrinsecus, in se est quid temporale, per se pretio aestimabile ». Ac eadem suscepta obligatio faciendi sacrum, e. g. tali loco et tempore, « etiam pretio aestimari potest, quatenus hominem sua libertate et facultate aliarum actionum utilium vel commoditatum privat, quas alibi eo tempore percipere potuisset ». Porro labor intrinsecus nonne et ipse labor est? et si manet labor, et quid temporale, nonne potest etiam eodem modo pretio aestimari? Itemque suscepta obligatio celebrandi Missam, quamvis non in loco dissito, non hora 10^a., 11^a., 12^a., nonne etiam hominem sua libertate et facultate aliarum actionum utilium vel commoditatum privat, quas alibi eo tempore percipere potuisset?

19. Neque valet obliocere, quod labor extrinsecus non est necessario connexus cum re spirituali, cum labor intrinsecus illi necessario sit connexus; quae eorum, qui contra sentiunt, ratio est. Etenim necessaria ista connexio neque adimit neque adimere potest intrinsecam naturam laboris, et consequenter rei temporalis pretio aestimabilis. Insuper labor ille extrinsecus, licet non necessario connexus cum re spirituali, huic tamen intime coniunctus est, et tamen potest pro eo labore stipendium exigi et acceptari. Porro non magis rei spirituali coniungitur labor intrinsecus. Ergo et pro isto licet *per se* stipendium exigere et acceptare. Et sane quoad temporale intrinsecum, semihora e. g., impendenda in celebratione Missae, intime ingreditur ipsam celebrationem Missae, defatigatio in Missa legenda intime spectat ad eandem Missae celebrationem, ire ad vicinam ecclesiam et ab ea redire, ad ipsam Missae celebrationem intrinsece ordinatur. Verum quoad temporale extrinsecum, nonne etiam hora integra, impendenda in decantanda Missa, intime ingreditur Missam solemnem; defatigatio in hac solemni Missa cantanda nonne intime spectat ad eiusdem solemnis Missae celebrationem, et ire etiam ad dissitum locum et ab eo redire, nonne eodem modo intrinsece ad Missam celebrandam ordinatur? Ac nonne *per se* vendi potest vas sacrum aureum, ratione ipsius auri? Separarine potest vas aureum a vase consecrato? Consecratio non intime adhaeret vasi aureo?

20. Neque valet instantia, moraliter non distingui intrinsecum laborem ab ipsa re sacra. Nam, si moraliter distinguitur ire ad ecclesiam et redire ab ecclesia distante ducentis metris, quomodo fieri potest, quod moraliter etiam non distinguatur ab ipsa celebratione missae, ire et redire ab ecclesia distante centum metris, vel viginti vel decem tantum metris? Quis autem est, qui non distinguat materiale Sacerdotis incommodum, et corporis defatigationem et laborem ab ipso sacrificio Missae?

21. Auctoritate eadem res confirmatur. Concilium Agathense relatum in Causa 1.^a Questione 1.^a Capite finali ait: « Clerici omnes, qui Ecclesiae fideliter vigilanterque deservunt, *stipendia sanctis laboribus debita, secundum servitii sui meritum per ordinationem a sacerdotibus consequantur* ». Itemque Glossa in Caput *Significatum de Praebendis* dicit: « Sacerdotem posse recipere *mercedem pro suo labore*, si alias ratione beneficii ad illum non teneatur ». Et Cap. *Cum secundum de Praebendis* dicitur « Cum secundum Apostolum qui altari servit vivere debeat de altari; *et qui ad onus eligitur repelli non debeat a mercede*, patet a simili, ut Clerici vivere debeant de patrimonio

Iesu Christi, cuius obsequio deputantur, ut ipsa nominis ratio persuadet ». Quod igitur datur sacris ministris, sacra operantibus, est verum stipendium sanctis laboribus debitum; vera merces est pro labore, quippe et ipsa ideo debita; vera pro onere merces est. Et hoc nos contendimus non aliud.

22. Quod idem in primis inter doctores, contendit Angelicus Doctor; siquidem distinguens in 2. 2. q. 100. a. 3. inter eum, qui ex officio vel ex beneficio sacram exerceat potestatem, et illum, qui id faciat libere omnino non ex debito suscepti officii vel beneficii, de primo ait: « Si aliquid acciperet pro usu spiritualis potestatis non intelligeretur locare operas suas, quas ex debito suscepti officii debet impendere (et pro quibus iam vi officii vel beneficii stipendium percipit), sed intelligeretur *vendere ipsum spiritualis gratiae usum* ». De altero vero inquit, posse omnino aliquid accipere, non pro re ipsa spirituali, quae vendi non potest, sed pro opera sua, quasi operam suam locans. Et comparisonem affert medici, advocati, magistri, qui omnes, si habent officium, ut suo consilio alios adiuvent, et stipendium acciperent ex dato consilio, iam *intelligerentur ipsam vendere veritatem, unde graviter peccarent*; sunt ipsa verba S. Doctoris, qui e contra, ait idem S. Doctor, « habet scientiam, et non suscepit cum hoc officium, ex quo obligetur aliis usum scientiae impendere, licite potest pretium suae doctrinae vel consilii accipere, non quasi veritatem aut scientiam vendens, *sed quasi operas suas locans* ». Et in art. seq. nempe 4.º eiusdem quaest. 100.^{ae} generalissimam hanc profert sententiam: « Dicendum, quod omnia temporalia annectuntur spiritualibus sicut fini; et ideo ipsa quidem temporalia vendere licet; sed ordo eorum ad spiritualia sub venditione cadere non debet ». Ex Angelico Doctore igitur patet temporale spirituali annexum cum spirituali nullo modo confundi, sed manere omnino cum sua propria natura, adeoque posse per se vendi; eius vero habitudinem seu ordinem ad spiritualia non posse vendi; uti esset, si eius pretium e. g. augeretur, ratione spiritualis utilitatis, quae ex illa re temporali perciperetur. Et ut rite intelligatur universale illud assertum S. Doctoris, notandum est ipsum non distinguere nisi duo tantum, spiritualibus annexa, « uno modo sicut ex spiritualibus dependens », et ita profecto non est labor sive extrinsecus sive intrinsecus, « Quaedam autem, ait, sunt annexa spiritualibus, in quantum ad spiritualia ordinantur », uti labor tum extrinsecus tum intrinsecus.

23. Huiusmodi supposito labore, bene intelligitur illa, quae hac in re adest obligatio, ex stricta iustitia, debita stipendia solvendi sa-

cris ministris; quae obligatio naturalis iuris, consuetudine et positiva lege confirmatur. Quae lex et naturalis et positiva obligans usque ad restitutionem faciendam, quasi rei alienae, esset revera inexplicabilis, cum spiritualia gratis sint omnibus danda, ac, ut habet Laymann, l. 4. tr. 10. C. ult. § 2. n. 15., « cum quantitas stipendii iure naturali determinata non sit, ideo necesse est eam lege et consuetudine, vel si haec in specie nihil praecipiant, partium conventionem taxari ac determinari ». Unde Angelicus Doctor cit. quaest. 100. art. 2. non solum dicit: « accipere aliqua ad sustentationem eorum, qui sacramenta Christi ministrant, secundum ordinationem Ecclesiae et consuetudines approbatas non est simonia, neque peccatum », in c., verum etiam addit neque esse simoniam si huiusmodi approbata stipendia *exigantur*, ib. ad 4um.

24. Idem docet S. Alphonsus, qui nulla facta controversia de hac re inquit, l. 3. n. 55.: « Non est simonia accipere pecuniam, non ut pretium, sed ut stipendium sustentationis, *etiam pro labore intrinseco* in talibus ministeriis impendendo. Unusquisque enim, qui in commodum alterius se occupat debet ex iustitia ab eo sustentari ex illo Lucae 10. *Dignus est operarius mercede sua*. Ita communiter Doctores.... cum S. Thoma 2. 2. q. 100. art. 3.... Idque currit, etiamsi Minister aliunde sit locuples ex bonis propriis vel ecclesiasticis.... Quia, ut ait Apost. 1. ad Cor. 9., *Nemo militat suis stipendiis*. Hinc licitum est de tali stipendio pacisci ».

25. Stipendium hoc, etiam pro labore intrinseco in sacris ministeriis impendendo, *stipendium* dicitur *sustentationis* a S. Doctore et ab aliis omnibus, praesertim a S. Thoma. Nam *finis*, cur datur et exigitur praedictum stipendium, sacrorum Ministrorum sustentatio est, et quia titulus seu causa dandi et exigendi illud, non est praefatus labor in ordine ad opus spirituale et spiritualem ex eo proximi utilitatem, sed est ille labor, mere secundum ipsam rationem laboris in alterius gratiam praestiti, in ordine ad operantem, a cuius necessaria sustentatione commensuratur. « Eis, inquit S. Th. Quodl. 7. art. 18., qui utilitati communi deserviunt.... debetur sustentatio *ex proprio labore*, quo utilitati deserviunt ».

26. Praestat de hac re audire doctissimum Laymann: « Eiusmodi stipendium, ait, non dari Clericis, tamquam pretium spiritualis officii, quia non commensuratur operi eiusque dignitati aut utilitati, sed dignitati ac conditioni personae operantis, seu in alterius gratiam occupatae, sicut notavit Suarez; nisi malis explicare, *sed in idem recidet*, stipendium deberi ministerio spirituali, non quatenus spiritualis

operatio est, et salutem animae tribuit, sic enim gratis ministrari debet; sed quatenus praecise servitium est, sive operatio in alterius gratiam suscepta. Cum enim omni servienti sive operanti competens sustentatio seu stipendium debeatur, cur non etiam Ministris Ecclesiae? ».

27. Qui id ergo negant, asserentes praedictum stipendium non esse nisi *stipendium sustentationis*, nihil dicunt. Nam illa *sustentatio* est *finis* illius stipendii, ut sustentatio est finis eleemosynae datae pauperi; adeoque neque obligatio, et quidem ex stricta iustitia, neque ulla alia obligatio intelligi potest; et cessat tunc esse *stipendium*. Etenim *stipendium* essentialiter debitum est, et titulus seu causa huius debiti assignanda est.

28. Hanc causam illi iidem, qui propositam thesim negant, asserentes praedictum stipendium non esse nisi *stipendium sustentationis*, assignant dicentes *praedictum stipendium esse debitum personae, quae in gratiam proximi occupatur*. Sed, cum pace et veneratione illustrium adversariorum, hoc est sibi contradicere. Nam quid tandem est hic *in gratiam proximi occupari*, nisi temporalis opera, temporalis labor? Seclusa re spirituali, quae non potest esse titulus et causa illius mercedis et stipendii, quid aliud remanet praeter praedictum laborem? Dum ergo hunc negant, hunc simul affirmant.

29. Audiatur praeclarissimus Lessius: « Quod vere et proprie pro labore, molestia et temporis impendio, quae in functionibus spiritualibus subeuntur, liceat exigere mercedem ad sustentationem vitae et status sui, patet ex illa Domini sententia Matthaei 10.º, *Dignus est operarius cibo suo*; et Lucae 10.º, *Dignus est operarius mercede sua*. Idem repetit Apostolus 1.^a ad Timoth. Et quare dignus, nisi ratione laboris, molestiarum, fatigationum et impensae temporis quae ipse subit in aliorum commodum. Confirmatur, quia non est dignus mercede temporalis sustentationis, ratione bonorum spiritualium, quae ipse aliis confert, neque ratione actionis sacrae, quam confert.... Nam rem temporalem, nempe sumptus alimentorum exigeret pro re spirituali.... Quatenus enim sacra est, non efficit dignum mercede temporali, nec ullum ius tribuit exigendae compensationis. Quatenus autem laboriosa et diuturna, et consequenter aliorum lucrorum impeditiva, efficit proprie dignum pretio ad sustentationem necessario, et ad illud ius tribuit non minus quam labor in re temporali. Si enim ei, qui in commodum alterius, in negotio temporali, vires suas impendit, labores et fatigationes sustinet, tempusque insumit, ex iustitia debetur merces; cur non etiam ei, qui eadem facit in negotio spiritali salutis? Quod si operarius mercede dignus est, certe ipsum quoque opus modo prae-

dicto spectatum, dignum est pretio ad sustentationem necessario. Nam operarius propter opus dignus est. Hac igitur ratione, qui facit sacrum in gratiam alterius, qui concionatur, confessiones audit etc., potest exigere aliquid temporale ad se alendum pro suo labore et tempore impenso absque vitio simoniae ».

30. Duo sunt, quae a recentioribus Auctoribus maxime urgentur; et ambo a doctissimo Lessio iam praeoccupata et dissoluta, 1. c. Primum est illud Capitis *Si quis obiecit*, causa 1., quaestione 3.^a, et quod in substantia iam a Durando olim fuit in medium prolatum: « *Quisquis horum* alterum vendit, sine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit ». — Verum Caput hoc non est ad rem; nam illud, *quisquis horum*, refertur ad ecclesiastica beneficia emenda, de quibus agebatur. Et ecclesiastica beneficia sunt temporalia annexa spiritualibus sicut *ex spirituatibus dependentia*, unde ipse Angelicus Doctor, cit. quaest. 100. a. 4., interpretans praedictum Caput obiectum, concludit, fere verbis ipsis *Capitis* « Et propter hoc *ea nullo modo* vendere licet, quia eis venditis intelliguntur etiam spiritualia venditioni subiici ». Labor e contra et humana opera sunt temporalia annexa spiritualibus, in quantum *ad spiritualia ordinantur*. Et de his S. Thomas concludit inquiens: « *Et ideo aliquo modo* vendi possunt, non autem *in quantum sunt spiritualibus annexa* ». Quapropter, cum alterum tamen, propter necessariam connexionem, non sit sine altero, et alterum sit vendibile, alterum non sit vendibile; alterum venditur, alterum donatur. Et hoc passim contingit in ipsis emptionibus et venditionibus rerum materialium inseparabilium. Et in humanis aliis actionibus idem prorsus contingit, ut audivimus ab Angelico Doctore. Advocatus, Medicus, Magister vendunt operas suas, non vendunt scientiam et veritatem, invendibilem. Et idem est de iudice et de teste quorum sententia et testimonium non venditur. « Et ideo, inquit Angelicus Doctor, 2. 2. q. 71. a. 4. ad 3., iudicibus de publico sunt *stipendia laboris* statuta, et testes accipiunt; non quasi pretium (sententiae et) testimonii, sed quasi *stipendium laboris*, quia *nemo militat stipendiis suis unquam*, ut dicitur 1. ad Cor. 9., 7. ».

31. Alterum quod obiicitur est quia labor nonnisi ab utilitate, aliis ex eo proveniente, suum habet valorem. Et utilitas hic tota quanta est, spiritualis est. Sed hoc simpliciter verum non est, Nam sit vel non sit utilis domino labor, operario semper debetur *stipendium sui laboris*. « Quamvis enim, inquit Lessius, labor secundum hanc considerationem (utilitatis non sit aestimabilis, ut res vendibilis, est tamen aestimabilis secundum se, ut incommodum quoddam, quod in gratiam

alterius subitur, abstrahendo a conditione actionis aut utilitatis, quae inde alteri provenit: hac enim ratione est dignus mercede et compensatione. Quod etiam ex eo confirmari potest, quia quando ipsa actio et commodum eius vendi potest, ut cum quis excolit agrum alterius, magna habetur ratio laboris subeundi, ita ut ratione illius aestimatio crescat; imo interdum parvi aestimatur actio eiusque utilitas per se; sed, ratione laboris, magni; uti si litterae in longinquum per loca difficilia sunt deferendae ». Et sic etiam nonne pro ieiunio servando, pro audienda missa pretium exigere potes? Hoc ipsi adversarii affirmant. Et cur? Certe non propter utilitatem alterius, sed quia res tibi laboriosa, quae te commodum privat, et *ad eam* obligationem assumis.

32. Iure quidem positivo, in pluribus, prohibetur pro labore in trinseco stipendium accipere, e. g. in ordinatione, in confirmatione, in audiendis confessionibus. Sed agitur in thesi de iure naturali. Ut enim in ea dicitur, res *per se* consideratur. Et quia *per se* simoniacum non est, ideo ipso Iure positivo illud stipendium pro ipso intrinseco labore debitum in aliis permittitur. Capite *Cum sit Romana de Simonia*, dicitur; *nihil pro consecratione Ecclesiarum potes vel debes praeter procuracionem exigere*. Capite *Romana § Procuraciones de Censibus* in 6.º dicitur, *procuracionem pro visitatione debitam non esse recipiendam in pecuniam, sed in victualibus idque moderate*; et graves poenae ibidem et Capite sequenti imponuntur in contra facientes, interdicti ab ingressu Ecclesiae et restitutionis dupli; et ut nulla remissione vel condonatione possint hoc onere liberari. Et tamen Capite *Felicitis*, proximo, permittitur, ut possit Visitor recipere procuracionem in pecunia, si offerant eam visitanti, sed uno die non posse recipere, nisi unam procuracionem, etiamsi plura visitaverit loca. — Et, multis in locis, consuetudo deinde permisit tot accipi procuraciones, quot loca visitantur, ut notat Glossa, Lessius l. c. n. 55.

33. Et ad alias sacras functiones quod attinet, S. Bonaventura, Dist. 25. q. ult. de Simonia, adhuc magis explicite ait: « *Pro labore*, qui est in cèlebratione Missarum et similibus, *posse pretium exigi* ». Et Richardus eadem Dist. a. 3. q. 2. inquit: « Episcopum recipere procuracionem dum consecrat ecclesias, tanquam debitam *pro labore*. Et clericos, dicentes officium pro defunctis, *posse accipere mercedem pro suo labore* ». Ac, ut alios praetermittamus, Emmus Card. D. An nibale, inter principes recentiores theologos merito recensendus, *merces*, ait, seu *stipendium* « dari potest vel propter laborem, quo quis defungitur; vel propter *opem*, quam alteri praestat. *Laborem*,

accipimus quodvis incommodum, quo quis afficitur in re spirituali praestanda, vel obeunda: diducitur in *intrinsecum*.... et *extrinsecum*... *Opem*, quodvis officium, quod praestatur citra incommodum.... Quod datur propter *laborem* vel *opem* huiusmodi, non *rei spiritualis pretium*, sed *operis merces* est; quando igitur merces datur, temporale aliquid ex utroque latere est. Porro, si in caeteris omnibus *laboris*, *officii*, *muneris* merces est, quidni et in his dari, peti, immo et, remoto scandalo, pacisci possit? Quin dari debet ex iustitia: et re quidem vera, *pro labore* exigi posse, *sive extrinseco*, quod semper omnibus constitit, *sive intrinseco*, hodie merito *recepta sententia* est. Et sane labor intrinsecus, qua labor est, in quo differt ab extrinseco? *Alias apage missarum stipendia* ». Et mox subdit: « Verum merces aestimari debet *ex labore vel ope*, prout in quovis alio negotio profano, non ex re spirituali, quae praestatur, quae *simonia*, nec ex persona cui praestatur, quae *iniustitia* foret ». P. 1. n. 104. 105. ed 4^a.

34. Postremo praedictum stipendium *esse debitum personae, quae in gratiam proximi occupatur, secundum ipsam sacram Scripturam*, patet ex eo quod hoc stipendium ex Sacra Scriptura debitum sit laborantibus in spiritualibus pro populo, uti debitum stipendium est principibus et aliis laborantibus in temporalibus pro eodem populo. « *Et secundum hoc*, ait S. Thomas Quodlib. 6. a. 10., dicitur in 1.^a ad Cor. 14.^a *Dominus ordinavit his, qui Evangelium annuntiant ut de Evangelio vivant*. Itemque praedictum stipendium comparatur stipendio militum, in eadem 1.^a ad Cor. 9: *Quis militat suis stipendiis unquam?* comparatur stipendio operariorum in Evangelio Matthaei 10.º et Lucae 10.º: *Dignus est operarius mercede sua*; comparatur stipendio ministrantium et servientium in Epist. ad Rom. 15.º et praefata 1.^a ad Cor. 9.º: *Si spiritualium eorum participes facti sunt gentiles, debent etiam in carnalibus ministrare eis... Qui altari deserviunt, cum altari participant*; comparatur fructui operis, laborantis agricolae, qui fructus maxime ei debetur, in laudata 1.^a ad Cor. 9.º et 2.^a ad Timoth. 2.º: *Quis plantat vineam, et de fructu eius non edit? Quis pascit gregem, et de lacte gregis non manducat?*... *Si nos vobis spiritualia SEMINAVIMUS, magnum est, si nos carnalia vestra METAMUS?*... *Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere*. Ex quibus omnibus textibus apparet constans et perpetua comparatio inter spiritualiter et corporaliter laborantes, inter stipendium illis debitum et stipendium istis debitum, ratione laboris, in gratiam aliorum praestiti. Quapropter S. Thomas in Quodlibeto 7.º art. 18.º afferens fere omnes praedictae Sacrae Scripturae textus, eosque explicans ait: « Opera spiritualia sunt,

quibus communis utilitas promovetur, ET EX HOC *eis* (operibus) *stipendia debentur*... QUIA STIPENDIA DEBENTUR OPERI ET LABORI ».

VI. — DE PURITATIS EDUCATIONE

Cognitione venerearum rerum, venerea peccata et vitia impediri, quasi ea cognitio novam et validam afferat voluntati virtutem ad vehementes carnis superandas tentationes, alienum omnino est a veritate. Neque vero sine theologico errore id asseri potest.

Hoc remoto fundamento *Modernae Educationis puritatis*, nihil amplius remanet, quo possit novum hoc educationis systema defendi. Eo quidem, ad peccata et vitia puerorum et adolescentium contra puritatem praecavenda, a parentibus, a magistris, a confessariis essent iidem pueri et adolescentes tempestive docendi paternitatem, generationem, turpia vitia.

Sed quocumque modo haec educatio exerceatur, clara venerearum rerum revelatione, vel subobscura et velata manifestatione, nihil sane est quod magis possit puerorum et adolescentium concupiscentiam excitare. Unde alia omnino fuit hactenus optimorum parentum educatio propriis filiis impertita. Ac eam educationis rationem, usque in praesens traditam, non fuisse, nisi purum *conventionalismum*, uti gratis asseritur, ita contra rei veritatem temere affirmatur a modernis educatoribus.

Quapropter iure merito Sacra Indicis Congregatio praedictam modernae educationis rationem, Litteris datis ad Em.um Card. Casanas, omnino in Hispania reprobavit; et mandavit, ut libri, quibus traditur, *quid debeat scire puer, quid debeat scire puella*, e manibus praesertim puerorum penitus essent arcendi.

1. Proposita thesis circa novam inductam educationem puritatis est. Ea educatio consistit in cognitione venerearum rerum pueris puellisque impertienda. Tale est, bene claris verbis, *obiectum* huius novae educationis. Ipsius autem *finis* est, vel a tenera aetate pueros et adolescentes avertere a turpi luxuriae vitio, eosque liberare a gravibus et pessimis morbis, qui ex praedicto vitio progignuntur. Consequenter *ratio fundamentalis*, qua praecipue hoc systema corroboratur, est pueros puellasque praemunire contra impuritatis vitia et graves ac saepe contagiosas infirmitates. Cognita enim deformi turpitudine illius vitii contra rectum naturae ordinem et nobilissimum naturae finem, cognita praeterea horribili labe et tabe, qua etiam

firmissima sanitas pereditur, horrescit voluntas, et naturali horrore percussa validas inde concipit vires ad tanto malo resistendum.

2. Tria haec, scilicet, *obiectum, finis, fundamentum* novi systematis, tria ipsius elementa sunt *substantialia*; adeoque in ea omnes conveniunt moderni educatores. Sed alia plura sunt *accidentalialia*, circa quae dissensio inter ipsos est. Haec respiciunt *tempus*, quo secreta naturae sunt patefacienda, *modum* et *formam* manifestationis faciendae, *subiectum* et *pedagogum* ipsius. Disputatur enim *a quonam* sit haec instructio impertienda, an a patre, an potius a matre; an ab extraneo intimo amico, a magistro, a confessario; an ab omnibus istis, occasione data. Disputatur item *cuinam* sit facienda, an collective pluribus simul, an unicuique singillatim. Facienda autem est, expleta infantia, post adeptam discretionis aetatem; an post adeptam pubertatem? Variae sunt opiniones. Eademque opinionum varietas est circa aliam quaestionem, utrum bene clare res sint explicandae, quae respiciunt paternitatem, generationem, nec non turpia vitia; an gradatim res sint explicandae, secundum opportunitatem; et subobscura potius, velata ac metaphorica phraseologia. Et revera apud Auctores exempla habentur allocutionis de hac re matris ad filium, quae quidem, litterario merito inspecto, in humaniorum litterarum schola, exercitationes essent amplissimis verbis laudandae. Sed non agitur, in praesenti causa, de litterario specimine, agitur de necessitate, utilitate, moralitate talis educationis.

3. Ac, non sine debita pace et reverentia modernorum auctorum, eam nos non necessariam, non utilem, sed summopere nocivam et immoralem reputamus. Horum Auctorum nomina, protestantium, et catholicorum, et etiam saecularium clericorum et religiosorum, silentio praeterimus. Quando enim agitur de veritate et de errore, attendendum potius est quid dicatur, quam a quonam dicatur. Caeterum comperta res est, de qua non una vice iure merito conquestus est Summus Pontifex Pius X, feliciter regnans, felicissime, uti auspicamur, regnaturus, etiam catholicos viros et viros ex utroque clero saeculari et regulari, in modernistica ivisse placita, quae plures imprudentes et incautos deceperunt et pergunt decipere.

4. Ad veritatem igitur stabiliendam, per singulas suas partes propositam thesim aggredimur demonstrandam. — Prima eius pars est: *Cognitione venerearum rerum, venerea peccata et vitia impediri, quasi ea cognitio novam et validam afferat voluntati virtutem ad vehementes carnis superandas tentationes, alienum omnino est a veritate. Neque vero sine theologico errore id asseri potest.*

5. Enimvero nihil volitum, nisi praecognitum. Quare bene quidem intelligitur e contrario impediri peccata et vitia venerea, venerarum rerum felici ignorantia. At voluntati semel proposito ab intellectu obiecto bono, obiecto bono delectabili, et maxime delectabili, voluntas a tali bono maxime attrahitur. Ac propter facultatum in eodem subiecto inexistentiam, et inter se naturalem sympathiam et actionem, imaginatione illarum foedarum rerum sensili excitato appetitu; voluntas ad easdem appetendas res vehementer excitatur. Non solum ergo ea cognitione virtus non habetur ad resistendum peccato; sed e contrario voluntatis virtus omnino debilitatur, et tandem expugnatur. Quis enim ignorat ex concupiscentia voluntarium imminui et in ratione voluntarii, et ratione liberi? Quis ignorat illud Iacobi Apostoli, cap. 1. vers. 13. seqq.; « Nemo cum tentatur, dicat, quoniam a Deo tentatur; Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat. Unusquisque vero tentatur, a concupiscentia sua abstractus et illectus. Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum; peccatum vero, cum consummatum fuerit, generat mortem ».

6. A veritate ergo omnino alienum est moderna educationis fundamentum; sed et theologice erroneum est. *Erroneum*; nam theologi omnes morales, theologi omnes ascetici, ad victoriam contra hostem, luxuriae armis nos impetentem, non aggressionem docent, non pugnam, sed fugam. Et Apostolo Paulo omnes unanimiter consentientes, docent, turpes illas res nec nominandas in nobis. *Erroneum*; nam homo lapsus sine gratia nequit moraliter vincere tentationes graves. Et concupiscentiae tentatio gravissima est. « Scivi, quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det ». Ita Sap. cap. 8. vers. 21. Et Conc. Palaest. Can. 11. « Fateatur, ait Pelagius, quando contra tentationes *concupiscentiasque illicitas* dimicamus. *non ex propria voluntate*, sed ex Dei adiutorio provenire victoriam ». Ac diserte omnino Coelestinus ad Episcopos scribit Galliae: « Nemo etiam baptismatis gratia renovatus, idoneus est ad superandas diaboli insidias et ad vincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidianum adiutorium Dei perseverantiam bonae conversationis acceperit ».

7. Quae omnia, si pro omnibus vera sunt, nonne adhuc magis vera sunt pro pueris puellisque, quorum intellectus minus instructus est, debilior voluntas, vehementissima e contra concupiscentia, quae semel excitata in dies semper magis magisque evolvitur? Explicatione venerarum rerum eis facta, vivida eorum imaginatio illis rebus percellitur, et a concupiscentia, naturaliter excitata per eam imaginationem, abstracti et illecti, vehementissime tentatur. Quomodo autem

superare poterunt hanc tentationem ea cognitione, unde provenit ipsa tentatio, eademque alitur tentatio?

8. Gravissimam hanc tentationem, gravissimumque peccandi periculum confiteri coguntur ipsi fautores novi systematis, illudque sibi contradicentes fatentur. Nam, hac periculi ratione, disputant inter se circa omnia illa, iam enumerata. Hac ratione periculi, ad illud averendum, postquam illud ipsi creaverint, alia ipsi suggerunt media, exercitationis corporalis, suggestionis circa alia obiecta, igienis servandae. Sed corporalis exercitatio perpetua esse non potest; illi succedit quies, in qua deinde concupiscentia validiores exercet vires. Suggestio aliorum obiectorum frustranea est. Nam nullum aliud obiectum est, quod magis movere potest totum hominem; quod si aliquando contingat, nonnisi ad breve tempus est; et profunda semper remanet impressio venerearum rerum ex concupiscentiae fomite excitato, ea educatione. Igiene servanda, media ipsa etiam praescribit, quae videntur innocua, et quae periculum saepe afferunt, uti, e. g. inter alias sunt etiam balnea. Caeterum igiene necessaria sanitati ab omnibus honeste et licite servari potest, ideoque etiam a pueris et a puellis adhiberi potest, et cum maiori physica utilitate, quin eis fiat ulla rei venereae revelatio.

9. Ad alteram nunc thesis partem progrediamur: *Praedicto remoto fundamento Modernae Educationis puritatis, nihil amplius remanet, quo possit hoc educationis systema defendi.* — Praetermittimus plures alios Sacrae Scripturae textus, qui, arbitraria omnino interpretatione, afferuntur ad novam praedictam educationem probandam. De uno tantum, exempli gratia, dicamus. Affertur, admonitio, quam mater Salomonis, suo filio puero vel adolescenti dirigit, et quae habetur toto capite 31.º Proverbiorum, ita incipiente: « Verba Lamuelis regis. Visio, qua erudit eum mater sua ». Ecce matris admonitio qua *mater* puerum suum Salomonem docet, paternitatem seu maternitatem, illicita cum mulieribus commercia vitanda, honestam, laboriosam sibi sponsam procurandam, ut fidelitate ei servanda ab illicito alio cum mulieribus consortio arceatur: « Quid dilecte mi, ait *mater sua Lamueli regi*, quid dilecte uteri mei, quid dilecte votorum meorum? Ne dederis mulieribus substantiam tuam.... Mulierem fortem quis inveniet?... Confidit in ea cor viri sui... Vir eius laudavit eam ».

10. Iamvero quod *Lamuel*, de quo agitur, sit Salomon, incertissima res est, quod parum refert ad praesentem causam. Quod vero certum est, et constat ex toto praedicto capite 31.º, et vel ex primis verbis, non agitur de Lamuele puero vel adolescente educando, sed

de Lamuele iam *rege* erudiendo. Secundum Septuaginta hic est titulus, et initium Capitis: « *Regis admonitio*, quem erudit mater sua ». Agitur ergo de Lamuele, iam rege, adulto, cui dicitur ab eadem matre vers. 8. d. *Aperi os tuum muto*, i. e. patrocinium suscipe eius, qui ius suum tueri non potest, vel prae oppressoribus non audet, quales sunt pupilli, viduae. Et additur: *et aperi os tuum causis omnium qui pertranseunt*, i. e. patrocinare quoque causae omnium infelicium. *Aperi* hisce omnibus *os tuum*, et *decerne, quod iustum est*, i. e. iudica rectum, secundum iustitiam. Et additur adhuc: *et iudica inopem et pauperem*, scilicet ius redde quoque oppresso et misero, vindica eos a vi et oppressione, cura illis restituendum quod illis debetur. De potentibus autem et de divitibus nihil dicitur, quia ut istis difficilius fit iniuria, ita ipsimet facile se defendunt, et patronos inveniunt. Et hoc, uti patet, propriissimum est regis iam adulti et regnantis, non pueri et adolescentis, adhuc educandi. Ac, ut regis iustitia non pervertatur, alia praecedit filio regi matris triplex praemonitio; ne sit mulierosus, ne sit ebriosus, ne bella iniusta gerat. *Ne dederis mulieribus substantiam tuam, et divitias tuas ad delendas reges. Noli regibus, o Lamuel dare vinum... ne forte bibant et obliviscantur iudiciorum*. Nihil vero mirum est, quod mater suo filio regi det haec monita. Nam mater semper mater est; et mater regis etiam apud reges Iuda et Israel magnae erat auctoritatis. Solent autem matres, ut filios urgeant ad obtemperandum, amorem suum ostendere; *dilecte mi, dilecte votorum meorum*, et pericula etiam solent commemorare, quae pro ipsis per novem menses sustinuerunt, cum eos utero gestarent, *dilecte uteri mei*. — Illa alia autem de sponsa invenienda a matre suo filio, *Mulierem fortem quis inveniet*, abs re omnino sunt, uti praecedentia. Etenim in praedicto capite 31. sunt duae partes. Prima continet praemonita Regis, ut cum iustitia regnet; altera, omnibus nota, est carmen alphabeticum, continens formam quandam ac figuram praeclaram matris-familias. Proponitur eius industria, cura domesticorum, cura rei familiaris, honor quem viro conciliat, laus quae ei ab omnibus, a viro, a filiis tribuitur; quorum omnium quasi fons et origo est *timor Domini*. Sed de *educatione puritatis filiis suis tradenda*, ad modernorum normam, ne verbum quidem habetur. Ac omnino chimericum esset videre in eo carmine sponsam proprio filio septenni vel duodenni quaerendam, ut illius memoria puer vel adolescens castitatem colat et servet. Quod, ut patet, cerebrosum in se omnino est.

11. Attamen filiorum educatio, in eo carmine non omnino praetermittitur. Sed alia omnino educatio est, exemplo nempe virtutum

matris, et praecipue sancto timore Dei. Unde, enarratis virtutibus matris, dicitur: *Surrexerunt filii eius*, id est, adoleverunt filii eius, simulque cum aetate creverunt virtutibus, quas a matre didicerunt; indeque honoribus, dignitatibus et gloria apud cives noti sunt, *surrexerunt filii eius*; eamque ideo iidem filii *beatissimam praedicaverunt, vir eius et laudavit eam... Mulier timens Dominum ipsa laudabitur*.

12. Plura etiam ex ratione argumenta congerere conantur Auctores modernae educationis. Omnium potissimum est, quia homo ab ipsa natura destinatus ad filios generandos non potest ignorare, quomodo filii generentur. — Haec ratio primum impeteret Consilia Evangelica. Et plures reapse sunt, qui, speciali Dei vocatione, sequuntur Agnum quocumque ierit. — Deinde ex illa praemissa non sequitur haec conclusio: Ergo puer septennis, adolescens duodennis, debet generationis filiorum modo erudiri. Et sane homo ab ipsa natura destinatur ad usum rationis. Inde tamen non sequitur, quod ab ipsa conceptione sui, vel ab ipsa nativitate debeat ratiocinari et syllogizare. — Insuper licet homo sit destinatus ab ipsa natura ad generationem, ab ipsa tamen natura ea generatio ipsi puero adhuc celatur. Hoc igitur secretum religiose servandum, secundum ordinem naturae. Et certe ex hoc servato secreto, et ignorantia venerearum rerum, nullum incommodum est; nullum possibile est peccatum contra angelicam virtutem. Peccatum praesupponit cognitam iam turpium rerum existentiam et malitiam.

13. Sed tandem illae res, aiunt, cognoscendae sunt. — Sint tandem cognoscendae; sed non ideo licet naturae tempus praevenire, et innocentem puerum, innocentem puellam conicere ea puritatis educatione in gravissimum peccandi periculum, in baratrum vitiorum, contra ipsam puritatem. — Sed nonne tandem aliquando haec omnia, ipsa natura magistra, pueri et adolescentes addiscent? — Audiatur S. Basilius Magnus, qui agens de custodienda castitate, in suis Constitutionibus Asceticis cap. 3. num. 1., Migne vol. 31. col. 1343. ait: « Par est autem non solum cogitationes moderari, sed etiam, quoad fieri potest, a rerum consuetudine recedere: maxime earum, quae, suo ad nos accessu, libidinem nobis in memoriam revocantes, turbant ac confundunt mentem, bellaque et pugnas animo faciunt. Bellum enim, quod invitis nobis accidit, sufferre plane necesse fuerit; sed spontaneum bellum sibi ciere est absurdissimum. In priore enim etiamsi quis superetur, forte veniam consequetur... at vero in altero si quis vincatur, praeterquam quod id admodum ridiculum est, praeterea venia caret ». Et mox S. Doctor citat illud Proverbiorum: « Alligabit

quis ignem in sinu, vestes autem non comburet? aut ambulabit quis super carbones ignis, et pedes non comburet? » 6., 27.-28.

14. Atque hinc patet tertia thesis pars, *educationem hactenus traditam non fuisse merum conventionalismum; sed fuisse recta ratione fundatam*. Hactenus tradita, et quae adhuc a bonis omnibus traditur educatio, consistit in positiva filiorum educatione, generatim ad virtutem, ad religionem, ad sanctitatem, Dei timore et amore proposito, virtutis praemio in aeterna beatitudine et peccatorum poenis in igne aeterno inferni, bene impressis in puerorum animis. Consistit praeterea in amovendis rerum foedarum periculis, et propriis filiis prudenter ab illis avertendis, eisque convertendis ad laborem, ad studium, ad christianae caritatis opera et religiosa exercitia. Ac conventionalismus profecto non est, pueros puellasque non proicere in periculum gravissimi mali, et ab eo periculo incurrendo efficaciter praeservare. Nihil magis et rationi et Ecclesiae doctrinae congruum est.

15. Caeterum moderni auctores asserentes educationem per tot antea saecula hactenus traditam purum fuisse conventionalismum seipsos ingulant. Possibilene est omnes hactenus in re tam gravi et tam necessaria fuisse deceptos?

16. Doctores omnes catholici, etiam quando sermo habendus est de matrimonio, maximam praescribunt esse adhibendam cautelam, ne scandalum gignatur. Et si res pro adultis ipsis est periculosa, quanto magis pro pueris? Apposite Catechismus Romanus de Sexto Praecepto Cap. 7. n. 1.: « In hac ipsa re, ait, explicanda *cautus admodum* sit Parochus et prudens, et *tectis verbis* rem commemoret, quae moderationem potius desiderat quam orationis copiam... ne in illarum rerum sermonem forte incidat, unde excitandae potius libidinis materia, quam restringendae illius ratio emanare solet ». Et hac eadem ratione, doctores omnes Theologiae Moralis tradunt pariter magnam, in hac eadem re, adhibendam cautelam esse, maxime cum pueris et puellis, ne scandalizentur, et ab interrogationibus esse omnino, hac de causa, abstinendum, etiamsi in causa sit ipsa Sacramentalis Confessionis integritas.

17. Recentissime ad altaris honores a Summo Pontifice erecta est B. Magdalena Sophia Barat, quae summopere laudatur uti puellarum Institutrix. Ut optimae puellarum Institutrices laudantur Sorores ab ipsa fundatae. Optimae etiam matresfamilias et sanctissimae Religiosae egrediuntur ex earum scholis et Convictibus. Eandemque laudem merentur heroicae Sorores aliorum Religiosorum Institutorum.

Omnes autem nonnisi pedagogicam methodum servant hactenus in Ecclesia traditam.

18. Summi Pontifices puerorum institutionem saepissime commendarunt et commendant adhuc Societati Iesu, quae profecto eandem semper prosecuta est et prosequitur educationis methodum, Marianis praesertim Congregationibus. Neque exigui virtutis ac doctrinae fructus fuere. Leo XII., Societati restituens antiquum Collegium Romanum, ab ipso S. P. Ignatio Loyola primitus institutum, in suo Br. *Cum multa* d. 17. Maii 1824. « Mirum quippe, inquit, est, atque in ipsius Romani Collegii decus, honestissima commemoratione per censendum, quinam ad haec usque tempora ex concluso illo horto fructus assidui promanarunt virtutis et honestatis, viri nimirum clarissimi, qui morum sanctitate, dignitatum splendore ac doctrinae laude praestantes, ex eo artium optimarum domicilio, in rei, et sacrae et publicae, utilitatem, praefulsere ».

19. Atque haec Societatis Iesu laus, exclusive propria ipsius non est, sed communis aliorum Religiosorum Institutorum, quae ut eandem pedagogicam methodum secuta sunt, pueros bonis artibus et potissimum Religione instituendo, ita de recta eorum educatione optime merita sunt.

20. Bene nota est Epistola S. Hieronymi ad Laetam; in qua S. Doctor ex professo tractat de adolescentia probe instituenda. Laetam enim hortatur, ut filiam iam inde ab incunabulis instituat ad studium litterarum, Sanctorum Patrum, Sacrarum Scripturam et ad foemineos labores; instituat pariter ad pietatem Christianam, ad sanctum Dei timorem, ad continuam orationem. Quod ut efficaciter obtineatur, uti omnes removendae sunt occasiones periculi, spiritualis damni, ex personis, ex locis, ex rebus, praesertim quoad puritatem, ita exemplo ipsa propriam filiam praecedere debet, ut matris virtutes filia imitetur. Et hoc virtutum exemplo, a matre filiis praebendo, breviter idem S. Doctor complectitur, in alia Epistola ad Salvinam, bonam educationem suis filiis impertiendam, post mortem viri sui.

21. S. Ioannes Chrysostomus in Sermone 1.º de Anna docet pariter quomodo filii sint educandi. In antecessum obtulit Anna suum filium Domino. « Ac vide, subdit Chrysostomus, mulieris pietatem ». Deinde inquit Anna: *Et vinum et omne quod inebriare potest non bibet*. Et Chrysostomus subiungit: « Nondum filium accepit, et iam prophetam informat, ac de illius educatione verba facit ». Et de filiorum educatione deinde loquens, hac occasione, S. Doctor, haec habet: « Hanc (Annam) aemulamini mulieres, hanc imitentur viri, tantamque

liberorum curam gerant, ita natos educant, cum in aliis omnibus, *tum maxime in castitate*. Nihil enim adeo contendendum et curandum est, *quam ut iuvenes casti sint et pudici...* ». Et quid ad hunc effectum a parentibus sit efficiendum, S. Doctor exemplo explicat lucernae. « Certe, ait, saepe ancillam admonemus, quae lucernam accendit, ne in eum locum lucernam transferat, in quo stipula foenumve fuerit, aut aliquid eiusmodi, ne forte nobis insciis excidat scintilla quaequam, et materiam illam corripiens totam domum incendat: eandem quoque sollicitudinem erga liberos impendamus, neque vultus eorum illuc traducamus, ubi lascivae sunt famulae, ubi luxuriosae puellae, ubi petulantes ancillae; sed jubeamus ac denuntiemus illis, si forte talis nobis sit famula, seu vicina, sive quaevis eiusmodi, ut neque in conspectum, neque in sermonis congressum cum juvenibus veniant, ne qua inde scintilla excidens totam pueruli animam incendat, et irreparabilem illi calamitatem importet. Neque vero tantum a spectaculis, sed etiam a mollibus ac dissolutis cantilenis abducamus, ne his eorum anima fascinetur; neque illos ad theatra deducamus, nec ad convivia et comotationes, sed cautius, quam conclavi abditae virgines, custodiantur a nobis iuvenes. Nihil aetatem illam adeo solet exornare ac pudicitiae corona ». Migne vol. 4. col. 822.

22. Atque haec pudicitia, quae una est, ex moralibus virtutibus, et splendidissima virtus est, strenua castitatis propugnatrix et semper victrix, a modernis educatoribus non admittitur. Aiunt enim pudicitiam nonnisi ab arte et ab inducta educatione pendere. Proprio educationis systemate coguntur pudicitiam expellere e numero virtutum! Rationem autem afferunt, quia infantes foedis actibus non erubescunt. — Sed tunc etiam religio, virtus non est, et nonnisi ab arte et educatione pendet. Nam infantes nullam ostendunt etiam rebus sacris reverentiam, et in loco sacro currunt, clamant, plorant, ut facerent in propria dono. Ac, si novum hoc educationis systema pudicitiae adversatur, impudicum systema est, quod eo ipso de intrinseca sua falsitate et malitia vincitur, et ea puritatis educatio, impuritatis potius educatio est.

23. Quapropter iure merito Sacra Indicis Congregatio, nomine Suae Sanctitatis, Pii Papae X., praedictam modernae educationis rationem, Litteris datis ad Eminentissimum Cardinalem Casañas, omnino in Hispania reprobavit; et mandavit, ut libri, quibus traditur, *quid debeat scire puer, quid debeat scire puella e manibus praesertim puerorum essent arcendi*. Si igitur non convenit, ut dicitur in praedictis Litteris, educare in Hispania pueros et puellas, secundum regulas in

illis libris traditas, poterit ne convenire in Italia, in Gallia, aliisque nationibus? Nonne pueri ubique locorum pueri sunt? Nonne ubique locorum prohibetur *scandalizare unum de pusillis istis?* Matth. 18., 6.

VII. — USURAE ILLICEITAS

« Usura est omni iuri, etiam naturae, contraria ». S. Congr. S. Off. 9. Maii 1821. Enimvero ea prohibetur iure civili, iure canonico, iure positivo divino, et iure etiam naturali, uti disertia sententia est S. Thomae, 2. 2. q. 78. a. 1. et S. Alphonsi 1. 3. n. 759.

Quare fenebris contractus, spectata etiam hodierna societatis conditione oeconomica, manet semper per se intrinsece illicitus. — Temporis adiuncta nullum ipsi pecuniae tribuunt intrinsecum valorem, quasi ex sterili facta fuerit frugifera. — Mutuam autem dare pecuniam nullo pacto est, etiam in praesenti, pecuniam locare, ita ut, praeter valorem substantiae, habeatur in ea etiam valor usus pretio aestimabilis. — Ac quamvis sit beneficium, quo quis se privat re sua, inde tamen non sequitur liceitas usurae.

« Cum titulus, ex quo iusta ac legitima causa consurgit, ut quidam amplius ultra sortem ex mutuo debitum rite exigatur, *debeat semper esse extrinsecus, nec mutui naturae coniunctus et innatus* », S. C. S. Off. 18. Mart. 1784., hinc plane consequitur, illicitam quidem esse usuram, sed illicitum non esse *iustum interesse*, quod ex titulo alio, extrinseco contractui mutui, et ex alio contractu percipi potest. Huiusmodi titulus est: damnum emergens, lucrum cessans, periculum sortis, poena conventionalis, lex civilis, legitima et probata consuetudo. S. C. de Prop. Fide 1873., Collect. ed. 2.^a n. 1393.

1. Inter alios gratuitos contractus ab omnibus recensetur contractus *mutui*. « *Dare, accipere mutuum*, est ita utendum dare, aut accipere, ut tantundem, non tamen idem reddatur: et dicitur de pecunia, frumento et huiusmodi, quae numero, pondere, mensura constant, quae non redduntur eadem, sed *idem genus*; nam si eadem reddantur *commodare et commodatum accipere* dicimus, *dare o prendere in prestito*, δανείζω, χρῶω, εν δάνει λαμβάνω. Varro, 4. L. 36. a med., ducit a Siculo μοῖτρον, quod est χάρις, gratia. Paulus Dig. 12. 1. 2. et Caius 3. Institut., edente Goeschenio, § 93, ex eo quod *ex meo tuum fit*. Alii a *muto, as*; quia in his, quae mutuo fiunt, mutatio et alternatio est. Atque hae duae posteriores notationes omnem huius vocis vim et usum complectuntur ». Aegid. Forcellini Lexicon v. *Mutuum*.

2. Ita autem in Institutionibus, l. 3. tit. 14. initio, *mutui* res et nomen explicatur: « Re contrahitur obligatio, veluti *mutui* datione. *Mutui* autem obligatio in his rebus consistit, quae pondere, numero, mensurave constant, veluti vino, oleo, frumento, pecunia numerata, aere, argento, auro, quas res aut numerando, aut metiendo, aut pendendo, in hoc damus, ut accipientium fiant, et quandoque nobis non eadem res, sed aliae eiusdem naturae et qualitatis reddantur; unde etiam *mutuum* appellatum sit, quia ita a me tibi datur, ut *ex meo tuum* fiat. Ex eo contractu nascitur actio, quae vocatur *condictio* ». — *Condicere aliquid* est actione repetere, seu denunciare alicuius rei restitutionem. *Condictio* est actio in personam, qua denunciatur alicui, ut rem ad nos pertinentem restituat. Forcellini v. *Condico*, *Condictio*, L. 25. de *Obligationibus*.

3. Haec de *mutuo* praemittenda visa sunt: nam *usura*, seu *autarium*, quod ultra rem *mutuo* datam *vi ipsius mutui* exigitur, cum *mutuo* intime cohaeret. — *Usura* generatim « idem est ac usus, h. e., actus utendi, itemque facultas utendi re quapiam... Metonymice est commodum et fructus, qui ex usu cuiuspiam rei percipitur: et praecipue ex usu pecuniae, quae alii utenda conceditur... Item pro usurae mercede et pretio h. e. pro pecunia, quae solvitur ultra sortem ei, qui pecuniam utendam dedit, *usura*, *censo*, *interesse*, τόκος, quae vox graeca partum significat a τίκτω. Isidorus, 5. Orig. 25, *usura* est, ait, incrementum feneratoris ab usu aeris crediti nuncupata... *Usurae usurarum* sunt, cum usurae non solutae adduntur sorti, quae cum crescat, etiam usurae crescunt, idem ac anatocismus, vel renovatum in singulos annos fenus, *interesse dell' interesse* ». Forcellini v. *Usura*.

4. *Fenus* idem est ac *usura*; nam idem est ac lucrum ex pecunia proveniens. Dictum est a *fetu*, et quasi a *fetura* quadam pecuniae parientis atque increscentis. Ac *fenero* et *feneror* est pecuniam dare sub fenore, *dare ad usura*, a *censo*. Unde *leges fenebres* dictae sunt. Sed *fenero* et *feneror* significat etiam dare mutuam pecuniam sine usuris, ut intelligendum videtur in verbis Senatus Consulti Macedoniani apud Ulpianum Dig. l. 14. tit. 6. L. 1. Forcellini v. *Fenus*, *fenero*.

Usura est omni iuri, etiam naturae, contraria. Enimvero ea prohibetur iure civili, iure canonico, iure positivo divino et etiam iure naturali.

5. Prohibetur Iure civili. « Etenim novimus ex Tacito 6. Ann. 16., primum ex lege XII Tabul., h. e. ann. Urbis conditae CCCV. sancitum fuisse, ne quis unciario fenore, h. e. *uno per cento all' anno*, amplius exerceret; quam legem, progressu temporis neglectam, iterum reno-

varunt, ut refert Livius 7. 16., M. Duillius et L. Maenius tribuni plebis anno CCCXCVII.; deinde alia rogatione tribunicia anno CCCCVII. ex unciario fenus semunciarium factum est, ut docent Tacitus ibid. et Livius ibid. 27; postremo, ut narrant Tacitus ibid. et Livius ibid. 42. anno CCCCXII. L. Genucius tribunus plebis legem tulit ad populum, ne omnino fenerare liceret; sic itaque vetita est omnis usura», Forcellini v. *Usura*, et Romanis odiosa. Unde notum illud Horatii: « Beatus ille, qui procul negotiis — ut prisca gens mortalium — paterna rura bobus exercet suis — solutus omni fenore ».

6. Iavolenus Lege 121. *de Verbor. significatione* Digesti ita pronuntiat: « Usura pecuniae, quam percipimus, *in fructu non est*, quia non ex ipso corpore, sed *ex alia causa est*, id est *nova obligatione* ». Usura ergo, seu lucrum ex mutuo immediate proveniens, seu praecise vi ipsius mutui, illicita est et vetita, nam ex ipsa pecunia mutuo data, quasi eius fructus, provenire non potest; sed ex alia causa, ex alia obligatione. Idque confirmatur etiam ex Codice, *de Usuris*. Nam in hoc tit. habetur uti certum principium usuram exigere non posse vi mutuatae seu fenebris pecuniae, sed vi alterius causae, alterius obligationis. Et sic Lege 3. dicitur: « Quamvis usurae fenebris pecuniae, citra vinculum stipulationis peti non possunt, tamen ex pacti stipulatione solutae, neque ut indebitae, neque in sortem acceptae ferendae sunt ». Et Lege 7.: « Creditor instrumentis suis probare debet, quae intendit, et usuras se stipulatum, si potest; nec enim si aliquando ex consensu praestitae sunt, obligationem constituunt ».

7. Modernis Codicibus idem omnino praescribitur ac in Iure Romano. Vi mutui mutuatarius non tenetur restituere, nisi rem mutuatam in eadem specie et qualitate; et si sermo sit de pecunia, non debet restituere nisi eandem numerice summam. Ut teneatur praeter sortem auctarium aliquod solvere opus est alia causa, alia stipulatione, alia obligatione; licet ut in Iure Romano usurae indebite solutae, neque repetantur, neque in sortem accepto ferantur. Unde distinguitur duplex contractus: contractus simplicis mutui, et contractus mutui cum *interesse*. Ita diserte in Codice Gallico articulo 1892. et seqq., Codice Italico articulo 1819. et seqq., Codice Hispanico articulo 1753. et seqq. Ac ad *interesse* praeter sortem debitum speciali adhuc opus est stipulatione ex Codice Germano articulis 607. 608., ex Codice Austriaco articulis 983. 984., ex Codice Lusitano, qui articulis 1523. et seqq. et articulis 1636. omnino distinguit, distinctis capitulis et articulis, contractum *mutui* a contractu *usurae* (*sic*).

8. Usura prohibetur Iure canonico. — Eius illiceitas aperte con-

stat ex toto titulo *de Usuris*, in Decretalibus Gregorii IX. — Alexander III. anno 1179. et seqq. repetitis vicibus damnat *detestanda usurarum lucra*; et *usurarum crimen* gravissimis plectit poenis. « Usurarii manifesti, ait C. 3., nec ad communionem admittantur altaris, nec christianam, si in hoc peccato decesserint, accipiant sepulturam, sed nec oblationes eorum quisquam accipiat ». Et C. 7. laici usuras recipientes excommunicantur, clerici ab officio et beneficio suspenduntur. — Urbanus III. anno 1186. C. 10. usurarium edicit iudicandum etiam illum, qui « non alias mutuo traditurus, eo proposito, mutuam pecuniam credit, ut, licet omni conventionem cessante, *plus tamen sorte recipiat* ». — Innocentius III. anno 1213. 1216. in usurarum restitutione constanter insistit. — Et Gregorius IX. anno 1236. C. 19. usurarium declarat etiam eum, qui a debitore *aliquid ultra sortem recipit, eo quod suscepit in se periculum*, id est obligabatur ad illud periculum in se suscipiendum. — Atque ex omnibus Capitibus huius tituli patet illiciteatē usurae in hoc esse, quod quis *plus sorte recipiat, aliquid ultra sortem recipiat, emolumentum aliquod percipiat ex pecunia mutuo credita*, ut habet Innocentius III. C. 10.

9. In eodem titulo *de Usuris*, in Sexto Decretalium Bonifacii VIII., Gregorius X. anno 1273. prohibitiones et poenas iam antea sancitas innovat; et ulterius praecipit dominis omnibus, ne permittant in terris suis alienigenas conducere domos, aut alias habitare, ad exercendum fenus, nec aliquis eis ad hoc domos locet, aut concedat: « Testamenta quoque manifestorum usurariorum aliter facta, (*nisi nempe de usuris satisfecerint*) non valeant, sed sint irrita ipso iure ».

10. Insuper in eodem *de Usuris* titulo, in Clementinis, Clemens V. anno 1312. excommunicationem fert in officiales Communitatum, suam praestantes operam super usuris, solvendis, non repetendis, non restituendis. Ac § 2. Capituli unici habetur: « Si quis in illum errorem inciderit, ut pertinaciter affirmare praesumat exercere usuras non esse peccatum, decernimus *velut haereticum puniendum* ». Et Inquisitores contra eum procedere tenentur, tanquam *contra diffamatos vel suspectos de haeresi*.

11. *Diffamati* quidem Iure Canonico sunt usurarii, qui, ex Concilio Lateranensi II., a. 1130.-1143., Can. 13., ut *in tota vita infames habeantur* constituitur.

12. Licitam esse usuram affirmarunt Pseudo-Reformati, Calvino duce, ac praesertim Molinaeus et Salmasius, asserentes usuram non esse prohibitam, nisi in quantum est contra caritatem; secus licitam esse, *uti pretium locatae pecuniae*, etsi ratione mutui exigatur. Quam

sententiam fortiter tenuerunt Iansenistae in Bataviam profugi. Scavini ed. 12.^a Mediol. 1874, vol. 2, n. 435. Porro contra Iansenistarum errores inter alias propositiones die 18. Mart. 1666. damnata est ab Alex. VII. etiam haec propositio: « Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus ». Prop. 42.^a Ac contra eorundem Iansenistarum errores inter alias propositiones die 2. Mart. 1679. damnatae sunt ab Innocentio XI. duae sequentes propositiones: « Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, et nullus sit, qui non maioris faciat pecuniam praesentem quam futuram; potest creditor aliquid ultra sortem a mutuatario exigere, et eo titulo ab usura excusari ». Prop. 41.^a « Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur tamquam *ex benevolentia et gratitudine* debitum, sed solum si exigatur tamquam ex iustitia debitum ». Prop. 42.^a A fortiori igitur illicita et detestanda usura est, auctarium, *ex iustitia*, ultra sortem exigere.

13. Ac, aliis praetermissis, ita *usurae peccatum* declaravit Concilium Lateranense V. sub Leone X. sess. 10. 4. Maii, Const. *Inter multiplices* 28. Apr. 1515. « Ea est propria usurarum interpretatio, quando videlicet *ex usu rei, quae non germinat, nullo labore, nullo sumptu, nullo periculo*, lucrum fetusque conquiri studetur ». Et Benedictus XIV. Litt. encycl. *Vix pervenit* d. 1. Nov. 1745. « *peccati genus illud*, ait, quod usura vocatur, quodque in contractu mutui propriam suam sedem et locum habet, in eo est repositum, quod quis *ex ipsomet mutuo*, quod *suapte natura* tantundem dumtaxat reddi postulat, quantum receptum est, *plus sibi reddi velit*, quam est receptum, ideoque ultra sortem lucrum aliquod, ipsius ratione mutui, sibi deberi contendat. Omne propterea huiusmodi lucrum, quod sortem superet illicitum et usurarium est ».

14. Praefatas Benedicti XIV. Litteras, datas ad solos Italiae Episcopos, declaratum deinde est per S. O. die 29. Iul. 1836. *respicere Ecclesiam universalem*. Et sane ratione materiae illae Litterae et loca et tempora omnia respiciebant. Et eas consequenter semper *hactenus* secutae sunt omnes S. Sedis et Sacrarum Congregationum Decisiones. Quare nulla omnino est in praesenti diversa Ecclesiae doctrina, neque diversa agendi ratio ac olim fuit, uti aiunt moderni quidam, licet praeclarissimi, auctores, neque esse potest; quum, ut constat ex ipsis verbis Benedicti XIV. agitur *de ipsa intrinseca natura rei*, quae non mutatur pro variis extrinsecis temporum, locorum, personarum, rerum adiunctis. Quare frustra omnino inquiritur a praedictis auctoribus ratio conciliandi varias agendi rationes Ecclesiae; ea vero nullo

pacto inveniri potest in pecuniae quasi-fertilitate et quasi-locatione, ut aliqui cum timore loquuntur, vel simpliciter in fertilitate et locatione pecuniae, ut alii sine timore affirmant.

15. Sed progrediamur ad aliam propositae thesisi partem: Usura prohibetur Iure Divino. Non desunt etiam hic perillustres moderni auctores, qui hoc negant, restringentes prohibitionem usurae ex Sacra Scriptura, ad usuram exorbitantem, ad usuram extortam a pauperibus. Verum id simpliciter falsum et erroneum est. Nam ex ipsis Summis Pontificibus patet, in Sacris Litteris damnari simpliciter usuram, et non tantum usuram pauperum oppressivam, vel excessivam.

16. Sacris Litteris evidenter condemnatur usura excessiva et oppressiva. — Foeneratorum rapacitas, Can. 13. Concilii Lateranensis II., *detestabilis et probrosa, divinis et humanis legibus dicitur per Scripturam in Veteri et in Novo Testamento abdicata.*

17. Verum et usurarii *simpliciter* condemnantur, et usura *simpliciter* condemnatur.

Alexander III., Cap. *Quia in omnibus* 3. *de Usuris*, usurarios ait *utriusque Testamenti pagina condemnari.*

Urbanus VIII., Cap. *Consuluit* 10. *de Usuris*, de quibusdam usurarum casibus ait: « cum quid in his casibus tenendum sit ex Evangelio Lucae manifeste cognoscitur, in quo dicitur: *Date mutuum nihil inde sperantes*: huiusmodi homines pro intentione lucri quam habent, *cum omnis usura et superabundantia prohibeatur in lege*, iudicandi sunt male agere, et ad ea quae taliter sunt accepta restituenda, in animarum iudicio efficaciter inducendi ». *Omnis ergo usura, et omnis superabundantia* prohibetur in divina lege.

18. Utramque usurae prohibitionem iterum allegat laud. Alexander III., ex Sacris nempe Litteris, et ex Iure naturali; et de usura simpliciter tali prohibitionem explicite affirmat, *ex ipsa natura rei*, adeoque etiam pro pio opere. Haec sunt verba Summi Pontificis: « Cum usurarum crimen *utriusque Testamenti pagina* detestetur, super hoc dispensationem aliquam posse fieri non videmus, quia cum Scriptura Sacra prohibeat pro alterius vita mentiri, multo magis prohibendus est quis, *ne etiam pro redimenda vita captivi*, usurarum crimine involvatur ». Absolutam usurae illiciteatatem comparat, uti patet, Summus Pontifex absolutae illiciteitati mendacii.

19. Et sane Ezechiel. 18., 10. 13. usura damnatur non quia *exorbitans* est, non quia *a pauperibus* exigitur, non quia *a fratribus* seu a iudaeis exigitur, sed quia *usura* est, quia *amplius* exigitur, *quam*

datum sil. Ecce Ezechielis verba: « Si genuerit filium latronem effundentem sanguinem... *ad usuram dantem, et amplius accipientem*, numquid vivet? non vivet... cum haec detestanda fecerit, morte morietur: sanguis eius in ipso erit ».

20. Et Lucae 6., 35. « Mutuum date, *nihil inde sperantes* ». *Nihil*, neque minimum quid. Dominus Noster, ait Leo X. in Conc. Later. V., Luca Evangelista attestante, ne ex dato mutuo quidquam ultra sortem sperare debeamus, aperto nos praecepto obstrinxit. Dare autem mutuum non semper tenetur homo, et ideo, ait Angelicus Doctor in eundem Lucae textum, quantum ad hoc ponitur inter consilia; sed quod homo de mutuo lucrum quodcumque non quaerat cedit sub ratione praecepti. S. Th. 2. 2. q. 78. a. 1. ad 4.

21. Usura tandem prohibetur iure naturali. — Etenim lucrum ex mutuo, vi mutui, percipi non potest, tanquam *pretium rei mutuatae*, quasi *venditae*. Nam res mutuata non habet pretium a se distinctum. Pretium centum libellarum est centum libellarum; et certe non amplius, neque uno dumtaxat millesimo. — Neque potest illud lucrum exigi tanquam *pretium usus rei mutuatae*, quasi *locatae*. Nam usus ab ipsa re, in rebus fungibilibus, valore non distinguitur. Unde iniustum pariter est seorsim vendere vinum et usum vini; pecuniam et usum pecuniae. Vel eadem res bis venderetur, uti arguit S. Thomas, vel venderetur id quod non est. — Neque tandem praedictum lucrum exigi potest tanquam *pretium utilitatis ex mutuo percipiendae*. Nam praedictum lucrum, cum neque proveniat ex ipsa re, neque proveniat ex usu rei, ut modo probatum est, et per se patet, non potest aliunde provenire, nisi ex sola mutuatarii industria. Et hoc magis verum est respectu pecuniae, quae est merum instrumentum, quo fiunt permutationes, quae non vi ipsius pecuniae, sed exclusive vi ingenii, peritiae, industriae, laboris ipsius mutuatarii, possunt utique esse lucrativae, sed possunt etiam esse sine ullo lucro, quin imo etiam damnosae. Quot reapse sunt, qui pecunia negotiando in foro argentario amittunt sua patrimonia! Quot sunt, quos mercaturam exercentes, mercatura decoquit! Insuper cum mutuatarius rei mutuatae dominus fiat, si revera res mutuata in eius manibus frugifera evadat, res ea fructificat domino suo; ac si ipsi est periculum et interitus rei, ipsi quoque est incrementum rei; adeoque si eam accipit suo periculo, eam quoque accipit suo lucro.

22. Cassa igitur memorant moderni auctores, quando asserunt contra unanimem theologorum sententiam, duce et magistro S. Thoma, Angelo Scholae usuram non esse hodie amplius intrinsece

illicitam, cum pecunia ex sterili facta fuerit frugifera, ex temporis adiunctis. Sed hic primum contradictio apparet horum auctorum. Nam quando agitur de depositario, qui deposita apud ipsum pecunia illicitè utitur et iniuste; an ipse deinde deponenti restituere debeat, et pecuniam depositam et perceptos fructus, respondent hos sibi posse retinere; quia sunt fructus industriae sunt, et non pecuniae, quae sterilis est. Mirum sane quod haec eadem pecunia sit sterilis in manu depositarii et frugifera evadat in manu mutuatarii. Iam age uti diversae manus, in quibus pecunia reperiatur, ita varia adiuncta temporis, nullo pacto intrinsecum valorem tribuere possunt pecuniae. Nam pecunia manet omnino idem, quod antea erat, scilicet *ad commutationes faciendas*, ut habet S. Thomas post Aristotelem 2. 2. q. 78. a. 8. Commutationes autem fiunt utique cum pecunia, sed non fiunt a pecunia; fiunt a pecuniae domino, qui est mutuatarius. Neque vero est, *vi pecuniae*, quod fiant, etiam in praesentis temporis adiunctis, et in oeconomica hodierna constitutione, commutationes utiles potius quam inutiles vel nocivae; sed *vi solius industriae*, quae tota quanta est res est domini pecuniae seu mutuatarii.

23. Neque contra aliquid evincit facilitas commutationum, quae hodie habetur, et ad quam reducuntur reapse omnia adversariorum argumenta. Nam primo magis et minus non mutat speciem. Si antea ergo pecunia erat sterilis ex intrinseca sua natura; sterilis etiam hodie immobiliter permanet. commercium sane semper fuit in mundo, licet non ita semper explicatum, ut in praesenti est. De usurario, qui pecuniam dedit mutuam cum usura mercatori, agitur in Cap. *Naviganti vel eunti ad nundinas* 19.º de *Usuris*, de usurariis mercatoribus agitur in Cap. *In civitate tua* 6.º et in Cap. *Post miserabilem* 12.º eod. tit., de usurariis negotiatoribus agitur in Cap. *Usurarum voraginem* 1. de *Usuris* in 6.º et de usuraria negotiatione probata per publica statuta agitur in Clementina unica de *Usuris*.

24. Bene etiam notum est fenus ex mutuo solvendum apud Romanos inductum fuisse temporis decursu ex luxu et commercio crescente. Auctum Romanorum commercium patet omnino ex toto tit. de *Rebus creditis* Digesti, ac ex toto titulo etiam de *Usuris et fructibus*, ubi L. 7. *nummi ex se steriles* dicuntur, et ex toto titulo de *Nautico foenore* eiusdem Digesti, ac ex titulo de *Usuris* Codicis, ubi L. 26. Iustinianus *veterem duram et gravissimam usurarum molem ad mediocritatem deducit*, et generali sanctione inter alia statuit: « illos, qui *ergasteriis*, id est officinis in quibus artifices operantur, *praesunt, vel aliquam licitam negotiationem gerunt*, usque ad *bessum centesimae* id

est, all' **otto per cento**, suam stipulationem moderari: in traiecticiis autem contractibus, vel specierum fenori dationibus, usque ad centesimam, **il dodici per cento**, tantummodo licere stipulari, nec eam excedere, licet veteribus legibus hoc erat concessum ».

25. Insuper facilitas commutationum neque est ex pecunia, neque pecuniae communicat ullam frugiferam virtutem. Etenim praesens longe maior ac antea facilitas communicationum provenit ex industrioso aucto labore cuiusque nationis, ex mutatis relationibus continue auctis nationum inter se, ex multiplicatis mediis merces et personas transvehendi, ex epistolari aucto commercio, ex cartacea pecunia substituta magna ex parte pecuniae aureae, argenteae, aereae, aliis praetermissis causis, demum ex publica fiducia seu *ex credito*, quod plurimum valet.

26. Praedicta autem commutationum facilitas nullam pecuniae tribuit frugiferam virtutem. Nam, quod argentariae operationes vel aliae negotiatoriae et mercatoriae operationes vel industriales operationes bene succedant ad augendas divitias, et non male ad eas amittendas, vel etiam ad aere alieno se gravandum, id quidem non dependet ex eo quod quis habeat vel non habeat pecuniam numeratam, vel ex eo quod habeat vel non habeat in magna copia numeratam pecuniam; sed pendet unice ex peritia, quae habeatur praedictarum operationum, et ex venatico quasi olfactu propitias carpendi lucri occasiones. Habeat quis pecunias omnes Domini Rotschild, si quis eas in suo scriinio otiosas servet, fame peribit, si male expendat, eas omnes amittet, si expendat bene, augebit. Bene autem expendere nullo pacto a pecunia vel ab abundantia pecuniae est, sed a propria peritia, industria, labore. Quare oeconomica constitutio praesentis societatis non reddit frugiferam pecuniam, sed magis magisque semper frugiferum reddit hominis honestum laborem et oculatam industriam.

27. Cum haec fertilitas pecuniae in medium semper producta sit, et producat, analysim instituamus huius fructus pecuniae, hic fructus certe non provenit ex eo quod pecunia otiosa retineatur bene clausa in arca, sed nonnisi ex eius cum variis mercibus provenit commutationibus. Lucrum autem in hisce commutationibus non potest aliunde provenire quam ex vulgari et vario rerum pretio. Supponatur non adesse pro rebus omnibus nisi pretium legale, fixum et determinatum adeoque invariabile, proprias divitias commutationibus augere esset impossibile. Porro varium rerum pretium non habetur in pecunia, cuius valor est legalis, et semper idem donec lege immutetur. Illud varium pretium non habetur nisi in mercium vulgari pretio, quod est

infimum, medium et supremum, et in pluribus rebus, in quibus pretium determinatur ex modo venditionis, ut in venditione sub hasta, vel ex speciali partium conventionem, ut quando res carent legali et vulgari pretio, uti e. g. tabellae et statucae pretiosae, ratione antiquitatis, ratione artis. Porro quod quis rem emptam minori infimo pretio illam eandem immutatam medio vel summo pretio revendat, rem emptam quod minoris valebat, revendat quando pluris valeat, hoc non potest provenire nisi exclusive ex propria industria, ex proprio intellectu agente et bene agente, ex propria voluntate movente et efficaciter movente, ex propria manu operante et recte operante. Ac si lucrum sit non ex mera negotiatione, sed ex opificio, rebus emptis immutatis et transformatis propria opera, adhuc magis evidens est totum lucrum nonnisi ex propria industria provenire. Postremo nonne negotiatoriae et mercatoriae operationes saepissime non pecunia numerata, sed solo *credito* exercentur? Tam verum igitur est quod pecunia lucri causa non sit, ut etiam sine ipsa, maxime praesenti tempore, ingens lucrum habeatur, uti constat ex. gr. ex operationibus *ad creditum*, quae quotidie a negotiatoribus fiunt in foro argentario. — At nonne pecunia commutationum et consequenter lucri instrumentum est? Utique vel instrumentum vel mera conditio. Si mera conditio, fructus et lucri causa ipsa non est; si instrumentum neque ipsa fructus et lucri causa est. Nam totus instrumenti influxus a causa principali dependet, et ab hac excedens effectus est. Quare, si pecunia instrumentum est ad lucrum et fructum obtinendum in commutationibus, commutatio ipsa utique cum pecunia est, sed fructus et lucrum in commutatione nonnisi industriae et peritiae commutantis debetur. Pictio ipsa utique pennicillo debetur, sed pulcherrima B. Virginis depicta tabella non pennicillo, sed Raphaëlis perinsigni peritiae debetur. — Sterilis ergo de se erat pecunia, sterilis de se est, et semper erit, pecunia; quia pecunia, ut Philosophus dicit, et cum Philosopho S. Thomas, de Malo q. 13, a. 1., 2. 2. q. 78. a. 1., nihil aliud est, nisi *communis quaedam commensuratio* pretii rerum aere, argento, auro, vel alio *nunc* metallo, ad rerum commutationem. Fructus ergo haberi potest ex ipsis rebus pecunia commutatis, si res illae sint in se frugiferae, sed ex pecunia, quae cum ipsis commutatur, est impossibile, ut habeatur.

28. Iam vero, si totus valor usus pecuniae pendet a peritia, ab industria, ab opere et labore hominis, patet quod absonum pariter et absurdum est distinguere in pecunia valorem substantiae et valorem usus, ut evenit in domo, in agro, in sylva locata, ad asserendam lo-

cationem pecuniae. — Ac si ille *valor usus pecuniae* non esset totus ab extrinseco hominis labore, sed intrinsecus esset ipsi pecuniae ex hodierna oeconomica constitutione, tunc, crescente abundantia pecuniae, valor ille usus pecuniae, distinctus a valore substantiae, esset pariter augendus, ut augetur valor usus domus, agri, sylva, ampliata domo, ampliato agro, ampliata sylva; et tamen contrarium omnino est in pecunia, quae quanto abundantior est, tanto vilior efficitur, et ipsum pecuniae legale interesse imminuitur, et iam in Gallia, in Italia, aliisque nationibus imminutum est.

29. Locatio haec pecuniae a recentioribus allata, iam antea allata fuit, et ab ipso S. Thoma penitus reiecta; quia « usus pecuniae, ait idem S. Doctor de Malo q. 13. a. 4. c., et ad 15., non est aliud, quam eius substantia... Sunt enim inventa numismata commutationis gratia... Commutatio autem est usus quasi consumens substantiam rei commutatae, in quantum facit eam abesse ab eo, qui commutat. Et ideo, si quis pecuniam suam alteri concedat ad usum commutationis, qui est proprius pecuniae, et pro hoc usu pretium aliud quaerat ultra sortem, erit contra iustitiam ».

30. Ac, si res bene consideretur, asserta locatio pecuniae ratione valoris usus pecuniae, distincti a valore substantiae pecuniae, nihil tandem est, nisi ius quoddam, ad fructum, mutuantis, qui illud sibi ita comprobat: Si *mea pecunia* fructificat in manu mutuatarii, ego habeo certe ius ad percipiendam partem huius fructus. — Sed nihil magis *falsum* et magis *iniustum* est hac assertionem. *Falsum*, quia illa pecunia utique *fuit mea*, sed nunc *non est* amplius *mea*; nisi *contractus mutui* mutetur in *contractum societatis*. *Iniustum*, quia iniustitia manifesta est velle quod aliena pecunia et aliena industria mihi fructificet.

31. Fertilitate autem pecuniae et locatione pecuniae non magis valet *beneficium*, quod mutuata fit pecunia, et ut alia ratio adducitur auctarii percipiendi vi mutui. Etiam haec ratio nova non est; et iam refutata ab Angelico Doctore 2. 2. q. 78. a. 2. ad 2. 3. 4. Nam illud beneficium, praecisione facta ab interiori affectu, materialiter consideratum pluris non valet, quam ipsa quantitas pecuniae mutuo datae, et restituenda, *quia beneficium*, cum gratiarum actione. Quod si dicatur eo beneficio quis se privans re sua se privavit simul lucro, quod ex ea mutuata pecuniae summa consequi poterat, vel damnum ideo in gratiam amici passus est, totum hoc nihil infirmae causae prodest. Nam agitur iam de titulo extrinseco ipsi mutui contractui, de quo extrinseco titulo statim erit dicendum.

32. Sed antea notandum est quod ratio auctarii ultra sortem exigendi ratione ipsius mutui, dempta fallacia verborum fertilitatis pecuniae, locationis pecuniae, beneficii mutuatae pecuniae, reapse haec est, quod mutuatarius ea mutuata pecunia ingens lucrum sibi sit comparaturus. Sed hoc ab ipso Benedicto XIV. in suis Enc. Litt. *Vix pervenit* exploditur. *Ratio certa* est, ait S. Alphonsus l. 3. n. 759., quia pro eo quod mea pecunia alteri proderit, quando sua est facta, et ob suam industriam, non possum ego, ultra sortem aliquid exigere ab eo, pariter ac si vendo rem, quae emptori valde utilis erit propter industriam suam, non possum propter hoc aliquid recipere ultra iustum rei pretium. *Ratio de se patet*, concludit S. Doctor, *et alia declaratione non indiget*.

33. Pecuniae fertilitas et locatio ad cohonestandum id quod supra sortem exigitur vi mutui, praecise propter quaestiosa negotia, quae cum pecunia fieri possunt, ut iam adnotatum est, recens quoddam inventum non est. Ea iam prodierat ante Benedictum XIV. et tempore Benedicti XIV. renovata fuit; et sic bene intelligitur, quo potissimum tendat eiusdem Benedicti XIV. doctrina laudatis Litteris Enc. contenta. *Vix pervenit* d. 1. Nov. 1745. Cum tamen ea ab eodem Summo Pontifice non fuerit explicite, totidem verbis, condemnata ideo propugnari potuit a Mastrofini, Maffei, Bolgeni, La-Luserne, Rosignol, Rolando, aliisque, contententibus pecuniam natura sua sterilem non esse, nec primo usu consumi, *nisi praebeatur pauperi ad propriam sustentationem*, unde *si ea tradatur ad negotiandum negotiatori vel mercatori*, non habetur mutuum, sed vel *commodatum* vel *locatum*, prout ipsa vel gratis vel pretio datur. Vel si mutuum est, a mutuo discriminetur, in quo utique nihil ultra sortem exigere licet.

34. Quapropter consentientes omnino esse non possumus et quibusdam antiquis theologis, et quibusdam recentioribus, et recentissimis theologis, qui hac in re immutatam existimant Ecclesiae doctrinam, et usuras, *vi mutui*, censent, nullo manifesto iure, naturali, divino, canonico, civili, vetitas esse; easque consequenter permissas arbitrantur. Cum debita eorum omnium pace et reverentia egregie decipiuntur. Acta omnia S. Sedis usque ad praesentem diem insistunt semper in doctrina exposita a Benedicto XIV. Quare si tunc omni iure usura prohibebatur, neque tunc immutata fuit Ecclesiae doctrina et praxis, neque nunc cessavit usura omni iure prohiberi, et integre permanet et permanebit semper Ecclesiae doctrina de usura.

35. Operae pretium est audire Benedictum XIV. et S. Alphonsum, quorum auctoritate omnia hactenus dicta confirmantur. Benedictus XIV.

de Synodo l. 10. c. 4. inquit: « Omne lucrum ex mutuo, praecise *ratione mutui*... usurarium, atque omni iure, naturali scilicet, divino et ecclesiastico illicitum esse, perpetua fuit, *et est*, catholicae Ecclesiae doctrina, omnium Conciliorum, Patrum, Theologorum unanimi consensione firmata. Huic contradixere Graeci schismatici... ex parte Calvinus... ex professo Carolus Molinaeus... Claudius Salmasius... Verum quamquam plurimi heterodoxi Calvini, Molinaei et Salmasii systemati stabiliendo allaboraverint... rationem tamen, qua eam Salmasius tutatus est fere omnes refellerunt, recte arbitantes, mutuatae pecuniae dominium transferri in mutuatarium, *ac propterea non posse mutuum locationi ullo pacto comparari*... Impiae Calvini et Molinaei opinioni non veriti sunt subscribere *pauci quidam doctores catholici*. Distinguunt *et isti*, (*ut illi*) duplex genus mutui; unum (gratuitum ad pauperum indigentiam sublevandam), alterum, *quod datur ad negotiationem, ut cum mercatoribus fieri solet, qui acceptam mutuo pecuniam negotiationem augent, ingensque ex eo lucrum reportant*. In primo casu usuram esse fatentur quidquid exigitur ultra sortem. At a foenoris labe excusant lucrum, quod in secundo casu ex mutuo percipitur, dummodo sit moderatum, modumque servet *a patriae legibus definitum*. Novam hanc distinctionem, pergit idem Benedictus XIV., ab haereticis primum excogitatam praeverterant Ecclesiae Patres, qui uno ore *absolute atque indefinite foeneratitium*, seu usurarium, *pronunciaverant quidquid ex mutuo ultra sortem exigitur*... Patribus adhaesere veteres theologi, qui duce D. Thoma... adeo stricte omne lucrum ex mutuo iure naturali et divino vetitum asseruere, ut ne *munus* quidem *ab obsequio aut a lingua*, quod certe minimum est, nullique onerosum, a mutuatario, solius mutui causa, exigi posse docuerint. — Neque vero Calvini et Molinaei asseclis suffragantur aut loca S. Scripturae speciatim prohibentia, ne pauperes usuris opprimantur... aut sententiae Patrum usuras dumtaxat redarguentium immoderatas, aut Canones Conciliorum... solos clericos foeneratores severis poenis subiicientes... Etenim Antiqui Testamenti pagina, in ipsismet in contrarium adductis locis, et adhuc Deuteronomii 25.º, Ezechielis 18.º et Psalm. 18.º, *omnem omnino usuram*, absque ullo personarum, a quibus exigatur, discrimine, prohibet et detestatur; pauperes autem alicubi expresse nominat, vel... quia plerumque contingit, ut illi magis egeant opis alienae..., vel quia usurae, quae a pauperibus extorquentur, praeter propriam pravitatem, quamdam redolent saevitiam et immanitatem, speciali nota et reprehensione dignam. — In Novo autem Testamento Lucae 6.º illis Christi Domini verbis: *Mutuum date, nihil inde spe-*

rantes: praeceptum tradi, seu verius naturalem legem iterum inculcari, nihil prorsus lucri ex mutuo ab ullo, sive paupere, sive divite, exigendi, non solum docet S. Thomas, sed concors fuit Conciliorum, Patrum, Summorumque Pontificum sententia, praecipue Urbani III. in Cap. *Consuluit, de Usuris*, qui, praefati textus auctoritate, *omnem, quantumvis minimam usuram, universim vetitam pronunciavit*; explicans enim praefata Christi Domini verba, iis prohiberi, ait, *omnem usuram et superabundantiam*. Dicere autem Summos Pontifices et Concilia praedicti textus verum et genuinum sensum non esse assequuta, quod aliquos mussitare non puduit, *et temerarium et haereticum est*». Hactenus Benedictus XIV., cuius propria verba retulimus, in opere laudato, et cit. C. 10. cap. 4. num. 2. 3. 4. 5. 6. Numeris autem sequentibus 7. 8. 9. 10. respondet primo alteri objectioni expositae iam ex Patribus, inquiens: Ex eo quod Patres exprobrant immoderatas usuras non sequi eos moderatas approbare; eosque praeterea omnes exprobrare usuras et immoderatas et moderatas, et in particulari usuras eorum exprobrare, *qui pecuniam suam foenerantur negotiatoribus et mercatoribus, qui ingentem fructum eâ pecuniâ sibi comparant*. Respondet deinde objectioni ex canonibus depromptae, inquiens: quod si quidquam haberet roboris, probaret etiam fornicationes et adulteria esse laicis permissa, quia plerique Canones in solos Clericos fornicarios et adulteros, nulla facta mentione laicorum, animadvertunt. Novum non est Ecclesiam severius in Clericis punire delicta, quae tamen etiam in laicis execratur, ratione status eorum. Caeterum non desunt alii innumeri Canones Clericos aequè ac laicos redarguentes. Tandem, cum *tot auctoritatibus, tot argumentis nonnulli minime perterriti praedictam exoticam opinionem*, sunt verba Benedicti XIV., *iterum refricare non dubitarent.... ne Catholicae doctrinae puritas hac erroris labe faedaretur* Encyclicis Litteris diei 1. Nov. 1745. *Vix pervenit, inter caetera declaravimus usurae labem adhuc persistere pecuniâ mutuo datâ mercatoribus ad proprias augendas divitias, licet non nisi moderatum lucrum, solius causa mutui exigeretur*. — Atque ex hisce patet quo revera tendant Benedicti XIV. Litterae, non ad illicitatem tantum usurae vi mutui affirmandam, sed ad docendum etiam « ad usurae labem purgandam, *nullum arcessiri posse subsidium*, vel ex eo quod id lucrum non excessivum, et nimium, sed moderatum, non magnum, sed exiguum sit, vel eo quod is a quo id lucrum, solius causa mutui, deposcitur, non pauper sed dives existat, nec datam sibi mutuo summam relicturus otiosam, *sed ad fortunas suas amplificandas, vel novis*

coemendis praediis, vel quaestuosis agitandis negotiis, utilissime sit impensurus ».

36. Praestat nunc audire S. Doctorem, S. Alphonsum, qui l. 3. n. 759. ait: « Certum est quod usura etiam de iure naturali est illicita, nec *pro usu rei mutuatæ* potest aliquid ultra sortem exigì, ut communiter dicunt theologi et iuristae cum S. Thoma ex Cap. *Super eo de Usuris*... Quidam autem *neotericus*, hoc est **modernista**..., laboriose conatus est probare, *pecuniam de se non esse sterilem et infructiferam*... cum ex communi commercio hominum, ut asserit, *quam plura lucra ex pecuniâ observemus oriri*... Hinc infert,... licite posse aliquid exigì a mutuo pecuniae ultra sortem... modo mutuatarius... pecuniam in augendis bonis suis impendat. Sed merito haec *nova opinio* interdicta est a Bened. XIV. in Ep. Enc. *Vix pervenit*. Ratio certa est, quia lucrum, quod percipitur ex pecunia, totum oritur, non ex ipsa pecunia, quae, *cum omnino sterilis sit*, fructum parere haud potest, sed oritur ex mera industria hominum ».

37. Sed ad titulos extrinsecos alicuius auctarii percipiendi et ad alios contractus, contractui mutui adiectos, deveniamus. « Cum aequalitas, in contractibus, inquit S. O. sub die 13. Ian. 1780., ut iusti sint, requiratur; nihil in mutuo vi mutui, *ut saepe definitum est*, accipiendum ultra sortem. Quod si mutuanti lucrum cessare, vel damnum emergere, aut periculum amittendae sortis, vel assumendi insolitos labores pro illius reparatione contingat, horum quidem compensationem repeti posse, duabus tamen conditionibus semper ob oculos positis, quarum prima, ut reapse titulus novus aliquis ex istis concurrat, altera, ut nihil amplius, quam vere ille postulat, exigatur ».

38. « Aliquis, ait Angelicus Doctor 2. 2. q. 62. a. 4., damnificatur dupliciter, uno modo, quia aufertur ei id quod actu habebat, (damnum positivum)... alio modo... si impediatur ne adipiscatur quod erat in via habendi, (damnum negativum) ». Ac ut habet idem S. D. 2. 2. q. 78. a. 2. ad 1., « ille, qui mutuum dat, potest absque peccato in pactum deducere cum eo, qui mutuum accipit recompensationem damni, (sive sit damnum emergens, sive lucrum cessans) per quod subtrahitur sibi aliquid quod debet habere: hoc enim non est vendere usum pecuniae, sed damnum vitare ». Etenim non patitur aequitas, ut mutuans ex collatione mutui gratiosi, « dispendium patiatur, unde videtur praemium meruisse ». Ac, quoad periculum sortis, ratio est, quia diversimode aestimatur res in tuto et res in periculo posita. Praeterea in Concilio Lateranensi V. pro usura damnatur quodcumque lucrum ex

re infrugifera perceptum, secluso tamen titulo laboris, aut sumptus, aut periculi.

39. Ut autem iustitiae aequalitas servetur, ut definit idem S. O. sub die 18. Mart. 1784. habenda est « ratio qualitatis periculi, et probabilitatis eiusdem, et servanda est proportio inter periculum et id quod accipitur ». Quare huiusmodi periculum, nonnisi extraordinarium quoddam periculum est, et non commune illud periculum, quod semper adest, et cuius nulla est aestimatio. Apposite S. C. de Prop. Fide sub die 12. Sept. 1645.: « Pro certo tenendum est, non quaecumque periculum satis aptum, atque idoneum aestimandum esse, ut aliquod lucrum ex mutuo percipi possit. Nam cum titulus, ex quo iusta ac legitima causa consurgit, ut quiddam amplius ultra sortem ex mutuo debitam rite exigatur, *debeat semper esse extrinsecus, nec mutui naturae coniunctus et innatus*, hinc plane consequitur, quod si periculum ex iis circumstantiis dumtaxat proficiscatur, quae omnibus mutuantibus communes sunt, nec ab ipsa mutui natura disiungi possunt, tunc certo quodlibet lucrum, quod ex mutuo captatur, ab usurae labe purgari minime potest ».

40. Pacisci etiam licet in mutuo de poena solvenda a mutuatario, si sortem non reddat tempore definito. Ut ea enim apponitur licite in aliis contractibus, ut impediatur debitoris negligentia et mora, ita etiam apponi potest in contractu mutui. Et communis est sententia. Sed opus est ad eius liceitatem et iustitiam, ut debitoris mora sit notabilis, nam aliqua saltem mora est mutuo intrinseca; ut sit culpabilis, poena enim aliquam saltem culpam praesupponit; ut poena haec sit culpae proportionata, secus iustitiae aequalitas non servatur; ut absit tandem animus lucrandi, vi mutui, per illam poenam, secus vera usura palliata est.

41. Lex etiam civilis legitimus titulus est aliquid in mutuo supra sortem exigendi; eademque ratio est pro ea ac pro legitima consuetudine, quae vim legis habeat. Agitur, uti patet de lege, quae determinatum et moderatum quoddam auctarium supra sortem definiat. Agitur item de lege, quae praedictum auctarium seu *usuram* non constituat *vi ipsius mutui*; nam praedicta *usura* intrinsece illicita est, et etiam per legem praecipientem licita evadere non potest. Hanc legem merito reiicit Benedictus XIV. *de Synodo*, lib. 10. cap. 4. n. 2. 3., ut iam supra relatum est, praeced. num. Agitur ergo de lege, quae *legale interesse*, ut dicitur in ipsis legibus, definiat percipiendum, ob extrinsecas rationes, quae reapse adsunt. Ac, si lex canonica potest *propter extrinsecos titulos* permittere, ut aliquid ultra sortem recipiatur,

id profecto potest etiam lex civilis. Idque potest ratione tum promovendi *publici boni*, tum impediendi *publici damni*.

42. Etenim primo, cum ordinarie in mutuo, maxime in praesenti, non desit extrinsecus titulus *iusti interesse*, ratione periculi sortis, lucri cessantis, damni emergentis, bene potest civilis auctoritas lege determinare auctarium, quod exigere iuste possit ad impediendas pravorum hominum iniustas extorsiones, et faciliorem omnibus reddendum contractum mutui, nec non ad lites et controversias, quae non sine partium gravi fiunt damno, impediendas. Praeterea publica auctoritas, ratione boni communis privatorum dominium potest transferre, ut videre est in praescriptione. Potest igitur eadem auctoritas dominium auctarii supra sortem transferre, quod hoc in casu libere et libenter datur ab omnibus, ratione publici et privati boni, cui, ut ipso experimento compertum est, maxime favet mutui facilitas. Insuper, ut Taparellius observat, ad hoc publicum bonum, quod per commercium habetur, facilitate mutuam pecuniam obtinendi, potest Societas omnes excitare, promisso aliquo lucro. Quid autem aequius est, quam quod illi ipsi, qui commodum percipiunt ex pecunia mutuo accepta illud solvant lucrum? Et sic, e. g., illi ipsi, qui aquam Romae dictam *virginem* libenter bibunt, libenter etiam taxam solvere debent pro necessariis aquaeductus expensis.

43. Huiusmodi tituli liceitatem, *civilis* nempe *legis*, aliis etiam extrinsecis titulis exclusis admittunt Responsa Sacrarum Congregationum, quae plura collecta reperiuntur in Instructione de hac re S. C. de Prop. Fide anni 1873. Inter alia, notandum est Responsum S. Officii d. 17. Ian. 1838. Proposito Dubio: An poenitentes, qui moderatum lucrum *solo legis titulo* ex mutuo, *dubia* vel *mala fide* perceperunt, absolvi sacramentaliter possint, *nullo imposito restitutionis onere*, dummodo de patrato ob dubiam vel malam fidem peccato sincere doleant, et filiali obedientia parati sint standi mandatis S. Sedis? S. Officium respondit: Affirmative, dummodo parati sint stare mandatis S. Sedis. — Scilicet, si solus legis titulus, iustus titulus est legalis interesse percipiendi, peccare quis poterit ratione erroneae conscientiae, sed ad nullam tenetur restitutionem, quia accepit et habet quod suum est; quemadmodum quivis alius, erronee rem suam ab alio usurpans, peccat ex falsa conscientia, sed quando repererit rem illam vere esse suam, eam omnino retinere poterit.

VIII. — DE ECCLESIASTICO COELIBATU

1. Comperta res est clericis, initiatis sacris ordinibus, *coelibatum* praecipì, canonico iure; ut, aliis omissis, aperte constat ex Conc. Lateranensi I. can. 31.º et ex Conc. Trid. S. 24. can. 9.º Verum praesenti iure comperta quoque res est clericorum *coelibatum* non restringi *ad nuptiarum prohibitionem*, sed extendi *ad perfectam castitatem praecipendam*, eamque etiam *solemni firmatam voto*. Idque sane constat ex eo quod nunc in iure absolute praecipitur servanda *castitas*, nunc servandus praecipitur *coelibatus*, sed talibus verbis et explicationibus additis, ut clare appareat *ecclesiasticum coelibatum* perfecta servanda castitate contineri. D. Gregorius e. g., anno 591., Cap. 1. Dist. 28. ait: « Nullum facere subdiaconum praesumant Episcopi, nisi qui se *victurum caste promiserit* ». Conc. Toletanum IV., anno 633., Cap. 3. eadem Dist. 28. inquit: « Quando Presbyteri aut Diaconi per parochias constituuntur, oportet eos primum *professionem Episcopo suo facere, ut caste et pure* vivant sub Dei timore, ut dum eos *talis professio* obligaverit, vitae sanctae disciplinam retineant ». Tandem Concilium Arelatense III., ut alia omittamus, anno 524., Cap. 7.º iam citatae Distinctionis, praecipit: « ut deinceps non ordinentur Diaconi, nisi qui prius conversionis proposito *professi fuerint castitatem*. — Hinc Gratianus, initio Distinctionis, 1.^{am} eius partem sic exponit: « Ad subdiaconatum accedentes *non sine voto castitatis* iubentur admitti ». Haec *in Decreto*.

2. *In Decretalibus* autem Gregorii IX., Innocentius III., anno 1207., Cap. 9. *de Aetate et qualitate et ordine praeficiendorum* diserte utique affirmat *coelibatum* servandum ab iis, qui sunt in ordine sacro constituti presbyteratus, diaconatus, subdiaconatus, sed *coelibatum* ampliat ad perfectam servandam castitatem, unde, initio, Urbani Papae II. gravissima refert verba: « Erubescant impii, et intelligant iudicio Spiritus Sancti eos, qui in sacris ordinibus, Presbyteratu, Diaconatu, Subdiaconatu, sunt positi, *si caste non vixerint*, excludendos ab omni eorundem graduum dignitate ». Ac idem Innocentius III. a. 1216. Cap. 13. *de Vita et honestate Clericorum* adhuc magis clare *perfectam castitatem* affirmat a clericis servandam. « Ut Clericorum, ait, mores et actus in melius reformatur, continenter et caste vivere studeant universi, praesertim in sacris ordinibus constituti, ab omni libidinis vitio praecaventes, maxime illo, propter quod venit ira Dei in filios

diffidentiae, quatenus in conspectu omnipotentis Dei puro corde, ac mundo corpore valeant ministrare ».

Itemque Conc. Tridentinum cit. canone 9. S. 24. non loquitur nisi de caelibatu. Verum S. 23. Cap. 13. et 14. coelibatum ad perfectam extendit castitatem, inquires, eos esse ad sacros subdiaconatus et diaconatus ordines promovendos, *qui sperent, Deo auctore, se continere posse, presbyteros autem pietate ac castis moribus conspicuos esse debere.*

3. Hanc autem castitatem promissione et voto firmari in Occidentali Ecclesia manifeste supponit c. a. 1212. Innocentius III. inquires Cap. 6. *de Clericis coniugatis*: « Nos igitur attendentes quod Orientalis Ecclesiae *votum continentiae non admisit*, etc. ». Et explicite omnino votum et solemne castitatis votum c. a. 1298. affirmavit Bonifacius VIII. Cap. un. *de Voto et Voti redemptione* in haec verba: « illud solum votum debere dici solemne, quod solemnizatum fuerit per susceptionem sacri ordinis, aut per professionem factam alicui de Religionibus per Sedem Apostolicam approbatis ».

4. Quare castitatis *professio, promissio, votum*, prius videtur fuisse explicitum, et deinde temporis decursu tacitum et implicitum evasisse, ipsa sacrorum ordinum susceptione; adeoque iure meritoque damnata est propositio 72. *Syllabi*: « Bonifacius VIII. *votum castitatis* in ordinatione emissum nuptias nullas reddere primus asseruit ».

5. Hisce autem praestitutis, facile intelliguntur tot praescriptiones clericis factae ad castitatem tuendam; ut prohibita frequentatio locorum, quibus luxuriae servitur, prohibita cohabitatio cum mulieribus, de quibus incontinentiae suspicio esse potest, prohibita non necessaria et familiaris cum mulieribus conversatio, prohibitus etiam accessus ad Monasteria Sanctimonialium sine rationabili et manifesta causa. C. *Monasteria* 8. *de Vita et honestate Clericorum*; C. *A crapula* 14. e. t.; C. *Clerici* 15. e. t.; C. *Inhibendum* 1. *de Cohabitatione Clericorum et mulierum*; C. *Si quisquam* 2. e. t.; C. *A nobis* 9. e. t.

6. Hinc *Coelibatus ecclesiasticus*, ex unanimi doctorum sententia, non est *coelibatus simpliciter*; sed *coelibatus, ampliative* sumptus ad totam castitatis materiam; et personam consecrans, sive immediate ex lege, sive immediate ex solempni voto, ut potius dicendum est; in ordine ad castitatem servandam. Idque etiam constat ipso facto, nam nullus est sacris ordinibus initiatus, praesertim sacerdos, qui peccans contra castitatem non existimet se reum esse gravissimi sacrilegii personalis.

7. Ac Benedictus XIV. praecedentem doctrinam omnino suppo-

nens in Const. *Inter praeteritos* § 41. ait: Poenitentiarius non habet facultatem dispensandi *in votis solemnibus castitatis*, etc. et in solemnī religiosa professione, sive *in ordinum sacrorum susceptione emissis*. Itemque S. Thomas 2. 2. q. 88. a. 11. ait: « Non est essentialiter adnexum debitum continentiae ordini sacro, sed ex statuto Ecclesiae, unde videtur quod per Ecclesiam possit dispensari *in voto continentiae solemnizato per susceptionem sacri ordinis* ».

IX. — DE NOVA BREVIARII FORMA

1. Cum Summus Pontifex, feliciter regnans, initio sui Pontificatus, sublime illud opud perficiendum sibi proposuerit, renovandi omnia in Christo, id certe impensius faciendum erat circa ea, quae maxime Dei gloriam, ac debitum ecclesiasticarum personarum officium, complectuntur. Quo in genere, in primis numerandae sunt sacrae preces, laudes et gratiae Deo persolvendae, quae Romano Breviario continentur.

2. Divini officii formulam pie olim ac sapienter a Summis Pontificibus, praesertim Gelasio ac Gregorio primis, constitutam, a Gregorio autem septimo reformatam, cum diuturnitate temporis ab antiqua institutione deflexisset, ad pristinam orandi regulam conformandam suscepit Paulus IV. Sed eo postea, nondum iis, quae egregie inchoaverat, perfectis, de vita decedente, incoeptam emendationem prosecutus est Pius IV. Quo etiam de vita decedente, cum inchoatum opus nondum esset absolutum, a S. Pio V. fuit tandem ad finem perducta et publicata nova forma Breviarii Romani, quae usque ad praesens tempus adhuc in suo erat vigore. Etenim nonnisi hoc anno 1913. obligatoria evasit nova Psalterii in Breviario Romano dispositio, ex Constitutione Summi Pontificis Pii X., *Divino afflatu*, Kalendis Novembribus anni 1911. Abolito praecedenti Psalterii ordine, a Kalendis Ianuariis praedicti anni, omnes et singuli cleri saecularis et regularis, qui ad Horas Canonicas tenentur, secundum Breviarium Romanum, novum Psalterii ordinem religiose observare tenentur. Ac nisi hunc Psalterii ordinem adhibeant, suo non satisfaciunt officio.

3. Huius autem novae dispositionis duplex ratio assignatur in laudata Constitutione, *Divino afflatu*. Prima ratio est, ut in usum et morem revocetur consuetudo vetus recitandi per hebdomadam totum Psalterium. Enimvero hanc quidem legem a Patribus traditam, S. Pius V., Clemens VIII., Urbanus VIII., in recognoscendo Breviario Romano sancte servarunt. Unde etiam nunc Psalterium intra unius hebdomadae

spatium recitandum foret integrum, nisi mutata rerum conditione talis recitatio impediretur.

4. Impeditur enim pluribus Officiis de Sanctis, quae sensim propagari coeperunt. Inde fere factum est, ut de Dominicis diebus deque Feriis Officia praetermitterentur, et non pauci psalmi praetermitterentur. Ac pauci tantum psalmi, et saepe iidem per hebdomadam revera recitabantur et repetebantur, cum per hebdomadam de Sanctis saepe Officium erat recitandum.

5. Alia autem ratio est, magis magisque fovere pietatem et devotionem in divini officii recitatione. Etenim optabilis illa in orando varietas ad digne, attente, devote precandum imbecillitati nostrae quam maxime opportuna est. In psalmis praeterea mirabilis quaedam vis inest, ad eliciendos pios animi affectus. Sunt enim continua Dei laus, benedictio, plausus, continua divini adiutorii invocatio, qua in Deum fides, spes, fiducia, amor excitatur.

6. Quem sane non moveant frequentes illi psalmorum loci, in quibus de immensa maiestate Dei, de infinita omnipotentia, de ineluctabili iustitia, de inenarrabili bonitate, de suavissima clementia, de indefectibili misericordia tam alte praedicatur? Cui non similes animi sensus inspirent illae pro acceptis beneficiis gratiarum actiones, aut pro expectatis gratiis humiles fidentesque preces, aut illi de commissis peccatis clamores et ploratus poenitentis animae?

7. Quantum, inquit Augustinus in Confessionibus, quantum flevi in hymnis et canticis tuis, suave sonantis Ecclesiae tuae vocibus commotus acriter! Voces illae influebant auribus meis, et eliquabatur veritas in cor meum, et exaestuabat inde affectus pietatis et currebant lacrymae, et bene mihi erat cum eis.

8. Hoc exaestuante divino amore inflammabitur etiam cor nostrum, si, ut praescribitur in Cap. *Presbyter* 1. et in Cap. *Dolentes* 9. de *Celebratione Missarum et Sacramento Eucharistiae et divinis officiis*, Horas Canonicas non solum debitis horis recitemus, verum etiam *studiose pariter et devote*.

9. Quid ni? Ut Missa Ecclesiae sacrificium est, ita Divinum Officium Ecclesiae oratio est. Si magna quidem veneratione oratio habetur proposita ab aliquo Sancto vel ab aliquo Doctore quanta maior veneratione habenda est pro hac orandi formula, ab ipsa Ecclesia proposita, et praescripta suis ministris?

10. Neque vero canonicas horas recitant Clerici nomine proprio privato, sed nomine publico Ecclesiae, cuius ministri sunt. Dum ipsi, orant, et ad Deum attollunt preces, ipsa Ecclesia per ipsos orat, et

dirigitur oratio eius sicut incensum in conspectu Dei. Ac gratissima certe ad Deum pervenit oratio Ecclesiae, eius carissimae sponsae; quam acquisivit Sanguine Suo, et cum qua Ipse erit usque ad con-summationem saeculi.

11. Praedictam devotionem exigunt praeterea fines propter quos canonicas horas Ecclesia a Clericis persolvendas instituit. Primus est tributum laudis, Deo debitum ob infinitas eius perfectiones, et gratiarum actio, Deo exhibenda ob continua in nos beneficia. Atque hic cultus ab Ecclesia extenditur in variis officiis etiam ad Sanctos et potissimum ad B. Mariam Virginem. Etenim, propter eorum sanctitatem, et honore etiam ipsi digni sunt, et potentes sunt apud Deum nostri intercessores; ac heroicarum virtutum exemplaria sunt, quae fideles imitentur. Alter finis est divinarum impetratio gratiarum quibus fideles omnes indigent, in huius vitae pugna, contra inimicos aeternae nostrae salutis, ad victoriam obtinendam, ad aeternam adipiscendam beatitudinem. Tertius tandem finis est sanctitas, quam suis ministris Ecclesia inspirare intendit, et quam pro ipsis implorat continuatis hisce precibus et nunquam intermissis. Si sancta sancte tractanda sunt, etiam a sanctis quantum fieri potest, tractanda.

12. Sed et aliud adest adhuc validissimum motivum, quo ad divinum recitandum officium inducamur, studiose et devote *quantum nobis dederit Deus*, ut dicitur in laudata Decretali *Dolentes referimus*; singularis nempe excellentia et utilitas divini officii.

13. Tres eius sunt partes: Psalmi, Lectiones, et Hymni, Capitula, Antiphonae, aliaeque quae Psalmis et Lectionibus adduntur. — *Psalmi* ipsum verbum Dei sunt a Deo ipso inspirati. Hinc, cum Deum alloquamur et deprecemur oratione ab ipso Deo inspirata, facile patet quanta sit eorum vis ad movendum Cor Dei, ad Cor nostrum inflammandum, et mentem nostram illuminandam. *Quotidie* in recitando Psalmo 118., hanc a Deo gratiam enixe precamur. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, et lumen semitis meis.... ignitum eloquium tuum vehementer.*

14. Lectiones autem primi Nocturni verbum item Dei sunt, ut verbum etiam Dei sunt tractus illi Evangeliorum, qui lectionum tertii Nocturni initium constituunt. Quae ex libris leguntur Veteris Testamenti, ostendunt nobis admirabilem Dei omnipotentiam, providentiam in creando et gubernando mundo, eiusque manifestant bonitatem, clementiam, indefectibilem misericordiam erga humanum genus. Sanctorum homiliae sacrorum Evangeliorum intelligentiam exponunt, et fructus bonorum operum, qui inde a nobis sunt colligendi. Quos quidem

fructus in Sanctis enarrant lectiones secundi Nocturni, quae continent vel summariam Sanctorum vitam, vel festorum et solemnitatum ac mysteriorum, quae celebrantur, expositionem.

15. Reliqua tandem divini officii pars, quae complectitur, praeter alia, preces et orationes, pietatem spirat et devotionem. Ac si eam qui attente perlegat et recitet, persentiet profecto spirare ex pectore suo devotionis et amoris flammam. Quando huiusmodi, oratio nostra est, uti flagrans thymiana a coelestibus Spiritibus in aureis vasibus Deo praesentatur, secundum illud Ioannis: « Viginti quatuor seniores habentes citharas et phialas aureas plenas odoramentorum, quae sunt orationes Sanctorum » Apoc. 5., 8., et sint orationes nostrae.

16. Sint utique, maxime in praesenti, orationes nostrae ad Deum ferventissimae, pro Iesu Christi Ecclesia, pro Summo Pontifice. Laeto animo celebramus nunc libertatem, Ecclesiae datam sexdecim ante saecula, Ianuario-Februario mense anni tercentesimi decimi tertii. Hanc Ecclesia libertatem, apud omnes nationes, adipiscatur, et bene nationibus omnibus erit. Pace Ecclesiae ubique locorum restituta, cum Ecclesiae exaltatione prosperior apud omnes populos erit rerum cursus. Id sane, divina adspirante gratia, intellexerunt magni illi Imperatores Constantinus et Licinius, quorum Edicti pro christianorum libertate et pace centenarium celebramus anniversarium.

17. Sic enim praedictum Edictum exorditur: « Cum feliciter tam ego Constantinus Augustus, quam etiam ego Licinius Augustus, apud Mediolanum convenissemus, atque universa, quae ad commoda et securitatem publicam pertinerent, in tractatu haberemus, haec inter caetera quae videbamus pluribus hominibus profutura, vel in primis ordinanda esse credidimus, quibus divinitatis reverentia continebatur, ut daremus et Christianis et omnibus liberam potestatem sequendi religionem, quam quisque voluisset, quo quidquid est divinitatis, in sede coelesti, nobis atque omnibus, qui sub potestate nostra sunt constituti, placatum atque propitium possit exsistere.... ut possit nobis summa divinitas, cuius religioni liberis mentibus obsequimur, in omnibus solitum favorem suum benevolentiamque praestare ».

18. Huic Edicti exordio post varias quae in eo sequuntur praescriptiones in favorem christianorum, conclusio respondet, quae sequentis est tenoris: « Hactenus fiet, ut, sicut superius comprehensum est, divinus iuxta nos favor, quem in tantis sumus rebus experti, per omne tempus prospere successibus nostris, cum beatitudine publica perseveret »,

19. Faxit Deus, ut donata pariter ab omnibus terrae principibus pace Ecclesiae et libertate, quae suo iure ipsi competit, vera beatitudo apud omnes gentes sit per omne tempus permansura.

X. — DE CONCURSU

1. Vacante parochiali ecclesia... S. Sedi reservata, in dioecesi... concursus indictus est; et cum unicus esset candidatus..., secundum eiusdem dioeceseos usum, numquam antea aliqua irregularitate notatum, examen tantum *orale* peractum est, in quo idem candidatus idoneus est iudicatus ab examinadoribus. Examinatores autem cumulatvum utique tulerunt iudicium approbationis, quamvis candidatum seorsim quoad scientiam reprobarent. Iudicium item absolute tulerunt, non respective ad vacantem ecclesiam, de qua agebatur; et paroecia erat magnae civitatis. *An recte?*

2. Quaestio sane moveri potest *de validitate* et *de liceitate* huiusmodi *oralis* examinis sine scripto.

3. *Ad validitatem* primum quod attinet, quae gravior quaestio est, non videtur quod defectus *examinis scripti* irritum reddat *pleno iure* et *ipso facto* huiusmodi examen et concursum. Enimvero « omissio examinis est contra formam substantialem a Sacro Concilio Trid. in cap. 18. sess. 24. de Ref. statutam, ac propterea concursus ex hoc capite est nullus », ut declaravit S. Congr. Conc. in Tarracon. 18. Mart. 1635. Verum examen in casu non fuit simpliciter omissum. Concilium Tridentinum autem in loco cit. *examen* quidem praescribit, *examinentur ab episcopo* sive *eo impedito ab eius vicario generali atque ab aliis examinadoribus*, etc.; sed *formam* etiam huius examinis non constituit: unde omissio examinis scripti irritum concursum reddere non potest ex hoc capite, quod sit *contra formam substantialem a S. Concilio Tridentino statutam*. Quin imo Conc. Tridentinum ab ea *forma substantiali examinis* diserte excludit ipsam *formam examinis*, quacumque tandem fiat forma. In fine enim citati capitis 18. haec habentur: « Licebit etiam Synodo provinciali, si qua in supradictis circa *examinationis formam* addenda remittendave esse censuerit, providere ».

4. Neque item asseri potest determinatam quandam examinis *formam* esse substantialem ex Const. S. Pii V. *In conferendis* et ex Const. Benedicti XIV. *Cum illud*, declarantibus praedictum Tridentini Decretum. Etenim S. Pius V. in ea Const. *In conferendis* concursum seu examen habendum inculcavit secundum Tridentinum Decretum; *formam* vero huius concursus seu examinis minime determinavit.

5. Hanc *formam* determinavit quidem Benedictus XIV. in laud. Const. *Cum illud*; sed inde repeti non potest nullitas *ipso facto* concursus seu examinis, si scripto non fiat, sed oretenus tantum. Reclusius, de Concursibus p. 2. tit. 4. N. 89. fere unicus est, qui teneat omnes praescriptiones, quae habentur in Const. *Cum illud* spectare *ad formam substantialem concursus*. Singularis haec opinio reiicitur ex constanti praxi Datariae Apostolicae, ex communissima Theologorum et Canonistarum sententia et ex ipso tenore Benedictinae Constit. Etenim Benedictus XIV. in ea Const. confirmat Concilii Tridentini et S. Pii V. praescriptiones, formalitates a Clemente XI. propositas et commendatas praecipit servandas et praescriptivas reddit; verum nullam in eadem Const. addit irritantem clausulam. Ex omissione igitur alicuius formalitatis in ea Const. praeceptae actus quidem *irritabilis* est, adeoque ubi opportunum fuerit *irritari potest*; attamen ipso facto *irritus* et *nullus* non est. Hinc, praeter alias S. Congr. Concilii resolutiones, Dubio proposito: « An pro forma substantiali absolute habenda sint *omnia*, quae in Benedictina Const. *Cum illud* praescripta sunt, quoad concursus ad beneficia ecclesiastica, ita ut nullum reddant concursum, in quo non servantur »; eadem S. Cong. d. 3. Aug. 1889. respondit: « *Non esse interloquendum* ». Ac nulla quidem adest S. Cong. resolutio, qua *absolute* constet de nullitate concursus, sine scripto peracti.

6. Neque vero obiici potest, quod ex praxi Datariae Apostolicae et ex Responsionibus S. Cong. Conc. in una Laurinen. *Concursus* 2. Sept. 1758. et 26. Ian. 1878. nullus habitus est concursus, in quo candidatorum scripta *subscripta* minime fuerant, iuxta Litteras anni 1721. et Constitutionem Benedicti XIV. Illa enim praxis et hae Declarationes respiciunt non *substantiam ipsius concursus*, quasi hic invalidus et irritus sit, nisi scripto fiat, sed respiciunt *substantiam concursus scripti*, quando nempe hic scripto fiat, ut fieri debet. Deficientibus nempe debitis subscriptionibus, fidem facientibus, scripta tunc uti authentica haberi non possunt, et doli ac fraudis praesumptio iuris est, et certe fundata ac prudens est suspicio; adeoque tunc concursus nullus et irritus est.

7. Hisce igitur attentis, concludendum est pro *validitate* examinis seu concursus, in Casu.

8. *Ad liceitatem* quod attinet, *examen scriptum* expresse reperitur consignatum in Instructione Clementis XI. 1. Ian. 1721. inserta in Const. Bened. XIV. *Cum illud*: qua Const. Summus Pontifex § 16. *gerendarum rerum ordinem praescribit*, et edicit *servandam accuratē*

in omnibus formam traditam in supra relatis Litteris anno 1721. editis, quibus praedicta Instructio continetur.

9. Hinc iterum concludendum est pro *illicite* examinis seu concursus oralis tantum, sine scripto, in Casu. Ex ea enim Benedicti Constitutione huiusmodi examen et *scriptum* et *orale* simul esse debet.

10. Neque vero pro eius liceitate invocari potest contraria consuetudo. Nam consuetudo ut legitima sit *rationalis* esse debet. Ea vero, etiamsi unus tantum sit candidatus, talis non apparet. Etenim ubi candidati querelae enascantur, quod rarum non est, contra *irrationabile eligentis iudicium* aut contra *malam examinatorum relationem* impossibilis redditur utilis appellatio ad superiorem iudicem, cum in eo rerum statu impossibile sit rectum superioris iudicium.

11. Hinc Benedictus XIV. in isto appellationis casu praecipit in cit. Const. § 16., ut « Acta concursus *integra omnino* producat, et iudex, *nisi illis visis* et gravamine comperto, sententiam non pronunciet. Praeterea, in ferenda sententia ac reparando gravamine, idem iudex *innitatur solummodo probationibus ab actis elicitis* tam respectu doctrinae quam aliorum meritorum ». Inter acta vero contineri necessario debent *scripto datae responsiones quaestionibus propositis*, nec non *conciuncula scribto pariter exarata et textui evangelico vel alteri dato themati accommodata*.

12. Insuper legitima consuetudo esse non potest *sine superioris consensu*, qui in casu omnino desideratur, cum praxis Apostolicae Datariae constantissime contraria sit huic agendi rationi. Quod autem nulla aliquando facta fuerit animadversio de hac agendi ratione iuri constituto et vigenti aperte contraria, ut per se patet, ex pluribus particularibus causis facile explicari potest, unde res in particularibus casibus tolerata quidem fuerit, minime vero positive unquam approbata. Quot sane patienter silentio tolerantur, quae tamen omnino reprobantur! Neque expedit omnia semper reprehendere.

13. Quare, ob illicitam concursus formam in Casu, absolute posset praedictus concursus irritari et novus indici posset concursus. Verum, cum unicus in eo fuerit candidatus, et iste ab examinadoribus diiudicatus fuerit idoneus, nullus querelam moveat, si caetera non obsint, et episcopus candidatum S. Sedi commendet; benigne monito episcopo, ne ea praxis continuetur, et sanato, ut alias, eo formae defectu, poterit praedictus concursus seu examen, prout exponitur, approbari, et candidato beneficium conferri.

14. Sed aliae sunt duae quaestiones breviter examinandae, in Casu, de iudicio cumulativo, et de absoluta approbatione.

15. Approbatio haberi non potest ex votis cumulatis quoad scientiam et quoad alia moralia requisita, quamvis quis seorsim quoad scientiam vel seorsim quoad moralia requisita approbationem non attingat. Opus enim omnino est ex Conc. Trid. S. 24. C. 17. et ex constanti praxi Datariae Apostolicae, ut quis sit approbatus, seu *idoneus* iudicatus secundum Tridentinam praescriptionem, tum quoad scientiam seorsim, tum quoad requisita moralia seorsim, et tunc utique cumulativum iudicium approbationis, quaecumque in eo methodus servetur, proferri potest, quod utramque in se complectatur approbationem. Idque constat etiam ex recenti resolutione S. C. C. 17. Nov. 1911.

16. Praedicta autem approbatio seu *idoneitas* esse debet non tantum *absolute* talis, sed etiam *relative ad vacantem ecclesiam gubernandam*, secundum Concilii Tridentini locutionem, non ad vacantem quamcumque ecclesiam gubernandam, nec ad vacantem *in genere*, sed *ad vacantem* in concreto, ad illam nempe pro qua candidatus proponitur, et pro qua Concursus ex Concilio Tridentino indicendus erat, et fuit de facto indictus. Et inde est, quod quamvis quis fuerit approbatus et iudicatus *idoneus*, in praevis aliis Concursibus, debeat iterum approbari in alio novo Concursu, pro vacante tunc paroecia, ut illam, possit obtinere, qui si solus sit eam debet etiam ab Episcopo obtinere, si alii vero sint concurrentes, eam ipse obtinebit, si eum Episcopus, ad quem tale spectat iudicium, digniorem iudicabit. Atque haec etiam omnia confirmantur ex constanti et continua praxi Datariae Apostolicae, quae omnino respondet Concilio Tridentino l. c., et Benedicto XIV. in Const. de hac re *Cum illud*, ex qua examinatores iudicium proferre tenentur super scientiam, et super *omnes qualitates*, ut inhabiles reiiciant et idoneos Episcopo renuntient. Et haec etiam confirmantur recentissima Resolutione S. C. C. 29. Apr. 1911., et 27. Ian. 1912.

17. Quare, in Casu, Candidatus cum quoad scientiam fuerit ab examinatore probatus, haberi non potest ut idoneus et approbatione dignus. Cum item, licet approbatus in genere, approbatus tamen non fuit quoad vacantem ecclesiam regendam in magna civitate, nullo pacto proponi potest S. Sedi, ut beneficium ei conferatur.

NOTA: Episcopis Austriae concessum est, ut in Concursu ad paroecias examen in duas partes dividatur, secundum varias materias. S. C. C. 16. Mart. 1912., Monit. Eccles. v. 24. p. 350. seqq.

XI. — CONSTITUTIONUM OBLIGATIO IN NOVIS INSTITUTIS RELIGIOSIS

1. In Constitutionibus Recentiorum Institutorum Religiosorum saepe praeter Regulas Religiosae vitae et disciplinae, *documenta* plura *spiritualis vitae* continentur. Circa *haec documenta*, evidenter nulla esse potest quaestio de eorum obligatione, quoad culpae reatum. Ea enim continent tantum normas sequendas ad acquirendam eam vitae sanctitatem et perfectionem, quam quis sibi proponere debet, Religiosum ingrediens Institutum. Praedictae normae si prae oculis semper haberentur, semper quis progredetur, eundo de virtute in virtutem, secundum spiritum proprii Instituti.

2. Quoad *Constitutiones* autem proprie tales, quae *spectant ad regularem disciplinam et observantiam*, hae ex generali Norma non obligant sub culpa sive mortali sive veniali, quantum est vi earundem Constitutionum. Potest enim haberi obligatio ex alio capite, e. g., ex votis religiosis, ex praeceptis Decalogi, ex praeceptis generalibus Ecclesiae, etc.

3. S. C. EE. et RR. in *Normis*, Generali Decreto evulgatis, pro Novis Institutis approbandis, art. 320. aperte ait *Constitutiones per se non obligare sub reatu culpae*. Dicitur *per se*, nam *per accidens*, ut in eodem art. habetur, bene quis peccare potest, ex extrinsecis circumstantiis, vel si ex inordinato aliquo affectu moveatur ad Regulas seu Constitutiones transgrediendas.

4. Quare trasgressio vel potius non observantia alicuius Constitutionis *per se* non est, nisi positiva quaedam imperfectio, seu omissio alicuius actus religiosae perfectionis. Quare qui omittit illam Constitutionem observare ex iusta et rationabili causa nihil peccat, neque etiam positivam committit imperfectionem, si actus positus perfectior, in casu, sit ipsa Constitutionis observantia. Si vero quis Constitutionem trasgrediatur, *cum debita advertentia et deliberatione*, ex motivo minime iusto et rationali, ex vanitate, curiositate, sensualitate aliqua etc. peccatum profecto non deerit veniale. Quod tamen etiam practice abesse potest, si sine debita advertentia et deliberatione agat. Tunc enim aliquam culpa esse potest tantum in causa, si quis habituali voluntate nullam habeat curam regularis observantiae.

5. Neque valet obiicere art. 134. earundem Normarum: *Ex virtute obedientiae Soror tenetur obligatione implendi dispositiones Constitutionum et Superiorum*. Nam evidenter art. iste 134. conferendus est cum art. modo cit. et relato 320. Consequenter sensus illius praece-

dentis art. non est quod *ex virtute obedientiae Soror teneatur semper obligatione implendi omnes et singulas dispositiones Constitutionum*, adeoque has omnes et singulas semper observare *sub reatu culpae* debeat; sed sensus est, quod teneatur morali obligatione *sub culpae reatu* eas Constitutiones observare semper ac urgeat virtutis obedientiae obligatio. Haec enim obligatio Constitutionum *ex virtute obedientiae, coniungitur cum dispositionibus Superiorum*, et opponitur obligationi Constitutionum *ex voto obedientiae*, quae obligatio excluditur in praecedenti articulo 133. Porro *virtus obedientiae* urgere potest *per se* et *per accidens*. Urget *per se* primo *positive*, quando habeatur Superioris dispositio seu praeceptum, circa aliquam Constitutionem observandam, ut nempe non solum tunc Religiosus *exequatur illud Superioris praeceptum*, quod *ad virtutem obedientiae* pertinet et simul *ad votum obedientiae*, verum etiam *praeceptam Constitutionem* tunc observet, obsequente et non reluctante voluntate, quod pertinet tantum *ad virtutem obedientiae*. Scilicet obiectum *voti obedientiae* est executio tantum externa mandati Superioris. *Virtus obedientiae* vero usque ad internam submissionem sese extendit, perfectam ita reddens religiosam obedientiam. Urget praeterea *per se* eadem *obedientiae virtus negative*, ad Regulas nempe seu Constitutiones et Superiorum dispositiones non contemnendas. *Per accidens* vero obedientiae virtus bene obligare etiam potest, ut patet, tum ratione scandali, tum ratione damni, quod Religiosae Communitati ex Regularum seu Constitutionum inobservantia obvenire potest, tum ratione aliarum circumstantiarum.

6. Neque item valet obiicere, quod Religiosus *obedientiam voto professus fuerit*, quam consequenter trasgrediens reus sacrilegii evadit. Ratio est, quia obiectum voti obedientiae non sunt directe et per se Regulae seu Constitutiones, sed est *praeceptum legitimi Superioris* in iis, quae pertinent directe vel indirecte ad vitam Instituti, hoc est ad observantiam votorum et Constitutionum. Et sic in laudatis *Normis* art. 133. diserte dicitur: « Non exacte diceretur, Constitutiones Instituti observandas esse *vi voti*, ita ut Soror peccet contra *votum obedientiae*, quotiescumque agit *contra aliquod punctum Constitutionum* ». Voto autem excluso, excluditur consequenter quodlibet sacrilegium, sive stricte sive late tale. Et seq. art. 135. dicitur: « *Vi voti* tenetur Soror obedire *tunc tantum* (notetur bene), cum *legitimus Superior praecipit expresse in virtute sanctae obedientiae*, vel *sub formali praecepto*, aut verbis aequivalentibus, iuxta proprias Constitutiones ».

7. Quando vero non ita urget obligatio *virtutis obedientiae*, sive

per se sive *per accidens*, tenetur adhuc Religiosus Regulas seu Constitutiones *per se* observare *ex virtute obedientiae*, non stricta tamen obligatione, sub reatu culpa, sed ex consilio et directione ei proposita, legitimorum Superiorum voluntate, et Ecclesiae mandato. Unde obligatio etiam exurgit eas Regulas et Constitutiones observandi, *non directe, sed indirecte*, ex alia nempe superiori lege, quod membrum toti conformetur, et totius bono prospiciat.

8. Inde tamen, in violatione *voti obedientiae* et etiam *simplicis obedientiae*, nulla exurgit specialis iniustitiae malitia, ex eo quod ingressus quis sit Institutum Religiosum, vel ex eo quod in eo promissionem vel donationem sui Deo fecerit, religiosa professione.

9. Etenim *ex religiosi status professione*, in tali Instituto, reciproca utique exoritur obligatio inter Religiosum et Communitatem, sed nonnisi ea, qua Religiosus tenetur permanere in Instituto, et in eo vivere secundum regulam et constitutiones ipsius, et Institutum, sine ulla causa, eum non eiicere, sed retinere, spirituales eius curam habere, eumque sustentare. Idque originarie non est nisi *ex voluntaria Religiosi subiectione*. Quare, cum Religiosus voluntarie *se subiiciat* tali Regulae et Religioso Superiori, Superior Religiosus poterit ei *praecipere* regularem observantiam, *quatenus Superior*, sed non poterit *quasi dominus* imponere vel *exigere* aliquam obligationem *ex iustitia* reddendam. « *Dominus*, uti dominus, non *praecipit*, sed *exigit*, quod suum est. Idem tamen, uti *Superior*, *praecipere* potest eadem opera. Petenti ergo *ex solo titulo iustitiae* non correspondet *obedientia*, sed *actus iustitiae*: Superiori vero praecipienti, *titulo superioritatis*, correspondet *obedientia* ». Lugo Respons. Moral. 1. 6. Dub. 7. n. 10. Ac si Regulis et Constitutionibus ipsis declaratur, eas *per se* non obligare sub ullo culpa reatu, uti declaratur pro Constitutionibus recentiorum Institutorum, malitia contra iustitiam, in simplici Constitutionum transgressione, multo minus haberi potest. Et confirmatur, nam ut observat idem Lugo loc. cit., hoc *quod quis ex iustitia se obliget Praelato* « longe esse de facto a mente promittentis obedientiam religiosam. Si enim obligatus esset *ex iustitia* ad opera quae Praelatus praecipit, maneret postea obligatus ad restitutiones quicumque Religiosus violat votum obedientiae, *quod tamen nemo unquam dixit* ».

10. Duplex igitur est distinguenda obedientia, quoad Constitutionum observantiam, altera stricta quae respicit Superioris *praeceptum* altera in latiore significatione, quae solum respicit voluntatem Superioris et consequenter etiam simplicem Constitutionum observantiam,

nullo superioris praecepto interveniente. Tanto autem promptior et perfectior obedientia est, quanto expressum praeceptum, obediendo praevenit, voluntate superioris intellecta. Lugo loc. cit., S. Thom. 2. 2. q. 104. a. 2.

XII. — DE SOLEMNITATE VOTORUM RELIGIOSAE PROFESSIONIS

Voti religiosae professionis « solemnitas ex sola constitutione Ecclesiae est inventa ». C. *Quod votum un. de Voto et voti redempt.* in 6.º — Haec *Ecclesiae constitutio* reddit votum omnino perfectum quoad suum esse et operari. — *Perfectum quoad suum esse*: nam per tale votum habetur *consecratio* religiosi *in perpetuum et immutabiliter* Deo facta, dependenter tamen semper et exclusive a Summi Pontificis potestate, qui potest ab illo dispensare, S. Poenit. 1820. ad Episc. Lemovic. — *Perfectum quoad suum operari*: nam per tale votum habetur *perfecta illa traditio sui*, quantum fieri potest, Deo facta, quam Patres requirunt ad perfectae statum vitae, et quam S. Thomas aliique doctores requirunt ad statum religiosum. S. Th. 2. 2. q. 186. a. 1. — Quapropter respectivi actus *contrarii* solemnii paupertatis, castitatis, obedientiae voto non solum illiciti, verum etiam *ex se*, seu *ex intrinseca solemnitatis votorum efficacia*, invalidi sunt, dependenter tamen, semper et exclusive, a Summi Pontificis potestate. Etenim Summus Pontifex, uti potest dispensare ab ipso voto solemnii, ita potest dispensare ab aliquo eius effectui, voto solemnii manente. — Solemnis autem professionis Religionis effectus *proprius* est etiam matrimonium ratum non-consummatum dirimere. Conc. Trid. S. 24. can. 6.

Votum e contra Religiosorum simplex, illud est quod ab Ecclesia approbatur ut votum veri status religiosi, et quod *ex se* seu *ex intrinseca sua efficacia*, secluso speciali privilegio, reddit respectivos actus, *contrarios* paupertatis, castitatis, obedientiae voto, illicitos; sed non etiam irritos. — Longe autem facilius dispensatur quam votum solemne tum a Summo Pontifice, tum ab aliis, qui hanc ab eo obtinuerunt facultatem. S. C. EE. et RR. 28. Iun. 1901. art. 113. 129. 132. 193.-198.

1. « Votum, inquit Ang. Doctor 2. 2. q. 88. a. 1. ad 2., a voluntate accipit nomen, quasi a primo movente ». Enimvero *votum*, secundum eundem Ang. Doct. 2. 2. q. 88. a. 1.-3., est deliberata promissio Deo facta de bono possibili, meliori. Votum religiosae profes-

sionis est votum constituens in Ecclesia statum religiosum seu statum christianae perfectionis acquirendae. « In professione certae regulae, ait S. Thomas l. c. a. 7., per abrenuntiationem saeculi et propriae voluntatis aliquis statum perfectionis assumit ». Atque hic status *proprio* et simul *perfecto modo* votorum solemnitate constituitur. Circa hanc solemnitatem, eiusque naturam proposita thesis potissimum versatur.

2. *Solemnitas* actuum, secundum doctrinam eiusdem S. Thomae l. c. a. 7., aliquid extrinsecum est ipsis actibus. Ac solempne Iurisconsultis est *solemniter* fieri actus, qui ex praescripto Iuris et ex recepto forensi more fiunt. *Solemnitas* ergo voti, quid extrinsecum ipsi voto est, voto nempe ab extrinseco adveniēns. Clarissima est Bonifacii VIII. Decretalis, quae nullam admittit contrariam interpretationem, Cap. *Quod votum unico de Voto et Voti redemptione in 6.* « Nos igitur, ait Pontifex, attendentes, quod *voti solemnitas ex sola constitutione Ecclesiae est inventa....*, praesentis declarandum duximus oraculo sanctionis, illud solum votum debere dici solempne...., quod *solemnizatum fuerit per susceptionem sacri Ordinis, aut per professionem* expressam vel tacitam factam *alicui de Religionibus per Sedem Apostolicam approbatis* ». Deficiente ergo Ecclesiae constitutione, deficiente Sedis Apostolicae *approbatione*, solempne votum religiosae professionis haberi non potest. Benedictus XIV. in Const. *Quamvis iusto* pridie Kalendas Maii a. 1749. § 13.^a praecise ex defectu praedictae *approbationis* Sedis Apostolicae deducit vota percelebrum Virginum Anglicanarum « *simplicia* ad summum vota, non vero *solemnia* censeri debere ».

3. Idque ratione confirmatur. Etenim solemnitas voti propria voluntate haberi non potest, uti propria voluntate votum habetur. Secus enim quodlibet votum esse posset solempne, quod omnino falsum est. Solempne votum non est, nisi votum adnexum sacro subdiaconatus ordini, et hoc nonnisi ex lege Ecclesiae; et votum religiosae professionis, et hoc item ex Ecclesiae approbatione. Neque vero praedicta solemnitas provenire potest ex ipsa intrinseca natura voti, secus enim quodlibet votum esset solempne, quod esse non potest. Insuper « Dicendum, inquit S. Thomas 2. 2. q. 88. a. 1. quod votum quamdam *obligationem* importat ad aliquid faciendum vel dimittendum », ex deliberata *promissione* Deo facta. Neque illa *obligatio*, neque haec *promissio* ullam in se continet solemnitatem. Solemnitas enim vel est accidentalis omnino actui, eique extrinseca, ut « solemnitatis nuptiarum, quae consistit in apparatu sponsi et sponsae et conventu pro-

pinquorum » S. Th. 1. c. a. 2., vel est substantialis, et actui intrinseca, *quoad suum effectum*, actui nempe tribuens intrinsecam firmitatem; licet, formaliter inspecta, extrinseca ipsa actui sit. Et sic Ulpianus Lege 30.^a *de Verborum obligationibus* ait: « Si quis se scripserit fideiussione, videri omnia solemniter acta », et firmam consistere fideiussionem. Atqui praedicta voti *obligatio* et *promissio*, uti de se non affert extrinsecum apparatus, ita nemque omnimodam firmitatem. Ergo haec in votum nonnisi ab extrinseco provenire potest.

4. Confirmatur assertum auctoritate S. Thomae et S. Alphonsi. S. Alphonsus, 1. 3. n. 195., Busembaum sequens, ait: votum *solemne* « illud est, quod *ut tale acceptatur ab Ecclesia*, et sunt haec duo, votum castitatis, quod maioribus ordinibus annexum est; et votum professionis religiosae ». Ac S. Thomas 2. 2. q. 189. a. 5. « votum solemne, ait, facit monachum vel religiosum, quod *quidem subditur ordinationi Ecclesiae, propter solemnitatem, quam habet annexam*; solemnitatem non accidentalem omnino actui, nec mere extrinsecam, ex extrinsecis caeremoniis; sed substantialem et intrinsecam actui, ratione perfectionis seu extensionis obiecti voti, qua late patet, et immobilitatis seu firmitatis ipsius voti, S. Th. 2. 2. q. 88. a. 7. ad 1. 2., scilicet ab extrinseca *Ecclesiae constitutione* derivata, ut loquitur Bonifacius VIII. et enucleate magis mox explicabimus.

5. Solemnitas utique voti religiosae professionis ab extrinseca Ecclesiae constitutione est. Sed statim quaeritur: haec *Ecclesiae constitutio*, votum reddens solemne, quid in ipso voto producit, *ut votum solemne reddatur*? — Hoc utique producit, et non aliud, quod votum reddat simpliciter perfectum, perfectum quoad suum esse, perfectum quoad suum operari, seu, ut modo dicebamus, perfectum quoad suam firmitatem et immobilitatem, perfectum quoad totam sui obiecti extensionem. Theologi omnes votum *solemne*, uti votum habent omnino perfectum, votorum omnium praestantissimum. Insuper ex omnium sententia votum *solemne* est, quod in Ecclesia constituit statum perfectionis et religiosum non solum *proprie*, sed *perfectissime*. Unde Angelicus Doctor loco cit., ut iam audivimus, simpliciter et absolute inquit: *Votum solemne facit monachum vel religiosum*. In Decr. S. Congr. de Religiosis diei 1° Ianuarii anni 1911., quoad laicos Ordinum Religiosorum, dicitur: « Sacrosancta Dei Ecclesia Ordines Religiosos decorandos voluit *solemnitate votorum*, quo *status* prosequentium in eis evangelica consilia fieret aestimatione et effectu *in christiana societate stabilior*... *Per votorum solemnitatem, prorsus irrevocabili, arctissimo et publico nexu mancipatur homo divino servitio*

coram Ecclesia et fidelibus universis... Christi vestigia *se propius ac perpetuo secuturum* spondens ».

6. Et hoc tam verum est, ut inductis in Ecclesia modernis Institutis votorum simplicium, in eorum Constitutionibus antea debebantur semper verba, *Religionis, Ordinis Religiosi, Monachorum, Monialium, Religiosorum, Religiosarum*. Et quando probatae sunt *Normae* pro eisdem Institutis, discussio facta est, utrum articulo de votis praefigendus esset titulus, *de Professione religiosa*. Quamvis non deessent Consultores affirmantes, praevaluerunt tamen Consultores negantes, et titulus praefixus fuit bene diversus, *de Emissione votorum*. Tandem occasione votorum simplicium praescriptorum ante vota solemnia, quaestio etiam agitata est, utrum praedicti professi simplicium votorum vere et proprie essent *Religiosi*. Eaque in medio relicta est, et minime fuit a S. Congr. resoluta, Bizzarri Collect. pag. 745. Caeterum vota simplicia via et praeparatio sunt ad vota solemnia, in huiusmodi Ordinibus solemnium votorum. Quare solemnia vota perfectiora omnino sunt votis simplicibus, et consequenter solemnitas ea reddit omnino perfecta, et quoad esse et quoad operari. Quoad alia vero Instituta votorum simplicium, satis superque est adnotare, quod quamvis ab Ecclesia, ob temporum rerumque publicarum vicissitudines approbentur in praesenti; ea tamen, praesertim post Const. *Circa bistoralis* et Const. *Lubricum vitae genus* S. Pii V., antea nonnisi tolerabantur. Si ergo, inter omnia vota, perfectiora sunt caeteris omnibus religiosa vota, inter haec perfectissima sunt vota solemnia; adeoque a solemnitate vota religiosae professionis suam nanciscuntur omnimodam perfectionem. Bizzarri Collect. pag. 742. 743. Ac quanta sit haec *solemnis voti* perfectio ex eo etiam bene apparet, quod habetur in Cap. *Scripturae* 4.º *de voto et voti redemptione*, ubi edicitur omne votum commutari in solemnne religionis votum. Nam de voto religionis solemnne agitur in eo Capite; neque agi poterat de voto religionis simplici, omnino tunc incomperto.

7. Porro praedicta voti solemnne perfectio est primum perfectio *quoad suum esse*, nam per tale votum habetur *consecratio* religiosi in perpetuum et immutabiliter Deo facta « Dicendum, ait S. Thomas 2. 2. q. 88. a. 7. ad 1., quod huiusmodi voti solemnitas pertinet non solum ad homines, sed ad Deum in quantum habet aliquam spiritualem consecrationem, seu benedictionem... Et ideo votum solemnne habet *fortiorem obligationem apud Deum*, quam votum simplex ». Et a. 11. eiusdem quaest. idem S. Doctor repetit inquiring: « solemnitas voti consistit in quadam consecratione seu benedictione voventis ».

Quare, ut illud quod semel sanctificatum est Domino, non potest in alios usus commutari, ut habetur Lev. ult., ita solemniter professus in perpetuum et immutabiliter Deo consecratur in ordine ad castitatem, ad paupertatem, ad obedientiam observandam. S. Poenit. scribens ad episc. Lemovicensem inquit: « Votum solemne illud esse, quod ab Ecclesia, ut tale acceptatur, et voventem inhabilem reddit in perpetuum et immutabiliter... ad matrimonium contrahendum, et ad dominia rerum acquirenda vel retinenda ».

8. Atque ex hac S. Poenitentiariae Responsione patet solemnitatem votum reddere perfectum non tantum quoad suum esse, seu quoad suum immobilitatem et firmitatem, verum etiam *quoad suum operari*, seu quoad suum efficaciam et effectus, voventem inhabilem reddens in perpetuum et immutabiliter ad matrimonium, ad rerum dominium, ad obligationem, propria voluntate et independenter, suscipiendam. Latius sane patere non potest obiectum talis sollemnis voti, maior eius extensio esse non potest, et perfectius consequenter votum esse non potest quoad suum operari, seu quoad suam efficaciam.

9. Consequitur ex dictis impossibile esse solemnitatem votorum considerare independenter ab eorum effectibus. Ita profecto non consideravit S. Poenitentiaria in allata Responsione. Unde logice omnino concludebat: « Cum ergo modo Galliarum moniales, ut sese civilibus legibus accommodent, sic paupertatis votum emittant, ut minime se abdicent dominio rerum suarum, sed eas ut proprias retineant, ac de iisdem, cum opus fuerit, iuxta leges civiles disponere intendant, ideo hoc earum votum, sive quinquennale, sive perpetuum sit, *solemne* certe non est, neque ut tale ab Ecclesia acceptatur. Quod si huiusmodi paupertatis votum solemne non est, nec sollemnia censi possunt reliqua duo vota castitatis et obedientiae; quippe cum secundum sollemnis religiosae professionis naturam, atque Ecclesiae disciplinam, votum unum sine alio solemne esse non possit ».

10. Ac, quod caput est, Bonifacius VIII. in laud. Cap. *Quod votum un. de voto et voti redemptione* solemnitatis naturam explicat in ordine ad effectum. Etenim postquam dixerit, solemnitatem ex sola constitutione Ecclesiae esse inventam, statim subiungit: « Praesentis declarandum duximus oraculo sanctionis, illud solum *votum* debere dici *solemne*, quantum ad post contractum matrimonium dirimendum, quod solemnizatum fuit per susceptionem sacri ordinis, aut per professionem... factam alicui de Religionibus per Sedem Apostolicam approbatis... Reliqua vero vota... rescindere non possunt matrimonia post contracta ».

11. Atque ex hac tam perspicua declaratione, intelligimus etiam in hac votorum solemnitate non desiderari externum quoque apparatus et exteriorum caeremoniam. Huiusmodi apparatus et caeremonia est ipsa susceptio ordinis sacri, cui adnectitur votum solemne, ipsa religiosa professio votorum, quae ab Ecclesia uti solemniter acceptantur. *Votum*, Bonifacius VIII. ait, ut modo audivimus, *debere dici solemne*, quod *solemnizatum fuit per susceptionem sacri ordinis, aut per professionem religiosam, a Sede Apostolica approbatam*. Et hoc est praecise illud idem quod habet Angelicus Doctor 2. 2. q. 88. a. 7. inquit: « Voti solemnitas adhibetur, quando aliquis per susceptionem sacri ordinis divino ministerio applicatur, et in professione certae regulae, quando per abrenuntiationem saeculi, et propriae voluntatis aliquis statum perfectionis assumit ». Quapropter uti ex Bonifacio VIII., ita etiam in S. Thoma, solemnitas voti professionis religiosae et sacri ordinis, externum quidem apparatus et caeremoniam importat; ea tamen non sistit in hoc exteriore apparatu et caeremonia, quae de se nihil efficeret; sed in praedicta Ecclesiae constitutione, votum adnexum sacro ordini solemnizante, et religiosam professionem solemnizante; et sua approbatione *omnino firmum* et *perfectum* red-dente assumptum in Ecclesia statum religiosum. Et sic solemnitas voti religiosae professionis, de qua agimus, est causaliter et efficienter extrinseca, ex Ecclesiae constitutione; formaliter et effective est intrinseca, quippe reddens votum omnino *firmum* quoad suum esse et omnino *perfectum*, quoad perfectam *traditionem* sui Deo, *in Ecclesia*, factam.

12. *Traditionem*. Hanc quidem ad perfectae vitae statum Patres requirunt. S. Gregorius, ut alia praetermittamus, Hom. 20. in Ezechiel. versus finem, indicat professionem religiosam esse *holocaustum quoddam*, in quo religiosi nihil sibi reservant, sed sensum, linguam, vitam atque substantiam, quam perceperunt Omnipotenti Deo immolant. Nam, ut antea dixerat, « cum aliquis omne quod habet, omne quod sapit, Omnipotenti Deo vovit, *holocaustum est* ». Cfr. Suarez de Relig. tom. 3. 1. 2. C. 4. n. 5. Et S. Thomas pluries repetit religiosum totaliter Dei servitio mancipari. 2. 2. q. 88. a. 7. 11., q. 184. a. 4. 5. q. 186. a. 1. « Et ideo, ait, antonomastice religiosi dicuntur illi, qui se totaliter mancipant divino servitio, quasi holocaustum Deo offerentes », 2. 2. q. 186. a. 1.

13. *In Ecclesia*. Etenim Deus ipse seu ipse Iesus Christus Dominus Noster religiosum statum, quoad substantiam, instituit. Christus ipse homines cohortatus est ad illa tria consilia evangelica, quae essentiam constituunt status religiosi, eaque omnino perfecta et quan-

tum ad esse et quantum ad operari, liberam eorundem consiliorum commendans et suadens susceptionem perpetuo et immutabiliter, absolutam et perfectam ratione: « Si vis perfectus esse, vade, vende quae habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in coelo; et veni sequere me ». Matth. 19., 21. Paupertas haec, perfectissima, « Sunt eunuchi; qui de matris utero sic nati sunt: et sunt eunuchi, qui se ipsos castraverunt. Qui potest capere capiat ». Matth. 15., 12. Castitas etiam haec, perfectissima. « Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me ». Matth. 16., 24. Subiectio et obedientia, pari modo perfecta. Necesse enim est *dimittere omnia et sequi Christum*, Luc. 18., 28., et *Christum sequi quocumque ierit*, Luc. 9., 57.; neque retro fas amplius est respicere. Illi, cui Dominus dixit: « Sequere me », quique respondit: « Domine permitte mihi primum ire, et sepelire patrem meum », Dominus instans dixit: « Sine ut mortui sepeliant mortuos suos; tu autem vade, et annuntia regnum Dei. Et ait alter: sequar te, Domine, sed permitte mihi primum renuntiare his, quae domi sunt. Ait ad illum Iesus: Nemo mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro aptus est regno Dei ». Luc. 9., 59.-62. — Ex hisce omnibus S. Scripturae locis luculenter patet obiectiva suprema perfectio, et perpetuitas, duratione, seu immutabilitas, status consiliorum evangeliorum, summa nempe eorundem consiliorum quoad esse et quoad operari perfectio.

14. Ecclesiae autem contulit idem Christus facultatem suo nomine acceptandi huiusmodi perfectam traditionem et totalem mancipationem divino servitio. Idque constat ex S. Scriptura ob facultatem factam generalissimam Summo Ecclesiae Pontifici, *quodcumque ligandi*; et constat ex traditione et praxi ac constanti disciplina Ecclesiae. Unde est quod Sedes Apostolica, ut expresse declaravit Gregorius XIII. in Const. *Ascendente Domino*, non solum potest admittere, ut veram Religionem eam cuius sodales emittunt solemnia vota, verum etiam eam cuius sodales emittunt vota tantum simplicia; quia, licet ista minus perfecta in se sint, substantiam tamen et essentiam prae se ferunt status religiosi, uti diserte dicitur in eadem Constitutione, edita pro Sodalibus Societatis Iesu. Et sic iterum apparet quomodo ex Ecclesiae constitutione, et ex sola Ecclesiae constitutione inventa sit solemnitas votorum.

15. Porro si summa solemnium votorum intrinseca perfectio est, ex Ecclesiae quidem approbatione et constitutione derivata, patet eam pertinere debere usque ad irritandos et invalidos reddendos contrarios actus. Et ita profecto est. — Invalidi sunt, nedum illiciti, pro-

prietatis actus, contra solemne paupertatis votum. Nam hoc solemni voto religiosus nihil habere potest uti proprium, illudque nomine proprio possidere. Id habetur per expressos textus in Can. *Non dicatis* 11., causa 12., quaest. 1.; in Cap. *Monachi* 2., Cap. *Super quodam* 4., Cap. *Cum ad Monasterium* 6. de statu Monachorum et Canoniorum: ubi dicitur: « Prohibemus districte in virtute obedientiae, sub obtestatione divini iudicii, ne quis Monachorum *proprium aliquo modo possideat*; sed si quis aliquid habeat *proprii*, totum incontinenti *resignet* ». Et Conc. Trid. Sess. 25. de Regularibus et Monialibus Cap. 2.: « Nemini regularium tam virorum quam mulierum liceat bona immobilia, vel mobilia, cuiuscumque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquisita, *tanquam propria, aut etiam nomine Conventus possidere vel tenere*, sed statim ea Superiori tradantur, Conventuique incorporentur ». Quam prohibitionem innovat Clemens VIII. in Decr. *Nullus omnino* pro Reformatione Regularium, quod adhuc in praesenti legitur, in publica mensa aut Capitulis, ab omnibus Regularibus.

16. Solemne item castitatis votum non solum prohibet quemlibet actum castitatis virtuti contrarium, verum etiam sponsalia irritat et matrimonium contrahendum; neque ea illicita tantum reddit. Diserte id habetur in Conc. Trid. Sess. 24. de Sacramento Matrimonii Can. 9.º: « Si quis dixerit, clericos in sacris ordinibus constitutos, vel regulares castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiastica vel voto... anathema sit ».

17. Tandem quoad solemne obedientiae votum, religiosus non solum tenetur obedire, vi solemnisi voti obedientiae, suis legitimis Superioribus quoad omnia, quae secundum Regulam et Constitutiones Ordinis sui sive directe et explicitè sive indirectè et implicite praeciuntur in vim eiusdem voti; sed etiam plene omnino subiicitur voluntati proprii Superioris, ita ut invalide obligetur, si contra eorundem voluntatem obligetur. Per solemne obedientiae votum religiosi non habent *nec velle nec nolle*, et omnino dependent a voluntate suorum Superiorum, ut expresse habetur in Cap. *Si Religiosus* 27. de *Electione et electi potestate* in 6.º ubi dicitur: « Si Religiosus, cuius arbitrium non ex sua, *cum velle et nolle non habeat, sed ex illius, quem vice Dei supra caput suum posuit, et cuius imperio se subiecit, voluntate dependet*, electioni de se ad Praelationem... celebratae, sui Superioris, qui dare ipsam valeat, non petita licentia, et obtenta, praesumpserit consentire: *consensus sic praestitus non teneat*... ». — Cap. *Religiosus* 2. de *Testamentis et ultimis voluntatibus* in 6.º dicitur item:

« Religiosus, executor ab aliquo in sua voluntate ultima deputatus, non potest, *cum velle vel nolle non habeat*, huiusmodi officium suscipere vel exequi, nisi a Superiore suo super hoc licentia petita et obtenta ». — Cap. etiam *Religiosi* 5. *de Sepulturis* in 6.º dicitur: « Religiosi... nequeunt, *cum velle et nolle non habeant*, sibi eligere sepulturam; sed sunt apud sua Monasteria tumulandi ».

18. Hinc communiter Theologi docent vota etiam religiosorum directe irritari a propriis superioribus ratione dominativae potestatis, vi solemnis voti obedientiae, acquisitae in propriarum subditorum voluntatem. « Vota Religiosorum, ait S. Alphonsus 1. 3. n. 233., quaecumque, etiam interna, *quia Religiosus transtulit in Praelatum totum suum velle et nolle*,... irritare possunt directe praeter Papam... Abbat, Guardiani, Priores et Rectores, et etiam Praelati saecundarii, absentibus primariis ». Idemque, propter eandem rationem, dicendum est de Abbatissis quoad Moniales sibi subditas. Neque explicita etiam de hac votorum directa irritatione Declaratio deest, in Can. *Monacho* 2., causa 20. quaest. 4.: « Monacho non licet votum vovere sine consensu Abbatis sui; si autem voverit frangendum erit ».

19. Huiusmodi solemnitate effectus, cum proveniant ex votorum solemnitate, et solemnitas proveniat ex sola constitutione Ecclesiae, firmitas et immutabilitas horum votorum solemnium tanta non est, ut neque a Summo Pontifice possint dispensari. Ea iterum tanta non est, ut non possint privari aliquo effectu. Effectus autem solemnitatis tales ex intrinseca sua natura non sunt, ut nonnisi cum votis solemnibus cohaereant, et non possint ullo modo convenire et adscribi simplicibus votis. Et sic S. Poenit. in cit. iam Responsione ad Episcopum Lemovicensem postquam dixerit, quod votum solemne voventem reddat inhabilem *in perpetuum et immutabiliter*, statim subiungit: *spectata lege ordinaria et seclusa dispensatione Pontificia*. Et de facto constat Summum Pontificem aliquando etiam a votis solemnibus dispensasse. Ac eadem S. Poenit. per Rescriptum d. 1. Dec. a. 1820. auctoritate Apostolica regularibus regni Belgii concessit, ut non obstante solemnī eorum professione possent temporalium bonorum dominium acquirere et retinere, ea administrare et de eisdem bonis disponere, cum debita tamen a legitimis Superioribus dependentia. Et hoc Rescriptum Decreto Leonis XIII. d. 31. Iulii. a. 1878. declaratum est etiam nunc in integro suo robore permanere. Et e contrario per specialissimum Pontificium privilegium votum simplex castitatis, quod post biennium Novitiatus emittitur in Societate Iesu voventem reddit ad matrimonium inhabilem, impedimentum inducendo, dirimens

matrimonium; et votum simplex paupertatis, quod emittunt, in eadem Societate Iesu, *Coadiutores formati*, voventem dominii inhabilem reddunt, possidendi inhabilitatem inducendo.

20. Potestas asserta Summi Pontificis vinculum dissolvendi religiosae professionis indubia res est et omnino certa. Hinc non desunt, qui censent S. Thomam hac in re veritatis limites excessisse, cum tantum vim asseruerit illius *consecrationis* ad divinum cultum, quod habetur per professionem religiosam, ut illum Summus Pontifex sua auctoritate non possit amplius remove. — Verum S. Thomas certo certius, in 4.um sent.^{rum} Dist.^{ne} 38.^a quaest.^{ne} 1.^a art. 4.º quaestiuncula 4.^a, reiicit opinionem negantem, et ita concludit, pro sententia praedictam dispensationem asserente: « Si communis utilitas totius Ecclesiae aut unius regni vel provinciae exposcerent, posse convenienter et in voto continentiae et in voto religionis dispensari, quantumcumque esset solemnizatum ». Sed haec, aiunt, S. Doctor iunior scripsit. Nam senior in 2. 2. q. 88. a. 11. clare omnino contrarium scripsit: « Est debitum continentiae essentialiter statui religionis... Et ideo in voto solemnizato per professionem religionis non potest per Ecclesiam dispensari ».

21. Clarum tamen videtur potius contrarium ex toto integro textu S. Thomae. Plura enim omittuntur. Et in primis S. D. agit primo loco de voto solemnī castitatis adnexo sacris ordinibus et ait: « Non est autem essentialiter annexum debitum continentiae ordini sacro, *sed ex statuto Ecclesiae* (notetur, *ex statuto Ecclesiae*), unde videtur (concludit S. D.) quod *per Ecclesiam possit dispensari in voto continentiae solemnizato per susceptionem sacri ordinis* ». Hinc patet, quod si ex Ecclesiae statuto est votum solempne ordinis, unde videtur quod per Ecclesiam possit dispensari; idem profecto ex eodem Angelico Doctore dicendum est de voto solemnī professionis religiosae, quod ex Ecclesiae statuto est.

22. Obiecto autem textui facilis est responsio, eiusque est vere facilis explicatio, quae omnino respondet toti textui S. Doctoris. Etenim S. D. in hoc tantum sensu contendit Summum Pontificem non posse dispensare cum monacho, ut simul sit coniugatus et monachus maneat. Et sane principium, ex quo tota S. Thomae ratiocinatio exorditur hoc est: Est ergo, ait, considerandum, utrum continentia *sit essentialiter annexa ei, ad quod votum solemnizatur*, quia si non est essentialiter annexa, potest manere solemnitas consecrationis, sine debito continentiae, quod non potest contingere, si sit essentialiter annexum ei, ad quod votum solemnizatur ». Patet hoc principium pro-

cedere in sensu composito, voti solemnitis castitatis, et ordinis sacri, voti solemnitis castitatis et religiosae professionis. Et in eo sensu procedit etiam conclusio. Nam haec est S. Doctoris conclusio, ordo sacer ex se essentialiter non exigit votum solemnne continentiae. Unde potest Ecclesia dispensare in ordine sacro a voto solemnni castitatis; nam etiam sine tali voto, manet tota essentia ordinis sacri, quod non verificatur in professione status religiosi. Etenim « est debitum continentiae essentialiter, (sunt verba S. Doctoris) *statui religionis* per quem homo abrenuntiat saeculo, totaliter Dei servitio mancipatus; quod non potest *simul stare* cum matrimonio, in quo incumbit necessitas procurandae uxoris et prolis et familiae et rerum quae ad hoc requiruntur. Unde Apostolus dicit 1. ad Cor. 7., 33., quod *qui est cum uxore sollicitus est, quae sunt mundi, quomodo placeat uxori, et divisus est*. Unde nomen monachi ab unitate sumitur per oppositum ad divisionem praedictam ». Et sane quomodo *monachus* esse potest, qui est simul cum uxore, cum prole, cum familia? « Et ideo, (concludit S. Doctor), in voto solemnizato per professionem religionis non potest per Ecclesiam dispensari », nempe uti in ordine sacro; ita ut quemadmodum maneat ordo sacer sine voto solemnni castitatis, maneat pariter *status religiosus* sine continentiae voto, et simul cum matrimonio.

23. Quod quidem confirmatur ex alia ratione, quam mox subdit S. D. ex Iure Canonico, nam statim ait: « Et rationem assignat Decretalis, quia castitas est annexa regulae monachali ». Haec Decretalis ab ipso S. Doctore affertur in secundo argumento, *sed contra*. Ea est Decretalis Innocentii III. Cap. *Cum ad monasterium* 6. *de statu Monachorum et Canonicorum Regularium* ubi dicitur: « Nec aestimet Abbas quod super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare, quia abdicatio proprietatis, sicut et custodia castitatis, adeo est annexa Regulae Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere ». — Atque ita S. Doctorem, praeter Caietanum, Salmanticenses, Azorium aliosque interpretatur etiam S. Alphonsus l. 3. n. 256.

24. Reliquum nunc est, ut dicamus de ultimo effectu solemnitis professionis religionis, de dissolutione nempe matrimonii rati non consummati. Huiusmodi effectus proprius omnino est religiosae professionis; nam per votum solemnne castitatis, sacris ordinibus adnexum, matrimonium ratum non-consummatum non dirimitur. Haec matrimonii dissolutio nonnisi solemnni professioni religiosae tribuitur ab Innocentio III. Cap. *Ex parte tua* 14. *de Conversione coniugatorum*, « nolente, ut ipsemet ait, hac in re a praedecessorum suorum vestigiis

declinare ». Et Conc. Trid. S. 24. *de Sacram. Matrimonii* Can. 6.º expresse ait: « Si quis dixerit matrimonium ratum non consummatum per solemnem professionem alterius coniugum non dirimi anathema sit ».

25. « Idque, ait Pirhing 1. 3. tit. 32. § 9. n. 44. 45., confirmatur etiam ex antiquissimo usu Ecclesiae et Apostolorum traditione a Christo derivata ». Mox tamen subdit idem Auctor « probabilius matrimonium ratum solvi per solemnem professionem in religione emissam iure solum ecclesiastico ».

26. Atque haec hactenus de voto solemni. Dicendum nunc est de voto simplici Religiosorum. Votum simplex paupertatis, castitatis et obedientiae, etiam perpetuum, esse potest, privatim emissum, quin tamen quis fiat persona ecclesiastica, sed manet laica persona uti erat antea. Ut religiosum statum *in Ecclesia* seu *in facie Ecclesiae* amplectatur, necesse est ut non tantum ab Ecclesia modus vivendi approbetur, sed etiam ut vera Religio approbetur. Hac ratione dicitur in nostra thesi: « Votum Religiosorum simplex illud est, quod ab Ecclesia approbatur, ut votum *veri status Religiosi* », in Religione nempe seu Instituto ab Ecclesia approbato.

27. Quod simplicia vota sufficiant ad statum Religiosum patet ex Const. Gregorii XIII. *Ascendente Domino*, qui ait ea fuisse admissa, *ut substantialia Religionis vota* ab Apostolica Sede, illaque emittentes in Societate Iesu, *in statu Religionis vere constitui*. Leo item XIII. Decr. 16. Mart. 1886. statuit, ut Equites Ordinis teutonici veri religiosi fieri pergant, vota vero tantum simplicia emittant. Ratio autem est, quia etiam per haec vota simplicia traditio sui, licet minus perfecta, habetur Deo facta, et mancipatio sui, licet minus perfecta, divino servitio; et interveniente Ecclesiae approbatione, et aliqua saltem acceptance ex eius ministris loco Dei facta, status etiam mutatio *in Ecclesia* habetur.

28. « Spectata rei natura, et secluso Iure ecclesiastico, veri religiosi esse possunt, qui vitam solitariam ducunt extra omnem hominum congregationem seu conversationem; nam imprimis qui eremiticam seu solitariam vitam, editis tribus votis substantialibus Religionis, olim duxerunt, veri Religiosi erant, ut tradit Suarez, 1. 2. c. 4. n. 3. 4., et frequens erat olim, ut Virgines et Viduae privatam vitam agentes velamen ab Episcopo acciperent, et Sanctimoniales, editis tribus votis, Religiosae fierent, teste eodem Suarez, 1. c. n. 2., quia nec ratione status ut sic, nec ratione status perfectionis id repugnat... Verum spectato Iure novo ecclesiastico, nemo Religiosus fieri potest,

nisi per edita vota in Communem Congregationem sub Praelato aliquo constitutam tanquam membrum incorporetur, ex C. *Religiosum* un. eod. tit. in 6.º... Ac proinde *status Religionis*, secundum praesentem Ecclesiae consuetudinem non est nisi coenobiticus, id est aliquius ecclesiasticae Congregationis ac Communitatis, in qua sub uno Capite seu proprio Praelato, et sub certa Regula approbata Religiosi vitam perfectionis profitentur ». Pirhing 1. 3. tit. 29. s. 2. XVII.

29. « Et quamvis antiquae Religiones S. Basilii, S. Augustini, S. Benedicti ab initio non fuerint approbatae a Papa, sed publico Ecclesiae usu ac more a solis Episcopis pro suis Dioecesibus, Papa tamen non repugnante, postea vero approbatio Religiosorum Ordinum soli Romano Pontifici reservata fuit, uti constat ex cit. C. ult. *de Religiosis domibus* et C. un. eod. tit. in 6.º » Pirhing 1. c. s. 1. VII. Recentioribus temporibus Episcopi iterum novas Religiosas Congregationes approbant. Verum nuperrime iterum sancitum est a SS. D. N. Pio Papa X. Motu proprio *Dei providentis benignitatem* d. 16. Iul. a. 1906., ut « nullus Episcopus aut cuiusvis loci Ordinarius, nisi habita Apostolicae Sedis per litteras licentia, novam alterutrius sexus sodalitatem condant, aut in sua dioecesi condi permittant ». Recentiora autem omnia Instituta nonnisi votorum simplicium sunt. Nullum igitur dubium esse potest, votum religiosorum simplex illud esse quod ab Ecclesia approbatur, ut votum veri status religiosi. Quomodo sane esset posset in Ecclesia status christianae perfectionis, si ille ab Ecclesia reproberetur?

30. Quod autem praedictum votum ex sua intrinseca efficaci, et, secluso speciali privilegio, reddat respectivos actus contrarios illicitos tantum, et non etiam irritos, probatur ex eo quod huiusmodi vota non aliam vim prohibitivam habent quam illam quam habent ex iure naturali et divino. Atqui ex iure naturali et divino actus praedictis votis oppositi nonnisi illiciti sunt. Ac ut sint etiam irriti opus est, ut interveniat publica Ecclesiae auctoritas, quae tamen ea relinquit omnino in eodem illo statu, quo ex iure naturali et divino constituuntur, quando ea sua auctoritate non solemnizat.

31. Ius in praesenti vicens, quoad recentiora Instituta votorum simplicium, continetur in Const. Leonis XIII. *Conditae a Christo Ecclesiae* VI. Id. Decembres a. 1906. et *Normis* S. C. Episcoporum et Regularium d. 28. Iunii a. 1901. Ex utroque hoc Documento, et ex omnibus deinde Actis S. Sedis et eiusdem Congregationis Episcoporum et Regularium nec non S. Congregationis Religiosorum, utrumque aperte constat, quod in thesi proposita affirmatur: vota simplicia

per se non procedere ultra meram actuum religiosorum votorum liceitatem, neque habere illam firmitatem et immutabilitatem, quae propria solemnium votorum est, sed longe minorem. Idque luculenter etiam patet ex duplici Decreto, muperrime edito, de laicis Ordinum Religiosorum et de Religiosis servitio militari addictis.

32. Quare, licet vota etiam simplicia constituent in Ecclesia statum religiosum vere et proprie talem, non ita tamen stricte et perfecte uti vota solemnia. Etenim, uti hanc qualemcumque dissertationem concludamus doctrina et verbis Angelici Doctoris in Quodlibeto 8. art. 10., in voto simplici est *sola promissio*, qua quis *promittit Deo* se paupertatem, castitatem, obedientiam servaturum; *ex sola autem promissione non transfertur dominium*. In voto autem solemnī est *simul promissio et collatio*, quando simul aliquis cum voto consecratur, et ponitur in tali statu sanctitatis, ut non possit amplius alteri tradere quod Deo iam traditum; *et si tradit contractus nullus est*. Unde patet quanta sit excellentia et sanctitas huius perfecti religiosi status, in quo homo se totum tradit Deo, quidquid est, quidquid habet; animam per obedientiam, corpus per castitatem, res omnes exteriores per paupertatem. Grande opus! Pulchrum et sublime opus, ad quod omnibus repetimus invitationem Christi. — *Qui potest capere capiat; et omnes veniant; neque timeant; Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem; assument pennas, sicut aquilae; current, et non laborabunt; ambulabunt et non deficient.*

XIII. — DE SACRAMENTALI CONFESSIONE

Sacramentalis Confessio *praesenti* Confessario facienda est; et Sacramentalis Absolutio *praesenti* poenitenti impertienda est. Conc. Trid. Sess. 14. C. 2.

In nullo casu licet per litteras seu internuntium Confessario *absenti* peccata sacramentaliter confiteri, et *simul* ab eodem *absente* absolutionem obtinere. Clem. VIII. Decr. S. Off. 20. Iunii 1602.

Idque aequè certum est *in sensu diviso*, hoc est aequè de Confessione vel de Absolutione seorsim valet. Paulus V. Declar. 14. Iulii 1605. in Congr. S. Officii.

Neque vero praedicto Clementis VIII. Decreto comprehenditur casus, quo moribundus sensibus destitutus, quem *adstantes* absolutionem antea petiisse testentur, absolvendus esset; *cum diversam contineret rationem*. Clemens VIII. vivae vocis oraculo; Paulus V. Decr. S. Officii 24. Ian. 1622.

Quare inde argui non licet pro invaliditate et illicite Confessionis peccatorum *in genere*, quae tamen in casu extremae necessitatis, urgente mortis periculo, et licita et valida est.

Praedicta autem peccatorum *in genere* Confessio, extra extremae necessitatis casum, invalida et illicita nullo vere probabili argumento demonstratur.

1. Sacramentalis Confessio praesenti Confessario facienda est; et Sacramentalis absolutio praesenti poenitenti impertienda est.

Necessitas haec praesentiae sive Confessarii sive Poenitentis, ut per se patet, non deducitur ex ipsa natura iudicii; cum Sacramentum Poenitentiae institutum sit ab ipso Iesu Christo Domino Nostro per modum iudicii. Iudicia saepe fiunt reis absentibus. Absentes rei saepe in iudiciis et condemnantur et absolvuntur. In iudiciis item saepissime sive actor sive reus personaliter non comparet, sed per procuratorem, qui eius repraesentat personam, et causam prosequitur. Praedicta igitur praesentia nonnisi ex positivo Iure repetenda est, quod assurgit usque ad ipsam divinam Institutionem: siquidem praedicta praesentia requiritur non tantum ad liceitatem verum etiam ad validitatem Confessionis in omni possibili casu.

2. Concilium Tridentinum Sess. 14. Cap. 2. *de Poenitentia* explicans naturam huius sacramenti et *differentiam sacramenti poenitentiae et baptismi*, inquit « Quos Christus Dominus, lavacro baptismi sui corporis membra semel effecit; hos, si se postea crimine aliquo contaminaverint..... *ante hoc (poenitentiae) tribunal* tanquam reos *sisti voluit* ». Quod autem forma a Confessario *voce* proferri debeat, nulla est dubitandi ratio. Ac si forma *verbis* consistit ore proferendis, et ad essentiam formae omnino spectat vox illa *te*, « Ego *te absolvo* », patet praesentem solum posse absolvi: nemo sanae mentis haec verba in absentem proferret, velut cum eo loquens. — Si ergo *poenitens* debet se *sisti* tanquam reus ante hoc tribunal; si confessarius poenitentem absolvens eum alloquitur; praesentia requiritur ex parte poenitentis, eademque praesentia requiritur ex parte confessarii, seu mutua requiritur praesentia.

3. Insuper Capite *Omnis utriusque sexus* 12.º *de Poenitentiis et Remissionibus* habetur Innocentium III. edixisse in Concilio Oecumenico Lateranensi IV. poenitentem debere *solum* Sacerdoti confiteri, et consequenter praesentem poenitentem praesenti Confessario. Et Augustinus Capite *Quem poenitet* 88. Causa 33.^a quaestione 3.^a ait: « Quem poenitet omnino poeniteat, et dolorem lacrymis ostendat: repraesentet vitam suam Deo per Sacerdotem, praeveniat iudicium

Dei per Confessionem. Praecepit enim Dominus mundandis, ut ostenderent ora Sacerdotibus, docens *corporali praesentia* confitenda peccata, non per nuntium, non per scriptum manifestanda ». Si ergo *corporalis* ista *praesentia* deduci non potest ex sola Sacra Scriptura et ex intrinseca natura institutionis huius Sacramenti; ea tamen, ipso Suaresio teste, certissime constat ex universali consuetudine Ecclesiae, ex Ecclesiae traditione divinam huius Sacramenti institutionem nobis explicante.

4. Quapropter merito a Clemente VIII. Decretum latum est, omnino sanciens praedictam praesentiam. Decretum Clementis VIII. ex Bulla, quae est 87.^a inter Clementinas, data die 20. Iunii anni 1602., est huiusmodi: « SS. D. N.... re mature ac diligenter considerata, hanc propositionem (nempe licere per litteras seu internuntium Confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, et ab eodem absente absolutionem obtinere) ad minus uti falsam, temerariam et scandalosam damnavit, ac prohibuit; praecipitque, ne deinceps ista propositio publicis privatisque lectionibus, concionibus ac congressibus doceatur, neve unquam tanquam aliquo casu probabilis defendatur, imprimatur, ad praxim quovis modo deducatur ».

5. Hac relata condemnatione et prohibitione Clementis VIII., S. Alphonsus lib. 6. num. 428. mox subdit: « Ex quibus verbis recte inferunt Salmanticenses, quod absolutio absenti in quocumque casu non solum datur illicite, sed etiam invalide. Nam si Pontifex tantum illicitam eam intendisset declarare, ipsa aliquando, urgente necessitate, et valide et licite dari posset; cum leges ecclesiasticae non possint obligare cum gravissimo damno, et tanto magis, si illud est spirituale. Unde, si Pontifex voluit huiusmodi absolutionem in nullo casu esse licitam, consequenter declaravit in nullo casu esse validam. — Paulus autem V. die 14. Iulii anni 1605. insuper damnavit interpretationem aliquorum in praefatum decretum dicentium, posse absolutionem absenti conferri modo confessio in praesentia praecessisset; explicavit enim Bullam Clementis esse disiunctive, non copulative intelligendam ». Quare non solum prohibetur, ne utrumque fiat in absentia, sed ne alterutrum quoque in absentia fiat.

6. Commune autem principium est interpretationis legum: Ubi lex non distinguit neque nos distinguere debemus. In praecedente Pauli V. Declaratione Decreti Clementis VIII. nulla fit distinctio inter Absolutionem in absentia impertitam, et Confessionem peractam in absentia. Aequae igitur et illa et haec prohibetur. Neque magis certa est prohibitio absolutionis in absentia quam prohibitio confes-

sionis in absentia. Admittere igitur non possumus *demonstrari certo non posse invalidam esse absolutionem, quae datur praesenti, qui absens per litteras vel internuntium confessus est*. Id enim aperte repugnat Declarationi Pauli V. Si huiusmodi poenitenti praesenti absolutio valide et licite aliquando dari posset, post praedictam Confessionem in absentia, per litteras vel internuntium, Declaratio Pauli V. frustra fuit. Quin imo ea dicenda esset, saltem non improbabiliter, falsa.

7. Atque eo minus nobis videtur probandum, *demonstrari certo non posse invalidam esse absolutionem, quae datur praesenti, qui absens per litteras vel internuntium confessus sit*; si consideretur hunc praecise fuisse Suaresii errorem, tom. 4. in 3. p. S. Thomae sect. 4. disp. 21., Decretum Clementis VIII. non *disiunctive*, sed *coniunctive* accipi oportere. Qua de causa S. Congr. S. Officii die 14. Iul. 1605. « decrevit dictam interpretationem P. Suarez ad supradictum decretum Clementis VIII. non subsistere, et ideo amovendam esse ab eius libris ».

8. Quibus praehabitis, concludendum est, ex Decreto Clementis VIII. et ex Pauli V. Declaratione aequè certo demonstrari invalidam esse Absolutionem absenti Poenitenti impertitam, et invalidam pariter esse Confessionem absenti Confessario peractam.

9. Verum et aliud evidenter constat ex dictis, neque admitti posse Confessionem, per nuntium factam, absenti sacerdoti, ubi sacerdos moribundum invenerit sensibus destitutum, valere; alias vero hanc Confessionem per nuntium factam absenti sacerdoti nullo pacto valere. Id aperte est contra Decretum Clementis VIII. qui *in nullo casu* asserit licitam et consequenter validam Confessionem factam absenti.

10. Propter praedictum moribundi casum erravit Suarez, erravit non propter solutionem ipsius casus, quam idem Paulus V. probavit in Rituali Romano, sed propter interpretationem falsam Decreti Clementis VIII. Ac primo notandum hic est, ipsum Suaresium nulla admittere exceptionem in Decr. Clementis VIII., neque in illo necessitatis casu. Ait enim Summum Pontificem haec duo simul damnare licere et valere Confessionem in absentia: « tum quia, sunt eius verba, in hoc sacramento haec duo per se non separantur; tum etiam quia hic erat cardo controversiae, nam si ex se non licet, ideo est, quia sacramentum non potest ita perfici. Quapropter neutrum licet iam opinari; neque illa opinione in praxi uti, *etiamsi fingatur quicumque casus extremae necessitatis*, maxime propter hanc prohibitionem Pontificis; nam ita illam restringit illis verbis: *neque unquam tanquam aliquo casu probabilis defendatur*. Quod fuit valde conveniens, ne

uniuscuiusque arbitrio relinqueretur fingere casum necessitatis ad utendum alia opinione, tanquam probabili ». Ita Tom. 4. in 3. p. S. Th. Disp. 19. Sect. 3. num. 16. ult.

11. Veniamus nunc ad casum moribundi propositum a Suaresio in eodem Tomo sequente disputatione 21. sectione 4.^a Cum non omnino recte Suaresii doctrina semper exponatur ea, quae de hac re habet, ipsius Suaresii verbis exponemus, ex quibus apparebit, quod si erravit eximius doctor, non deerant revera etiam rationes ad eum excusandum ante Declarationem deinde factam a Paulo V., et apparebit praeterea in quam re erraverit, et in quam re rectam ipse tradiderit doctrinam, probatam deinde, ut iam diximus, a Paulo V. in Rit. Rom.

12. Ecce quid suis propriis verbis scribit Suaresius loc. cit.: « Communis sententia asserit in primis per se loquendo necessarium esse, ut sacerdos, in praesentia poenitentis, eius Confessionem audiat, *immo et immediate ab ipso*, si fieri potest.... Secundo vero asserit non esse hoc ita essenziale Sacramento, quin in eo casu, in quo *sacerdos veniens* ad absolvendum poenitentem, morti vicinum *et inveniens illum*, ita privatum usu omnium sensuum, ut nullum signum peccati aut doloris ab eo possit obtinere, possit esse contentus *aliorum relatione* ad absolvendum illum: tunc enim NON AUDIT Confessionem in praesentia, et nihilominus, ait haec opinio (communis) sufficere *hanc confessionem*, ut licite et valide detur absolutio.... Probatur primo ac praecipue ex antiquis decretis. Nam in Concilio Arausicano I. Canone *Qui decedunt* 7., quaestione 6., causa 26., dicitur: « Subito (moriens) obmutescens, prout statutum est.... poenitentiam accipere potest, *si voluntatis praeteritae testimonium aliorum verbis habet* ». Similia verba habentur Cap. *Is qui* 8., *His qui* 10., in eadem causa et quaestione, ex Concilio Carthaginensi IV. et ex S. Leone Magno.... qui distincte declarat, licet huiusmodi aegrotus nullum signum exhibere possit in praesentia sacerdotis, si aliorum (*fidelium et circumstantium*) testimonium habeat non esse illi poenitentiam denegandam.... Propter haec decreta, et propter usum Ecclesiae censui semper hanc opinionem esse veram et piam et conformem Christi institutioni.... ». Hactenus Suaresius et in hac vera et pia opinione, conforme Christi institutioni, Suaresius nihil erravit, eaque ita in ipso Rit. Rom. comprobatur: « Si quis, dicitur in Rit., confiteatur in periculo mortis..., si inter confitendum vel etiam antequam incipiat confiteri, vox et loquela aegro deficiat, nutibus et signis conetur (sacerdos), quoad eius fieri poterit, peccata poenitentis cognoscere; quibus

utcumque vel in genere vel in specie cognitis, vel etiam *si confitendi desiderium sive per se, sive per alios ostenderit, absolvendus est* ». In resolutione igitur Casus moribundi, qui absolvitur, confessione non audita ab ipso poenitente, sed ex circumstantium fidelium testimonio non erravit eximius doctor. Eius error non adfuit, nisi interpretatione mox facta Decreti Clementis VIII., antequam Declaratio prodiret Pauli V., scilicet ut ostenderet Decretum Clementis non repugnare communi doctorum sententiae et communi Ecclesiae praxi. Ecce iterum ipsius Suaresii verba: « Timeri autem potest, ne praedicta declaratio Pontificia Clementis VIII. huic opinioni in aliquo derogare videatur, quia damnat hanc propositionem: « Licere per litteras, seu internuncium Confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, ET ab eodem absente absolutionem obtinere ». Ubi utrumque membrum videtur damnare. — *Existimo* tamen non fuisse mentem SS.mi de hac opinione tractare, sed solum de illa quae dicit Sacramentum poenitentiae posse perfici ac consummari inter absentes. Atque ita illam particulam *et* non esse divisive, sed complexive sumendam.... Nam si aliud Summus Pontifex voluisset, potius id explicasset per particulam *vel*. Iterum hoc clare indicat *illud singulare signum demonstrativum*: HANC PROPOSITIONEM, nam ex eo constat solam hypotheticam propositionem *per modum unius* damnari... Praeterea, quia illa erat controversia de qua tractabatur... Nihilominus declarationem hanc, eiusdem Pontificis censurae subiicio, sicut caetera omnia, quae tam in hoc, quam in caeteris operibus meis continentur ».

13. Censura non defuit, et gravissima in Suaresium lata est censura. Decretum Clementis VIII. latum fuerat per S. C. S. Officii die 20. Iun. 1602., quando, ut ipse Suaresius narrat, disputationem 19.^{am} iam typis publicaverat, unde disputatione 21. addidit, quae relata sunt ad declarandum praedictum Decretum. Verum mox sequenti anno 1603., *die ultima mensis Iulii*, aliud prodiit Decretum S. Officii, quo « SS.mus decrevit, ut liber suspendatur... Libri vero hactenus evulgati... colligantur... Inhibeatur eidem P. Suarez, ne amplius possit scribere vel edere libros ad Sacram Theologiam pertinentes... Moneatur idem P. Franciscus Suarez, ut consulat conscientiae suae, ratione excommunicationis in dicto Decreto contentae ». In eo Decreto excommunicatio addita erat latae sententiae S. Sedi reservata in eos, qui secus docuerint aut fecerint. Anno autem 1605. die 14.^a Iul. tertium prodiit Decretum S. C. S. Officii, quo Summus Pontifex, Paulus V. « decrevit interpretationem P. Suarez ad

supradictum decretum (Clementis VIII.) non subsistere, et ideo amovendam esse ab eius libris ». Suaresii autem interpretatio, ut iam audivimus ex ipsius verbis haec fuit, ut praedictum Clementis VIII. Decretum intelligeretur *complexive*, non *divisive*. Inde autem clare consequitur praedictum Decretum e contrario esse intelligendum *divisive* et non *complexive*, quod adhuc clarius et diserte habetur in quarto, et ultimo Decreto S. Officii, de quo statim dicendum erit.

14. Statim ac pius doctor novit condemnationem suae interpretationis litteras obsequentissimas dedit Summo Pontifici, protestans se revera non intendisse defendere, nisi communem Doctorum et Ecclesiae sententiam, circa expositum casum absolutionis moribundi, quem casum putabat Suaresius, sed falso putabat, Decretum Clementis VIII. respicere. Sub eodem autem Paulo V. edita sunt iterum opera Suaresii Lugduni in Gallia, et integra edita sunt, quin ablata fuerit damnata illa sectio 4.^a disputationis 21.^{ae} Nulla facta fuit tunc neque postea difficultas; neque Paulus V. qui tunc vivebat, neque alii Pontifices deinde aliam huius facti significarunt displicentiam. Et idem silentium habetur etiam in Novo Indice librorum prohibitorum. Id sane factum non est, quia Ecclesia immutaverit suam doctrinam; doctrinalia Decreta semper retinent suam viam. Verum, si hac in re opinari licet, id factum est, quia revera Decretum Clementis VIII, cum copulativam damnaret propositionem, secundum regulas interpretationis damnatarum propositionem, damnatio erat restringenda non extendenda, et secundum regulas Logicae contradictoria tantum erat necessaria consequentia vera. Etiam nunc in pluribus Pontificiis, Conciliorum et Sacrarum Congregationum Decretis disputatur, utrum particula *et* debeat copulative vel disiunctive et *divisive* intelligi. Illa autem postea damnata interpretatio opinative tantum afferebatur a Suaresio, qui etiam eam subiiciendo censurae S. Sedis bene ostendebat suum timorem, ne esset vera. Quapropter publicata serius Declaratione S. Sedis circa veram interpretationem Decreti, nullum amplius periculum erroris esse poterat, si relinqueretur 4.^a illa sectio, in qua vera et communis doctrina exponebatur de casu praedicto extremae necessitatis, et pauca tantum in fine addebantur; quae, Suaresii errorem continendo, testimonium potius ferrent veritatis ab omnibus tenendae, attenta singulari existimatione, in qua apud omnes habebatur, eximius ille doctor, et haec etiam existimatio ratio forte fuit tolerantiae.

15. Iam vero solus non fuit Suaresius, putans praedictum moribundi casum comprehendere Decreto Clementis VIII, qua de causa pebebat a Summo Pontifice, ut illud declararetur, secundum doctrinam

communem et sacrorum Canonum, speciali Commentario oblato eidem Summo Pontifici: *De his, qui in exitu poenitentiam postulant, ut eis absolutio non denegetur*. Enimvero idem putavit Inquisitor Maior Lusitaniae, qui eandem ac Suaresius declarationem petiit a Paulo V. pro eo moribundi Casu *S. Leonis*. Hac occasione prodiit quartum et ultimum Decretum S. C. S. Officii die 24. Ianuarii anni 1622. Per hoc Decretum Paulus V. explicitè declaravit, Decretum Clementis VIII. esse intelligendum *divisive et non complexive*, et omnino servandum. Et quoad quaesitam declarationem pro Casu praedicti moribundi S. Leonis, idem Paulus V., eodem Decreto diei 24. Ianuarii anni 1622., declaravit praeterea, « quod *ex Casu illius aegroti*, cui iamiam morituro, super petitione Confessionis et signis datis poenitentiae, *relatisque Sacerdoti advenienti*, detur absolutio, CUM DIVERSAM CONTINEAT RATIONEM, *non potest oriri* aliqua controversia circa dictum Clementis VIII. Decretum ». Error ergo maioris Inquisitoris Lusitaniae et error Suaresii fuit putare praedictum Decretum applicari illi Casui aegroti; unde consequenter erravit Suaresius in interpretatione illius Decreti, necessarium existimans negare Decretum Clementis disiunctive esse intelligendum, ut nempe integra maneret communis illa doctrina de absolutione illi moribundo danda, et ab eodem tradita Suaresio. Decretum ergo Clementis VIII. intactam reliquit illam doctrinam, quam deinde Paulus V., secutus Praedecessorem suum S. Leonem Magnum, confirmavit in Rituali Romano, omnino probans in ea aegroti quaestione doctrinam Suaresii, quae eadem illa est, quae habetur in Rituali Romano, et quae paulo ante relata fuit.

16. Ad hanc concludendam quaestionem, illud dumtaxat remanet explicandum, quomodo in Casu illo aegroti S. Leonis, Suaresii, et Maioris Inquisitoris Lusitaniae, *diversa sit ratio*, uti Paulus V. praedicto S. Officii Decreto definivit. Etenim in Decreto Clementis damnatur Confessio absentis poenitentis, Absolutio absentis Confessarii. In casu aegroti S. Leonis Magni est absolutio praesentis Confessarii, et Confessio etiam ut praesentis poenitentis, Confessio nempe quasi per interpretem, praesentem eidem poenitenti. Operae pretium est repetere verba S. Leonis, ab ipso Suaresio allata. In Epistola 108. ad Theodorum, relata in Decreto Gratiani, S. Leo de periculose decumbentibus, post alia, ait: « At si aliqua vi aegritudinis ita fuerint aggravati, ut quod ante poscebant, SUB PRAESENTIA SACERDOTIS significare non valeant, TESTIMONIA EIS FIDELIUM CIRCUMSTANTIUM prodesse debebunt, ut simul et poenitentiae et reconciliationis beneficium consequantur ».

17. Post totam hanc factam expositionem Decreti Clementis VIII., non videtur sane posse cum aliquo fundamento adhuc defendi, vel Confessionem in absentia factam non esse certo invalidam, vel Confessionem absenti sacerdoti factam in extrema necessitate valere, minime vero valere extra praedictam necessitatem. Sed et illud luculenter patet nullam consequenter habere vel minimam probabilitatem argumentum quod inde sumitur contra Confessionem peccatorum in genere factam, asserendo similiter eam valere in Casu extremae necessitatis, minime vero valere extra illam necessitatem.

18. Valide sane et licita est praedicta Confessio in Casu extremae necessitatis, uti est expressa Ritualis Romani doctrina, et communis theologorum sententia. Verum ea valida et licita est etiam extra Casum extremae necessitatis. Agitur ut patet de Casu, quo non habeatur materia necessaria, quia peccata mortalia, remissa omnia iam fuerunt per claves Ecclesiae, et poenitens in statu gratiae perseverat, vel etiam, quia poenitens numquam per grave peccatum amisit gratiam sanctificantem in baptismo receptam.

19. Et sane, si praedicta Confessio valida est, in casu necessitatis, certissime valida quoque erit extra necessitatis casum. Essentia sacramentorum extra necessitatis casum non immutatur: sed eadem semper est pro quocumque casu occurrente. Ea praeterea licita est; nam, stante certa sacramenti validitate, illiciteas provenire aliunde non potest quam ex positivo praecepto divino vel ex praecepto Ecclesiae. Atqui hoc praeceptum non habetur. Nam ex Concilio Tridentino S. 14. Cap. 5. aliud non habetur praeceptum, quam praeceptum divinum explicandi peccata gravia quoad numerum et quoad speciem, nondum per claves Ecclesiae directe remissa. Ubi igitur desunt peccata gravia necessario accusanda in Confessione, nulla est obligatio reliqua peccata accusandi et determinato numero et definita specie.

20. Neque valet contra obiicere materiam esse indeterminatam in praedicta Confessione generica facta, e. g. Accuso me de omnibus meis peccatis a primo usu rationis usque ad praesens; etenim, haec accusatio indeterminata nullo modo est quoad *peccata*, quae explicite confitetur se commisisse. Et haec generica materia omnino sufficit, et certissime sufficit pro essentia et validitate sacramenti. Nam certo omnino non alia est materia sacramenti pro casu mortis et alia extra casum mortis; et in casu mortis certissime sufficit. Si autem sufficit pro essentia et validitate sacramenti, sufficit etiam pro liceitate. Etenim Concilium Tridentinum Sess. 14. Cap. 5., de Poenitentia agens explicat in eo Capite totam naturam Confessionis Sacramentalis. Et ex eius doctrina

tam evidens est nullam posse desumi obligationem explicandi sive numerum sive speciem materiae mere liberae et sufficientis sed non necessariae, ut nullus ex antiquis et ex recentioribus Theologis, aliter opinantibus, ausus sit argumentum aliquod ex Tridentino desumere. Unde esset concludendum Tridentinum imperfectam et mancā doctrinam tradidisse de Confessione, de qua ex professo tractat in illo Capite 5.

21. Hinc adversarii recurrunt ad affirmandam consuetudinem. Sed et haec affirmatio nullius valoris est. Etenim si forte aliquo in loco haec adsit praxis explicandi sive numerum sive speciem etiam quoad materiam Confessionis mere liberam et sufficientem, ea profecto affirmari non potest pro omnibus locis. Et hic Romae quam plures poenitentes pii ad assecurandam validitatem Sacramenti nonnisi genericam addunt accusationem in fine Confessionis, *Eaque habetur in Instr. Conc. Rom. sub Bened. XIII.* Et ipse S. Alphonsus in Praxi Confess. n. 71., quamvis hortetur, *curet*, ait, ad aliquam specificationem a poenitente habendam alicuius peccati, quando non habeatur materia necessaria, abstinet tamen ab omni obligatione affirmanda. Et concludit: « Sufficit enim, ut confiteatur in generali *absque numero*, ut habeat materiam certam, super qua inniti possit absolutio ». Si sufficit, ut confiteatur in generali, *absque numero*, sufficit etiam, ut patet, ut confiteatur in generali, *absque specie*; nam eadem est ratio de numero et de specie quoad materiam certam.

22. Gratuito omnino asseritur Ecclesiae praxis a primis Ecclesiae saeculis usque ad haec tempora, *vim legis habens*, quae ignota omnino fuit Concilio Tridentino, ignorata a S. Thoma et a S. Alphonso, ab antiquis et recentioribus theologis, uno vel alio excepto, qui eam invenerunt. Quamvis enim praxis concedatur adesse, quomodo constare potest vis legis ex ea? Nam haec praxis si adsit pertinet tantum ad eos qui ex mera devotione confitentur, qui uti libere possent non confiteri peccata venialia et mortalia iam directe remissa, ita libere ea confitentur et in particulari cum numero et specie et in generali absque numero et absque specie; cum omnes ex ipsis catechismis sciant non adesse talem obligationem. Praxis etiam est et constantissima Confessariorum absolutioni addendi preces alias, quae in Rituali habentur; quae tamen nonnisi *laudabiliter adiunguntur* ex Concilio Tridentino, Sess. 14. C. 5. de Poenitentia. Atque ex eodem Concilio Tridentino, « iam in universa Ecclesia, cum ingenti animarum fidei fructu mos ille salutaris est confitendi, sacro illo et maxime acceptabili tempore Quadragesimae, quem morem haec Sancta Synodus maxime probat et amplectitur tanquam pium et merito retinendum ». Ecce

alia praxis universalis affirmata in Ecclesia ab ipso Concilio Tridentino, et nihilominus ab eodem simul declarata pia, sed non ideo obligatoria. Ac nonne etiam praxis est, praesertim piarum personarum, pro maiore securitate, vel merito, declarandi non tantum peccata, numerum et speciem, et circumstantias eorum mutantes species, sed etiam circumstantias mere aggravantes; saepius eadem peccata non tantum certa, sed etiam dubia, ad humilitatem, ad dolorem magis intensum concipiendum, confitendi, praesertim tempore Exercitiorum spiritualium; explicite eliciendi ante Confessionem actus fidei, spei, caritatis, eliciendi actum perfectae contritionis et expliciti ac formalis propositi, eosque actus etiam ante Confessionem pluries iterandi? Quis unquam ideo dixerit omnes has praxes vim legis habere?

23. Subdunt Adversarii: Confessarius, secundum institutionem huius Sacramenti, factam a Christo Domino Nostro, debet in ordinariis Confessionibus, praeter casum necessitatis, iudicare de infima specie et de numero peccatorum. Utique iudicare debet, in ordinariis Confessionibus, factis extra casum necessitatis, de numero et de specie infima peccatorum, quando agitur de materia necessaria; sed non quando agitur de materia libera, et quidem secundum illam ipsam institutionem factam a Christo Domino Nostro, intellectam et explicatam toti Ecclesiae a Concilio Tridentino. Sed instant, et aiunt, Confessarius tunc nulla consilia, nulla monita posset dare tali poenitenti, facienti praedictam genericam accusationem. Et num invalida vel illicita est semper Confessio, si Confessarius etiam ubi Confessio sit materiae necessariae, nulla det monita, nulla suggerat suo poenitenti consilia. Num ad id semper tenetur Confessarius? Et si quis accusat determinate numerum et speciem e. g. unum verbum otiosum, unam voluntariam, sed momentaneam, distractionem in oratione; quatenam monita, quatenam consilia danda sunt a Confessario, quibus praetermissis iam sacramentum non administraretur eo modo quo a Christo est institutum? Revera haec et alia similia tam levia sunt, ut nulla in eis prudenter agnosci possit vel minima probabilitas.

24. Postremo obiiciunt: probabilitas etiam si admittatur propositae sententiae, non potest quis ea tuto uti, quia illicitum est in sacramentis conferendis et suscipiendis sequi opiniones probabiles. — Huic etiam ultimae obiectioni facillimum omnino est respondere. Nam ex damnata propositione prima ab Innocentio XI. est illicitum sequi in sacramentis conferendis opinionem probabilem *de valore sacramenti*. Hic autem nullum dubium est de valore sacramenti; nam procul dubio essentialia sacramenti servantur. Etenim haec duo omnino certa sunt:

Accusatio generice facta peccatorum, quocumque fiat modo, valida est in casu necessitatis; Necessaria ad valorem sacramentorum materia eadem semper est, et immutabilis manet pro omnibus occurrentibus casibus. — Praesens itaque quaestio est non de sacramenti essentia, sed de materia praecepti. Quocirca huc facit quod de huiusmodi quaestionibus respondet S. Alphonsus in Opere, *Homo Apostolicus* tr. 16. n. 29.: « Nec obstat hic dicere, quod in Sacramentorum materia non possimus sequi opiniones solum probabiles; quia hoc procedit, cum agitur de valore sacramenti; secus de integritate ».

XIV. — MISSA IN DOMO PRIVATA

1. Ad celebrationem Missae plura requiruntur, inter quae est etiam *debitus locus*; id est, ecclesia consecrata, vel saltem benedicta, quae non sit polluta, exsecrata, aut interdicta; vel Oratorium, ad divinum cultum dedicatum.

2. Attamen huiusmodi locus requisitus non est ex rei natura; sed tantum « tum propter sacramenti *reverentiam*, tum ad repraesentandum *effectum sanctitatis*, quae ex Passione Christi provenit ». S. Th. 3. p. q. 83. a. 3. Utrumque autem bene haberi potest extra locum sacrum, si Sacrificio Missae populus cum reverentia et devotione assistat.

3. Ac, si Missa ex. gr. *sub dio* celebretur, ut ex. gr. milites ad bellum profecturi, Missae assistant, vel populus non careat Missa, optime omnino et *reverentia* habetur et repraesentatio etiam *effectus sanctitatis*. « Et quia, ait S. Th., 1. c., ad 1. Ecclesia non erat concludenda sub finibus gentis Iudaicae, sed erat in universo mundo fundanda, ideo Passio Christi non est celebrata intra civitatem Iudaeorum, sed *sub dio*, ut sic totus mundus se haberet ad Passionem Christi ut domus ». Sacrificium autem incruentum Missae repraesentatio et applicatio est Sacrificii cruenti Crucis.

4. Praedictus igitur locus requisitus est dumtaxat ex lege Ecclesiae. Et haec lex revera tam severa non est, ut non liceat extra locum sacrum celebrare, nisi *ex gravissima causa*.

5. Cap. *Missarum* 12. de *Consecratione*, Distinct. 1., sine ulla clausula restrictiva, dicitur: « Missarum solemnities non ubique, sed in locis ab Episcopo consecratis, *vel ubi ipse permiserit, celebranda esse censemur* ».

6. Et sane longe amplior hac in re olim erat Episcoporum facultas. Et sic S. Th., 1. c. ad 2., inquit: « *Regulariter* non licet ce-

lebrare hoc sacramentum, nisi in domibus consecratis ». Ac, extra illas, nonnisi Episcopi consensum requirit, nec gravissimam exigit causam, sed simpliciter *necessitatem*, quae, in hac materia, latissime patet, « *Propter necessitatem* potest hoc sacramentum peragi in domibus non consecratis vel violatis; sed tamen de consensu Episcopi ».

7. Quin imo, etiam post bene notum Decretum Concilii Tridentini, Sess. 22. *de Observand., etc., in celebrat. Miss.,* S. Alphonsus, l. 6. n. 356., inquit: « *Communiter* non licet celebrare nisi in ecclesia... *Communiter*, quia in decenti loco... cum licentia Episcopi, si adsit, *vel sine ea*, si absit, licet in sequentibus casibus ». Et isti casus sequentes enumerati a S. Doctore non omnes prae se ferunt *gravissimam* necessitatem, neque vere *graviores* necessitatem. Unde S. Doctor sic concludit: « Minorem necessitatem sufficere ex consuetudine iam recepta, ut est *in praedictis casibus* ».

8. Contraria quidem videtur huic necessitatis extensioni S. C. C. 2. Iun. 1855., 20. Dec. 1856. exigens *magnam et urgentem causam*, ut Episcopus possit licentiam concedere celebrandi in oratorio privato. Sed, ut notat P. Noldin, *de Euchar.*, n. 199. edit. 7.^a, Auctores opinantur *rationabilem causam sufficere*. P. Lehmkuhl, *de Euchar.*, n. 306. edit. 11.^a, simpliciter *causa gravi* contentus est. P. Ballerini-Palmieri in nota ad P. Gury, *de Euchar.*, n. 198. edit. 15.^a, affirmat S. Alphonsus, gravissimis atque omnino pluribus praeexistentibus doctoribus, Episcopis attribuire facultatem dispensandi, *in casu necessitatis vel ob iustam causam et per modum actus transeuntis*, et hanc doctrinam esse communem ex S. Doctore. Quare secundum Ballerini-Palmieri sufficit *iusta causa*.

9. Privilegium Episcopis est concessum, ut possint in itinere celebrare Missam, et facere etiam celebrare *aliam Missam* IN SUI COMMODO, in illis aedibus, in quibus ut hospites commorantur. Leo XIII. 10. Iun. 1896. Gravissima uti patet privilegii causa non est, neque stricte *magna et urgens causa est*.

10. Bene igitur potest temperari severior etiam locutio Decret. S. C. C., quae caeteroquin intelligenda est *pro subiecta materia*. Et, necessitate praetermissa, Missae sacrificium maximae est spiritualis utilitatis,

11. Ac reapse recentissimo Decreto S. C. de Discipl. Sacram. 20. Dec. 1912. temperata est. Etenim ad Dubium: « An et quibus de causis Ordinarii permittere possint, per modum actus, ut sacrosancta Missa extra locum sacrum, privatis in domibus, celebretur? »

Responsum fuit: « Affirmative ex iustis et rationabilibus causis, per modum actus, non tamen in cubiculo, sed in loco decenti, servatisque aliis de iure servandis et gratis omnino quocumque titulo.

XV. — DE ORDINE

1. In ordinatione decem ostiariorum, lectorum, exorcistarum, acolythorum, Episcopus omnibus successive tradidit relativa instrumenta. Formam autem semel initio pronunciavit sat lente. Dum primi tangerent instrumenta, forma nondum erat absoluta; ea vero expleta, Episcopus formam non iteravit, dum alii successive instrumenta tangerent. Ac unus lector et unus exorcista instrumenta tetigerunt antequam Episcopus formam inchoaret, sed immediate ante. — *Quid ad Casum?*

R. Ordinatio *ostiariorum, lectorum, exorcistarum et acolythorum* valida omnino fuit; et ita reapse nuper declarata fuit a S. C. de Sacram. Et sane quoad ostiarios, in Pontificali diserte dicitur: « Deinde Pontifex accipit, et *tradit omnibus* claves Ecclesiae, quas *successive* manu dextera *singuli* tangunt, Pontifice *dicente*: SIC AGITE, quasi REDDITURI etc. ». Porro totum hoc exacte omnino verificatur in praefata ostiariorum ordinatione. *Tradit* Episcopus *omnibus successive*, et *omnibus* certe *dicit*.

Omnes quidem debent claves *successive* tangere, et *ad omnes successive tangentes*, et non tantum *ad primum tangentem, secundum tangentem, tertium tangentem* etc. refertur forma. Neque referri potest, in numero plurali, SIC AGITE, quasi REDDITURI, ad unumquemque tantum in particulari; sed in communi, seu *communiter* ad omnes refertur.

Neque vero Pontificale praecipit unicuique formam esse repetendam, quando tangit claves. Id Pontificale habet pro ordinatione Presbyterali, et habet diversam rationem rem dicendi. Dicitur enim: « Pontifex... *tradit CUILIBET successive calicem*... et patenam,... *Pontifice SINGULIS dicente*: Accipe potestatem, etc. ». In ordinatione ergo ostiariorum sufficit *omnibus* successive tradere claves, Pontifice semel *omnibus communiter* dicente: SIC AGITE, etc.

Caeterum difficultas hic alia esse non posset nisi duplex. Prima est, quia expleta pro primis tangentibus forma, videtur omissa, pro sequentibus. Altera est, quia inter formam et materiam, pro sequentibus, moralis unio non est. Atqui neutra ratio aliquid valet. Non prima, quia forma est in numero plurali, et ut potest referri ad plures simul, ita etiam potest referri ad plures successive. Non secunda,

quia omnino unio moralis est, cum sit una *immediate continuata actio*.

Si autem valet praedicta ostiariorum ordinatio, valet etiam ordinatio lectorum, exorcistarum et acolythorum. Nam idem est modus loquendi Pontificalis Romani pro Lectoribus, nisi quod omittatur adverbium *successive* in traditione materiae. Sed evidenter subintelligitur, cum reapse multi esse possint ordinandi. Haec, pro Lectorum ordinatione, verba sunt Pontificalis: « Deinde Pontifex accipit et *tradit omnibus* codicem, de quo lecturi sunt, quem manu dextera tangunt, *dicens*: « ACCIPITE ET ESTOTE verbi Dei RELATORES etc. ».

Eadem loquendi ratio habetur in Pontificali pro Exorcistarum ordinatione: « Pontifex *tradit omnibus* librum,... quem manu dextera *singuli tangant*, Pontifice *dicente*: ACCIPITE ET COMMENDATE... ET HABETE potestatem etc. ». *Singuli tangunt*, i. e. unus post alium, vel alii post alios, *Episcopo dicente*; et, si plures sint, ita ut formae prolatio antea expleatur, *ad omnes* illa dirigitur, nec iteranda ex Pontificali est.

Eadem etiam est loquendi ratio Pontificalis pro ordinatione acolythorum, quoad candelabrum cum candela et iterum habetur hic adverbium illud, *successive*: « Pontifex accipit, et tradit *omnibus* candelabrum cum candela extincta, quod *successive*, manu dextera *singuli* tangant, Pontifice *dicente*: ACCIPITE *ceroferarium*... ET SCIATIS etc. ». Referuntur evidenter haec verba *ad singulos successive tangentes*. Et, si *singuli successive tangunt*, *Episcopo dicente*. Ergo non est necessarium ut pro singulis dicta repetat.

Caeterum, si qua adhuc remaneat difficultas evanescit omnino ex ipso Pontificali. Nam quoad aliam acolythatus materiam, quae est longe magis certa, et certe praecipua, pro acolythatu, nempe quoad urceolum vacuum tradendum, diserte dicitur in Pontificali: « Tunc accipit et tradit eis urceolum vacuum, quem *similiter* tangere debent, *dicens* COMMUNITER OMNIBUS: ACCIPITE urceolum etc. ». Ergo etiam in aliis praecedentibus ordinationibus aliae similes formae, omnibus *successive tangentibus*, DICUNTUR COMMUNITER OMNIBUS. Quanam sane esset ratio, cur haec forma *communiter omnibus dicatur*, et non aliae?

Neque obiici potest, quod hoc *communiter dicens* fuerit omissum pro aliis ordinationibus. Nam etiam illud adverbium *successive*, nunc habetur, nunc omittitur. Quare, ut istud adverbium ex ipsa re subintelligitur, quando omittitur, ita etiam illud *communiter* subintelligitur ex ipso tenore totius contextus. Et forte omissum etiam est, ut indi-

cetur posse Episcopum, vel semel omnibus formam recitare, vel eam etiam repetere singulis, quod hic Romae fit, et certe *melius* est, sed non necessarium.

Etenim, in ordinatione, inter materiam et formam sufficit moralis tantum unio. De qua re dubitari amplius non potest. Nam S. Officium, pluries et signanter die 12. Sept. 1877., 17. Mart. 1897., 30. Nov. et 14. Dec. 1898. validas declaravit ordinationes, in quibus moralis dumtaxat simultas inter materiam et formam adfuerat.

Bene praesenti Casui congruit Resolutio data a S. O. 17. Mart. 1897. longe graviori Dubio: « Gaspare... essendo quattro o cinque gli ordinandi, ed affollandosi tutti a toccare gli strumenti... *ricorda di AVERLI PRIMA TOCCATI*, ma però *nell'atto che si proferiva la formula*, benchè si affrettasse a toccarli di nuovo, NON RIUSCÌ A FARLO, essendone stato impedito dalle mani degli altri. — Resp. *Orator acquiescat* ».

2. Aloisius Episcopus, diaconos ordinans, post impositionem manus, et formam prolatam: *Accipe Spiritum Sanctum* etc., omisit manum extensam tenere super ipsos, dum Orationem recitaret, *Emitte in eos, quaesumus Domine*, etc., prout praescribitur in Pontificali; sed manus ante pectus tenuit coniunctas. Scrupulo motus, quaerit, an debeat saltem sub conditione reiterare ordinationem praedictorum diaconorum. — Quaer. *Quid ad Casum?*

R. Negative, et ita etiam fuit nuper responsum a S. C. de Sacram. Et ratio est; quia licet aliqui auctores teneant praedictam Orationem pertinere ad formam ordinationis, cum tamen immediate praecesserit, nulla alia intermedia actione manus impositio cum sua respectiva forma, *Accipe Spiritum Sanctum* etc. praedicta manus impositio sufficienter iam coniungebatur morali unione cum oratione sequente, immediate etiam praedictam formam continuante.

XVI. — IMPEDIMENTUM PUBLICAE HONESTATIS

Caius, initis sponsalibus cum Caia, iisque, mutuo consensu, dissolutis, nascitur Sempronia, cum qua Caius post quindecim elapsos annos, matrimonium desiderat contrahere. Sed dubius, ob priora illa sponsalia, utrum aliqua petenda sit dispensatio, vicarium adit et interrogat suae paroeciae, qui respondet posse omnino libere Caium matrimonium contrahere cum Sempronia, *quippe quae nunquam ipsius sponsae consanguinea fuerit*.

Porro vicarii responsio non videtur posse probari. Etenim primo

idem a fortiori sequeretur, si Caius cum Caia matrimonium contraxerit, et eo rato tantum vel etiam consummato, et Caia mortua, nasceretur soror Caiæ Sempronia, quæ nunquam *uxoris Caii* consanguinea fuit; adeoque posset tunc Caius Semproniam uxorem ducere, quod nemo hactenus dixit. Itemque, si Caius uxorem duxerit Caiam viduam, quæ filiam ex alio marito habebat, posset Caius uxorem ducere neptem Caiæ ex eius filia post eiusdem Caiæ mortem natam: nam iterum neptis Caiæ nunquam *uxoris Caii* consanguinea fuit! Insuper falsum est, quod Caia nunquam fuerit consanguinea Sponsæ Caii; nam soror et consanguinea certe est Caiæ, quæ fuit sponsa Caii. Aliud forte melius posset dici, quod nempe, dissolutis sponsalibus, animorum coniunctio, in qua fundatur impedimentum publicæ honestatis amplius non est, quando nascitur Caia. Verum, quando Caius contraxit sponsalia cum Caia, tunc Caius inhabilis factus est ad contrahendum cum consanguineis Caiæ in primo gradu. Ac, ut Caius inhabilis manet ad prædictum matrimonium, si sponsalia dissolvantur, ita etiam inhabilis manet, si, sponsalibus dissolutis, consanguinea in primo gradu nascatur.

Dubium aliud movetur, utrum publica honestas, superveniente ex matrimonio consummato affinitate, distinctum adhuc ab ista sit impedimentum. Unum certe est perfectæ affinitatis impedimentum, ita ut, obtenta huius affinitatis dispensatione, nullum aliud obsit matrimonio impedimentum, et matrimonium omnino validum sit. Bened. XIV. de Syn. 1. 9. c. 13. n. 3. Nihilominus dubium non est, quod, etiam cum prædicta affinitate superveniente, implicite manet distincta, in ea, publica honestas. Nam alia, specie, est affinitas ex copula illegitima, alia affinitas ex matrimonio consummato. Copula, in utroque casu, eadem est. Discrimen tantum est in altero casu ex præcedente matrimonio rato, et consequenter ex implicita publica honestate. Quod confirmari etiam potest ex diversa impedimentorum extensione; nam ex matrimonio invalido honestas publica se extendit usque ad quartum gradum; affinitas vero, utrum usque ad quartum, an usque ad secundum, disputatur. Instit. Moral. n. 1002. 1014. Tandem publica honestas inchoata quaedam affinitas est, et, matrimonio consummato, in affinitatem transit perfectam, adeoque in ea implicite manet, ut in numero unitas profecto implicite manet.

A. M. D. G.

INDEX TITULORUM

DE SACRAMENTIS IN GENERE

108. De Sacramentorum Materia et Forma	Pag.	3
109. De Ministro Sacramentorum	»	15
110. De Subiecto Sacramentorum	»	31

DE BAPTISMO

111. De Baptismi Materia et Forma	»	34
112. De Ministro Baptismi	»	39
113. De Subiecto Baptismi	»	47

DE CONFIRMATIONE

114. De Confirmationis Materia et Forma	»	54
115. De Confirmationis Ministro et Subiecto	»	56

DE EUCHARISTIA

116. De Materia et de Forma Eucharistiae	»	59
117. De Eucharistiae Ministro et Subiecto	»	65
118. Applicatio Missae	»	74
119. Ritus Celebrationis Missae	»	93

DE POENITENTIA

120. De Peccatis Confitendis	»	110
121. De Contritione	»	117
122. De Proposito	»	126
123. Integritas Confessionis	»	128
124. Peccatorum Circumstantiae	»	133

125. Causae a Confessionis Integritate Excusantes	Pag.	135
126. De Satisfactione	»	137
127. Forma Poenitentiae	»	145
128. Confessarii Approbatio	»	155
129. Confessarii Iurisdictio	»	160
130. Iurisdictio in Articulo Mortis	»	173
131. Iurisdictio Regularium	»	177
131. bis De Monialium Confessario	»	182
132. De Reservatione	»	189
133. Absolutio a Reservatis	»	194
134. De Officio Iudicis	»	198
135. De Recidivis et de Occasionariis	»	203
136. De Sigillo Sacramentali	»	211

DE EXTREMA UNCTIONE

137. De Materia et de Forma Extremae Unctionis	»	216
138. De Ministro et de Subiecto Extremae Unctionis	»	217

DE ORDINE

139. De Materia Ordinis	»	219
140. De Subiecto et de Ministro Ordinis	»	228
141. De Ordinatione Extra Tempora	»	229
142. Missa Ordinationis	»	234

DE MATRIMONIO

143. De Sponsalibus, De Bannis, De Matrimonio Civili	»	235
144. Matrimonii Natura	»	247
145. Indissolubilitas Matrimonii	»	267
146. Impotentia et Ligamen	»	273
147. Consanguinitas	»	295
148. Affinitas	»	315
149. Cognatio Spiritualis	»	318
150. Legalis Cognatio, Publica Honestas, Votum	»	320
151. Disparitas Cultus	»	322
152. Impedimentum Criminis	»	328
153. Impedimentum Erroris et Raptus	»	332
154. Clandestinitas	»	335
155. Impedimentorum Dispensatio	»	340
155. bis Facultas Ordinariis concessa dispensandi impedimenta, in periculo mortis	»	346
156. Dispensationis causae et Valor	»	352

DE CENSURIS

157. De Excommunicatione et de Suspensione	»	362
158. De Sepultura	»	376
159. De Haereticorum Favore	»	377

160. Lectio Librorum Haereticorum	Pag.	378
161. De Immunitate Personarum Ecclesiasticarum	»	380
162. De Complicis Absolutione	»	381
163. Excommunicatio Canonis	»	386
164. De Immunitate Asyli Ecclesiastici	»	ib.
165. Excommunicatio ob Violationem Clausurae	»	387
166. De Missarum Mercimonio	»	ib.
167. Usurpatio bonorum ecclesiasticorum	»	392
168. Clerici matrimonium contrahentes	»	398
168. ^{bis} Alienantes et recipientes bona ecclesiastica	»	402
169. Sollicitatio ad turpia	»	406
170. Excommunicatio ob raptum	»	408
171. Parochus illegitime Matrimonio assistens	»	ib.

DE PROHIBITIONE LIBRORUM

171. ^{bis} De Sacra Scriptura	»	409
--	---	-----

DE IRREGULARITATIBUS

172. Censurae violatio	»	412
172. ^{bis} Mala Ordinum Susceptio	»	ib.
173. Homicidium	»	413
174. Abortus	»	414
175. Defectus lenitatis	»	416
176. Bigamia	»	ib.
176. ^{bis} Infamia iuris	»	418

DE INDULGENTIIS

177. De Officio parvo B. Mariae V. et de Rosario	»	421
178. Scapularia	»	422
178. ^{bis} Via Crucis	»	425
179. De Missis Gregorianis	»	427
180. Indulgentia plenaria in Articulo Mortis	»	428
181. Actus heroicus caritatis	»	436

APPENDIX

I. De Moralitate	Pag. 443
II. De Probabilismo	» 446
III. De Virtute	» 454
IV. De Modernismo	» 470
V. De Sacrorum ministrorum stipendio	» 478
VI. De Puritatis educatione	» 492
VII. De Usurae illiceitate	» 501
VIII. De Ecclesiastico coelibatu	» 518
IX. De Nova Breviarii forma	» 520
X. De Concursu	» 524
XI. De Constitutionum obligatione in Novis Institutis Religiosis	» 528
XII. De solemnitate votorum religiosae professionis	» 531
XIII. De sacramentali Confessione	» 544
XIV. Missa in domo privata	» 555
XV. De Ordine	» 557
XVI. Impedimentum publicae honestatis	» 559

INDEX ALPHABETICUS RERUM

Prior numerus indicat numerum titulorum; posterior numerum Casuum.

Tituli secundarii vel ad praecedentes, vel ad titulum primum immediate referuntur.

- Abbas:** Ordines conferens 140., 2.
Abbatissa: Quoad praecepta et conscientiae rationem ei reddendam 16., 2.
Abortus: Directa procuratio, illicetas, irregularitas 60., 4.; 174.
Absolutio: Tumuli 119., 5. A reservatis, 133. A censuris 157. Complicis 162. Haeretici 27., 3., 4. Conditionata 127., 5., 6. Danda a sequente opinionem probabilem 134., 4.
Abstinencia: Sabbati 91., 1. In Italia 91., 1. Quoad infideles neoconvertos ib., 2. Promiscuitas ib., 4., 5. Dispensatio quoad filiosfamilias ib., 6.
Acedia: Quale peccatum 25., 11.
Acceptio personarum: Quid 57., 5.
Accessio: Acquisitio domini 68.bis, 1.
Accusator: Se accusare 88., 1.
Advena: Sacerdos quoad ritum missae 119., 13.
Advocatus: Stipendium 93., 1.
Aequiprobabilismus: An tenendus 12., 1.
Alienatio: Bonorum ecclesiasticorum 100. 168. ^{bis}
Alluvio: Quid 68., 2.
S. Alphonsus: Quoad probabilismum 16., 1.
Altare: Portatile, viaticum 52., 5.: 119., 14., 15.
Americanismus: Practice 30., 2.
Anarchia: Se defendere 60., 3.
Ancilla: In occasione peccati 63., 5. Scandalosa 57., 1.
Animalia: Occupatio 68., 3. Locatio 77., 9., 10.
Apostatae: Absolvendi 27., 4.; 30., 3.
Aqua: Communis 67., 4. Baptismalis 112., 7. ^{bis}
Arbor: Communis 67., 3.
Arma: Clerici gestantes 99., 1. Gestatio armorum 18. ^{bis}
Aspectus: Inhonesti 62., 3. Turpes 10., 1.
Avaritia: Quale peccatum 25., 5.
Banna: Matrimonii 143., 7.
Baptismus: Forma 108., 2., 3. Formae interruptio ib., 4. 7. Cum conditione ib., 10. Materia et forma 117. Minister 112. Sub conditione ib., 3. Dubius ib., 4. Intentio ib., 4. Iteratio ib., 4. Haeticorum ad fidem conversorum ib., 5. Caeremonia ib., 6. Fons baptismalis ib., 7. Cognatio spiritualis ib., 8. Subiectum 113. Infan-

tium, invitis parentibus ib., 2. 3. Infidelium filii baptizati ib., 4. Haereticorum filii ib., 5. Infideles baptizandi ib., 6. 7., Eorum filii, quando non sit spes eos revisendi 110. 5. Subiecti voluntas 110., 3. 4.

Benedictio : Sacrarum vestium 119., 16. Campanae 104., 5.

Benedictus XIV : Quoad probabilitatem 12., 1.

Beneficium : Collatio, iure devolutionis 101., 1., Patrono non praesentante ib., 2. Reservata ib., 3. Regula *de triemali* ib., 3. Indigni repellendi ib., 4. Fructus pendentes, beneficiato translato ib., 5. Pensiones insolutae ib., 7. Residentia ib.; 8. Eleemosynae faciendae ib., 10. Vicarius generalis beneficium conferens 102., 5.

Bigamia : Irregularitas 176.

Blasphemia : Sine intentione 48., 2. Ex ira ib., 3. Verba blasphema ib., 1. 3.

Bona : Ecclesiastica, quatenus 66. 1. Dispositio ib., 2. Usurpatio 167, Vendita 75., 8. Alienata 100.

Breviarium : Quale officium dicendum 98., 4. Nova forma ib. 7. Confuse audiens ib. 6. Commemorationes ib., 7. 8. 9. Attentio ib., 10. 11. Hora ib., 11. Restitutio fructuum ib., 10. 11. Obligatio ex stipendio ib., 12. Causae excusantes, dispensatio, impedimentum ib., 13. et 7., 1. Separatio matutini a laudibus in choro ib., 14. Parvum officium B. M. V. pro monialibus ib., 15., Omissio, restitutio fructuum 18., 3.; 98., 1. 2. 3.

Bulla Cruciatæ : In Hispania 91., 7. 8. Neapoli ib., 9.

Caelibatus : Clericorum 97., 2. 3.

Calumnia : Species 10., 1.

Campana : Benedictio 104., 5.

Canonicus : Non psallens, non recitans breviarium 103., 1. Legitime absens ib., 2. 3. 4. Poenitentiarius ib., 5.^a Magistralis ib., 5.^b Capitulo non

assistens ib., 8. Omittentes sextam et nonam in choro ib., 6. Officium parvum B. M. V., Defunctorum, Psalmos graduales et poenitentiarios ib., 7. Concursus ad theologalem et poenitentiarium ib., 9.

Capellania : Ecclesiastica, laicalis 101., 6.

Caritas : Erga proximum 33. Inimicos 34. An ad confessionem sufficiat 121., 3.

Castitas : Varia quoad confessionem peccata 10., 1. 2., 24. 1. 2.

Causa ; In testamentis 27., 29. bis

Censura : Promulgatio 15., 3. Violatio 172. Ab homine 157. Excommunicatio et suspensio 157. Haereticorum favor 159. Lectio librorum haereticorum 160. Immunitas ecclesiasticarum personarum 161. Absolutio complicitis 162. Excommunicatio Canonis 163. Ob violationem clausurae 165. Mercimonium missarum 166. Usurpatio bonorum ecclesiasticorum 167. Sollicitatio ad turpia 169. Raptus 170. Parochus illegitime matrimonio assistens 171.

Census : Ecclesiastici redemptio 167., 7. Imminutis fructibus 76., 1. Re pe-reunte ib., 2.

Chirurgus : Cf. *Medicus*.

Choreae : Illiceitas 61., 8.

Clausura : Monialium et religiosorum 107., 12. 13. Violatio 165.

Clerici : Sanctitas vitae 97. Caelibatus ib., 2. 3. Habituati in peccato turpi ib., 4. Matrimonium contrahentes 168. Peragentes operationem caesaream 60., 5. Quoad militiae legem 19., 2. Quoad gestationem armorum et exercitium medicinae 99., 1. Quoad mercaturam et negotiationem 99. Dominium 66., 2.

Cogitationes : Pravae 11., 62., 2.

Colonia : Partiaria 77., 8.

Commendatio : Ad beneficium 47., 2.

Commemoratio O. F. D. : Sequentia 119., 4.

- Commixtio** : Acquisitio domini 68., 2. 4.
- Commodatum** : Interitus rerum commodatarum 73., 1.
- Communio** : Dispositiones 117., 4. 5. Frequens ib., 5. Prima puerorum communio ib., 6. Ieiunium ib., 7.; 13. Paschalis 90., 2. 3.
- Communismus** : Naturaliter illicitus 79., 1.
- Compensatio** : Legalis, occulta 85., 2. 3. 4.
- Complex** ; Absolutio 162.
- Compositio** : Summi Pontificis potestas 84., 4.
- Conceptio** : Extrauterina 60., 6.
- Concubinatus** : Quale peccatum 63., 2.
- Concupiscentia** : Quoad peccatum 6.
- Concursus** : Ad canonicatum theologalem et poenitentiarium 103., 9.
- Conditio** : In testamentis 72., 17. ^a
- Condominium** : Domus, muri, arboris, aquae 67.
- Confessarius** : Regularis 131. Ignorans 5., 2. Monitio poenitentis 36., 3.
- Confessio** : Integritas 123. Peccatum recens ut antiquum declaratum ib., 3. Peccatorum circumstantiae 10., 1. 2.; 23., 2.; 134. Interrogationes faciendae 23., 2. Leve in ipsa peccatum 8., 1. Numerus, species peccatorum 9. 10. Imperfectionum 120. 1. Peccatorum in genere ib., 2. Post dubium baptismum ib., 3. Annua 90., 1. Regularium 131., 3. Alumnorum 131., 2.
- Confirmatio** : Materia et forma 114. Minister et subiectum 115. Caeremoniae ib., 3. 4. 5. Patrinus ib., 6. Post baptismum ib., 7.
- Confraternitas** : Eleemosynas administrans 104., 3.
- Congregatio** : Religiosa, Saecularis. 105.
- Coniuges** : Obligationes 56. Iura quoad bona ib., 4. 5. Testamentum et legata ib.
- Conscientia** : Erronea 11. Probabilis 12. Dubia 13. Scrupulosa 14.
- Consuetudo** : Quoad vim legis 20. ^{bis} Quoad peccatum 2., 3. Consuetudinarii 122., 2.; 135., 1. 2.
- Contentio** : Quale peccatum 25., 4.
- Contitularis** : Missa pro populo 118., 21.
- Contractus** : Consensus requisitus 70., 1. 2. Dolus ib., 3. 4. Metus ib., 5. Obiectum ib., 6. Forma ib., 7. 8. Conditio ib., 9. 10. 11. 12. Modus ib. 13. Cessatio ib., 14.
- Contritio** : An post peccatum statim elicienda 121., 1. Dilatio ibid. Quoad confessionem ib., 5. Intensitas ib., 6. Motivum ib., 7.
- Cooperatio** : Quid 159., 2. Materialis, formalis ibid.; 30., 1. Quoad caupones 4., 1. Quoad baiulos 4., 2. Quoad furtum 7., 2. Quoad fidem 28., 38. Iustitiam 29.
- Cor Iesu** : *Poenitens* 40., 1. Nova emblemata ib. 2.
- Correptio** : Praeceptum 36.
- Crematio** : Illiceitas 38., 3.
- Crux** : Conculcatio 29.
- Culpa** : Civilis quoad restitutionem 17., 4.
- Cultus** : Novi 40.
- Damnificatio** : Ex errore 2., 1. 2.; 5., 1. Restitutio 82.
- Decimae** : Abolitae solvendae 89., 1.
- Deer.** « Ne temere » : Matrimonii forma 108., 9.
- Deer.** « Ut debita » : Missarum applicatio 118., 4. 10. Sponsalium forma 143., 1. 2.
- Dedicatio ecclesiae** : Festum 119., 1.
- Defensio** : Sui 59., 1. Honoris ib., 2., Bonorum ib., 3. Pudicitiae 63., 5. Tempore anarchiae 60., 3. Tempore belli 61., 2.
- Delectatio** : Quoad confessionem 23., 2.
- Depositum** : Illicitum 73., 2. Usus rei depositae, eius interitus ib., 3. Quomodo restituendum ib., 4.
- Desiderium** : Quoad confessionem 23., 2.

Detractio : Illiceitas 87., 2. 3. 4.
Species 10., 1.

Diaconus : Minister baptismi 112.,
2. Eucharistiam ministrans 117., 1.
Impertiens benedictionem ib., 2.

Discipuli : Obligationes 57., 2.

Discordia : Quale peccatum 25., 4.

Dispensatio : Legis 20. Data peregrinis ib., 3. Ante denegata et deinde concessa ib., 4. 5. 6. Sine causa ib. 7.
Cessatio, ib., 8. Impedimentorum matrimonii 20., 6.; 155., 156. Votorum 20., 4. 5. 8.

Distillatio : Quandonam peccatum 65., 2.

Distributiones : Quoad canonicos 103., 1. seqq.

Divinatio : Cognoscere statum animae post mortem 42.

Divites : An honorandi 57., 5.

Divortium : A thoro 34. Sententia divortii lata a iudice laico 92., 3. 4.

Domicilium : Quoad matrimonium 16., 6. 7.

Dominus : Obligationes 57., 1.

Domus : Communis 67., 1.

Donatio : Mortis causa 71., 2. 3. Absenti ib., 4. 5. Manualis ib., 6. Reductio ib., 7. 8. 11. Collatio ib., 12. 13. 14. 15. Revocatio ib., 16.

Dos : Pignus pro dote fructiferum 55., 3.

Dubium : Quoad actionem 12., 2. De peccato gravi vel levi 13., 2. Circa administrationem et susceptionem sacramentorum 14., 1. 2. 3. Iurisdictionem confessarii 129., 2. 5. 6.

Duellum : A militari iussum duce 61., 1. Acceptandum ad gravissimum vitandum damnum ib., 1. ^{bis} Irregularitas ib., 1.

Ebrietas : Quale peccatum 25., 7. 8. 9.

Ecclesia : Praecepta 16., 3.

Educatio puritatis : 55., 1. ^{bis}

Eleemosyna : Praeceptum 35. Quoad beneficiarios 101., 9.

Episcopus : Episcopatum desiderare 25., 2. Testamentum 152., 1. 2. Religiosus ib., 2. Quoad delegatas in aliena dioecesi facultates ib., 3. Prohibens celebrationem missae regularibus ib., 4. Quoad cleri disciplinam 15., 4. Quoad impedimenta dirimentia matrimonii 16., 1. Episcopo defuncto, missae de Requie 119., 3. Consecratio 139., 6.

Ephemerides : Praecones per publicas vias 38., 1. Haereticae 159., 3.

Eucharistia : Materia 108., 1.; 119. Formae corruptio ib., 5.; 109., 1. Intentio 109., 2. Materia et forma 116. Ritus ib., 3. Minister et subiectum 117. Asservatio ib., 3. Dispositiones ib., 4. 5. Prima puerorum communio ib., 6. Ieiunium ib., 7. Viaticum ib., 8. Applicatio missae 118. Obligatio celebrandi ratione stipendii ib., 4. seqq. Retentio partis stipendii ib., 10. seqq. Missa pro populo ib., 13. 19. seqq. Obligatio celebrandi ratione fundationis ib., 14. 15. Reductio missarum ib., 16. 17. Obligatio celebrandi ratione beneficii ib., 18. seqq. Taxa pro utensilibus ib., 24. Ritus 119. Expositio ib., 2.

Excommunicatio : Occulta 157. 1. a Canonis 163. Ob raptum 408.

Extrema Unctio : Materia et forma 137. Minister et subiectum 138.

Famulus : Lucrans in expensis faciendis 75., 6. Scandalosus 57., 1.

Festum : Institutio 89., 2. Sanctificatio 51. Missa 52.

Fideiussio : Creditor monitus de hypotheca constituenda 78., 3.

Fides : Actus internus 26. Externa professio 27. Communicatio cum infidelibus 28. Conculcatio Crucis 29. Omnibus indiscriminatim praedicanda 31.

Filiusfamilias : Religionem ingrediens in parentum necessitate 54., 1. Obedientia debita parentibus ib., 2.

Pecuniam sibi seponens in domo paterna ib., 3. Ex matrimonio civili 55., 2. 3. 4. Ex adulterio ib., 5. Ex sacrilegio ib., 6. Quoad abstinentiam 91., 6.

Finis : Quoad meritum et peccatum 8., 1.

Fraus : Contra legem 17., 5.

Furtum : Natura 74., 2. 4. Gravis materia ib., 3.

Habitus : Quoad peccatum 5., 3.

Habituati in peccato 135., 2.

Haereditas : Cf. *Testamentum*.

Haeretici : Favor 159. Lectio librorum haeticorum 160. Impressio 160., 2. Communicatio 30. Absolutio 27., 3.; 127., 6. Matrimonium 109., 11.

Homicidium : Privata auctoritate, latronum, homicidarum, tempore anarchiae 60. Tempore belli 61., 2. Irregularitas 173. 175.

Honor : Superioribus debitus 57., 3. 5.

Hypnotismus : Illiceitas 44.

Ignorantia : Quoad voluntarium 5., 1. Peccatum 5., 2. Confessarium 5., 2.

Immunitas : Personarum 161. Locorum 164.

Impedimenta : Matrimonii dirimentia 18., 1.; 146. seqq.

Inaedificatio : Acquisitio domini 68., bis 1.

Indulgentia : Officium parvum B. M. V. 177. Scapularium impositio 178. Missae Gregorianae 179. Indulgentia in articulo mortis 180.

Infamia : Iuris 176. bis

Infantes : Quoad legum observantiam 16., 3.

Infernus : Realis ignis 12., 4.

Infideles : Communicatio 29. Cf. *Fides*.

Inimici : Diligendi 34.

Iniuria : Natura 2., 2.

Institutum : Religiosum Cf. *Religio*, *Congregatio*.

Intentio : Valor 3., 1. 2.

Inventarium : Omissio 17., 1.

Inventio SS. Crucis : Missa pro populo 118., 19.

Invidia : Quale peccatum 25., 6.

Invocatio : Vana nominis Dei 48., 1.

Involuntarium : Quoad peccatum 1., 1. 2.; 2., 1. 2. Ex ignorantia 5., 1. 2.

Ira : Quoad peccatum 1.; 6. Quale peccatum 25., 10.

Irregularitas : Baptismi iteratio 110., 4. Censurae violatio 172. Homicidium 173. Abortus 174. Defectus lenitatis 175. Bigamia 176.

Ieiunium : In Italia 91., 1. In periglio S. Ioann. Bapt. 91., Quoad Communionem 13. Causae excusantes 17., 5.

Iesus Christus : Novi cultus 40., 1. 2. 3. 5.

S. Ioannes Baptista : Missa pro populo 118., 19. Ieiunium 91., 3.

S. Ioseph : *Amicus S. Cordis* 40., 4.

Index : Interrogans 88., 1.^b Supplens ea quae iuris sunt 92., 5.^d Sententiam ferens in causa matrimonii et divortii 92., 2. 3. 4. Iniustam ferens sententiam ib., 5. Sententia in falsa praesumptione facti ib. 5.^b

Iudicium : Temerarium 87., 1.

Iuramentum : Ex consuetudine et ira 49., 1. Non ludendi ib., 2. Redeundi in carcerem ib., 3. Secreti servandi ib., 4. Variarum formularum ib., 5. in iudicio ib., 6. 7. Cum restrictione mentali ib., 8.

Iurati : Sententia 92., 5.^c

Iurisdictio : Cf. *Poenitentia*.

Ius gentium : Eius natura 15.

Institia : Quoad probabilitatem 12.; 4. Laesae reparatio 80., 1.

Lectio : Librorum haeticorum 160. Ephemeridum haeticarum 159., 3.

Legatum : Inscriptum in testamento informi 12., 6 Profanum, Pium 72., 22. seqq. — Cf. *Testamentum*.

Lenitas : Defectus 175.

Lex : Promulgatio 15. ^{bis}, 3. Quoad actus internos ib., 4. Auctor 16., 1. Subiectum 16., 3. Obligatio 17. In praesumptione fundata ib., 1. Fraus 17., 5. Cessatio ib., 6. Irritans 18. Poenalis ib. et 18. ^{bis} Dispensatio 20. Causae excusantes 18., 1. 2. Grave incommodum 7., 1.

Liberalismus : An et quatenus prohibitus 26., 2.

Liberum : Quoad peccatum 1., 1. 2.

Libri : Haeticorum 160. Liturgici 109., 6. Editor 160., 4. Prohibiti 171. ^{bis}.

Litterae : Aperitio, usus 88., 5.

Locatio : Impedimentum superveniens 77., 1. 2. Rerum et Operarum ib., 1.-4. Operis ib., 4. Bonorum ecclesiasticorum 167., 6. Merces Operariorum ib., 5. 7. Cessatio ab opera ib., 6. Societas inter operarios ib., 7. Colonius partiaris ib., 8. Animalium ib., 9. 10.

Locus : Sacer, religiosus, pius 66, 1.

Ludus : Imperitia 78., 1. repetitio soluti ib., 2.

Luxuria : Pravae cogitationes 62., 2. Pravi aspectus ib., 3. Lectiones turpes ib., 4. Colloquia inhonesta ib., 5. 6. 7. Oscula, amplexus, ib., 7. Choreae, spectacula ib., 8. Fornicatio, Meretricium, Concubinitus, Stuprum 63., 3. 5. Usus matrimonii 64. Onanismus 64., 2. 3. 4. 5. Conceptionis impedimentum ib., 6., Pollutio 65. Diastillatio ib.

Magnetismus : Illiceitas 44.

Mandatum : Mandatarii lucrum 73., 5. 6.

Mare Clemens : Quoad aequiprobabilismum 12., 1.

Matrimonium : Civile sine ecclesiastico; ecclesiasticum sine civili quoad effectus civiles 55., 2. 3. 4.; 143., 7. Tempus feriatum ante festum S. Ioann. Bapt. 12., 1. Sponsalia 143. Banna 143., 6. Matrimonii natura; contractus, sacramentum; parentum consensus;

contrahentium consensus; per procuratorem; sub conditione bono proli opposita; cum errore contrario bono sacramenti; ritus 144. Mutuus consensus 107., 9. Impedimenta dirimentia 18., 1. Princeps impedimenta constituens quoad infideles 151., 3. Indissolubilitas, privilegium Paulinum 145. Impotentia et ligamen, excisio uteri et ovariorum 146. Consanguinitas 147. Affinitas 148. Cognatio spiritualis 149. Legalis cognatio, publica honestas, votum 150. Disparitas cultus 151. Crimen 152. Error et raptus 153. Claudestinitas 16., 6.; 18., 1.; 154. Impedimentorum dispensatio 155. In mortis periculo 155. ^{bis} Dispensationis causae et valor 156. Nullum quoad legitimitatem proli 83., 4. Usus 64. Impotentia ib., 1. Onanismus ib., 2. 3. 3. 5. Conceptionis impedimentum ib., 6.

Medicus : Honorarium 95., 1. Operationi chirurgicae dubiae sese subiacere ib. Clericus 99., 1.

Mendacium : Illicitas 9. 11.

Mercatura : Cf. *Negotiatio*. Clericorum, missionariorum 99. Missarum 166. 167.

Meretricium : Quale peccatum 63., 1.

Meritum : Humanorum actuum 8.

Metus : Quoad peccatum 7.

Miles : Se defendens 59., 1. Honorem ib., 2.

Militia : Lex 19., 2. 3.

Ministri : Publicae iustitiae 80., 1.

Minister : In missa 119., 10.

Missa : Applicatio ex errore 3., 1. Applicatio 118., 1. 2. In antecessum facta ib., 2. Prima et secunda intentione sine stipendio ib., 3. Obligatio celebrandi ratione stipendii ib., 4. 6. 7. In altari privilegiato ib., 5. Missa celebranda votiva et de Requie ib., 8. 9. Retentio partis stipendii ib., 10. seqq. Stipendium in festo Nativit. D. N. I. C., pro secunda missa, 119., 1. Missa pro populo ib., 13. 19. seqq.

Obligatio celebrandi ratione fundationis ib., 14. 15. **Reductio missarum** ib., 16. 17. **Obligatio celebrandi ratione beneficii** ib., 18. seqq. **Dubia applicatio** 108., 5.; 119., 1. **Taxa pro utensilibus** ib. 24. **Ritus celebrandi missam** 119. **Ante missam parochialem** ib. 1.^c **Secundum calendarium proprii ordinis** ib. 1.^d **Coram SS. Sacramento** ib., 2. **De requie** ib., 3. seqq. **Die Commemor. omn. Fid. Defunct.** 19., 1. **Votiva** ib. **Invalida vini consecratio** ib., 1. 6. **Omissa consecratio hostiae** ib., 7. **Consecratio parvarum hostiarum** ib., 8. **Communio ex maiori hostia** ib., 9. **Sine ministro** ib., 10. **Preces ante et post** ib., 11. **In aliena ecclesia** ib., 13. **Collectae** ibid. **Altare viaticum episcopi** ib., 14. 15. **Benedictio sacrarum vestium** ib., 16. **Missa ordinationis** 142. **Mercimonium** 166. **Missae quoad praescriptionem** 69., **Audienda** 52. **Causae excusantes** 17., 5. **Missae Gregorianae** 179.

Modernismus: Improbatus 31.bis

Moniales: Quoad praecepta Superiorissae et rationem conscientiae reddendam 16., 2. **Venialiter semper peccantes** 105., 2. **Confessiones** 131.bis Cf. *Religio*.

Monitio: Praeceptum 36., **A confessario facienda** 36., 3.

Moralitas: **Finis** 8. **Obiectum** 9. **Circumstantiae** 10.

Mortificatio: **Exterior** 45.: 58., 3.

Motus: **Primo-primus** 1.

Municipia: **Ordinationes** 18.bis

Murus: **Communis** 67., 2.

Mutuum: **Usurae variae et legale interesse** 74., 1. seqq. **Pecunia mutuata** ib., 7. 8. **Filiifamilias et uxoris mutuum** ib., 10. 11. 12. **Usurae restituendae** ib. 14.

Muzzarelli: Quoad probabilismum 12., 1.

Nativitas D. N. J. C.: **Missa pro populo** 118., 23.

Negotiatio: **Clericis prohibita** 99.

Negotiorum Gestio: **Gestoris compensatio** 73., 7.^a 7.^b

Notarius: **Non verum scribens venditionis pretium** 93., 3. **Conficiens actum venditionis bonorum ecclesiasticorum**, ib., 2.

Novitiatus: **Interruptio** 106., 1. 2. 3. 4.

Obedientia: **Religiosa** 107., 14. 15.

Obligationes: **Particulares Laicorum** 92. seqq. **Beneficiorum** 101. **Episcoporum** 102. **Canonicorum** 103.

Observantia: **Vana** 43.

Occasio: **Occasionarii** 135., 3.

Occisio: **Sui** 58. **Aggressoris** 59. **Malefactorum** 60.

Ocultatio: **Circumstantia peccati** 79., 2.

Occupatio: **Acquisitio domini** 68., 1. 2.

Officium: **Divinum** Cfr. *Breviarium*. **Officium parvum B. M. V.** 177.

Olea sacra: **In fonte baptismali** 112., 7.^a

Omissio: **Perfectionis boni** 22., 3.

Onanismus: **Casus varii** 64., 2. 3. 4. 5.

Opera: **Quid** 77., 2. 4. 5. **Pia cum levi peccato** 8., 1. **Servilia** 53.

Operarii: **Iusta merces** 77., 5. **Cessatio a labore** 96.

Operatio: **Caesarea** 60., 5.

Opium: **Commercium** 18., 2.

Oratorium: **Privatum** 21., 1.; 52., 5.

Ordo: **Materia, traditio instrumentorum, manuum impositio** 139. **Forma** 139., 6. **Subiectum, minister** 140. **Dispositiones** 97., 4. **Aetas** 17., 2. **Ordinatio extra tempora** 141. **Ordinatio dubia** 14. **Regularium** 141. **Missa** 142. **Mala ordinum susceptio** 172.bis

Parentes: **Obligationes** 55. **Unum filium prae alio diligentes** ib., 1.

Parochus: **Concio, catechismus** 104., 1. 2. **Non psallens in funere** ib., 3. **Campanam benedicens** ib. 4. **Remotio**

ib., 6. 7. Non residens, non recitans breviarium, non ferens clericales vestes ib. 7. Illegitime matrimonio assistens 171. Sacramentorum administratio 109., 7. Quoad sepulturam et funus 158. Quoad speciem peccatorum 10., 2. Proprius quoad matrimonium 16., 6, 7. Matrimonio assistentiam 16., 1. Confraternitatem 104, 3. Amovendus 104., 7.

Patronus : Ecclesiae, loci 89., 2. Missa pro populo 118., 20. 22. Festum 119., 1.

Pauperes : Ficti 35.

Paupertas Religiosa : Expendere pecuniam superflue, illicite 107., 1. Peculium ib., 2. Venia superioris ib., 3. 9. Largitio munerum ib., 9. Renuntiatio bonorum ib., 4. 7. 10. Hereditas ab intestato ib., 10. Societas Iesu ib., 5. 8. Cappellania, beneficium ib., 6. Saecularizatio ib., 11.

Peccatum : Venialia omnia committere 105., 2. Quoad confessionem 120. Displacencia boni peracti 22., 2. Consensus requisitus ib. 1. Omissio perfectioris boni ib. 3. Species 23. Numerus 24.

Pecunia : Dominium 68.,^{bis} 4.

Pensio : Insoluta 101., 7.

Peregrinus : Quoad observantiam legis 16., 3.

Perfectio : Status 155., 1. 2. Perfectiora omittere 22., 3.

Periurium : Illiceitas 11.

Pietas : Quaenam inde specialia peccata 124., 1.; 125., 3.

Poenitentia : Peccata confitenda 120. Contritio 121. Peccatorum circumstantiae 124. Propositum 122, Integritas confessionis 123. Causae a confessionis integritate excusantes 125. Satisfactio 126. Forma 127. Poenitentis praesentia ib., 3. Confessio per telephorum ib., 4. Absolutio conditionata ib., 5. 6. 7. Haeretici ib., 6. Approbatio 128, Parochi in aliena dioecesi ib., 2. Vicarii parochi ib., 3. Canonicorum

ibid. Episcopus approbans extra dioecesim ib., 4. Iurisdictio 129. Praesumpta ib., 1. Probabilis, dubia ib., 2. Restricta ib., 3. Ordinaria, delegata ib., 4. Error communis ib., 5. 6. In articulo mortis 130. Non approbatus, praesente approbato, ibid., 1. 2. Regularium iurisdictio 131. Monialium confessarius 131,^{bis} Reservatio 132. Ignorata ibid., 1. Extra dioecesim ibid., In casu necessitatis ibid., 3. Recursus ad S. Poenit. ib. 4. Absolutio a reservatis 133. Peccata reservata, casus reservati ib., 1. Casus papales, episcopales ib., 2. seqq. Interrogationes faciendae 134., 1. 2. Iudicium ib., 3. Absolutio danda ib., 4. Recidivi 135., 1. 2. Consuetudinarii ib., 2. Occasionarii ib., 1. 3. Sigillum sacramentale 136.

Pollutio : Ignorata 11. In causa 62., 2.; 65., 1. Involuntaria ib., 2.

Possessio : Dubia 98., 11. Totius 69.,^{3.bis}

Praecepta : Ecclesiae 16., 3. Abbatissae ib., 2.

Praefectus : Provinciae, iniqua exequens Gubernii decreta 92., 1.

Praescriptio : Acquisitio domini 69.

Princeps : Malus honorandus 57., 3. Iustitiam non ministrans 80., 1.

Privilegium : Usus 21., 1.

Probabiliorismus : An praefereendus 12., 2.

Probabilismus : Liceitas 12., 1. 2. Extensio ibid., 3. Usus ib., 4. Confessarius opiniones imponens ib., 5. Opinionis mutatio ib., 6.

Probabilitas : Extrinseca 12., 1. Tenuis probabilitas 127., 4. 5.

Professio : Religiosa 20., 2. Impedimentum homicidii 106., 5. Invaliditas, convalidatio ib., 6. Dispensatio ib., 7., Vota Religiosa 107.

Promiscuitas : Vetitarum epularum 91., 4. 5.

Promissio : Quid 71., 1.

Promulgatio : Legis a quonam, ubinam facienda 15., 1. 3.

Propositum : Implicitum quoad confessionem 122., 1. Efficax ib., 2.

Pneri : Quoad leges observandas 16., 3.

Rapina : Natura 80., 1.

Raptus : Excommunicatio 170.

Regulares : Professio 20., 2. Quoad collectas praeceptas in missa 119., 13. Quoad episcopi mentionem in missa ibid. Quoad benedictionem sacrarum vestium ib., 16. Quoad Ordinarii loci Statuta 16., 5. Ordinatio 141. Iurisdic-
tio 131. Cf. *Religio*.

Religio : Status religiosus 105., 1. Tendere ad perfectionem ib. 2., Novitiatus, Professio 106. Regularum obligatio 107., 14. Votum Paupertatis, Castitatis, Obedientiae 107. Saecularizatio 107., 11. Clausura ibid., 12. 13. Dispensatio votorum 106., 9. Ordinarii iurisdic-
tio in religiosa Instituta 107. 16. Obligationes oeconomicae contrahendae 107., 9. An dependeant recentes Congregationes quoad temporalem administrationem ab Ordinario loci 107., 16.

Reliquiae : Cultus 41.

Rescriptum : Quid, forma, executio 21., 2.

Reservatio : Peccatorum, censurarum 132. Cf. *Poenitentia*.

Restitutio : Ex iniusta acceptione, ex re accepta 80. Ex lucro sine causa 81. Diti-
or factus ex re aliena ib. Ex iniusta damnificatione 82. Ex homicidio et duello ib., 4. 5. 6. Ex iniusta cooperatione 82., 7. Ex contractu et ex lege 93. Cuinam restituendum 85., 1. Quo ordine ib., 2. Quomodo ib., 3. Quando ib., 4. 5. Causae excusantes 86. Compensatio ib. 2. 3. 4. A confessario facienda 5., 2.

Restrictio mentalis : Liceitas 88., 1.

Reus : Fuga 94., 4.

Rosarium : Varia Rosaria et conditiones variae ad indulgentias lucrandas 177., 3.

Sabbatum : Abstinencia 91., 1.

Sacramenta ; Materia et forma 108. Formae interruptio ib., 4. 7. Corruptio ib., 5. 6. Unio materiae et formae ib., 8. 9. Intentio 109., 2. 3. 4.; 112. 4. Minister 109. Status gratiae ib., 5. Ritus ib., 6. Deneganda indignis ib., 8. 9. Simulatio ib., 10. Subiectum 110. Administratio cum distractione 3., 2. Cum sacrilegio 10., 2.

Sacrilegium : Locale 46.

Saecularizatio : Religiosorum 107., 11.

Sancti : Reliquiae 41.

Satisfactio : Impletio 17., 3.

Scandalum ; Casus varii 29., 37. A matre datum 62., 7. Ab hero 63., 5.

Scapularia : Impositio 178., 1. 2. B. Mariae V. de Monte Carmelo, Indulgentiae et Privilegia, operum iniunctorum commutatio 178., 3. 4.

Schismatici : Quoad confirmationem 115., 1.

Scriptura : Libri prohibiti 171.bis

Secretum : Manifestatio 88., 2. 4. Usus ib., 3. 5. An a teste servandum 94., 1. 2. Litterarum 88., 5.

Sepultura : Peccatoribus deneganda 109., 9. Iura parochi 158.

Sigillum Sacramentale : Quoad probabilitatem 12., 2.

Simonia : Mentalis 47., 1. Realis ib., 2. seqq. Confidentialis ib., 7. Functiones sacras obire propter stipendium ib., 6. Nullitas simoniacae collationis ib., 8. Electionis ib., 9.

Solemnitas : Votorum 105., 1.

Sollicitatio : Explicanda in confessione 10., 2. Denuntianda 169.

Solutio indebiti : Restitutio 73., 8.

Sorores : Piae Cf. *Religio*.

Specificatio : Acquisitio dominii 68., 3.

Spectacula : Illiceitas 62., 8.

Spes : Contraria peccata 32.

Spiritus : Evocatio 42., 2.

Spolium : Quid 102., 1.

Sponsa : Colloquia alique cum sponsa inhonesti actus 62., 7. Fornicatio 63., 4.

Sponsalia: Consensus, promissio, validitas, obligatio. impedimentum 143.

Status: Perfectionis 105., 1.

Stuprum: Quale peccatum 63., 3.

5.

Suarez: Quoad probabilismum 12.,

1.

Subdiaconus: Matrimonium contrahens 168.

Subditi: Obligationes 57., 3.

Substitutio: Quid 72., 17.^a 17.^b

Successio: Ex matrimonio tantum civili, tantum ecclesiastico 55., 2. 3. 4. Filiorum adulterinorum, sacrilegorum ib., 5. 6.

Suicidium: Vitae periculo se exponere 58., 1. E fenestra sese proicere ad castitatem servandam ib., 2. Breviatio vitae per exteriores mortificationes ib., 3.

Suffragium: In electione procurare 47., 9.

Superbia: Quale peccatum 25., 1. 2. 3. 4.

Superiorissa: Cf. *Abbatissa*.

Suspensio: Ab homine 157. 1.^b

Suspicio: Illiceitas 87., 1.

Susurratio: Malitia 87., 5.

Syndicus: Matrimonio assistens civili 92., 5. 6.

Tabacum: Satio 18.bis

Tactus: Turpes 11.

Telephonum: Quoad confessionem 127., 4.

Tentatio Dei: Illiceitas 45.

Testamentum: Forma 72., 1. 2. 3. Legitima ib., 4. seqq. Haereditatis computatio 71., 9. 11. Testamentum inter coniuges 12., 13. Pro anima propria ib., 14. Fideicommissum ib., 15. 16., 10. Substitutio ib., 17. Testamentum informe 12.; 72., 3. 18. 20. 24. 26. Ad pias causas 12. Legata 72., 18. 22. seqq. Pia ib., 26. seqq. Perpetua ib., 27. Retardata ib., 30. Reductio ib., 31. Revocatio ib., 19. Commutatio ib.,

32. Divisio in successione ab intestato ib., 21. 28. Error in nomine ib., 22. Dubium quoad personam haeredis ib., 22. 23. Alimenta ad tempus legata ib., 25.

Testis: In occulto delicto 94., 1. Promittens secretum ib., 2. Falsum dicens in causa civili ib., 3.

Thesaurus: Occupatio 68., 4.-7.

Titularis: Ecclesiae 89., 1. Festum 119., 1.

Tributa: Lex 19.

Typographi: Quoad malos libros imprimendos 38., 1. Impressio librorum haereticorum 160., 2.

Usurpatio: Bonorum ecclesiasticorum 167.

Uxor: Quoad contractus 56., 2. 5.

Venditio: Re pereunte 75., 1. seqq. Res bis vendita ib., 5. Error in venditione ib., 6. Pretium ib., 7. Sub hasta ib., 7. Evictio ib., 9. 10.

Veniale: Peccata omnia venialia committere 105., 2. Inducere ad veniale ib.

Vestes: Pretiosas uti vestibus 25., 3.

Via Crucis: Conditiones variae ad legitimam eius erectionem et ad Indulgentias lucrandas 178.bis

Viaticum: In periculo mortis 117., 8.

Vicarius generalis: Iurisdictio 102., 5. Facultates 102., 5. Conferens beneficium, mortuo episcopo ib.

Vindicta: Privata auctoritate 60., 2.

Vinum: Pro Missa 116., 2.^a 2.^b

Virginitas: In quam re sita sit 62., 1.

Virgo: B. V. titulus et imago 40., 4. Cultus, ib., 5.

Vitia: Capitalia 25.

Voluntarium: Quoad peccatum 1. Non voluntarium, involuntarium 2. Indirectum 4. In causa 5., 3. Ignorantia 5. 1. 2.

Voluptas: In agendo 8., 2.

Votum : Quid 12. Validitas 50., 1.
2. Imcompossibile ib., 3. Conditiona-
tum ib., 4. Disiunctivum ib., 5. Re-
servatum ib., 6. 11. 12. 13. Interpre-
tatio ibid., 7. Castitatis, Ieiunii, Rosa-
rii 12. Religiosae castitatis 15. Reli-

giosorum, 50., 14. Irritatio 50., 8. Di-
spensatio ib., 9. 10, 14, 15. : 106., 9.
Poenale 18., 4. Simplicia, solemnna
105., 1. Cf. *Suffragium*.

Vultus : Sancti Vultus novus cultus
40., 3.

IMPRIMATUR

Fr. ALBERTUS LEPIDI O. P. S. P. A. Magister.

IMPRIMATUR

FRANCISCUS Can. FABERI Vicariatus Urbis Adessor.

